

AUTHOR

JACOB BEN ASCHER

NO. 211

TITLE

פ"ד אורח חיים
[TUR ORAH HAYYIM]

RR

IMPRINT

[ITALY, ABOUT 1497]

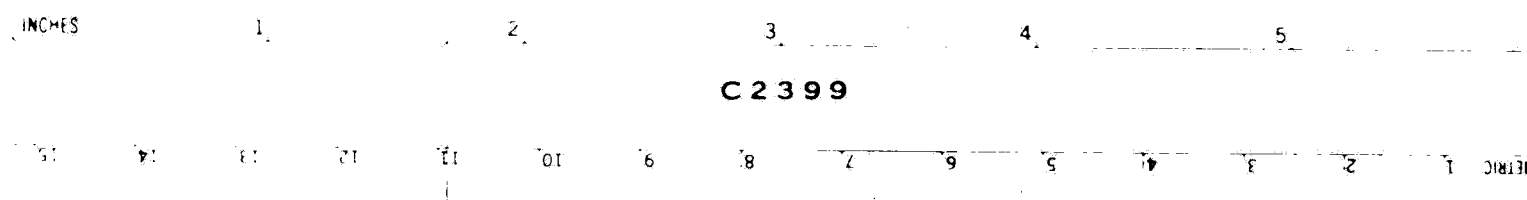
הועתק והוכנס לאינטרנט
www.hebrewbooks.org
ע"י חיים תש"ע

CALL NO.

GOFF, HEB-54; ACC. 133645

DATE MICROFILMED

These images are from the collection of the Library of the Jewish Theological Seminary (JTS). JTS holds the copyrights to these images. The images may be downloaded or printed by individuals for personal use only, but may not be quoted or reproduced in any publication without the prior permission of JTS.

FILMED FOR THE JEWISH THEOLOGICAL SEMINARY OF AMERICA

XEROX University Microfilms, Inc.
ANN ARBOR, MICHIGAN, U.S.A.

החלק הראשון

סדרתי בו סדר היום איך יתנהג האדם בעת קומו ער שכבו בענין קרית שמע ושחריו וערכי ובענין התפלות כל אחד בזמנו והלכותיה ושאר התפלות כגון פתילת הדרך והדומין לה ואיך יתנהג כמאכליו וכמשקו במשאו ובמתנו כל אחד בעתו ואפר' הלכות ציצית בעת התעטפו בבקר ואחריו הלכות תפילין בעת הנחתן ובכל ברכה וברכה משמונה עשרה ברכות סדרתי בה ענינה כגון הזכרה בגבורות ושלא כברכת השנים ונשיאות כפים בברכת השלום וכן כולם ואחר שמנונה עשרה סדרתי קריאת התורה וברכותיה ואחריו בן קדושת בית הבנים ובכירת' ובעת הסעודה סדרתי דין נטילת ידים מים ראשונים בתחילת הסעודה ומים אמצעיים ב' באמציעתה ואחרונים בסופה ודין הבציעה ועל מה ראוי לבצוע וכל הלכות הסעודה ודין כוס של ברכה וברכת המזון וכל מה שמוסיף בכל ברכה וברכה ואם שבח ולא הזכירו וכל דיניו והזימון מי יצטרף ומתי נחלקין וכל דיניו וברכ' הנהנין תחילה וכסף ושיעורין ואיזה קוד' לחבירו ופוסט חבירו וכל משפטן וברכת הריח הנס וההודאה ושאר כל הברכות ושינוט הצהרים וכונת האדם בהנאותיו מן העולם הזה

החלק השני

סדר יום השבת איך יתנהג בכבודו ומי' הראשו ואילך והלכות כל ענין וענין בזמנו כגון קבולה לשכירות מרחץ שלמי שבת ושותפות עם הגוי תפילה פנינה ושילוי אגרוג' ימים לפני השבת

ודברים הנחנכים בערב שם כגון איך מלביש ושהייתה והטבחה והדלקה בלאחר בצינור לאינו בלאכה בתחילתן ערב שבת עם חשיכה אמר שחשיך לו בדרך ואחר כך סדר תיום בעצמו והלכותיו הכותרק והאם רים אבל חוב חטאת לא רציתי להאריך בו

החלק השלישי

סדר טעדות והלכותיהם ומגילה וחנוכה וראש חודש והתעניות והתהלות בהלכות רח ופירשתי בו ברכת לבנה ומעט מהעיקור לידע המולד והתקופות ומכיעות השנה ואחר כך הלכות הפסח כי לרגלים מונין בניסן וספירת העומר והלכות יום טו וחול המועד ותשעה באב ושאר תעניות והאשכולות לפני ראש השנה וראש השנה ועשרת ימי תשובה ויום הכפורים וסוכה ולולב וחנוכה וסדר הפרשיות ומגילה ודאיות עוד לעשו סימנים לבלול כל ענין וענין הלכות קצרות ולכתבם בתחילה הספר כספ' ובמנין למען היות נקל לבקש כל ענין וענין ואל אדם יודע וישראל הוא ידע כי לא בעבו מעלה עשיתי זאת כי לא עשיתי דבר שיה' בוכדי עילוי שאני אלא כתלמיד הלומד מבי' הכלבי וכתב דברו להתלם' וכלוקט המלך באחרי הקדמי ובמאסף בין העמרים אחת הנה ואחת הנה למיני חשי לקושי בתר לקושי והיודע כל תעלמו יעדינו להוציא לאור כל נעלמות ויקרבנו לעבודתו ויאר עיטנו במאור תורתו ויצילנו משגיגות ויראנו בתורתו נפלאו ויזכנו בכיאת הנול' לראו חורנו דרכיו ונלכ' באורחותיו בדרכי' לכו ונלכ' א' הר' ה' ואל בית א'קי יעקב כי מציון תצ' תורה ודבר ה' מירושלם בית יעקב לבו ונלכ' באור

ענין התחזק בהקמה בהשכמה קודם
אור הבקר ובאורה שעה טוב להתחנן

כ

וכוונתו בהתחנן

כא

סדר לובשו בקומו ונעילת מנעילו

כב

והלכו בקומה כפופה

כג

סדר הנהגתו בפנותו לצרכו לבית

כד

הבס' וכשר' בה יאמ' קוד' הכנסתו לצרכו

כה

סדר נטילת ידים בבקר ורוח רעה

שורה עליהם ומי שאין לו מים

כז

בוז הטילות בברכותיו

כח

ברכת אשר יצר ואלדי נשמה

כט

ברכת הנטילה לידיו כל היו' כולו אחר צרכיו

ל

ענין ציצית ולמה נקרא ציצית וענין

לא

עוטפו וברכתו בהתעטפו

לב

איזה בגדים חייבין בציצית ואיזה

לג

ציצית פוטר בהם

לד

מכמה כנפים חייבת נטילת כפולה או

לה

תפר' כנפיה או היה לה ד' ועשה לה

לו

ד' אחרים או שכנפיו חלוקים כמנה

לז

עשיית הציצית מכמה חוטין וריחוק'

לח

מן הכנף וכל תיקון עשייתן

לט

שיעור שיעור חוטין שנפסקו

מ

ד' ציציות מעכבין זה את זה ומותר

מא

לצאת בהן לזה ומה בשר לעשותן

מב

טלית שאולה ואם יש לו לברך על

מג

של חבירו בלא דעתו

מד

הסרת ציצית מטלית לטלית ואם

מה

נקרעת תוך ג' אצבעות לכנף

מז

שיעור טלית החייבת בציצית

מח

מי חייב בה ואם יכולין נשי' לבר' עליה

מט

לילה לאו זמן ציצית הוא

נא

איזה טלית חייבת בציצית ואין

נב

לברך על עשייתה

דין הלוקח מויצת ואין למוכרה לגוי

ציצית אין בה קדושה ונזרקת

העושה ציצית לעצמו מברך שהחייב

ההולך לבית הקברות בטליתו

כמה גדולה מצות ציצית וצריך

לחזור אחריה

הלכות תפילין ולמה נקראים וכוונתו

בהנחתן ואיסור קריאת שמע זולתן

וסדר הנחתן וברכתן

מי שאין לו אלא של ראש או של יד

מקום הנחתן לכל אדם ולאטר ושיעור

אורך הרצועות רחבן וכוין לבר

המשמ' בה וסדר הסרתן והנחתן כתקון

אין לברך כשעת הסרתן

זמן הנחתן שחרית

שבת וי"ט אינו זמנ' וחול המועד זמנ'

תקן כתיבתן ועשייתן וכל הכש' תקונן

אם נתקלקלו הכתי' או נפסקו הרצוע'

ושיחו שחורו' ככחוש' ומעוכרי' לשמן

סדר הנחתן לרשי ולר' והנחת ב' זוגין

ראשי השיטין של ראש או של יד

דקדוק אותיות וזינן וחסרות ויתרות

כמה גדולה מצות תפילין ועונ' המבטלן

מי הפטור מהן והן קודמין למזוזה

מי הבשר לעשותן וממי נלקחין

וסדר בדיקתן

איסור תלייתן ואיסור תשמית בהם

ובבית שהן בו' ואם שמש וראה קרי

בהן ואסור והליכה בהן

איסור המשי חוצאת זבל בהם

איסור השנותן וחומצה לכיסן

מג	איסור הנכנס בהם לבית הכסא וכיצד יעשה בהכנסו ואם שכח ונכנס בהם	סד	קראה למפרע או ששהה בה
מד	איסור השינה בהם	סה	קראה סירוגין או שקראה ונכנס במקום שקורין איתה
מה	איסור הנכנס בהם לבית הקברות ולבית המרחץ	סו	הפסק בין הפרקים וכאמצעות זכין ה' אלדיכם לאבת ואם כפסיקין בה לעניות קריש וקדושה ולעלות לתורה ושלא להפסי' בהן אפי' ללבוט ליתו לא להניח תפילין
מו	סדר הכרכות הקצרות	סז	ספק אם קראה עם ברכותיה
מז	ברכת התור' מי שמשכים קוד' אור היום	סח	שלא להפסיק בהן לומר קרובץ
מח	קריאת פרשת התמיד וביום השבת בשבת ובראשי חרשיכם ברוח	סט	אין פורסין על שמע כפחות מי וסוכא פורס על שמע
מט	אין אומרים על פה דברים שבכתב איזהו מקומן	ע	מי הפטור מכלל ואם הפטור ראשי לקרות' מי שיש לו בת או משמר אפי' בת אחר אינו ראשי לקרות ואין קורין אות' בבית הקברות ולא בד' אמות של בת
נא	ברוך שאמר וקריאת המזמורים ואיסור הדיבור בהם	עא	אין מוציאין הבת סמך לקריאת שמע ודין נושא הבטה ואיתה שהן עוסקים בהספד וחזנים והמנחמים
נב	מי שבא לבית הכנסת ומצא צבור ב בסוף המזמורים	עב	הישן עם אח' או עם אשתו ובניו אם יקר' דין לבואו שאר איבריו רוא' או נוגעים הערות וטלית חגור לו על כתניו
נג	מי הראוי למנות שליח צבור והיורד לפני התנחל צריך לסרב	עג	שלא לקרותה כנגד ערות גוי וערוה שבעטשים וערוה שבאי ולא כנגד דבר שהוא ערוה באשה
נד	ישתבח ועניית אבן אחריה	עד	דין קריאה כנגד צואה וכיטולו צואה שבנושא וספק צואה במקום שקראה וקראה ומצא אצלו צואה
נה	אין אומרים דברי שבקדושה בפחות מ' קדיש וכריעתיו והלכתו	עז	קריאתה כנגד מי רגלים וכיטולו
נו	ענין ברכו וכל הלכתו	עח	קוראה ומירגלים שוחתים על ברכיו ולהיכן חוזר בששהה בה
נז	התחלת קריית שמע וסופו	עט	ריחוק קריאת מצואת אדם בהמה חיה ועוף ומהפחתו או מהפחת חבירו בשע' קריית שמע ותפלה
נח	ברכה ראשונה והתיימרה ואם טעה בה ש' צ' וקדוש שבא יכול היחיד לאומרה	פ	מי שאינו יכול לעמוד על עצמו מהפח בשעת קריית שמע
נט	ברכה שנייה ברכות אינם מעכבות פי' אם כוין לבוא יצא		
ס	קריית שמע כביונה וכאימה ואין אומרים א' מלך נאמן והוא שמע וכופלו והארכ' באח' ודקדוק קריאתה והפס' בין התכו' אם לא דקד' באותיותיה ואם לא השמיע לאזניה יצא ונקרא בכל לשון		
סא	עיקר הכוונה בפסוק ראשון והקורא כשהוא הולך או פרקדן או רוכז בעיניו ומראה אצבעותיו או עוסק במלאכתו ועל האילן ועל הגדבך		

פא	הרחקה מצואת קטן ומי שקרא וראה צואה כנגדו	קא	חיתוך לשונו בתפלה ולא ישמיע בה קולו ומקים עיקר הכוונה ולחזור אם לא כיוון
פב	שיעור יבשו הצואה וריחוק ממי רגלים	קב	אסור הישיב בתוך ד' אמות של תפלה ושלא יעבור כנגד התפלה
פג	קריאתה כנגד בית הכסא וזיכו' לכה	קג	עיטש בתפלה כמו שיתבאר לפני
פד	קריאתה בבית המרחץ	קד	הפסק בתפלה לכלך ולנחש ולעקרב ולשור ולהיכן הוא חוזר והפסק בה לקדיש ולקדושה
פה	קורא וזוגיע למקו' כטוב פוס' ולהיכן חוז'	קה	שחייה בין שתי התפלות
פו	קריאתה כנגד מי משרה והרוחץ בהם	קו	מי הפטור ממנה ובעל קרי ומי ש שתורתו אומנותו
פז	קריאתה כנגד עביט וגרף של רעיאם הם בבית ובטולן	קז	ספק התפלה אם לאו והוא דר' יוחנן ולואי שיתפלה אדם כל היום כולו ואין להתפלה תפלת נדבה
פח	בעל קרי מותר בה וכן בתפלה	קח	טעה ולא התפלה שחרית וערבית או מנחה או מוסף או לא הזכיר של שבת וראש חדש בכנחה
פט	התחלת זמן תפלת השחר וסופו ואיסור לימוד ומלאכה ואכילה קודם תפלה ומי שרוצה לילך בדרך מתי יתפלה	קט	צריך לענות קדושה ולשהו' עם העכו' הלכך הנכנס ומצא צבור מתפלל' לא יתפלל' לא בענין שיוכל ולשהו' עמהם תפלת הכינוי ותפל' קצר כתי לאומרים סמיכת גאולה לתפלה ועניית אמן אחר גאולה ובסוקים קודם תפלה אין שולץ צריכי יחיד בשלש ראשונות ושלש אחרונות
צ	בקוב הראוי לתפילה לאומנין ולבעל דבית ושיהא נקי ושלא יהא חוצץ בינו לבין הקיר ולא אחורי רבו וקביעות ה המקום וכמה יכנס בבית הכנסת ולא יעבור אחוריה ולא יתפלל' אלא עם הצבור וכמה צריך לחזור אחריהם ורוצ להמנוח לחבירו ורקיק' בבית הכנסת	קי	ברכת אבות ובאמה מקום שוחה וכיצד שוחין ושואין להוסיף יותר בשבח שבייה ובה הזכרה ובתי זמנה ואם טעה בה וכל דיגים ועלה ויבא ששכ' ונזכר קודם שפתח בכרכה שלאחריה וכן בשלה סדר שבוני' עשר' למה נתקנו זו אחר זו כרכה שמינית היאך משנין ביחיד ל לרבים או איפכא
צא	ת קון כגדיו ואזרו בשעת תפילה	קיב	ברכת השני' ובה דין שלה ואם טעה בה ברכת השיבו' לכה חותמת במלכות
צב	נקיות הגוף מנקביו וממי רגלים ומרוק ונקיות ידים	קיג	
צג	שחייה קוד' התפלה ומתו' מה יעמו' לתפל' להיכן יחזור פניו להפלה ולמי שרובב או יושב בספינה	קיד	
צד	כיון הרגלי' וכפי' הראש ולהיכן יש' עינו לא יאחז בידו דבר הטורדו	קטו	
צה	גיהוק ופיהוק ורוק ועקיצת הכינה ו	קיו	
צו	והשבטת טלית ומשי בתפלה ולא יניח אדם ידו על סנשירו	קיו	
צז	בוונתו בתפלה לעשותה בקרבן ולהסי' דברים המונעים את הכוונה שכו' ושתוי לא יתפללו	קיו	
צח	סידור התפלה קודם התפלה	קיו	

קט	ברכת שמע קולינו ושוף בה כל צרכיו	קמ	נשתתק הקורא וכל הלכותיו
קכ	ובכל ברכ מענינה ואמצעיו אין להן סדר	קכא	צריך לקרות טעומד ולא יקראו שנים
קכב	ברכת רצה ואומר אותו במנחה	קכב	בית ולא יקראו למי שאיבד גליו לקרן
קכג	מודים והאומרו פעמים שמשתיקים	קכג	וחזן שרוצה לקרות צריך שיעבור אחר עכו
קכד	אותו ושוחי בו תחלה וסוף	קכד	טעה הקורא וכל הלכותיו
קכה	שים שלום ותחנונים שלאחר תפלה	קכז	אין קורין בחוששין ולא פחול בעשרה
קכז	ויכולין לענות קדושה וקדיש בהם	קכז	ואם אין שם אלא אחד שיודע לקרות
קכח	בריעה ופסיעה לאחריו ולא לחזור	קכח	ואם כלם כהנים או לויים
קכט	למקומו ביד	קכח	מדלגי כנבי ולא בתור ואי גוללי בצבו
קכצ	חזרת שליח צבור התפלה וצריך ש	קכח	דין המתרגם
קל	שיבונו לו הצבור ויענו אמן אחריו	קכח	אסור לספר ולצאת בשעת קריאת
קלא	ועניית אמן ויוצאין בה מי שאינו יודע	קכח	התור והעמידה בפני ספר תורה
קלב	להתפלל ומי ששכח דבר שצריך לחזר בשבילו	קכח	אסור לאחז ספר תורה ערום ומצוה
קלג	בעניית קדושה יש לתת עיניו למעלה	קכח	לגלול ודין גלילה
קלד	שליח צבור שטעה באחת מהברכות	קכח	אין ש"צ רשאי להפשיט התיב בצבור
קלה	כשמתפלל בלחש או בחזיר תפלה	קכח	אין הצבור רשאים לצאת עד שינט' ס"ת
קלז	והעובר תחתיו היכן יתחיל ולא יסרב	קכח	בית הכנסת באיזה מקום בונים אותה
קלח	מודים דרבנן ושוחין עם הצבור	קכח	ואנה פותחים לה פתח ואנה מעמידין
קלז	הלכות נשיאות בפנים	קכח	היכל ותיבה והיכן יושבין בה
קכז	מתי נושאים בפיהן ואם נושאים ביום	קכח	קדושת ב"ה ואם כוועיל בה תנאי
קכז	הנפירים במנחה	קכח	אין סותרין אותה לבנות אחרת
קכז	באן דחזי חלמא ליקום קמי כהני	קכח	השניתו לבית המדרש או לרבר אחר
קכז	נפילת אפים ואיך מתחנונים	קכח	שגבו לבנות ועציו ואבניו היאך נמכר
קכז	סדר קדושה ואם יחיד אומר אותה	קכח	ומה יעשה בו הלוקח
קכז	עלינו לשב' ופטום הקטורת ומזמורים	קכח	רחבה של עיר ומקום שבתפלל בו
קכז	של אחר התפלה	קכח	באקראי ותשמישי מצו' אין בהן קדוש
קכז	ענין תחנונים של שני וחמישי	קכח	ותשמישי קדושה יש בהן קדוש ואסור
קכז	קריאת הספר כשני וחמישי וסדר	קכח	לשנות בקדושה חבור לקלה ואנה נגזין
קכז	שקורין ואם אין שם בהן ולא לוי	קכח	קביעות עת לתורה ופת שחרית
קכז	סדר שבעה שקורין בשבת	קכח	משא ומתן באמונה ומשא ומתן עם
קכז	אין קורין בתורה פחות מג' פסוקים	קכח	הגוים ביום אידם
קכז	אין משירין בפרשה ולא מתחילין בה	קכח	קביעות עת האוכל וכל הלכותיו
קכז	פחות מג' פסוקים	קכח	להזדר בגטילת ידים וכרכתן והניגוב
קכז	הקורא בתורה צריך לסדר אות תהלה	קכח	קנטרין הכלי שנוטלין ממנו ושיבואו נכח גבר
קכז	ולפותחה ולא תחזה כידו ולברך עליה	קכח	מים הראויין לנטילה ושיעורין א"ד

דברים הבאים בתוך הסעודה מחמת	קעז	דהוצץ בנטיל' ועד היכן נוטלי' הידים	קסא
הסעודה ושלא מחמת הסעוד' והבאים		סדר נטיל' איך נוטלין ומי שיש לו כב'	קסב
לאחר הסעודה		על ידו ונוטלין אפי' על גבי קרקע	
בני חבור שהיו מסובי' ויצאו ממסכותן	קעח	האוכל בכף או במפה או עי' חבירו	קסג
נטל' ידיו או אמרו הכ' לן ונברך	קעט	צריך נטילה והמאכיל לא	
אסורה למשתי		נוטל' אדם ידיו שחרי' ומתכ' עליה כל היו'	קסד
הסרת המפ' וכינו' הבית קוד' ברכ' המזון	קפ	מי שעושה צרכיו ורוצה לאכול	קסה
דין מים אחרונים	קפא	היאך ישול' את ידיו	
ברכת המזון טעון' כוס שלא יהא פגום	קפב	תכף לנטילה ברכה וכל הלכותיו	קסו
עשרה דברים שבכוס של ברכה ואין	קפג	דין הבציעה וברכתה ובהיכן יבצ' ובמ'	קסז
משיחין עליו ולא מברכין על כוס של		יבצע ומי יבצע כשהם רבים וקבעות	
פורענות ומברכין דווקא מיושב		מקום לבציעה או ששכח ולא בצע או	
מי שאכל ויצא ממקומו ולא בירך או	קפד	שמסופ' אם בצע ואין בוצ' לא מי שאוב	
שאינו יודע אם ברך ועד מתי מבר' על		פת הראויה לבציעה כגון היו' לפניו	קסח
המזון ופירות שאכל ויין ששתה ועד		שלמה וחתיכה או גדולה וקטנה ופת	
כמה מברך וכל הלכותיו		הבאה בכסנין ולחמניות וחבצה ו	
ברכת המזון נאמר ככל' לשון רק ש	קפה	ושורקנין ושירתא והנמא דהנדקא ו	
שיוציא בשפתיו ואפילו לא השביע		ודבר שבלילתו עבה ורכה	
לאזניו ושכור יכול לברך ב'		המשמש בסעודה על מה יש לו לברך	קסט
נשים וקטנים חייבים ומי שלא אכל	קפו	במה יתנו לו ומה יתנו לו ומתי יתנו לו	
אינו יכול להוציא מי שאכל		אין משיחין בסעודה ומנהגי דרך ארץ	קע
מטבע ברכה ראשונה של ברכ' המזון	קפז	שבה והיוציא לחוץ לצרכו	
ושנייה ואומר בה על הניסים ועל		עשיית צרכיו בפת וכאוכלין ומשקין	קעא
הפורקן בחנוכה ובפורים		שכח והבנים אוכלים ומשקים בפיו	קעב
שלש' ומברך בה של רח' ושכ' וטעתן	קפח	בלא ברכה	
וחזרתן ואם לא פתח בהטוב והמטיב		מים אמצעים והם בשר אחר גבינה	קעג
דביע' ובה שמוסיפין בה בבית האכל	קפט	או איפכא ושני אוכלין על שלחן	
לברך תח' הוסוף על הכוס של ברכה	קצ	אחר בשר תבינה	
וכבה שיעו' שתיה לחייב ברכ' אחרונ'		דין יין ושאר משקין שבתוך המזון ויין	קעד
דין ברכת המזון של פועלים	קצא	שלפני היזמון לאחריו ואם אח' מברך	
דין נוסח ברכה לשלש' ולעשר' ולמא'	קצב	לכולם ומי מברך על המוגמר ובתי	
שלשה שאכלו באחד אין רשאי לחלק	קצג	מברכין עליו ומה מברכין עליו	
וב' צריכי' לחלק וסופר מברך ובור		ברכה הטוב והמטיב על שני יין	קעה
יצא ונשים אינן חייבות אלא אם ב		פרפרת שלפני המזון ולאחריו ברך על	קעז
מבינות ושלשה שבאו משלש חבור'		הפת פטר את הפרפרת אבל לא איפכ'	

ברכה שהכל כגון בשר ונכונה ודגים
 וכיוצ' בו ויין שהחמין ותבשיל שנשתב'
 וקור שקד' רכין ושכר תמרי ושעורי'
 ודבש של צרעין ועשבי השדה
 והשונה מים לצמא
 ברכת ירקות ותובי וכרתי שלמים
 וחתוכים חיים וכבושלים ומי בשולם
 ומסקין היוצא מהן
 טעה וכירך על פרי העץ פרי האדמה
 או איפכא או שהכל או שנפל מידו
 לאחר שכירך או שהביאו לו יותר
 מאותו הבין או שהוא מסופק מא' מין
 הוא וכיצד יתנהג בטעת ברכה
 ברכה אחרונה לרמשת המינים אם
 עשה בהן תכשיל או שאכלן חיי' או
 קמחן ושתייתא ואורז ודוחן וש' קשני'
 ברכה מעין שלש וחתיםמה וחזרתה
 בה מעין המאור ואם אכל מזונ' ופירו'
 ושתה יין או אכל שאר מינין עם
 שבעת המינין או אכל ענבים ושתה
 יין או שתה מים עם חין
 היה בידו כוס יין ופתח בחכרא וסיים
 ברשכרא או איפכא וכן בשאר המינין
 או שמסופק אם בירך אם לאו
 ברכה ראשונה אין צריכה שיעור וכמה
 שיעורה לשבעת המינין ולשא' המינין
 ולשתייה וא' אכל משבע' המיני' פחו'
 מבשיעור ומטעמת אינה צריכ' ברכה
 והיו לפניו מינין הרבה כל הקודם ב'
 בפסוק קודם לברכה
 כל שהוא עיקר ועמו טפלה והביא
 לפניו יין או שמן
 באיזה ענין פוטר אחד לחבירו כפת יין
 ושאר מינין בברכה ראשונה ואחרונה
 כל הברכות צרי' שידא בה שם וכלכו'

ומצוה לחזור אחר שלשה וקשרה
 שלשה שאכלו ביחד ושכח אחד וביר'
 לעצמו או ששכחו שנים או שיצא
 אחד לשוק או שאין כל אחד יודע
 אלא ברכה אחת
 קצה שתי חבורות שאוכלות בבית אחד או
 בשנים ובני חופה שאין מסתפקים
 לאכול עם החתן
 קצו אין מזמנין על אכילת איסור אבל
 כבירין עליו וג' שמודרין הנאה זה
 מזה או קצתן מחזרין מפת של גוים
 וקצתן אינן מוזרין ועד כמה יאכלו שמומנים
 קצו צירוף אחד להשלים לשט' או שלשה
 להשלים לעשרה ולהוציא אחרים
 עד שאכל כזית דגן ועד סתי יכול
 האחד להצטרף עם השני
 קצח מה עונה הנכנס ושומע שבכרין
 קצט על כי מזמנין ואם נר ראוי לבר' ברכת
 המזון ואם נשים חייבות בזיבון ואם
 מצטרפות עם האנשים ואם קטן
 מצטרף לשלשה ולעשרה
 ר אחד מפסיק לשנים ולא שנים לאחד
 ועד דיכן מפסיק אחד או שלשה
 שמפסיקין לשבעה ולהיכן חוזר ואם
 צריך לחזור ולברך המוציא
 רא אם יש אורח הוא מכרך כדי שיברך
 לבעל הבית ואם לאו גדול מכרך כהן
 ותלמי' חכם מי מכרך ואין צרי' להקדי'
 ללוי ומצוה לחזור אחר הברכה
 רב ברכת פירות האילן ונרעינין ומשקים
 היוצא מהן או שבשלים או מי בשולם
 חין חי בכושל ודבש תמרים ושמן וזית
 וסוף לפל' וזנביל ואגוז מטוגן מדבש
 רג ברכת פרי האדמה והסימן לידע איזה
 נקרא פרי האדמה

רעז	בר שאחרי הדלת או על הטבל' ומותר להתנו על האילן מערב שבת ולכפות עליו קערה בשבת	רצה	יחי נועם וסדר קיושה וחזרת אליו
רעח	המכב' הנר בשביל גר' ולסטי' ורח' רע	רצז	הבדלה על היין רצרי' לחזר אחריו ומי שאין לו יין ואם הוא על הפת והשכר על איזה בשמים כבכרין ואם הוא ת
רעט	טלטול גר' ומנורה ומות' שמן שכנר	רצח	תותרן ואין צריך לחזר אחריו
רפ	קיו' עונ' כלי' שבת ומות' לכעו' בו בתחל'	רצח	איזה נר מכרין אם הוא סומא ואין צריך לחזר אחריו
רפא	סדר המזמורים ותפלת השחר וחזרתה	רצט	נוסח הבדלה ואסור אכילה קודם לה ואם שכח ואכל או יושב ואוכל מכעור
רשב	ז' שקורין ואם מפטיר עולה ואם סיים הפרשה עם הששי	רצט	יוס' ושכ' ולא הבדיל המבדיל' על שלחנו סידור השלחן במוצאי שבת ואיסור מלאכה בו ופסוקי אליהו
רפג	למה אין מוציאין שני ספרים בשבת	שא	הילוך אדם בשבת ואם פגע באמת המים ובמה האיש יוצא ובמ' אינו יוצ'
רפד	המפטיר וברכותיו ואם ראש חדש בשבת וצריך לבוין לברכת ז' שקורין בתורה ולברכת המפטיר	שב	ובמ' כציל לפני הדלק והבנס' תפילין ומי שנשרו כליו במים ואנה שוטחן תיקון בגדים בגון המנער שליחו ונוט' ממנו קסמים ומקפלו ונוטלו מתחת המכבס ושיט שעל בגדיו ומנעל ו וגריר' כנעל וכוסו ושיידן כנר ושפשו' חלל' וסוד' והסתכל במראה
רפה	דין השלכת הפרשה עם הצביר	שג	במה אשה יוצאה ובמ' אינה יוצא' ואיסור סרק בפניה וכחול בעיני' וקליע' שער'
רפו	סדר תפלת מוסף ומנחה ואסור אכילה קודם לה ואם ייחר בה עד שהגיע זמן המנחה או שכח ולא התפלל ויחי' חי' כה	שד	במ' עבד יוצ' וציווי הארון על שבתתו במה בהמה יוצאה ובמה אינה יוצאה ואיסור רכיבה וצער ב'ח
רפז	ביקור אבילים וחולים ביום שבת	שה	אסור חפציו וכנוק לעיין נכסיו וכנוק להחשיך על התחום והיתר חפצי שמים ואיסור שבר שבת
רפח	אין מתענין בו אפי' עד חצי היום חוץ כתענית חלום ועל כה כתריעין	שו	איסור דברים כגון לומר לשכנו פועלין וכיוצא בו ולומר לילך למזד' למקום פלוגי ואיסור קריאה בשטרי הדיוטות וכתבים המוכאים בשבת
רפט	קידוש היום אם הוא במקום הסעודה וקודם דנטילה ואיסור טעים קודם לו להדבות בפירות ולהשלים ק' כרבות ושינת צהרים ולקבוע מדרש ושלא לקבוע סעודה בזמן בית המדרש	שז	טלטול כלים ושאר דברים ודרמי ת תרנגולת ושאר חיה ועוף ודמי בן קטן
רצ	כעודה שלישית ומנחה ואם צריך שתי כברות ולברך על היין תחלה ואיסור אכילה בין מנחה לערבית	שח	
רצא	תפלת המנחה ואם טעה ולא הזכיר של שבת או שהתפלל שמנה עשר וקריא' התורה ושלש פסוקים של צדקתך		
רצב	זמן ערבי' בכז' שבת ומתי מות' במלאכה הבדלה בתפלה ואם טעה ולא הבדיל בה ולא בכוס או אם אין לו כוס ואם חוזרים לאח' שסיים הכרכה ברב' שאין מחזירין		

שט	טלטול מנו עם אבן ומטבע שבידו וכלכלה עם האבן ומעות שבה ומעות שעל הכר ואבן שעל החבית	שכח	לבהמתו או עשה ארון והביא חליליו רציחת כל גופו ופניו ורגליו בחמין בחמי טברי' ובצינן ובמי זיתים ורחיצ' בנהר ובמרחץ וטבילה ומרחץ בעיר שישראל וגו' דרין בה
שי	מוקצה וביטול כלי בהוכנו ובסים לדבר אסור	שכח	סיכה בשמן ובשמן ודר ובשכור וגרוד' וסיכת רגלו בכנעל
שיא	טלטול בת ודיצלת ומה יכולין לעשות לו וטלטול מן הצד	שכח	על איזו חולי בחללין ובאיהו או לגוי לעשותו וחולי העין וקולרים ומבז ורפואת ורטייה שעליה ומפ'ס מורס' ושננפה ידו ורגלו וציצין שפירשו רובן וחוש' בשיניו וכגורבו ומעיו ועינו ואוכלין שאוכלין לרפוא ואפיקטוניזין ובאיהו מים רוחצין ולוחשין לחיטות פקוח נפש דוחה שבת ואין הולכין בו אחר הרוב ועד היכן בודקין וגו' צ' שצדו על עירות ישראל וספינה המטורפת בים ויחיד הגרדף חילול שבת ליולדת ואין ביילדין נכרית בשבת ועושין כל צרכי הולד ואסוכי ונקא וכל הלכותיו חילול שבת לכילה ולמכשיריה ולשושביניה ואם לא היו לו מים חמ'' וחלוק ויין מעורב עם שמן רפואות בהבה בשבת ולולדה פינוי אוצר לאורחים או לבי המדרש הצלה מפני הדלקה לכלים ולספרים להיכין מצילין ונכרי וקטן שאין לכבד הצלה לחבית שנשברה ופירו' שנתפזר עליה עג' אילן והילו עג' עשבים ושלא ליטול ידיה עליהם ורוח הדם ואתרוג דבר שאין מתכוין וכיבוד וריבוץ השמעת קול ושמירת פירותיו והצאת פירותיו שבראש גגו מפני הבטר ונתנת כלי תחת הדולף ודליית בים בגלגל ושיחוק האגוזים
שיב	טלטול אבני בית הבסא ומשמוש צרור ובמה בקנחין	שכח	שכח
שיג	בנין כגון פקק החלון ונגד הגנדר ונעילת דלת וקנה שנועלים בו	שכח	שכח
שיד	בנין וסתירה בכלים וחותכו' שבכלים מותר לסותרם	שכח	שכח
שטז	עשיית אהל כגון בילן וילקן וטלית כפולה ותליית משמרת וכטה	שכח	שכח
שיו	צידת נחשים ועקרכים והריגתן וצידת פרעוש והריגתו ורוק נחש ועקרב דורסו לפי תומו	שכח	שכח
שיז	קשר של קיים והתרתו וחזר' לולאות המבשל בשבת ומעשה שבת והמבט'	שכח	שכח
שיח	ושוחט לחולה וכל עניני בישו' ועירוי בורר וסינון יין ומים וחרדל במשמר'	של	של
שיט	סחיטת זיתים וענכים וכוסר ושאר פירות ובכשים ושלקו' וריסוק שלג וברד וסחיטת בנר להוציא מים שבו ופסיק וישיה ולא נחא ליה	של	של
שב	עניני תיקון מאכלים האסורים וביצה מלי' כרי מדה ושלא להזכיר מדה והדחת כלים ושינוי בהבאת כלים תיקון אוכל בהמ' ולגילה ולהעמיד על גבי עשבים ולגרוף האבן' וליטול מלפניה וליתן לפני אחרת	של	של
שבא	זימון גוי בשבת ונתינת מזונות לפניו בחצר ופת שנאפה בשבת ופירות שנלקטו בו או הובאו מחו' וגוי שמלא	של	של
שבב		של	של
שבג		של	של
שבד		של	של

[illegible]

שפ	הקורה או תחת הלחי ומבני שגטל קורתו או לחיו	שפא	ביטול רשות כחצר לחצר ומבית לבית וכחורבה לחורבה וחדש מבטל ומבטלין וחורין ומבטלין
שסו	עירובי חצרות במה ראוי לעשותו ואנה ראוי להניחו ועל מי ראוי לזכותו	שפב	יחיד או רבי' הדרי' אם הגוי וא' שוכרין במנו ואם השכיר ביתו לחכירו וגוי בפנימית וישר' בחיצונה וחצ' שישראל
שטז	אשתו ובני ביתו מערבין שלא לדעתו אכל לא בני חצר		וגוי דרין בה ובית ישראל אח' פתוח לכיתו של זה
שסח	ערבו כגר ונתן לו העירוב	שפז	דין גוי שבא בשבת כחצרו או מת
שסט	הנותן מעה לחבנוי שיזכה לו בעירוב	שפד	דין גוי שנכנס לשם אכסנו'
שע	באיזו דירה אין אוסר וחמש חבורות יחד כיצד יערבו וכי שאוכל במקום אחר וישן במקום אחר	שפה	דין עדוקי זכותי לענין ביטול רשות שותפי מבוא' אבה בשתתפי' ושיעורו
שעא	דירה בלא בעלים ואחד מן השוק או מבני מבוי שמת והיה לו חצר בבית בבית וגר שמת והחזיק ישראל בנכסיו	שפו	ואנה מניחין אותו ואם משתתפין בקונמות סוככין על עירוב במקום שיתוף ועל שיתוף במקום עירוב
שעב	דין גגין וחצרות וקרפיות רשו' אחת הן עירוב שני חצרות כתי מערבים יחד וכותל וחריץ שביניהם כפריד ותקונם לערב יחד ולמי הם נותנים אותו וגדיש שביניהם	שפח	דין טלטול במבוי שלא נשתתפו
שעג	עירוב שני גזוזטראות זו כנגד זו	שפט	ישראל או גוי שדרין במבוי ויש להם חלון אחורי ביתם פתוח לבקעה
שעד	ערבו דרך הפתח ונסתם או שנפרץ כותל ביניהן או שנפרץ לזה או קטן או גדול וכן גג שנפרץ לחבירו	שצ	מבוי שישראל וגוים דרין בו ובית אחד של ישראל פתוח לכיתו של זה
שעה	עירות כרפס' עם בני חצר ולמי נותנין תל של בני החצר	שצא	שכח אחד כחצרו ולא נשתתף במבוי וגוי הדר עם ישראל במבוי
שעו	בור שבין שתי חצרות או שכל ש שביניהן ואין אדם אוסר דרך אויר	שצב	עיר של רבים ושל יחיד ונעשית של רבים או איפכא
שעז	שתי עליות פתוחין זו לזו ופתוחות למבוי ושתי חצרות זו לפנים מזו ואם דרים בה רבים או יחיד	שצג	אין מערבין עירובי חצרות ושתופי מבואות ב"ש אלא בתנאי ומערבים אותם בק' השמשות וכל הלכותיו
שעה	שלש חצרות זו לפנים מזו	שצד	ספק עירוב ונפל עליו גל ונתנו במגד' ואבד המפתח
שעט	שלש חצרות וג' בתים ביניהן ושתי חצרות וכ' בתים ביניהם	שצה	מצוה שיעשו עיר' ושיתו וברכ' ונוכח כל אדם יש לו ד' אמות והמקו' ששבת בו ואם הוא מוקף לדירה חשוב כולו
שפ	יחיד או רבים ששכחו ולא ערבו וכיצד מבטלין רשותן	שצו	בארבע אמות כל אדם יש לו אלפי' ולכליו ולכרמיתו ודין בחמת העיר ושור של רוע' ופסם והשואל בלי מחבירו ושנים ששאלו

חלוק ויש לחם חבית וכוהמ בשותפות
 ואשה ששאלה מים ומלח וכלים
 המיוחדים לאחין וכוהר של יחיד ומים
 הגובעין ומי שפירותיו בעיר אחרת או
 שהפקדם ביד אחר ומי שומן אורחים
 בעיר אחרת
 רבוע שמוסיפין על העיר והעשו
 בקשת וכמין גשר ומי הראוי להתער'
 עמה ושתי עירות וק' מא אמה ביניהם
 וחומה העיר שנפרצה ושתי עירות
 ושל שית כיניהן והושבת בנחל ו
 וישבי צריפין וכל הלכותיו
 כיצד מורדין התחומין ואם הגיעו לדר
 או לגיא ובאיוה חבל מורדין ומי מורד
 ואם מצא בצד אחד מרובה על ש
 שכנגדו ואם מדרו ומצא שנים אחר
 יותר מחבירו ומי נאמן עליוהם
 ישב בתחום העיר וחשבה לו ולא ידע
 חפצינו קונן שביתה ולא
 חפצי הפקר
 דין חריץ שבין שתי תחומים
 דין שבת בבקעה והקיפוח גוים בשבת
 יש תחומין למעלה מעשרה
 מי שיצ' חוץ לתחו' או חשכה לו בחוץ
 אפי' אמה אחת ושהוציאנה גוים או
 רוח רעה או החזירוהו נתנוהו בעיר
 אחרת ופירות שהוציאם והחזירם
 מי שיצא לדעת והוצרך לנקבו וכל
 מי שיצא ברשות ולא נצרך או יצא
 להציל חבירו
 המניח עירובו יש לו אפים אמה לכל
 רוח ואם כלתה מדתו בחצי העיר
 שלן בה או בסופה או בעיר אחרת
 רבותן עירובו בבית הקברות ובאילן
 ועל הקנה ובכור ובמגדל ונפל עליו

שצח

שצש

ת

תא

תב

תג

תד

תה

הו

הז

הח

גל ונתגלגל חוץ לתחו' וכיצד עשיית עירו'
 מי שיש לו בית כאן ואחר בסוף ד'
 אפים ויצא לילך לביתו
 היה במזרח ואו' לערב לו במערב ביתו
 עירב חצי והם לצפון וחציו לדרום
 או שערכו עליו שנים אחד לצפון ואחד לדרום
 שיעור עירוב המערב לרבים והכור
 למי שירצה מהם או לכל שבתות
 השנה או לאיוה רוח שירצה
 למי מערבין שלא לדעת וקטן היוצא
 בעירוב אמו
 אין מערבין אלא לדבר מצוה ואי
 מערבין בין השמשות וברכת העירו'
 ונוסח הברכה כמו שיתבאר
 עירוב לשני ימים טובים ול'ט הסמן
 לשב' ודין יום הבפורי ול'ט לענין עירו'
 הלכות ראש חדש היתר מלאכה ב
 דין איסור תענית
 דין מצות סעודתו
 דין איסור הספד וצדוק הדין
 דין פרשה ובראשי חרשיכם שחרי
 יעלה ויבא ברצה וחזרתו אם טע' וד
 קריאת הלל וברכתו זאם הפסיקו
 דין קריאת התורה וסדר תפלת פוג
 הזכרתו בכרכת המזון
 דין ראש חדש שחל להיות בשבת
 ברכת הלכנה ועד מתי מברכין
 דרך קצרה לידע המולדות והתקופ
 כללי ליד קביעות ראש השנ' וחדש
 והמועדות וסימן ד'ש חנו'ע אר'קש
 חלכות פסח אין מתענין ולא נופו
 על פניהם כ'ח ניסן עד אסרו חג
 למה נקרא שבת הגדול
 בדיקת החמץ כליל ארבעה עש
 ואיסור מלאכה ולימוד קודם

תי

תיא

תיב

תיג

תיד

תשו

תז

תח

תחא

תיש

תכ

תכא

תכב

תכג

תכד

תכה

תכו

תכז

תכח

תכש

תל

תלא

הפסח או שמקבל כמחמץ בכל שבו	תלכ	ברכת הבריקה ואם מברכין עליה ש
ברכות או שיש לו עומקנו בשחפות	תלג	שהחיינו ואיסור הדיבור
או לבדו שאופין בו חמץ ואם לעכרו	תלד	כמה בודקין ובאיזה מקומות בודקים
הילך דונר וקנה ואכול ואיסור שביד	תלה	שמדת החמץ אחר הבריקה ובשולו
כליו לבשל בהן חמץ	תלו	לא בודק כליל יד או ביום יד
קדרות שנשתמשו בהן כל השנה ו	תלו	דין היצא בשידא והעושה ביתו או
והבשר סבין וכלי בסף ואבן ועץ וחד	תלז	המשכיר בית לחכירו או ששכרו ב
חכוכית וכסוי קדרה ובית שאור ומדוכות וכל		בחזקת ברוק ומצאו שאינו ברוק וזה
הכלים		נאמנין על הבריקה
מינין שיוצאין בהן ידי כצה ואם ערב	תלח	עכבר ותינוק שנכנסו בבית וכבר ב
עם אחרי ומאמתי הן צריכין שיכור		בידו וסם בכו וכקורה
ולתיתה	תלט	פסק הלכות בצכורי מצה וחמץ
דין סדר הגעלה	תס	גוי שהפקיד חמץ אצל ישראל שהפקי
יוצאין בפת נקיה והדראה ועיסה ה		חמץ אצל גוי או אצל ישראל אחר
הרועים ועיסה שבלילתה רבה ובצק	תסה	נכרי שהלוה את ישראל על חמצו ו
של גנים ומצה גזולה		ישראל לנכרי
מים שלשין בהם ואם לש במים שאין	תטב	חמץ נוקשה וחמץ גמור עי' תרעובת
לשים בהם או נתן בהן כלח		ואיז חמץ מתבער וביאז מקו מתבער
שיעור העיסה ואם לש יותר משיעור	תמג	זמן איסור חמץ בארבעה עשר ומי ש
ואיסור מדידה		שיש בידו חמ' משל חכרו בפקדון
דין הפרסת חלה בפסח	תמד	ביעורו ביד שחל להיות בשבת או ה
זמן עשיית המצות בערב פסח ואם		והחולך כד' לדבר מצוה ולדכ' הרשו'
חל ערב פסח בשבת		ונזכר שיש לו חמ' בתוך ביתו
באיזה מקום לעשותה ופיצול יתעסקו	תמז	כמה ביעורו ואם אפה בנחלתו
בה ואם נר' סימן חימוץ	תמו	המוצא חמץ ברשותו ביים טוב ואם
אם עשאה גוי חשו' ומצוה לכל אדם		אינו יודע אם הוא חמץ או מצה
להשחיל בה ודין סדיקין המצמידים	תמז	תרעובת חמץ לפני הפסח ובתוך ה
תנור שאופין בו והסיקו ושיעור האפי'		הפסח ולאחר הפסח בלח ויבש בכש'
ואם נאפית באלפס ועל גבי קרקע או	תסא	דג' ונבינ' ודב' וזתי' בפס' וטעם לפגם
נטגנה או נשרית או נתבשלה אחר ה		חמץ של נכרי ושל ישראל שעב' עליו
האפי' וחליטה ואם נאפי עם חמ' בתנו		הפסח ואם נתנו לגוי קודם ושנמצא
מי פירות ואם עכר ולש בהן	תסב	בביתו אחר הפסח ודודן שמביאים ל
חריבת שמלים ומליל' קדרו וזתיקא	תסג	לישראל בחם טוב ואחרון של חג
נתינת קמח בחרדל ובשאר מיני טב'	תסד	חנות ישר' ופועלים גוי ואיפכא
		ישראל שהלוה לחכירו חמץ קודם ה

כוס רביעי ואם שתאו בלא היסבה ו	תפ	שריית מורמן לתרגולם ולרחו' בהן	תסח
וחתימה ההלל והלל הגדול		חימוץ הק' נזיעה של חומה ומים ש	תסו
כוס חמישי אם חותכין עליו ואיסור	תפא	שנפול על שק של קמח או לתוך ח	
שתיית יין אחר הבוסות		חטין. ודלף שיורד לתוך הקמח	
מי שאין לו לא בזית מצה שמורה	תפב	חטים שבאו בכפינה וטבעה ובקיעת	תכז
מי שאין לו יין בליל פסח	שפג	חטים ואם נמצא חטה בקועה בתבשיל	
מי שעושה הסדר בשנים או בשלוש	תפד	או במצה אפוייה ובתרגולת צלירה או	
בתים שאין יודעים		מלוח או במי שמלגו אותה בה או בבו'	
שבוע' שלא אוכל מצה	הפה	איסור מלאכה בערב שבת ויום טוב	תסח
דין הסדר בדרך קצרה	תפו	ובערב פסח ואין מותרת וההול' כמקו	
סדר תפלת הלילה ואם מקרשים ב	תפז	שעושין למקום שאינן עושין או איפכ	
בבית הבנסת		אסור לומר כשר זה לפס' וחשי' כותר	תכט
סדר תפל' יום ראשון והפסקה בהלל	תפח	תענית בערב פסח לכבדו' לאיסטני'	תע
סדר העומ' אם טעה בו וכל הלכותיו	תפט	איסור אכילת מצה עשירה בעשרה	תעא
סדר יום השני וחול המועד ושבת ש	תצ	שעות ולמעלה ואיסור אכילת מצה	
שחל בחול המועד וסימן הפרשיות		בערב פסח והיתר שתיית יין ופירות	
סדר בוצאי יום טוב ויום טוב במוצאי	תצא	ירקות ודין הפסקה ואם התחיל קוד'	
שבת והבדלה		שעה עשירית	
תענית שני וחמישי ושני אחר הפסח	תצב	לבהר לאכול מיד בתחלת הלילה ו	תעב
איסור מלאכה ונשואין ותספורת בין	תצג	ושלא להקדים והסיכה וארבע בוסות	
פסח לשבועות		ושיעודם לאנשים ונשים ותינוקות	
סדר תפלות שני ימים של עצרת	תצד	כוס ראשון וברכתו ושתייה בין הכוס'	תעג
הלכות יום טוב	תצה	ושיבול הראשון ובכה יוצאין ידי מרו'	
איסור מלאכה ביום ראשון ושני לוקי'	תצו	ותיקון החרוסת ושני תבשילין וכל ה	
על הראשון ובגדין על השני ואיסור		הסדר עד הלל וברכת אשר נאלגו	
מוקצה ונולד ביום טוב ולכחול העין		ברכה ראשונה ואחרונה לד' בוסות	תעד
ביום שני		סדר הבציעה ושיבול שני וכריכה ומי	תעה
צידת דגים חיה ועוף והזימן ושלא	תצז	שאיין לו שאר ירקות וכמה מצות צרי'	
יפשיטנה עד שיבדוק		וכלע מצה	
ראיית סכין לחכם ומריטת הגרע ו	תצח	איסור צלי	תעז
ותלישת הצמ' והבסוי וחבנים מלאק		אכילת מצה באחרונא ואם שכחה	תעז
קופתו עפר ואיזו בהמה שוחטין ו		איסור אכילה אחריה ואם ישנו קצתם	תעח
וראיית סממן		כוס שלישי ואיסור שתי' בינו לרביעי	תעט
הפשט העור ומליחתו ומליח' החלבים	תצט	ואם חובה לחזר אחר זימון	

וּשְׁלֹטוֹל הָעֵלִי	תקטו	גוי שהביא דורן לישראל מדבר ש
לְקִיחַת הַבֵּשׂ וּמִלַּחְתּוֹ וּמִשְׁקָלוֹ וְעֵשִׂיית	תק	שבימינו במחזר או חוץ לתחום ו
בֵּית יֵד וּמִלִּגַּת הָרָאשׁ וְהָרְגָלִים	תקא	ודין כדי שיעשו
בְּקוֹעַ הָעֵצִים וְהַבָּאֵתָן מִהַקְרָפָה אֶב	תקיו	מהמשלחין כ"ט וא"ך משלח אותו
בַּחֲצֵר וּכְמֵה מְסִיקִין	תקז	היתר קנייה מחנוני ישראל וגוי ומלוין
הוֹצֵאתָ הָאֵשׁ וְתִקְוָנוּ וְסִדְרָה	תקח	כלי מדה ומדיד שעורי ליתן לכה
הַקִּדְרָה עָלָיו וּבִאִיוֹ קִדְרָה מִבְּשָׁלִים	תקט	דין הוצא ושלטול וקצת עניני מוקצ
וְדִין אֶהְיֶה עֲרָאִי	תקט	סילוק תריסין וחזותמות שבכלים ק
אִיסוֹר בִּישׁוּל מִיֵּט לַחֲבִירוֹ וּבִאִיוֹ ע	תקב	קטמת קיסם לחצות בו שיניו ועצי
עֵנִין מוֹתֵר	תקבא	בשמים וקטרי בירי
דִּיכַת תְּבָלִין פֶּלֶפֶל וּמִלַּח וְהַרְיָפוֹת ו	תקבא	דין ביכור הבית ובין הבטות
וְאִיסוֹר מִדִּידַת תְּבָלִין לִיתְנָם בַּקִּדְרָה	תקבא	הצלת פירות שכראש גנו מפני המט
חֲלִיבַת עֵז לַתּוֹךְ הַקִּדְרָה שִׁישׁ בֶּן אֹכֵל	תקבא	ונתינת כליתחת הרלף
מִדִּידַת קֶמַח וְהַקִּדְרָתוֹ וְהַפְרַשַׁת חֲלָה	תקבא	יציאה בככא וכסמא בכקלו ו
וְעֵשִׂיית הַפֶּת וְאֵם יֵשׁ לוֹ קֶמַח עִם הַגּוֹי	תקבא	ורועה בתרמילו
אֹפִין בְּפִרְוֵי וְעֵצִים שֶׁנִּשְׂרָו לַתּוֹךְ ה	תקבא	קידור ותולדות בהמה
הַתְּנוֹר בִּיֵּט הִיסָה הַתְּנוֹר וְגִרְיָתוֹ ו	תקבא	דברים האסורי משום שבו וכל דיני
וּמִלֹּאֵוֹ וּבִאִיוֹ הַתְּנוֹר אֹפִין	תקבא	דין הלואה י"ט וגביית צדקה והילוק
לִיבּוֹן רַעֲפִים וְשִׁבִּירַת חֶרֶס וְחִיתוֹךְ ה	תקבא	דין כת ב"ט ראשון וב"ט שני
הַנִּייר לַעֲלִי	תקבא	דין עירובי תבשילין
מִבְּשִׂירֵי אֹכֵל נֶפֶשׁ כְּנוֹן גִּרְיָפָה תְּנוֹר	תקבא	דין עירובי חצרות ותחומין ועירוב מ
וּשְׁפּוֹד שֶׁנִּשְׂבַּר וְהַשְׁחָת סִכִּין	תקבא	ב"ט לשבת על תנאי
מִלִּיחָה וּכְלִילָה וְסִינּוֹן חֲרָדֵל עֵשִׂיית ג	תקבא	מצות שמחת י"ט וענוג
גְּבִינָה וְתִיקוֹן יִרְקוֹת	תקבא	הלכות חול המועד
עֵשִׂיית מִדּוּרָה לַחֲמֵס בֶּה וּמוֹגֵר בֶּה	תקבא	כללי דברים הבותרין ואיסור תגלחת
זֶר חִיצָה וְטָבּוֹל אֲדָם וְכֵלִים	תקבא	דין נשילת צפורנים ורפואה
אִיסוֹר בִּישׁוּל לְבָלִים וְלִגְנִים	תקבא	צרכי תקון אכיל הכותרין והאסורין
בִּיצָה שֶׁנּוֹלְדָה בִּיֵּט וְהַשּׁוֹחֵט הַתְּנוֹר	תקבא	דין כיגוס בגדים והכאת כלים מ
וּמִצָּא בֶּה בְּצִים וְאִפְרוּחַ שֶׁנּוֹלְדַּ בִּיֵּט	תקבא	מבית האומן
וְהַבּוֹדֵק בְּקִינָה שֶׁל תְּרַגְנוּלַת וְלֹא מ	תקבא	דין פינוי הדיר והוצאת זבל שבחצר
מִצָּא בֶּה בְּצִים וְלִמְחָר מִצָּא בֶּה	תקבא	תיקון הבהמה לצורך רכיב ורפואה
כְּבוֹן דְּלִיקָה וּבִקְעָנוֹר וְהַדְּלָקָתוֹ	תקבא	השבה שובבין
וְהַסֵּר הַפֶּחֶם וְתִיקוֹן פִּתִּילָה וְכֵל דִּינִי	תקבא	דבר האבד במחזר כגון השקפה
וְכֵל הַלְכוּתִיהָ כְּמוֹ שֶׁתִּנְאָר בַּעֲדָהּ	תקבא	קצירה ובצירה וכל כלאכת השדה

תקלח	דבר האבד בתלוש והמכוי מלאכתו	תקנו	הבדלה לט' באב שחל באחד בשבת
	במועד	תקנז	דין הזכרת מעין המאורע
תקלט	קניית סחורה ומכירה והלוא' ומציא'	תקנח	איסור אכילת בשר ליל עשירי ויו"י
	וקניית יין לצורך שתייה כל השנה	תקנט	סדר היום ואם יש אבל או מילה ו
תקמ	בנין ותיקון תנור ורחיים		ואם חל ט' באב בשבת ונדחה ליום
תקמא	דין היתר מלאכת הדיו		ראשון ואירע בו מילה
תקמב	איסור מלאכה בשכר היתירה למי ש	תקס	דברים האסורין בשביל חרצן הבית
	שאין לו לאכול	תקסא	קריעת לדואה ערי ישראל בחורבנן
תקמג	איסור אמירה לגוי וקבולת במחוב'		וירושלים ובית המקדש
	ובתלוש	תקסב	קבל' התעני' והשלמתו ותעני' שעות
תקמד	היתר צרכי רבים ואיסור צרכי יחיד	תקסג	אימתי מקבלו ואם מקבלו ובהרהור
תקמה	היתר כתיבה וכתיבת תפילין והנחתן	תקסד	היתר אכילה ושתייה כליל התענית
	וטויה לצורך ציצית ודינן ועונשין	תקסה	הזכרת ענינו מיחיד ואם יכול לומר'
תכמו	דין כניסת נשים ותבשיטיה		י"ג מדות
תקמו	דין הספד וקדיעה וקבורת ה	תקסו	הזכרת ענינו לש"צ בתענית צבור
	המת והבראה		ומה נקרא תעני' צבור וסדר התפלה
תקמח	מת לו מת ברנל וקודם הרגל ושמע		וש"צ שאינו מתענה
	שמועה רחוקה ברנל	תקסז	דין מטעמת ביום התענית
תקמט	הלכות תשעה באב ותענית	תקסח	שכח ואכל ביום התענית או שרוצה
תקנ	שלא לזלזל בתענית י"ז בתמוז וג'		ללותו ולפורעו ותענית חלום בשכ'
	בתשרי ועשרה בטבת		ואין בתענית צבור בבבל
תקנא	שבת שחל להיות ט' באב בתוכה ז	תקכט	יחיד המתענה על צרה ועבר'ו צבור
	ודברים האסורין מלח ומניעת בש'		שמתענין על שום דבר ונענו
	מי"ז בתמוז	תקע	מי שנדר להתענות סך ימים ואירע
תקנב	איסור כשר ויין ותבשילין בסעודה		בהם שבתות וימים טובים וז"ח
	המפסקת ומה נקרא סעודה מפסקת	תקעא	מי הראוי להתענו' או שלא להתענו'
	ומה הם ב' תבשילין ואם חל ט' באב	תקעב	אין גחרין תענית צבור בתחלה כיו'
	בשבת		ה' ולא ב"ח בחנוכה ופורי' והשלמה
תקנג	דברי האסורין אח' שהפסי' בסעודתו		למי שמתענה ביום ששי
תקנד	דברים הנוהגים בט' באב והיתרין	תקעג	בטלה מגילת תענית
	אם חל בשבת	תקעד	ההולך ממקום שמתענין למקו' שאי'
תקנה	היתר תפילין וציצית בו ואין צריך		מתענים או איפכא ואסור לפרוש
	עטיפה הראה וכפיית המטה	תקעה	מן הצבור ולשמש מטתו בשנ' דעבו
			סדר תענית שמתענין על הגשמי

בארץ ישראל ובשאר ארצות ואם בתענין על הגשמים ונענו תעניות על שאר צרות כגון שצרים ל' ישראל ודב' ופול' ורעש ורוח ו וחולי ושלוח חיה רעה ושרפון וירקון וזלזולת הסחורה	תקפח	זמן התקיעה ואין תוקעין בשבת ו וחינוך קטן לתקוע בשבת והשומע ט' תקיעות מתשע בני אדם מי ראוי לתקוע ואם צריך לחיות ל להוציא ואם נשים יכולות לתקוע ל לעצמן ואם אחרים יכולים לתקוע להם ולברך	תקעו
תפלה על כל צרה ורוב נשמי' דין תענית ותפלה ליחיד על צרתו סדר לימים שמתריעין בהם וסדר כל התפלה בהם לגאונים	תקצ תקצא	סדר התקיע' והכשרה ואם טע' בסדר תפילת המוסף ליחידים אם אומר ט' ברכות והזכרת הקרבנות בתפלת המוספין בל' ובשאר בועדים ואם אומר ובראשי חדשיכם בבקר ועל ואחילה ומלוך לחידים בלכיות ז זכרונות ושופרות וסדרו	תקעז תקעח תקעט
ימים שכתוב בה' שמתענין בהם הלכות זה תקיעת שופר מל' אלול ואלך והרבות סליחות ותחנונים ותעניות	תקפ תקפא	זכרונות ושופרות וסדרו	
סדר תפלת ערבית וזכרנו ומי כמוך וכתוב לחיים ובספר חיים והמלך ה הקדוש והמלך המשפט בי' ימים ש שכין ראש השנה ליום הכפורים ואם שכחם ואם אומר בל' ויה' והשיאנו ה' ומועדים לשכחה ואת יום מקרא קדש הזה ואין מזכירין זה וכשחל בשבת אומר זכרון תרועה ובח' יום תרועה ומתפללין בכריעה	תקצב תקצג תקצד תקצה תקצו תקצז תקצח תקצט	חזרת תפלה לש' צ' ותקיעה על סדר הברכות שלא להשיח בין תקיעות ביושב לתקיעות בעומד ברכות מעכבות זו את זו וכן תקיע' אב' אין תקיעו וברכו מעכבו זו את זו יחיד בוצי' חבי' ידי תקיע' ולא ברכו' מצוה בתוקעין יותר במברכין תקיעה ליחידים אחר התפלה אין מתענין כב' של זה ולא בשבת סדר הבנח' ואו' צדקתך אם חל בשבת סדר ערבית ליל שני ואום' ותודיענו אם חל להיות במוצאי שבת	תקפב תקפג תקפד תקפה
יכול לגמור התקיעה וצריך שיתקע מעומד ולא קבל עליה שכר ולא שנא שליח צבור או אד' אחר תוקעין באיזה שופר צריך לתקוע ואם ניק' או נסדק או צפחו זהב ואם גפל עליו גל הוא חוץ לתחום או על גבי אילן או צריך לצחצחו או לתקנו וכל ה הלכותיה ודיניה	תקפ תקפו	ביצה שנולדה בראשון אסור בשני וזמן ליל שני ועל השופר בשני סדר היום לשני והבדלה במוצאי זה סדר הימים שכין זה ליום הכפורים הלכות יום הכפורים להרבות בסעודת ערב יום הכפור' סדר הפרה כתרנגול לפייס חבירו בערב צום בפור' ו ולטבול בו וסדר הפיוס	
דין התוקע בבור או בחבית	תקפז		

סדר מנחת יום הכפורים	תרכב	יורדי במנחה קודם סעודה ואם צרי'	תרז
סדר נעילה וזמנה	תרכג	לפרט החטא ואם יכול להתורות על	
הנדלה ותקיעה ומי שעושה שני	תרכד	עבירות שנה שעברה ואם חותם ב	
ימים ראש השנה		בוידוי ואם שליח צבור מחזיר אותו	
הלכות סוכה ולמה בחרש השביעי	תרכה	ומלקות אחר תפלת המנחה	
סיכה שתחת האילן	תרכו	אכילה אחר שהפסיק סעודתו	תרח
הישן בכילה בסוכה או שפירש בח	תרכז	ושיעור התוספת	
סדין לכאותה		הטמנת חמין ערב צום כפור	תרט
סוכה שתחת סוכה וסוכה שבספינה	תרכח	הדלקת נר ליל יום הכפורים ורבו	תרי
ועל העגלה ובאילן וכמגדל		נרות בבית הבנסת	
אין מסבכין בדבר שמקבל טומאה או	תרכט	איסור מלאכות והיתר קניכת ירק	תריא
שאין גידולו מן הארץ ובנסרים ודין		ופציעת אגוזים	
מחלצת ושאר כל הדברים שפסולין		איסור אכילה ושתייה ושיעורו וצידו	תריב
ופירש עליה סדין		איסור רחיצה ושבילת בעל קרי	תריג
מנין הדפנות והבשרן כגון סכך על	תרל	ושאר חייבי טבילות	
גבי קונדסין ועל גבי לחי ופסי ב		איסור סיכה ונעילת הסנדל	תריד
ביראות ועל גבי כרעי הבטה וסמך		תשמיש הבטה וחוראה קרי	תרטה
לאנסדרה ושאר ביני דפנות		חינוך התינוקת ובמה מותרים	תריז
הבשר הסכך בעינן צלותו מרובה	תרלא	וממה אסורין	
ושלא יהא לא עב ולא דק מאד וקב'		עוברות ומניקות מתענות ומשלימו'	תריז
עולה וקנה יורד וסיכך בשופורים		ועוברה שהריחה ואדם שנתאזה	
והניח ביניהם כמותן וקנים שיוצאים		ויולדת	
אחורי הסוכה והעשומיה כמין צריף		אין באכילין לחולה וליוולדת ולמי	תריח
שיעור אויר וסכך פסול באמצע ו	תרלב	שאחזו בולמוסו והזכרת יום הכפורים	
ובאיזה ענין ומצטרפין		אחר אכילתם וכל הלכותיו	
שיעור גובה הסוכה למעלה ולמטה	תרלג	כל גדריו וזמן התורה לעבריינין ו	תריט
ואם היא גבוהה משיעורה ומבעטה		וסדר תפלת ערבית ואם חל בשבת	
או שאינה גבוהה כשיעור ומגביה		ולמעמד סגן לשליח צמר ולעמוד	
שיעור ארכה ואם ראשו ורובו בח	תרלד	בכל היום ולומר שירות ותושבחות	
ושלחנו חוצה לה		כל הלילה	
סוכה גנקבך ונקבש והחוט שבגדיש	תרלה	סדר תפלת שחרית ושצרי' להקדים	תרב
סוכה ישנה ושתי סוכות של יוצרים	תרלו	של מוסף קודם ז' שעות	
זולפני זו		סדר היום ותפלת מוסף והידוים	תרבא
עושין סיכה בחג ויוצאים בשאלה	תרלז	וסדר עבודה	
ולא בגזלה			

ונותן לולב על מנת להחזיר ולולב של שותפין ואחין וקהל שקובין לולב בשותפות		איסור עצי סכה ונמיה ובאיזה ענין מועיל התנאי	תולב
סדר היום תפלת כוסף וחזרתה	תרנ"ט	מצות ישיבת סכה וברכתה ואיזה דברים צריכין סכה ואם היה אוכל בה או ישן וירדו הגשמים	תולב
הקפה ואין מקיפין בשבת ואם אומ' בו הושענא	תרס	מי הפטורין מבנה שאין לכרך על עשייתה	תרמ
דין הקידוש כליל שני	תרס"א	סדר תפלת ערבית	תרמ"א
סדר היום לשני ואם מכרכין זמן על הלולב בשני	תרס"ב	סדר הקידוש אם הוא מעומד וברכ' חסכה לכל ה' ימים	תרמ"ב
סדר כל ימי חול המועד ושבת ש שחל בחול המועד	תרס"ג	סדר תפלת שהרית וקריאת ההלל וברכתו וההפסקה בו	תרמ"ג
סדר היקף יום שביעי ונטילת ערבה ושיעורה וברכותה ואם יוצאין ב בערבה שבלולב	תרס"ד	דין פסול הלולב ויבשותו פסול העבות ויבשותו ושיעורו	תרמ"ד
היתר אתרוג ביזם השביעי שמיני ו ותשיעי ואם חל"ט האחרון של חג בשבת והפריש אתרוגים לו ימים	תרס"ה	סימני הערבה ויבשותה ופיסולה פסול האתרוג ושיעורו ויבשותו וכל דיניו	תרמ"ה
איסור סתירת סכה בשביעי ואם ר' רוצה לאכול בה ביזם שמיני לכני ארץ ישראל ביום תשיעי לרדן	תרס"ו	פסול גזל ושואל וע"ז ואיזה מהם ה' הפסולים כל' ה' ימים והבשרן ב בשעת הדחק	תרמ"ו
איסור סכה ונמיה ביום ח' ט' ואם חל שבת במוצאי יום טוב האחרון	תרס"ז	שיעור אורך הלולב והדס וערבה כיצד מצות לולב נטילתו וברכתו וניענועו ובמה יקח ומעכבין זה את זה ואגוד ואם אגדו לנאותו בבין אח' וחציצה ולקחה על ידי דבר אחר	תרנ
סדר יום שמיני וישיבת סכה בו סדר י"ט והבדלה במוצאי י"ט	תרס"ח	דין זמן נטילה וכמה ישגדו בידו ואם אכל קודם שנטלו	תרנ"א
הלכות חנוכה טעם לשמנת ימי ח חנוכה ואיסורא בהספד ותענית ו חיתרן במלאכה למי שנהג בהן הית' שלא להרבות בו בסעודה וכל ה' הלכותיו ודיניו	תרס"ט	הרחת ריח באתרוג ובהדס חזרת הלולב במים	תרנ"ב
טעם הדלקת הנר בהם ולחזור ב בהדלקתן וכמה מדליקין ונר שיש לו שתי פיות ומקום הנחתן בבית ובחצר ובקליה ובשעת סבנה	תר"ע	גז שהבי לול' לישראל ב"ט מחול לתחול' דין כמה צריך להוסיף לקנ' אתרוג נאה	תרנ"ג
זמן הדלקתה וכמה שמן יתן ואם ע	תרע"א	דין חימוך לקטן לולב לולב נישל כל שבעה חוץ משבת	תרנ"ד

או איפכא וקראוה באדר ונתעברה
השנה

מי חיבין בקריאת ואם נשים מוציא
אנשים

הכשר קריאתה ביושב וסידורין
ומתנמנם ובמה קורין ואם אינה
בתוכה בולה או השמיט בה הסופר
אותיות ואם קראה על פה ובאיה ל
לשון נקראת ביחיד ושאר כל דיני
קריאתה

הכשר תיקון עבודה וכתובתה ואם
בתוכה בין הכתובים ותפירתה וכל
דיני תקונה ואם אין לו כשרה ואם
יצאין בגזלה

כרכותיה ואם לא ביר לפני ולאחריה
ואם שח בה ומי שקורא את המילה
לחולה

דין סדר הלילה והיום ואל דיני

תרפס

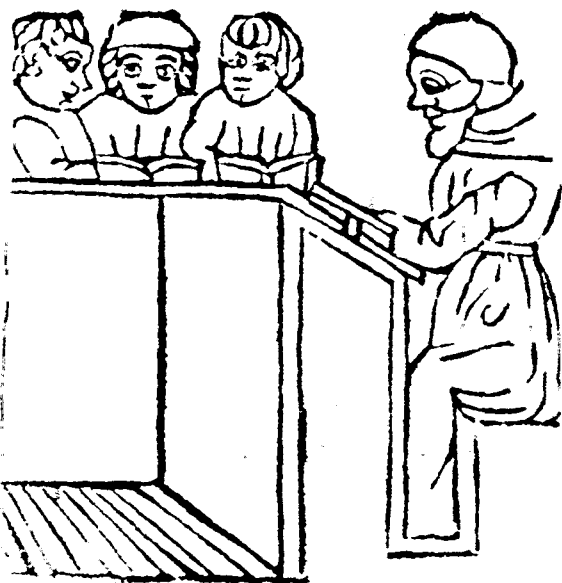
תרצ

תרצא

תרצב

תרצג

צורת הרב שונה לתלמידיו את כל הלכות
הספר וסידוריו

עבר זמנו

שמנים ופתילות הראוין בה ובאיה
נר ראוי להדליקה ואיסור תשמיש
לאורה ונר שמוסיפין להשתמש ל
לאורו ואם כבתה אין צריך לחזור
ולהדליקה

הדלקה מנר לנר

הדלקה עוש מצוה ומי ראוי להדלק
דין ברכותיה למדליק ולרואה ומה
שאומרים אחר ההדלקה

דין אכסנאי ומי שאוכל אצל חבירו
ורבים הדירים בכית אחד והנותר מן
השמן והפתיל

נר חנוכה ושל שבת ויין לקידו איזה
מהם קודם למי שאין ידו כשגת

נר של שבת ונר של חנוכה איזה מ
מהם מדליק קודם

חקובע נרות בדל עצמה או אחוריה
כיצד יעשה בשבת

אין מבדילין בה במוצאי שבת

הזכרת חנוכה בתפלה בברכת המזון
ואם אומר בשם

לגמור את ההלל בשמנת ימי חנוכה

סדר היום בחול ובשבת ובשחל רח
טבת בחול ובשבת

סדר הפרשיות של שקלים חבור ו
ופרה והחדש

הלכות פורים טעם לחצניית של יג
באדר ובשחל פורים ביום א' מתענין

ביום ה' שלפניו

חזון קריאת בלילה ולשנותם ביום
זמן קריאתה לעיירות ולכרכים ה

המוקפין ומה נקרא מוקף ומי שדוץ
לילך בשירא וכן עיר שהלך לכרך

תרעג

תרעד

תרעד

תרעו

תרעו

תרעו

תרעח

תרעט

תרפ

תרפא

תרפב

תרפג

תרפד

תרפה

תרפו

תרפז

תרפח

אשר חזק ונבון איש צדיק
אשר חזק ונבון איש צדיק

והיה

בן תימא אומר הוי עז כנמר וקל כנשר ורץ כצבי וגבור כארי לעשות
 רצון אביך שבשמים פרט ארבעה דברים בעבודת הבורא ית' והתחיל
 בעז כנמר לפי שהוא כלל גדול בעבודת הבורא ית' לפי שפעמים אדם
 חפץ לעשות מצוה ונמנע לעשותה מפני בני אדם שבלעינין עליו
 ועל כן הוזהר שתעז פניך כנגד הסלעיני ועל תמנע מלעשות המצוה
 וכן אמר רבן יוחנן בן זכאי לתלמידיו הוי רצון שתהא בורא שמים
 עליכם כמורא בשר ודם וכן אמר לענין הכושה שפעמים אדם מתבייש
 מפני אדם יותר ממה שיתבייש מפני הבורא יתבר' על כן הוזהר שתעז
 מצחך כנגד המלעינים ולא תבוש וכן אמר רוד ע"ה וארברה בערותיך
 נגד מלכים ולא אבוש אף כי היה נרדף ובורח בין האומות היה מחזיק
 בתורתו ולומד אף כי היו מלעינים עליו ואומר קל כנשר כנגד דאות
 העין ודומה אותו לנשר כי כאשר הנשר טס בארץ כך הוא דאות העין
 לומר שתעצים עיניך מראות ברע כי הוא תחילת העבירה שהעין רואה
 והלב חומד וכלי המעשה גומרין ואמר גבור בארי כנגד הלב כי הגבורה
 בעבודת הבורא ית' היא בלב שתחזק לכך בעבודתו ואמר רץ כצבי
 כנגד הרגלים שרגליך לשוב ידועו וכן רוד הכלך ע"ה היה מתפלל על
 שלשתם אלא ששנה הסדר אמר היריבני בנתיב מצותיך על הרגלים
 ואמר אחר כך הוי לבי ואמר אח"כ העבר עיני מראת רע וחזכי בלב הטיה
 ובעין העברה בי הלב הוא ברשותו להטותו בדרך הטובה או לרעה אף
 אחר שראה מעשה השוא על כן התפלל שיעזרינו להטותו לדרך הטוב
 אבל דאות השוא אינו ברשותו כי איפשר שיפגע בו פתאום לכן ויראנו
 התפלה שיעביר עיני מראות שוא ולא יזמינהו לפניו כלל לכן צריך
 האדם לתהגבר באחי לעמו בבקר לעבודת בראו ואף אם ישאינו יצרו
 בחורף לאמר איך תעמוד בבקר כי הקור גדול או ישאינו בקיץ לאמר

ב א

איך תעמוד ממשתך ועדיין לא שבעת משנתך
התגבר עליו לקום שתהא אתה מעורר השחר
ו לא יהא הוא מעיר כמו י אמר דוד ע"ה עורה
בבורי עורה הנבל וכנור אעירה שחר אני
מעיר השחר ואין השחר מעיר אתי וכל שבן
אם ישכים קוד' אור הבקר לקום להתהג' לפני
בוראו מה יופיו ומה טובו וטו מי שמקדי' שיכור'
לשעות שמשתנות במשמרות י הן בשליש
הלילה ולסוף שני שליש הלילה ולסוף הלילה
שבאלו הזמנים הקב' נזכר הלילה לחורבן ה
הבית וגלות ישראל בין האומר התפל' שיתפלל
אדם באותה שעה על החורבן והגלות רצויה
וקרובה להתקבל ויפיל תחנתו לפני המקום
אחד הברכה ואחד הממעיט וכלבד שיכו' לבו
בתחנוני' כי טוב מעט בכוונה בהרבות בהם
שלא בכוונה וטוב לומר פרשת העקדה ופרש'
הבן ועשר הדברות ופרשת הקרבנות כגון פ
פרשת העולה ומנחה ושלמים וחטאת ואשם
אמנם פרשת הקרבנו' טוב יותר לאומרים ביום
שהם במקום הקרבת הקרבן שזמנו ביום ו
וכשייסיים פרשת העולה יאמר רבון העולמים
יהי רצון מלפניך שיה' זה חשוב ומקובל לפניך
באלו הקרבתי עולה בזמנה וכן יאמר בפרשת
המנחה והשלמים והאשם ואחר פרשת החטאת
לא יאמר כן לפי שאינה באה בדבה ואם אינו
יכול להשכים קודם אור הבקר מ"מ התפלה
אשר הוא מועד לכל חי אל יאחר ויחשוב בלבו
אלו היה בעבודת מלך בשר ודם ועוהו להשבי
באור הבקר לעבודתו היה זהיר וזריו לעבוד
לעבודתו באשר צוהו כש' וק' בנו של ק' לפני
מלך מלכי המלכים הקב' ב

ויבהר לקום בזרזות ולא ילבש מיושב
אלא יקח חלוקו ויבנים בו ראשו
ורעותו בעודנו שוכב ונמצא בשיקום שהוא
מבוסס כמו שהיה בתפאר ר' יוסי בעולם לא

ראו קורות ביתי שפת חלוקי ואל יאמר הנני
בחדרי חדרים מי יודעני ומי רואני כי הקב' ה
מלא כל העולם כבודו אשר לפניו חשכה כאור
וידקדק בחלוקו ללבושו כדרכו שלא יהפוך
הפנימי לחוץ כללית בשבת בפר' אלו קשרים
א"ר יוחנן איזהו תלמיד חכם המדקדק בחלוקו
להפכו כדרכו וכשינעול מנעליו ינעול של ימי
תחלה ולא יקשרנו ואחר כך ינעול של שמאל
ויקשרנו ויחזור ויקשור של ימין דאמ' ר' יוחנן
כתפילין כך מנעלין מה תפילין בשמאל אף
מנעל נועל של שמאל תחלה ותניא בבביתא
נועל של ימין תחלה הילכך לצאת ידי שניהם
נועל של ימין תחלה וקושר של שמאל תחלה
ויקום וילך בכפיפת קומה כדאיתא פרק קמא
דיקדושין אמ' ר' יהושע בן לוי אסו' לילך בקומ'
זקופה שכ' מלא כל הארץ כבודו ויבסח ראשו
כדאית' גמי התם רב הונ' לא אזיל ד' אמו' בגילוי
הראש אמר שכינה למעלה מראשי ויבדוק
נקביו דא"ר יוחנן הרוצה לקבל עליו עול מלבו
שמי' שלם יפנ' ויפול ידי ויניח תפיליו ויתפלל ג

ובבניסתו לבית הכסא יאמר התכבדו
מכובדים קדושים משרתי
עליון שמרוני שמרוני עזרוני עזרוני המתינו
לי עד שאבנם ואצא שכן דרכן של בני אדם
וכן יאמר בכל פעם שיכנס ויהא צנוע בבית
הכסא ולא יגלה עיצמו עד שישיב וימשימש כפי
טבעת ואח"כ יושב ויגלה מלפניו טפח ומלאחריו
טפחים ואשה מאחריה טפה ומלפניה לא כל' ו
וכשיושב יכו' שיהו פניו לדרום ואחוריו לצפון
או איכפא אכל לא יושב בין מזרח למערב ומיהו
ומיהו דווקא בשנפנה מגולה אבל במקום שיש
מחיצה כגון בית הכסא שכבית אין צרי' לדקדק
וכשנפנה בשדה אם הוא אחורי הגדר יפנה מיד
ובבקעה יתרחק עד מקום שלא יוכל חבירו ל
לראות מירעו ולא יאנוס לרחוק עצמו עתה

מראי וקנח ביד שמאל ולא בימין ולא יקנח ב
בחדם משום כשפים ולא בעשבים ובשים ולא
בצרור שקנח בו חבריו ויפנה בצניעות כלילה
בדרך שעושה בתם ולא ישתין בעומר שלא
יתזו נצוצות על רגליו ויראה כברות שפכה
ונמצא מוציא לעז על בנה אם לא שיעמוד
במקו גבוה או שישתין לתוך עפר תהום ויוהר
כל יאחזו באמה וישטף אם לא מעטרה ג' בשה
יצד האר ואף אם הוא נשוי ולא ישה צרכיו ו
רחץ בנקיון בפיו וברך באי אמה אקבו
על נטילת ידים ודקדק לערות
לחיים ג' פעמים מפני שרוח רעה שורה על
ידים קודם נטילה ואינה סרה עד שיערה
לחיים ג' פעמים ועל כן צריך למנוע מהגיע
צידו קודם נטילה לפה ולחוטם ולא צני ולענים
מפני שרוח רעה שורה עליה ואם אין לו מים
יקנח בידו בצרור או בכל דבר מידי דמנקי
ויברך על נקיון ידים ה'
וכוין בברכותיו פירוש המיל' שמוציא
מפיו ובהזכירו השם יכוין פירוש
קריאתו בא' ד' לשון אדנות שהוא ארון הכל
שכוין עוד פי' קריאתו בידו ה' לשון היא ש
שהוא היה וזה ויהיה ובהזכירו אלים יכוין
שהוא תקיף ואמץ אשר לו היכולת בעליונים
בתחתוני בי אל לשון כח והזקק הוא כמו זאת
אילי הארץ לקח ו'
יברך ברכת אשר יצר וכולו חלולים
חלולים ולא יאמר חללים חללים
רמוז לדבר חלולים חלולים ע
חלה ר' מה כח שבין אברי האדם אי אפשר ל
התקיים כדאית' במסכת נדה כל זמן שתינוק
מעי אמו שבונו פתוח ופיו סתום יצא לאויר
ועולם נפתח הסתום ונסתם הפתוח שאלמלא
בן אי אפשר לעמוד ומפליא לעשות כדאיתא
במדרש כי גדול אתה ועושה גפלאות האדם
ומ' לנו מלא רוח ואם יעשה אדם כבוד נקב

בחזרה של מחט הרוח יוצא והאדם מלא נקבים
והרוח משתמדת בתוכו הרי ועושה נפלאות ואם
הלך מיד לב' ורוצ' להמתין מלברך עני' עד
בואו לב' שיסדר אותה אם שאר ברכו הרשות
בידו אמנם אם יברך מיד עני' ואשר יצר יא'
שצריך לזכר מיד אחריה אלדי נשבה עד בא'
המחזיר נשמו' לפגרי' בתים לפי שהיא סמוכה
לברכת אשר יצר ולכך אינה פותחת כברו' ויא'
שאר צרי' לזכר מיד אחריה ומה שא נה פותחת
בברוך מפני שהיא ברכת הודאה והכי מסתבר
דהכי מוכח בברכות בפרק הרואה דקאמר כי
מתער משנתיה לימא' אלרי נשמה וכתר הבי
קאמ' וכי משי לידו לימ' עני' וכן סדר ה'ס במזל
ז' וכל היו' בשעושה צרכיו יא' של קטני'
מברך אשר יצר ולגדולים עני' ויא'
שבין לגדולים בין לקטנים מברך על נטילת
ידים ואשר יצר דכיון שצריך לומר אשר יצר
שהוא דבר של קדושה צרי' לברך עני' וכ' שאם
רוצה ללמוד אחר גדולים שצריך לומר עני'
וא' הלאש ז' לא היה מברך אף לגדולים רק
אשר יצר אף כשהיה רוצה ללמוד אם לא כ
כשעושה צרכיו וקנח או הטיל מים ושפשף
והיה מתפלל אחריו מיד או היה מברך עני' וזה
לשונו שכתב בתשובת שאלה אם עשה צרכיו
וקנח או קטנים ושפשף ורוצה להתפלל מלא
ידיו ויברך עני' אבל כל היום כשעושה צרכיו
או יטיל מים אף אם רוצה ללמוד אין לו לברך
על נטילת ידים כי אם אשר יצר ח'
ומיד אחר נטילת ידיו יתעטף בציצית
מעומד וסדר עשייתו פירשו ה'
האונים בעטפת ישמעלי' שהיא עטיפה גבוהה
ובעל העיטור כתב דלא בעינן כולי האי אלא
בדרך בני אדם שמתכסין בכמותן ועוסקין ב
במלאכתן פעמים בכסוי הראש ופעמים בגילוי
הראש ודרך העטיפה רחבה לקוב' האיש אג

ומחזיר ב' עיצית לפניו וב' עיצית לאחריו
 שיהא מסוכב במצות ומכסה ראשו שלא יהא
 בגילוי הראש ויברך להתעטף בעיצית ונקראת
 עיצית על שם החושין הנפרדין ממנה כדכתיב
 ויקחני בעיצית ראשי ועל כן צריך להפרידם
 זה מזה דבין בהתעטפו שצונו המקו להתעטף
 כדי שנזכר כל מצותיו לעשותם ויעידן העיצית
 קודם לכן שיהו שלמי' שאם נתקלקל אחד מהם
 היא ברכה לבטלה ואם ידעה להתעטף מיד ב
 בקומו כדי שלא ילך ד' אמו' בלא עיצית או שיש
 לו עיצית בחלוקו יכול ללובשו מיד בלא ברכ'
 ולבטיט' ידיו ימשמש בעיצית ויברך להתעטף
 בעיצית או אם יתעטף אח"כ בטלית אחר' יברך
 עליה דבין לפטור גם את זאת שלבש כבר ואם
 יש לו כמה בנדים של ד' כנפות כולם חייבים
 בעיצית ואם לבשם בבת אחת די להם בכרכה
 אחת ואם מפסיק ביניהם צריך לברך על כל
 אחת ואחת לכן מי שרגיל להתעטף בבית
 הכנס' בטלית גדול' צריך לברך עליו אע"פ שצריך
 על טלית קטן שלבש כבר ואם פשט טליתו ולא
 היה דעתו ללובשו מיד כשחזר וילובשו צריך
 לברך אבל אם היה דעתו ללובשו מיד כגון ש
 שפשט אותו כדי ליבנס לבית הכסה בזה אני
 מסתפק אם צריך לברך שיש פני' לכאן ולכאן
 דאיכא למי' כיון דילפינן כל התורה מתפילין
 כל אימת דמשמש בהו מברך פי' אם זז ממקום
 ומשמש' בהן להחזירן למקומן א"כ כל שכן הכא
 שיש לו לברך ומדובר' דשאני הת' שזז ממקום
 ולא ידע שלא היו במקומן אב"אם היו במקומן
 אדעת' להחזירם מיד התם נמי לא היה צריך
 לברך ולזה דעתי נוטה וחדשן בטליתו בלילה
 אין צריך לברך עליו כבקר ט
כל מיני בנדים חריבים בעיצית ועיצית של
 צמר או של פשתים פטור כל המינין
 אבל שאר מינין בגון של כשי או צמר גפן אינן

פוסדין אלא א"כ יהא העיצית ממין הטלית וכתב
 הרמבם שצריך לעשות העיצית מצבע הטלית
 אם הוא אדום יעשה העיצית אדום ואם הוא ירו'
 יעשה העיצית ירוק וכן פ'רשי ור"י פי' שאי' צר'
 וכתב בספר המצות קטן ומדור' נכון לומר: שלא
 לעשות עיצית של פשתן כשל משי אף על פי
 שהגאונים ז"ל אמר לעשות אפי' עיצית של פשת'
 בטלית של פשתים רבינו שלמה ורב אלפס
 התירו ולזה הסכים א"א הראש זצ"ל י

טלית

שאין לה ד' כנפות פטורה יש לה
 יותר מד' חייב ועושה לה ד' עיצית
 בד' כנפיה יש לה ד' וחתך אחד באלכסון ועשא
 שנים או שהגביה כנפיה ותפרם בעניין שלא
 נשאה בה כנף לא נפטרה בזה היא של בגד
 וכנפיה של עור חייבת היא של עור וכנפיה של
 בגד פטורה היה לה ג' כנפות ועשה בהם שלש'
 עיציות ושוב עשה לו כנף רביעי ועשה גם בו
 עיצית פסולה היתה מרובע' וכפלה כתב הר"ם
 במ"ז אין מפילין עיציותיה על כנפיה כמו שהי'
 כפולה אלא א"כ תפרה כולה ואפי' מרוח אחת
 ומלשון א"א הראש ז"ל יראה שחייבת אע"פ שלא
 תפרה היה לה ד' עיציות בד' כנפות ועושה לה
 עוד אחרות וחתך את הראשונ' כשר' באחרונ'
 והרמבם ז"ל כתב הטיל עיצית על עיצית אם
 נתכוון לבטל הראשונה חותך הראשונ' וכשרח
 ואם נתכוון להוסיף אע"פ שחתך אחת משתיהן
 פסולה וא"א הראש ז"ל לא חילק יא

מצות

עיצית בזמן שהיה תכלת מצותו
 שיקח ב' חוטין' כפולים של צמר
 צבועין תכלת ושני חוטין כפולים של צמר לכן
 או של פשתן וידעו שחייב לשם עיצית אבל אם לא
 היה שוויין לטמן פסולי' וצדי' שידעו שזורקין ויהיו
 ארכן ג' טפחים מד' אצבע' בגודל ככל טפח ואם
 ירצה להוסיף בארכן יוסיף ואחד מהחוש' יהיה
 ארוך יותר כדי שיכרוך בו הגדיל ואם עשאה מ

מן הקוצין פי' מן החוטין ותלוי' ביריעה כמין
קוצין ודרך לקוצצן או מן הנימין פי' החוטין
שמוציא' מן הבגד לתפו' או מן החוטין שיוציאין
בשפת הבגד פסולה עשאה מצמר נוול פסולה
המשתחוה לבהמה צמרה פסול לציצית אבל
המשתחוה לפשתן בטוע בשר לציצית ויעשה
נקב באורך הטלית בתוך ג' אצבעו' סמוך לקרן
ומרוחק מן הקרן בשיעור שיש בקשר גודל עד
סוף הציפורן ומה שיש ממלא קשר גודל ו
ולמעלה עד כדי ג' אצבעות מן הכנף הוא מקום
ציצית ואם היה רחוק מהכנף כמלא קשר גודל
ונתקו מחוטי הערב עד שלא נשאר בו בשיעור
מן הקרן בשר וכו' טוב לעשות אמרא בשפת
הבגד שלא ינתקו ובתו' רוחב הבג' אין לו שיעור
דק שלא יתנהו על החוטין שעושים בשפת
הבגד וכתב בעל העיטור שאין שיעור לחוטין
אלמעלה אם ירצה וסיף גמו שירצה וז' פירש
דער ח' כפולין שהן יו' יכו' להוסי' טפי לא ויחתו'
ראשי החוטין ויתחכם בכנף ויכפלים ואז יהיו
ארכם יב' אצבעות שהוא שיעור אורך הציצית
דיקד' חוטין מצד אחד וד' מצד אחד ויקשור
שני פעמים זה על גב זה ואח"כ יברוך חו' הארו'
סביב השבעה ובזמן שהיה תכלת צריך לדקדק
בכריכה לעשות ז' חוליות כאשר הם מפורשים
בגמ' ועתה שאין לנו תכלת אין לעשותו מכלא'
אלא צמר לצמד ופשתים לפשתים וגם אי' צרי'
לדקדק בחוליות והלם במזל כת' מנהיגנו לברו'
בה חוליות וא"א הראש ז' לא היה מדקדק וכה
כתב דהאידנא אין צריך לדקדק לכריכה ואפי'
אם כרך ריבה או לא כרך בה אלא חוליא אחת
בשרה אלא עיקר מצנתו שיכרוך עד שיהא ב'
בכריכ' עם הקשר בקשר גדול וקושר שני פעמי'
חוזר וכו' וכן יעשה עד שישלים לה' קשורי'
ד' כריכות בניהם ויהיה כל הברוך רוחב טפח
והשאר ב' טפחים ועיד יש מנהגות אחרות

בעשייתו ובאשר כתבתי כן הוא עיקר מה נהיר
לחתוך ראשי החוטין לעשותן ח קודם שיברו'
שאם כרכה ואח"כ חתך ראשי החוטין פסולה
אבל אם חתכם בכנף ואח"כ חתכם בשרה רק
שיחתכם קודם כריכה יב

ואם נפסקו כל חוטיה ונשתתיר בהם כדי
עניבה בשר וכלכד שישאר כדי
שיוכל לענבם כולם ביחד שזהו יותר כבדי ע'
עניבה של כל אחד בלבד וז' פי' דבעצן כדי
עניבה מן הענף וז' פי' אפי' נחתך כל הענף ולא
נשאר אלא כדי עניבה מן הגדיל בשר ואם לא
נשאר כדי עניבה אפי' בחוט אחד שנפסק כולו
פסול הילכך כיון שכל אחד כפול לשנים אם
נפסקו ב' ראשי פסול שמא נפסק חוט אחד אבל
אם לא נפסק אלא ראש אחד בשר וי"א אם נפס'
ג' חוטין פסולה אפי' אם נשאר בהן כדי עניבה
ואם נפסקו שני' בשר אם נשאר בהם כדי עניב'
ולפי זה אפי' אם נפסקו שני ראשין בשר אם יש
בהן כדי עניבה עד שיפסקו ג' וא"א הראש ז'ל
הכמים לסברא ראשונה יב

ארבע ציציו מעכבין זה את זה שכל זמן
שאי' בו כל הד' אינה מצויצ' כהלכת'
והיציא בה לזה בשבת חייב חטאת אבל אם יש
בה כל הד' מותר לצאת בה לרשות הרבי' אפי'
האידנא שאין לנו תכלת יד

עשאה גוי פסולה ואשה בשרה לעשותה
השואל טל' מחבירו פשו' מדרש'
בה ציצית כל ל' חם לאחר ל' יום חייב שאלה
עם ציציותיה יש אוכזרים שאין מברך עליה עד
לאחר ל' יום ולא נהידיא לא"א הראש ז'ל וליטול
טלית חבירו בלא דעתו ולברך עליה יש ואמרו'
שהוא מותר דניחא ליה לאיניש למעבד מצוה
בממוניה וכל כד שיקפול אותה אם מצאה מ'
מקופלת טלית של שותפין חייבת

בציצית טו א ד

מותר

להטיל ציצית בטלית זה להתירם
וליתנם באחר אבל אינו יכול ליקח
הכנ כמו שהוא עם הציצית ולתופרו
בבגד אחר תלה החוטין בין שני כנפים מזו לזו
וקשר כנף זו בהלכתה וכנף זו בהלכתה ואחר
כך חתכם באמצע ונפרדו זה מזה פסול נקרע
הטלי תוך ג' אצבעות לכנף אינו רשאי לתופרה
חוץ לג' אצבעות יכול לתופרה יו
שיעור טלית להתחייב בציצית כל שקטן
בן ט' שנים יכול לכסות בו ראשו
ורובו וגדול אינו מתכייש לצאת בה באקראי
לשוק אין הקטן כתכסה בו ראשו ורובו אעפ
שגדול יוצא בה באקראי לשוק פטורה יו
סומא חייב בציצית ונשים ועבדי פטורים
וטובטו ואנדרוגינוס חייבי מספ
כת היום במזל יתעטפו בלא ברבה והוא הולך
לשטתו שפירש שנשיאין יכולו לברך בדבר
שהן פטורות אבל דת כתב שיכולת לברך אעפ
שהן פטורות ויותר טוב שלא יברכו קטן היודע
להתעטף אביו צרי ליקח לו ציצית לחנכו יח
לילה לאו זמן ציצית הוא יאכל מה שלוב
בלילה פטור ואפי' אם מיוחד ליום
ומה שלובש ביום חייב אפי' מיוחד ללילה וכן
כתב הרמבם מותר ללבוש ציצית בלילה ובלבד
שלא יברך ומאימתי מבר' עליה בשחר בשיכיר
בין תכלת שבה ללבן שבה וא' הראש זצל פי
שאינו בבעט אלא כסו המיוחד ללילה שאותו
פטור אפי' אם לובשו ביום וכסות המיוחד ליום
וללילה חייב אפי' לובשו בלילה ויש לבר' עליו
כדינו אעפ שאדם ישן בהם בבק' עיק' תשכישן
בלילה וכסות לילה מקרא יט
אין חוב ציצית אלא בטלי שרוצה ללבו
אבל מה שאינו רוצה ללבוש פטור
הילכך אין לברך בעשייתו אקבו לעשות ציצית
שאין בעשייתו מצוה אלא בלבישתו כ
הלוקח טלי מצויי' משר' או מתגנ' בשרה

אבל אם לקחו מגוי שאינו תגר פסולה כ
ציצית אין בה משום קדושה דתשמישי
מצוה היא ויכול לזורקן וליכנס
בהן לבית הכסה ויראה דאפילו בעודן במצותן
מותר להשתמש בהן אבל בשאלתות כתב נ
בפרשת שלח לך אסור לבני ישראל למיעבד
צרכיהן במידי דעביד למיפק ביה ידי חובת
מצות כגון חושך וקבועין בטלית למיכור בית
מדעם א' נמי חושענא לאורוהי ביה ואתרוג
דמצוה למכיליה דילפינן מדרס דאמר קרא בכה
ששפך יכסה שלא יכסה ברגליו שלא יהו מצות
בוז' עליו דחק' תשמישי מצו' בת דאישתעבדו
בהו מצוה נזרקין עכ' ואיפשר לחלק שאינו
דומ' לדרס דשאני התם כשבכס' ברג' הוא עושה
המצו' דר' כיון כה שאין ככאן וטוב להחמ' כב
העושה ציצית לעצמו מבר' שהחיינו
נתעט' בו מבר' להתעט' בציצית כג
ההולך בבית הקברות צרי להגביה ה
הציצית שלא יהא נגרר על בית
הקברות כראיתא בברכות ד' יוחנן ור' יונתן הוא
אזלי ביני קברי הוה שדיא תבלתא דר' יוחנן ע
עלוי קברי אמר ליה דליליה דלא ליברו לבחר
באין אצלנו ועכשיו מחרפין צותנו פי' שנראה
במחרף שאינן יכולין לקיים המצו' שמע מינה
שמותר לילך בבית הקברות בלבוש שיש בו
ציצית חק שיזהר להגביהו וכתב דה' יונה דוק'
בימיהם שווה בכל בגדיהם ד' בגפות שאי א
איפשר שיכיר בגדיו כשילך לבית הקברות
אבל אנו שאין אנו ככוונין בהן למלבוש אלא
למצות ציצית אסור משום לועג לרש כד
אעפ שאין ארב חייב לקנות טלית בת ד'
בגפות כדי שיתחייב בציצית אלא
דוקא אם יוצא להתכסות בטלית בת ד' בגפות
חייב להטיל בה ציצית כמ' טוב ונכון להיות כד
אדם זהיר וז' ריוב מצות ציצית שיהיה לו בגד
קט' מצויי' שילב' אותו כל היו' בי עיקר מצות'

על זכירת המצות וכל שעת וכל רגע צרי
לכך דוגמא לדבר באדם המזהיר לחבירו על
ענין אחד שקושר קשר באזונו כדי שיזכרו
ועל כן יש בה הקשרים כנגד החומשי תורה
וד' כנפים שבכל צד שיפנה ויזכור וגדול עונשו
המכסה עתה כמה שהיה עונשו בזמן שהיה ת
תכלת מצוי שאז לא היתה מצויה ככל לא היה
כל אדם יכול לחזר עליה מה שאין כן עתה ו
ואפילו שאינו יכול להתעטף כל היום צרי ל
ליזהר בו בשעת תפילה בת בעל העיסו ואותם
שבמקצתם הציצות בשעת קט ונותנין על ה
הענינים איפשר שנוהגי כן משום וראיתם אותו
על שה' עשיפתם תחת מלבושם גרולה מצות
ציצית ששקולה כנגד כל המצות דכתי' וראית'
זאת וזכרתם את כל מצות ציצית עולה תר
ח' חוטין וח' קשרים יג' הרי תריג' אעפ' שהוא
בתוב חסר יוד מפר' בתנחומא ג' פעמים כתוב
ציצית בפרט ציצית אחד מנייהו לציצית שדי
לכולהו והוא משלים המניין ר' שמעון בן יוחאי
אומר כל הזהיר בציצית זוכה ורואה פני שכינה
בתי' רבא וראית' אותן ובתי' התם את האלדיכם
תיראו ואיתו תעבדו ריש לקיש אמ' כל הזהיר
במצות ציצית זוכה שמטבשים לו שני אלפים
ושמנה מאות עבדים שנ' אשר וחזיקו ד' אנשים
מכל לשונות הגוים וחזיקו בכנף איש יהודי
וגו' בכל עת ידיו כגדיך לבנים זו מצות ציצית
ושמן על ראשך אל יחסר זו מצות תפילין ר'
אלעזר אומר כל מי שיש לו תפילין בראשו
ובזרועו ובזוזה בפתחו וציצית בבגדו מוכטח
ל' שלא יחטא שנ' ותחוט המטולש לא במהרה
ת' ואוב' חונ' מלאך ה' סבי' לראיו ויחלצם כה
ואחר שנתעטף בציצית וניח תפילי' ביד
כדי שיהו פצחין לו בשעת קט
תמלה דא' יוחנן הדוץ לקבל עליו כש' שלכה
יפנה ויסו' ידיו ויניח תפילין וקרא קט ויתפלל
וצמר עולה כל הקרא קט בלא תפילין כאלו

בעי' עדי' שקר בעצמו ר' חיה בר אב' אמ' ר' יוח
כאלו הקרי' עולה בלא כנה זבח בלא נכני' אב
אם נפנה ונטל ידיו וקרא קט ותתפלל כאל
בנה מזבח והקריב עליו כל הקרבנו' שנ' ארחץ
בנקיון כפי ואסובב את מזבחך ה' וראית' אא
הראש זל' שהיה כדקדק להניחם בשעה בסדר
הברכו' והיה בסדרם זה אחר זה עי' עוטר ישר
בתפארה ואז היה מניחם ומברך עוטר ישראל
בתפארה לפי שתפילין נקראין פאר שנ' פארך
חבוש עליך ונקראים תפיל' לשון פליליה שהן
אות ועדות לכל ראבו שהשכינה שורה עלינו
דכתי' וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך
ודרשין אלו תפילין שבראש ויכין בהנחתן
שצונו המקום להניח ד' פרשיות אלו שיש בהן
יחוד שמו וייצאת מצרים על הזרוע כנגד הלב
ועל הראש כנגד המחבר' שזכור יצא מצרים
על ידי ניסים ונפלאות שעשה עמנו שהם מ
מורים על יחודו שהוא יחיד בעולמו ואשר לו
הכח והמשלה בעליונים וכתחתונים לעשות
בהם כרצונו ויניח של יד תחלה ויברך אקבו
להניח תפילין ואח' של ראש ויברך אקבו על
מצות תפילין אעפ' שרב אלכס פסק שאין ל
לבר' על שתיהן אלא ברכה אחת שהוא להניח
אלא אכ' יפסיק ביניהם בדבור שאז מברך על
של ראש על מצות תפילין וכן כתב ד' הרב
בהבחי' כרים וא' הראש זל' הסכים שיש לברך
ב' ברכות אף בלא הפסק ואם הפסיק בברוך
חזר ומברך על של ראש להניח ונס' על מצות
תפילין ומברך עליהן בשעה שמתחיל להניחם
עד שעה שבהדקם בראשו ובזרועו ולא ימניק
ביניהם לדבר אפי' לענות אמן יהא שביח רבא
מברך וקדושה ואם דבר עב' ר' הוא בידו וצריך
לחזר ולבר' בדפדושי' וראית' לא' זל' שביח אה'
שקט' של יד על הזרוע היה בגיח של ראש קדם
שהיה בורך הרצועה כביד זרועו שהיה אומ' בין
שברכה שניה חזרת גם על של יד

ומטעם זה אין להפסיק ביניהם יש למעט ההפס'
בכל מה שיכול והכרי' בה סביב הזרוע אינה מן
המצוה הילכך טוב לאחר אותה עד לאחר ש
שיניח של ראש וכל שעה שמניחם ביום מברך
ואפי' נשכחו ממקומם ומכשמש בהם להחזירם
למקומם צריך לברך **כו**

ואם אין לו אלא אחת בין של ראש בין ש
של יד מניחה ומבר' שכל אחת מצוה
בפני עצמה היא מבר' על של יד כשהיא לבד אחת
ועל של ראש כשהיא לבדה שתים ואפי' אם יש
לו שתיהם ויש לו שום אונס שאינו יכול להניח
שתיהם כגון שצריך לצאת לדרך ואינו יכול
להתעכב יכול להניח אחת מהן שאינן מעבבות

זו את זו כז

מקום הנחתן של יד בזרוע שמאל בגובה
הבשר שכפר' שבין הקנה לבתף
רטה אותם מעט לצד ימין כענין שכשיכו זרועו
לכטה ידיו כנגד לבו ולא יה' דבר חוצץ ביניהם
לבשרו ואטר יד ימינו מניח בשמאלו שהוא ימין
של כל אדם ופי' הרב' ר' יחיאל מפריש דווקא
בשעושה כל מלאכתו בשמאלו אבל אם הוא
כותב בימינו אע"פ שאר מלאכתו בשמאלו
דינו כשאר כל אדם ושולט בשתי ידיו
מניח בשמאל כל אדם והרצועה יברוך אותה
סביב זרועו עד שיגיע לאצבע האמצעי וכורב'
כבינו ג' פעמי' ומקום תפילין של ראש מהתחל'
עיקרי השער במצחו עד כוף' בקי' שמוחו של
תינוק רופס והוא כל גובה הראש וצריך שיהא
הקשר מאחורי הראש למעלה בעורף ולא למט'
בצואר שיהא מול עורף במש' מכוון באמצע ה
הראש ולא שיטה לצד הפנים לבאן או לבאן
וצריך שיהא נזיז שהוא המקום שנראה כעין
דלת לצד חוץ ולא לצד הראש וגם הרצועות
שס' בכות סביב ראשו צרי' לחתך שלא יתהפכו
כדי שיהא נזיז לבד דהינו הלכך כלפי השער

שהוא חלק יותר וצבוע שחור ניכר מבחוץ ו
חש לשל הרצועות שיהו תלויין לפני הניעו של
ימין עד חטיבור ושל שמאל עד החזה ויא' של
צד ימין עד המילה ושל שמאל עד חטיבור
ושיעור רחבן כאורך שיעור זה ואם פחת או
הוסיף אינו מעכב **כח**

וימשמש בהן כל שעה וימשמש בשל יד
תחל' ואח"כ בשל ראש וכשיסיד
יסיר של ראש תחלה ואח"כ יהיו של יד ויניח
עליהם כענין שכשיבא להניחן שימצא של יד
תחילה ויניחן **כט**

ולא יברך אשר קדשנו במצותיו וציונו
לשמור חוקיו בשמסידם שאי' הלכה
בבני מערכא שהיו מברכין לשמו' חקיו בשעת
הסרתן מפני שסוברין ליה לאו זמן תפילין הוא
ודורשין אותו מושמרת את החוק הזאת למעד'
מימים ימימה שדורשין ימים ולא לילות ואין
קיימא לן לילה זמן תפילין הוא והלכך אי' לבר'
אפילו כשיסידם כלילה ואפי' בערב שבת בין
השמשות שצרי' להסידם אין לברך שמה שצרי'
או להסידם לא מושמרת אנו לומדים אוהו אל
משו' דכתיב בהן והיה לאות על ירך ושבת רט'
אין צריכין אות הילכך אין לברך כלל וראיתי
כתוב על שם רב האי גאון ודרשות בידו אם
ירצה לברך ואני תמה דודאי בין שאינו חייב
לברך אם יברך הי' ברכה לבטלה **ל**

זמן הנחתן כבקר משידאה חבירו הרגיל
עמו קצת כרחוק ד' אמות וכירנו אע"ו
דקיימ' לן לילה זמן תפילין הוא אלא שאי' מורין
בן היינו לענין שאם היו בראשו וחשבב שאין
צריך לחלצן אבל לבתחילה אין להניחן קודם
הזמן הזה ואם צריך לילך לדרך יכול להניחן
קודם זמן בלא ברכה ולכשיגיע זמן ימשמש
בהן ובר' דה' פרץ כת' כיון דקיימ' לן לילה זמן
תפילין הוא אלא שאין להניח כלילה משו' גדירה

שמי יטן כהן משרוצה לצאת לדרך יבו להנחין
קדם זמנן ולברך עליהן מיד וא"ה ה'אש זל לא
כתב כן אם היה בא בדרך ותפילין בראשו ו
ושקעה עליו חמה י"ח ירו עליהן עד שיגיע
לבית ואם יש בית קרוב לחומה שבשומרון שם
חלצו ומניחין שם היה וושב בבי המדר ותפילין
בראשו וקדש עליו היום מניח ירו עליהן עד
שמגיע לביתו לא

שבת

וי"ט לאו זמן תפילין הן וחול של
מועד יש מסתפקין בו אם הוא
זמן תפילין ומניחין אותן בלא ברכה וא"ה ה'אש
זל היה מניחין ומכרך עליהן לב
תפילין שיכתוב ד' פרשיו שהן קדש
ליכל בכור עד למועדה והיה כי

מצות

יבאך עד כי בחוזה יד הוציאנה במצרים
והרשת שמע עד וכשעריך ופרשת והיה אם
שמוע עד על הארץ כל אחת ואחת בקלף לבד
והכתבם בכתב מיושר וכדי כתבה תמה שיחא
מוקף גויל מתהיג בראי ולא יחס אפי' קוצו של
יד וצריך שיכתוב במינו אף אם הוא שולט
בשתי ידיו ואם הוא אשר שמאל ידיו הוא ימין
סוף צריך לשרטט בכל שיטה ושיטה ואם ירצ'
לשרטט הרשות בידו ומי שאינו יודע ליישר ד'
דשיטה בלא שרטוט טוב הוא שירטט לישר
ובזה וכתוב על הקלף שהוא מעבד לשם
תפילין לצד הבשר כתב שלא על הקלף או
שלא היה מעובר לשמו או שכתב במקום שער
פסול ואם עבד גוי כת' ה'מכם שהוא פסול אפי'
אמר לו ישראל לעבד לשמו וא"ה ה'אש זל
הבשירו אם ישר עומד על גביו ואמר לו עבד
לשם תפילין ויהיה הקלף מעור כהמה חיה ועו'
ההורים אפילו מנבלה טרפה שלהן אבל לא
מגור כהמה חיה ועוף הטמאים ולא מדג אפי'
ואם טהור ויהיה שלם שלא יהיה בו נקב שאין
מדין עובר עליו ואם לאחר שנכתב נקב בתוך

הא"כ כשר יא אפי' ניקב כל תוכו ובירד' משמע
שצרי' גם בפני' מוק' גוי' ודל'כ אם ניקב כל תוכו
פסול ניקב רגל הפנימי של הי' ואפי' לא נשאר
ממנו א"כ כל שהוכשר ניק' רגל הימני אם נשא'
ממנו מלא אות קטנה כשר ואם לאו פסול ואם
נפסק אחד מהאותיות אם תינוק דלא חכים ולא
טפש יודע לקרותו כשר ואם לאו פסול

כתב בספר המצות קטן שאם נפלה טפת דיו
קודם שנגמרה האות ולא היתה האות ניכרת
ואח"כ בטל הדיו או שלא היתה מוקפת גויל מ'
מתחלתה פסול דחוי כמוחק תיבות אבל אם
כבר היתה עשויה כתקב' ונפל בה דיו יבו לישלו
וא"ה ה'אש זל פוסל גם כזה וכן כתב בספר
התרומות וכתב עוד שאם עשה ריש' כמין דלית
שאינו יכול לגרור ולתקנו דהוי כמוחק תיבות
וכיוצ' בזה כת' א"ה ה'אש זל מס' פתחה שנרבק
פתיחתה ונסתמה שאין מועיל לגרור הרבק ו
ולפותחה ובגרירת דבק אות לאות כתב שמות'
ובתחלת הכתיבה יאמר אני כותב לשם קדושה
תפילין ואין די במה שיחשב כך וכלכר זה צדי'
לכתוב כל האזכרות לשם קדושת השם וצריך
לדקדק בחסרות ויתרות שאם חסר או יתר
אחת מהן פסולין ונמצאו המניחין בכרך בכל
יום ברכה לבטלה וגם שריו בכל יום בלא

במצות תפילין ונמצא עונש הסופר ברוכה לכן
צריך להיות כאר' ירא שמים וחזר בדבר השם
המתעסק בבתיבה תפילין ובתקונם וכל פרישה
ופרשה אחר שיכתבה יקראנה הטיב בכונה
דקדוק פעמים ושלש וחזור ויקראנה קודם
שיתננה לתוך ביתה ואם יתר אות אחת
יש לה תקנה שיגרור אותה אבל חסר אי' תקנה
שאי' מגידן בתפילין שאם בן היו בתומים שלא
בסדרן ואמר במבלתי כתבן כ"ל' המדרן יגנו
וצריך לדקדק בתיקן גוף השותיות שלא תהא
שום אות נוגעת בחברתה ואם נוגעת יגרור ו

ויפרידם זו מזו וצרי שיכתו מפי הכתב ושיקרא
 כל תיבה ותיבה קודם שיכתבנה ומיחו מפני
 שהסופרין רגילין באלו ד' פרשיות והן שגורות
 בפיהם יכולין לכתבם בעל פה שלא מן הכתב
 וכתב בספר המצות קטן שצריך להניח חלק
 למעלה ולמטה במלא אטבא דספרי שהוא כ
 בהצי צפורן וא"א הראש ז"ל כתב שאין צריך ל
 להניח חלק אלא למעלה כדיגנה של למד ו
 ולכטה בשיעור אורך הכף והנני ובתחלתן ו
 וסופן אין צריך להניח כלל ויעשה השורות
 שוות שלא תהא אחת נכנסת ואחת יוצאת ולא
 יבחי' אותן חוץ לשיטה ויעשה כל פרשיותיה
 פחותה דהיינו שיסאר בסוף השיטה חלק כדי
 ג' תיבות שלש אותיות או בתחלתו חוץ בפרשה
 אחרונה שיעשה סתומה ויעשה ד' בתים מעור
 אחד מעור בהמה חיה ועוף טהורה או מנבלה
 וטרפה שלהן והלמבם כתב שאין צריך עבור
 לשמן וא"א הראש ז"ל כתב שצריך עבור לשמן
 וכן כת' רב כהן צדק וכתב בס"ה שיכול לעשותן
 מקלף שגם הוא נקרא עור ומעור שליל אע"ג
 דחשוב כבשר לענין טומאה ויהיו מרובעין ו
 ושחורין ואם עשאן מצבע אחר כשרים אלא
 שעיקר מצותן להיות שחורין ויהיה חריץ ב
 נקדשין בית לבית וכה יעשה יקח דפוס של עץ
 שיחיה מרובע ריבוע גמ' באלכסו' ארכו ברחבו
 ואין שיעור מפורש בתלמוד לאורך ורוחב ר
 ריבוע הבתים אלא שבשימושא רבא כת' שצרי'
 שיהיו ז' הבתים אצבעים על אצבעים ולא נהגו
 בן אלא עושין עורך ורוחב הבתים בלא שיעור
 גם גביהן וחוקק בדפוס שלשה חריצין עומקן
 כדי רוחב הפרשיות כרי שיגיע חריץ שבין בית
 לבית למקום התפר ולוקח עור דק מבהמה או
 חיה טהורה ומרכבו ומרטיבו במים וגותנו על
 הדפוס ומכניסו בחריצין שיתייבש ויתכסה ו

ובעודו לח יעשה במין שין בולט מקמטי העור
 אחת מימינו ואחת משמאלו של שמאלו שהוא
 ימין הנקרא פי' העומד לגדור יעשה לה ד' ראשי'
 ושל ימינו יעשה לה ג' ראשים ואחר שיתייבש
 ויתקשה העור יפה על הדפוס ויציא הדפוס ו
 וישאר במין ד' בתים והשינן ימשיך למטה עד
 שיגיע חריץ השין ותחתיתו עד מקום התפר ל
 להעור של הדפוס יניח ארו' מצד אחד ויכפל' ל
 על הבתים ויתפרנו עם העור הנשאר כשלשה
 צדי הבתים עובר מכל צד והוא הנקרא תיתורא
 ובאותו העור שהניח ארוך מצד אחד יעשה בו
 גם המעברתא כיצד שיחתוך המעברתא משני
 צדדין שלא תהא רחבה כמו התיתור' כדי שיהא
 ניכר ריבוע של התיתורא ובאותה מעברתא
 עוברת הרצועה ועל שסכך נקרת מעברתא
 שהרצועה עוברת בה מצד זה לצד זה יש ש
 שלוקחין עור עב וחזק וכופלין אותו לשנים ו
 וחותכין בכפל העליון נקב מרובע כפי ריבוע
 הבתים ומכניסין בו הבתים והנשאר בעור הדק
 של הבתים בד' רוחות פושטין אותו הנה והנה
 בין שני הכפלים של עור העב ותופרין אותו
 עמהם והוא הנקרא תיתורא ומאותו עור העב
 עושין גם המעברתא וטוב לעשות כן כי מחבת
 שהוא עב וחזק מתקיי' ב' מושב התפילין ותפרו
 וריבועו ובתפילין של יד יעשה דפוס אחד
 משל עץ ארכו ברוחב הפרשיות ולוקח עור דק
 מבהמה או חיה טהורה מעובד לשמה ומרכבו
 ומרטיבו במים ונתנו על הדפוס עד שיתייבש
 ואחר כך מוציא הדפוס וישאר הבית עשוי ו
 ועושה תיתורא ומעברתא כדרך שעשה בשן
 ראש ויגלגל כל פרשה מסופה לתחלתה ויכרו
 על כל פרשה שער של בהמה טהורה ויש ו
 כורכין על כל פרשה קלף קטן קדם שנותני
 אותה בבית וכן נראה בשימושא רבא

והלמכם פסל אם לא בדרך עליה קלף או מטלית
ואינו נראה לאא הלאש זצ"ל לפוסלן בכך ויתן
כל פרש' ופרשה בבית שלה שתהא זקופה בבית
בדרך שמעמידין ספר תורה בהיכל ואם כתב
כל הד' פרשיות בקלף אחד בשרים אפילו אין
דמח ביניהן ובלבד שיהא חוש או משיחה בן
כל בית ובית של יד בותב ד' הפרשיות שכתב
בשל ראש בקל אח' וגולל אותן מסופן לתחלתן
וכורך עליהן שער וכותן אותם בביתם ואם ב
בתבם על ד' קלפין והניחם בבית אחד יצא ואין
צריך לדבק' ואם צפה הבתים בזהב או שעשאם
מעור בהמה טמאה פכולה ואחר שהכניסם ב
בבתים יכפול העור השני ארוך מצד אח' לעשו'
ותיתור' והמעברתא כדפי' ואחר שעש' היתיתור'
פרובעת ארכה כרחבה יתפור אותו בגדי בהמ'
מהורה בתפירה מרובעת ויעשה שלש תפירות
בכל צד שיהיו בין הכל יב תפירות וחוט התפיר
יהיה סובב משתי רוחותו עביר התפירה בין כל
בית ובית ואם נפסקה התפירה בג' מקוקו צריך
לתפור פעם אחרת ואח' יבנים הרצוע תוך ה
המעברתא ויעשה קשר של תפילין שימדרו
הרצועות סביב ראשו ויעשנו שם בענין שישר
קל מקומו כאשר פרשתי למעלה ויעשנו כמין
זלית בן יעשה בשל יד יכפול העור לעשות
ותיתורא ומעברתא ויעשנה מרובעת בתפירה
ובאלכסונה ומנין התפירות ג' לכל צד כמו בשל
ראש ויעביר הרצועה במעברתא ויעשה קשר
שתהא הרצועה עוברת בו להדקה בזרועו ובסוף
הרצועה אצל הקשר ויעשה קשר קטן בצורת
יוד' להשלים אותיות של שדי עם השין שבבתי'
של ראש והזלית שבקשר ויש שחותכין בסוף
הרצועה אצל הקשר בצורת יוד' ונוהגין להעבי'
עור על הבית של יד לרחב הזרוע ונוהגין בן
לפי שתפילין של יד הן גבוהין וקצרין ומשמין

אותם תחת הבגדים ובתנודין תחת הבגדים ו
ובתקלקלין לכך נהגו להעביר רצועה עליהם
לחזקן

ואם נתקלקל העור של שתי בתים בבתי
הראש זה אצל זה אם התפילי
חדשים פכולים ואם הם ישנים כשר' כל זמן
שעור כי שכ הבתים קיים ואינו הם חדשים כל
זמן שאם היו מושכין אותם בעור הרצועה הבית
ובתשפטשט ונפתח נקרא חדש אבל כל שאינו
נפתחין בשמושכין בעורן נקרא ישנו ונתקלקלו
שנים זה שלא כנגד זה כנגד ראשון ושלישי ב
בשרים אפי' אם הם חדשים נתקלקלו ג' בתים בכל
ענין פסולין והלמכם כתב כבי האי גוונא על
התפירות ובפסקו התפירות שנים זו כיצר זו או
שלשה אפי' זו שלא כנגד זו בחדשות פכולות
בישנות בשרות כל זמן שפני טבלן קיימת פי'
עור של הבתים ועור הרצועות צרי' שיהיה בעור
בהכה חיה ועוף הטהירים ומעובר לשב' ושיהיו
שחורות מצד החוץ ומצד הפנים איזה צבע ש
שיהיה חוץ כאדום וכת' בספר התרומות שצרי'
שישחירו ישראל לשם תפילין ואין להשחירם
על ידי גוי וכת' הלמכם שאם לא יעשה הבתים
שחורים יעשה הרצועה מצבע הבתי' ואם נפסק
הרצועה מה שמקיף במנה הראש או הזרוע אין
להם תקנה לא בקשירה ולא בתפיר' אבל התלוי
במנה ומה שקושר סביב הזרוע אין הקשירה
פוסל בה

סדר הנחתן בבתים לרשי קדש משבאלו
של הבני' כבי החיצו' ואחריו והיה כי יביא
בבית השני ובית השלישי שמע ובבית הרביעי
שהו' בית החיצון לימינו והיה אם שמוע ולרבינו
תם הוא הסדר קדש משבאלו ואחריו בבית ה
השני והיה כי יביא ובשלישי והיה אם
שמוע וכרביעי שהוא

שהוא הודיעו שמע סימן לדבר להיות להודיר
ושני השנים דודינו קדש שמע לצד חוץ אצל
השינין שבכתים וכן הוא הסדר בשל יד למר
כראית ליה ולמר כראית ליה ומידו גם לית
צריך לכותבן בסדר שהן כתובי בתורה שהוא
קדש והיה כי יביאך שמע והיה אם שמע דתני
כתבן שלא כסדרן יגזו פ' שלא כסדר הכתובי
בתורה לפיכ' של יד שהן בקלף אחד יכתו קדש
והיה כי יביאך ויניח חלק פרשת והיה אם שמע
ויכתוב שמע ואח' יכתוב והיה אם שמע כסדר
תנחתן בכתים של יד ושל ראש שוין ובדבר זה
גפ' כחלוקת בין הגאונים יש מהם סוברים כ
בדברי ר' שי מש מהם בדברי ר' וכת' א"א הראש
ז'על לפי שנחלקו בו גאוני עולם ותפילין של
אלו פסולים לאלו דתניא החליף פרשיותיה
פ' שנתן של בית זה כזה פסולין ואמרו חכמי
בקר' יש בראש להניח בו שני תפילין וכן בזרוע
לכן ירא שמים יצא ידי שניתם ויעשה ב' זוגות
תפילין ויניח שניהם ויכוין בהנחתן באותן ש
שעשוין בתקונן אליבא דהלכותא בהם אני יוצ
ידי חובתי האחרים הרי הן כרצועות בעלמא
ואין כאן משום כל חוסף דלא מיקרי כל חוסף
אלא בשעושה ה' בתים ולא יניח שני. הווגות
בכים אחד שהאחד בהם הוא חולו אסור לתתם
בכים של תפילין אל יעשה שני כיסין וסימן
לכל כיס שלא יתן של זה כזה וכן היה נוהג א"א
הראש ז'על ורבו רבינו מאיר ז"ל לה

גהגו במינין השיטן על פי הקבל' לכתו
בשל יד ז' שיטין בכל פרשה ופרש' ובשל ראש
ד' שיט' ואם שינה לא פסל ואלו הן ראשי שיטין
בשל יד וירבר את דיוס יוצאים לתת חג והוא
תורת בשנייה והיה רחם בשה לאמר כי הקשה
בהמה לאו שלישי שמע את וחיו לבבך ובלכת
ידך מזוזות רביעית והיה וכל נפש' ואכלת
ה' כנס אשר ה' בן עינינו ביתך ובשעריך

ואלו הן ראשי שיטין של ראש וידבר מזה הזאת
יד שנייה וחיה וכל פטר חמור ממצרים מבית
כל פטר רחם הזכרים שליש שמע נפשך לבבך
על רביעית והיה עשכ לא תתן על בניכם לו
בא' האתיות שצרי' לדקדק בכתבתן שבקל'
אדם טוע' בהם האלף צרי' ליזהר בנקוד
שעליה שהוא כמין יוד' שתגע כה וכן כל האתיות
צריכות להיות גולס אחד לכך צריכות כולן
ליגע כגון הנקוד' בשין ובעץ ומה שאחורי רצין
ובאחת שאינה נוגעת פסולין חוץ מרגל' והי'
והקוף י' אותן לכך אין ליגע ואם נזעו' פסולין
בית צרי' ליזהר בה בתג שאחריה לרכע' שלא
תהא כראית ככף וצרי' שיהא לה כראשה כיצד
שמאל תג קטן דלת צריך ליזהר בתג שאחריה
לרבעה שלא תהא כראית כר' ש' הי' יש לה תג
קטן למעלה מצד שמאל כראית' כפר' הקומץ
אית להי תגא ופ' שי יש לה תגא קטן בסוג' נגח
לבעלה וזה פ' ד' מירי בעוקץ שאחריה ושוב
לעשות בדברי שניהם חית אית' כפר' הקומץ
חזינא לספרי דוקני דחטרי לגנא דחית ופ' שי
כמין חטרא של צד שמאל' יש לה למעלה כמין
מקל כזה ח' וזה פ' שי יש לה להיות גובה באמצ'
גנה כזה ח' מלשון חטטט' וזהר שלא יאריך
רגל הי'וד שלא תהא כראית כזו ולא יקצ' רגל'
הזו שלא תהא כראית כזו וכן רגל הזין לא
יאריך שלא תהא כראית כגון פשוטה ולא יקצ'
רגל הגון שלא תהא כראית כזו וזה פ' שהי'וד
צרי' שיהיה ראש שמאלה כפוף למטה כזה י'
כראית' כפר' הקומץ מפני מה ראשה של יוד
כפוף ואית' בפסקת' העולם הבא נכרא כזו
מה יוד יש לה נקודה אחת למטה דמו למתים
שיורדין לגיהנם ואחת למעלה רמו שעתידין
לעלות ולפי זה יש ליוד תג למעלה וגם כפוף
למטה הטית היה אומר ר' שצרי' שיהא ראש
ימין שלה כפוף למטה כזה ש' וחבך ח' לעגל'

מאזרחיה שלא תראה נראית בבית וחסמך צדי
לעגלה משלש רחוקותיה שלא תהא בראי' כמם
סתומה ובכל אות שיש בחספך מית ינן ינוק
דלא חכים ולא טפס אם יכול לקרותה כשר
ואלו הן האותיות שצריך לתייגם אם רבא כל
אלפא ביתא ראתה את דתגו אסה מוצא תפילין
ואלו הן חץ וס שי למ עת כפרשת קדש בפרש
חזם אך דקח בה טט כפרשת ודה כי יביאך
שעטנו גץ כפ' שמע ודה אם שמע וזה פירוש
חץ חית של חמץ חד תאגא צדי ה'תאניוס
דהיבוסין ג' תאני שין ראשר כ'תאני יוד דליג'
תאני למע דלמען דד תאני תיו דתורת ג'תאני
כי יביאך רפטר גג תאני חזם דהזכרים גג
תאני אך דישאלך דד תגיד דירק דהקשה ח'
דלשלהנו בהדיכנה גג תני טט דלשטפות ה'
תני שעטנו גץ שע דשמע טט דלשטפות כ'
דנפשיך ח' דמזוות ג' דרגנך צ' דהארץ גג תאני
ולא היה לו להזכירו שעטנו גץ בכלל תגין ה'
והארים דכל הנך הם תגין גדולים אבל שעטנו
גץ הם תגין קטנים ובכל כס' שהן אלו צריכין
תגין קטנים ובשמושא רבא פסל אם חסר מאו
התני וא' ה'ראש ז'צל כת' כגמ' רידן לא הזכירו
אלו חתאגין ולא מסתבר כלל לפסול בחסרון
אלו התגין וה'מכס לא כתבם בחיבורן אך כת'
אחרים וזה לשוננו צריך לזוהר בתג' של אותי'
והן כמו זי גין על האותיות כמו שהן בתוכות
בספר תורה ואלו אותיות המתויגות שבארבע
פרשיות הללו פרשה ראשונה יש בה אות אחת
שהיא כס סתומה של ממי ועליה ג' זינין פר'
שניה יש בה ה' אותיות וכולן חדין ועל כל א'
ד' זינין הי של ונתתה וד' ראשונה ואחרונה
של הקשה ודי של וידרוש ודי של ידכה פרשה
שלישית יש בה חבש אותיות ואלו הן ק' ובקומך
יש עליה ג' זינין וק' טל וקשרתם יש עליה ג'
זינין וצט טל שטפת כל אות ואות משלשתן ד

דינין פרשה רביעית יש בה ה' אותיות ואלו הן
פ' טל ואספת יש עליה ג' זינין ת' טל ואספת
יש עליה זין אחת טטפ של שטפת על כל אחת
משלשתן ד' זינין כל אותיות המתויגות י'
ואם לא עשה התגין א' הוסיף וגרע כהן לא פסל
הילכך טוב שיעשה בולם כי אין פסול בשינוי
בתוספת ובגירעון ואלו הן חסרות ויתרו'
שכתב ה'מכס ראשונה קדש לי כל בכור
מלא זכור מלא בחזק חסר הוציא מלא ויוציאם
חסר חיו יביאך מלא והאמרי חסר והיבוס' מלא
לאכותיך חסר חיו העברה חסר טעת חסר ה'
השביעי מלא מצות מלא שמר חסר גבלך חס'
בעבור מלא לאות מלא לזכרון מלא עיניך
מלא הוצאך חסר חז תורת מלא החקה חסר
למועדה מלא פ'ש' שניה והיה כי יביאך חסר
ולאכתך חסר חסר בכור מלא בחזק חסר
הוציאנו מלא חיו יוד ויהיו חסר בכור מלא
מבכר חסר ועד בכור מלא זבח חסר וכל הבכו'
מלא לאות מלא ידכה בתיכ כה' ולשטפת חס'
חיו אחרונה עיניך מלא הוציאנו מלא חיו ויוד
פרשה שלישית כאדך חסר לכניך מלא בכתך
יוד שניה ובקומך מלא לאות מלא יודך חסר
לשטפת חסר שני חיו עיניך מלא מזוות חסר ו'
ראשונה ביתך חסר יוד שניה ובשעריך מלא
פרשה רביעית ודה אם שמע חסר מצותיכויו
אחת יורה מלא ומלקיש מלא ותירטך חסר חיו
והשתחויתם מלא יכולה מלא השיבה חסר נתן
חסר אתם חסר לאות מלא לשטפת חסר חיו
אחרונה עיניכם מלא אתם חסר בביתך חסר
יוד שניה ובקומך מלא מזוות מלא ביתך חסר
יוד שניה ובשעריך מלא לאבותיכם חסר חיו
ולשטפת השליש נחלק עליו דת' ואומר שגם
הוא חסר שני ורין לו
מצות תפילין שכל המניחן מאר
זמים שנאמר עליהם ידיו ו

גדולה

ואמר רבא כל המביח תפילין ומתעט בציצית וקור
ק"ש ומתפלל בוכטח לו שהוא בן העולם הבא
ואמר אביי מערב אני בו שאין גיהנם שולטת
בו רב פפא אמר כערב אני בו שכל עונותיו ב
נכח לין וכל מי שאנו בניחן הוא בכלל פושעי
ישראל בגופן לכן צריך כל אדם להיות זרין
בהן ומצותן להיותן עליו כל היום אבל מפני
שצריכין גוף נקי שלא יפח בהם וצריך שלא
יכיר עת מרה בעורן עליו ואין כל אדם יכול
לזהר בהם ע"כ נהגו שלא להניחם כל היום וכל
צריך כל אדם לזהר בהם להניח בשעת ק"ש
ותפלה קטן הודיע לשמו תפילין אכיל חי לקנו
לו תפילין להנכו לה

חולה בעים ונשי וענדים פטורין אבל כי
וראשון הוא פטור מבאן ואילך היא
חייב אפי' באו פנים חדשות ט"באב חייב בהן
חתן ושושביניו וכל בני חופה פטורין מתפילה
ותפילין וחייבין בק"ש ובתבי ספרים תפ לין
ובמות הם ותנריהם תגרי תגרי זים ובל העוסקין
במלאכת שמים פטורים מק"ש ומתפלה ותפילין
ומכל המצות כתב הרמבם המצטער שאי דעת
בכונה פטור מהם שאין יכול לכונן דעתו שלא
יסח מהם גרסינן במכילתא לזכרון בין ענין
מכאן אמרו המביח תפילין בקורא בתור והקרא
בתורה פטור מן התפילין וכתב רב שמואל בר
הפני ליתא להך בריתא דהא רבן קשישי ד
דתורתן אובנותן בניחין תפילין ומכרי' עליהם
ואי לא דחובה הוא לא חוו מברכין עליהן וכה
כתב ומסתברא לן דקרא בתורה קאמר ולא
בתלמוד ואינהו בגמר עסקי ע"כ ואין נראה ל
לחלק דהא לענין ברכת התורה קאמר כפ"ק
דברכות דאית להו חד דינא אמר רבא אסור
למיהלץ תפילין קמי דרביה דכתיב וירפיד
במלך ואמר ר' יוחנן שחלץ תפילין לפניו ומאי
תקנתיה לכרוך רביה בריש' וחדר ברבי תלמיד

אמר רבא לאכשר לאנחותי תפילי אלא למאן
דקרי תורה נביאים וכתובי תורה במאי בספר
בראשית בנביאים במאי בספר שמואל פסוק
אחד בכתובים במאי בספר תהילים פסוק אחד
בתלמוד תמניא מתניתא אמר אביי והוא ידיע
לתרגומי בכלהו היה צריך לתפילין ומוזזה
ואין ידו משגת לקנו שניהן תפילין קודמין לט
תפילין שכתבן עבד או אשה או קטן גוי
וישראל משומד פסולין וכל הפסול

לכותבן פסול בכל תיקון עשייתן כתבן מין יגנו
נמצאו ביד מין ואין ידוע אם כתבו או לאו
ביד גוי כשרים ואין לוקחין אותן מן הגוים ולא
שאר ספרים ביותר מבדי דמיהם ואין נקחין
אלא מן המומתה שבקי כחכרות ויתרותואם
לקח ממי שאינו מומחה שתיים או שלש ברכים
בדק בהן תפילין אח' של יד או של ראש בכר'
ראשון וכן בשני וכן בשלישי ואם מצאן כשרים
בולם הוחזקו ותפילין שהוחזקו בכשרות אין
צריכין בדיקה לעולם וכשאלות מעריך להו
בדיקה פעמים כ"ד ואל נהגו כן וכתב רב
עמרם אפי' לארבע או לחמש שנים אינן צריכין
בדיקה שאמר שולט בהם ואין מתעפשו' אבל
אם אין בניחן אלא לפרקט צריכין בדיקה מ

אסור לתלות תפילין בין ברצועה בין ב
בבתיים אבל מותר לתלות בביתן
בית שיש בו תפילין אסור לשמש בו כמטתו ער
שיצאם או שיניחם בכלי תוך כלי והוא שאין
השני מיוחד להם שאם הוא מיוחד אפי' מאה
חשובין כאחד ואפי' נתנו כלי בתוך כלי אסור
להניח תחת מרגלותיו אבל תחת מראשותיו
בין בר לבסת מותר אפי' אם אשתו עמו שבת
ושמש בטתו בתפילין לא יאחו לא ברצועה ולא
בבתיים עד שיטול ידי ויטלם יטלם וראה
קרי אחזו כרצועה ומסיד אותן אבל לא בבתיים
הנכנס לסעודת קבע חולצין ומניחין על השלחן
עד זמן ברכה וחוזר ומניחן בא

הנושא כשיו של ד'קבן בראשו ותפילין

בראשו אם נדקוק ספני הבשר
אסור ואם לאו מותר המוציא זבל בראשו אסור
לו להני' תפילין בראשו טבח שהיו בראשו אפי'
אם ירצה לסלקן לצדדי' אינו רשאי אלא יקטר
בזרועו במקום תפילי' אפי' בטפחת של תפילי'
אסור להניח בראשו כשיש לו תפילין בראשו
אכל דבר שדרכו ליתן בראשו כגון מצנפת או
בוכע מותר

אסור לשנות תפילין של ראש לעשותן

של יד ואפי' ליקח רצוע כהם וליתן
בשל יד אסור אבל כשל יד לשל ראש מותר
לשנות ואם היו חדשים שלא הגיחן עדיין מותר
לשנו' ואפי' משל ראש לשל יד סודרא דאזמניה
למיצר ביה תפילין וצר ביה תפילי' אכו' למיצר
ביה זוזי אזמני' ולא צר בי' או צר בי' לא אזמנים
שרי למיצר ביה זוזי

אסור ליכנס לבית הכסא קבוע להשתין

בתפילין שבראשו גזיר' שכא יעשה
בהן צרכי' וכבי' הכסא עראי מותר להשתין בהן
כשהן בראשו אבל אם אחזן בידו אסור להשתין
בהן מעובר אפי' אם תופש אותם בכדו כפני ש
שצריך לשפשף בידו ניצוצות שברגליו אלא
חולצן ברחוק ד' אמות ונותנן לחבירו ואם רוצ'
ליכנס לבית הכסא קבוע לעשו' צרכי' חולצן
ברחוק ד' אמות גוללן כמו ספר תורה ואוחזן
בימינו בכנור ובנגור לבו ויוה' שלא תהא רצוע'
יוצאה מתחת ידו טפח וכשיצא מרחיק ד' אמות
ומניחן ובלילה או כמון לחשכה שאין שהות ל'
להניחן עוד אחר שיצא ערשה להם כיום טפח
ומניחן כתובו ואם אין הכלי מיוחד להם די' ב'
בפחו' בטפח וכל זה בידי' בבית הכסא שכשרה
אבל שכבי' לא יכניסם כלל ואם שכחם בראשו
ועש' בהן צרכי' כבי' ידו עליהן עד שיגמול עמוד

הראשו ויוצ' וחולצן וחזו' וכבנ' כד'

אסור לישן בהם אפי' שיב' עראי כשאחזן
בידו אבל כשהן בראשו פור' עליה'
סודר וישן בהן שיב' עראי ולא השר' הסח הדע'
אלא וכשהן עומ' כשהן בקל' ראש והלם במזל
כתב דאפי' שינת עראי כשהם בידו מותר ואם
הראש זל לא כתב כן

אסור ליכנס בהן לבית הקברות או לחוד

ד' אמו' של מת כשהן בראשו בבית
המרחץ בבית תחיצון יכול להניחם לכתחילה
ובבית האמצעי אין יכול להניחם לכתחילה אבל
אם היו בראשו אין צדו להלצו' וכבי' הפנימי אפי'
היו בראשו צריך לחלצן

ואחר שהני' תפילין בראשו יסדר הברכו'

שתקנו על סדר' העול' והנהגתו
ואע"ג דמלי' שנא דגמרא משמע שצריך לומר
כל אחת ואחת בשעתה דהכי גרסינן בכרכות
פרק הרואה כי מיתער משנתיה ליבר' אלדי' ב'
נשמ' וכו' עד לפגרי' כתי' כי שמע קול תרנגולא
לימ' בא' אמה הנותן לשכני' בינה להבחין בין
חם ובין לילה פי' הלב נקר' שכני' כלשו' הכקרא
דכתיב או מן נתן לשכני' בינה וקל' הוא המבין
ועל ידי הבינה אדם מבחין בין יום ובין לילה
ובפני שהתרנגול מבין וגם כערביא קודין ל'
לתרנגול שכני' תקנו ברכ' זו לאומרה בשכיעת
קול התרנגול וכי לכיש לימא ברוך מלכיש ע'
ערומים וכי מנח ידי' איני' לימא פוקח עורי'
וכי תריץ ויטיב לימא מתיר אסורים וכי זקיף
לימא זוקף כפופים וכי נחית לערעא לימא ר'
רוקע הארץ על המים וכי סיים מסאניה לימא
שעשה לי כל צרכי' וכי מסני לימא המבין מ'
מצעדי' וכו' אסור דביי' לימא אחר ישר'
בגבורה וכי פרים סודרא על רישיה לימ' עומד
ישראל בתפארה

כי משי יריה לימא פל גטילת ידיים כי משי אפיה
לימא המעביר שינה לעיני ותנומה מעפעפי
ויהי רצון מלפניך וכו' שתרגילני בתורתך וכו'
וחותם בא' גומל חסדים טובים לעכו ישראל
בן צריך לומר ויהי רצון ביום שברכה אחת היא
עם המעביר שינה שאם היתה ברכה בפני עצמ
היתה פותחת בברוך ועל בן אין לענות אמן א
אחר המעביר שינה שאינה סוף ברכה ולפי סדר
הגמרא היה ראוי לברך על כל אחת ואח' בשעת
ולפי שאין הידי נקיות תקנו לסדרן כבי הכנסת
וגם בפני שרבים בעמי הארצות שאינן יודעים
אותן תקנו שיסדרו כבית הבנסת ויענו אמן
אחרים ויצאו ידי חובתן אבל ודאי חובה היא
על כל יחיד ויחיד לברך אותן דתני' היה ר' מאי
אומר מאה ברכות חייב אדם לברך בכל יום ו
וסמכום על דרש הפסוקים והשיב רב נטרונאי
דיש מתיבמא דמתא מחסיא דוד המלך ע"ה תקן
מאה ברכות דכסיכ הוקם על על בנימטרי' מאה
היו כי בכל יום היו כתי מאה נפשות מישראל
ולא היו יורעין על מה עד שחקר והבין ברוח ה
הקודש ותקן להם לישראל מאה ברכות ועל בן
תקנו חכמים ז"ל אלו הברכות על סדר העולם
והנהגתו להשלים מאה ברכות בכל יום וצריך
כל אדם לזוהר כהם והפוחת אל יפחות והמוסי'
יוסיף על כל ברכה וברכה שנתקנה לו כמנ ש
סאברו חכמי ברוך ה' יום יו' בכל יום ויום תן לו
מעין ברכותיו ואמרינן כפרק כיצד מברכין אמר
רב יהודה אמר שמואל כל הנהנה מן העולם
הזה בלא ברכה מעל וצריך כל אדם לזוה' שלא
יבא לידי מעילה ויש עוד ג' ברכות שצרי' לברך
בא' אב"ה של עשאני גוי שצרי' ליחן שבח והודא'
למקום שבחר בנו מכל האומ' וקרבנו לעבודתו
בא' אב"ה שלא עשאני עבד אע"פ שמכרך שלא
עשאני אשה שגם היא אינה חייבת במצות צריך
לברך שלא עשאני עבד שהוא גרוע טפי בא'

אב"ה שלא עשאני אשה שאינה חייבת במצות ו
ונתנו הנשים לברך שעשאני כרצונו ואיפשר
שנוהגות בן שהוא כמי שמצדיק עליו הדין על
הרעה ובסדורי אשכנז בתוכים אלו ג' ברכו' מיד
אחר נותן לשבוי בינה ובסדורי ספרדי' כתובים
בסוף קודם המעביר שינה ואין חשש וראיתי
בסדורי רב עמרם כיון שכריך זוקף כפופים אין
לברך מתיר אסורים ואיני יודע למה דהא בגמ'
מפרש כל אחת ואחת למה נתקנה עוד ברכה
אחת יש בסדורי אשכנז בא' אב"ה הנותן ליעף
כח ונתקנה על שאדם מפקיד נשמתו בערב
ביד הק"ה עיפה מעבודה קשה כל היו ומתיר'
לו בבקר שקטה ושלוח ועל פי המדרש חדשי'
לברכים רכה אמונתך כשר ודם מפקיד פקדון
ביד חכירו ומחזירו לו בלוי ומקוקל אבל אדם
מפקיד בכל ערב נשמתו ביד הק"ה והיא עי"פ
ובחזירה לו חדשה ורגיעה ואומר יהי רצון עד
בין שאינו בין ברית ואם ידצה להוסיף בקשות
עוד הרשות בידו ואין בו משים שינוי בטבע ו
וכל הברכות שהן על סדר העולם והנהגתו כ
אלדי נשמה והנותן לשבוי ורוקע האר' על המי'
והמבי' מצעדי גבר אין לחסר כהם אפי לא שמע
קול תרנו' או לא הלך על הארץ אכל אותם
שהם על הגאותיו לא יברך אם לא נחנה כגון
שוכב על בטתו ואינו לא לובש ולא
אזור ולא עוטרף אין לו לברך בסדורי אשכנז
כתוב אחר יהי רצון רבון כל העולמים לא על
צדקותינו אנחנו כפלים תחנונונו לפניך כי על
רחמך חרבים מה אנו מה חיינו ומה חסדינו
ומה צרכינו מה בחנו ומה גבורתינו ומה נאמר
לפניך אלדינו ואלדי אבותינו הלא כל הגבור'
כאין לפניך ואנשי השם כלא היו וחכמים ככלי
מדע ונבונים ככלי השכל כי כל מעשיהם תוהו
ימי חייהם וכל לפניך ומותר האדם מן הברכה

אין כי הכל הכל אבל אנחנו עמך בני בריתך
בני אברהם אברהם שנשבעת לו בהר המריה
זרע יצחק יחידו שנעקד על גבי המזבח ערתי י
יעקב בנך בבורך שמאזהבתך שאהבת אותו ו
ומשמחתך ששמחת בו וקראת אותו ישראל ו
וישורוק לפיכך אנו חייבין להודו לך ולשבחך
ולפארך ולרוממך ולברך את שמך וליתן שבח
והודו לשמך אשרינו מה טוב חלקינו ומה נעי
גורלינו ומה יפה ירושתינו אשרינו שאנו מ
משכימין ומעדיבין ערב ובקר בכל יום פעמים
ואומרין שמע ישראל ה' אלדינו ה' אחד ורבינו
יהודה החסיד היה רגיל לומר אחריו בדרך שם
כבוד מלכותו לעולם ועד והיה מבין לצאת בו
ידי חובת ק"ש משום שפעמי' כשעושים קרובה
מתעכבין מק"ש עד אחר זמנה ואמר שהיה יוצ'
בזה כדאית' כברכו' שמע ישראל ה' אלדינו ה' אחד
זו היא ק"ש של ר' יהודה הנשיא אתה הוא עד
שלא לרא העולם ואתה הוא משנברא העולם
אתה הוא בעולם הזה ואתה בעולם הבא קדש
את שמך על מקדשי שמך קדש שמך בעולםך
ובישועתיך תרום ותגביה קרנינו באי' מקדש
שמך ברבים ונתקנה על פי הירושלמי ואינה פ
פותחת בברוך שאינה אלא ברכת הודאה
אתה הוא ה' האלודים בשמים ממעל ובשמי ה'
השמים העליונים אתה הוא ראשון ואתה הוא
אחרון ומכלעדיך אין אלדים קבץ קוץ מארבע
כנפות הארץ יכירו וידעו כל באי עולם כי אתה
אלדים לבדיך על כל ממלכות הארץ אתה ע
עשית את השמים ואת הארץ את הים ואת כל
אשר בהם ומי בכל מעשה ידיך בעליונים אי כ
בתחתוני' שיאמ' לך מה תעשה אבינו שבשמים
עשה עמנו חסד בעבור שמך הגדול הגבור ו
והנורא שנקר עלינו וקיים לנו מה שחבטחתנו
על ידי צפניה חנוך כאמ' בעת ההיא אביא וגו'

ואח"כ ברכת התורה ופרש' התמיד ומשנת אין הו
מקומן והקש' לי על זה הסדר לומר פסוקי קוד'
ברכת התורה ונהגתי בעצמי מיד אחר ברכת
אלדי נשמה לברך ברכת התורה ולומר אחרי'
פרשת ברכת כהנים ולסדר הכרכות ויהי רצון
ורכון העולמים וכו' עד לעיניכם אמר ה'
וראיתי בסדורי רב עמרם אחר שכתב משנת
איוהו מקומן וכריתא דר' ישמעאל סידר אותו
וכן כתב לעולם יהא אדם ירא שמים בסתר ו
ודובר אמת בלבו וישכים ויאמ' רכון העלמים
וכו' עד לעיניכם אמר ה' כז
ברכת התורה מאז צרי' ליה' בה כדאיתא
בנדרים בפרק ואלו נדרים בפני
מח תלמידי חכמים אין מצוי לצאת מביניהם ת
תלמידי חכמים רבינא אמר מפני שאין מברכין
בתורה תחלה דאמר רב יהודה אמר רב באי
דכתי' מי האיש החב' ויבן את זאת ואמר דבר פי
ה' אליו ויגידה על מה אברהם דאמר דבר זה נשאל
לחכמים ולנביאי' ולמלאכי השרת ולא פרשוהו
עד שפירשו הקב"ה בעצמו שנ' ויאמ' על עוזכם
את תורתי אשר נתתי לפניך ולא שמעו בקולי
ולא הלכו בה מאי נינהו ולא שמעו בקולי ולא
הלכו בה אמ' רב יהוד' אמ' רב לוס' שאין מברכין
בתורה תחלה וצריך לברך למקרא למדרש
ולמשנה ולתלמוד וזו נוסחה באי' אמה אקבו על
דברי תורה ונוסחא אשכנזית לעסו בדברי תורה
הערב בא ה' אלדינו את דברי תורתך בפנינו ו
ובפינו עמך בית ישראל ונהיה אנחנו וצאצאינו
וצאצאי עמך בית ישראל כלנו יודעי שמך ולומדי
תורתך באי' המלמד תורה לעמו ישראל ויש חותמין
באי' נותן התורה ואין לחתום באי' למדני חוקי'
שאינה לשון ברכה והודאה לשעבר אלא לשון
בקשה ודוד דרך בקשה אמרו ה' שאתה ברוך
למדני חוקיך ויש לומר והעירב

עלות השחר יברך עֲנִי ואֲשֶׁר יֵצֵר וְאֵלֹדֵי נִשְׁמָה
וְכָל סֵדֶר הַבְּרִכּוֹת וּבִרְכַּת הַתּוֹרָה וּפְרִשׁ הַתְּמִיד
לֹא יִקְרָא עַד שִׁיאֹר הַיּוֹם שֶׁהִיא בְּמָקוֹם הַקֶּרֶת
הַתְּמִיד שָׁאִין זְמַנּוֹ אֵלָּא כִּזְמַן וְכֵן בִּרְכַּת הַנּוֹתֵן
לִשְׁכֵּנִי בֵּינָה לֹא יִבְרַךְ אֶלֶּא בְּיוֹם עַכְּ מִח
וּקְבִיעוּ לִקְרוֹת פְּרִשׁ הַתְּמִיד כְּדֹא' בְּמִדֵּר'
בְּזִמְנֵן שָׁאִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיִם מֵה
תְּהָא עֲלִיהֶם אִמֵּר לוֹ כְּכֹר הַקֹּדֶמְתִּי לָהֶם סֵדֶר ק
הַקֶּרֶבֶנּוֹת כָּל זֶמֶן שֶׁעֲסָקִין כֵּהֵן מַעֲלָה אֲנִי עֲלֶיהָ
כְּאֵלֹה הַקְּרִיבֹת לִפְנֵי וּבְסִדּוֹר רַב עֲמַרְס כְּתוּב
פְּרִשְׁתָּ בִּרְכַּת כְּהֵנִים אַחֵר בִּרְכַּת הַתּוֹרָה קוֹדֵם
פְּרִשְׁתָּ הַתְּמִיד וְיֵשׁ נִדְרִינֵן לֹמֵר אַחֲרֶיהָ סֵדֶר ה
הַמַּעֲרֵכָה שְׁזֵה נֹסַחָה אֲבִי מִסֵּדֶר סֵדֶר מַעֲרֵכָה
מִשְׁמִיחַ דְּנִמְדָּא וְאֵלִיבָא דְּאֲבָא שְׁאוּל מַעֲרֵכָה ת
גְּדוּלָּה קוֹדֵם לְמַעֲרֵכָה שְׁנִיָּה שֶׁל קִטְרֵת מַעֲרֵכָה
שְׁנִיָּה שֶׁל קִטְרֵת קוֹדֵם לְסִדּוֹר שְׁנֵי נִזְרֵי עֵצִי
וּסִדּוֹר שְׁנֵי נִזְרֵי עֵצִי קֹדֵם לְדִישּׁוֹן מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי
וְדִישּׁוֹן מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי קוֹדֵם לְהַטְכַּת חֲמֵשׁ נְרוֹת
וְהַטְכַּת חֲמֵשׁ נְרוֹת קוֹדֵם לְדֵם תְּמִיד וְדֵם תְּמִיד
קוֹדֵם לְהַטְכַּת שְׁנֵי נְרוֹת וְהַטְכַּת שְׁנֵי נְרוֹת קוֹדֵם
לְקִטְרֵת וְקִטְרֵת קוֹדֵם לְאִבְרִים וְאִבְרִים קוֹדֵם
לְמִנְחָה וּמִנְחָה לְחִבְתִּין וְחִבְתִּין לְנֶכְסִי וְנֶכְסִי
קוֹדֵם לְמוֹסָפִין וּמוֹסָפִין קוֹדֵם לְכִזְיֹכִי וְכִזְיֹכִי
קוֹדֵם לְתְּמִיד שֶׁל בֵּין הָעֲרֵבִים שֶׁנֶּהֱקָשׁ עֲלֶיהָ
חֲלָבֵי הַשְּׁלָמִים עֲלֶיהָ הַשְּׁלֵם כָּל הַקֶּרֶבֶנּוֹת כּוֹלֵם
וְטוֹב לֹמֵר אַחֵר זֶה רְכוּן כָּל הָעוֹלָמִים אַתָּה צ
צִיּוֹתֵנוּ לְהַקְרִיב קֶרֶבֶן הַתְּמִיד בְּכוּעֲדוֹ לְהוֹת
כְּהֵנִים בְּעִבְדוֹתָם וְלוֹיִם בְּרוֹכֵנָם וְיִשְׂרָאֵל ב
בְּמַעֲמָדָם וְעַתָּה בְּעוֹנֹתֵינוּ חָרֵב הַמִּקְדָּשׁ וְכָטֵל
הַתְּמִיד וְאֵין לָנוּ כֵּהֵן בְּעִבְדוֹתוֹ וְלֹא לֹי בְּרוֹכֵנִי
וְלֹא יִשְׂרָאֵל בְּמַעֲמָדוֹ וְאַתָּה אִמַּרְתָּ וְנִשְׁלַם פְּרִי
שְׁפָתֵינוּ לִכֵּן יִהְיֶה רֵצוֹן מִלִּפְנֵיךְ שִׁידָא זֶה חֲשׁוֹב
וּמִקְוֵב לִפְנֵיךְ כְּאֵלֹה קֶרֶב הַתְּמִיד כְּמוֹעֲדוֹ ו
עֲמַדְתִּי עַל מַעֲמָדוֹ וְאֵין יָכוֹל לְאוֹמְרוֹ מִפְּנֵי ש

גא ביוכי ברכה אחת היא עם לעסוק בדברי תורה שאלו היתה ברכה בפני עצמה פותחת בכרוך ולכן אין לענות אמן אחר לעס' בדברי תורה ועוד יש ברכה אחרת על התורה בא' א"כ אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו בא' נותן התורה ויכון בברכתו על מעמ הר סיני אשר בחר בנו מכל האומות וקדבנו לפני הר סיני השמיענו דבריו מתוך האש ונתן לנו את תורתו הקדושה בלי חמדתו שדיה מ בשתעשע בו בכל יום ואם בא ללמד מיד אחר קש' וברכותיה שחרית אין צריך לברך מפני שברכה שנייה שלפני קש' שהיא ארבה רבה יש בה מעין ברכת התורה ופיטרת אותה ודוקא אם לומר מיד אחריה אבל אם הפסיק בינתיים אינה פוטרת ואם לומר מיד אחריה שאו היא פוטרת או שבירך ברכת התורה והתחיל ללמוד והפסי' אח' כלימוד אינו צריך לברך כל היום אם הוא דגיל תמיד לעסוק בתורה ואף אם כשיצא ל לעסקו ממחר לעשות צרכיו כדי שיחזור ללמ' לא חשיב הספק לענין ברכ' ואף אם לכר בלילה הלילה הולך אחר היום ואי' צריך לחזור ולברך כל זמן שלא ישן ואם ישן כתב א' ה'אש ז'ל כתשוכת שאלה שאף ביזם אם ישן שינת קבע על כשתו הוי הפסק וצריך לחזור ולברך אבל אם דגיל להתנמנם מיושב על אצילי ידיו שינת עראי היא ולא הוי הפסק ואפי' שכב על כשתו ולא ישן לא הוי הפסק דכעודו ניעור דעתו על לימודו ע' והבשכים בכקר ללמוד קודם שילך לבית הכנסת יש לו לברך ברכת התורה ו ובשקורא פרשת התמיד בבית הכנסת אין לו לחזור לברך אע"פ שהקורא בתורה חוז' ומברך אשר בחר בנו אע"פ שכבר בירך כל הכרכות קודם פרשת התמיד לא דמי שאותה ברכה נ נתקנתה על קריאתה בצבור כמו שתקנו ברכה נ לאחריה כתב ה'אש ז'ל המסכים ללמוד קודם

שהוא עם הצב" טוב הוא שיקרא פרש' התמיד
לכדו ויאמר אותו ואין לחוש אם יקרא פרשת
התמיד שנית עם הצבור ולרחוץ במילת יכנין
בקריאה שנייה בקורא בתורה ובשבת מוסיפין
וביום השבת שני כשבים וגומ' ונוהגין באשכנז
לקרות כראש חדש ובראשי חודשים
וכעל המנהג השיג על המנהג מפני שאין נכון
להזכיר קרבן המוסף עם תמיד של שחר ואינו
קשה שמוסף זמנו כל היום בט
ומה שקורין פרשת התמיד על פה וכן
פסוקי דזמרה אע"ז דקיים לן דבר
שבכתב אי אתה רשאי לאומרם על פה כתב
דודי ודבר **חיים** כל דבר שרגיל ושגור כפי
כל אי' ומשו' דברים שבכתב אי אתה ר'
רנ' אי לאומרם על פה וא"א ה"אש ז"ל היה אומ'
דלא אמרין דברים שבכתב אי אתה רשאי ל'
לאומרם על פה אלא להוציא אחרים ידי חובתן
אבל כל אחד לעצמו שרי לכן נוהגין באשכנז
כשמגיע ש"ז לפסוקים שבתפילה כגון מי כמוכ'
באלים ה' ה' ימלוך לעולם ועד שהוא שותקו
וחקהל אום' אותו כל אחד ואחד בפני עצמו ב
וקבעו לשנו' משנת איזהו מקומן וברית'
דר' ישמעאל אומר בשלש עשרה
מדות אחד פרשת התמיד משום הא דאמר רב
כפרא לעולם ישלש אדם שנותני שליש במקד'
שליש במשנה שלישי בתלמוד ופריך מי יודע
כמה חיי ומשני לא נצרכא אלא ליומי שעדיין
בכל יום ללמו' משלשתן ומדרש של ברית דר'
ישמעאל הוי במקום תלמוד שהמדרש בתלמוד
ועוד שהיא תחלת תורת כהנים שהוא ראש
לכל הקרבנות קבעוה אצל הקרבנות ומשנת
איזהו מקומן קבעוה אחר התמיד משום דבתי'
וככל מקום מוקטד מוגש לשמי וכי בכל מקום
מוקטד מוגש' אלא אלו תלמידי חכמי שעוסקין
בעבודה בכל מקום מעלה אני עליהם כאלו

בקטדין ומגישים לשמי בא
ברוך שאמר וכו' צריך לאמרו בניגון ו
ובנעימה כי הוא שיר נאה ונחמד
למעלה וכת' בספר היכל' שיש בו פז' תיבו' וס'
ראשו כתם פז' וכן היא נוסח אשכנזית ונתקנ'
ברכה משום הא דאית' בפ' כל כתבי ידא חלקי
עם גומרי הלל בכל יום ומסקינן כי קא' בפסוקי
דזמרה ומאי ניהו תהלה לדוד עד כל הנשמה
תהלל ליה ותו גרסינן בפ' דברכות א"ל אלעזר
כל האומ' תהלה לדוד בכל יום מוכטח לו שהוא
בן העולם הבא וכן דרש ר' שמלאי לעולם יסד'
אדם שבחו של מקום ואח"כ יתפלל לכן תקנו
לאמרם קודם תפילה וקבעו ברכה זו לפנייהם
ואחת לאחריהם והיא ישתבח לכן צריך לומר
שלא להתפסק בניהם בריכוז וכן בת' רב אלפס
הוסיף לומר שלא לדבד בין ישתבח ליוצ' אור
וז"ל מבעי ליה לאניש דלא לאישתעויי מבי
מתחיל ברוך שאמר עדי' מסיים יח' וכן יש
בירושלמי השח בין ישתבח ליוצ' אור עכירה
היא בידו וחוזרין אותו ממערכי המלחמה ומיהו
לא עדי' מק'ש וברכותיה הילכך בין המזמורים
שואל מפני הכבוד ומשיב שלום לכל אדם ו
ובאמצע המזמור שואל מפני היראה ומשיב
מפני הכבוד עיש במקומות שנוהגין להם כובור
הודו לה' קרא בשמו כאשר הוא כתב בדברי ה'
היפס לפי שדוד קבעו לאמרו בכל יום לפני
הארזן וכשמגיע לבי כל אלדי העמים אלילים
יש להפסי' בין אלילים ובין ה' שבי' עשה שלא יה'
כחחר למעלה ויש מוסיפי' עוד פסוקים אחרים
וכל מקום ומקום כמנהגו ד"א הפסוקי והמזמורי'
שמוסיפין קודם ברוך שאמר ובאשכנז נוהגין
לומר ברוך שאמר מיד ואחריו כל המזמורים
שידא לכולם ברכה תחלה וסוף ובאשכנז ב
נוהגים שלא לומר מזמור לתורה בשבת ויום
טוב לפי שאין תודה קרבה בהן ב ג

נכנס אדם לבית הכנסת ורואה שאם יאמר כל
 אלו פסוקים שלא יוכל להשלים תפלתו עם
 הצבור יאמר ברוך שאמר ומזמור של תהלה
 לדוד כלב' וחזרתם בישתכח וכתבו בשם דרב
 ר' יונה שאמר בשם רבותיו שאם נכנס בשעה
 שש"ע מתחיל ליוצר אור ואין לו שהות לומר
 אפי' תהלה לדוד שו' הוא שיקר' ק"ש כברכותיה
 ויתפלל עם הצבור ואחר כך יקרא פסוקי ד
 דומרה עם הברכות שלפניהם ושל אחריהם
 לפי שהתפילה רצויה ומקובלת עם הצבור כג'
ועומר ש"ע ומתחיל ישתבח וצרי' שיהיה
 ש"ע הגון דכתי' נתנה עלי בקולה
 על כן שנאמרה אמר רב זוטרא בר טוביה אמר
 רב ואיתימא ר' אלעזר זה ש"ע שאינו הגון ו
 יורד לפני התיבה ואיהו הגון זה שהוא ריקן
 מעבירות ופרקו נאה ושפל בדרך ופרוצה לעם
 ויש' לו נעימה וקולו ערב ורגיל לקרות תורה
 ונביאים וכתובים ואם אין מוצאין מי שיש בו
 כל המדות האלו יבחרו הטוב שבצבור כחכמה
 וכמעשים טובים ואין ממנין אלא מי שנתמלא
 זקנו אבל מי שהביא שתי שערות יכול לירד
 לפני התיב' ובלבד שיחא באקראי אבל למנותו
 אין ממנין אותו אפי' אם יש אחד כמונה אלא
 שממנה זה תחתיו להתפלל במקומו לעתים י
 ידועי' ז"ל א"א הראש ז"ל שכתבת שנהגו באלו
 המקומו למנות בזוי דמשפחות' לשלוחי צבור
 ויש בדבר הזה בזוי מצוה כאלו אינו כראי ל
 למיזחסן שבישראל אלא בשאר אומניו וחליל
 להיות מלאכת חשם אומנו' אלא עטרה לראש
 גם אני נתרעמתי כיום בואי הנה על חוני הארץ
 הזאת אבל לא נתרעמתי על שלך כי תלית ה
 הדבר ביחס משפחה ואינו כן בעיני המקום אם
 הוא מיוחס ורשע מה תועלת לפני המקום ב
 ביחס שלך ואם הוא משפחה בזויה וצדיק טוב

ואין צריך למונעו דליכא למיחש דילמא אתו
 להקריבה כשיבנה בית המקד' דלא טעו אינשי
 בהכי וצריך לבחן בתהלה לדוד דאמר' אלעזר
 כל האומ' תהלה לדוד בכל יום מובטח לו שהוא
 בן העולם הבא ויותר בפסוק פותח את ידיך ש
 שעיקר מה שקבעוהו לומר בכל יום הוא בשב' או
 אותו פסו' שמזכיר בו שבחו של הקבה שמשיגת
 על כריותיו ובפרנסן ונהגו לומר קודם לכן א
 אשרי יושבי ביתך משו' דילפינן מיניה שצריך
 אדם לישוב שעה אחת קודם שיתפלל ואחריו
 נהגו לומר ואנחנו נכרך יח וכתב רב עמרם ל
 לשלשולי הללו יח כת' הללויה דכולהו פרשיות
 עד כל הנשמה תהלל יח איתנהו סוף פירקא
 הללויה והללויה דבתר תהלת הירבר פי' ריש
 פירק' הוא משום דכי מוכיפי ואנחנו נכרך יח
 ובפלין פסו' כל הנשמה לפי שהוא סוף פסוקי
 דומרה ומספרד נודינן לכפול סוף פסוקא של
 כל מזמור ומזמור ובתקן הגאונים יש גודלים
 לומר ויבר' דוד את ה' לעיני כל הקה' עד ומהללי'
 לשם תפארתך כאשר הוא בספר דברי הימים
 ויברכו שם בכודך עד שירת הים כאשר הוא
 בספר עזרא ושירת הים והטעם לפי שכל אות'
 טו' לטונות של שבח הסדורים בברכת ישתבח
 דורש במלאכתן מתוך שירת הים ומתוך אותם
 פסוקים של ויברך דוד
ואם בא לבית הכנסת ומצא צבור' בסוף
 פסוקי דומרה על זה שאלו לרב נ
 נטרונאי מהו שיתפלל עם הצבור ויאמר פסוקי
 דומרה אחר כך והשיב שאינו יכול כי תקנום
 קודם תפילה אלא אומ' ברוך שאמר עד מהולל
 בתושבחות ואומר תהלה לדוד ומדלג עד ה
 הללו אל כדשו ואומר כל הנשמה תהלל יח
 הללויה וחזרתם בישתבח וממחר להתפלל עם
 הצבור ולא יאמר אותם אחר התפלה כל עיקר
 וזה לשון א"א הראש ז"ל בתם רב עמרם אם

לקרב מזרע רחוקים אבל תרעומתי כי חזני ה
האדץ הזאת הם להנאתן לשמוע קול ערב ואם
הוא רשע גמול אין חוששין רק שיהיה נעז זמירו
והקבה אומר נתנה עלי בקולה על בן שנאתיה
ומה שכתבת שמכנים חזן להתפלל כל השבוע
קודם שנתפלא זקנו וסומכין על זה שיש להם
חזן אחר שמתפלל בשבת וביום כניסה טעות
הוא כי זה נקרא חזן קבוע שמנוהג להתפלל
אעפ"י שיש אחר שהוא ממונה ודיוקא באקראי
ולא בממונה יכול להתפלל אחר שהביא שתי
שערות ע"כ אין ממנין לעגי שפה שאין יודעים
לחתך האותיות וצריך שיהא לובש ומעוטף
ברתניא פיתח אין עובר לפני התיבה וזהו כי
שלוש בגדי קרועי ככתיפו והרועותיו מגולות
סמא יכול לירד לפני התיבה ובלבד שלא יקר'
בותרה שאין לקרות בתורה על פה היורד לפני
התיבה ואינו ש"צ קבוע צריך לסרב מעט קודם
שירד ולא יותר מדי אלא בפעם ראשון בסרב
וכשיאמרו לו פעם שני' מכך עצמו כמי שרוצ'
לעמוד בפעם שלישית יעמוד ואם טעה ש"צ
וצריבים להעמיד אחר תחתיו אותו שמעמידן
טחתיו לא יסרב האומר איני יורד לפני התיבה
מפני שבגדי צבועי' אין בלבנים לא יעכו' באותו
תפלה איני עובר מפני שברגלי סנדל' אף יחף
לא יעבור

ישתבח אינה פותחת בברוך לפי שהוא
סמוכה לברוך שאמר ששניהם
נתקנו על פסוקי דזמרה זו לפניה וזו לאחריהם
ופסוקי' שכניהם לא היו הפסק וחותם באי' מלך
מהולל בתושבחות ואף ההודאות וכו' עד חי ה
העולמי ואז עונין הקהל אמן וכת' א"ל ש' אין
לענות אמן אחר באי' מלך מהולל בתושבחות
שאין זה סיוס הברכה אלא אחר חי העולמים
שזה סיוס הברכה וכתב רב עמרם ולא לתר' מ
מביעי ליה לאיניש לאתחולי בפריסת שמע

ויניצר אור ואסו' לאשתעווי' בין ישתבח לפריסת
שמע והם במידו דלאו צרכי צבור הוא אבל
בכירי דצרכי צבו' או לצורך כי שבא להתפרכ'
מן הצדקה ובעי' למפסק ליה שפיר דמי נ"ה
ואומר קדיש ואין אומר אותו בפחות כו'
דכל דבר שבקדושה כגון קדיש
וכרכו וקדושה אין אומרים אותו בפחו' בעשרה
ומי' אם התחילו בעשרה ויצא אחד מהם גומר
הקדיש או הקדושה ואלו העשרה צריך שיהיו
כולם בני חורין וגדולים שהביאו שתי שערות
ויש שבתירין לצרף קטן עם תשעה על ידי ח
חומש שנותנין בידו וא"ל ה'אש ז"ל כתב שאין
לצרפו עד שיביא שתי שערות לא לתפלה ולא
לברכת המזון וצרי' שיהיו כו' במקום אחד ו ש"צ
עמהם והעומד תוך הפתח כן המשקוף ולפנים
כלפנים כמנו ולחוץ כלחו' ואם במקצתן בפנים
ובקצתן בחוץ וש"צ תוך הפתח היה אומר א"ל
ה'אש ז"ל שהוא מצרפן ואם חצר קטנה נפרצה
כמלואה לגדולה וחשעה בגדולה ואחד בקטנה
מצטרפן שרקטנה נגדרת אחר הגדולה והרי
כאלו הוא בתוך הגדולה כיון שהרוב בגדולה
היו תשעה בקטנה ואחד בגדולה או חמשה בכו
וחמשה בכו אין מצטרפין וכן לענין ש"צ היה ש"צ
בקטנה ותשעה בגדולה ויצאי ידי חובתן שהוא
נגרר אחריהם היה הוא בגדולה ותשעה בקטנה
אין יוצאין שאין הצבו' נגררין אחרי' והני כוליה
להצטרף לעשרה אבל אם היו עשרה במקום
אחד ואומר קדיש או קדושה אפי' כי טאינו ע
עמהם יכול לענות אחריהם כיון שעשדה כ
במקום אחד דאמר ר' יהושע בן לוי אפילו כ
מחיצה של ברזל אינה מפסקת בין ישראל ל
לאביהם שבשמים

יתגדל יתקדש הוסד על פי המקרא ו
והתגדלתי והתקדשתי האמור בכל דרכות גוג
ומגוג שאז יתגדל שמו של הקדוש ברוך הוא

דכתיב ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד שמי
 רבא יט מפרשי שם יה רבא שאנו מתפללי על
 שם יה שאינו שלם שיתגדל שיחזור שלם וידינו
 לעת הנאור שינקו מעשו שנשב לא יהיה השם
 שלם עד שינקום ממנו דכתיב כי יוד על כסיה
 שאין הבסא שלם ואין השם שלם אלא לאחר
 שינקום ממנו יהיה השם שלם וגם הבסא דכתיב
 האויב תמו הרבות לנצח וכתיב וה' לעולם ישב
 כונן למשפט כסאו דרי השם שלם והבסא שלם
 ומה שאנו אומרים בלשון תרגו יס אומרי מפני
 המלאכים שלא יתקנאו בנו שאנו משבחי שבח
 גאה בזה ושעל ידי זה הקב"ה נזכר לחורבן הבי'
 וגלות ישראל כדאיתא בפ' דברכות בשעה ש
 שישרא עוני אמן יהא שמייה רבא הקב"ה מצענע
 כראשו ואומ' אי לכנים שגלו מעל שלחן אביהם
 ומה לו לאב שכבה מקלסין אותו בניו ורחקם
 מעל שלחנו וכיכול שיש ראג' לפניו ואם יבינו
 מלאכים זה יקשרנו עלינו על כן אומרים אותו
 בלשון שלא יבינו שאינן מכירים ארמית וזי פי'
 הטעם לפי שהיו רגילין לומר אותו אח' הדרשה
 כדאית' בשלהי סוטה אמאי בקיים עלמ' אסידרא
 דקדושה ואיהא שמייה רבא דאגרתא והיו שם
 עמי הארץ שאינן מכירים אלא ארמית שהוא
 לשונם לבן נהגו לאומרו בלשון שהכל מבינן
 בו ולפי פי' זה יהיה פשוטו שמייה רבא תרגו של
 שמו הגדול וענין העבור בכונה שלמה אמן יהא
 שמייה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיה כדאית
 בפר' כל כתיבי העונה אמן יהא שמייה רבא בכל
 כחו קורעי' לו גזר דינו פי' בכל כחו בכל כוונתו
 וגם בכאן מפרשין שמייה רבא על השם שיחזור
 שלם אבל בכל הספרים גרסין כל העונה אמן
 יהא שמו הגדול מבורך וזה ראיה לפי זי שאינו
 אלא תרגום של שמו הגדול ויחזר גם ש'צ ואמ'
 יהא שמייה רבא וכי כת' כסידו רב עמרם זל וא'
 יתברך אמן ישתבח ויתפאר ויתרום ויתנשא

ויתואר ויתעלה ויתהלל שמייה דקדושה בריך
 הוא ואמר אמן לעילא מכל ברכתא ושירתא
 תושבחתא ונחמתא דאמירן בעלמא ואמרו אמן
 וכתב עוד ויתקלס יס נוחגין שלא לאומרו
 ונותנין טעם לדבריהם שחייב אדם לומר ז'
 דברים בשבחו של הקב"ה כנגד שבעה רקיעים
 וכיון שאמר יתברך ואלו הששה הרי שבעה ו
 והאומרים יתקלס נותנין טעם לדבריהם כיון
 שהפסיק באמן דיתברך צרי' שיהא ז' אחר האמן
 ונהגו עתה לומר ויתהלל במקום ויתקלס ואני
 תמא על מנוג. ספרד שאומרים למעלה מכל
 דברכות והשירות והתושבחות וכו' בלשון הקד'
 למה מפסיקין באמצע לומר בלשון הקדש וגם
 רב עמרם בהבו בלשון תרגום ותקנו לומר ו
 ונחמתא משום מאי דכתיב שהקב"ה מתאונן על
 גלותינו על כן אנו מתפללין שיתנחם בקרוב
 ויבדד לגאלינו ועל כן נהגו לומר זכור רחמין
 וחסידיך כשמתחיל ש'צ קדי' על שם מדת רחמי'
 שזכור באותה שעה ואומ' גם פסוק ועתה יגדל
 נא שהוא לשון יתגדל שאמ' ש'צ מנין הבריעות
 שבקדיש כתב רב נחשון שה' ד' של חובה וא'
 של רשות יתגדל ויתקדש ובורע בעגלא ובזמן
 קריב יהא שמייה רבא ובורע ויתברך שמייה ו
 דקדושה בריך הוא ובורע ויתעלה ויתפאר ו
 ובורע דם של חובה עושה שלום במרומו
 ובורע והוא של רשות והללו כריעות כנגד ה'
 שמות שהם בפסוק כי ממזרח שמש עד מבוא
 עושה שלום במרומו על שם המלאכים שהם
 אש ומים שהם שני הפכים ואין אחד מבניה

חבירו
ואומר שליח עבור ברכו את ה' המבורך
 ועונין אחריו בריך ה' המבורך
 לעולם ועד וכתב הרב ר' מאיר
 מרוטנבורק שאין צריך שליח עבור לחזו' ברוך
 ה' המבורך אבל ה' יהודה ברצלוני כתב

שצריך לחזור כרוך ה' המבורך ונוהגים בכל
 המקומות שאומרים הקהל יתברך וישתבח וכו'
 בשעה שש"צ אומר ברכו ולבאורה נראה שיותר
 טוב שלא לאומרו כדי שיאזינו ויכוננו למה ש
 שיאמר ש"צ בדמסקינן בסוטה כפ' ואלו נאמרין
 בכל לשון גבי ברכת כהנים שאין לקהל לומר
 פסוקים בשעה שהכהנים מברכין מזה הטעם
 וגם רב עמרם לא כתבו וא"א הראש ז"ל שכתב
 על זה שמעתי בכל המקומות שאומרי'תברך
 וישתבח בשאומר החזן ברכו ולכך מאריך בו
 החזן וסימן לדבר מודים שמאריך בו החזן עד
 שיאמרו הקהל מודים ורבנן ע"כ
 נח
וקורו' ק"ש ומברכין שתיים לפניו ואחר
 לאחריה ובערב שתיים לפניו וכו' ל'
 לאחריה וסמכום על פסוק שבע ביום הללתיך
 והוא שיגיע זמנה מאימתי זמנה משיראה חבירו
 הרגיל עמו קצת מרחוק ארבע אמות דכירנו
 ונמשך עד סוף ג' שעות ומצוה בן המובחר ל'
 לקרותה כוותיקין שהיו בכוזנין לקרותה מעט
 קודם הנץ החמה כדי שיסיים אותה וכדכותיה
 כוותיקין עם הנץ החמה ויבסוך בה התפילה
 מיד בהנץ החמה וכן כתב הרמבם מצותה
 שיתחיל קודם הנץ החמה כדי שיגמר לקרות
 ולברך ברכה אחרונה עם הנץ החמה ושיעור
 זה כמו שיעור שעה אחת קודם שיעלה השמש
 ע"כ ומי שיוכל לבין לעשו' בן שבת מרוכ' מאד
 מוכנה לו שהו' בן העולם הבא ולא יזקק כל אתו
 והם מי שהוא אגוס כגון שצריך להחזי' בדרך
 או כיוצא בו יכול לקרותה עם ברכותיה מיד א'
 אחר שיעלה עמוד השחר וכן אם קראה מיד
 אחר שיעלה עמוד השחר בדיעבד אע"פ שלא
 היה אגוס יצא אין צריך לקרותה פעם שנייה
 והוא שלא יה' רגיל לעשו' בן אע"פ שזמנ' נמשך
 עד סוף שעה שלישית אם נאנס ולא קרא יכול
 לקרותה עם ברכותיה כל שעה רביעית ומידע

אין לו שכר בקורא בזמנה אבל בכאן ואילך לא
 יקרא בברכותיה ואם יכרך היה ברכ' לבטלה נא
ברוך אתה ה' אלדינו מלך העולם יוצר
 אור ובורא חשך היא ברכה ראשונה
 ותקנו לומר ובורא חשך כדי להזכיר מרת לילה
 בתם ומדת יום כלילה וחזתם בא' יוצר המאור'
 ואם טעה ואמר בא' אב"ה אשר בדברו מעריב
 ערבים ונוכר מיד ואמר יוצר אור וגם סיים כ'
 כדן בא' יוצר המאורות יצא אבל אם לא סיים
 כדן או שאמר בא' יוצר אור ובורא חשך אשר
 בדברו מעריב ערבים וגם סיים כמעריב ערבים
 לא יצא אבל אם סיים בא' יוצר המאורות יצא
 יוצר משרתים ואשר משרתיו וכ' תקנו לומר כך
 משום הא דאית' בפרק אין דורשין כל יומ' עכ"ד
 מלאכי השרת מנהר דינור שנאמ' חרש' לבקרי
 ודבי פ' יוצר משרתים אותם המתחדשים בכל
 יום ואשר משרתיו מעולם כגון מיכאל וגבריאל'
 כולם עומדים לפניו קרושה שכיוצר כתב הר"ם
 במ"ז שאין היחיד אומ' אותה וכן כת' רב נטרואי
 אלא אומר עונים באימה ואומרים ביראה קדוש
 וברוך וא"א הראש ז"ל כתב שיחיד יכול לומר
 שאינו בא עתה לקדש אלא סיפור דברים היאך
 רבאלאים מקדשים ולא דמי לקדוש' שבתפילה
 שאומר נעריצך שאותה וזהאי אינה בפחות מ'
 מעשר וחבי איתה כמסכ' סופרי' קרושה שביוצר
 אור ושכסדר קדושה יחיד אומ' אותה שאינו אל'
 סיפ' דברים ונוהגין כאשכנז לחתום כאמור
 לעושה אורים גדולים כי לעולם חסדו או' חדש
 על ציון תאיר ונזכה כלנו במהרה לאורו בא'
 יצ' המאורות ואין נוהגין כן בספרד וכן כת' ר"שי
 שאין לחתום באור העתיד שאינו מעין החתימה
 לפי שכדור החכמים הברכה על אור המתחדש
 בכל יום ולא על אור העתיד ואדוני אבי
 הראש זכרנו לברכה כתב בתשובה דהני ש'
 ש פיר מעין החתימה ופתיחה דיוצר אור ת

היינו אור שנרא הקכה בששת ימי בראש וולא
 היה העולם בראי להשתמש בו וננוז לצדיקים
 לעתיד לבא ועל אור זה נאמר והלכו גוים לאר
 והיינו נמי אור חדש שחדש בשש ימי בראשית
 שעתיד הקכה לחדש לנו עכ וכן דעת רב ש
 שרירא גאון שכתב זל מה שכתב סעדיה שאין
 שרשאי לומר אור חדש על ציון תאיר אין
 בכך כלום שלא על אותו או אנו מברכין אלא
 שהוכרה בעלמא הוא כתב אא הראש זל ב
 בתשובה ברכת יוצר וערבית אנו אומרים עם
 שצ בנחת כי אין אדם יכול לכונן תדיר עם שצ
 בשתיקה וגם אם היה מבין לדברי שצ בשתיקה
 וכאמצע הכרכה היה פונה לבו לדברים אחרים
 הרי הפסיד הכוונה כי הפסיק באמצעיתה אבל
 כשאדם קורא בפיו ואף אם קורא מקצתה בלא
 כוונה יצא ובטאני בגיע לסו הכרכה אני ממהר
 לסיים כדי לענו אמן אחר ברכת החזן עכ ואם
 תעה שצ בכרכ יוצ אור בענין שצרי אז לעמו
 תחתיו אם טעה בקדושה ואילך אין השני צריך
 להתחיל אלא מקדוש ואילך אעפ שבשא כרכות
 שטאעין בה צרי השני להתחיל ברא הכרכ שטע
 הראשו שאני הב שהקדוש חשי בסו ברכה ס
ברכה שנייה פליגי בפתיחתה רב יהודה
 אמר שמואל אהבה דבה ורכנן א
 אמרי אהבת עולם ופסק רב אלפס ברכנן
 וחגאונים הבריעו לום שחרית אהבה רבה
 וערבית אהבת עולם לצאת ידי שניהם וכן נ
 גזיגין באשכנז ואינה פותחת ככרוך לפי שהא
 סמוכה לברכת יוצר אור והותם בא הבורח
 בעמו ישראל באהבה וברכו אלו דוק לכתחלה
 צריך לאומרם אבל אם קראה בלא ברכות יצא
 דתנן היה קורא בתורה ודניע זמן המקרא אם
 כיון לבו יצא ידי קריאה אעפ שלא ביר לפניה
 ולאחריה וכן פירש רבינו חננאל והבי איתא
 בירושלמי זאת אומרת ברכות אינן מעכבות

ורבינו האי פירשנו אם לא אמרן לברכות כלל
 מעכבות אלא לענין זה קאמ בירושלמי שאינו
 מעכבות שאם שינה הסדר לום ראשונה לבסו
 ושנייה תחלה אינו מעכב והא דתנן אם כיון
 לבויצא לא שכיון לקרות כדי לצאת מצות ק
 קריאה שהרי מצות אין צריכין כוונה אלא פיר
 מתחלה היה קורא להגיה וקורא חסרו ויתרות
 כבשיכתן כאדם שקורא על פי המסור ומדקדק
 וקאמר שאם כיון לקרותה בקריאתה יצא ובעל
 הג פסק דמצות צריכין כוונה וצריך שיכוין
 לצאת וכן כתב אא הראש זל סא
ויקראנה באימח וביראה ובכונה כתב
 רב עמרם לשריה איניש לקש
 בכל זמן דקרי לה כפרוטגמה חדשה פירוש
 פרוטגמה כתב המלך על בני מדינתן שהוא
 פרוטגמה דהקכה והבי אית במדרש אר ברכיה
 מלך בשר ודם משגר פרוטגמה שלו למדינה
 מה הם עושין כל בני המדינה עומדים על ר
 רגליהם ופורעים את ראשיהם וקוראין אותה
 באימה ביראה ברתת וכזוע אבל הקכה ית שמו
 אומר לישראל קראו קש פרוטגמה דידי הרי
 לא הטרחת עליכם לאקרותה לא עומדים ולא
 פרועי ראש אלא בלכתך בדרך אבל באימה ו
 וביראה וכרתת ובזיע מיהא צריך יש נוהגין
 לומר תחלה אל מלך ויש אומ' שמוסיפי' אמן אל
 מלך ונותנין טעם לדבריהם שקש יש בה רכות
 תיבות כמנין אבריו של אדם אלא שחסר ארבע
 ומכווני' להשלי' באלו ארבע והרמה השי' על זה
 בתשובה וכתב ודאי אם הקדים וסיים הבוחר
 בעמו ישראל באהב קוד שצ יכו לענו אמן בשיסח
 שצ דלאו קונן אמן אחר ברכותיו הוא אלא אח
 שצ והפסקה ליבא דלא גרע משאלת שלום
 דמפסקינ' בין ברכ' שניה לשמע אבל מי שטעו
 אמן אחר ברכת עצמו בין חי' בין צבו' הוי טעו
 ונקרא בור והוי הפסקה בדבר שלא היה לו ל

להפסיק וכל שכן והפסיק באמן אל מלך נאמן
 דאיתא תלת דפסיק בין ברכה לקריאה ועוד
 רמפי' שם שמי לבטל ועבר בלא תשא דהזכרת
 השם הכא לית לי ענינ' דמדבר לה לא להבזוז
 בעמו ישר' ולא לשמע ישר' והוא לבטלה ועוד
 כיון דלאו לצור' ברכה היא אלא לאשלומי רמה
 תיבות הוי ליה תוספת בקריאת שמע והאי ת
 תוספת לא יעקב אמרה ולא בני ולא משה א
 אמרה ואם כן אנן חיבי אמרינן ליה השתדלות
 שם כבוד מלכותו לעלם ועד אי לאו דאמריה
 יעקב לא הוה אמרינן ליה ואע"ג דאמרינן יעקב
 לא אמרינן ליה אלא בחשאי ואנן ניקום וניבא
 ידעתן מידי דלא אמרה יעקב ולא משה ולא
 איתא לא כמתניין ולא בגמרא אלא מחזרתא
 דהאי מנהג' לית ליה עיקר ומאן דיכיל לסלוקה
 שלא על ידי מחלוקת אלא בחבורה שדעת
 אחת לכולם שפיר דמי ומאן דלא יכיל לסלוקה
 לסלוקה לנפשיה ע"כ נוהגי' בספרד לקר' פסו'
 הראשון בקורס ומנהג' טו' הוא להעי' הכונ' בפסו'
 הראשון שהוא עיקר מקום בוונת הקריאה ויש
 נוהגי' שנותני ידוהם על פניהם בקריאת פסוק
 הראשון וראיתם מפ' דברכות ר' כד מנהג' ידוה
 אעיניה הוה קרי לה פי' בוונתם שלא יסתכל
 בדבר אחר שמונעו מלכיון וכל מה שיעשה א
 אדם לעורר הכוונה שבו הוא כתב רב עמרם
 וצריך להפסיק בין תיבה לתיבה וצרי' להאריך
 בד' דאחד שיעור שיחשוב בלבו שהקב"ה הוא
 יחיד בעולם למעלה ולמטה ובארבע רוחות
 העולם ויש נוהגים להטו' הראש כפי הכחשבה
 מעלה ומטה ולד' רוחות ויש כפקפקין בדבר
 משום הא דתניא הקורא את שמע לא יקרוץ
 בעיניו ולא ירמוז בשפתיו וא"א הראש ז"ל היה
 אומר שאין לחו' דהתם הקריצה והדמיונה לצור'
 דבר אחר ומכטלין רבונ' אבל הכא הרכיזה היא
 צורך הכוונה וגורמת אותה ירושלמי אומ' רב

נחמן בר יצחק ובלבד שידיגיש כדלת שלא
 תהא כריש ונמצ' מחרף ולא יחטוף כחית שלא
 ימהר בה לקרותה כחטף שאין פי' משפעותיה
 בהטף שום דבר ולא יאריך באלף שלא יהא ב
 גראה בא' חד' יש מפרשים כדמאמר ובלב' שלא
 יחטוף כחית אלא שצריך להאריך בה בשיעור
 שיחשו' בלבו שהוא יחיד בשמים ובארץ וכדלת
 יחשוב שתוא יחיד בד' הרוחות וראיתם במנחו'
 דקאמר התם חטרי' לנגה דחית להודיע שהוא
 חי וכדומו של עולם וכדל' להכליכו בד' חרוחו'
 כנגד הדלת האומר שמע שמע פי' שני פעמים
 משתקים אותו שנראה כשתי דשויות ואיתמר
 בידושלמי דוקא בצבור אבל ביחיד שרי ונראה
 שאין לחלק דבגמרא דידן אינו כחלק וזה דתני'
 האומר שמע שמע הרי זה מגונה וכשמע אבל
 שתוק לא משתקין ליה כשני בגמרא דאמ'
 פסוקי וכפליה והא דאמ' מלה וכפלה ופד'שי כ
 כשכופל דפסוק משתקי' אותו דמיחזי כשתי ד
 דשויות אבל כשכופל המלה אין משתקין אותו
 אבל תא' מגונה ורב אלפס פי' בהפך כשכופל
 המלה משתקין אותו וצרי' לחוש לדברי שניהם
 ואם כפל כל הפרשה אין לחוש וכתב רבינו
 יצחק שצריך שצריך לשתק אותם שאומר
 באשמורת שמע שמע ואיברים ברוך שם כבוד
 מלכותו לעלם ועד אף על פי שאינ' כן הפרש'
 בשום הא דאיתמר בפסחים בפרק מקום שנהגו
 בשקרא יעקב לבניו בקט' לגלות להם הקץ ב
 נסתלק ממנו שכינה אמר שביא יש בבס' שאינו
 דגון פתחו כלם ואברו שמע ישר' ה' אלקינו ה'
 אח' פתח הוק' ואמ' כשכמ' לו ואמרו נבי' הת' היכי
 ניעבי' נימרו' לא אמרי' משה לא נימרי' הא אמרו'
 יעקב תקנו לומ' אותו כחשאי ע"כ נוהגין אותו
 לאומרו באשאי אפי' במקומו שנוהגי' לקרות בו'
 בקורס וצרי' להפסיק בע' בי' ל' ולוואהב וכן צרי'

להפסיק בין היום לעל לבכך שלא יהא נראה
 היום ולא למחר ומהאי טעמ' נמי צרי' להפסיק
 בין אשר אנבי כעזה אתכם היום ובין לאהבה
 ירושלמי צרי' להפסי' בין נשבע לה' כדי להטעי'
 יפה מעין שלא יהא נראה כדי וצריך להתיי' ויין
 דלמען תזכרו ולא לשתמע תשקראו תשכרו
 והוי כעבדים הכשבישין את הדב על כנ' לקבל
 פרס והואבד הוסיף ויין דזכר' לא לשתמ
 בסכך וידגיש יוד דשמע ישראל שלא תבלע
 זכ' היוד דוהיו ולא לשתמע והוא צריך ליתן
 דיוח בין וחרה אף ולא לשתמע וחרף וצריך
 לתן דיוח כין תיבה שתחלתה בסוף האות ש
 שלפניה כגון למד דבכל לבכך על לבכס
 ככל לבכס עשב כשרד ואבדתם מהרה הכנף
 פתיל אתכם כארץ וצריך לזוהר בכל אלף
 שאחר מט להפסיק כגון ולמדתם אותם שאם
 אינו כפסיק נראה כקורא מותם ושמעתם את
 וראיתם אותם וקשרתם אותם ולא בקש בלכד
 אלא אף בפסוקי דזמרה ובתפילה כמו ספרו
 בגוים את שבחי ירושלים את וירא את העם
 ומבליכים את ולקיים את וכת' ה' ס' צריך
 לדקדק שלא ירפה החזק ולא יחזק הרפה ולא
 יביח הנד ולא יניד הנח וכת' הואבד ולא ידעת
 בנוד הנח מה הפסד יש בו ואם א' על לבכך בנו'
 בית הע'ים כדי להטעים' שלא תראה ויין ואם
 יטעים יוד של ישראל שלא תראה אלף וביוצא
 בזה יניד הנח ותבא עליו ברכה כתב הרב ר'
 יונה שצריך לקרות בטעמיה כמו שהם בתורה
 וזהו פי' דהויא דמקום שנהגו שהיו כרכין את
 שבע שלא היו קוראין אותה בטעמיה וכשיאמר
 והיו לאות על ידכה ימשמש כתפילין של יד
 וכשיאמ' לטוטפות בין עיניך ימשמש בשל ראש
 יש בזהגים למשמש גם כציצית כשאומר והיה
 לכם לציצית וראיתם אותו סב
 אעפ' שצריך לדקדק באותיותיה קראה

ולא דקדק באותיותיה יצא ממ' צריך לזוהר
 בהם דאמר רב חמא בר חנינא כל הקורא שמע
 באותיותיה מצנני לו גיהנם ונקראת בכל לשון
 דדרשינן שמע בכל לשון שאתה שומע וכתב
 ה'ם במ'ל הקורא בכל לשון צריך לזוהר ס'
 מדברי שיבוש שבאחו לשון דקדק באותו
 לשון כמגבל לשון חקדש וצריך להשמיע לאזנו
 ממ' יוצא מפיו לא השמיע לאזנו יצא ובלכד
 שח' בשפתיו אבל בהרתו שמדדהו כלבו צו
 יצ' דהרהו לאו כדכו דכי לצאת ידי קריאה סג
 וקורא אותה בין מהלך עומד וישמיע
 מפרקין פי' ששוכב על פניו ויהיה
 כמ'ל כתב בין שפניו למעלה או פניו שיהיה
 בקרקע לא יקרא ואפי' אינו ממש על גבי ארץ
 מוטה על צדו לא יקר' מפני שנרא' כמקבל עול
 מלכות דרך גאווה ואם הוא שטן וכעל בש' ואינו
 יכול להתהפך על צדו או מפני אונס אחר מ'
 מעט על צדו וקורא כתב רב עמרם כי שדוצה
 להחמיר לעמוד כשהוא יושב ולקרואה מעומ'
 לא יאות עכיד וקרא עברייא וצריך לגעור בו
 שמצותה מיושב ומיזע אם קורא מהלך צריך
 לעמוד בפסוק הראשון וכעל ה' כתב שצריך
 לעמוד עד על לבכך וכן כתב הואבד ועיקר
 מקום הכוונה הוא פסוק הראשון והלכך אם אחר
 שקורא פסוק ראשון ימים ולא יכול לקרות
 בכוונה יצא הקורא את ק' לא ירכוז בעינו
 ולא יקרוץ בשפתיו ולא יראה באצבעותיו ואם
 עשתכן עליו הכתוב אומר ולא אותי קראת
 יעקב ולא בבלה אלא כפרשה ראשון בלכד
 אעפ' דלא בעינן כוונה אלא כפסוק ראשון הנך
 אסרינן להו בכל הפרק משום שנראה כקורא
 דרך עראי וכת' ודברת בס' ודרשינ' עשה אוחן
 קבע וכן הא דאבירי הא' מנין עוסקין במלאכתן
 וקורין אפי' כראש שורות הבנין ובראש האילן
 ואין צריכין לירד דווקא מפרק ראשון ואילך א

אבל בפרק ראשון צריבין ליבטל מבלאכתן ו
ולקרות מהאי טעמא שלא יהא בקורא דרך
עראי אבל אין צריבין לידיד לא הן ולא בעל הבית
אלא יכולין לקרות למעלה רק שיתבטלו בפרק
ראשון ממלאכתן ידושלמי הכתף אעפ"י שמשאו
על כתפו קורא את שמע אבל לא יתחיל בשעה
ששוען ולא בשע' שפורק מפני שאין לבו מיושב
לכפרע לא יצא כחלל

סד קראה

בסדר הפסוקים אבל אם הקדים פרש' לחברת'
אעפ"י שאינו רשאי יצא לפי שאין סמוכה לה
בתורה אע"ג דתנן למה קדמה שמע לוהיה אם
שומע לכתחילה סדרום לאומרם כן ואע"ג דתנן
בין ויאמר לאמת ויצב לא יפסיק ויינו כשקור'
הפרשיות בסדר תקנת חכמים קרא פרש' ושעה
בה אם יודע היכן טעה כגון שקרא כולה אלא
טרילג באמצע פסוק אחד חוזר לראש אותו פ
פסוק ונומר הפרשה ואם אינו יודע היכן טעה
יחזור לראש הפרשה טעה בין פרק לפר' שהוא
ידוע שהוא בסוף הפרשה ואינו יודע אם בסוף
הראשונה או בסוף השנייה יחזור לסוף פרק ר
ראשון ויתחיל והיה אם שמוע טעה בוכתבתם
ואינו יודע אם בוכתבתם שבפרשה ראשונה או
בשנייה חוזר לוכתבתם שבראשונה והם שלא
התחיל למען ירבו זכיכם אבל חתחיל למען
ירבו כידוע שסיים פרשה שני ואין צד' לחזור
שכן הוא דרגל לשונו לומר למען ירבו אחר
פרשה שנייה סה

קראה

סידורן אפי' שהיה בה כדי לגמור
את כולה יצ' והוא שלא שהיה בינתי
מחמת אונס שעכב מלקרות אבל אם שהה מ
מחמת אונס שלא היה המקום ראוי לקרות או
אונס אחר אם הפסיק ושה' כדי לגמור את כול'
כשחזור לקרות צריך להתחיל מראש קראה
ונכנס לבית הכנסת וכצא ציבור שקורין צריך

צריך לקרות עמהם פסוק ראשון שלא יהא ג
נראה באלו אינו רוצה לקבל עליו עול מלכות
שמים עם חבריו סו

בין הפרקים שואל אדם בשלום נכבד כפני
כבודו ומשיב שלום לכל אדם וכאמצע
אפי' באמצע הפסוק שואל בפני היראה ומשיב
ומשיב מפני הכבוד ופרש' מפני היראה אדם
שיראה במנו שכתב ידגנו וכן כת' ה"ס בכ"ז
מלך או אנס ולא נהדא לאא ה"אש ז"ל דהא
דהא מילתא דפשיטא שאין לך דבר שעומד ב
כפני פיקוח נפש ופיר' הוא כפני היראה היינו
יראת אביו או רבו דכתיב איש אמי ואביו תראו
ותנן מורא רבך כמורא שמים וכן פירשו הגאונים
ולענין להפסיק לקריש ולקדושה ולברכו נחלקו
בה הפוסקים י"א אעפ"י ששואל בפני היראה ו
ומשיב מפני הכבוד אינו פוסק וי"ז שפוסק
בשבחו של מקום אין לו להפסיק בשביל שבח
אחר וכספר מצות הקטן כת' וענין קריש ואמן
של האל הקדוש ואמן של שומע תפילה בכל
מקום ויש אומר שפוסק לכל אפי' באמצע דלא
גרע כמה שפוסק לשאול מפני היראה ולהשיב
כפני הכבוד ולזה הסכים א"א ה"אש ז"ל כתב
בעל הכנהיג הקורא את שבע וקראו החזן ל
לעמוד בתורה צריך לעמוד לקרות בתורה ל
לכבוד התורה בקו"י נכבד הבריות ויראתם ש
שמפסיק בשכילם ואלו בין הפרקים בין ברכה
ראשונה לשנייה בין שנייה לש"כ בין שבע לוהיה
אם שמוע בין יהיה אם שמוע לויאמר כי יאמר
לאמת ויצב לא יפסיק וכתב ה"ס בכ"ז לא
יפסיק כדן בין פרק לפרק אלא כמו באמצע
הפרק לשאו' בפני היראה ולהשיב כפני הכבוד
וז"י לא יפסיק כלל אפי' כמו באמצע הפרק
אלא יאמר אני ה' אלדיכם אמת ואז יפסיק כמו
באמצע הפרק ואם יאמר ה' אלדיכם אמת כדי
שלא להפסיק ושהה אחר כך הרכה אין צריך ל

לחזור ולומר אמת וגו' כל הברכה וחזרתם באי
גאל ישראל ואומ' אמן אפי' יחיד אחד בברכותיו
בין שהוא סיום של סדר ברכו ומתחיל להתפל'
מיר ולא יפסי' רק אם אירעו אונס שלא לחניח
תפילין קודם ק"ש ונזדמן לו בינתים להניח יכו'
להפיק ולחניח כדי שיתפלל בתפיליו אבל אין
לו להפסי' לבר' על שלית ללבושו ותקנו לומר
אמת ויצ' שחרי' על החסד שעשה עמנו חק"ה
שגאלנו והעבירנו כים ושק' צרינו בתוכו ואית'
בירושלמי צריך להוכי' באמת ויצ' יציאת מ'
מצרים ומלכות וקריעת ים סוף ומכת כבורים
וצור ישראל וגאלו ותקנו אמת ואמונה ערבית
על הגאולה שלעתיד שאנו מאמינים ומקיים
שיקיים לנו הבטחתו ויגאלנו בקרוב אינמי על
שאנו מקפידים גידו בשמותינו בכל ליל מאמיני
בו שישבם אל'נו וזהו אמת ואמונ' שאומ' וקיים
את דברו להשיה הפקדון והיינו דאבר ר חנינ'
סבא משמיה דרב כל מי שלא אמר אמת ויצ'וב
שחרי' ואמת ואמונה ערבית לא יצא ידי חובתו
ופי' לא יצא ידי חוב' המצוה בתקנה אבל לעול'
יצא דברכות אינן מעכבות סו'
אם קרא שבע או לא חוזר וקורא ו
ומבר' לפניו ולאחריה אבל אם יודע
שקראה אלא שמסופ' אם בירך לפניו ולאחריה
אינו חוזר ומברך כה'
ההפסקה שמפסיקי' בברכות שמע
לומ' קרוב ראוי היה שלא להפסיק
והרמ"ה נשאל על זה והשיב כך ראינו שאסור
להפסיק והרי בפירוש שנינו במקום שאמרו ל'
לקצר אינו רשאי להאריך ועוד שנינו כל ה'
המשנה במטבע שטבעו חכמים בברכו לא יצא
ידי חובתו ואשר הוגד לכם שאני יושב ביניהם
ושומע ושות' אמת הוגד לכם ולא מפני שהרב'
ישר בעיני אני בא בעת דקרוב אלא כדי שלא

ספק

בענין

אמנע עצמי מסדר הקדושות והקדישין ועניית
אמן ולהתפלל עם הצבור אך מה שהוגד לכם
שיש בידי למחות לא הוגד לכם האמת על כן
אמרתי הנח להם לישראל מוטב שיהו שונגין
ואל יהו מזידין וזו היא סיבת שתיקחתי וסנהגי ב'
ביום הקרובה כיון שהתחיל ש'צ' כיוצר אור אני
מתחיל לברך לבדי בלחש כל חברות בסדרן
וקורא ק"ש ומברך אחריה ברכה אמת ויצ' אך
איני גומרה מיר רק עד העונה לעמו ישר בעת
שועם אליו ומשם ואילך אני שותק איני מברך
ולא מדבר בדברי תורה ולא בדברי שיחה עוד
שש' צמגיע למקום שפסקתי ואני חותם עם ה'
הציבור ברכת אמת ויצ'וב בגאולה ואני סומך
גאולה לתפילה ע"כ וכן בתכ ה"ס במזל ברכות
אלו עם שאר הברכות אין אדם רשאי לפחות
מהן ולא להוסיף עליהן אמנם בנהגין בכל ה'
המקומות לומר בהם קרובין וגם הראשונים א'
אשר תקנום היו גדולי עולם כמו ר' אלעזר ה'
הקל' וחבריו וכן כת' הר"אבד למעט או להרבות
בעמצע הברכה אין קפידא לפיכך נהגו להאמ'
פיוטין במאורות ובאהבה ובזולתות וגם ר'ת
דחק לפרש והוא דבמקום שאמרו לקצר וכו'
כדי לקיים המנהג ומ"מ טוב ויפה הדבר לבטלם
למי שאיפשר כי היא סבה להפסי' בשיחה בטל'
כדכרי הבאי גם כי ר'ת פירש לקיים המנהג לא
ישר בעיניי א"א הר"אש ז"ל סט
בפרק הקורא את המגילה אין פורסין
על שמע בפחות מעשרה פי' אותם
שבאו לב"ה אחר שקראו הצבור שמע אומ' קדי'
זכרכו וברבה ראשונה יוצר אור ולא יותר ו
ופורסין לשון חתיכה כמו פרוסה שאין אומרי'
אלא קצת ממנה ויש שמוסיפין עוד לאחר ש'
שיסימו ברכה ראשנה לומר אבו' וגבורות ו
ואומר קדושה ואתה קדוש וקאמר

תנן

וקאמר שלא יעשו זה בפחות מעשרה היה אים
 וזת שצריך שיהיו שבעה שלא שמעו קרי' וברכו
 ואז יאמרו אע"פ שחאחר' שמעו ותלמיד' דשי
 בתבו בשמו שאפילו בשביל אח' שלא שמע
 קריש וברכו פורסין על שמע ואפי' אתו שכבר
 שמע יכול לחזור ולפרוס בשביל האחד שלא
 שמע והכי איתמר נמי במסכת סופרי במקום
 שיש תשעה או עשרה ששמעו קריש וברכו ו
 ועמד אחד שלא שמע בין אלו ואמר קרי' וברכו
 וענו אלו אחרי' יצא ידי חובתו ולזה הסכי' א"א
 הראש ז"ל סומא שלא ראה מאורות מימיו יכול
 לפרוס על שמע ולכרך יוצר המאורות שאע"פ
 שאינו רואה הוא נהנה במאורות שרוא' אחרים
 שיורוהו הדרך אשר ילך בה וכן כתב א"א הראש
 ז"ל שיכול להתפלל ולהוציא אחרים וכל' שלא
 יקרא בתורה שאסור לקרות בה על פה ע
נשים ועבדים פטורין מק"ש וכן קטנים
 לז"ת דווקא בשלא הגיעו לחיובך
 ולדשי אפי' הגיעו לחיובך לא הטילו על אביו ל'
 לחנכו בק"ש לפי שאינו מצה אצלו בשמגיע זמן
 ק"ש או ישן הוא בבקר התן הכונס הבתולה
 פטיר בין כיום בין כלילה ד' ימים וד' לילות
 האשונים אם לא עשה מעשה ומטעם ואילך חיי
 ואם רצה וחתן להחמיר על עצמו ולקרות קאמר
 ת"ק הרשות בידו ודשכנ' אובר שאינו רשאי ו
 ופסק א"א הראש ז"ל בדשכנ' וכן פסק ר"ח ורב
 אלפס פסק כת"ק וכל שכן האידנא שאפי' שאר
 כל אדם אין יכולין לכונן שגין כל כך חילוק
 בין חתן לשא' כל אדם וכן בת' ה' מא' מרושנכו'
 שלא אמרו לפטור התן אלא בזמן הראשונ' שהיו
 מכוננין אבל עכשיו אפי' שאר כל אדם אינו
 יכול לכונן, והר"ם כמ"ז כתב כל מי שפטור מ'
 מלקרות קש אם רצה להחמיר על עצמו ולקרו'
 קורא והוא שתהא דעתו כיושב עליו אבל היה
 אם זה הפטור מבוהל ותמה אינו רשאי לקרות

עד שתתיישב דעתו עליו עא
כיו שמת לו מת שמוטל עליו לקבורו או
 אפי' אינו מוטל עליו לקבורו אם הוא מ'
 מתאבל עליו כהו' אחותו נשואה פטור מק"ש
 ואפי' אם רוצה להחמיר על עצמו ולקרות אינו
 רשאי והכי איתא בהדיא בירושלמי ואפי' אם יש
 לו מי שמשתד' בשבילו בצרכי הקבורה פטור
 והני מילי בחול אבל בשבת וט' חייב כל היים
 עד הערב שיכול להחשיך על התחיל ולהתעסק
 בצרכי קבורה המשמר הכת אפי' אינו מתו פטור
 היו שני משמר' זה משמר זה קורא וכן ההופר
 קבר למת פטור וכל צרס אסור לקרות בבית
 הקברות או בתוך ד' אמות של מת עב
נואשי המטה ותלפיהן וחלופי' חלופיהן
 בין שלפני המטה בין שלאחר ה
 הבטה את שלמטה צריך בהן לשאת איתה פ
 פטורין ואת שאין לבטה צורך בהן היבין לפיכך
 אין מוציא' את המטה סמך לקש אם הוא בענין
 שאין יכולין לקרות קודם ואם התחילו להוציאן
 אין מפסיקין כדי לקרות והר"ם כמ"ז כתב אין
 מוציאין המת סמוך לק"ש אלא אם כן היה אדם
 השוכן וא"א הראש ז"ל לא הפליג בין אדם חשוב
 לאחר העם העוסקין כהפסד בזמן שמת מוטל
 לפנייהם נשמטים אחד אחד וקורין אין הכת ה
 מוטל לפנייהם הם יושבין וקורין והאונן יושב
 ודוכס ודווקא העם הבאים לשמוע ההפסד אבל
 ההזנין המכפרין פטורין ודווקא ביום הראשון
 אבל משם ואילך גם החזנין חייבין קברו את
 המת וחזרו האבלים לקבל תנחומים וכל העם
 הולכים אחריהם מבקו הקבר אל מקו' שעומדין
 שם האבלים לעשות שורה לקבל תנחומין אם
 אם יכולין העם להתחיל ולגמור אפי' פסו' אחד
 קודם שיגיעו לשורה יתחילו ואם לאו לא יתחילו
 העומדים בשורה לבחמו שורה הפנימית ש
 שרואין פני האבל פטורין החיצונים שאינן

שאינן רואין פני האבל חייבין
שנים שהיו ושנים בטלית אחד לא יחזיר
 זה פניו לבאן ויקרא וזה פניו לבאן
 ויקרא אלא אם כן הית טלית מפסיק ביניהן ואם
 היה ישן עם אשתו פסק רב אלפס קורא בחזרת
 פנים אפי' בלא הפסקת טלית משום דחשיכה
 בגופו ולשי' פסק דאף באשתו אסור בלא הפסק'
 טלית ואם היה ישן עם בניו וכני ביתו בעודם
 קטנים מותר בחזרת פנים בלא הפסקת טלית
 ואם הם גדולים צריך להפסיק בטלית ועד כמה
 חשובים קטנים בתינוק עד שיהיו לו י"ב שנים
 ובתינוקת עד שתהיה לה י"א מותר אפי' הביאו
 שתי שערות וכשנ' י"ג לתינו ובשנת י"ב לתינוק'
 אם הביאו שתי שערות אסור בלא הפסקה ואם
 לא הביאו שתי שערות מותר ומשנת י"ג ואילך
 בתינוק וי"ב לתינוקת אפי' לא הביאו ב' שערות
 אסור בלא הפסקה עד
היה ישן בטליתו ואינו יכול להוצי' דאשו
 מפני הצינה חוצץ בטליתו על
 צוארו וקורא אע"ג דלבו רואה את הערוה קאמ'
 תק' דשרי' ו"א על לבו דקסברי לבו רואה את
 הערוה אסור ופסק ר"ש בתק' דלבו רואה את
 הערוה מותר וליפסק ב"ש אומרים שאוסרים
 וכן פסק רב אלפס ורבינו חננאל הילכך היה
 רוחץ במים צלולי' אל יתכסה בהן ויקרא שלבו
 רואה את הערוה ואם הם עבורים ואין ריחן רע
 מותר וכן אם לכו רואה את ערית חבירו אסור
 ושאר אבריו שרואין אותה אפי' אקבו שמכוון
 כנגדה מותר אבל נוגעים בה אסור בין אם נ
 נוגעים ערותה או בערו' חבירו לכן כת' הראב"ד
 כל אבריו טנו עי' בערו' אחד ידיו ואח' ירכותיו
 שהערוה נ' נכת עליהם אסור לקרות ק"ש מפני
 שהוא כתחבט ומטריד היתה שליטתו חגורה לו
 על מתניו יכול לקרות ק"ש אע"פ שאסור להתפל'
 עד שי כסה לבו ע"ה

טפח מגולח באשה כמקו' שדרכ' לכסומ'
 אסור לקרות ק"ש כנגדה אפילו היא
 אשתו וכן אם שוקה מגולח אסור לקרו' כנגדה
 ושער של אשה שדרכה לכסות אסור לקרות
 כנגדו אבל בתול' שדרכן לילך פרועו הראש
 מותר אסור לקרות כנגד ערות גוי ערוה
 בעששית ורואה אותה נגד דופנותיה אסור ל'
 לקרות כנגדה עו
צואה בעששית מותר לקרו' כנגדה אע"פ'
 שרואה אותה צואה בגומא מניח
 סנדלו עליה וקורא רחשיבא כמכוסה ואם היה
 סנדלו נזע בה אסור העבירו צואה לפניה אסור
 לקרות כנגדה ופי' חזיר בצואה עוברת דמי' ו
 ואפילו בא' כן הנדר היתה צואה על בשרו ו
 וכבוסה כנגדיו או שהכניס ידיו בבית הכסא
 דרך חור ואינו מדיח ריח רע רב הזנא אמר מ'
 מותר לקרות ורב חסדא אמר אסור לקרות וזו
 פסק כרב הסדא וליף פסק כרב הונ' וכן דעת
 א"א הראש ז"ל אבל צ"א בפי' טבעת אפי' אם
 היא מכוסה אסור לקרות אפי' אם אינה נראת
 כשהוא עומד ונרא' כשהוא יושב ויש מפרשים
 דרב הונ' לא שרי' בצואה על בשרו אלא במקום
 שהיה נתכסית במאליה בלא מלכושי' כגו' אצילו
 ידיו וכיוצ' בו היה לפניו מעט צואה יכו' לכטל'
 ברוק שירוק בה ויקרא כנגדה והוא שיהא' הרוק
 עבה ואין הבטול מועיל אלא לפי' שעה אבל אם
 לא יקרא מיד הרוק ניכוח ונבלע בה ולא כטלח
 טפק אם צואה עמו בבית אם לאו מותר לקרות
 כיון שאין דרך להיות בו צואה וכה"ג באשפה
 אסור ובכפק מי רגלים אפי' באשפה מותר ואם
 קרא במקום הראוי להסתפק בצואה ומצאה בו
 אח"כ צריך לחזו' ולקרו' אבל אם אין המקו' ראוי
 להסתפ' כואק צרי' להזו' ולקרות עו
מי רגלים אסור לקרות כנגדן עד שיטיל
 לתוכן רביעית מים ואז מותר לא שנא

על גבי קרקע או בכלי וכלבד שלא יהא עביט
המיוחד להם לש' הון הן בכלי תחלה ונותן מים
עליהן ולא שנא היו המים בכלי תחילה וכתב
הרמבם ז"ל רביעית למי רגלים של פעם אחת
ואם הם יות יוסי מים בפיה שיעז' עז
היה קורא והתחילו מי רגליו שותתין על
בדכיו פוסק עד שיכלו המים וחוזר
לקרות אפי' אם יש במים שעל בגדו טופח כדי
להטפח ואם שדה כדי לגמור כולה חוזר לראש
ואם לאו חוזר למקום שפסק עט
ריח רע שיש לו עיקר כגון צואת אדם מ
מסרחת אם היא מלאחריו צריך ל
להרחיק ד' אמות ממקום שכלה הריח אפי' אם
הוא תותרן שאינו מרח צריך להרחיק עד מקו'
שיכלה הריח למי שמריח ומלפניו צרי' להרחיק
מלא עיניו אפי' בלילה שאינו רואה אותה צריך
להרחיק עד מקום שאינו יכול לראותה ביום ה
היתה במקום גבוה י' טפחים או עמוק עשרה או
שהיתה בבית אחר והוא בבית אחר אפי' הפתח
פתוח ויושב בצדה ורואה אותה אם אין לה ריח
יכול לקרות רבין שהוא ברשות אחרת קרינא
כיה שפיר והיה מחניך קדוש אבל אם יש לה
ריח לא מהניא הפסקה ולא שני רשות חצר
קטנה שנפרצ' במלואה לגדולה והגדולה עודפ'
עליה מכל צד אם צואה בגדולה אסור לקרות
בקטנה אם צואה בקטנה מותר לקרות בגדולה
צואת כלב וחזיר אם יש בהם עורות אז רינם ב
כדין צואת אדם לענין הרחקה ואם אין בהם ע
עורות הוי כצואת שאר בהמה חיה ועוף שמות'
לקרו' אצלם מיד בין אם היא לפניו או לאחריו
אם אין בה ריח ואם יש בה ריח מרחיק עד מקום
שיכלה הריח צואת חמור הרכה לאחר שבא
מן הדרך וצואת התול ונמיה ונבלה מסרחת
דינם כצואת אדם להרחיק מלפניו מלא עיניו
ולאחריו ד' אמות ממקום שכלה הריח וכת' אחי

יחיאל ז"ל והולך בדרך יכול להתפלל אע"פ ש
שרואה צואה כנגדו אם אין הריח בא לו דלא
והיישנן למיעוט לתלותה בחבור ובסמוך לעיר
יא שיש לחוש לפי שרוב הבהמות המצויות שם
הם חמורים צואת תרנגולים והולכין בבית ד
דינם כשאר צואת חיה אבל הלול של הן שיש
בו סרחון והוא מאוס דינו כצואת אדם לפניו מ
מלא עיניו ולאחריו ד' אמו' ממקום שכלה הריח
ריח רע שאין לו עיק' כגון הפחה אם יוצא ממנו
אסור בדברי תורה עד שיכלה הריח וכ"ש לק"ש
ואם הוא יוצא מחידו מותר בדברי תורה מיד
ובק"ש אסור עד שיכלה הריח פ
מי שבריא לו שאינו יכול לעמוד על עצמו
מלהפיח עד שינמור ק"ש ותפילה כתב
א"א הראש ז"ל מוטב שיעבור זמן ק"ש ותפלה
ולא יתפלל ממה שיתפל' בלא גוף נקיואם עפר
זמן תפלה אנוס הוא ודינו כשכח ולא התפלל
שחר' שמתפלל מנח' שתים ואם יראה לו שיכו'
לעמוד על עצמו בשעת ק"ש יניח תפילין בין
אזהבה לק"ש ויכרך עליהם כיון דאנוס הוא יכו'
להפסיק ולהניח פא
קטן שיכול לאכול בזית בכדי שיכו' גדול
לאכול ד' בצים מרחיקין מצואתו או
ממי רגליו היה קורא וראה צואה כנגדו ילך כדי
שירחק' מאחריו ד' אמו' ואם אי אפשר כגון שיש
לפניו נהר או דבר אחר המעכבו' ילך כדי ש
שיניחנה לצדדין ד' אמות פב
לענין צואה כמה תהא לחא ויהא אסור
לקרות כנגדה אסיקנן אמר רבא
צואה בחרס אסור' מי רגלים כל זמן שמטפחין
פי' טופח כדי להטפח כגון שאין מניח ידו ע
עליהם תעלה בה לחוש שאם יניחנה על דבר
אחר מקבל ממנה לחות ואם אינם לחין כל
כך מותר והיכי דמי צואה בחרס ואסיקנן ד
דאפי' אם ג א

היא יבשה כל כך שאם יורקנה נפרכת אסור עד
שהפרה על ידי גלילה שיותר בקל נפרכת עי'
זריקה מעל ידי גלילה אבל כשהיא נפרכת עי'
גלילה אז היא כעפר ומותר

כשם

שאסור לקרות כנגד צואה כן אסור
לקרות כנגד בית דכסא אפי' אין בו
צואה ודוקא ישן אבל חדש מבעיא אם מותר
לקרות אפילו בתוכו או לא ולא אפשרטא וכתב
הראב"ד כיון דלא אפשרטא אזלינן לקולא דקיימ'
לן הזכנה לאו מילת' היא ומשום גזירה או בשום
ביוזון הוא דמבעי' לן הילכך אזלינן לקולא והר"ם
במ"ז כתב לחומרא וכן דעת א"א הראש ז"ל ו
ודוקא בתוכו אבל כנגדו מותר ואם אמ' בית זה
יהיה לבית הכסא ואומר על בית אחר וגם זה
דינם שזה בבית שהזמין לבית הכסא ואם אמר
על השני ובית זה ולא אמר גם זה מבעי' אם הוה
דינו כדיון הראשון ויש מפרשים לקולא וקורא בו
לכתחילה והר"ם במ"ז כתב לחומרא ואם קרא
יצא אבל לכתחילה לא יקרא אמר רבא הני בית
הכסא דפרסאי אע"ג דאית בהו צואה כסתומין
דמו ומותר לקרות בהן פ"שי שהן כחפיד' ופיהן
ברחוק ד' אמות מן הגומא והרע"י מתגלגל ונופל
למרח' מירי שאין בהן ריח וכתב ר"י שלנו אע"פ
שהן סתומין רגילי' להשת' בהן ואין ראוי לקר'
בהן

מרחץ

חדש שלא רחצו בו מותר לקרות
בו וביטן בבית החיצו' יש שם ק"ש
ותפילה מניח תפילין ויש שאילת שלום ובבית
הפנימי הכל אסור צרי' לחלוץ תפיליו ובאמצעי
יש שאלת שלום ולא ק"ש ותפילה ואינו מניח
תפילין אבל היו בראשו אין צריך לחלצן פה
לא ילך אדם כמבואות הבטונפת ומניח
ידו על פיו ויקרא את שמע ולא עור
אלא אפי' היה קורא ובא צריך להפסיק ואם לא

פסק עליו הכתו' אומר וגם אני נתתי להם חוקי'
לא טובים ומשפטים לא יחיו בהם ואם פס' עליו
הכתוב אומ' וכדבר הזה תאריכו ימים וכשיחזור
פסק רב אלפס חזו' למקום שפסק אפילו שהיה
כדי לגמור את כלה וז"ל פס' אם שהה כדי לגמור
את כולה חזו' לראש דודאי היכ' שהפסי' באמצע'
בלא אונס שאם היה רוצה היה יכול לקר' בזה
קיימא לן שאפי' שהה כדי לגמור את כולה חזו'
למקו' שפס' אבל זה שהוצרך לפסו' מפני המקום
שאינו ראוי לקרות אם שהה כדי לגמול כול' חזו'
לרא' וכן בהלל ותפיל' ומגיל' פו

הרוחץ

במים סרוחים או כמי משרה ש
ששורים בהן פשתן או קנכוס
לא יתכסה בהן ויקרא יאסור לקרות כנגד' כמו
כנגד הצואה לפניו מלא עיניו ואחריו ד' אמות
כמקום שכלה הריח

גרף

של רעיועבי' של מי רגלים הן כצואה
לפניו מלא עיניו ולאחריו ד' אמות
ממקו' שכלה הריח אפי' אם יין בהם כלום ואפי'
אם הטל בהם מים לא מהני ודוקא אם הן של
חרס או של עץ שנבלע בתוכו ומלאין זוחמא
אבל אם הן של זכוכית או של חרס מצופ' מות'
כתב אבי העזרי שאם כפאו על פיו מותר הוא'
וכבוסה דלא גרע מצואה בעששית וכל' כיון ש
שהא בלוע בתוכו שהוא אסור דברו בתוכו ואם
הגרף והעביט בבית בהא פליגי ב' תנאי' רשבא
אומר אפי' בית של מאה אמה חשיב כולו כד'
אמות ולא יקרא עד שיוציאו או יניחו תחת
המטה דאז חשי' כאלו הוא ברשו אחרת ורשב"ג
לא מיחשב כל הבית ד' אמות וסבר דאם הן א'
אחר המטה קורא מיד דכטה הוצעת יחשו' באלו
היא ברשות אחרת לפני המטה מרחי' ממנו ד'
אמות ורבנן סברי אין חלוק בין בפני המטה ו
ולאחריה אלא בכל ענין מרחיק ממנו ד' אמות

ולית הלכתא כדשכא דחשיב כל הבית כד' אמו
 דרבה פסיק דלא כותיה ולענין מטה אם תחוץ
 פסק נאמן כדשכא שחוצצת בהא דבעי רב יוסף
 מרב דאנא מטה פתוחה משלש כלבוד דמי גדה
 וזחט מאי אמ' ליה לא ידענא עשרה לא מבעיא
 ליה דכרשותא אחריתא דמא אמ' רבינא הלכת'
 פחות משלשה כלבוד דמי רשות אחריתי היא
 גדה וזחט בעי מיניה רב יוסף מרב הונא ולא פ
 פשט ליה ולחומרא והנאון בפרש להך בעיא
 אליבא דרשבנג דפחות מג' אינה חוצצת ודאי ו
 נבעשרה חוצצת מג' עד י' מבעיא ליה וכתן ד
 דמבעי ליה אליבי פס' כותיה דעד י' אינה חוצצ'
 ומי לפלשי אין ראי' משם לפסוק בדשכא שהוא
 פיר' יעיא אליבא דרשבא ואתחת המטה קאי
 מבפחות מג' כלבוד דמי וחשיב במכוסה למעל'
 מעשרה באלו הוא ברשות אחרת ולא חשיב כ
 במכוסה תחתיה מג' ועד י' מבעיא ליה ולפי זה
 תחת המטה עד ג' שרי דחשיב במכוסה וכן כת'
 הראב"ד דאפי' דשכא דמחמיר מודה בהא פ"ח
 הטמאין קורין בתורה וקורין שמע ו
 וכתפללי חוץ מבע' קרי שבא מקלות
 ראש לכך אסור בדברי תורה בקש ובתפילה
 והאידינא שרי דאמר רב נחמן נהוג עלמא ברבי
 יהודה בן כתיבא בדברי תורה דאמ' דברי תורה
 אין בקבלין שוכאה ואין צריך טבילה וכן כי א
 אתה זעירא אמר בטלוגה לטבילתא בר יהודה
 בן כתיבא ולא דוק לטבילת' אלא הוא הדין נמי
 דחיצה בט' קמי לא בעי דהא ר' יהודה לא מצרי
 אפי' דחיצה וקאמר דנהוג כוותי לגמרי כתכרב
 אלפס איכ' מאן דאמ' הא דאמ' בטלו לטבילותא
 בין לדברי תורה בין לקש ותפילה ואיכא למאן
 דאמר דוקא לדברי תורה אבל לתפילה בעי ט
 טבילה ולא טבילה אלא דחיצה בט' קנין ורבינו

האי זל כת' כיון דבגמרא ליכ' האי מילתא נקוט
 מנהג כל ישראל ביד' שבעלי קריין אעפ' שאין לה'
 מים אינה מתפללין עד שירחצו והר' ישעיה כת'
 שאין חילוק בין קש לתפילה וכן כת' בהג' והשת'
 נהוג עלמ' דקרי בעל קרי בתורה בקש ותפילה
 ויורד לפני התכה קמי טבילה ונראה כיון דתלי
 במנהגא אולינן ככל דוכתא בתר מנהגא דנהגי
 ביה והאידינא לא נהוג בטבילתא ולא כרחיצה
 לא לדברי תורה וקש' ולא לתפילה וכן כתב ה
 הראב"ד לא נהוג עלמ' כר' יהודה אלא בטבילה
 אבל כרחיצה לא נהוג כוותיה וזעירי מצרי ט'
 קנין ומיהו ככל מקימותינו נהוג כותיה אף בט'
 קנין וזמנו על הירושלמי דגרסי' התם גבי יום
 הכפורים אסור בתשמיש המטה השתא ברחיצ'
 אסור בתשמישי לא כל שכן כלומר אסור לו ל
 להתפלל בעודו בעל קרי עד שיטבוק וכיון ש
 שאסור ברחיצה כל שכן בתשמיש המטה וכשני
 במקום שאין טובלין ואם אית' שצריט' קנין מאי
 משני הבתי ארחיצ' אסור כש' בתשמיש המטה פט
 תפילת השחר בתחיל כשעלה עמוד
 השחר והאיר פני המזרח שהיא כנגד
 תמי' השחר ומאותה שעה ואילך הוא זמנה ומ"מ
 עיקר מצותה עם הנץ החמה אלא שאם התפל'
 משעלה עמוד השחר יצא ונמשך עד סוף א
 ארבע ואם עבר והתפלל אחר ארבע שעות
 עד חצות אף על פי שאין לו שכר בתפילה
 בזמנה שכר תפילה מיהא איכ' ובזמן שהגיע זמן
 תפילה אסור לאדם להקדים לפתח חבירו ליתן
 לו שלום אבל אם פגע בו יכול ליתן לו שלום
 ואסור לו להתעסק בצרכיו או לילך לדרך עד
 שיתפלל ולא לאכול ולא לשתות ואם עשה כן
 עליו הכתוב אומר ואותי השלכת אחרי גויך
 אל תקרי גויך אלא גאיך אחר שנתנאה זה בקב'
 עליו עול מלכות שמים

וכתב אבי העזרי שמונת לשות'מים דלא שיך
 בהו גאון ודוקא בחול אבל בשבת ויום טוב כת'
 דאכור משום הקדוש וא"א הראש ז"ל היה שותה
 מים בשבת בבקר קודם תפילה שאין הקדוש
 אוסרו כיון שעדיין לא הגיע זמנו ואם התחיל
 לאכול קודם עלות השחר כת' הר"ם במ"ז שאין
 צריך להפסיק וא"א הראש ז"ל כתב על שם ד"ר ש'
 שצריך להפסיק אפי' ללמוד פ"שי שאסור ב'
 משהגיע זמנה וד"ר בפרש דבריו דהיינו דוקא
 מי שרגיל להתפלל בבית מדרשו ואינו רגיל ל'
 לילך לבית הכנסת דאיכא למיחש דלמ'בטריד
 בגרסיה ויעבור זמן קרית שבע ותפילה אכל' מי
 שרגיל לילך לבית הכנסת אין למיחש א"עפ' ש'
 שעיקר כצותה עם נץ החמה מי שהוא אנוס כ'
 בנך שצריך להשכים לדרך יכול להתפלל מ'
 משעלה השחר וימתין מלקרות ק"ש עד שיגיע
 זמנו וא"עפ' שאינו סומך גאולה לתפילה הכי ע'
 עדי' טפי שיתפלל בביתו מעומד כמה שיתפלל
 בזמנה והוא מהלך ויסמוך גאולה לתפילה כי
 הא דאבוה דשמואל ולוי כי הוו בעו מקדמי ו'
 ופיזל לאורחא הוו מקדמי ובצלו פי' מקדמי ל'
 לעיק' מצות שהוא הנץ החמה והיו הם מקדימין
 מעלות השחר במאן כי האי תנא השכים לצאת
 לדרך כביאין לו שופר ותוקע לולב ומנענע
 ומתפלל ולבשיגיע זמן ק"ש קורא ר"שבא אומר
 בין כך ובין כך קורא ק"ש ומתפלל פי' בזמנה ב'
 במאי קא מפלגי מר סבר תפילה מעומד עדיף
 ובר סבר משמע גאולה לתפילה עדיף ו'
 ופסק ר"ח כאבוה דשמואל ולוי זה"נ פס' כ"ד שבא
 וא"א ז"ל הסכי' לפסק ר"ח צ'
המתפלל צריך שיכין מקום לתפילתו
 ושיכין לה כגדיו ומחשכתו ו'
 תופו מקום כיצד דתניא לא יעמוד אדם לא על'
 גבי מטה ולא על גבי כסא ולא על גבי ספסל ו'
 ולא על גבי מקום גבוה ויתפלל אלא במקום נ'

נמוך שאין גבהות לפני המקום שנ' ממעמקים
 קראת'ך ה' וכתב הר"ם במ"ז שלא יתא גבוה ג'
 טפחים וכתב עוד היה גבוה ג' ויש בו ד' אמות
 על ד' אמות הרי הוא כעלייה ומותר להתפלל
 בו וכן אם היה מוקף מחיצות א"עפ' שאין בו ר'
 על ד' מותר להתפלל שאין גובהו ניכר כיון ש'
 שחילק רשות לעצמו האומנין שעושין מלאכה
 לבעל הבית יכולין להתפלל כראש הוית או ב'
 כראש התאנה ואין כאן משום לא יעמוד על גבי
 מקום גבוה ויתפלל דכיון שעלו לעשו מלאכתן
 הוי כמי שעולה לעלייה וכשאר האי'לנו צריבין
 לירד ומפרש בירושלמי הטעם לפי שטרוחתן מ'
 מרובה פי' שטורח להן באלו לירד יותר מבשאר
 אילנות ובעל הבית ככולן צריך לירד וצריך
 שיהיו חלונות פתוחין לו דאמר ר' חנינא לא י'
 יתפלל אדם אלא בבית שיש בו חלונ' שכ' וכיון
 פתיחים ליה בעיליתיה ופי' ד"שי שהחלונות ג'
 גורמין שיכוין לבו שיסתכל בלפי שמים ולבו
 נבנע ולפי זה צריך שהיו פתוחין לאותו רוח ש'
 שיתפלל ולא יתפלל במקום פרוץ כמו בשרה
 דאומר רבא חצי' עלי' מאן דמצלי בבקתא פירר'
 בבקעה ולא בחורבה ולא אחורי בית הכנסת ד'
 דאמר ר' חלבו המתפלל אחורי בית הכנסת ב'
 נקרא רשע ודב' דלא מיהדר אפיה לבי כנשתא
 אבל אי בחדר אפיה לבי כנשתא ל' לן בה לפי
 שאנו מתפללים במזרח וכשהוא אחורי בית ח'
 הכנסת שהוא כמערב וכחזי' פניו לבית הכנסת
 נמצא שמחזי' פניו לרוח שהצבו בתפללין אבל
 אם הוא חופך פניו בכה נראה כשתי רשויו אפי'
 לעבו אחורי ב"ה בשעה שהצבור מתפללין אסו'
 שנראה ככופר כיון שאינו נכב' והב' כשהוא פניו
 אבל כשהוא נושא משוי' ניכ' שמפני כשאו נמנע
 ואפי' אם הוא פניו אם הוא לבו תפילי' נרא' שאינו
 כופר ואפי' אם הוא פניו ובלא תפילין אם יש ב"ה
 אחרת בעיר או שיש לאותה בית הכנסת פ

פתח אחר אין לחו' שאין לחשדו בכופר דשמא
 וכנס בפתח אחרת או בבית הכנסת אחרת לא
 ותפלל אדם אלא בבית הכנסת עם הצבור דאמר
 ר' יוחנן אין תפלתו של אדם נשמעת אלא בבי'
 הכנסת פירוש עם הצבור ואמר רב נחמן אסור
 לאדם שיקדים תפלתו לתפילת הצבור ובצבור
 שנו ואפי' הוא אנוס שאינו יכול לילך לבד טוב
 לו לבדו השעה שהצבור מתפללין בה דכתיב
 ואני תפילתי לך ה' עת רצון ודרשינן אימתי הוא
 עת רצון בשעה שהצבור מתפללין ואומ' וכל כל
 מי שיש לו בית הכנסת בעירו ואינו נכנס לתוכו
 להתפלל נקרא שכן רע ולא עוד אלא שגורם
 לו ולבניו גלו' וערי' לרו' כשהלך לבי' הכנסת וכן
 לכל דבר מצוה ואפי' בשבת שאסור לפסוע בו
 פסיעה גסה ובשיצא ממנה אסור לרוץ ומותר
 לרוק בה ומיהו מפני הכבוד דורסו כרגליו או
 מבסחו בגמי ואמ' ר' יהושע בן לוי לעולם ישבי'
 אדם לבית הכנסת כדי שימנע עם י' ראשונים
 שאפי' באה באים אחריו נוטל שכר כנגד כלם
 ואמר ר' יהושע בן לוי לבניו אקרימי ואחשיבו
 לבי' כנשתא פי' השמימו והעריבו לבית הכנסת
 כי דבי דתוריכו חי' שנים שנכנסו לבי' הכנסת
 וסיים אחר תפלתו קודם חבירו וכיהר' לצאת
 ולא המתי' לחבירו אין תפלתו נשמע' ואם המתי'
 לו שכרו הרבה באר' ופי' רח' דווק' כימיה' שבת
 כנסיות היו בשדות ושביחי' מוסיקין ויא' דאף כ'
 בשלנו בלי' צריך להמתין ודי' היה כמתין אף
 בשלנו ביום גרסינן בפסחים לתפילה ד' מילין
 והמ' לפניו אבל לאחריו עד מיל' חוזר שפי' לא
 ופי' רשי' לתפילה להתפלל בעשרה שאם הוא
 הולך בדרך והגיע לעיר ורוצה ללון בה אם ל'
 לפניו עד ד' מילין מקום שמתפללין בעשרה
 צריך לילך שם ולאחריו צריך לחזור עד מיל'
 כדי להתפלל בעשרה אע"פ שיש פרושי אחר'
 שמפרשים בענין על גשלת ידים שצריך לילך

לפניו ד' מילין כדי שיהיו לו מים לישול ידיו ל'
 לתפילה ולאחריו מיל' פי' רשי' עיקר לכן צריך
 להשתדל בכל כחו להתפלל עם י' צבי' והמ' להמון
 העם אבל מי שיש לו מדרש קבוע בתוך ביתו
 של זכר בו כיצוה להתפלל בו אפי' אין לו עשרה
 דר' אבי ור' אסי אע"ג דהו' תלויסר כנשת בטבר'
 לא הו' מצלי אלא ביני עמודי הכא דהו' גרסי'
 פי' בבית המדרש ואמר אביי מריש הוה גרסינא
 בגו ביתאי ומצלינא בבי' כנשתא כיון דשבענא
 להא דאמר ר' חייא בר אמי משמיה דעולא מיום
 שחרכ בית המקד' אין לו להקבץ בעולמו אלא
 ד' אמות של הלכה ואמר רב חסדא באי דכתיב
 אוהב ה' שערי ציון מכל משכנו יעקב אב' הקבץ
 אוהב אני שערים המצויינין בהלכה מכל בתי
 כנסיות לא מצלינא אלא ביני עמודי הכא ד'
 דגרסינא וכיהו אא' חזאש ז"ל כתב בתשובת ש'
 שאלה ז"ל טוב להתפלל עם הצבור בעשרה כי
 זמן תפילה לחו' וזמן תורה לחו' וגם אין תורתנו
 כל כך אומנותינו ובהרבה שעות ביום אנו מ'
 בתכטלין נכטל תורתנו בשעה תפלה ונשלי'
 אותה בשעות אחר' ונצא ידי חובותינו בתורה
 ובתפילה וגם אם אין ת"ח מתפלל עם הצבור י'
 ילמדו אחרים קו' מכונן ולא יחושו על התפילה
 כלל ונמצאו בתי כנסיות בטלות כי לא ידונו
 אותו לכף זכות שאינו בא בשביל למודות ע"כ
 וקבע מקו' לתפילתו שלא ישנהו אם לא לצור'
 גדו' דאמר רב הונא כל הקובע מקום לתפילתו
 אלרי' אברהם בעזרו ואין די לו בבה' שיקבע לו
 בית הכנסת להתפלל בה תדיר אלא גם בבית
 הכנסת שקובע בה צריך שיהיה מקומו קבוע ו'
 וידוע ולא ישב היום כאן ולמחר במקום אחר ד'
 דהכי איתמר בירושלמי אמר ר' תנחום בר' חייא
 צריך אדם ליוחד לו מקו' בבית הכנסת שנו' יהי
 דוד בא עד הראש אשר ישתחוה שם השתחוה
 לא נאמר אלא ישתחוה ג ג

משכע שהיה תרד משתחזה שם ולא ישב מיד
אצל הפתח אלא יבנס שיעור שני פתחים דאמ'
רב חסדא לעולם יבנס אדם שיעור שני פתחי'
ויחפלל שג' לשמור מזונו פתחי ויא' שלא יכור
להתפלל אלא ישהה בדי הלוך שיעור שני פ'
פתחים אבל אם יושב כמוד לפתח אין לחוש
וה' כרוטגבורק היה אומר דוק כשבית הבנס'
פתוח לרה כפני שמכיש לחוץ ואינו יכול לכרץ
אבל אם אינה פתוחה לרה ספיר דמי וגראה ש'
שאין לחלק דהא יליף טעמא מקרא וגם גרסת
הירושלמי לעולם יבנס אדם לפני משתי דלתו'
כה טעם אשרי אדם שוכע לי לשקו' על דלתות'
יום יום נשמע דלאו משום פתיחת הפתח היא
ומשמע נבי כפשטיה שיכנס לפני משני דלתו'
וצרי' שלא ידא שום דבר חוצץ כינו לבין הקיר
והארון והתיבה אינן חוצצין אבל שאר כל דבר
כלים וכחצא בהם או בעלי חיים חוצצין ולא י'
יתפלל בעד רבו ואחוריו וכש' שלא יתפלל ל'
לפניו ואחוריו לרבו ואם הרחיק מכנו ד' אמות
מותר וצריך שיהא המקו' נקי מצואה ומי רגלים
זריח רע ומכל הדבר' שכתבתי למעלה גבי קש'
וכן אם התפלל ומצא צואה במקומו או הפסיק
באמצע מפני מי רגלים שהיו שותתין על כרבו
או מפני שראה המקום משונף בבוטס הוי דינא
כמו בקרית שמע

בגדיו ביצד גרסינן בפ' דשבת רבה בר
רב הונא ראמי פומקי ומצלי פי'
היה מתקשט בכתי טוקים בשעת תפלה אמ' רב
אשי חזינא לרב כהנא בי איכא ריתחא בעלמא
כפר ידיה ומצלי בעבדא קמי מריה וכי ליכא ר'
דיתחא כציין נפשיה ומצלי פי' כשהיה עת זעם
היה חובק ידיו דרך צער ומתפלל וכשהיה עת
שלום היה מתקשט בכגד' נאים ומתפלל ואפי'
אין לבו רואה את העדרה כגון שחוצץ בטליתו
על כתביו שמותר לקרות קש' אסור להתפלל

עד שיכסה את לבו דתניא היתה טלית של כגד'
או של עור חגור לו על מתניו קור' קש' ולתפלה
עד שיכסה את לבו בתב הר' במזל לא כסה
את לבו או שנאנס ואין לו במה שיתכסה הואיל
וכסה ערותו והתפלל יצא ולכתחילה לא יעש'
כן וגרסינן בפ' דשבת למד תפלת ערבי רשו'
בין דשרא המייניה לא משרחינן ליה פי' לאחר
שהתיר אזורו אין משרחינן אותו לחזור ולחגור
בדי להתפלל ופריך וליצלי רבי פי' תפלל כלא
חגור ומשני משום הבון לקראת אלדיך ישראל
וכתב בעל התרומות מכאן יש ללמוד שצריך
אדם לאזור אזור בשעת תפלה אפי' יש לו אבנ'
שאין לבו רואה העדרה וכסה ראשו וכתב הר'ם
במזל לא יעמו' כתפילה באפונדתו ולא בראשו
מגולה ולא ברגלים מגולו' אם דרך אנשי המקו'
שלא יעמדו לפני גדולים אלא ככתי רגלים צב

גופו כיצד דתניא היה צריך לנקביו אל
יתפלל משום שג' הבון לקראת אלדיך
ישר' וכתוב שמור רגלך כאשר תלך אל בית ה'
האלדים ואמ' רב אסי ואיתימא ר' חנינא בר פפא
שמור נקביך בשעה שאתה עומד בתפילה לפני
ואם התפלל תפלתו תועב וצרי' לחזור ולהתפלל
וה' שאינו יכול לעמו' על עצמו שיעור חילוך
פרסה אבל אם יכול לעמוד על עצמו תפילתו
תפילה אבל לכתחילה לא יתפלל עד שיכדוק
עצמו תחלה יפה וכן יסי' ביחו וניעו וכל דבר
הטורדו ואחר שבדק עצמו יפה ירחו ידיו כמים
אם יש לו ואם אין לו צריך לחזר אחריהם וה'
שיש לו עוד שחוא להתפלל אבל אם אין לו ש'
שהוא יעבור זמן התפילה ינקה אותה בערור
או בעפר או בכל מידי דמנקי וכתב אבי
העזריה הא דאמרי' בבל מידי דמנקי ה' דלא אם
דעתי אל' שנתלכלכו כשיט' ואירבב צריך
שלא יהו מלובלבים ועל היסוד הדעת אין לחוש
שאין היסוד הדעת אלא באבילה ואא' ה' ראש זל

היה אומר שאין לחלק ל"ט לכלוך ל"ט בהיסח
הדעת אלא שיקנ' כבל מירי דמנקי גרס' במגיל'
בפ' כני העיר המשתין לא התפלל עד שישהה
כדי הלך ד' אמות בשום ניצוצות והמתפלל
ולא ישתין עד שישהה כדי הלך ד' אמות שכל
ד' אמות תפלתו שגורה לו בפיו ורחוש טרחשן
שפנותיה ואיתא נמי הכי בירושלמי נבי ריקה
הרוקק לא יתפלל עד שישהה ד' אמות המתפלל
לא ירוק עד שישהה ד' אמות וטוב ליתן צדקה
קודם תפלה דר' אלעזר הוה יחייב פרוטה לעני
ומצלי דכתי' אני בצדק אחזה פניך
ובבוא להתפלל ישהה מעט קוד' שיקום
להתפלל דתנן חסדי דראשונים
היו שוהין שעה אחת קודם תפילה כדי שיכוונו
לבם למקום ושעה אחת אחר התפילה שלא ת
תהא נראית עליו כמשו' שממחר לצאת ממנה
ובעמדו להתפלל לא יעבור אלא מתוך כבוד
ראש פי' באים והבנע' דתנן אין עומדי' להתפלל
אלא מתוך כבוד ראש כדי שיכנע לבו למקום
ותני' אין עומדין להתפלל לא כתוך שחוק ולא
בתוך קלות ראש ודברים בטלים ולא מתוך כעס
אלא מתוך שמחה ולכך נהגו לומר אשירי ופסוקי
דזמרא קודם תפלה כדי לעמוד לתפילה מתוך
דברי שמחה של מצוה שעוסק בדברי תורה ו
ותניא אין עומדין להתפלל אלא מתוך הלכה
פסוקה שלא יהא לבו טרוד בה וחיינו נמי כמו
מתוך שמחה שהתורה משמחתו דכתיב פקודי
ה' ישרים משכחי לב ירושלמי ר' ירמיה אומ' לא
יעמוד אדם להתפלל אלא כתוך הלכה פירש
שתהיה פסוק בדכפורש בגמרא וידן העוסק
בצריבי צבו כעוסק בתורה דמי פי' לענין לעמוד
שתוכו להתפלל שגם זו שמחה היא לו שעוסק

בצרכי צבור ויש מפרשים אותו לענין שאין צ
צד' לפסוק כדי להתפלל כמו שאין צד' לפסוק
כתלמו' תורה להתפלל לבי שתורתו אומנתו צד
ובקומו להתפלל יחוי' פניו למזרח דתני'
סומא ומי שאינו יכול לכון הרוח'
כוין לבו לאביו שבשמים שב והתפללו אל ה'
יהיה עומד כחל' יכוין פניו כנגד ארץ ישראל שגא'
והתפללו דרך ארעם היה עומד כאר' ישראל יכוין
לבו כנגד ירושלים שב והתפללו אל העי' הזאת
היה עומד בירושלים יכוין לבו כנגד ב"ה שב'
והתפללו אל הבית הזה היה עומד בבית המקד'
יכוין כנגד קדשי הקדש שב' והתפללו אל הכקו'
הזה היה עומד אחורי הכפרת מחזיר פניו כנגד
הבפודת נמצא עומד כמזרח כחול' פניו למערב
כמערב כחזיר פניו למזרח בצפון כחזיר פניו
לדרום בדרום כחז' פניו לצפון גכצאן כל ישראל
מכוונין לבם לאביהם שבשמים אמר ר' אבין ו
ואיתימא ר' אבינא מאי קראה כמנדל דוד צואר'
בנוי לתלפי' תל' שהכל פונין בו וכהג' שמעתת'
קיימ' לן ולא כההיא דרבא כתר דפליגי אמוראי
בפ' לא יחפור אינא מ'ד שכינה במזרח וצריך ל
להחזיר פניו למזרח ואינא מ'ד שכינה כמערב
וצרי' להחזיר פניו למערב ואנן שבחזירין פנינו
למזרח מפני שאנו יושבין כמערבה של ארץ י
ישראל וכשבחז' פנינו למזרח נמצינו מתפללין
בנגד ירושלים היה רוכב על החמור אין צריך
ליירד ולהתפלל אפילו אם יש לו מי שיתופס ח
חמורו אלא מתפלל דרך הלכו וכן אם היה ב
בכפינה או על גבי קרון יושב ומתפלל או אם
היה הולך בגליו מתפלל דרך
הלכו אף אם אין
פניו כנגד ירושלים ג ד

אפי' שלא במקום סכנה כי אם יעמוד ויתפלל
 יקשה בעיניו איחור דרכו ויטרד לבו ולא יוכל
 לכו' ויש במחירי' לעמו באבו' צה
ויכוין רגליו זה אצל זה דכתיב ורגליהם
 רגל ישרה ומתרגמים ורגליהון רגל
 כוונתן ירושלמי זה שעומד בתפילה שצריך ל
 להשוות רגליו ר' לוי ור' סימ' חד אומ' כמלאכי
 השרת דכתיב ורגליהם רגל ישרה וחד אומר ב
 ככהגים דכתיב לא תעלה במעלו' שהיו הכהג'
 הולכים עקב בעד גודל כאלו רגליהם שוין זה
 אצל זה וצריך שיכוף ראשו מעט שיהיו עיניו
 למטה לארץ שנ' והיו עיני ולבי שם כל הימים
 ואנו מתפללין בנגד בית המקדש ולכן צריך
 שיתן עיניו למטה כנגדו ונחשב כאלו אנו ע
 עומדים בו ומתפללין ובלבליכוין למעלה שנ'
 נשא לבבינו אל כפים אל אל בשמים כת' ה'ם
 במזל' מניח ידיו על לבו כפותין הימנית על ה
 השמאלית ועומ' כעבד לפני רבו באימ' וכיראה
 ובפחד ואל יניח ידיו על חלציו צו
ולא יאחזו בידו תפילין ולא ספר תורה
 בזרועו ולא קערה מלאה בידו ולא
 סכין ומעו' וכבד בפני שלבו עליהם שלא יפלו
 מידו וישרדו תבטל כוונתו ולולב בזמנה מותר
 לאוחזו ביד כיון שהוא צורך מצוה אינו נטרד
 בשבילו

ולא יגהק ויפהק ואם עשאו לרצונו הרי
 זה מגסי הרוח ואם צריך לעשותן
 כח' אונס יניח ידו על פיו שלא תראה פתיחתו
 ולא יניח ידו על סנטרו בדרך גסי הרוח ואס'
 לו לרוק אם איפשר לו ואם איפשר לו שלא
 לרוק מבליעו בכסותו ואם הוא איסטגים ואינו
 יכו' להבליעו בכסותו וזרקו לאחריו או לשמאלו
 אבל לא לפניו ולא לימינו ואם כינה עוקצתו
 ימשמש בכנריו להסירה כדי שלא תתבטל כ
 כוונתו אבל לא יסדינה בידו ואם נשכט טליתו

ממקומו יכול למשמש בו להחזירו אבל אם נפל
 כולו אינו יכול לחזור ולהתעטף בו דהיי' הפסק
 היה לו משרי של ר' קבין על ראשו והגיע שעת
 תפלה צרי' לפרקו מעליו ולהתפלל פחו' מכאן
 מתפלל ועודנו עליו צח

מחשבתו

שיכוין לבו שנאמר תכין לבם
 תקשיב אונך פי' שיכוין פי' המלות שמוציא ב
 בשפתיו ויחשוב באלו שכינה כנגדו שנ' שויתי
 ה' לנגדי תמיד ויעיר הכונת ויסיר כל המחשבו'
 השורדות אותו עד שתשאר מחשבתו וכונתו
 זכה בתפלתו ויחשוב כי אלו היה מדבר לפני
 מלך בשר ודם שהיו באן ולמחר בקבר היה מ
 מסדר דבריו ומכוין בהם יפה לכל יכשל קו' ל
 לפני מלך מלכי המלכים הקב'ה שצריך לכיון
 אף מחשבתו כי לפניו המחשבה כדיבור כי כל
 המחשבות הוא חוקר וכן היו עושין חסידים ו
 ואנשי מעשה שהיו מתבודדי' ומכוונין בתפלתם
 עד שהיו בניעי' להתפשטו' וגשמות ולהתגברו'
 רוח השכלית עד שהיו כגיעין קרוב לבעלת
 הנבואה ואם תבא לו מחשבה אחר' בתו' ותפלה
 ישתוק עד שתתבטל המחשבה ולא יתפלל לא
 בכקום שיש בו דבר שכתל כוונתו ולא בשע'
 המבטלת כוונתו דא' חייא בר אבא כל שאין ד
 דעתו מיושבת עליו אל יתפלל ר' חנינא ביוכא
 דרתת פי' כיו' שהיה כוע' לא הו' מצלי' ר' אליעזר
 אומר הבא מן הדרך אל יתפלל תוך ג' ימים ר'
 אלעזר בנו של ר' יוסי הגלילי אומ' אף המיצר
 שבו אל לא היה מצלי' בבית דאית בה שברא מ
 מפני הריח שטורדו דב לא הוה מצלי' בביתא
 דאית ביה הרסנא וכתב ה' מאיר מ'וטנבורק
 אין אנו מזהרין עתה בכל זה שאין אנו מכוונין
 כל כך בתפילה ויתפלל דרך תחנונים כרש ה
 המבקש בפתח ובנחת ושלא תראה עליו במשוי
 ובבקש ליפט' ממנה ואח' שיעשה כל זה מובטח

לו שתקבל תפלתו שהתפילה היא במקום ח
 הקרבן דכתיב ונשלמה פרים שפתינו וכתיב ו
 ולעבדו בכל לבכם וכי יש עבודה בלב אלא
 איזו היא עבודה שהיא בלב הרי אומר זו תפלה
 ולכך צריך לזהר שתהא דוגמת הקרבן בכונה
 ולא יערב בה מחשב אחר כמו מחשבה שפוסל
 בקדשים ומעומד דומיא דעבודה דכתיב לעבדו
 לשרת והשוואת דגלים ככהני בשעת העבודה
 וקביעות מקום כמו הקרבנות שכל אחד קבוע
 מקומו לשחטתו ומתן דמיו ושלל יחוץ דבר ב
 בינו לבין הקיר ופינו לקרקע דוגמת הקרבן ש
 שחציה פוסלת בינו ובין הבלי וכינו לרצפה
 וראוי הוא שיהיו לו הלכושים גאים מיוחדים ל
 לתפילה כגון בגדי כהונה אלא שאין כל אדם י
 יכול על זה ומכאן טוב הוא שיהיו לו מכנסים מ
 מיוחדים לתפילה משום נקיות ואחר שיעשה ד
 דוגמ' הקרבן עולה לריח ניחוח למקו שהקרבן
 עולה והמלא עושה אותו כתר לקונו ואל יחשו
 ראוי הוא שיעש הקב"ה את בקשתי כיון שכונתי
 בתפילתי דאדרבה זהו המזכיר עונותיו אלא י
 יחשו שיעשה הקב"ה בקשתו בחסדו ויאמ' כלבו
 מי אני דל ונכזה כא לבקש מאת מלך מלכי ה
 המלכי והקב"ה אלא כרוב חסדי שהוא מתנרג
 בהם עם בריותיו
שכור אל יתפלל עד שיעבור יינו ואם ה
 התפלל תפלתו תועב' וצרי' לחזור
 ולהתפלל ואפי' אם עבר זמן התפילה דחשוב
 בשוגג שתהי אל יתפלל ואם התפלל תפלתו ת
 תפלה היכי דמי שכור והיכי דמי שתוי שבו כל
 שאינו יכול לדבר בפני המלך שתהי כל שיכול
 לדבר לפני המלך ומכאן לכתחילה לא יתפלל
 אפי' אם שתה כדי רביעית עד שיסיר יינו ודרך
 מיל' ושינה כל שהוא בפיגין היין וחמ' בששתה
 רביעית אבל שתה יותר כש' שינה שוכרתו ו

ודרך שורדתו ופי' בה'ג ה"ל במהלך כרגליו אבל
 רכוב וראי דרך מפיגה היין היין ושכר אל תשת
 ראשי תיב' ואם שתה כדי רביעי' אסור להתפלל
 תשת תפילת שכור תועבה ק'
וצריך להסדיר תפלתו קודם שיתפלל
 כדי שתהא שגורה בפיו ודווקא
 תפילה של פרקים לפי שאינו רגיל בה אבל ת
 תפילת התדירות לא וכת' ה"ל כמ"ל של פרקי'
 כגון של ר"ח ומועדות וא"ל כת' של פרקי' הוא
 מל' יו' ואילך ולפי זה ר"ח אין צרי' קא
תנו רבנן המתפלל צריך שיכוין בכל ה
 הברכות ואם אינו יכול לכיון ככולן
 לפחו' כיון באבות דאבר ר' אלעזר לעולם ימור
 אדם עצמו אם יכול לכיון באבות יתפלל ואס' ל
 לאו אל יתפלל ואם התפלל ולא כיון באבות י
 יחזור ויתפלל ואם כיון באבות אין צריך לחזור
 ויראה אפילו אם כיון ככולן ולא כיון באבות ש
 שצריך לחזור ולהתפלל והאידנ' אין אנו חוזרין
 בשביל חסרון כוונה שאף בחזרה קרוב הוא
 שלא יכוין אם כן למה יחזור בתב' ה"ל אלעזר
 שירגיל אדם עצמו שיכוין לפחות בחתימה של
 כל ברכה שיש בהן ק"ג תיב' כמו שיש בתפילת
 חנה וק"ג פעמים לב בחומש לומר שצריך בהן
 כוונת הלב אמר רב המנונא כמה הלכתא
 גכראתה איכא למשמע מהנך קראי דחנה וחנה
 היא מדברת על לבה רק שפתיה געות מכאן ל
 להתפלל שצריך שיחתוך בשפתיו וקולה לא
 ישמע מכאן שלא ישמיע קולו בתפילתו ותניא
 המשמיע קולו בתפלתו הרי זה מקטני אמנה
 שמראה כאלו הקב"ה אין שומע תפלה בלחש
 המנביה קולו בתפלתו הרי זה מנביא השקר
 דכתיב בתו קראו בקול גידול יא הא דאמר שלא
 ישמיע קולו בתפלתו שצריכה שתהיה בלחש
 עד שלא תשמע אפי' לאוזני

ומביאין ראייה מן התוספת יכול יהא משמיע ל'
 לאזניו כבר פירש בחנה וקולה לא ישמע ומיהו
 בגמרא דירן אינו ממעט אלא השמעת קולו ד'
 דמשמע שמשמיע קולו לאחרים אבל לאזניו י'
 יכו' להשמיע והכי איתא בהדיא בירושלמי יכול
 והא מגביה קולו בתפלתו כבר פי' בחנה וקולה
 לא ישמע והרעת נותנת שיותר טוב להשמיע
 לאזניו כי אז יוכל לכוין יותר וכן כת' הר"ם במזל
 ולא יתפלל בלבד אלא בחדת הדברים בשפתיו
 ומשמיע לאזניו בלחש ולא ישמיע קולו אמ"ר
 הונ' לא שנו שלא יגבי' קולו אלא שיכו' לבו בלח'
 אבל אם אינו יכו' לבו בלחש מות' וה"ל בינו לבין
 עצמו אבל בעצבו אסור דאיתי לביטורד צבור ואם
 משמיע קולו בשתמפלל בכיתו כדי שילמדו
 ממנו בני ביתו מותר בדאית' בירושלמי ד' יונה
 בד' הוה מצלי כבי' בנשתא הוה מצלי בלחישא
 וכד' הוה מצלי בכיתיה הוה מצלי בקלא עד ד'
 דילפי' מיני בני ביתי צלותא דבו' להתפלל בכל
 לשון שירצה ופי' רב אלפס דוקא בעבור אבל
 ביחיד לא יתפלל אלא בלשון הקדש ויש מפרשי'
 דהא דאמרי' יחיד לא יתפלל אלא בלשון הקדש
 דוקא בששואל ערכיו אבל בשתפלל תפלה
 של צבור אפי' יחיד יכו' לאומרה בכל לשון וא"א
 הראש ז"ל כתב דאף יחיד בששואל ערכיו יכול
 לשאול בכל לשון שירצ' חוץ מלשון ארמי קב'
אני האשה הנצב עמכה בזה מכאן שאסור
 לישיב בתוך ד' אמות של תפילה וכן
 מלפניו בין מן הצדדין צריך להרחיק ד' אמות
 הנצב עמכה שהיה עומד כמותה בזה בנימטרי'
 תריסר דהיינו י"ב אמות ל"ג הרוחות וכתבו ה'
 דגאונים דוקא בשיושב בטל אבל אם עוסק ב'
 בתפילה כגון בקש' ובברכותיה וכיוצא בו שפיר
 דמי ומשמע מברכה שאם עוסק בתורה אסור
 שלא הזכירו אלא קש' ובברכותיה והכי בכתב
 אע"ג דתמידא תורה כתפלה שהרי מי שתורתו

ואומנתו אינו מפסיק ממנה לתפילה כהא תפלה
 עדיפא שהטעם שאסור לישיב בתוך ד' אמות
 של תפילה מפני שנראה כאלו חבירו מקבל
 עליו מלכות שמים והוא אינו מקבל שהוא עוס'
 בקש' ובברכותיה אזיל לי' האי טעמא אבל אם
 הוא עוסק בתורה אבתי איתא האי טעמא ועוד
 גלמוד מן הגדון שהרי עלי' מסתמא לא היה ע'
 עומד בטל בתלמוד תורה כדאמרינן אסור ל'
 לתלמיד חכם לעמוד במקום השנופת לפי שאי
 איפשר לו בלא תלמוד תורה ואפי' הכי היה צ'
 צריך לעמוד ואם היושב יושב כבר ועמד זה ב'
 בצדו היה אומר א"א הראש ז"ל שאינו צריך לקו'
 שהרי זה בא בגבולו אע"פ שיש להשיב דהא י'
 ילפי' מעלי' והוא היה יושב תחלה דכתיב ועלי'
 הכהן יושב על מוזות היכל ה' ואפי' הכי הוצרך
 לקום כ"מ אין מושיבין את הארי אחרי מותו וגם
 כי לשון הנמרא משמע כדבריו דקאמר אסור
 לישיב אצל הכתפלל אבל אם יושב כבר מותר
 מדלא קאמר אסור להיות יושב ואסור לעבור
 כנגד המתפללים בתוך ד' אמות דוקא לפניהם
 אבל בצדיהם מותר לעבור ולעמוד קב'
היה עומ' בתפלה ונתעטש פי' שיצא ממנו
 ריח דרך מטה מכתינ עד שיכלה ה'
 הריח וחזו' ומתפלל בקש להתעטש הולך אחריו
 ד' אמות ומתעטש ומכתינ עד שיכלה הריח ו'
 וכשיכלה הריח חזו' למקומו ואימ' רבון העולמי'
 יצרתנו נקבים נקבים חלולים חלולים גלוי'
 וידוע לפניך חרפתינו ובלכתינו חרפה וכלים'
 בחיינו רמה ותולעה בכותינו וחזו' למקו' שפסק'
 המתעטש בתפלתו לבטח סימן רע לו למעלה
 סימן יפה לו שבשם שעושין לו נחת רוח למט'
 שהעידנוש הוא נוח לאדם כך עושי' לו נחת רוח
 למע' ה'
ולא יפסיק בתפלתו ואפי' המלך שואל ב'
 בשלומו ולא ישיבנו וה"ל מלך ישראל

אבל מלכי אמות העולם פוסק מפני הסכנה אם
 אי אפשר לו לקצר אבל אם איפשר לו לקצר
 בגון שיאמר תחלת הברכה וסופה ובענין זה
 חבל לסיים קודם שיגיע אליו יקצר ואם איפשר
 לו ליצול כמנו במה שישה מן הדרך ישה ולא
 יפסיק בדיבור וזה מתפלל בדרך ובאה ברמה
 או קרן כנגדו ישה מן ולא הדרך יפסיק אבל ב
 בענין אחר אין לו לצאת ממקומו עד שיגמר
 תפילתו והוא דר' עקיבא בשוהה מתפלל כינו
 ולבין עצמו אדם היה מנחו בזית זו וזה מ
 מוצאו בזית אחרת מרוב כריעות והשתחוואת
 בתחנוני של אחר תפילה היה ואפי' נחש כרוך
 על עקבו לא יפסיק ודוקא נחש אבל עקרב
 פוס' לפי שהוא מועד יותר לחי' ונחש נמי אם
 ראה שהוא בעוס וכו' להזי' פוסק ואם ראה
 שור בא כנגדו פוס' דתניא רב אושעיא מרחיקי'
 משור תם חמשים אמה וממועד כמלא עיניו ו
 וכל מקום שפוסק חוזר לתחלת ברכה שפסק
 בה ואם פסק בג' ראשונ' חוזר לראש באחרונ'
 חוזר לרצה קה
 שתי תפלות זו אחר זו בגון
 במסימי' או ששכ' ולא התפל'
 וצרי' להשלימה בזמן תפלה של אחריה ומתפל'
 שתי זו אחר זו צרי' להמתין בין אחת לחברתה
 כדי הילוך ד' אמות קו
 הפטורין מקט' כגון שעוקין במצוה או
 בטרידת מצוה פטורין מן התפילה ו
 ועודף עליהם חלופי נשאי המטה שאין למטה
 צורך בהן שפטורין מן התפילה אע"פ שחייבין
 בקט' ונשים ועבדים חייבין בה וקטנים שהגיעו
 לחינוך צריך לחנכם להרגיל ובעל קרי יא אע"פ
 שאינו צריך אפי' רחיצה בט' קבין לקט' צרי' הוא
 לתפילה וכן כתב ה"ם במזל ומיהו נהגו שלא
 להצריך שום דבר אפי' לתפילה שיתורתו א

המתפלל

אומנתי כגון ר' שמעון בן יוחי וחביריו מפסיקין
 ממנ' לקט' ולא לתפיל' אבל אנו מפסיקי' בין לקט'
 בין לתפלה ואינו פוסק לאמן יהא עמיה רבא ו
 ולא לקדושה וקדיש וכתב ר"ח שישתוק ויכוין
 למה שאומ' ש"ע ויהא בעונה וכן פרש' בשם ה"ג
 אבל דת' וד' כתבו שאין לשנות רכיו דשומ' כעונ'
 הוה לירפס' וכן כתבו הנאונים קו
 ר' אלעזר כפק התפלל כפק לא ה
 התפלל לא יחזור ויתפלל ר' יוחנן
 אומ' הלאי שיתפלל אדם כל היום כולו והלכ'
 בר' יוחנן ומפרש ד' דר' יוחנן לא קאמר אלא ב
 בספק התפלל אבל אם ידאי לו שהתפלל לא
 פליג אדרכ' יהודה דאמ' פוסק אפי' באמצע ברכ'
 ורב אלפס פי' דר' יוחנן דווקא ביחיד קאמר ו
 ואדעתא דרשות דהשתא רויא לה כמו נדבה
 וכמו שהיח' כתנוד' קרבן נדב' כך יכו' להתפלל
 תפלת נדבה אבל אדעתא דחובה אסור וצבור
 בין אדעתא דחובה בין אדעתא דנדבה אסור ד
 דקייבא לן תפלות כנגד המידין תקנום וכשם
 שהצבו אין מביאין עולת נדב' כך אין מתפללין
 תפלת נדבה ויחיד נמי אינו יכו' להתפלל מוסף
 נדבה כמו שאנו מתנדי' קרבן מוסף והא דאמ'
 רב יהודה פוסק אפי' באמצע ברכה כדירי כגון
 שהתחיל להתפלל אדעתא דחובה ונזכר שכבר
 התפלל פוס' שאם יגמור אותה אדעתא דחובה
 דהי' במקריב שני תמידין ואינו יכול לגמור אותה
 אדעת' דנדבה כיון שהתחיל אותה אדעת' דחוב'
 ורכי'נו האי זל' פי' הריא דר' יוחנ' על ידי חירוש
 שאם יכו' לחד' בה דבר יתפל' ואם לאו אל יתפל'
 וכן כת' ה' יונה שאין לו להתפלל אלא עי' חידו'
 או בספ' אם התפלל או לא נמצא העולה בידינו
 מדברי בול' מי ששכח שהתפל' והתחיל להתפלל
 ונזכר באמצע שהתפלל פוסק אפילו

כל

באמצע ברכה ואם יודע לחדש דבר בתחיל
לכתחלה פעם אחרת דאמר רב יהודה הנכנס
לבית הכנסת ומצא צבור שמתפללין אם יכול
לחדש דבר שתהא תפלתו תחנוני כתפל' ואם
לאו אל יתפלל ואין חילוק בין אם מצא צבור מ
כתפללין אם לאו לעולם אל יתפלל אלא עי'
חידוש וא' שצריך חידוש ככל ברכה וברכה מ
מענינה ולא נהירא רק שיכול לחדש בה דבר
אחד וא' ודאי כגון בדבר אחד ומיהו צרי' שיחד'
באחת משאר כל הברכות חוץ מבשומע תפיל'
דלא מיוחד כל כך חידוש מה שמוסיף בה כיון
שהיא ברכה כללית ויכול לשאול בה כל מה
שירצה אבל בשאר ברכות שאינן יכול לשאול
בהם אלא כענין הברכה הרי חידוש מה שמוסי'
בה וא' הראש ז'צל כתב לא ברירא ליה שפיר
פירושא דהאי מילתא כי מי הוא זה שאינו יכול
לחדש דבר באחת מכל הברכות לרפואה או ל
לפרנסה או לתלמודו ונ"ל אם יכול לחדש פי'
אם נתחדש אצלו דבר שלא היה צריך לבקש
עליו קודם ע"כ ואם אינו יודע לחדש דבר
וגם בריא לו שהתפלל ורצה ליתפלל אדעת'
דנדבה לרב אלפס יכו' להתפלל חוץ מן המוס'
ודש איברי' שגם בשבת אין להתפלל נדב' שאין
נדבה בשבת ולרבינו האי אין להתפלל נדבה
בלא חידוש ולזה חסכים א' הראש ז'ל שכתב
בחז' וב' שאלה וז'ל הילכך אני אומר שיש לאדם
ליחדש שלא יתפלל נדבה בלא חידוש וגם צריך
שיהא מכיר את עצמו ודיו וזהיר ועמיד בדעתו
שיהי' לכוין בתפלתו בראש ועד סוף אז קרינן
ביה נדיב לב עולות אבל אם אין יכו' לכוין יפה
קרינן ביה למה לי רוב זכאיכם והלואי שיכל
לכוין יפה בג' תפלות הקבועות ליום ע"כ קח
טעה ולא התפלל שחרית כתפלל מנחה
שתיים הראשונות מנחה והשנייה
לתשלומין טעה ולא התפלל ערבית מתפלל

שחרית שתיים וכן אם טעה ולא התפלל מנחה
יתפלל ערבית שתיים אע"פ שעבר יומו כת' בה"ג
טעה ולא התפלל ערבית יתפלל שחרית שתיים
שכח ולא התפלל שחרית יתפלל מנחה שלש
כתהילת מתפלל של מנחה ואחר כך שחרית
ואחר כך ערבית ז'ל כל זמן שלא עבר היום י'
תשלומין לתפלתיו אבל ה' שכח כתב שאין
תשלומין אלא כשנזכר בזמן תפלה ראשונה ש
שאחריה אבל אם לא נזכר עד שעבר זמן שתי
תפילות אין לה תשלומין וכן כתב ה"ס במזל
טעה ולא התפלל שחרית ולא מנחה כתפלל ע'
ערבי' שתיים אחרונ' תשלומי מנחה אבל שחרית
אין לה תשלומין שבבר עבר זמנה וכן כשאר ת
תפלות ע"כ טעה כתפלת מוס' אין לה תשלומין
והא דיש לתפילה תשלומין דוקא כשטעה או
נאנס אבל אם הוי' מעוות שאינו יכו' לתקון הוא
ומי' יתפלל נדב' אם ירצה ויש לו שכר תפלה ד'
דרחמי טעה ולא התפלל מנחה בערב שבת מ
כתפלל ערבית שתיים של שבת ואם טעה ולא
התפלל מנח' בשבת מתפלל מוצאי שבת שתיים
ולקמן בסדר מוצאי שבת יתבאר זה בע"ה ואם
טעה ולא הזכיר יעלה ויבא במנחה בראש חדש
או שהתפלל במנחה כשבת תפילה של חול יש
אומרים שמתפלל ערבית שתיים וא' שאין צרי'
ולצאת ידי ספקא יתפלל ערבית שתיים דשני'
נדב' ואין צרי' לחד' בה דבר קט'
הנכנס לבית הכנס' ומצא צבור מתפללי
אם יכול להתחיל ולגמור קודם
שיגיע שליח צבור לקדושה יתפלל ואם לאו אל
יתפלל לפי שצריך לומר קדושה אם הצבור
ואם נכנס אחר קדושה אם יכול להתחיל ו
ולגמור קודם שיגיע שליח צבור למודים י
יתפלל ואם לאו אל יתפלל לפי שצריך לשחות
במודים שלא יהא נראה בכופר לשי' שהצבור
כשתחיל לו והוא הדין נמי אם יכו' להגיע לבדו

או ראחת מן הברכו ששוחין בשיניו ש'צ' למורי
 שפיר דמי כיון שמשחתה עם האחרים ואם צ'
 צרי' להתחיל כדי לסמוך גאולה לתפלה והזדמן
 לו שמגיע ש'צ' למורים כשהוא באחת מהברכו'
 באמצעה ישחה עמו אבל אם הוא בתחלתה או
 בסופה לא ישהא שאין שווהין בתחילת ברכה ו
 ובסופה אלא באבות ובהודאה ובהו' להתחילה
 אין לעשות כן אם לא שהוא מוכרח להתפלל
 כדי לסמוך גאולה לתפילה וכן לענין קדושה אם
 חוצרך להתפלל בשיניו עם ש'צ' לבעריצ' יאמר
 עמו מל' במלה מה שהוא אומ' ואין בזה חפסקין
 גמליאל אומר מתפלל ארם בכל יום
רבן
 שכמה עשרה ר' דוסא אומר מעין ש
 שמנה עשרה והוא הבינו שאומר ג' ראשונות
 ואחר כך הוא אומר הבינו ה' אלדינו לדעת את
 דרכיך וסול' את לבבינו ליראתיך לסלוח היה
 לנו להיות גאולים ורחמינו במכאוב ורשנינו
 בנאות ארצך והנפוצים בארבע כנפות הארץ
 תקבץ והתועים כדעתך ישפטו ועל הרשעים
 תניף ידיך וישמחו צדיקים בבנין עירך ובתיקון
 היכלך וכצמיחת קרן לדוד עבדך ובעריכת נר
 לבן ישי משיחך טרם נקרא אתה תענה טרם נ
 נדבר אתה תשמע כי אתה ה' עונה ומציל בכל
 עת צרה וצוקה פודה ומציל בא' שומע תפלה
 ואומר ג' אחרונות וצריך לאמרם בעומד ובכל
 שנה יכול להתפלל אותה חוץ בכיסות הגשמים
 שצריך לומר שאלה בברכת השנים וחוץ מ
 ממוצאי שבת ויום טוב מפני שצרי' לומר הברכה
 בחונן הרע' והם בשעת הרחק כגון שהוא בדרך
 או ביוצא בו ובשיגיע לביתו אין צריך לחזור ל
 להתפלל פעם אחת אבל שלא בשעת הרחק
 אין לומר אותו כתב הרמבם הפועלים שעושין
 בלאכח אצל ב' ה' מתפללין הבינו אם עושין ב

בשכרן שנושלין שכר פעולתם לבד בסעודתם
 שאז צריכין למהר לכלאבתם אבל אם אין נותן
 להם שכר אלא שעושי' בשכר הסעוד' מתפללין
 כל יום אבל אין יורדין לפני התבה ואין נושאין
 בפיהן ואיפשר שחושב פועלין בשעת הרחק
 ההולך במקום גדודי חיות ולסטים מתפלל
 תפלה קצרה וזה נוסחה צרכי עמך ישראל מ
 ברוכין ודעתן קצרה יהי רצון מלפניך ה' אלדי'
 שתתן לכל אחד ואחד כדי פרנסתו ולכל גויה
 וגויה די בחסות והטו' בעיניך עשה בא' שומע
 תפלה ואינו צריך לג' ראשונות ולא לג' אחרונות
 ואומרה כשהוא מהלך ולכשיגיע לביתו צריך
 להתפלל פעם אחת היוצ' לדרך יתפלל תפל'
 הדרך וזה נוסחה יהי רצון מלפני ה' אלדי ואלדי
 אבותי שתוליכנו לשלום ותסעידנו לשלום ו
 ותסמכינו לשלום ותביאינו לבחוז חפצנו לשלום
 ותצילנו מבף כל אויב ואורב בדרך ותנגו לחן
 לחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו כי
 אתה שומע תפלות עמך ישראל ברחמים בא'
 שומע תפילה וצרי' לאומרה כלשון רבי' ומעומ'
 ואין צריך לומר אותה אלא פעם אחת ביום אפי'
 אם ינוח בעיר באמצע היום ומה שאינה פותחת
 בברוך פרי' לפי שאינה אלא תפילה בעלמא ש
 שבת פלל להקב' שיוליכנו לשלום ואינה לא
 בברכת הנדנין ולא בברכה שתקנו על שם ה'
 המאורע אלא בקשת רחמים ומפני שיש בה א
 ארוכות דברים חותמין בה בברוך והלכאיר מ
 מוטנבור' כשהיה יוצא לדרך בבק' היה אומרה
 אחר יהי רצון כדי להסמיכה לברכת גמל ח
 חסדים ותהיה ברכה הסמוכה לחברת' ויש לומר
 אותה אחר שהחזי' בדרך ויין לאומרה אלא אכ'
 יש לו לילך פרסה אבל כפחו' בפרסה לא יחתו'
 בברוך ואם שכח מלאומרה יאמר אותה כל זמן

שהוא בדרך ובלבד שלא הגיע חוץ פרסה ה
הסמוכה לעיר שרצ' ללון בה משם ואילך יאמ'
אותה בלא ברכה הנכנס לבית המדרש יתפלל
שלא יארע תקלה על ידו ויאמ' יהי רצו' כלפניך
ה' אלדי ואלדי אבותי שלא אבש' בדבר הלכה
ושלא אוסר על טהור טמא ועל טמא טהור ולא
על המותר אסור ולא על האסור מותר ולא י
יבשלו חברי ואשמח בהן וביציאתו יודה ויאמר
מודה אני לפני ה' אלדי ששבת חלקי עם יושבי
בית המדרש ולא שמת חלק עם יושבי קרנות
שאני משבים והם משכימים אני משכי' לדבר
תורה והם משכימים לדברים בטלים אני עמל
והם עמלים אני עמל ומקבל שכר והם עמלים
ואינן מקבלין שכר אני רץ והם רצים אני רץ ל
לחי עולם הבא והם לבאר שחת קא'
ויסמוך גאולה לתפיל' שלא יפס' ביניהם
בלל דהעיד ר' יוסף בן אליקים
בשום קהלה קדישא דבירושלים כל הסומך ג
גאולה לתפילה אינו ניזו' כל אותו היו ירושלמי
תכף לגאולה תפילה שני' היו לרצון אמרי פו ו
והגיון לבי לפניך ה' צירי וגואלי היינו גאולה ו
וכמוך ליה יענך ה' ביום צרה היינו תפלה אמר
ר' אחי כל מי שאינו כוונת גאולה לתפלה למה
הוא דוכה לאוהבו של מלך שבא ודפן על פ
פתחו של מלך יצא המלך לידע מה היא מבקש
ומצאו שהפליג אף הוא מפליג אבל אמר אחר
גאל ישראל לא הוי הפסק ומצוה לענותו כיון
שהוא אחר סיום ברכו' של קש' ויש נוהגין לומר
קודם פסוקים בגון שובע תפילה עדיך כל בשר
יבואו בי שם ה' אקרא הבו גודל לאלדינו ואין ל
לאברם דהוי הפס' אבל ה' שפתי תפתח ופי' יגיד
תהליך לא הוי הפסק דאמר ר' יוחנן בתחלה
הוא איבר ה' שפתי תפתח כיון דתקנוהו רבנן
בתפלה כגאולה אריכת דמי אבל במוסף ומנחה

גרסינן

אם ירצה לומר פסוקי' יאמר ק"ב
כפ' דמגלה תני' קב זקנים ומהם
כמה נביאים תקנו יח ברכות על
הסדר ואמר רב יהודה אל ישראל אדם צרכיו לא
בג' ראשונות ולא בג' אחרונות אלא בעמצעיות
אמר ר' חנינא ג' ראשונות למה הן דומי לעבד
שמסדר שכת לפני רבו אמצעי' למה הם דומים
לעבד שמבקש פרס מרבו אחרונות למה הם
דומי לעבד שקבל פרס מרבו שמשבחו והולך
לו ופי' בה' וכן דת ור' דוקא צרכי יחיד אין ל
לשואל בהם אבל צרכי צבור שרי דהא כולהו
אחרונות צרכי רבים גינהו ועם מה שהעבד
מסדר שבחו של רבו יכול לשואל צרכי צבור
שזה שבח וכבוד לרב שרבים צריכין לו ועל כן
נהגו לומר קרובין בג' ראשונות ועוד שאומר
יעלה ויבא בעבודה אלמא צרכי רבים שרי קינ
ברכה ראשונה והיא אבות תניא בגין שנ'
אבות שנ' הבו לה בני אלים ומנין
שאומר גבור שנ' הבו לה כבוד ועז ומנין שאמ'
קדושות שנאמר הבו לה כבוד שמו ופותחים
באלדי אברהם דאמר ריש לקיש ואעשך לגוי
גדול זה שאומרים אלדי אברהם ואברכך זה ש
שאומרי אלדי יצחק ואגדלה שמך זה שאברים
אלדי יעקב יכול יהיו חותמים בכולן תל' והיה
ברכה כך חותמי ואין חותמי' ככולן והיא פותחת
וחותמת בכרוך והאחרות כולן הוו ברכה ה
הסמוכה לחכרתה הילכך אין פותחת בכרוך ו
ואעפ' שאין מלכות כפתיחה יש אומרים ואלדי
אברהם הוי כמו מלכות שאברהם המליך אותו
על כל העולם שהודיע מלכותו ואלהותו לכל
באי העולם ויש אומרים ואל הגדול הגבור ו
והנורא הי כמו מלכות דלאו דוקא לשון מלכות
בעיא כדאמרינן כפ' דראש השנה שמע ישראל
וגומר חיי מלכות ובשאמר ברוך אתה ישחה

דתניא אלו ברכות ששוחין בהן באבות תחלה
וסוף ובהודאה תחלה וסוף ואם בא לשחול בסוף
כל ברכה וברכה מלמדין אותו שלא ישחה שלא
יבואו לעקור תקנת חכמים שלא יאמר כל אחד
אשחה בכל מקו שארעה ונמצא שאין כאן תקנ'
חכמים ודוקא בתחילת הברכות וסופן אבל ב
באמצעיתן יכול לשהות הילכך אותם שנוהגין
לשחות בזה וכו' כשאומר זכרינו ומי במוך צ
צריכין לזקוף בטיגוע לסו הברכה אמר ר' תנחום
אמר יהושע בן לוי הבתפלל צריך שיכרע עד
שיתפקקו כל חוליותיו שבשרה פי' שיהיו
בולטין הקשרים שבפרקי חוליותיו עולה אמר
עד שיראה איסור כנגד לבו פ' שיכרע עד
שיראה ב קבטים אחד למעלה מן הלב ואחד ל
למטה וכרח' איסר ביניהם ורבינו האי פ' שיכוף
ראשו באגרון טאו רואה איסר שבונח כנג' לבו
ולא שישחה גופו ודאשו זקוף ר' חנינ' אומר כיון
שנענע בראשו שוב אינו צריך אמר רבא והוא
דמצער נפשיה פי' שניכר שהוא חפץ לברוע
אלא שמצער עצמו ואינו יכול כגון שהוא חולה
או זקן וכשיזכיר ה' זקוף דאמר ר' חנינא סבה
משחיה דרב כשהוא כורע כורע בכרו וכשהוא
זוקף זוקף בשם סאי טעמא אמר שמואל דכתי'
ה' זקף קפופים רב ששת כי כ'ע כרע בחיזרא
בי זקי זקי בחוי פ' שי בחיזר כשכט שביד האדם
שאדם חובטו בלפי כטה בפעם אחת כך יכרע
במהירת בפעם אחת וכשהוא זוקף זקף בנחת
ראשו תחילה ואחר כך גופו שלא תראה עליו
במשוי כמו הנחש כשהוא זוקף מגביה הראש
זוקף מעט כעט ורבי האי פי' חיזרא הוא אחד
מביני הקוצי וראשו כפוף וכן יכרע שלא יכרע'

באמצע כתניו וראשו יסאר זקוף וזהו שפירש
בפירוש שיראה איסר כנגד לבו האל הגדול ה
הגבור והנורא אין להוסיף עליו כדאיתא בפרק
אין עומדין ההוא דנחית קמיה דר' יוחנן אמר
האל הגדול הגבור והנורא האדיר העוז והאמיץ
האמיץ החזק אמר ליה סייכתיה שכחא דברך
הנך תלתא אי לאו דאמרן משה רבינו ואתו א
אנשי כנסת הגדולה ותקנינהו לא הוה אמרי ל
להו ואת אמרת כולי האי פ' וכשמפליג לומר
בראה דבריו שהגיע לתכלית השבח הילכך אין
לומר אלא כמו שאמרו הראשונים ופ' ד' דוקא
בתפילה קאמר שאין לשנות בטבע שטבעו ח
חכמים בברכות אבל בינו לבין עצמו לית לן
כה אבל מדברי הדוכס יראה שאסור בכל ענין
שכתב מי שאומר בתחנוניו מי שיתחם על קן
צפור וכו' ובתב אחד כן וכן לא ירבה
בכנויין של שם כגון שיאמר האל הגדול הגבור
והנורא החזק והאמיץ העוז שאין כח באדם ל
ליגע עד סוף טבחו כשמע שמפרש אותו ב
בתחנוני דומיא דההיא דקן צפור והבי בסתבר
לפי הטעם שאין לחלק בין תפילה לתחנונים
וזוכר חסדי אבות ומביא גואל לבני בניהם למען
שמו תקנו להזכיר חסדי אבות אצל הגאולה ל
לומר שאף אם תמה זכות אבות גאולתו לעולם
קיימת והבי פירוש זוכר חסדי אבות לבניהם ל
לגאולם ואף אם תמה זכות אבות מביא גואל ל
לבני בניהם למען שמו שהוא קיים לעולם
ומראש השנה ועד יום הכפורים מוסיפין כאבו'
זכרינו ובגבור' כי כמוך ודין חזרתם ואם טעה
בהם יתבאר בע"ה לזיון אחי הר' יואל ז"ל
דורשי רשומות הם חסידים אשכנז אשר היו ש

שוקלין וסופדין מספר מנין תיבות התפילות
והברכות וכנגד מה נתקנו אמרו שבג' ברכות
הראשונות יש ק' תבות לפי שיסודן ממזמור
הבו לה בני אלים וכו' צ"א תבות / ׀ הפסוק כי
בראותו ילדיו כראיתא בפרק כ' דמגילה מה ראו
לומר בינה אחר קדושת השם דבתיב כי בראותו
ילדיו וכו' עד והקדישו את קדוש ישראל וסמך
ל'יה וידעו תועי רוח בינה וכו' י' תיבות הרי ק'
וברכה ראשונה יש בה מ' תיבות ולא נתגלה
ל'י טעמם ואקח מן הכא בידי עד שיודע ויכולני
לומר כנגד ואעשך לגוי גדול שיסודו מטנו וכו'
ח' הברכות וכנגד ויברכהו ויאמר ברוך אברהם לאל
עליו קונה שמים וארץ שמשם בא זה המטבע
וכו' ט' תבות וכנגד כי ידעתיו למען אשר יצוה
וגו' וזה הוא וזכר חסדי אבות ומביא גואל לבני
בניהם וגו' ויש בו כ' תבות הרי מ' ועוד יכולני
לומר כנגד פסוק אחר הרברים האלה היה דבר
ה' אל אברהם במחזה לאמר וגומר שמשם הוכר
מגן אברהם רש בו י' תבות וכנגד ואברהם היה
יהיה לגוי גדול וגו' ויש בו י"א תאות וכנגד הבישו
אל אברהם אניכם ואל שרה תחוללכם וגו' שיש
בו י"ב תבות הרי כ"ב וכנגד שם מ"ב שפירש אותו
על האבות ולכן אות הראשונה של ברכה ב' ו'
והאחרונה מ' הרי מ"ב קיד

ברכה

שנייה אינה פותחת בברוך מפני
שסמוכה לחברתה בדפריש ומנין
תבותיה נא כמנין תיבות של ד' פסוקים שהוסד
מהם והם ד' פסוקים שנאמר בהם בפתח ואין
נכסרין בידי אדם ואלה הן בפתח של גשמים ו'
ושל פרנסה ושל תחיית המתים ושל חיה וסימנה

בפתח מטר פרנסה תחיית חיה של מטר דכת'
יפתח ה' לך את אוצרו הטוב את השמים לתת
מטר ארצך בעתו וכו' כ"ג תבות של פרנסה ו'
דכתי' פותח את ידך ומשביע לכל חירצון וכו'
ו' תבות של חיה דכתיב ויזכור אלדים את רחל
ויפתח את רחמה וכו' י' תבות של תחי' דכתיב
וידעת כי אני ה' אלדיכם בפתחי את קברותיכם
ובעלותי אתכם מקברותיכם וכו' י"א תבות הרי
נא ומזכירין בה גבורות גשמי שאמר משיב
הרוח ומוריד הגשם כדתנן מזכירין גבור' גשמי
בתחיית המתים וטעמא משום כשם שתחיית ה'
המתים חיים לעולם כך גשמים חיים לעולם
וכתחילין להזכיר בתפילת מוסף של יום ראשון
מיום טוב האחרון של חג ואין פוסקי' עד תפלת
שחר' של יום ראשון של פסח ותפילת שחרית
בכלל כדתנן ר' יהודה אומ' העובר לפני חתכו
בי"ט האחרון של חג האחרון מזכיר פי' אותו ש'
שמתפלל מוס' מזכיר הראשון שמתפלל תפילת
יוצר אינו מזכיר כ"ט הראשון של פסח הראשון
מזכיר והאחרון אינו מזכיר ואיתם בירושלמי ר' אבא
בשם ר' פדת אמ' אסור להזכיר עד שיזכיר ש"צ ופי'
הראב"ד דהבי פירוש אסור להזכיר עד שיזכיר
ש"צ משיב הרוח ומוריד הגשם או מוריד הטל
כדי שלא יהא הדבר מעורב ביניהם זקן מזכיר
וזה אינו מזכיר ותו איתמר בירושלמי אסור
ליחיד להזכיר עד שיזכיר ש"צ קמון לצלותא
מזכיר כמו שמוזכר ש"צ פי' הבא לבית הכנסת
ועבדו העם להתפלל מוסף ולא שמע שהברין
שליח צבור משיב הרוח ומוריד הגשם מזכיר א'
אע"פ שלא שמע משליח צבור וכן

וכן כתב אבי העזרי שאסור ליחיד להקדים
תפילתו לתפילת צבור אף אם הוא חולה או
אנוס לפי שאסור להזכיר עד שיאמר שליח צ
צבור בין בלחש בין בקול רם אבל אם בא
לכית הבגסט והצבור התחילו להתפלל יכול
להתפלל ולהזכיר אף על פי שלא שמעם
משליח צבור תנא בטל וברוחות לא חייבו
חכמים להזכיר ואם בא להזכיר מזכיר ה
והלכך אם אמר משיב הרוח בימות החמה או
לא אמרו בימות הגשמים אין מחזירין אותו
וכן בטל וכוהגין בספרד להזכיר אף בימות
החמה אבל באשכנז אין נוהגין להזכירו
אלא אומר רב להושיע מכלכל חיים כחסד וכו'
ואם אמר משיב הרוח מוריד הגשם בימות
החמה מחזירין אותו וחוזר לראש הברכה
ואם סיים הברכה חוזר לראש התפילה דג' ר
ראשונות חשובות בחדא ואם לא אמר משיב
הרוח ומוריד הגשם בימות הגשמים מחזירין
אותו והגימלי שלא הזכיר טל אבל אם
הזכיר טל אין מחזירין אותו וכתב אבי
העזרי שאין צריך לחזור לראש הברכה אלא
חוזר ואומר משיב הרוח ומוריד הגשם מכלכל
חיים כחסד מחייה מתים ברחמים רבים וכולו
ולא דמי לאומר כשיב הרוח ומוריד הגשם כ
בימות החמה שצריך לחזור לראש הברכה
והתם כי לא היה חוזר לראש הברכה אלא היה
אמר מכלכל חיים לא היה מבטל מה שהזכיר
שלא כדן שכן דינא בימות הגשמים לומר
מכלכל חיים אתר מוריד הגשם אבל בימות

הגשמים יש הזכיר בשחזור ואומר משיב
הרוח ומוריד הגשם שהרי בימות החמה אינו
מזכיר וכתב ארנוני אבי הראש
זכרנו לברכה נל הא דאברין לא אמר משיב
הרוח ומוריד הגשם מחזירין אותו היינו בשמים
כל הברכה ואז חוזר לראש התפילה אבל
אם נזכר קודם שסיים הברכה יאמר במקום ש
שנזכר שלא קבעו חכמים מקום להזכירו בתוך
הברכה אלא אמרו מזכירין גבורות גשמים ב
בתחיית המתים אלא שנהגו לאומרו לפני ס
מכלכל חיים לפי שהגשמים מכלכלה ופרנסה
אבל לא אמרו לפני מכלכל חיים בכל הברכה
מקומו ואם טעה ולא הזכיר גבורות גשמים ו
נזכר קודם שומע תפילה איתמר בירושלמי
שמוזכר בשומע תפילה אבל בגמרא דידן
בפרק תפילת השחר גרסינן טעה ולא הזכיר
גשמים בתחיית המתים מחזירין אותו טעה ולא
שאל כברכת השנים אין מחזירין אותו מפני
שיכול לאומרה בשומע תפילה מכלל דכהזכר
אין לו תקנה לאומרה בשומע תפילה וטעמא
משום דשאלה שיהא בקשה שייכא בשומע ת
תפילה אבל הזכרה שהיא שכח אין ענינה כ
בשומע תפילה לכן אם שכח ולא הזכיר עד ש
סיים הברכה חוזר לראש וכן כתב
רב אלפס וארנוני אבי הראש זכרנו לברכה
כתב אבי העזרי אם ששכח להזכיר עד
סיים מחייה המתים ונזכר קודם שהתחיל א
אתה קדוש אין צריך לחזור אלא אומר משיב
הרוח ומוריד הגשם בלא חתימה וכן בשאלה

אם נזכר קדם שהתחיל תקע בשופר אומר ותן
 טל ומטר ואחר כך תקע כדאיתא בפר' שלשה
 שאכלו טעה ולא הזכיר של ראש חדש בכרכת
 הזיון אומר ברוך שנתן ראשי חדשים לעמו
 ישראל וכן בשבשות וימים טובים וקאמר
 יעלה לא שנו אלא שלא פתח בהטוב והמטיב
 אבל פתח הטוב והמטיב חוזר לראש והוא הדין
 נבי הבא אם לא פתח בכרכה שלאחריה אין
 צריך לחזור וכן ביעלה ויבא אם לא פתח ב
 במודים אין צריך לחזור אלא אומר יעלה ויבא
 אבל אם פתח במודים חוזר לרצה אם לא עקר
 רגליו אבל אם עקר רגליו חוזר לראש
 וכתב עוד בכל מקום שאנו אומרים חוזר ל
 לברכה שטעה בה הני מילי שטעה בשונג
 אבל במזיד ובמתכוין חוזר לראש ירושלמי ה
 הכתפלל ואינו יודע אם הזכיר אם לאו קודם
 שלשים יום חזקה בה שהוא למוד מזכיר מכאן
 ואילך בה שצריך מזכיר וילכך עד שלשים יום
 אם ספק לו אם הזכירו או לאו צריך לחזור ד
 דבסתמא לא הזכיר וה"ה נמי ל"יום אחר הפסח
 מסתמא הזכיר וצריך לחזור והלם מרשנבורק
 היה רגיל לומר בשמיני עשר בכרכת אתה גבו
 צ' פעמים עד משיב הרוח ומוריד הגשם כנגד
 ל' יום אומר אותו נ' פעמים ככל יום ועכשיו אם
 היה בסופק אין צריך לחזור וראיתי מפ' כיצור
 הרגל דאמ' גבי שור המועד ריחק נגיחותיו חייב
 קירב נגיחותיו לא כל שכן הבא נמי כיון דאחר
 ל' יום אם הוא בסופק אין צריך לחזור כל שכן צ'

פעמים כיום אחד וזהו פרץ זל בתכ לא חזינא
 לרבנן קששי דצרפת דעבדי הכי שאין הנדות
 דומה לראיה דהתם טעמא משום שהוחזק ליגח
 ואם הוחזק ג' רחוקות כל שכן בג' קרובות אבל
 גשם שנתקן בתפלה וחדבר תלוי בהרגל לשוננו
 לא אמרינן הכי וא"א הלאש זל היה נוטה לסברת
 ה' מאיר ברכה שלישית אתה קדוש ובה יד
 תבות כנגד יד תבות שבפסוק וקרא זה אל זה
 ואמר וחותם באי האל הקדוש חוץ מעשרה ימי
 שבין ראש השנה ליום הכפורים שחותם המלך
 הקדוש כאשר יתבאר במקומו בע"ה ואלו שלש
 ברכות חשובות כאחת ובכל מקום שטעה בה
 חוזר לראש לא שנא יחיד ולא שנא צבור קטו
ברכה רביעית אתה חונן וכה ראו לומר
 בינה אח' קדושה דכתי' כי בראותו
 ילדיו וכו' עד והקדישו את קדוש ישראל וסמ'
 ליה וידעו תועי רוח בינה יש בה יז תכל במנין
 תבות שבפסוק ואתה תדבר אל כל חכמי לב
 ומשום שמותר האדם מן הבהמה היא הבינה ו
 והשכל קבעה ראש לאמצעיות ירוש' אם אין
 בינה אין תפלה ומכדילין בה כמוצאי שבת יום
 טוב משום שהיא חכמה שמה שהאדם מכדיל
 בין דבר לדבר חכמה היא לו לכן קבעה בכרכ
 חכמה ודין הכדלה וטעות יתבאר בסדר מוצאי
 שבת בע"ה חמישי חשיבנו ומה ראו לומר תשוב'
 אחר בינה דכתיב השכן לב העם הזה ואזניו ת
 הכבד ועיניו השע פן ירא בעיניו ובאזניו ישמע
 ולבבו יבין ושכ ורפא לו הרי שהבינה מביאה

לירי תשובה ויש בה טו' תבות כנגד טו' תבות
 שבפסוק יעזוב רשע דרכו וכן בפסוק ובשוב
 רשע וכן בפסוק ועוד בה עשירה וגדולה
 תשובה שמגעת עד כסא הכבוד ומן הארץ ר'
 לרקיע מהלך ת' ק' שנה ועוביו של רקיע כהלך
 ת' ק' שנה וכן כל א' שבין רקיע לרקיע נמצא ז'
 אורים וז' רקיעים ולמעלה מהם כסא הכבוד
 שהתשובה מגעת שם הרי טו' והכרכה מתחלת
 בה' ומסיימת בה' הרי י' כנגד י' ימים שבי' ראש
 השנה ליום הבפורים שמוזמנין לבעלי תשובה
 לכן תקנו לומר אבינו בברכת השיבנו ובסלח
 לנו מה שאין בן בשאר הברכות היינו טעמא ש
 שאנו מזכירים לפניו שהוא חייב ללמד לבנו
 על כן אנו אומרים השיבנו אבינו לתורת' ובסלח
 לנו משום הא דכתיב וישוב אל ה' וירחמנו
 וכו' על כן אנו מזכירין רחמי האב כדתיב
 ברחם אב על בנים שירחם עלינו ויסלח לנו
 ששית' סלח לנו ומה ראו לומר סליחה אחר ת'
 תשובה כי על יד תשובה הקבה סולח דכתב
 וישוב אל ה' וירחמנו ואל אלהינו כי ירב' לסל' ו'
 שביעית' ראה נא בעניינו ומה ראו לומר גאולה
 בשביעית כי היה ראוי לומר רפאינו אחר סלח
 בסדר הפסוק הסולח לכל עונייבי הרופא לכל
 תחלואיבי אלא אמר ר' חייא בר אבא מתו' שאנו
 עתידין ליגאל בשביעית קבעוה בשביעית אע"ג
 דבששית קולות בשביעית מלחמות כמוצאי ש
 שביעית בן דוד בא מלחמה אתחלת דגאולה
 הוא ועוד נכון לומר תכף לסליחה גאולה קיו
 שמינית' רפאינו ומה ראו לו רפוא' בשמיני
 אמר' חייא מתוך שניתנה מילה

בשמיני וצריכה רפואה קבועה בשמינית וגם
 כדי לומר גאולה בשביעית שינו סדר הפסוק
 שהיה ראוי לומר רפואה בין סליחה לגאולה
 כדפירוש לעיל בדכתיב הסולח לכל עונייבי
 הרופא לכל תחלואיבי אלא שראו לקבוע גאול'
 בשביעית' הילכך קבועה מיד אחר ברכ' שאחוריה
 ויש בה כ"ז תבות כנגד כ"ז פסוקים שבפרשת מ'
 מילה וכו' תבות בפסו' והיה אם שמוע עד רופא'
 שבזכות התורה והמצות באה רפוא' וכו' אותיות
 בפסוק חיים הם למוציאיהם ולכל בשרו ברפא
 אע"ג דתניא כל הכתוב לרבים אין כננין אותו
 ליחיד ליחיד אין מבנין אותו לרבים ואם כן כיון
 שהפסוק הוא לשון יחיד רפאני ה' וארפא האד'
 אנו אומרים אותו בלשון רבי' פ' הרבה היינו
 במתרגם המתרגם הפסוקים אינו רשאי לשנות
 מיחיד לרבים או איפכא והוא הדין נמי הקורא
 הפסוק בכתבו בזמן שמכוין לקרות אבל פסוק
 של תפלה שאין כוונת הצבור לקרותו אלא ל'
 להתחנן דרך תפילה ובקשה הרי הן בשאר ת'
 תפילות ורשאין לשנותם לפי צורך השעה לפי
 ענין תחנונם ובקשתם וה' יונה כת' דוק בשקור
 כל המזמור או כל הענין בסדר או אין לשנות
 אבל כשמתפלל ואומר פסוקים הנה והנה יכול
 לשנות מיחיד לרבים ומרבים ליחיד ולזה נוטה
 דעת א"א הראש ז"ל קיו

תשיעית ברכת השנים ומה ראו לאומרה
 כתשיעית א"ל אלבסנדר' כנגד
 מפקיעי שערים דכתיב שבור זרוע רשע ודוד
 אמרו בתשיעית דאשרי האיש ולבה רגשו גים

שתי פרשיות הן ויש בה ל' תבות כנגד ב'ג תבות
שבפסוק יפתח ה' לך וז' שבפסוק פותח את יריך
הרי ל' ובפסוק שכור זרוע רשע יש כ"ט אותיות
וקריאתו חשובה כאחת הרי ל' ובאשכנז אין
בשנין בה כלל אלא אומרי' בימות הגשמים ותן
תן ומטר לברכה ובימות החמה נתן ברכה והבי
משמ' ליטנא דגמרא שאלה כברכת השני' אלמ'
אין בשנין אותה אלא ששואלי' בה כטר ובספרד
נוהגין לשאול טל בימות החמה שאומרים ותן
טל לברכה אע"ג דטל לא מיעצר מתפללין עליו
שיתנוהו לברכה ומתחילין לשאול ס' יום אחר
תקיפת תשרי ויום שתפול בה תקופת תשרי הוא
מכלל הששים דתנן ב'ג כמרחשון שואלין את
הגשמים ד'ג או בשבעה בו ואמר ר' אלעזר הלכ'
כ'ג ותניא ר' חנניא אומר ובגולה פירש בבבל
אין שואלין עד ששים יום אחר התקופה ואין
בתר בני בב' גרירינן ואיבעי' לן חס ששי' כלפי
ששים ואין שואלין בו או כלאח' ששים ואסיקנא
כלאחר ששים הילכך בתחלת ערבית של יום
ששים מתחילין וכתב אבי העזרי' דאיתמר ב
בירושלמי דהנך ס' מנינן להו מעת לעת שאם
נפלה תקופת תשרי בלילה מונין ס' מן הלילה
ואם נפל ביום מונין מן היום וכן פסק הוא וכתב
עו' שאם נפלה התקופה ב'ג שעות ביום והצכו' לא
הזכירו בהתפללם בבקר ויחיד אחר תפלתו מ
ההצבור דבתר צבור גריר שאין עושין שתי
תורות וא"א הראש ז'ל כתב על דבריו ולא נהנו
בן אלא לעולם שואלין בתפלת ערבית של יום

ס' וכתב עוד תמרגי למה אנו נחנץ בבני גולה
נהי שהתלמוד שלנו הוא כבלי מ"מ דבר תלוי
בארץ למה נבהוג כמותם אם ככל היתה מצול'
ולא היתה צריכה למים כל הארצות הם צריכות
למים במרחשון ולמה נאחר אותה עד ס' יום כ
בתקופה ולמה לא נעש' במשנתנו ובפ' וזניצא
שמעתי שהיו שואלין וגשמים ז' ימים במרחשון
וישר מאד בעיני ע"כ ושואלין עד תפלת רמוסף
של י"ט הראשון של פסח כל זמ' שמוזירי' הגשמי
ויחדי' הצריכי'ן למט' אח"כ שואלין אותו בשומע
תפלה אפי' בעיר אחת גדלה כגנוה ביחדי' דמו
ושואלין אותו בשומע תפלה אבל ארץ אח' כול'
כמו ספרד ככללה או אשכנז ככללה אם צריכי'
למטר אח"כ כתב א"ה ראש ו"ל בנושוכת שאלה
שיכולים לשאול אח"כ בברכת השנים כפי הצור
להם ואם שאל מטר בימות החמה מחזירי' אותו
וכן אם לא שאל בימות הגשמים מחזירין אותו
אפי' ששאל טל אע"פ שבהזכרה אינו כן כדפרי'
לעיל אבל אם שאל מטר ולא טל אין מחזירין
אותו ואם לא שאל מטר וזוכ' קודם שומע תפלה
אין מחזירין אותו ושואל בשומע תפלה ואם לא
נזכר עד אחר שומע תפלה אם עקר דגליו חוזר
לראש לא עקר דגליו איתמר בירושלמי שחוזר
לשומע תפלה ושאל בה וכן פסק ר"ח ובה"ב כת'
שחוזר לברכת השנים וכן כתב ה"ס במ"ז
וה"אבר ולזה הסכים אדוני אבי ה"ה זצ"ל
עשירית תקע בשופר ומה ראו לומר קבוץ ג
גלויות אחר ברכת השנים לפי שנאמר ואתם

ואתם הרי ישראל ענפכם תתנו ופריכם תשא
 לעמי ישראל כי קרבו לבא וקבוץ גליות הוא
 על ידי תקיעת שופר בדבתיכ והיה ביום ההוא
 יתקע בשופר גזול וגו' והשתחוה לה' בהר הקדש
 בירושלם כדי להקריב קרבנו ובפסו של קרבנו
 יש בו תקיעה דבתי וכיום שמחתכם ובמועדיכם
 ובראשי חדשיכם ותקעתם בחצוצרות וגו' ויש
 בוכ' תיבות ולכן יש בכרבה כ' תכות קיה
אחת עשרה הטיבה שופטנו בכראשונה ומה
 ראו לאומרה אחר קבוץ גליות דכיון
 שיתקבצו הגליות עושה דין ברשעים קודם ש
 שיבאו להתישב בירושלם בדבתיכ ואשיכ ידי
 עליך ואצרוף בכור סיניך ואסירה כל בודליך ו
 ועל ידיכן ואשיבה שופטין בכראשונה וחותרם
 בא' מלך אהב צדקה ומשפט ובראש השנה עד
 חם הכפורים חותמין המלך המשפט כתב אחי
 ה' יחזאל ז'ל מעולם תכהתי על חתימת ברכה
 זו למה בשנת מכל חתים ברכה י'ח לענין מלכו
 הא קיימא לן ברכה הסמוכה לחברתה אין בה
 מלכות ועוד לכאורה איני יורע מה הפרש יש
 בין מלך אהב צדקה ומשפט ובין המלך המשפט
 לענין שצריך לחזור לראש אם שבח אך שאני
 רשאי לשנות מה שהורגל כפי כל אמנם שמעתי
 שבפ' ובינצא אי' אומרי המלך וישר בעיני שוב
 מצאתי בספר הנקרא מחזור ויטרי ה'ג בפ' קמא
 בדרכות כל השנה כולה אומר האל הקדש האל
 המשפט חוץ מעשרת ימי תשובה שאומ' המלך
 הקדש המלך המשפט לפי שעכשיו יושב על
 המשפט לדין כל העולם ומראה עצמו שהוא
 מלך על המשפט ויש אומ' כל השנה מלך אהב
 צדקה ומשפט דגבי משפט שייך לומר מלכות
 טפי משאר ברכות בדבתי מלך במשפט יעמיד
 ארץ ונשאתי וכתתי בדבר לפני א' ז'ל וקבל
 דברי ע'כ שתין עשרה קללת המינין וקבעוה
 אחרי המשפט שכיון שנעשה דין ברשעים כלו
 דבינין וכולל הדמים עם המנין בדבתיכ ושכר

פושעים וחטאים יחדו ועוזבי ה' יכלו ויש בה כ'ט
 תבות לפי שבשומר כופר בתורה שיש בה כ'ז
 אותיות ובתורה שכבת ובתורה שבעל פה ולפי
 חשבון זה אין לומר כל אויבינו אלא ויחזיקו ב
 במהרה והוי שפיר מעין ותיכזה סג' להתיס'
 שכל הכרבה היא בענין אבירת אויבים שלש
 עשרה על הצדיקים ותקנוה אחר קללת הכיני
 שכיון שכלו המנין מתרוממו קרנות הצדיקים
 דכתיב וכל קרני רשעים אגדע תרומכנה קרנו
 צדיק וכולל גרים עם הצדיקים בדבתיכ בפני
 שיבה תקום וכמין ליהוכי יגור אתך גר ויש בה
 כל האלף בית לומ' למען צדיקים עוסקי תורת'
 עשה עמנו חסד ויש בה כ' תבות כנג' הפסוקי'
 שיסודה כהם ז' תבות בפסוק וכל קרני רשעים
 אגדע ול' תבות בפסוק שבאלו כ' פסוקי' בפני
 שיבה תקום וגו' וכי יגור אתך גר וגו' י'ד בונה
 ירושלים ותקנוה לומר אח' על הצדיקים שעיק'
 התרוממות קרנות הצדיקים בירושלם שנאמר
 שאלו של ירושלם ישליו אוהביך ובה כ'ד תבו'
 כנג' כ'ד אותיות שבפסו בונה ירושלים ה' בודד
 ישראל יבנם ונוס' אשכנזי ולירושלם עד' ברחמי
 תשוב ותשכון בתוכה כאשר דברת וסבך לנוס'
 זה במדר' דורשי רשומות שאומר בי מנין ותי
 של שמונה עשר עולה אלף ות' במנין המלאכ'
 שמקבלין תפילותיהן של ישראל ולפי זה הנוס'
 הוא החשבון סכוך ובט' כאב מוסיפין בה נחם
 ובמקומו יתבאר בע' חמש עשר את צמח דוד
 ותקנוה אחר בוכ' ירושלם שכיון שבאי לירושל'
 בא דוד דכתיב אחר ישובו בני ישראל ובקשו
 את ה' אלהיהם ואת דוד מלכם ונהרו אל ה' ואל
 טובו באחרית הימים ובה כ' תבות כמו שיש ב
 בפסוק כי נחם ה' ציון קיט
שש עשרה שמע קולינו ותקנוה אחר צמיחת
 דוד שכיון שבא דוד באה תפלה דכתיב
 והביאותים אל הר קדשי ושבהתים כבי' תפילתי
 שואל אדם צרכיו בשומע תפילה שהיא כוללת

כל הבקשות וכן בכל כרבה וברבה יכול לשאול
מענינה כגון על החולה ברפאינו ועל הפרנסה
בברכת השנים ויחיד מתפלל בה ענינו כיום
התענית ובהלכות תענית יתבאר בע"ה אמצעות
אין להם סדר דאמר רב אסי טעה בראשונות
חוזר לראש בראשונות חוזר לרצה אמצעות
אין להם סדר והלכתא כוונתה ופירשו אין להם
סדר שאם דלג ברכה ואח"כ נזכר קודם שהגיע
לרצה אומרה במקום שנזכר לפי זה ש"צ ששב
ענינו ונזכר אח"כ אומרו במקום שנזכר או מי
ששכח לשאול בברכת השנים או מי שטעה
בעשרה ימים שבין ראש השנה ליכנסתם מלך
אוהב צדקה ומשפט ונזכר אח"כ יאמר אות' ברכ
במקום שנזכר וי"שכס פי' ודאי צריך לומר כל
י"ח ברכו על הסדר שתקנס שהרי כלם הסמיכו
על המקראות אלא לענין זה אין להם סדר שאם
דלג או טעה באחת בהם אין צריך לחזור לאתה
חונן כמו בראשונות שבכל מקום שטועה בהם
צריך לחזור לראש אלא יחזור לראש הברכה
שטע"ה או שדלג ומשם ואילך יחזור על הסדר
ולפי זה ש"צ ששכח ענינו לא יחזור שאם היה
חוזר צריך לומר ענינו ואח"כ רפאינו וכל הסדר
זה אי אפשר דא"כ הוי ברכה לבטלה כיון שאין
מחזירין על ענינו ומי ששכח לשאול בברכת ה
השנים ונזכר חוזר לברכת השנים ובי שטעה
חתם מלך אוהב צדקה ומשפט חוזר לברכת
השיבה שופשינו וכן פי' ר"י וכן עיקר קב
ברכת שבע עשר רצה ותקנוה אח' שומע
תפילה שכיון שכאת התפלה באה
עבודה דכתיב עולתיהם וזבחיהם לרצון על
מוזבחי כי ביתי בית תפלה יקרא וז"ל וזבח' המל'
מוסיפין בה יעלה ויבא וטעתו וחזרתו יתבאר
כל אחד במקומו בע"ה ובהנ"ל בספרד שלא לומר
רצה כמנהג אלא מתחיל ואשי ישראל וכן כתב רב
שרירא גאון לומר רצה ה' אלוינו הבנתה כאשר

כתב רב סעדיה שאין אומרים אותו אלא במנח'
של תעניות ומי שאזמרו תמיד לא יפ' הוא עושה
וביום הכפורים במנחה אף על פי שאין נושאין
בפיהן נהגו לומר רצה ואיני יודע טעם למנהגם
אע"פ שאין נשיאות בפנים במנח' מהענין זה שלא
לומר רצה ואי משום הא דאמר' כל מי שאין
עולה בעבודה פי' כרצה שוב אינה עולה מאי
נפקא מינה וכי בטביל שהיו עולין לרצה לא י
יאמרו אותו כשאין נשיאות בפנים ואשי ישראל
וכו' אע"פ שאין עתה עבודה מתפללי' על התפל'
שהיא במקום הקרבן שתתקבל ברצון ובמדרש
יש מיכאל שר הגדול מקריב נשמתן של צדיקי'
על המזבח של מעלה ועל זה תקנו ואשי ישראל
ו"מ אותו על מה שלמעלה ממנו והכי פירושא
והשב העבודה לזכיר ביתך ואשי ישראל ותפלתם
תקבל ברצון תחילת דבר הוא קבא
שמנה עשרה מודים ותקנינו אחר רצה
דכיון שכאת עבודה באת תודה
דכתיב זובח תודה יכפרגני ואומר מודי מודים
משתקין אותו ושוחזין בה תחלה וסוף ולעיל כ
בברכת אבות פירשתי דין שחיה כפ"ק דב"ק
שדרת של אדם לאחר שבעים שנה נעשה נחש
והוא דלא ברע כמודים מדה כנגד מדה שהח
לו לכרוע ולזקוף כנחש והוא לא עשה כן לכן
נעשית שדרו כנחש וכחנוכה ופורים מוסיפין
בה על הגיסי' ומ"ה ועד מוצאי"כ מוסיפי' וכתו'
לחיים וכל אחד יתבאר במקומו בע"ה אח' הודא'
ברכת כהנים דכתי' וישא אהרן את ידיו אל העם
ויברכם וירד מעשות חטאת אלכא ל
לאחר העבודה ברכה והיה ראוי לאמרה מ
מיד אחר עבודה אלא דעבודה והוראה חרא מ
מ לתא היא ודחוקא שלית צבור אומ' אות' אבל
יחיד אין לאמרה קב
תשע עשרה שוי' שלו ותקמה אח' ברכ' ברני
דכתיב ושמו את שמי על בני ישראל

ואני אכרעם וברכה של הקבה וזא שלם דכתי
העז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום ומרה
ועד יכ' ומוסיפין בה כספר חיים ומקומו יתבאר
בעה ולאחר שיסיים יח' ברכות קודם ילדינו
יכול לענות קדושה קדיש וברכו שאלדי בצור
אינו אלא מתחננים של אחר תפלה ואז אלדי
בצור וימ' לומר מלכינו אלדינו יחיד שמך ב
בעולמך והבי אתמר בהגד' אב' שמאל כל הזרי
לומר ד' דברים הללו אכה ומקבל פני שכינה
עשה למען שמך עשה למען ימינך על תורתך
עשה למען קדושתך וכן נהגתי לז' אלדי כצו'
עד וקלל כחשכותם בלכינו ואלדינו ואלדי
כל בשר יחיד שמך בעולמך בנה עירך יסד ב
ביתך שכלל היכלך קרב קץ ביאת משיחך פדה
עמך שמח עדתך עשה למען שמך עשה למען
תורתך עשה למען קדושתך עשה למען מלאכי
ברומים עשה למען ימינך עשה למען צדקתך
עש' למען' אם לא למעננו למען יחלצו ידידיך
הושיעה ימינך וענינו ויהיו לרצין אמרי פי וכו'
וזה לשון רב עמרם שכתב אחר סיום יח' ברכות
ומכאן ואילך אסור לספר בשבחו של מקום ד'
דכתיב מימלל גבורות ה' שמיט כל תהלתו למי
נאה למלל גבורות השם למי שיכול להשמיט
כל תהלתו אבל אי בעי למי' יודי' אב' מיד' דבעי
דשותיה ביד' והבי תקנו רבנן למימר צלותיה
מלכינו אלדינו יחיד שמך בעולמך יחיד וברך
בעולמך בנה ביתך שכלל היכלך קרב קץ מ
משיחך פדה צאנך ושכח עדתך עשה למען
שמך עשה למען ימינך עשה למען מקדשך
עשה למען כבודך עשה למען מלכותך עשה
למען קדושתך עשה למען גדלך ותפארתך
עשה למען היכלך עשה למען משיחך עשה
למען צדקך עשה למען' אם לא למעננו ח
הרחמן הוא יחיינו לימות המשיח ולחיי העולם
הנא אלדי עד שלאנוצרתיו וכו' עד אכל לא על

די יסור' אלדי בצור עד צורי וגואלי קב
וכורע ופוסע ג' פסיעות לאחריו ככריע'
אחת ובעודו כורע קודם שחוקף
וזה כראש ל' צד שמאלו כמי שבא ליפט כרכו
ואח' לימינו דאמר ר' יהושע בן לוי המתפלל
צריך שיפסע ג' פסיעות לאחריו ואחר כך יתן
שלום ואם לא עשה כן כאלו לא התפלל ויש
נחגין לומר שלום בשמאלי ושלום בימיני עוש'
שלום במרומו וכו' וראיתם מה דאמר' כמסכ'
אמא משום ר' שמע האמרו גותן שלום בימינו
ואחר כך בשמאלו פיר' בימינו של שכינה שהוא
כנגדו שהוא שמאלו וכתב אבי העזרי שאין
לאומרו שאין פירושו שיאמר שלום בימיני וכו'
אלא בשאומר עושה שלום במרומו הופך פנים
ל' צד שמאל וכשראמר והוא יעשה שלום הופך
פניו ל' צד ימינו ובמקום שכלו ג' פסיעות יעמוד
חל' יחזור מיד לבקומו דאיתמר משמיה דרב
מרדכי כחן שפסע ג' פסיעות לאחריו הת' כבעי
ליה למיקם בטל לתלמיד שנפטר כרכו שאם
חוזר מיד דומה לכלב שכ עלקאו שסופו דאכיה
על תחלתו שלא פסע לאחריו כדי ליפט כרכו
ביון שחוזר אליו מיד וכתב רב אלפס מבעי
ליה למיקם התם עד דפתח ש"צ וכד פתח ש"צ
הדר לדוכתי ואיכא ב"ד עד דבטי שליח צבור
בקרשה **קכד**
ולאחר שסיימו הצבור תפלתן יחזור ש
שליח צבור התפלה שאם יש מי
שאינו יודע להתפלל יכוין למה שהוא אומר
ויוציאו וכתבו רב שרידא ורב האי שצריך
שיכוין לכל מה שאומר שליח צבור כראש ועד
סוף באדם שבחפלל לעצמו ואין כספיקין ו
ולא משיהין ופוסעין שלש פסיעות לאחריהם
תם כחזיר התפילה כרי שיענו קדושה אחרי
ועל כן צריך שלא יתחיל יחיד ד' ד

ואח"כ יענו אמן בי העונה אמן ולא שמעו הברכה
 היא אמן יתום והבי מסתבר טפי ומיהו אם יודע
 איזו ברכה סיים אע"פ שלא שמעה מפיו יכול ל
 לענות אמן בדמיון כמסתבר סוטה כבי' הכנסת
 של אלכסנדריא היו מניפין בסודרין להודיע
 סיום ש"ע הברכה ויענו אמן אלמ' שהיו עונים
 אע"פ שלא שמעו מפיו וצ"ל שהיו מכוני' בחשבו
 הברכות ליד' איזו ברכ' הוא אובר וז"ל רב עמרם
 מאן דקאי בבי בניסתא אחורי ש"ע בעי לכוונ
 דעתיה ובתר דחתים ש"ע על כל חותם ברכה
 וברכה להוי עני אמן דהבי אמן רבנן מאי דכתי'
 אמונים נוצר ה' אלו שאומרים אמן באמונה או'
 ש"ע ברוך בחיה המתים והם עונים אמן ועדיין
 לא ראו תחיית המתים ומאמיני' בהק'ה שמחיה
 המתים אומ' ש"ע ברוך גאל ישראל והם עונים אמן
 ועדיין לא נגאלו וז"ל נגאלו הרי חזרו ונתעבדו
 ומאמיני' שעתיד הק'ה לגאלם או' ש"ע וברו כונה
 ירושלים ועדיין היא בחורבנה ומאמיני' בהק'ה
 שעתיד לבנותה ועונים אמן הוי אמונים נוצר ה'
 תניא אין עונין לא אמן חטופה ולא אמן קטופה
 ולא אמן יתומה ולא יורקנה מפיו פ' שלא ימדר
 לאומרה שלא ככוונה בן עזאי אומר האוס' אמן
 חטופה יתחטפו ימיו קטופה יתקטפו ימיו יתום
 יהיו בניו יתומים קצרה יתקצרו ימיו ארוכה
 מאריכי' לו ימיו ובלכד שלא יאריך בה ית' מדיא
 דאמר רב חסדא אין הבוצע רשאי לבצוע עוד
 שיכלה אמן מפיו רוב העונים אבל אם כלה מפיו
 רוב העונים אפי' יש עדיין מיעוט ומאריכי' אין
 צריך להמתין להם כיון שמאריכי' בו ית' מדיא
 אומר ר' שמעון כל העונה אמן בכל כחו פירוש
 בכל כונתו פותה' לו שערין עזן שנאמ' פתחו
 שערים ראשיכם וגו' צדיק שומר אמונים אל
 תקרי אמונים אלא אמונים אלו שאומרים אמן
 מי ששכח ולא אמר יעלה ויבא בראש חדש או
 בחולו של מועד או בכל דבר שצריך לחזור ב

להתפלל אלא א"כ יכול לגמור קודם שיגיע ש"ע
 לקדושה ואם התחיל והגיעו עם ש"ע לקדושה
 יאמר עמו נעריצך וקדושה מלה במלה וצריך
 שיכריז כל יחיד ויחיד למה שאומר ש"ע וז"ל א"א
 הראש ז"ל כתשובת שאלה יש לגעו' באותם ה
 המגביהים קולם ואומרים עם החזן תפלת י"ח
 וקדושה ואף לר' יוחנן דאמר הלואי שיתפלל
 אדם כל היום כולו ויינו בספק התפלל אם לא
 אבל חכא שיתפלל כבר אסור להתפלל שנית
 והחזן מתפלל להוציא מי שאינו בקי והקהל יש
 להם לשתוק ולכוין לברכת החזן ולומר אמן
 וכשאין ט' בבית הכנסת המכונים בברכת ש"ע
 קרו בעיני להיות ברכת ש"ע ברכה לבטלה בי
 נתקב' ברכה ש"ע לאומרה בי' וכשאין ט' המכונים
 לברכותיו נר' ככרבה לבטלה לבן כל אדם יעש'
 עצמו כאלו אין תשעה זולתו ויבין לברכ' החזן
 והמזמרי' עם החזן נראה כקלות ראש ושמעוני
 מאבא מרי שהיה אומר על כל ברכה וברכה ש
 שהיה שומע בכל מקום ברוך הוא וברוך שמו
 והוה שאמ' משה רבינו כי שם ה' אקרא הבו גודל
 לאלדינו ועוד אפי' כשמוזכרים צדיק בשר ודם
 צריך לברכו שנזכר צדיק לברכה עכ' ויענו
 אמן אחר כל ברכה וברכה בין אותם שיצאו ידי
 תפלה ובין אותם שלא יצאו וככונה שיכו' בלבו
 אבת היא הברכ' שבירך המברך ואני מאמי' כזה
 כי אמן הוא לשון האכנת דברים ולא יענה אמן
 חטופה פ' כאלו הא' נקודה בחטף ויש כפרשים
 שלא יחטוף אותו שלא יבחר לענותו קודם ש
 שיסיים המברך ולא אמן קטופה שאינו מחתך
 האותיות ולא אמן יתומה שלא שמע הברכ' כפי
 המברך ופי' ד' ה"ם שלא יצא ידי חובת הברכה
 ועונה אמן כדי לצאת אבל אם כבר יצא לית לן
 בה אבל ברברי' רב כהן צדק משמ' אפי' אם יצא
 כבוד לא יענה אמן יתומה שכתב היבין העבוד
 לשת ק ולשכוע כל ברכה וברכה כפי החזן ו

בשבילו ולהתפלל יכוין אותו וישמע מש"צ כל
 י"ח ברכות מראש ועד סוף ויוצא ידי חובתו אע"ג
 דאמ' כפ"ק דראש דשנה ש"צ אינו פוטר האנוסי'
 שאינן יכולין לבא לבה' שאני הבא שבב' התפלל
 אלא ששבח ולא הזכיר מוציא אף הבקי קכה
ולאחר שיסיים ברכה שנייה יאמ' בקדישך
 ונעריצך וכו' ויענו אחריו קרושה
 ואומרים באשבנו נוסח אחר וזהו נקדש את
 שמך בעולם כשם שמקדישין אותו בשמי מרום
 וקרא זה אל זה ואמר ויש בו י"ד תבות כמו שיש
 בפסוק וקרא זה אל זה ואמר ונוהגין בני ספרד
 ליתן עיניהם למטה בשעה שאומר קק"ק וכני
 אשכנז וצרפת נותנין עיניהן למעלה ונושאים
 גופן כלפי מעלה וסמך למנהגם בספר היכלות
 ברוכים אתם לה' שמו ויורדי מרכב' אם תאמרו
 ותגידו לבני מה שאני עושה בשעה שמקדשים
 ואומרי קק"ק ולבדו אתם שיהיו עיניהם נשואין
 נושאים למרום לבית תפילתם ונושאים עצמם
 כי אין לי הנאה בעולם באותה שעה שעניהם
 נשואות בעיני ועיני בעיני הם וכוונת תעני' מוסי'
 ש"צ סליחות בברכת סלח לנו ואו' עננו בין גואל
 לרופא ובהלכות תענית יתבאר בעה"ק קבו
ש"צ שטעה באחת מכל הברכו' שדלג אותה
 ובשמוכירין אותו יודע לחזור במקומו
 אין מסלקין אותו אבל אם דלג קללת המינין
 מסלקים אותו ביד שמא מין הוא אבל אם התחיל
 אותו שטעה כה אין מסלקין אותו וירושלמי ש"צ
 שדלג ב' או ג' ברכות אין מחזירין אותו חוץ ממי
 שלא אמר תחיית המתים שמא כופ' הוא בתחיית
 המתים ומכניע ודי' ישמא מין הוא ובב' ירושל'
 שמא אינו מאמין בביאת המשיח ואני אומר מין
 הוא וכשמסלקי אותו העומד במקומו לא יסרב
 כלל אע"פ שהעובר לפני התבה צריך לסרב
 בדפרי' לעיל הבא שהוא באמצע תפילה אין לו
 לסרב והיבא שטעה ואינו יודע לחזור שאחר

עומד במקומו מתחיל השני מתחלת ברכ' שטע'
 זה ואם הוה הטענת בשלש ראשונות מתחיל
 בראש ובג' אחרונות מתחיל ברצה ובכל מקום
 שיחיד חוזר ש"צ חוזר אם טעה כשמתחיל התפלל
 חוץ מבב"ח שחרית שאם לא הזכיר יעלה ויבא
 אינו חוזר שלא להטריח על הצבור בתב' בס"ה
 על שם הג' שגב' בתפלת המוסף אין מחזירין
 אותו מפני טורח צבור ודווקא בב"ח אבל בשבת
 וי"ט מחזירים ובספר המצות קטן כתב דאפילו
 בשבת וי"ט נמי אין מחזירין והכי מסתבר דבאי
 שגב' בבת וי"ט מרח' וכן מה שכתב שגב' במוסף
 אין מחזירי לא נהירא דלא קאמר בגמרא אלא
 בפני שתפילת המוסף לפניו אבל לא סמכין
 במוסף על כנחה של אחר זמן בתב' ה"ם במזל
 שאם טעה ש"צ כשמתפלל בלחש שאינו חוזר
 ומתפלל שנייה מפני טורח צבור אלא סומ' על
 התפילה שמתפלל בקול רם ואם טעה באחת
 שיתפלל בקול רם חוץ לעולם כמו היחיד ע"כ קבו
ובשיגיע ש"צ למודים שוחין עמו הצבור
 דגרסינן בירושלמי הכל שוחין
 עם ש"צ בהודאה כתב ה"ם כמזל ולא ישחור יות'
 בדאי ואינו משמע כן בירושלמי דאיתא חתם
 מעשה באחד ששחה יותר בדאי והביערו רבי
 יוחנן בשם דקאי דוקא אש"צ דלא שייך העברה
 אלא כש"צ ומטעם זה אין ליחיד להתפלל אלא
 א"כ יכול לגמור קידם שיגיע ש"צ למודים כד'
 שלא יהא נר' ככופ' אם אינו בשתחוה עם הצבור
 ואם התחיל והגיע ש"צ למודים והוא באמצע
 אחת מן הברכות ישחה אבל אם הוא בתחלת
 ברכה או בסופ' לא ישח' אלא באבות או בהודא'
 והא דתניא הכורע בהודאה הרי זה מגונה מ'
 מוקמינן לה בהודאה שבהלל' ושבברכת המזון
 גרסינן בסוטה בשעה שש"צ 'איבר מודים העם
 מה הם אומרים מודים אנחנו לך וכו' ופליגי בה
 אמוראי טובא ואסקינא אב' רבא הילכ' ביכרינהו

לכולהו חזו נוסחו מודים אנחנו לך ה' אלדינו ואלדי כל בשר ויצרינו ויצר בראשית ברבנו וחוורא
לשמך הגדול על שהחייטנו וקיימתנו וכן חחינו ותקיימנו ותאסוף גליתינו לחצרות קדשך לשמו
חוקך ולעשות רצונך לעכרך בלב שלם על שאנו מודים לך ובירושלמי חותם בה בא' האל ת
ההוראות וכן היה נהוג א"ה הראש ז"ל וכשיגיע לברכת כהנים אם יש שם כהנים נושאים בפידים
ואם אין שם כהנים יאמר הוא ברכת כהנים וכתב בעל המנהיג ברכת כהנים אסור ליחד לאומרה
גם בעבור יש שאין אומרים אותה ובדברים שבין בני בבל ובני ארץ ישראל אנשי מזרח ש"צ אומר
ברכת כהנים בקול רם אנשי מערב ש"צ אומר ושמו את שמי שאסור להזכיר השם אלא אם היה
בהן למדנו מזה שאסור ליחד לקרותם וכ"כ כל הגלות הם אנשי מזרח וקורין אותה בקורא בתורה
ע"כ וכתב עוד על שם ד"שי שאין לש"צ לומר פסוק ושמו את שמי שכבר בקטנו ברכנו בברכה
המשולשת בתורה ובכר אמרנו הם שולש'ומה לנו להוסיף עוד ושמו את שמי בשם שאין אנו אומ'
בה תברכו את בני ישראל ששניהם לשון צוואה ולא לשון ברכה אבל רב עמרם כתב
ואם אין שם כהנים אומר אלדינו ואלרי אבותינו ברכנו בברכה
וכו עד שלום וכו'

הלכות נשיאות כפים

ביון שעקר רגליו כשהתחיל אבל אם לא עקר
רגליו ברצה שוב לא יעלה ובשעק' רגליו לעלו'
אומר יהי רצון מלפניך ה' אלדי שתהא ברכה זו
שצויתנו לברך את עמך ישראל ברכה שלמה
ולא יהא בה מבשול ועון מעת' ועד עולם ועולין
לדוכן ועומדי' שם פניהם כלפי הדיכל ואחוריה
כלפי העם ואצבעותיהם כפופים לתוך כפיהם
עד שש"צ בסיים מודים ואז אם הם שנים קורא
להם כהנים כחזירין פניהם כלפי העם ואם הוא
אחד אין קורא לו אלא הוא עצמו כחזיר פניו
וכתב ד"ת שאין לש"צ להפסיק לקרות כדג' דהוי
הפסק בתוך התפלה אלא חזן הכנסת פי' הממונ
על כל צרכי בית הכנסת קורא וכתב ה"ר פרץ
בשם ד"ת שאין ש"צ אומר אלדינו ואלדי אבותינו
ברכינו בברכה וכו' אלא מיד כשיסיים מודים
קורא החזן כהנים ודי כתב דוקא להם שלא היו
רגילין לומר אלדינו ואלדינו אבותינו אבל ע
עכשיו שש"צ רגיל לאומרו בכל פעם בצנוגם

אין נשיאות כפים בפחות מעשרה ובהגנים
מן המניין כל כהן ושאין בו אחד מן מ
הדברים המעכבין צריך לישא כפיו ואם אינו
נשא עובר בשלשה עטה בה תברכו אמו' להם
ושמו את שמי והוא שיהיה בכי הכנסת כשקורא
כהנים דכתיב אמור להם ומתרגמין כד יברון
לדגן אבל אם אינו שם אינו עובר כתב ה"ר פרץ
שאם אין שם אלא אחד אינו עובר דילפינ' ליה
מאמור להם דמשמע דוקא לרבים ואינו נראה
דלהם על אהרן ובניו קאי ופי' אמור להם לכל
אחד בהם ואם הוא נושא כפיו מתכרך דכתיב
ואברכה מברכך וכן מצותי' יחלוץ מנעליו שזו
היא מתקנת רבן יוחנן בן זבאי שלא יעלו' לדוכן
במנעליהם ויטול ידיו ויברך על גטלת ידים
וכתב הו"ם במזל שצריך ליטול עד הפרק כמו
בעבודה וכשמתחיל ש"צ רצה כל כהן וכהן ש
שבבי' הכנסת נעקר במקומו לעלות לדוכן אף
אם לא יגיע שם עד שיסיים ש"צ רצה שפיר דמי

כשהגנים נלשאים כפיח נכון לומר וכן היה נחמד
 וה' מאד מרושנבורק בשהיה ש"צ היה אומר
 אל דינו ואל די אמותינו עד כהגנים ואמ' כהגנים
 בקול רם כדי לקרות אותם ואומ' עם קדושך
 בלחש וכשמחזירין פניהם כלפי העם מברכין
 בא" אמה אש' קדשנו בקדושתו של אהרן וצונו
 לכרך את עמו ישראל באהבה ומניחין ידיהם
 כנגד כתפיהן ופושטין ידיהן וחולקי' אצבעותיה'
 על פי המדרש מציץ מן החרבים ששכיב' למעל'
 מראשיתו ומציץ מבין חרבי אצבעותיה' ומכוונין
 לעשות ה' אוידים כין ב' אצבעות לב' אצבעות
 אויד אחד ובין אצבע לגודל ובין גודל לגודל
 לקיים מציץ מן החרבים וש"צ מקרא אות' יברך
 והם עונין אחריו מלה במלה עד שיוסימו פסוק
 ראשון ואז עונין דקהל אמן וכן אחד פסוק שני
 וכן אחד פסוק שלישי ואין מברכין אלא בלשון
 הקדש ובעמידה ובנשיאות כפיים ובקול רם
 וכספרי מסמך לה' אקרא כה תכרכו ירושלמי
 בקול רם בקולו של רם בלמד שהקבה משחף
 קולו עמהם דא' במעולה שבקולות לא גרול ו
 ולא קטן אלא כינוני ואחר כך בתחיל ש"צ שים
 שלום ואז ובהגנים מחזירים פניהם כלפי הקדש
 ואומר רבון העולמים עשינו מה שגזרת עלינו
 עלינו עשה אתה מה שהבטחתנו השקיף ממעון
 קדשך מן השמים וכרך את עמך ישראל ואין
 רשאים להחזיר פניהם עד שיתחיל ש"צ שים
 שלום ואין רשאים לכוף אצבעותיה' עד שיחזרו
 פניהם ועומדים שם ואינו רשאי לעקור משם
 עד שיסיים ש"צ שים שלום וכשמחזירין פניהם
 בין כתחלה בין בסוף לא יחזרו אלא דרך ימין
 אין ובקרא שקורא כהגנים רשאי לקרות כהגנים
 עד שיכלה אמן כפי הצבור פירוש שעוני' אחר
 ברכת מודים ואין כהגנים רשאים להתחיל ב
 גבר' עד שתכלה התבה כפי ובקרא ואי' הצבו'

עונין אמן עד שתכלה ברכה כפי הכהנים ואין
 כהנים מתחילין בברכה אחרת עד שיכלה א
 אמן כפי הצבור אין ש"צ רשאי לענות אמן אחר
 ברכה של כהנים שמא תתכלכל דעתו ולא ידע
 איזו ברכה יש לו להקרות פסוק שני או שלישי
 כתב ה"ס מרושנבורק שאם שליח צבור כהן אם
 יש כהנים אחרים לא יעלה לדוכן משום שירוף
 הדעת שמא לא יוכל לחזור להפלתו ואפי' אם
 אין שם כהנים אחרים לא יעלה אלא אם מוכרח
 שיחזור לתפילתו בלא שירוף דעת ויעקור רגליו
 מעט בעבודה ויאמר מודים עד ולך נאה להודו'
 ויעלה לדוכן ויברך ברכת כהנים ויקרא לו אח'
 וצריך שהמקרא יכוין בלבו אל התפלה כשעה
 שיתחיל ש"צ יח ואם לאו אינו יכול להקרו' תנא
 אמור להם מכאן שהחזן אימר להם אמרו פירש
 שמקרא אותם וגם בכאן כתב ה"ר פרץ שאינו צ
 צריך להקרות ליחיד כיון דנפקא לן באמור להם
 ולא נהירא בדפר' לעיל ירושלמי ובלבד שיהא
 החזן יש ראל וכתב ה"ס במ"ז מסתדלין שיהא
 ובקרא ישראל שנאמר אמור להם מכלל ש
 ובקרא אינו במותם ובשעה שהכהנים מברכין
 העם לא יבישו ולא יסחו דעתם אלא יהו עניה'
 כלפי כשה כמי שעומד בתפלה והעם יכונו ל
 לברכ' ויהיו פניהם כנגד פני הכהני' ולא יסתכלו
 בהם תני אהבה כרחי דרב בינימין בר חייה עם
 שאחורי הכהנים אין ככלל ברכה אבל שלפניה'
 ומצריהם אפילו מחיצה של ברזל איכ' בפסקת
 ולאחריהם נמי אם הם אנוסים הם ככלל וברכ'
 דאמ' ר' שמלאי בי' הכנסת שכולם כהנים עולין
 לדוכן למי מברכין לאחיהם שבשרות ירושלמי
 עיר שכולה כהנים עולי' לדוכן למי מברכין ל
 לאחיהם שביצפון ושכדרום ונזי' העונ' אחריהם
 הנשים והטף ובוקי לה בנכרא בשאין שם אלא
 עשרה כהנים אבל אם יש שם יותר מ' ה
 והתרים מי' יעלו ויברכו ה' עונין אחריהם

אחריתם וכשעה שמברכין אין לעם לומר שום פסוקים דגרסינ' בסוטה בפ' ואלו נאמרין בשעה שמברכין העם מהם אומ' ברכו את ה' המבורך ומסקינ' דלא למימרינהו כל' יש עכד שמברכ' אתו ואינו מאזין פ' שאינו מכרין לכרכה שיברכו ואם היו אומרינ' הפסוקים לא היו יכולין לבוין לכרכה הילכך אין לומר שום פסוק אלא יש ל' לשתוק לבוין ברכה כהן אינו רשאי להוסיף מ' מודעתו ברכה וית' על אלו ה' פסוקים של ברכת כהנים ואם הוסיף עובר ע' כל תוסף אבל אם בירך כבר עבור אחד ובא למקום אחר ומצא צבור שלא הגיעו לכרכת כהנים יכול לברכם פעם אחרת ואלו טפסולים לישא בפיהם בי שיש לו מום בירו כגון שהם בהקניות או עקומה או עקושות בפני שהעם מסתכלי בו והרם כמזל בתכ' מי שיש לו מום בפניו או בידיו ורגליו לא ישא בפיו ובגמרא לא קאמ' אלא בידיו מפני ש שהו נוט' אותם וניכר בהן זבלגן והוא מי שירורו יורד על זקנו וסומא באחת מעיניו לא ישא בפיו היו בני עירו רגילים בו' ובבירי הכל שהו זבלגן או סומא ישא בפיו היו ידיו צבועות סטים ופאה לא ישא בפיו מפני שמסתכלין בו ואם ר' אנשי אנשי העיר מלאכתן בכך הריזה ישא שאז לא יססכלו בו מי שאינו יודע לחתך האותיות כגון אלו שאומרים לאלפי עיינין ולעיינין אלפי'ן ובוצעא בזה לא ישא בפיו קטן או אפי' גדול שלא יתמלא זקנו לא ישא בפיו והמ' הוא לבדו אבל עם אחרים כשידע לישא בפיו נושא עמהם כהן שהרג את הנפש אפי' בשוגג לא ישא בפ' דיב' ובפרש' כפיכם אעלים עיני ככם גם כי תרכו תפלה אינני שומע ידכם דמים מלאו נשתמד לא ישא בפיו וכתב הרם כמזל אפי' שכ בתשוב' אבל על שאר עבירות אין מונעין אותו מלישא בפיו ודשי כתב כיון ששבה בתשובה יכול ליש' בפיו וכן בת' רבינו גרשום והבי' ראי' מהירושלם

שלא שתאמר כהן פלוני מנלה עריו ושופ' דמים ומברכיני ואומר לו הקב'ה וכי הוא מברכך הלא כתיב ואני אברכם וה' מאיד מרוטנבורק כתב כתב שאין אומרים לו לעלות ואם עלה אי' מוחין בידו ורב נטרונאי כתב שאין לעלות בתורה ראשון שכבר חלל קדושתו של אהרן ואם קרא בתורה ראשון יש חילול גדול ולא מסתבר דאף אם לא ישא בפיו משום דאיתקש לשירות אבל לקרות בתורה ודאי כיון ששכ קרינ' ביה ובשו' רשע מרשעו ונו' שכור לא ישא בפיו כת' הרם כמזל שיה' רביעית יין ככת אחת לא ישא בפיו שתאו בשני פעמים או שנתן לתוכו מעט מים מותר ואם שתה יותר מרביעית אע"פ שהוא מזוג ואע"פ ששתאו בכמה פעמי' לא ישא עד שיסיר את יינו מעליו לא היו בו מדברים המונעים נ' נשיאות בפ' אע"פ שאינו מדרקק במצו' וכל העם כרגנין אחריו נושא בפיו שמצות עשה היא לכל כהן לישא בפיו ואין אומרים לרשע הוסף רשע והמנע מן המצות ואל' תתם ותאמ' מה תועיל ברכת חריוט שאין קבלת הכרבה תלויה בכהני' אלא בהקפה שנ' ואני אברכ קבט אין נשיאות בפ' אלא בשחרתי ומוסף ובנעילה ביום שיש נעילה כמו ביום הכפורים והמעדות אבל לא במנחה דשכיחא שכרות שמא יהא הכהן שכור ואפי' במנחה של תענית גזירה אטו שאר ימים והני מילי בתעני' שיש בו נעילה כמו ביום הכפורים ותעני' עבור שמנחה הוא בעוד היום גדול ואתי לאיחלופי במנחה דשאר ימי אבל תענית שאין בו נעילה כגון ט' באב ויז בתמוז הואיל ותפלת המנחה סמוך לשקיעת החמה היא דומה לתפלה נעילה ואינה מתחלפת במנחה של שאר הימים הילכך יש בה נשיאות בפ' וכה' כתב דפרסי כהני ידיהם ביום הכפורים כתפלת המנחה דהוי כ כתפלת המנחה של שאר תעניות שהיא סמוכה

לשקיעת החמה תבא נמי כיון דמפשי ביה דחמי
הוא סמוכה לשקיעת החם ובאשכנז אין נוחגין
בן וכן כתב רב עמרם שאין נושאין בפיהן כ
במנחה ביום הכיפורים והלם כמול כתב כהן
שעבר ועלה לדוכן ביום הכיפורי במנחה כיון
שהדבר ידוע שאין שם שכרות ורי זה נושא
בפיו ואין מורידין אותו מפני החשד שלא יאמרו
פסול הוא ולכך הורידוהו קל

מאן רחמי חלמא ולא ידע מאי חזא ניקום
קמי כהני בשעה שעולין לדוכן ונימ'
חכי רבונו של עולם אני שלך וחלומותי שלך
חלו חלמתי ואני יודע מה הוא בין שחלם לעצמי
בין שחלמו לי אחרים אם טובים הם חזקם ו
ואמצם בחלמותיו של יוסף ואם צריכין דפואה
דפאם כמי מרה על ידי משה וכמי ירחו על ידי
אלישע וכמרים בצרעתה וכנעמן מצרעתו
וכחזיקהו מחליו וכשם שהפכת קללת בלעם
מרעה לטובה כך תהפוך כל חלומותי לטובה
ותרציני ויכוין דלסים בהרי כהני דעני צוברא
אמן ואי לא לימא הכי אדיר במרום שוכן בגבור'
אתה שלום ושמך שלום יהי רצון שתשים
עלינו שלום

ולאחר שיכיס ש"צ חזית תפלה נופלח
על פניהם ובתחנון וזל הלם
במזל לאחר שישלם התפלה יפול על פניו ויש'
מעט הוא וכל הצבור ויתחנן והוא נופל ושיב
ונביה ראשו ושאר העם ומתחנן מעט בקורס
ביושב ורב נטרונאי כתב וזל הנופל על פניו
צריך לתלות פניו למעלה מן הקרקע ואדם
חשוב לצד שמאל ומנביה צד ימין ובאשכנז
נוהגין להטות על צד ימין והכי איתא במדרש
במקרא דוימינו תחבקני ואיתמר נמי במגלה
בפרק הקורא אמר רב הונא בריה דרבא חזינא
לאביי ורבא דבי נפלי על אפייהו מצלי אצלוי
פ' חזי בטין על צדיה ולא היו משתחוו על פניה

אפילו בלא פשוט ידים ורגלים אעפ"י שבין התור'
אין השתחויה אסורה על הרצפה אלא בפשוט
ידים ורגלים מדרבנן אסור אף בלא פשוט ידים
ורגלים ורב עמרם כתב וזל ונופלין צבור על
פניה ומבקשים רחמים ושואל כל אחד בקשתו
ואומר רבן כל העולמים ואדוני האדונים האל
הגדול הגבור והנור' רחם עלינו שאנחנו עבדיך
ומעשה ידיך בשר ודם עפר רבה ותולעה כה
אנו מה חיינו מה חסדינו מה צדיקנו כה גבורות
מה באמר לפניך ה' אלדינו ואלדי אבותינו הלא
כל הגבורים כאין לפניך ואנשי השם כלא היו
וחכמים כבלי מדע ונבונים ככלי היצכל כי כל
מעשיהם תוהו וימי חיינו הבל לפניך מה נאמר
לפניך ה' אלדינו כי אנחנו העריונו והרשענו ואי
לנו כהן לעשות חובתנו ולא כהן גדול שיכפר
על חטאתנו ולא מזבח להקריב עליו קרבן ולא
בית קדש הקדשים להתפלל שם ולכן יהי רצון
מלפניך שתהא תפילתנו שאנו בתפללי לפניך
מקובלת ותחשב לפניך כפרים וכבשים כאלו
הקרבנו אותם על גבי המזבח ותדענו וכו' ואית
דבעי כימר הא דר' ינאי דאמר כד ניעו כשגתיה
לימא רבוני חטאתי לפניך יהי רצון מלפניך ה'
אלדי ואלדי אבותי שתתן לי לב טיב וחלק טוב
ורוח נבוכה ונפש שפלה ושכר טוב ואל יתחל'
שמך כנו ואל תעשינו שיחה בפני הכריות ואל
תהי אחריתינו להברית ותקויתנו לכפח נפש
ואל תצריכנו לכתב בשר ודם שכתנתם מעוטה
וחרפתם מרובה ותן חלקי בתורתך עם עושי
רצונך ובנה עירך ובית ויחיכלך ומקדש בכהר'
בימינו מהר עננו ופרנו ככל גזירות קשו והושע
ברחמיך הרבים כשיח צדקך ועמך ועום החזן
ואומר אבינו כל כינו חננו וענינו כי אין כנו מ
מעשים עשה עמנו צדקה והושיענו לכען שמך
ואנחנו לא נדע ורב נטרונאי כתב גפילת אפים
בצבור על פניהם אתר תפלה רשות היא ו

והיפלין בבית האכל ואין גופלין כבי' החתן אמר
 ד' אלעזר אין אדם חשוב רשאי ליפול על פניו
 אלא אם כן נענה ביהושע בן נון פי אלא אם כן
 הוא בטוח שיענה ביהושע ומפרש בירושלם
 דוקא כשמתפלל על הצבור דכסיפא לי' מילת
 שמרהרין אחריו שאינו ראוי ליענות אבל בינו
 לבין עצמו שפיר דמי וז' וז' וז' ואנחנו לא נד'
 וגו' והטעם לפי שהתפללנו ככל ענין שיכול
 אדם להתפלל בישיב וכעמידה ובנפילת אפים
 כאשר עשה משה רבינו דבתי' ואשב בהר וכת'
 ואנכי עמדתי בהר וגו' ואתנפל לפני ה' ומחאר
 שאין בנו כח להתפלל בענין אחר אנו אומרים
 ואנחנו לא נדע ואומר ש' קדיש ואחר כך צום
 אשרי ובתכרוב עמרם זאח"כ אומר ובא לציון
 ואתה קדוש וכן כתב הר"ם במ"ז ולא הזכירו
 למנצח מזמור לדוד יענך ה' ביום צרה ונוהגין
 עתה לומר אשרי יושבי ויענך ה' ביום צרה שיש
 בו מענין הישועה קלכ

ומתרגמין

הקדושה ואומרים ותשאני
 רוח ומתרגמין אותו ואומרי'
 ה' מלוך לעולם ועד ותרגום כדי שיבינו כ'
 כל העם וזהו שנקרא סדר קדושה וצריך ליה'
 בו מאד לאומרו בכוונה דאמר ר' שב"ג משום ר'
 יהושע מיום שחרב בית המקדש אין לך יו' שאין
 בו קללה ולא ירד הטל לכרכה וכל יום מרובה
 קללתו מיום שלפניו אלא עלמא אכאי קאי ק
 אקדושה דסדרא ואמין יהא שמייה רבא דאגדתא
 ואוכר קדיש ומוסיף בו תתקבל צלותהון עד
 ואכרו אמן יהא שלמא וכו' וכתב רב צמח שאין
 ליחיד לומר סדר קדושה דכל דבר שבקדושה
 אינו בפחות מעשרה ואם הוא תלמיד יעסוק
 באגדתא דפרק גיד הנשה ויאמר שלחני וגומ'
 שלש כתות של באלכי השרת אומרות שירה
 אחת אומר קדוש וכו' אם אינו תלמיד והוא בעל
 פסוק יעסוק במקראות הקדושה שרפי עומדים

ממעל לו אבל סדר קדושה זקנים ונביאים
 הראשונים תקנוה ואין לו ליחיד להשיג את ג
 גבולם דכל דבר שבקדושה אינו פחות מעשרה
 ויש מי שאומר כן שהם פסוקי הרי הוא בקורא
 בתורה וכול יחיד לאומרן וכלכר שיאמר אותו
 בניגון וניקודן ושעמן כדרך שהתינוקות קורין
 לפני רבן ולמעלה כתבתי בשם א"ה ראש ז"ל
 שיוחד יכול לאמרה קלג

ואומר

עלינו לשבח וכשיגיע אל אל לא
 וישע יפסיק מעט קודם שיאמר
 ואנו משתחוים כדי שלא יהא נראה כאלו חוזר
 למעלה וז' וכסא כבודו בשם ממעל וא' לומר
 אלא ומושב יקרו וכן הוא הנוסח בספר היכלות
 ונפטרין לבתיהן לשלום ובספרד נוהגין בכל
 יום אחר קדיש לומר מזמור הטח ה' אוניך ענני
 וקדיש אחריו ואחר כך עלינו לשבח ובכל זמן
 וזמן משנין המזמור לפי ענינו כגון ברכי נפשו
 ברוך ובאיל תעריג על אפיקי מים בחולו של
 מועד ומזמור שיר חנוכת הכי' בחנוכה ובפורים
 למנצח על אילת השחר ומנהג טוב הוא ובסידור
 רב עמרם כתב לאחר שיסיים ש' עושה שלום
 נוהגין לו' מי כאלדינו וכו' עד אתה הוא מושיענו
 אתה הוא שהקטירו אבותינו לפניך קטרת ה'
 הסמים פטום הקטרת הצרי הצפורן החלבנה
 והלבונה משקל שבעים שבעים מנה מו' וקציעה
 שכולת נדר וכרכום משקל ששה עשר ששה
 עשר מנה והקושט שנים עשר קלפה שלשה
 וקנמון תשעה בורית כרשינה תשעה קבין יין
 קפריסין סאין תלתא וקבין תלתא ואם אין לו יין
 קפריסין מביא חמר חיור יין עתיק מלח סדומית
 רובע מעלה עשן כל שהוא ר' נתן אומר אף כ'
 כיפת הירדן כל שהוא אם נתן בה דבש פסלה
 ואם חיסר בה אחת מכל סממניה חייב מיתה
 ר' שב"ג אומר הצדי אינו אלא שרף מעצי הקטף
 בורית כרשינא ששפין בה את הצפורן כדי ש

שתהא עזח והלא מי רגלים יפין לה אלא שאין
מכניסין מי רגלים בעזרה מפני הכבוד ואומר
השיר שהיו הלויים אומרים כבי המקדש

ביום ראשון היו אומרים לה' הארץ ומלואה
בשני היו אומרים גדול ה' ומהולל כאד בשלשי
היו אומרים אלדס נצב בעדת אל בדכיעי היו
אומרים אל נקמות ה' אל נקמות הופיע בחמישי
היו אומרים הרבינו לאלדים עוזינו בששי היו
אומרים ה' כלך גאות לבש בשבת היו אומרים
מזמור שיר ליום השבת מזמור שיר לעת' לבא
ליום שכולו שבת ומנוחה וחיי העולם הבא

אמר ר' אלעזר אמר ר' חנינא תלמידי חכמים
מרבין שלום וכו' ואומר קדיש עד עושה שלום
וכן בערב לאחר שיגמרו תפלת ערבית נוהגין
לומר פטום הקטרת אבל לא השיר ולכ' אומרים
פטום הקטורת בבקר ובערב והשיר בבקר ב
בלבד לפי שזה מצותו בבקר ובערב וזה לא
היתה מצותו אלא בבקר קלר

בשיני ובחשימי מוסיפין לומר תחנונים
אחר שמסיים ש' חזרת התפילה

ובסדר רב עמרם כתב שנוהגים לומר אם עונינו
ענו בנו וידי ויעבור אבל בכל אלו הארצו אין
נוהגין לומר אלא והוא רחום כאשר הוא כתוב
בסידורי ימה שמוסיפין תחנונים בשני וחמישי
לפי שהם ימי רצון לפי שמי'ם של קבלת לוחת
אחרונות שהיו ימי רצון עלה כשהרבינו ביום
ה' ירד ביום ב' ולכך נוהגין ג' להתענות בהן
ולאחר תחנונים מתחננין בנפילת אפים קודם
שיקום ש' לאמר תחנונות בכל מקום ומקום לפי
מנהגו ועומד ואומר קדיש עד לעילא ומוציא
ספר תורה ועומד כפתח ההיכל ואומר גדלו לה'
אתי ועונין ואומרים הקהל רוכבו ה' אלדינו

ועול' על התכ' ואומרי' על הכל יתגדל וכו' קלה
גרסינן בפ' הקור' את המגל' בשני ובחמישי
וכמנהג בשבת קורין ג' א' פותח

עליהן ואין מוסיפין עליהם ואין מפטירין בנבוא
וגרסינן בפ' שני דמגלה בשני ובחמישי ובשבת

במנוחה קורין בסדרן בסדר של אותו השבוע
ותניא בבבית מקום שמפסיקין בשבת בשחרית
שם קורין במנוחה בשיני ובחמישי ובשבת הכאה
ואלו ג' שקורי' קורין לכהן תחל' ואחכ' ללוי ואחכ'
לישר' דגרסינן בפרק הניזקין אלו דבר' שאמרו
משום דרבי שלום כהן קורא ראשון ואחריו לוי
ואחריו ישראל וכתב א"א הראש זל ואף אם בא
כהן לחלוק כבוד לרבו או למי שגדול ממנו
שיקרא ראשון בשני ובחמישי הרשות בידו ב
בשכשות וימים טובים דשכיחי רבי' כבי הכנס
אין הרשות בידו דלא לית' לאינצוי' דרב הונא
דקרי' בכחני בשכשות וימים טובי' כש' המופלג
בחכמ' הי' דאפי' ר' אמי ור' אסי כהני חשיבי דארע
דישראל הוו כייפי ליה ומשבע מדבריו שאם הוא
גדול ומופלג שיכול לקרות בפני כהן אבל רב
עמרם כתב כל היבא דאיבא כהן לית' ליה הרשות
לישראל לסיקרי קמיה אפי' הוא נשיא בישראל
וכן כתב רב נפרונאי דאפי' כהן עם הארץ קור'
לישראל תלמיד חכם אמר אבי' נקיטנן אם אין
שם כהן נתפרד' חבילה פ'שי בלשון אחר שלא
יקרא לוי כלל וכן כתב ר'ח ורב עמרם ופירוש
אחר פירש שלא יקדום לוי לישראל אלא מי
שירצה יקדום אם ישראל הוא גדול קודם ואם
הלוי גדול או אפילו שוין הוא קודם וכן עיקר
ואמר אבי' נקיטנן אם אין שם לוי כהן קורא
במקום לוי ודווקא כהן הראשון עומד כמק' לוי
וכמכר' פעם אחרת וקורא אבל כהן אחר לא
יעלה שלא יאכרו הראשון פגום הוא וכן לא י
יעלו שני ליום זה אחר זה שלא יאמרו אח' מהם
פגום היא ויש מקובות שנוהגים לקרות הרבה
כהני בהפסד ישראל כיניהם ואין חוששין ש
שיאמרו הראשון פגום הוא כיון שקראו ישראל
אחריו וכן כתב רב עמרם וכתב דקרי' כהן לוי

וישראל קריבא דבעי אי בעי כהן למיתניה
 ואיקרי שפיר דמי וכשאינ שם כהן וקורא ל
 לישראל במקומו אומר במקום כהן כדי שלא
 יטעו להאבילו חלות אבל העולה במקום לוי
 אין צריך לומר במקום לוי דמעשר ראשון מות
 לזרים וגם לא שכיח קלו
בשבת שקורין שבעה קורין אחר לוי תח
 הממונין על הצבור ואחריהם תח
 הראוין לכנותם פרנסים על הצבו ואחר כך ראשי
 שאבותיהם כמונים על הצבור ואחר כך ראשי
 כניסיות וכל העם קלו
ואלו השלשה אין קורין פחו מעשר פסוקי
 וידבר עולה מן המנין ואי סליקא ע
 עיניכא בכציר מי פסוקים כגון פרשת עמלק
 שאין בה אלא ט' פסוקים שפיר דמי ואין קורין
 עם כל אחת פחות מן פסוקים שנים קורין ג'
 ואחד קורא ר' ואיזה מה שקורא ד' הרי זה משוכח
 קלח **אין** משידין בפרשה פחות בג'
 פסוקים פיר' הקורא בתורה
 לא יקרא עד סוף הפרשה בענין שלא ישאר מ
 מכנה אלא שני פסוקי משום היוצאים שיאמרו
 העולו אחריו לא יקר' אלא שני פסוקי הנשארי'
 וכן לא יתחיל בה פחית משלשה פסוקים שאם
 יתחיל בה שני פסוקים הגכנס ושומע אומ' לא
 קרא עם הראשון אלא כ' פסוקי שמראש הפרש'
קלט הקורא הפרשה צרי' לסדר אות
 תחילה פעמים ושלוש
 בינו לבין עצמו בהוא דר' עקיבא שקראו אותו
 לתורה ולא דעה לעלות לפי שלא סרד אותה
 תחלה ודריש ליה במקרא אז ראה דספרה וגומ'
 ואינו רשאי לקרות עד שיאמרו לו קרא וזהו
 שנהגו שש' קרא לעולים ואפי' ראש הבנסת
 או חזן הבנסת לא יקרא עד שיאמר לו קרא וכל
 הקורין מברכין לפניו ולאחריה ופותח הספר
 קודם שיברך ואחר כך יברך דתניא פותח ודוא

וגולל ומברך פי' לאחר שפתח חחר וסוגרו ואו
 מברך וחזור ופותח וקורא דברי ר' מאיר דמי
 יהודה אומר פותח ודואה ומברך והלכה כרבי
 יהודה ולאחר שקורא גולל ומברך וזה נוסח
 הכרכות ברכו כקול רם כדי שיענו הצבו ברוך
 ה' המבורך ואע"פ שאו' ברכו אינו כמוציא עצמו
 מן הכלל כהן שאומרים המבורך וה' יהודה כ
 ברצלוני בתכ בשם רב סעדיה גאון אע"פ שאומ
 המבורך ולא הוציא עצמו מן הכלל צרי' להחזי'
 עמו לכלל לגמרי ולומר ברוך ה' המבורך מיה
 דהוא אברכת המזון שאע"פ שאומר נברך צריך
 לחזור למקום שפסק ולומר ברוך הוא שאכלנו
 משלו ובטובו חיינו ואע"פ שכב' בירך על התורה
 בבקר קודם פרשת הקרכנות חזר ומבר' אשר
 בחר בנו בשקורא בתורה ולא הוי ברכה לבטל'
 דמשום כבוד תורה נתקנה בשקורא בעבור
 ובתכ אחי ה' יחיאל ז"ל ואם איתר אדם לבא ל'
 לבית הבנסת עד קריאת התורה והתח' בברכו'
 וכשסיים ברכת התורה קודם שהתחיל פרשת
 הקרכנות קראוהו בתורה בזה נסתפקתי אם יש
 לו לברך אשר בחר בנו או נאמר שאין לחלק
 הואיל ותקנו ברכה זו על קריאתה בעבור יש לו
 לברך אע"פ שכבר בירך או נאמר ודאי אח' מהן
 לבטלה דהיאך יברך ברכה אחת פעמים בזה
 אחר זה בלי הפסק כינתים וכן היה כל' אמנם
 שאלתי את פי א"א ה"דאש ז"ל ואם לייש לו לברך
 כי לא חלקו חכמים ואם קראוהו לקרות בתורה
 קודם שיברך ברבת התורה ודאי גל' שאין לו
 לברך שנית אשר בחר בנו דלא נדע מפי שנפט
 באהבה רבה ומטבע של ברכה אחרונה כן
 הוא אשר נתן לנו תורת אמת וחיי עולם נשע
 בתוכינו היא תורה שבעל פה דכתי' דברי חכמי'
 כדרכונות וכמסמרות נטועים לאפוקי אותם
 האומרי' ולחיי עולם נטעה כתוכינו ושתי הברכו
 אלו יש בהם מ' תבות כנגד מ' ימים שעמד משה

בזה כת' בעל המנהג שחוקרא בתורה ומברך
 בה נטלו בידו וסמך למנהג מהדא דסבב כך
 היה מנהגם של אנשי ירושלם אדם יוצא מפתח
 ביתו ללבו בידו וכ' עד וזה קורא בתורה ונשא
 בפיו ומניחו על גבי קרקע אלבא שצריך לישול
 הספ' בידו בשע' קריאה קם
 הקורא בתורה ונשתתק זה ש
 שעומד תחתיו יתח' בבמקום
 שהתח' הראשו' דאין תימ' ממקו' שפס' והראשוני'
 נחברכו לפנייהם ולא לאחריה' ואחרוני' בתברכו
 לאחריהם ולא לפנייה קמא
וצריך לקרות מעומד דתנן הקורא את
 המגילה יושב יצא מה שאין כן ב
 בתורה ומטעם זה נמי צריך לזהר שלא לסמוך
 דאמנינן בפרק שני דזכחים עמידה מן הצד פי'
 ע' סמיכה איכא בינייהו לרבנן לא הוי עמידה ו
 וצריך שלא יקראו שנים דתנן במגילה קראה
 שנים יצא מה שאין כן בתורה אלא אחד וקורא
 אותו שעולה ואין ש"צ קורא עמו ומה שנתנו ה
 האידנא שש"צ קורא פי' א"א הראש ז"ל לפי שאין
 הכל בקיאים בטעמי קריאה ואין הצבור יוצאין
 בקריאתו והוא בעיניו ביודע ואם לא יקראוהו
 אתי לאינצוי עם ש"צ לכך תקנו שיקרא ש"צ ש
 שהוא בקי בלשון אלה ומ"מ גם העומד לקרות יקרא
 בנחת עם ש"צ שלא תהא ברכתו לבטלה והא
 דאמרינן שלא יקראו שנים פי' בקול רם דטעם'
 משום דתרי קלי לא משתמעו ומי שאינו יודע
 לקרות אינו ראוי שיקראו ש"צ והוא כרבה ל
 לבטלה ולא מסתבר שיברך על קריאת ש"צ ע"כ
 ומיהו אם יודע לקרות משמקרינן אותו שפי' דמי
 ואם ש"צ רוצה לברך לעצמו ולקרנת צדי' שיהא
 אתר עומד אצלו ותניא בתוספתא חזן העומד
 לקרוא אחד עומד ומחזן עלי' עד שיקרא וגרסו'
 גמי בירושלמי רב שמואל בר רב יצחק על לבי

ירושלמי

בנסתא וחזא חזנא דקרא ולא קאי בר איניש ת
 תחותו א"ל איסר לך בשם שנתינתה ע' סרסור
 כך אנו צרכין לנהוג בה ע' סרסור אין הקורא ר
 רשאי לקרות עד שיכלה אמן מפי הצבור קמב
כתב בעל המנהג אם טעה הקורא או ה
 החזן המקרא אותו טוב שלא להגיה
 עליו על שגגותיו כרבי שלא להלכין פניו דאע"פ
 שטעה בה יצא ידי קריאה דאית' במדרש שאם
 קרא לאהרן והן יצא והרם כמזל בכתב קרא ו
 וטעה אפי' בדקדוק אות אות מחזירין אותו עד
 שיקראנה בדקדוק קמב
אין קורין בתורה בפחות מ' גדולים בני ח
 חורין ואם התחילו ב' ויצאו מקצתן
 גומרין אין קורין בחומשין בעבור פי' אם כתב ח
 חומש לברו אפי' בגלילה כספר תורה אין קורין
 בו עד שיהיו כל ה' חומשין ביחד תניא בתוספתא
 בית הבנסת שאין להם מי שיקרא אלא אחד כ
 כגון שאין בה מי שידע לקרות אלא חד עומד
 וקורא ויושב חוזר ועומד וקורא ויושב אפילו ז'
 פעמים וכת' א"א הראש זצ"ל דזו התוספת נשנית
 לפי המנהג הראשון שהיה ראשון מברך לפנייה
 והאחר' לאחר' לכך צרי' לישב ככל פעם ופעם
 להכי' שהן ז' אבל האידנ' שצרי' לברך ככל פעם
 ופעם כרבה ראשונה ואחרונה כמו בהן שקרא
 במקו' לוי אין צרי' לישב עיר שכולה כהני' כולן
 קורין בתורה פעמי' הראשו' ופעמי' חברו קבר
מדלגין בנביא ואין מרלגין בתורה פי'
 שלא ידלג מפרשה זו לפרשה א
 אחרת והני כילי בשני ענינים
 ראובא למחש שמא תתכלכל דעת השומעם א
 אבל בחד ענינא כגו' אחרימו ואך כעשור שכתב
 גדול קורא ביום הבפורים ששניהם מענין אחד
 כדלגין ובנביא מדלגין אפילו בשני ענינים וזה
 בברי' שלא יפסיק המתורגמן פירוש שלא ישהה

בדילוג אלא כבודי שישלים התורגמן אותו פסוק
 שתרגם שאין כבוד לצבור לעמוד בשתיקה וכן
 אין גוללין ספר תורה בצבור מפני כבוד צבור
 אין קורין לאדם אחד בשני ספרי תורות משום
 פגמו של ראשון שלא יאמרו חסר הוא אבל ג'
 גברי בג' ספרי כגון רח טבת שחל להיות בשבת
 לא היו פגימה קמה
בימי חכמי התלמוד היו דגילין לתרגם
 כדי שיבינו העם כי לשונ' היה אדמי
 ואין הקורא רשאי לקרות לתורגמן יותר מפסוק
 אחד אלא קורא לו פסוק אחד ומתרגמו וחוזר
 וקורא לו פסוק שני ואין המתרגם רשאי לתרגם
 עד שיכלה הפסוק מפי הקורא ולא הקורא רשאי
 לקרות פסוק אחר עד שיכלה התרגום מפי ה'
 המתרגם ואין הקורא רשאי להגביה קולו יותר
 מן המתרגם ולא המתרגם יותר מהקורא והקור'
 אינו רשאי לסייע למתרגם שלא יאמרו תרגום
 בתוב בתורה קטן מתרגם על ידי גדול אבל א'
 אינו כבוד לגדול שיתרגם על ידי קטן כתב רב
 נטרונאי אלו שאין מתרגמים ואומרים אין אנו
 צריכים תרגום דרבנן אלא בלשון שלנו בלשון
 שחצמוד מתרגמין אין יוצאין ידי חובתן אלא ח'
 חייבין לתרגם אבל אם אינן מתרגמין להכעים
 בני נדויהם ואם בפני שאינן יודעין לתרגם י'
 ילמדו ויתרגמו ואם יש מקום שרוצים לפרש ל'
 להם יעמוד אחר חוץ מן המתרגם ויפרש להם
 כדצונם אבל התוספת כתבו על הא דתניא ר'
 חלפתא בן שאול אומר לא שנו אלא במקום ש
 שאין תורגמן אבל במקום שיש תורגמן פוסק
 משמע שגם בימי חכמי התלמוד היו מקומות ש
 שלא היו מתרגמין ככאן סעד למנהג שלנו שאין
 אנו דגילין לתרגם ואמר' נבי בירושלמי כמה
 דאנ' חמי רבנ' נפקי לתענית וקרו ולא מתרגמין
 חזא אמרה שאין התרגום מעכב וגרא' שהם היו
 דגילין לפרש להמן העם שהיו מדברים ארמי'

אבל לדירין מה תועלת בתרגו' כיון שאין מבינן
 אותו ואין לומר גלמוד מהם לפרש לעם בלשון
 שיבינו דיש לומר תרגו' שאני שנתקן ברו' הקודש
 קמו **גרסינן** בפ' דברכות ועוזבי ה'
 יכלו זה המני' ספר תור'
 כשהוא פתוח ויוצא ואפי' בין פסוק לפסוק אסו'
 לצאת אבל בין גברא לגברא שפיר דמי גרסינן
 בפרק ואלל מגלחין כיון שנפתח ספר תורה א'
 אסור לספר אפי' בדברי תורה שנאמר וכפתחו
 עמדו כל העם ואין עמידה אלא שתיקה שנ' בי
 עמדו ולא ענו עוד וזה דאיתא בפ' דברכו רב
 ששת מהדר אפי' וגרים פי' כשעת קריאת התור'
 פרשי שהיה גורם בלחש דהא דאמרין שאסור
 לספר היינו דוקא בקול רם לפי שמונע האחר'
 מלשמו' אבל בלח' שרי ובה' פי' הני מילי דאסו'
 לספ' בדליב' ד' צייתי לכת' אבל אי איב' ד' צייתי
 שפיר דמי ורב אלפס פי' דוק' רב ששת שתורתו
 אומנותו אבל איניש אחרינא אסו' כתב רב שר
 שלום סת' בין בשמוציאין אותו בין בשמחזירין
 למקומו עומדין מפניו לאלתר ויושבי לאלתר
 ואי' צריכין לעמוד עד שעונין הצבור יהא ש'
 שמה רבא ולא ראינו מי שנוהג כך דמה שכתב
 בפרשה עמדו כל העם אותה עמידה שתיקה ה'
 היא אבל לעמוד מפני ספר תורה עד שעונין
 אמן יהא שמ' רבא לא שמענו קמו
אסור לאחזי ספר תורה אלא מטפחת ד'
 דאמר ד' פרנך אמר ד' יוחנן האוחז
 ספר תורה ערום נקבר ערו' שאין לו שכר אות'
 מצוה אמר' שפטיה אמר' יוחנן י שקראו בתורה
 גדול שבכולם גולל דאמר' יהושע בן לוי עשר'
 שקראו בתורה הגולל נוטל שכר כנגד כולם ו
 ורגילים באשכנז לקנותו בדמים יקרים לחב'
 המצוה וכת' בעל העיטור איכ' מאן דאמ' עשרה
 לאו דוקא אלא גדול שבבית הבגסט ואיכא מ'
 מדעשרה דוקא שבעה שקראו בתורה ומתרגם

ומפטיד ושיצ ואמר ר' שפטיה אמר ר' יוחנן הגולל
 ספר תורה יעמידנו על התפר שאם יקרע יקרע
 והתפירה ואמר ר' שפטיה אמר ר' יוחנן הגולל סת'
 גוללו מבחוץ וכשהוא מהדקו מהדקו מכפנים
 פי כשהספר עומד לפניו יחפוך הכתב אליו ו
 ויתחיל לגלול מבחוץ ואחר שנמר הגלילה י
 ידוק סוף המטפחת ככפנים שכשיבא לקרות
 בו ימצא ההידוק בפניו ולא יצטרך להפך הספר
 לצד ההדק אמר ר' ינאי בריה דר' ינאי סבא מ
 משמיה דר' ינאי מוטב תגלל מטפחת סביב סת'
 ולא יגלל ספר תורה פי' שלא ישים ספר תורה
 בחיקו על המטפחת ויגלול ספר תורה כדי ש
 שתכרוך במטפחת אמר ר' תנחום אמר ר' יהושע
 בן לוי אין המפטי מתחיל עד שיגלל הספ' כדי שלא
 יהא הגולל טרו' ולא יוכל לשמוע ההפטר קמח
גרסינן בפר' ואלו נאמרין אין שיצ רשאי
 להפשיט התכה בצכור כל זמן
 שהם בב' פ'שיהו רגילין להביא ספר תורה
 מבית אחר שהוא משתמר בו לב'יה ופורשין ב
 בגדי נאים סביב התורה ומניח אותה על התכה
 וכשיוצאים משם ונוטלי' ספר תורה ליתנו בבי'
 שמשתמר בו לא יפשיט התכה בפני העכור ש
 שטורח צבור הוא להתעכב שם עם סת' אלא
 מוליך סת' והעום יוצאים אחריו ואחר כך בא
 ומפשיט והתכה קמט

ותו גרסינן התם אמר ר' תנחום אמר ר' יהושע
 בן לוי אין העכור רשאי לצאת עד ש
 שינטל ספר תורה ושמאל אומר
 עד שיצא ולא פליגי הא דאיכא פתחא א
 אחרינא אמר רבא בר אהינא אסברה לי אחרי
 ה' אלדיכם תלכו פ'שי איהא פתחא אחרינא מ
 משינטל סת' לצאת דרך פתחו הרוצה לצאת
 בפתח אחר יוצא אפי' לא יצא סת' ליכא פתחא
 אחרינא נכון הוא שיצא סת' ולא יצא ארס כפני
 סת' וגא' פי' שהא דאמר ר' יהושע בן לוי בכל מקו'
 קאמ' כש'שיצ אומ' עוש' שלום אחר גכר תפילתו
 אין צבור רשאי לצאת עד שינטל סת' להצניע
 והוסיף שמאל כי בזמן שמוציאין אותו מב'ה ל
 להצניעו אין רשאי לצא' עד שיצא וילכו אחריו
 ויעשה לה הידורם ואמר רבא בר אהינא אסבר'
 לי אחרי ה' אלדיכם תלכו חילכך ליעכביה לסת'
 עד דנפי' והוא אחורי' ולא נפי' מקמיה
 ואי איכא פתחא אחרינא
 רשאי ולאח' שגמר
 קריאת הספר אומ' שיצ קרי'
 ומחזי' הספ' למקימו ואמ' תהלה לרוד
 וסדר קדושה בסדר שאר הימים וש
 מקומו שאומרי' תהלה לרוד
 וסדר קדוש מיד ואח' מחזירין
 הספר לבקומו

הלכות בית הכנסת

ק שתהיה גבוה מכל בתי העיר ודווקא בתים ש
 שמשמשין כהן אבל בירניות ומגדלים שאין
 משמשין כהן יכולין להגביהן יותר כב'ה וג' ש
 שהוא משופע ואינו ראוי לתשמיש צרי' לשער
 המקום שהוא ראוי לתשמיש שלא יהא גבוהה ב

קודם שאיצא מבית הכנסת אפרש דינה
 וקדושתה כופין בני העיר זה
 את זה לבנות להם בית הכנסת ו
 ולקנות להם תורה נביאים וכתובים ואין בונין
 אותה אלא בגובה של עיר ומגביהין אותה עד

מתר הבית הכנסת יא מי שהגביה ביתו יות' כבה
 שכוּפין אותו להשפילו ואין פותחין אותו אלא
 למזרח שכן מצינו בהיכל שהיה פתוח במזרח
 ופירשו התוספות דוקא בימיהם שהיו מתפללי'
 למערב אבל אנו שמתפללים למזרח לצד אי'
 אין עושין הפתח במזרח ובונים בה היכל להניח
 בו כת' ובוני' אותו לרוח שמתפללי' כנגדו באות'
 העיר כדי שיהיו פניהם מול ההיכל כשיעמדו ל'
 תפילה ומעמידין בימה באמצע נית הכנסת ל'
 לעמוד עליה הקורא בתורה כדי שישמעו כולם
 וביצד יושבים בה הזקנים פניהם כלפי העם ו'
 ואחוריהם כלפי ההיכל וכל העם יושבי' לפניהם
 שורות שורות ראשונה פניהם כלפי בני הזקני'
 ושל אחריה פניה כלפי אחורי השורה שלפניה
 וכן בולם עד שיהיו כל העם פניהם כלפי ההיכל
 וכלפי הזקנים וכלפי התבה ובעת שש' עומד
 בתפילה יורד לארץ לפני התבה ופניו כלפי ה'
 הקדש כשאר העם
בתי כנסיות ובתי מדרשות אין נוהגין בהן
 קלו ראש כגון שחוק והיתול ושיחה
 בטלה ואין אוכלין ושותין בהן ולא נאותין ולא
 סטילין בהן ולא נכנסין בהן בהכה מפני החמה
 ולא בגשמים מפני הגשמים ותלמידי חכמים מ'
 מותרין לאכול ולשתות בהן ואין כחשבין בהן
 חשבונות אלא אם כן הן של מצוה כגון חשבון
 קופה של צדקה ופריון שבמים וכיוצא בהן ואין
 מספידין בהן אלא אם כן יהיה ההפסד לאחר מ'
 מגדולי העיר שכל בני העיר מתקבצין ובאין ל'
 להספידו ואם צרי' ליכנס בה לצרכו כגו' לקרות
 לאדם יבנס ויקרא מעט או יאמר דבר שמועה
 ואחר כך יקראנו כדי שלא יהא נרא' כאלו נכנס
 לצרכו ואם אינו יודע לקרות ולא לשנות יאמר
 לאחר מן התנקות קרא לי פסוק שאתה קורא
 בו או ישנה מעט ואחר כך יצא שהישיבה בה
 מצוה שנ' אשרי יושבי ביתיך היו לו שני פתחים

לא יבנס כפתח זה לעשותה דרך לצאת כפתח
 השני לקצר דרכו ואם היה הדרך עובר שם ק'
 קודם שנכנה בית הכנסת מותר לעשותה דרך
 וכשנכנס בה להתפלל מצוה לפי שנכנ' כפתח
 זה לצאת כפתח אחרת ומות' ליכנס בה במקלו
 ובתרמילו ובאפונדתו ויכול לרוק בה וכלכו
 שישפשפפו בגליו ונוהגין בו כבוד לכבדו ו'
 ולרבעו ונוהגין בכל המקומות להדליק בהן נ'
 נרו לכבדו ואפי' לאח' שחרבו עדיי' הן בקדושתן
 וכשם שנוהגין בהם כבוד בישובן כך נוהגין ב'
 בהם כחורבנן חוץ מביכו וריכוץ שאין מכבדין
 ולא מרביצין אותן עלו בהן עשבים תולשין אות'
 ומניחין אותן במקומן משום עגמת נפש כדי י'
 שיראו העם ותעיר רוחם וישתדלו לבנותה ואם
 התנה עליו להשתמש בה בשעת כנין מותר ל'
 להשתמש בו בחורבנו אבל בישובו לא מהני
 ביה תנאה ואפי' בחורבנו לתשמש מגונה כגון
 זריעה וחשכונו של רבים לא מהני תנאה קנב
אין כותרין בית הכנסת כדי לבנות אחר'
 שמה יארע להם אונ' שלא יבנו האחר'
 אלא בונים האחרת תחלה ואח' כך כותרין הישב
 והני מילי שהיתה הראשונה חזקה אבל היתה נ'
 בטויה ליפול יכולין לסותרה ולבנות אחרת ו'
 וכלכו שלא יתעצלו בכנינם אלא ימהרו ו'
 וישתדלו לבנותה מיד קנב
מותר לעשות מכית הכנסת מדרש
 אבל לא ממדרש בית הכנסת
 שקדושת מדרש יתרה על ק'
 קדושת בית הכנסת בני העיר שמכרו בית ה'
 הכנסת יכולין לקנות בדמיה תבה מכרו תבה י'
 יכולין ליקח בדמיה מטפחת מכרו ס'
 בטפחת לוקחין כדמיה חומשין
 בברו חומשי' לוקחין
 בדמיה
 ספר תורה

רחבה

אכל איפכא להורידן מקדושתן לא ואפילו אם
קנו בקצת המעות דבר שקדושתו חמורה אין י
יכולין לשנות המותר לקדושה קלה וכן אם גבו
מעות לבנות בית המדרש או בית הכנסת או ל
לקנות תורה או מטפות או סת' ורצו לשנותן
אל צור' שנכו אותן אין משנין אלא מקדוש' קלה
לחמורה אכל אם עשו כהן הדבר שנכו אותם
בשכילו משנים המותר לכל מה שירצו והא ד
דבית הכנסת נמכר' וגי' מילי של כפרים שאין
באין אנשים ממקומות אחרים שלא נעשית א
אלא לכני הכפר לכהן אבל של ברכים שבאין
שם אנשים ממקומות אחרים אפי' בנה אותה מ
משלהם אינה נמכרת אלא אם כן תלו אותה ב
בדעת היחיד או יעשה כה היחיד מה שירצה ו
וממ' המעות נשארין בקדושתן ואם בנה בית
סתם והקדישוהו אחר כך לבית הכנסת דינו כ
בבית הכנסת וסידו אינו קדו' אלא משישתמשו
בו אפי' אם בנאוהו תחלה לשם בית הכנסת ו
וכשמוכרין בני הכפר בית הכנסת יכולין ל
למוכרה ממכר עולם והלוקח יעשה בה מה ש
שירצה חוץ ממרחץ ובמרחץ וכית השביל וכית
הבסא והא דאמרין שהמעו' נשארין בקדושתן
ואין הלוקח יכול לעשות בה אלו הארבע דברי
הגי' מילי בשלא מברוהו וטובי העיר במעמד
אנשי העיר אבל מברוהו וטובי העיר במעמד
אנשי העיר עושין במעו' מה שירצו וכן הלוקח
יעשה בה אפי' אלו הדברים וכל יחיד בשלו
יכול למוכרו ולעשות בדמיו כל מה שירצה א
אפי' ספר תורה בית הכנסת או לבנים או ע
עצים מבית הכנסת וכן שכתרו יכולין ליתן
במתנה דמתנה כמכר וכן יכולין להחליפם ב
באחרים וכן יוצאין לחולין אבל אסור למשכנ'
או להשכירם שעדין נשארין בקדושתן שאין כ
כאן דבר אחר שתחול קדושתן עליו לבנים ח
ודשי' שגעשו לצורך כה' אין בהם קדוש' קבד

של עיר אעפ' שמתפללין בה
בתעניות אין בה כשו' קדוש'
מפני שהוא עראי ולא נבקעה לתפלה וכן בתים
וחצרות שמתקבצין בהן להתפלל באקראי אין
בהן שום קדושה תשמישי מצות כגון סוכה ו
הלולב שופר וציצית אין בהן שום קדוש' ויכולין
להשתמש בהן תשמישי קדושה כגון תיק של
ספרים תפילין ומזוזות וספר תורה ורצועות ש
של תפילין וארגז שנותנים בו ספר תורה או ח
חומש וכסא שנותנין עליו ספר תורה וזילון ש
שתולין לפני הדב' יש בהן קדושה וצריך ל
לגונזן מטעם ספרי תורה שכלו וכולין לעשו'
מהן תכריכין במת מצוה וזו היא גניזתן וספר ת
תורה שכלה גונזין אותו בספר ת"ח שונה ה
הלכות ובבלי חרס אין עושין כתבה כסא לסת'
אבל שרי לעשות כתבה גדולה קטנה וכן מותר
לעשות מכסא גדול כסא קטן אבל אסור לעשו'
ממנו שרפרף לכסא וכן מותר לעשות מזילון
גדול וזילון קטן או לעשות ממנו כיס לסת' אבל
לעשות ממנו כיס לחומש אסור הביכה אין בה
קדושת ארון אלא קדושת כה' הארון וכל מה ש
שעושין לסת' מועיל בה תנאי להשתמש בו ש
שאר תשמיש קנח
ואחר שיצא מבה' ילך לבית המדרש
קודם שילך לעסקיו ויקבע עת ללמוד דאמר רב
ששת בשעת שמכניסין האדם לדין אומרים לו
קבעת עתים לתור' נשאת ונתת כאמור' וקביעו'
העת צריך שיהא קבוע ותקוע בענין שלא י
יעריכנו אף אם הוא סבור להרויח הרכה ימ"ס
קודם שילך לבית המדרש יכול לאכול פת ש
שחרית אם הוא רגיל בו כדאמרין בעלמא כ
כדשעיסכר כי רב ועייל לכלה וטוב שירגיל ב
בו כדאמרין ששים ושלשה מיני חלאי תלוין
במרה ובולס פת במלח וקיתון של מים שחרית
מבטלתן ומצוה להנהיג עצמו במדה ה

טובה לשמו בר אותו כדי שהוא בריא וחזק ל
 לעבודת הבורא יתעלה קנו
ואחר כך ילך לעסקי דכל תורה שאין ע
 עמה מלאכה סופה בטילה וגוררת
 עון שאם אין לו מה יאכל העווגי יעבירונו על ד
 דעת קינו וכ"כ לא יעשה מלאכתו עיקר אלא
 עראי ותורתו קבע כמו שמצינו בחסידים ה
 הראשונים שהיו עושין מלאכתן עראי ותורתן
 קבע וזה נתקיים בידם כי אין מעצור לה' ל
 להושיע ברב או במעט וישא ויתן באמונה ו
 יזהר מלהזכיר שם שמים לבטלה שכל מקום
 שהוכרת השם בצויה מיתה מצויה ומאד מאד
 יזהר אדם בענין השבועה שהרבה הפליגו רבו
 בענין שבועת שקר ואפי' לישבע באמת כמו ש
 טאמרו אלף עיירות היו לו ליגאי המלך וכולם
 נחרבו בחמת שבועות אמת ויזהר מלהשתתף
 עם רגוי דשמה יתחייב לו שבועה וישבע בשם
 אלוהיו ועובר בטו' לא ישמע על פיך ומי'אם ב
 נשתתף ונתחייב לו שבועה יכו' לקבלה ואשרו
 מי שאיפשר לו לזהר בלישא וליתן עמהם ביו'
 אידם שלא לכבוד להם דבר המתקיים ושלא ל
 לקנות מהם דבר שאינו מתקיים ושלא לקבל מ
 מהם דורון ושלא להלוות בלא ריבית ושלא
 לפרען ושלא ליפרע מהם מלו' בשט' דתנ' ג' ימי'
 לפני אידיהן אסור לשאת ולתת עמהם ואסיקנ'
 ובגולה אין אסור אלא יום אידם כלכד וכיהו א
 אין כל אדם יכול לעמוד בזה וגמ' לשי' התירו ש
 שאין הגוים עכשיו עובדי ע' ועוד כיון שעיקר
 פרנסתינו עמהם ואנו נושאין ונותנין עמהם כ
 כל השנה ואי פרשינן מנייהו ביום אידם איבא
 איבה שרי ואע"פ שאנו מלוין להם מעות והם
 נותנים אותן לגלחים שרי שאין הגלחין קונין
 מהם לא נמיי ע' ולא הקרובתה אלא אוכלין ו
 ושותין אותן קנו **ובשיגיע** שעה
 רביעי

סעודתו דאמר ר' פפא שעה רביעית
 זמן סעודה לכל היא ואם הוא תלמי' חכם ועוס'
 בלימודו ימתין עד שעה ששית דתניא ששית
 מאכל חלמידי חכמים ומשם ואילך לא יאחר ד
 ויהיו כזורק אבן לחמת והם דלאט עים מירי ב
 בצפר' אכ' טעי' מירי בצפר' לית לן כה קנח
ובשבא לאכול יטול ידיו קודם ואפילו
 לחולין ולאן דוקא כשאוכל פת
 אלא לכל דבר ששיכולו במשקה צרי עני' אכל
 הגוש' ידיו לפירו' הרי זה מגסי הרחם וצרי' ליה
 בנטילת' שכל המולז' בנטילת' הי' נדוי כדאמר'
 את מי נדו את ר' אלעז' בן רנדה שזלזל בנטילת
 ידים וכל המולזל בנטילת ידים בא לידי עניות
 וא"ר זריק' אמר' אלעז' כל המולזל בנטילת יד'
 נעקר מן העולם ומיהו כמחנה ההולכי' למלחמ'
 פטורין בנטילת ידים ראשונים ואע"פ ששיעור'
 ברביעית יוסיף ליטול כשפע דאמר רב תסרא
 אנא כשאני בלא חפני מיא ויהבו לי מלא חפני
 שיבתא ויברך על נטילת ידים אע"פ שאינו א
 אלא מדרבנן שהצריכו נטילה לחולין משום
 צרך תרומה פי' שלא יבא לאכול תרומה בלא נ
 נטילה וסתם ידים שניות לטומאה ופוסלות ה
 התרומות ומשום דבי תקנו שיהא רגיל ליטול
 אף לחולין ואע"פ שלא היה צריך לחולין לאוב
 בני קבולי טומאה נינהו ושייך לומ' וצונו כדב'
 שהוא מדרבנ' ואסמכיה אלאו דלא תסור ולא י
 יברך עד אחר הנטיל' אע"ג דכל הברכו מברין
 עליהם קודם לעשייתן שאני הכא שפעמים אין
 ידיו נקיות ואינו יכול לברך קודם הילכך תקנו
 שלעולם יברך אחר כך ועוד כיון דמברך קוד'
 הניגוב הי' שפיר קודם לעשייתן שגם נגוב הוא
 מן המצוה וינגבם היטב קודם שיבצע דאמר
 ר' אבהו כל האוכל בלא ניגוב ידים כאילו אוכל
 לחם טמא שנאמר ככה יאכלו בני ישראל את
 לחםם טמא כגודם

לחמם שבא במטריא בלא ניגוב ידים קנט
 אין נוטלי לידיו אלא מבלי אבל כל הכלי
 כשרים אחד כלי אבנים וכלי גללים
 וכלי אדמה וצריך שהיא מחזיק רביעי אם ניקב
 בכונס משקה פי' שאם ישימו אותו על משקים
 יכנסו בתוכו דרך הנקב והוא גדול מנקב ש
 שהמסק' שבתוך הכלי יוצאין בו אז בטל מתור'
 כלי ואין נוטלין ממנו לידיו ואפי' אם הוא מחזיק
 רביעת מן הנקב ולמטה והני מילי שנוטל דרך
 פיו למעלה דמה שממנו מה נקב ולמעלה אינו
 חשוב ככלי ומצא שאין הבנים באין על ידיו מ
 מדבלי אבל אם נוטל דרך
 הנקב שרי כיון שמחזיק רביעית ממנו ולמטה
 וכתב בספר המצות קטן שאם יחדו לזות תור'
 כלי עליו ומותר ליטול ממנו אם יחזיק רביעית
 עד שינקב במוציא דת ואיפשר לחלק דווקא ל
 לענין טומאה מועיל יחוד לזתים אבל לענין כ
 נטילה ששיעור בכינס משקה כיון שניקב כזה
 השיעור אינו חשוב עוד כלי שבר כלי או כלי
 שלם אפי' אם הוא מחזיק רביעית אם אינו יכול
 לעמוד על עצמו בלא שישמכוהו אינו כלי ה
 הילכך מגופת חבית שהיא חדה אין נוטלין מ
 ממנה אבל אם יתקנה ויכולה לעמוד מעצמה
 ולקבל רביעית נוטלין ממנה דמת וכפישה ש
 שתקנן נוטלין בהן לידים שקופה אע"פ ש
 שתקנן שמקבלין אין נוטלין בהם שאין דרך ל
 לעשותן שיקבלו כלי שתחל' תיקונו כן שאינו
 יכול לעמוד בלא סמיכה ואין משתמשין בו אלא
 על ידי סמיכה חשיב שפיר כלי על כן כת' אא
 הראשון כלי שהוא מלא נקבים מתחתיו ופיו
 צר למעלה וכשמניח אדם אצבעו עליו אין ה
 המים יוצאין וכשמסירו המים יוצאין מות' ליטא'
 ממנו אע"פ שאינו מחזיק כלום כיון שעשוי ל
 לקבלה בענין זה וזה עיקר תשמישו נקרא כלי
 ולא יתן מים לחבירו בחפניו שאין נוטלין אלא

מן הכלי כח' הרים במזל כלי שנשבר שבירה
 ומטהרתו מידי טומאה אין נוטלין ממנו לידים
 מפני שהוא שבר כלי וצריך שיכואו הכי' בכח
 אדם דלא נה"ג שכתבו שבותר להטביל ידיו
 ככלי דאמר' רב האי ארית דרלאי אין נוטלי' ממנו
 לידים פי' צנור שדולין מים מן היאור ושופכין
 בו והוא נמש' ממנו להשקות השדה אין אדם י
 יכול לתת ידיו לתוכו כדי שילקחו המי' עליה
 משוט דלא אתי מכח גברא שכבר פסק כח ה
 השופך ואי' מטבילי' בו הידים פי' אם הטבילם ב
 בתוכו לא חשיב טבילה לטהרם מכח טבילה
 דשאובין הן ואי מקרי' ידי לגבי דוולא פי' שקור'
 ידיו למקום שפיכ' כלי והמי' דאין מכח הראשון
 של השופך על ידיו ש"ד ואי בויע דוולא בכונס
 משקה פי' שיש בו נקב מאחוריו בכונס משקה
 וכעוד ששופך דרך פיו לצנור מקלח מאחוריו
 ליאור מטבילין בו הידי' פי' וטהורין מכח טביל'
 דחשיבי כאלו הטבילים ביאו דנצוק זה מ
 מחבר הכלי ליאור וחשיבי מים שבצנור מחוברי
 למימי היאור וחשיב כאלו מטבילין ביאו עצמו
 אע"ג דנצוק כזה לא חשיב חבור לענין טבילה
 חכית שיש בה מים בניחה על ברביו ונטה ו
 ונוטל ממנו לידים דחשיב שפיר מכח גברא ה
 היתה כושה בארץ על צדה והמים בקלחין מ
 ממנה או שעומד' והמים יוצאין דרך נקב שבה
 ונתן ידיו שם לא הוי נטילה אבל אם היה כרוג
 בנקב והסירו וקבל המים על ידיו חשיב שפיר
 כח גברא וצריך להחזירו ולהסירו בכל שפיכה
 ושפיכה קוף פסול ליתן לידים אבל כל אדם א
 אפי' חרש שוטה וקטן גוי או גדה כשרי' המטביל
 ידיו במים סאה הראוין למקוה שפיר' מי ומברך
 על טבילת ידים וכן כת' הרם כמזל כל הצריך
 נטילת ידים והטבילם במקוה אין צריך דבר א
 אחר ואם הטבילם במים שאין בהן שיעור מקוה
 או במים

121

שאוּבֵין שְׁבַקְרָקָע לֹא עָשָׂה וְלֹא כָלוּ שְׁאִין הַמִּים
שְׁאוּבֵין מִטְהָרִין אֶת הַיָּדִים אֲלֵא כְּנִטְלָה קָם
שִׁיחָא בְּמִים מִרְא' מִים שֶׁאִם נִשְׁתַּנּוּ
צִרִיד מִרְאִיתָן בֵּין מַחֲמֵ רֵבֵר אֶחָד שֶׁנִּפְל
לְתוֹכָן בֵּין מַחֲמֵת מִקוֹמָן פְּסוּלִין כְּדִתְנֵן נִתְּן לִ
לְתוֹכָן קוֹבֵדָם וְקִנְקֵנְתוֹ וְשִׁינּוּ מִרְאִיהֶן פְּסוּלִין ו
וְשֶׁלֹא נַעֲשָׂה בְּהֵן מִלֵּאכ' דִּתְנֵן עָשָׂה בְּהֵן מִלֵּאכָה
אוּ שִׁטְרָה בְּהֵן פְּסוּלִים הָרִיחַ בְּהֵן כָּלִים פ
פְּסוּלִים אֲכַל הָרִיחַ בְּהֵן כָּלִים מוֹדָחִים אוּ כָּלִים
חֲדָשִׁי כְּשֶׁרִי' הַמִּים שֶׁהִנְחִיתוּ מִטְבֵּל בְּהֵן גְּלוּסְקִין
פְּסוּלִים אֲבָל אוֹתָן שֶׁמִּטְבֵּל בְּהֵן יָדִיו וְשִׁטָּה ב
בְּגִלוּסְקִין כְּשֶׁרִים וְכִלְכֵּד שֶׁלֹא יִשְׁתַּנּוּ מִרְאִיתָן
כְּתֵב הָרִים בְּמִזְלֵ אִם נִתְּנָלוּ גִלְיָה וְאוֹסֵר אוֹתָם לִ
לְשִׁתוֹת פְּסוּלִים וְאִיפְשָׁר הָאִידֵנָא שְׁאִין חוֹשְׁשִׁין
לְגִלְיָה כְּשֶׁרִי' אֵף לְנִטְלָה חֲמִי הָאִידֵר נוֹטֵלֵין מֵהֶם
לִידֵים אֲפִי הֵן חֲמִין שְׁוֹדֵר נִכְרִית בְּהֵן חֲמִי טְבִירִי
בְּמִקוֹמָן יִכּוֹ לְהִטְבִּיל בְּהֵן אֶת הַיָּדִים אֲכַל לִישׁוֹ
מֵהֵן כְּבִלִי לֹא וְכֵן אִם הִמְשִׁיד אוֹתָהּ כֶּאֱרֵץ דֶּרֶךְ
חֲרִידֵין חוּץ לְמִקוֹמָן וְאִין בְּהֵן שִׁיעוֹר מִקוֹה אִין נ
נוֹטֵלִין בְּהֵן מִים מְלֻחִים אוּ סְרוּחִי אוּ מֵרִים ש
שְׁאִין וְכִלְכֵּל יִכּוֹל לְשִׁתוֹת מֵהֵן פְּסוּלִין לְנִטְלָה
אֲעַפְּ שֶׁכְּשֶׁרִים לְמִי מִקוֹה וְאִם הֵם עִכּוּרִין מִחֵב
שִׁיט שֶׁנִּתְעַרְבַּ בְּהֵן אִם וְכִלְכֵּל יִכּוֹל לְשִׁתוֹת מֵהֵן
כְּשֶׁרִים בֵּין לְנִטְלָה בֵּין לְמִקוֹה וְאִם אִינוּ יִכּוֹל לִ
לְשִׁתוֹת מֵהֵן פְּסוּלִים לְשִׁנְיָהּ מִים שִׁישׁ לוֹ סִפֵּק
אִם נַעֲשָׂה בְּהֵן מִלֵּאכָה אִם לֹא אוּ שִׁישׁ לוֹ סִפֵּק
אִם יֵשׁ בְּהֵן שִׁיעוֹר אִם לֹא אוּ אִם הֵן טְהוֹרִין אוּ
טְמֵאִים אוּ סִפֵּק אִם נִטֵּל יָדָיו וְאִם לֹא טְהוֹר וְכִל
סִפֵּק טְהוֹרָה בִּידֵים טְהוֹר וְצִרִיד שִׁיחָא בְּמִים ר
רְבִיעִית וְהִנֵּי מִלִּי לְאֶחָד אֲבָל לְשִׁנְיָה שְׁבָאוּ ל
לִישׁוֹל כֶּאֱחָד וְאַחֲרוֹן אִין צִרִיד רְבִיעִית בֵּין ש
שְׁבָאוּ מִשִּׁירֵי רְבִיעִית וְכֵאֵל לִישׁוֹל כֶּאֱחָד דִּתְנֵן מ
מִי רְבִיעִית נוֹטֵלִין לְאֶחָד אֵף לְשִׁנְיָה כְּחִצִּי לֹג
אֵף לְגִ' אוּ לְד' מִלֹּג לֵה' לִי אֵף לְמֵאָה גִּזְמִ' קֵאֵם
כֹּל זֶסֶן שֶׁמִּפְסִיקֵין הַמִּים לְשִׁפּוֹךְ לְכֹל אֶחָד עַל

יָדוֹ נִפְעָמִי בֵּין שְׁנוּטְלִי' זֶה אַחֲרֵי זֶה בֵּין שְׁנוּטְלִין
כּוֹלָם כֶּאֱחָד דִּתְנֵן מִטְבִּילִין דִּ' אוּ ה' זֶה בְּצֵד זֶה
וְזֶה עַל גִּבּוֹ וְכִלְכֵּל שִׁיבָאוּ בְּהֵן הַמִּים פִּי יִכּוֹלִין
לְהִנְיֹחַ יָדֵיהֶם זֶה עַל גִּבּוֹ וְזֶה לִישׁוֹל כֶּאֱחָד וְכִלְכֵּל
שִׁירְפּוֹ יָדֵיהֶם כְּעֵנִין שִׁנְיָה הַמִּים לְכֹל אֶחָד קָסָא
וְצִרִיד לִישׁוֹר מַחֲצִיצָה שְׁכֵל דְּבַר שְׁחוּצָן
בְּטְבִילָה חוּצָן בְּנִטְלָה וְאִם יֵשׁ
לֵךְ בְּצֵק תַּחַת הַצִּפּוֹרִין חוּצָן אֲפִי הוּא כְּנִגְ' הַבְּשֵׁר
וְאִם יֵשׁ לוֹ צוּחָה שֶׁלֹא כְּנִגְ' הַבְּשֵׁר חוּצָן אוּ
אֲכַל כְּנִגְ' הַבְּשֵׁר אִינוּ חוּצָן וְאִם אִינוּ מִפְּקִיד
עֲלֵיהֶם אִינוּ חוּצָן וְכֵן כֹּל דְּבַר מוֹעֵט ו
וְאִינוּ מִפְּקִיד עֲלֵיהֶם אִינוּ חוּצָן דִּתְנֵן רְשִׁיחָה שְׁעַל
גִּבֵּי בְּשָׂרוֹ וְשִׁיט הֵזֵן וְשִׁיט הַיָּצִירִים אִם מִפְּקִיד
עֲלֵיהֶם חוּצָן וְאִם לֹא אִינוּ חוּצָן שִׁיעוֹר נִטְלָה
יָדִים לְרֵב אֶלְפָס כֹּל יָדִיד עַד הַקֶּנֶה שֶׁל זֶרֶע
וְכֵת אֲמִהָרָאשׁ זֶל וְחוֹמֵר יִתְרִי הוּא זֶה וְהַעוֹלָם לֹא
נִתְּנָה בֵּין וּפִס' הוּא עַד מִקוֹ חִיבֵי' הָאֲצִבְעוֹ לְכָף הוּ
קָסָא **גִּרְסִין** בְּפִקְדוֹט' אִמְר' חִיָּא
בֵּר אֲשִׁי אִמְר' דֵּב מִים
הָרֵאשׁוֹנִים צִרִיד שִׁינְכִיָּה יָדִיו לְמַעְלָה וְסִימֵן ל
לְדִבֵּר הַנִּטְלָה חֲנִשָּׁא אַחֲרוֹנִים צִרִיד שִׁישְׁפִי
יָדִיו לְמַטָּה חֲנִיָּא נְמִי הִנֵּי הַנּוֹטֵל צִרִיד שִׁינְכִיָּה
יָדִיו לְמַעְלָה שֶׁלֹא יִבָּאוּ הַמִּים שְׁחוּץ לְפָרֵק ו
וְיִטְמָאוּ אֶת הַיָּדִים דִּתְנֵן וְיָדִים מִטְמָא' וְכִטְהוֹרִין
עַד הַפָּרֵק כִּיצַד נִטֵּל הָרֵאשׁוֹנִים עַד לְפָרֵק ו
וְהַשְּׁנִיִּים חוּץ לְפָרֵק וְחוּצוֹ לִיד טְהוֹרָה נִטֵּל ה
הָרֵאשׁוֹנִי וְהַשְּׁנִיִּים חוּץ לְפָרֵק וְחוּצוֹ לִיד טְמֵאָה
פִּי' דִּין נִטֵּלָה שְׁאֵדָם שׁוֹפֵךְ מִן הַמִּים שְׁנֵי פְעָמִי
עַל יָדוֹ הָרֵאשׁוֹנִים טְמֵאִין וְהַשְּׁנִיִּים מִטְהָרִין ה
הָרֵאשׁוֹנִים טְמֵאִין וְטְהָרִתָּן וְזָקָא עַד הַפָּרֵק ה
וְהִלְכֵךְ כְּשֶׁנִּטֵּל רֵאשׁוֹנִים וְשְׁנִיִּים חוּץ לְפָרֵק לֹא
טְהוֹר שְׁנִיִּים אֶת הָרֵאשׁוֹנִים מֵה שִׁיחָא מֵהֵן חוּץ
לְפָרֵק וְאִם הַשְּׁפִיל יָדָיו וְחוּצוֹ הָרֵאשׁוֹנִים שְׁחוּץ
לְפָרֵק וְיָדָיו עַל יָדֵי טְמֵאִים לְכָךְ צִרִיד לְהִנְכִּיחַ
אֲצִבְעוֹתָיו לְמַעְלָה וּבְמִים אַחֲרוֹנִים צִרִיד

להשפילם כדי שתדעו הוזהבא שעל ידי וכתפס
המצות כתב מה שמזכיר מים ראשונים ושניים
והנו דוקא במים שבאים לטהר אבל מלבד אלון
צריך ליתן עליהם פעם אחת כדי להסיר מה
הלכלוך וכל דבר שחוצץ ואותם לא הזכיר ב
במשנה לכך צריך ליתן עליהם שלשה פעמים
אחר להסיר הלכלוך ושתי פעמים לטהרם תנן
מוסיפין על השנייה ואין מוסיפין על הראשונה
פי' אם כשנטל ידיו בשפיכה ראשונה לא נטל
עד הפרק אתו יכול ליתן פעם שנית על המקו'
שלא נטל תחלה כדי שתעלה לו בשביל שפיכ'
אחת שאין נטילה לחצאין אלא מה שנתן תחלה
חשיב כמאן דליתיהוצריך ליתן שפיכה אחת
עד הפרק ואחר כך שפיכה שנייה אבל בשניים
פירוש בשפיכה שנייה יכול ליתן לחצאין ויום
שניים פי' מים אחרונים וראשונים מים ראשונים
תנן נטל יד ושפשפה בחברתה טמאה פי' אם
שפך מים על ידו אחת ושפשפה בחברתה כדי
ליטול שתי ידיו אין נטילה זו מועלת ואפי' שפך
באחרונה על שתי ידיו לפי שהמים ששפך על
ידו אחת נטמאו ואין מים שניים מטהרין אלא
המים שננטמו מחמת היד עצמה ולא הבאים מ
מטמת היד האחרת הילכך השופך מן הבלי על
ידו אחת ושפשף בחברתה צריך לנגב ידי ו
ולחזור וליטלם כראוי לפיכך הנוטל ידיו צריך
שיטפו לו אח' עליה ואם אין לו אח' יאחז הכלי
בראשי אצבעותיו ויטפו על שתי ידיו כאחת או
ישפוך על כל אחת רביעית ואחר כך ישפשפם
שהשופך רביעית כאחת אין צריך מים שניים
לטהרם וצריך לזהר בששופך מים הראשונים
שלא ישאיר על ידיו ציור או קיסם או שום דבר
שהיה בתוך המים שאין השניים מטהרין אלא
מים שעל היד ולא המים שעל הצר'ומי טיש
לו מכה בידו ורשיה עליה כתב א"א הראש ז"ל

שדי לו במה שיטול שאר היד שלא במקום ה
הרשיה אע"ג דאמרינן בפרק שני דניטין אין נד
נטילת ידיים להצאין פי' שאינו יכול לטול חצי
היד ואחר כך חציה השנייה הני כילי כשנוטל
חצי היד ואח' כך חצי היד אבל הכא שאינו יכול
ליטול חציה השני' לא הני נטילה לחצאין ודום'
למי שנקטעה אצבעו שנוטל שאר היד אכנס
צריך לזהר שלא יגעו ברשיה שלא יחזרון המים
שעל הרשיה ויטמאו היד או ישפוך רביעית כ
כאח' על היד שאו לא נטמאו היו מים ראשונים
ניטלין בין בכלי בין על גבי קרקע קסג
אסור לאכול בלא נטילה אפילו אם רוצה
לכרוך ידיו במפה או אוכל בכף ש
שאינו נוגע בפת המאכ' את חבירו אין המאכיל
צריך ליטול והאוכל צריך ליטול קסד
אמר רב נוטל אדם ידיו שחרית ומתנה
עליהם כל היום כתב בספר רבצו'
הולכי דרכים חשובים כשעת הדחק ואם אחר
שהתנה שחרית נזדמן לו מים לא יכרך יראה
שזוסק שאינו מתיר כתנאי אלא על ידי הדחק
וכן כתב הר' פרץ ודוקא היכא דלא שכח מיא'
ודווקא שחרית ודווקא' שלא יטנפו אבל א"א הראש
ז"ל כתיר אפי' שלא על ידי הדחק ומיהו פ"שי
ובלבד שיזהר מלטמאם ומלטנפם וכן כת' הר"ם
במ"ז ובלבד שלא יסיוח דעתו מהם קסה
מי שיצא בבית הכסא ורצה ליטול ידיו ל
לאכילה שאלו לרשי אם צריך ליטול
שניים פעמים וחשיב שאלתי את ר' יעקב בר'
יקר ואמ' שצדי ליטול שתי נטילות על הראשונה
אשר יצר ועל השנייה על נטילת ידיים אבל אני
סבירא לי נטילה אחת עולה לכאן ולכאן והר'
מאיר מרומנובסק היה נוהג בר' יעקב בר' יקר
דאי בנטילה אחת סבירא אשר יצר ואחר כך
ענ'הו הפס' וכן רח' נוח' א"א הראש ז"ל והר' פרץ

כתב דלא הוי הפסק וידאע להבריע דלאחר ש
שפך פעם אחת על ידיו ומשפשף יכרך אשר
יצר ואחר כך בשעת ניגוב על גטילת ידים ואם
רבים מסובין בסעודה הגדול מתחיל דתניא
בתחילין מן הגדול סדר היסבה בזמן שהם שתי
מטות גדול מיסב בראש ושני לו למטה הימנו
היו שלשה מטות גדול מיסב בראש ושני לו
למטה הימנו ושלישי לו למטה הימנו גרסינן
בפ' חזקת הבתים שלחן של תלמידי חכמים כ
ביצר שני שלישים גדיל שלישי גלא שעליו ק
קערות וכוסות פי' שני שלישים מכוסות מפה
שליש בכל צד ושליש האמצעי מגולה וטבעתו
שתולין אותו בו אם יש תיגו שיושב אצל אביו
יהפכנו בעניו שתכא שלא ישחוק בו התינוק
וינענע השלחן ואם אין תינוק אם יש שמש ש
שמשכתב בסעודה יהפכנו לצד פנים שלא
יכשו בו השמש ואם אין שם שמש יהפכנו לצד
חוץ והם כלילה אבל ביום אפי' אם יש שמש י
יהפכנו לצד חוץ שיוכל לראו ולא יכשל בו קסו
וינגב ידיו ויטב ויכרך ברכת המוציא מיד
וביהו דכי' ואל כת' שאין לחוש על
הפסק בנטילה להמוציא כיון שהשלחן לפניו ו
ודעתו לאכול לא חשיב היסח הדעת והדא ד
דחקף לנטילה ברכה מפר לה על מים אחרוני'
וכן פי' רב אלפס והרם כמזל וא' האאש זל היה
רגיל אף בראשונים שלא להפסיק שלא לדבר
והיה רגיל כשהיה מיסב בסעודה עם אחרים ש
שהיה נוטל באחרונה שלא להפסיק ולא לדבר
ומתוך היר' שלמי' מסמע גם כן דהוא דחקף
לנטילה ברכה ראשונים ראשונים קאי דאית' התם
התוכ' ברכה לנ' אינו גיז' בכל אות' מעוד' קסו
ויבצע פנקס היפה שבפת במקו' שנאפה
היטב ויחתוך פרוסת הבציעה ו
יניחנה כחוכרת לפת ויתחיל לכרך ואחר ש
שסיים הברכה יפרידנה כדי שתכלה הברכה

בעוד הפת שלם יש שאין רוצין לחתוך הלחם
כלל קוד' הברכה כדי שיהא שלם ממש בשעת
הברכה וכתב א' הראש זל ולא נהדרא ליה ד
דחשו הפסק מה שמתאחר לחתו' הלחם ושוהה
בין ברכה לאכילה אלא חותך ואינו כפריד ח
הפרוסה עד לאחר הברכה וצריך לחתוך מעט
שאם יאחזו בפרוסה שיעלה שאר הכבר עמו ר
דאם לא כן חשוב כפרוס ושיעור הפרוסה כתב
הרם כמזל לא יבצע פרוסה קטנה מפני שנרא'
כצר עין ולא פרוסה יותר מכביצה מפני שנרא'
כרעכתן ויכרך המוציא לחם מן הארץ ואע"ג ר
דמוציא עדיף שפי' דכולי עלמא מודו דלהבא מ
משמע וצרי' לברך להבא ובהמוציא פליגי אפי'
הבי פסיקת למוד' המוציא ויכוין כברכתו למה
שמוציא בפיו ויתן ריוח בין לחם ובין מן שלא
יבליע המס ויתן שתי ידיו על פת שיש בהן עש'
אצבעות כנגד עשר מצות התלויות בפת לא
תחרוש בשור ובחמור בלאי לקט שכחה פאה
ביכורים תרומה מעשר ראשון מעשר שני חלה
ולכך יש יתבות בברכת המוציא וי' תבו בפסו'
מצמיח חציר לבהמה ועשרה תבות בפסוק עיני
כל אליך יסכרו וי' תבו בפסו' ארץ חטה ושעור'
וי' תבות בפסוק ויתן לך ולא יבצע עד שיביאו
לפניו מלח או לפתן ללפת בו פרוסת הבציעה
ואם פת נקיה היא אין צריך וכן כתב ר"ח והרם
כמזל ואם הפת כטכולת בתכלין או מלח בעין
שלנו אין צריך ואכל מיד ולא יסיח בין ברכה
לאכילה ואם שח בדברים בטלים צריך לחזור
ולברך ומי' שח בצרכי סעוד' כמו קחו מפרוסת
הברכה או הביאו מלח או לפתן לא דאי הפסק
ואפי' אמר הביאו מאכל לבהמה לא חשיב הפסק
דחשיבי צרכי סעודה דאמר רב יהודה אמר רב
אסור לאכול קוד' שיתן מאכל לבהמתו שנאמר
ונתתי עשב בשד' לבהמת' ותרר ואכלת ושבעת
ואם שח ואכל ולא בירך לפניו המוציא אם נ

נזכר בתוך הסעודה מברך ואם לא נזכר עד ש
 שומר סעודתו אינו מברך ואם הוא מסופק אם
 בירך אם לאו כתב הרמב"ם ז"ל יברך מספק ו
 ונראה שאינו אלא מדרבנן ולא יברך מספק וכן
 כתב בספר השמות ואם בירך במקום ברכת ה
 המוציא שהכל נהיה בדברו או שאם ברו' רחמנ'
 מלכא מרי דהאי פתא יצא ואם הם שני אורחים
 אחד מברך לכולם ודווקא שהסיבו שהוא דרך
 קבע אבל היו יושבין בלא היסבה כיון שאינן נ
 בקבעים יחד כל אחד מברך לעצמו ואם אמרו
 נאכל כאן או במקו' פלו' שהכינו מקום לאכילתן
 הוי קבע ואפי' בלא היסבה ובעל הבית עם בני
 ביתו הוי שפיר קביעו אפי' בלא היסבה והאידנא
 שאין אנו רגילין בהיסיבה ישיב' דירן הוי קביעו'
 ואפילו לבני חבורה בהיסבה דידהו דכו' ו
 והיכא שהמסובין רבים גרו' שבכולם ביצע ואם
 יש עמהם בעל הבית הוא בוצע ואפי' אם האורח
 גדול זאין המסובין רשאים לטעום עד שיטעום
 הבורע ואם כל אחד אוכל מבכורו ואין כולם ז
 זקוקים לכבר אחד רשאים לטעום קודם ואם ה
 הוא שבת אינם רשאים לטעום קודם אלא אכ
 יחיה לפני כל אחד לחם משנ' אי הבורע רשאי
 לביצוע עד שיכלה אמן כפי רוב העונין הבורע
 מושט ידו תחלה לקערה לאכול ואם בא לחלו'
 כבוד לרבו או למי שגדול ממנו הרשות בידו
 מי שאינו אוכל אין יכול לברך ברכת המוציא
 להוציא האוכל דתנן לא יפרנס אדם פרוסה
 לאחר אלא אכ' אוכל עמהם אכל פורס הוא ל
 לבניו ולבני ביתו אעפ' שאינו אוכל כדי לחנכם
 במצות

בחטין אפי' היא קטנ' מניח הפרוס' תחת השלמה
 וביצע משתיהן יחד פת שיעורין ופת כוסכין מ
 כבוד על השעורין כיון שהוא כמין שבע' אעפ'
 שהכוסכין יפיין יותר פת נקייה ופת קיבר והוא
 כמין אחד מברך על הנקייה טהורה וטמאה מ
 מברך על הטהורה פת נקייה טמאה ופת קיבר
 טהורה מברך על איזה מהם שירצה וכן פת צוי'
 נקייה ופת קיבר של ישראל מברך על איזה כהן
 שירצה פת הבאה בבסני והוא פת שעשר כמין
 כיסין מלאים צוכרא ושקדים ואגוזים ומיני ת
 תכלין מברך עליו בורא מיני מזונות ולאחריו
 ברכה מעין שלש ואם אכל ממנו שיעו' שאחרים
 רגילין לקבוע עליו אעפ' שהוא לא שבע ממנו
 מברך עליו המוציא וג' ברכות ואם כתחלה היה
 בדעתו לאכול ממנו מעט ובירך מיני מזונות ואחכ'
 אכל שיעור שאחרים קובעין עליו יבר' עליו ג'
 ברכות אעפ' שלא בירך המוציא תחילה ואם א
 אבל שיעור שאחר' אין קובעין עליו אף על פי
 שהוא קובע עליו אינו מברך המוציא וג' ברכות
 רבטלה דעתו אצל כל אדם דבתר רובא אזלינן
 לחמניו אותן שכלילתן עכה לחם גמור הוא ו
 ומברכי' עליהם המוצי' וג' ברכות ואותן שכלילתן
 רכה ודקין מאד מברכי' עליהן בורא מיני מזונות
 ואם קבע סעודתיה עליהן מבר' המוצי' וג' ברכות
 ואי אכיל להו בתוך הסעודה שלא בחס' סעודה
 טעונין ברכה לפנייהם ולא לאחריהם ופת גמור
 אפי' על פחות מכזית מברכין עליו המוציא אכל
 לאחריו אין מברכין שלש ברכות אלא על כזית
 אמר רב יוסף חביצא אי אית בהו פירורין כזית
 מברכין עלייהו המוציא וג' ברכות ואי לא מברך
 עליו בורא מיני מזונות ולבסוף ברכה מעין ש
 שלש ורב ששת אמר אף על גב דלית כהו כ
 כזית אמר רבצ והוא דאית ביה תוריתא דנרבא
 וכן הלכתה פירוש חביצא פירורי לחם שנדבקו
 יחד על ידי מרק דכל

דתמרי ופי'ה' יונה דג חילוקים יש בו הזכא ש
 שנשבשל אם יש בהן כזית מברך עליה המוצי'
 זג' ברכות ואם אין בהן כזית אף על פי שנראה'
 שיש בו תואר לחם אין מברך עליהן אלא בורא'
 מיני מזונות דבזין שנתבשל אינו חשוב תואר
 לחם ואם אינו מבשל אלא שהוא מחוב' על ידי
 דבש או מרק אם יש בפרוסתו כזית מברך עליו
 המוצי' אפי' אין לו תואר לחם ואם אין בה' כז' אם
 יש בהן תואר לחם מברך עליו המוצי' ואם אין בהן
 תואר לחם מברך בורא מיני מזונות ואם אינו
 לא מבושל ולא מחובר אלא מפורד דקדק אף
 על פי שאין בו כזית ולא תואר לחם מברך ע'
 עליו המוציא זג' ברכות דכיון שהוא פת בפני ע'
 עצמו אינו יוצא לעולם מתורת פת כל דבר ש'
 שכלילת או עבה אפי' בשלו כמי' או טגנו בשמן
 לחם גמי הוא וחייב בחלה ומברכי' עליו המוצי'
 ובלבד שיש בו תואר לחם כלילתו רבה ובשלו
 במים או טגנו בשמן לאו לחם הוא לענין חלה
 והמוציא ואם אפאו באילפס בלא משקה לא הוי
 לחם לריש לקיש ולר' יוחנן זוגי לחם ופסק ר"ח
 בר' לקיש ור' פסק בר' יוחנן ולזה הסכים א"ל
 טרוקנין והוא שעושין גומא בכירה ונותן בה ו
 קמח ומים ומערכה בה וגאפה בה חייב בחלה ל'
 ומברך עליו המוציא ואדם יוצא בו ידי חובתו
 בפסח כיון שהוא כגומא ומתקצץ יחד ונעשה
 כמו פת גמור אבל טריתא שכלילתו רבה והוא
 לוקחין קמח ומים ומערבין אותו ושופכין אותו
 על הכיר והוא נתפשט וגאפה אין עליו תורת ל'
 לחם ומברכין עליו בורא מיני מזונות ואם קובע
 סע' דתו עליו מברך המוציא ושלושה ברכות כ'
 גהבא דהבדק והו' לחם שאופי' בשפורד ומושחין
 אותו בשמן או במי' בעי' מברכי' עליו בורא מיני
 מזונות וכן על לחם העשוי לכותח שאין אופין
 ותו כתנור אלא בחמה ואם עשאו בעכי' פי' ע'
 ערוכה ונאה בעי' גלוסק' חייב בחלה קסט

ואחר כך מביאים לפנינו לאכול וכל דבר
 שמביאים לפנינו שיש לו ריח ו
 ואדם תאב לו צריך ליתן ממנו מיד לשמש י'
 ומידו מירת חסידות הוא ליתן לו מיד מכל מין
 ומין דגרסינן כתובות וכל משוחן בפני השמש
 פי' שלא ליתן לו ממנו עד שיאכלו המסוכי חו'
 מבשר שמן כל השנה ויין ישן בתקופת תמוז ש'
 שצריך ליתן לו מיד ואסיק' כלל'א דמילת' כל
 דאית ליה ריחא ואית כזה קדמא צריך ליתן לו
 אכזה בר אידי ומנימין בר אידי חד ספי' לי' מכל
 מינא ומינא חד לא ספי' ליה אלא מחד מינא מר
 משתעי אליהו בהדיה ומר לא משתעי אליהו
 בהדיה ומיהו לא יתן לו כל זמן
 שהכוס בידו או ביד בעל הבית דתניא לא יתן
 אדם פרוסה לשמש בין שהכוס בידו שמא מתו'
 שהוא טרוד בפרוסה שפוך הכוס בין שהו' כיד
 בעל הבית דשמא יסתכל לראות מה שנתנו ל'
 לשמש וישפוז הכוס ואסו' ליתן לו פרוסה אלא
 אם כן יודע בו שנשל' ידיו השמש מברך בורא פ'
 פרי הגפן על כל כוס וכוס שיתנו לו אב' ברכה
 אחרונה אינו צריך לברך אלא בסוף אבל על
 כל פרוסה ופרוסה אין צריך לברך אפי' יש אדם
 חשוב בסעודה שאז יודע שיתנו לו כל צרכו ו
 ואם אין אדם חשוב בסעודה צריך לברך על כ'
 כל פרוסה ופרוסה קע
אין משיחין בסעודה ואיתא בירושלמי א'
 אפי' מאן דעטיש כגו מיכלא אסור ל'
 למימר ליה אסותא משו' סבנתא גרסינן בפ' אס'
 לחם חממונה הלכה בסעודה אדם יוצא להטיל
 מים נוטל ידו אחת אותה ששפשף בה דכרעס
 חבירו והפליג נוטל שתיהן כיון שהסחי דעתו
 ומשננוטל נוטל בפני כול' שלא יחדשונו שלא
 נוטל אסור רב נחמן לא שנו אלא לשתות אבל
 לאכול נוטל אפי' בחוץ מידע ידעי דאניג' ידעי
 דאניגא דעתיה ולא אכיל בלא נטילה שנים

ממתינין זה על זה בקערה שלשה אין ממתינין
משירין פיה בקערה ואין משירין פיה ב
באלפס כתב ה"ס במ"ל אין מסתכלין
בפני האוכל ולא במנת שלא לביישו גרסי'
בפרק ערבי פסחים לא יאכל אדם תרין ולא י
ישתה תרין פ"ל לא יאכל ולא ישתה זוגות משום
סכנה גרסינן במסכת דרך ארץ הבננס לבית
כל מה שיאמר לו בעל הבית יעשה מעשה בר'
שמעון בן אנטיפס שנכנסו אורחים אצלו וגזר
עליהן שיאכלו וישתו ודיו נודרי ומכדין וחלקה
אותה לא יחא אום קפרן בסעודתו לא יאכל א
אדם פרוסה כביצה ואם אכל הרי זה גרגרן ולא
ישתה בוסו כבת אחת ואם שתה דרי זה גרגרן
ב' דרך ארץ ג' דרי זה מגסי הרוח ולא יאכל שום
ובצל מראשו אלא מעליו ואם אכל דרי זה ר
רעבתן ולא יביא שני כוסות בסעודתו ויברך
ברכת המזון מפני שנראה בגרגרן שני שיושבי'
על השלחן הגדול פושט ידיו תחלה והשולח ידיו
בפני מי שגדול ממנו ודרי זה גרגרן מעשה בר'
עקיבה שעשה מסתה לתלמידיו הביאו לפניו
שתי תבשילין אחד חי ואחד מבושל כתחילה
הביאו לפניו קלח של כרוב בא הפקח שבהם
אחז הקלח בידו ותלוש ולא בא אחריו בשך ירו
הימנו ואכל פת לברני הטפש שבהם אחז הקלח
בשתי ידיו אמר לו ר' עקיבא לא כי אלא הנח ע
עקבך עליו בתוך הקערה ותלוש בו הנכנס ל
לכית לא יאמר תנו לי לאכול עד שיאמרו הם
לא יאמ' אדם לחבירו כ' ואכול מה שהאכלתי
שזנו דרך רבי ובירושלם היו הופכין לא יפרוס
אדם פרוסה על גבי הקערה אבל מקנה הקערה
בפרוס ולא ילק' פירורי ויניח ע"ג השלחן שהוא
ממחה דעתו של חבירו ולא ישוך פרוס ויניח
על גבי הקערה ולא ישוך פרוסה ויתננה לפני
חבירו לפי שאין דעת הבריות שזה ולא ישתה
מן הכוס ויתן לחבירו מפני סכנת נפשות ולא
ישתה בוסו ויניח על השלחן אלא יאחזנו בידו

ער שיבא השמש ויתננו לו הנכנס לסעודה לא
יקח חלקו ויתננו לשם שבא יארע דבר קלקול
מסעודה אלא יטלנו ויניחנו ואח' יתננו לו א
אורחים הנכנסים לפני בעל הבית אינן רשאים
ליטול מלפניהם וליתן לבנו או לעבדו של ב
בעל הבית אלא אכ' נטלו רשות מבעל הבית ג
גרסינן בפ' המוכר את הפירות כנהג גדול היה
בירושלים המוכר סעוד' לחבירו וקלקלה צריך
ליתן לו דמי בושתו ובושת אורחין וגם כנהג א
אחר היה שם מפה פרוסה על הפתח כל זמן
שכפה פרוסה אורחין נכנסין נסתלקה אין א
אורחין נכנסין גרסינן בפ' אחד דיני כמנות כ
נקי הדעת שבירושלים לא היו מסוכין בסעוד'
אלא אם כן יודעין מי מיסב עמהם קעא
אמר שמואל עושה אדם צדכיו כפת ו
והלכתא בנותית והני מילי במידי
דלא במאים ביה אבל במידי דממאים ביה לא
הילכך אין כניחא עליו בשר חי ואין בעבירין ע
עליו כוס מלא ואין סומכין בו הקערה אי במים
בהבי אבל אי לא במאים ביה שרי ואין נוטלים
הידים כיון כין חי כן מוזג אפי' בטילה שאין צור'
אבילה ואין זורקי הפת משו' בזיון אוכלין וכשם
שאין זורקין את הפת כך אין זורקי כל האוכלים
הנמאסי' ע"י זריקה אבל במידי דלא במאים כגון
דימוני ואגוזי שרי כת' א"א ז"ל יש נחמני לאבן דייס
בפ' במקו' כף כיו' שאוכלי הפ' אחכ' ובמס' סופרי'
גרסי' אין נחמין בזוי באוכלין אין זורקין אוכלין
ממקו' למקו' ולא יושב אדם על קופה מלא' תאני'
וגרונות אבל יושב הוא על קופה מלאה קטני'
או על עינו של רביל מפני שנהגו כן אין סומכין
באוכלין ואין מכסי' באוכלי' ואין אוכלי' באוכלין
אכ' היו ראויין לאכילה פי' אלו עם אלו ואוכלין
ביחד ולפי זה אסו' לאכול דייסא כפת כמקו' כף
ואיפשר דהוהא דמסכת סופרי' פליגא דשמואל
דקתני אין סומכין ואין מכסי' באוכלין ול' שמואל
שרי דהא לא ממאי ואנן ק"ל בשמואל ולא במאים

הפת שאוכל בה דייס ואני ראיתי גדולים שהיו
אוכלים בכל פעם מעט מן הפת עם הדייסא ע"כ
ממשיך יין בצנורות לפני חתן וכלה והוא ש
שיקבלנו בבלי בפי הצנור וזורקין לפניו קלית'
אגוזים כימור'תהמתח שאינו נמא' אבל לא בימות
הגשמים מפני שנמאסים ולא תתיבות וגלוסקא
לעולם קעב

שכח והבנים משקי' לתוך פיו בלא ברכ'
בולעין פיר'ח ואינו מכרך עליהם
וא"א הראש ז"ל כתב שמכרך עליהן שכח והבני'
אוכלים לתו' פיו בלא ברכה אם הוא דבר שאינו
נמאס אם יפלטנו יפלטנו ויברך עליו ואם הוא
דבר שנמאס מסלקו לצד אחד ומכרך קעג
מים אמצעיים רשות אמ' רב נהמן לא שנו
אלא בין תבשיל לתבשיל אבל בין ת
תבשיל לגבינה חובה פי' בין תבשיל אפילו היה
הראשון של בשר והשני של גבינה אין צריך ל
ליטול ביון שאין הבשר בעין ואין בו אלא טעם
וגם השני אין בו אלא טעם גבינה אבל אם
אחר התבשיל של בשר הגבינה בעין חובה הוא
ליטול וא"א הראש ז"ל היה אומר ליטול ידיו בין
בשר לרגלים דחמירא סכנתא מאיסורא כת' בהג'
שהאוכל בשר מותר לאכול אחריו גבינה מיד
על ידי קנוח ונטילה והאוכל גבינה מותר לאכול
בשר מיד אף בלא קנוח ונטילה וכת' אדוני אבי
הראש זכר לברכה ולא נהגו העולם כן אלא נ
בוהנין שלא לאכול גבינה אחר הבשר אפילו
הוא בשר עוף ואין לשנות חמנהג חילכך אין
לאכול גבינה אחר הבשר עד שישהה בשיעור
בזמן סעודת הבקר עד זמן סעודת הערב ואם י
יש בשר בין השינים צריך להסירו ובשר אחר
גבינה מותר מיד על ידי קנוח והדחת פיו ונ"י
ואם הוא יום ורואה שידיו נקי ואין צרי' והקינות
הוא שילעיס פת ויקנח בו פיו יפה או בכל דבר
חוץ מקבוחא דשערי מפני שהוא רך ונדיב ב

בחנכי' וכן לא בתמרי ודקא ואחר הקנוח ידיו
פיו במים או ביין שני אכסנאין שאין מכירין זה
את זה אוכלין על שלחן אחד זה בשר זה גבינה
ואין חוששין ואם היו מכירין זה את זה או שני א
אחים אפי' מקפידין זה על זה אסורין עד שיעשו
שום חיכרא כיניהם כגון לחפסי' בקנקן או בלח'
או שיאכל כל אחד על מפה שלו לבדו קעג
יין שכתו הסעודה מכרכין עליו בפ"ה ואם
ואם אין לו אלא כוס אחד מביתו ער ל
לאחר המזון ומכרך עליו ברכת המזון
והני מילי שצרי' לברך בתו' הסעודה שלא קבע
לשתות לפני המזון אבל קבע לשתות לפני ה
המזון פוטרין וכן יין של קידוש פוטר יין שבתוך
המזון וכן המכריל על השלחן פוטר היין שכתו
המזון יין שלפני המזון פוטר גם כן היין של אחר
המזון פי' מי שרגיל לקבוע לשתות יין אחר גמר
סעודתו לפני ברכת המזון יין שלפני המזון פ
פוטרין אמ' רבה לא שנו דין שלפני המזון פוטרין
אלא בשבשות וימים טובים שאדם קובע עצמו
על היין חילכך כשכירך לפני המזון היה דעתו
גם על של אחר המזון אבל כל ימות השנה ביר'
על היין שלפני המזון לא פטר שלאחר המזון ו
וכתב הראב"ד דווקא במקו' שאין היין מצוי אבל
במקומות הללו שהיין מצוי אין חילוק בין שבת
וי"ט לחול לעולם פוטר ודווקא יין ששותין קוד'
ברכת המזון אחר גמר סעודה אותו הוא פוטר
אבל אחר ברכ' המזון היין שמכרכין עליו ברכת
המזון צריך לברך עליו ואינו נפטר ביין שלפני
המזון ל"ש חול ול"ש שבת ואם לא היה לו יין לפני
המזון ובירך על היין שבתוך המזון אינו פוטר
אפי' יין שלפני ברכת המזון אחר גמר סעודה ו
וכל כה ששותה בתוך הסעודה די לו בכרכה א
אחת וה"מ בסתם אבל אם כשכיר' לא היה דעתו
לשתות רק אותו הכוס ונמלך לשתו' אחר אפי'
בתוך הסעודה צרי' לברך עליו ודווקא לפני היין

צריך לברך בתוך הסעודה אבל לאחריו אין צ
צרי לברך שנפטר בברכת המזון ועל כל שאר
משקין שבסעודה אין צרי לברך דחשיבי כבאין
מחמת הסעודה למי שאין דרך לאכול בלא ש
שתיה ואף יין לא היה צריך ברבה לפנז אלא
משום שהוא חשוב וקובע ברכה לעצמו ולכך
צריך ברכה לפניו ובהג כתב שיש לברך על
המים שבסעודה וא"ה ראש ז"ל כתב י"א שיש
לברך על המים שבתוך הסעודה על כל פעם ו
פעם דנמלך הוי שאין אדם שותה מים אלא ל
לצמא ולא מסתבר לי כלל כי ידוע הוא שאי א
אפשר לו לאכול בלא שתיה ואינו מסיח דעתו
משתיה כל זמן שהוא אוכל והרצוה להסתלק
מן הספק ישב קודם נטילה במקום אכילתו ו
ויברך על המים על דעת לשתו בתוך סעודתו
ע"כ ואם המכובין רבי אפי' הסיבו ביחד כל אחד
ואחד מברך לעצמו על היין שבתו המזון הואיל
ואין בית הבליעה פנוי ופי' רשי ואין לב המסוכי
אלא לבלוע ובעינין דעת שומע ומשמיע וכתב
א"ה הראש ז"ל ומטעם זה י"א אם אמר המברך ס
סברי מרנן והם מפני בית הבליעה כדי לשמוע
שפיר דמי ומיהו לא נהירא האי טעמא שאע"פ
שאוכלין יכולין לשמוע הברכה ולצאת כשמיע
ונראה הטעם כמו שמפרש בירושלמי שאינם
יכולים לענות אמן שאין משיחין בסעודה שמא
יקדים קונה לושט ואפי' אם שומע בעונה ויצי'
כלא עניית אמן חיישינן שמא יענה אמן וילכך
בכל ענין כל אחד מברך לעצמו ועל היין שלאחר
המזון אם הסיבו אחד מברך לכולם ולדידן אפי'
בלא היסבה ובספר המצות כת' שאין אנו רגילין
לקבוע אלא בפת אבל ביין או כל שאר דברים
אין אחד פוטר חבריו ולא נהירא דמאי שנא
האידנא מבימייהו אלא ודאי אין חילוק ופת ויין
אין אחד פוטר את חבריו אלא בהסבה ולדידן

אפי' כשיביה ושאר כל הדברי אפי' לדידהו אחד
פוטר חבריו ואם הביאו להם גם שאר משקין א
אחר הסעודה עם היין אין צריכין לברך עליהן
דיין פוטר כל מיני משקה ואותו שמכרך על ה
דיין שלאחר המזון הוא מכרך על המוגמר פי'
מיני עשבים שהיו רגילין להביא אחר הסעודה
ולעשנן על גחלים ומכרכין משתעלה תמרתן ב
בורא עציב בשמים חרץ מכושק שהוא מכין חיה
ומכרכין עליו בורב מיני בשמים קעה
הביאו להם יין אחד מברכי הטוב והבטי'
ולאו דווקא הביאו להם כחדש אלא
ה"ה אם היה לו תחלה שני מיני יינות מכרך על
השני הטוב והבטיב ופי' רש"בם דווקא שיודע ש
שהשני משובח כן הראשון והתוכפת מברשי'
אפי' סתמא שאינו יודע אם הוא משובח אם לאו
יש לו לברך אלא אם כן יודע שהוא גרוע יותר
מבנו ואין לו לברך הטוב והבטיב אלא אם כן
יש אור עמו אבל אם הוא לברו לא י"א כיון ש
שאינ מברכין הטוב והבטיב כיחיד אע"פ שעל ה
היין שבתו הסעודה בא מברך לעצמו הטוב ו
הבטיב אחד מברך לכולם שאם היה כל אחד
מברך לעצמו הוה כל חד וחד ולא נהירא ד
דבטעמא דאמרי' בפה כל אחד מברך לעצמו
משום שאין בית הבליעה פנוי האי טעמא נמי
שייך בהטוב והבטי' אע"פ שכל אחד ואחד מברך
לעצמו כיון שאחד שותה ונהנה עמו באותו ה
המין קרינן ביה שפיר הטוב לדידיה והבטיב ל
לאחריני אבל היו מסוכי לשתו בלא אכילה אח'
מכר לכולם כת' הר' פרץ בשם רבותי יין של כ'
חביו והב' מבי' אח' אם כתו מ' יום לכצירת שבתו
בכ' כלי מברכי' עליו הטוב והבטי' ואם לאח' מ' יום
חלקהו אין מברכי' עליו הואי והכל מבי' אח' קעו
כירך על הפרפר' שלפני המזון פוטר את
הפרפרת של אחר המזון פירוש א

יברך עליהם ולדידיה וזו השתא באין מחמת
 הסעודה דכין שעיקר סעודתו סומך עליהם
 פת פוטרין אפי' אם אוכל מהם מעט בלא פת אבל
 בשמביאין לו פידיו באמצ' סעוד' ואין עיק' הסעוד'
 עליהן אע"פ שמלפת כהם הפת אם אוכל מהם ת
 תחלה מעט בלא פת צרי' לברך עליהם קצת
בני חכורה שהיו מסובין ויצאו ממסובתן
 לבית הכנסת או לבית המדרש אם ה
 היסבו על דברים שאין טעונין ברכה לאחרים
 במקומן מיד כששינו מקומן מחדר לחדר אם
 רוצין לאכול שם צריכין לברך ברכה ראשונה
 על מה שרוצים לאכול אבל אינן צריכין לברך
 ברכה אחרונה על מה שאכלו דשינוי מקו' חשו'
 במו היסח הדעת והיסח הדעת מוקד ברכה ו
 ראשונה על מה שרוצ' לאכול אבל למפרע על מה
 שאכל כבר לא אבל אם שינו מקומן מחדר אחר
 מזוית זו לזוית אחרת אין צריכין לברך ואם היתה
 מסובתן על דבר שצרי' ברכה לאחריו במקומן
 והיו לרבינו שמואל בר מאיר שבעה המינין
 ולוי דוקא מן דגן לרבינו שמואל בר מאיר אין
 צריכין לברך כששינו מקומם לוי' צריכין ל
 לברך אלא אם כן הניחו שם מקצת התבואה וא"א
 הראש ז' הסכים לדעת ר' שבס' ולענין דברים
 הטעוני' ברכה במקומן דוקא פת ומיני דגן כתב
 הר"ם טוב בר יהודה אדם שנזכר בתו' הסעודה
 שלא התפלל ועמד והתפלל כשהוא חוזר צריך
 ליטול ידיו ולכרך ברכת המוציא הואיל ועליו
 ומיכל בהדי הדדי לא יאפשר כדאיתא בפ' כסו'
 הדם כשתיא וכרוכי בהדי הדדי לא יאפשר
 וה"ל אומר שאין צריך דלא א
 אמרינן הכי אלא גבי ברכת המזון שהוא סילוק
 והיסח הדעת על מה שאכל ושתה קצת
גמר סעודתו ונטל ידיו מים אחרוני' אכס'
 לאכול פדיו ער שיכרך ברב

אחר גמר סעודה קוד' כרב' המזון ופרפרת והוא
 פת צנומה בקערה ואין בו תואר לחם ומברכין
 עליו כורא מיני מזוגו והיה דרכם לאכול לפני
 הסעודה ולאחרי' לאחר שמשכו ידיהם מן הפת
 קוד' ברכת המזון בירך על הפת פטר הפרפרת
 ודוקא פרפרת שאוכלים בתוך הסעודה אבל
 פרפרת שלאחר הסעודה קוד' ברכת המזון אינו
 פוטר דהוי כדברים הבאים לאחר הסעודה כ
 כדלקמן ביר' על הפרפר' לא פטר את הפת קצו'
אמר רב פפא הלכת' דברי' הבאי' מחמת
 הסעודה בתו' הסעודה אין טעונין
 ברכה לפנייהם ולא לאחריהם כגון בשר ודגים
 ובעים וירקו וגבינה ודיסא לא מבטי' אם מלפת
 כהן הפת שאין צריך לברך עליהן אלא אפי' אם
 אוכל אותם בלא פת אין טעונין ברכה לפנייהם
 דברכת הפת פוטרתן ולא לאחרים דברכ' המזון
 פוטרתן דברים הבאים בתוך הסעודה שלא מ
 מחמת הסעודה כגון תאנים וענבים וכל מיני פ
 פירות וביקרו שלא מחמת הסעודה לפי שאינם
 כמו בשר ודגים ומיני מלוחים שרגילין לבא ל
 לעיקר הסעודה טעונים ברכה לפנייהם דברכת
 המוציא אינו פוטר כל מה שאוכל בסעוד' לאחר
 הסעודה פי' כל מה שהזכרנו למעלה בין הבאים
 מחמת הסעודה בין הכאים שלא מחמת הסעוד'
 אם הביאם לאחר סעודה קודם ברכת המזון כמו
 שרגילין בסעודות גדולות שלאחר שמושכין
 ידיהן מן הפת מסירין אותו ועורכין השלחן ב
 בפירות וכמיני מגדים וקובעין עצמן לשתות
 כל מה שמביאין אז בין דברים הבאים מחמת ה
 הסעודה בין שלא מחמת הסעודה טעונין כרב'
 בין לפנייהם בין לאחריהם דהמוציא וכרב' המזון
 אין פוטרין אלא מה שאוכלין בתוך עיק' הסעוד'
 וכתב א"א הראש ז' יש להסתפק במי שקובע ס
 סעודתו על הפירות אם אוכל מהם תחילה מעט
 בלא פת אם יש לברך עליהם וסברה היא שלא

ברכ' המזון ולא נהירא דהיסח הדעת אינו מוקין
ברכה אחרונה על מה שאכל אלא פ' אסור לשנות
ולאכול עד שיברך עליו תחלה דכיון שבט' ידיו
כדי לברך הסיוע דעתו מלאכו ולשתות יאין ה
הברכה שבירך תהילה פוטרת מה שרוצ' לאכול
ולשתות עוד ולכך צריך לברך עליו ואי אמר
הב לן ונברך הוי היסח הדעת כמו נטילת ידים
ומי שסומך על שולחן אחרים אפי' אמר הב לן
ונברך לא הוי היסח הדעת עד שיאמ' ב' קפ
ולאחר שגמר יברך ברכת המזון ויש ש
שנוהגים להסיר השולחן קודם
ברכת המזון ומביאין ראיה מההיא דרבה ורבי
זירא איקלעי לבי ריש גלות' לבתר דסלקי תבא
מקמיהו פ' קודם ברכת המזון שדר להו דיסתנ
וכו' אלמא שהיו רגילין להסיר השולחן קודם ב
ברכת המזון וכת' א"א ה'אש זל דאין ראיה משם
שהיו להם שלחנו קטנות כל אחד שלחנו לפניו
ולא היו מסירין השולחן מלפני המברך אבל
אנו שאנו אוכלים כולנו על שלחן אחד אי' נכון
להסיר המפה והלהם עד אחר ברכת המזון ויש
שנוהגין שלוקחים כל הלחם והמפה ומניחין אתו
לפני המברך וקודם שיטול ידיו יכבד הב' שלא
ישארו שם פירורין וימאסו במים של נטילה אף
ע"פ שמותר לאבד הפירורין שאין בהן כזית שם
הוא השמש עם הארץ שמותר להשתמ' בשמש
עם הארץ ויניח גם פירורין שיש בהן כז' שאסור
לאבדן לכך יכבד תחילה קפא
ואחר כך יטול ידיו דאמר רב יהודה אמר
רב ואמר ר' לה במתניתא תנא ו
והתקדשתם אלו מים ראשונים והייתם קדושים
אלו מים אחרונים כי קדוש אני זה שמן הטוב פי
שמושחין הידים בשמן כדי להסיר הזוהמא אני
ה' אלדיכם זו ברכה והם חובה דגרסינן בפר' כל
הבשר אמר רב אידי בר אבין אמר רב יצחק בר

אשיאן מים ראשונים מצוה והאחרונים חובה
ומפר' לה טעמא משום מלח סדומית שמסמא
חעינים ואמרו חכמים אחר אכילתך אכול מלח
ויש לחוש שמא מלח סדומית מעור' בו והצריכו
ליטול הידים שלא ישאר בהם שום דבר ממנו
ואפ' ההולכים במחנה לטלחמה שפטורין במים
ראשונים חייבין באחרונים ואין נוטלין על גבי
קרקע מפני שהרוח רעה שורה עליהם ומזהו
אם נוטל על גבי עצים דקים או כיוצא בהם שפיר
דמי ואי נוטלין אלא בצונן אבל לא בחמין מפני
שמפעפע את הידים ואין מעבירין את הזוהמא
ודוקא חמין שהיד נכוית בהם אבל פורשי' שפיר
דמי ואין צריך ליטול אלא עד פרק שני של א
אצבעות וצריך שיטפל ראשי אצבעותיו לבט'
כדי שתדר הזוהמא ואם המסובין רבי עד חמש'
מתחילין מן הגדול שהוא מברך והמברך נוטל
תחלה ואם הם יותר מתחילין מן הקטן ונוטלין
דרך ישיבתן ואין מכבדין זה את זה ליטול גדול
שהבן תחילה עד שבניעים לחמשה אחרונים
וכיון שלא נשארו אל' חמש' שלא נטלו מתחילין
בגדול שבחמשתן שהוא המברך וכתב הרמב"ם כיון
שהוא חובה יברך עליהם וקצ' הנאונים כתבו שיש
לברך עליהן על רחיצ' ידים ובה"ג כתב כז' שאנן
אלא לצורך האדם משום מלח סדומי אין טוענין
ברכה וכן כתב רב עמרם שאין לברך עליהן לא
בלשון נטילה ולא בלשון רחיצה ולא בלשון ש
שטיפה ונתן סימן לדבר בשמא נרש וה'אבד
הכריע שאם אבל תבשיל שידיו שזוהמות טעון
ברכה על רחיצת ידים ואם אבל פת חריב שצרי
מים אחרונים משום מלח סדומית צין טוענים
ולא עוד אלא אם ידצה יטול ידיו אחר ברכת
המזון ודיו אבל בידים מזוהמות לא יברך עד ש
שיטול ורב אחא משבחא כתב כל דבר שאין
קרב על גבי מזבח נקרא מזוהם וצרי' לבר' עליו

וכתב עוד שהמכרד לפי שמוכיר השם צריך
 ליטול קודם שיכרד אבל האחרים אינו אלא מ
 משום סכנת מלח סדומית ואם רצו אי נוטלים
 קודם ברכה והתוספת כתבו מה שלא נהגו בהן
 האידנא אותן שאין מכרכין לפי שאין מלח ס
 סדומית בינינו והמכרד נמי כיון שאי אנו עושין
 כמו שאמר הפסוק כי קדוש אני זה שמן ערב גם
 בנטילה לה נהגו ולא מיקרו לדידן ידי מזהמות
 כיון שאין אנו רגילים ליטול ואין אנו מקפידים
 בכך ומיהו אם יש אדם שהוא איסטנים ורגיל
 ליטול ידי אחר הסעוד לדידיה הוי ידי מזהמו
 וצריך ליטול קודם ברכת המזון אבל לא יכרד
 עליהם כלל קפב
ואחר כך מביאין לו לוכוס של יין לכרד
 עליו ברכת המזון אבל לא שאר
 משקין אפי' אם קבע עליהו דברכת המזון טעון
 כוס אפי' ביחוד מדלא קאמר בשום מקו ברכת
 זימון טעונה כוס אלא ברכת המזון קאמ' משמע
 כל ברכת המזון אפי' ביחוד וכיון שטעון כוס
 צריך לחזר אחריו ולא יאכל אלא אכ' יהיה לו
 כוס לכרד עליו ברכת המזון אם הוא מצפה ו
 ואיפשר שהיה לו אפי' אם צריך לעבו זמן אכילה
 אחת כדחוינן באכיל' שלן בתעני' במוציא שבת
 מפני שלא היה לו כוס להכדיל עליו דכיון ש
 שברכה טעונה כוס אין חילוק בינו להכדילה
 וא' אין יין מצוי באותו מקום יכול לכרד על' שב
 ושאר משקים וצריך שלא יהא פגום בדאמרינן
 בפרק ערבי פסחים שמע מינה טעמו פגמו רבי
 יהודה קפיד אבסא פגום רב ששת בר אידי קפ'
 אחצנא פגומה ודוקא ששת ממנו אבל אם שפך
 ממנו לכלי אחר לא חשי' פגום ופי' רשכס דווקא
 לכתחלה קפיד אבל מי שאין לו אלא כוס פגום
 יכול לקדש עליו ורכינו וואל כתב דאפי' ארעב
 שאי' לו אחר אין לכרד עליו והו' מאי מרטנכו
 היה נוהג לכרד עליו בשעת הדחק וכתב עוד

שאם החזרו מיין של כוס פגום לתוך הקנקן ש
 שאין לחוש כלל מלכרד על היין שבקנקן משו'
 דקמא קמא בטיל ויש נוהגין להוסיף על כוס
 פגו מעט יין ולתקנו בכך וכן יש בירו' ויא' אפי'
 על ידי מים מתקן ויש שנותנין בו מעט פרוורין
 של פת ואומרים שמיתקן בכך ומנהג של שוטם
 הוא ואין לו סמך ולא ראיה קפג
גרסינן כפר' שלשה שאאלו אמר ר' זירא
 עשרה דברים נאמרו בכוס של
 ברכה טעון הדחה שטיפה חי מלא עיטור עיטור
 ומקבלו בשתי ידי ונותנו לימינו ומגביהו מן
 הקרקע טפח ונותן בו עיניו ומשגרו לאבשי ביתו
 תנא הדחה ככפנים ושטיפה מכחוש ואיתא
 בתוספתא דאם קנחו יפה שפיר דמי חי אין פ
 פירושו חי ממש בלא מזיגה דהא תנן מודים
 חכמים לר' אלעזר בכוס של ברכה שאי' מכרכין
 עליו עד שיתן לתוכו מים ופי' רב אלפס שמניחו
 חי עד ברכת הארץ ואז מוזגו להודיע שבח ה
 הארץ שיינותיה חזקים וצריך לערב בהם מים
 רבים וז' פיר' חי מוזג ולא מוזג שמוזגו קצת
 וכשיגיע לברכת הארץ מוזג בראוי על חר תלת
 מיא ויין שלנו אין צריך מזיגה ור' פיר' שנותנו
 לכוס של ברכה חי ומוזגו בו לאפוקי שלא ימוזגו
 בכלי אחר ויתננה בכוס של ברכה אינמי מוציא
 מן החבית לשם ברכה חי פרישק בלעז ויש
 מפרשים על כלי שיהא שלם כראיתא בכבא
 קמא על הכלים שבירתן זו היא מיתתן וטוב
 לצאת ידי כל הפירושים מלא כפשטיה שיהא
 מלא על כל גרותיו דאמר ר' יוחנן כל המכרד
 על כוס מלא גותנין לו נחלה בלא מצרים שנ'
 ומלא ברכת הים ודרום ירשה עיטור רב יהודה
 מעטר ליה בתלמידיו פיר' היה מוסיב תלמידיו
 סביבותיו בשעת הכרכה רב חסדא מעטר ליה
 בנטלי פי' רשי בכוסות ויש מפרשים שיה מניח
 כוסות יפים סביביו להדרו בהן עיטור רב פפא

מעטף ויתכבד אשי פרים סודרא ארישיה ו
 ונטלו בשתי ידיו דאמר רב חנינא בר פפא שאו
 ידכם קודש וגומר והלכך מקבל בשתי ידיו
 ובשמתחיל למדך נטלו בימינו אמר רבי יוחנן
 ראשונים שאלו שמאל מהו שתסייע לימין פיר'
 לסמוכה בשמאלו אמר רב אשי וואל וראשוני
 מבעי להו אנו לא נעביד בה עובדא ומגביהו
 מן הקרקע טפח אם הוא יושב על גבי קרקע
 דכתיב כוס ישועות אשא ואם הוא מיסב ב
 בשלחני מגביהו מעל השלחן טפח ושעם משום
 שיהא נראה לכל המסובין ויסתכלו בו ונותן ע'
 עיניו בו כי ויכין ולא ליסח דעתיה מגיה אמר ר'
 יוחנן אנו אין לנו אלא ארבע הדחה ששפת חי'
 מלא וסימ' חמשה וכתבו הגאונים כוס של ברכ'
 צריך עשרה דברים ושומר ר' יוחנן אין לנו אל'
 ארבע ולא מצריך עיטוף ליתא אלא ברב פפא
 ורב אשי דבתראי נינהו ועבדנן עובדא והלם
 כמזל לא הזכיר אלא ארבעה של ר' יוחנן ו
 והתוספות כתבו מניינא דר' יוחנן לא אתי אלא
 למעוטי עיטור ועיטוף אבל בגתינה לימ' מודה
 דאמר ר' יוחנן ראשוני שאלו שמאל מה שתסייע
 לימין מסתמא גם במגביהו טפח דדריש להו מ
 מקרא שאו ידכם קודש ובן נותן בו עיניו כרי
 שלא יסיר דעתו מן הברכה וכן רב נחמן היה
 רגיל לשלח לאשתו ובכל הנך רגילין האידנא
 אף בפרוסת סודר שלא יברך בגילוי הראש וא'
 חסר לנו אלא עיטור אמר רב אשי אין משיחין
 על כוס של ברכה פ'שי שלא ישיח המברך מ
 משנתנו לו והכוס לברך ובן נמי המסובין אין
 להם להשיח משהתחיל המברך לא מבעיא כ
 בשעה שהוא מברך שאין להם לדבר שעריכים
 לשמוע ולהבין מה שאומר המברך אלא אפילו
 בין ברכה לברכה אין להם להשיח שלא להפסיק
 שמיעתן בשיחת חולין אמר ר' אסי אין מברכין
 על כוס של פודענות שהוא כוס שני פירש אם

שתה שתי בוסות לא יברך על השלישי שנאמר
 הכון לקראת אלריך ישראל וכיון ששתה זוגות
 לא קרינן כי הכון שאין דעתו מיושבת עליו י'
 שירא שמא יזק ולא אמרינן אודבחה יברך על
 השלישי לבטל הזוגות לפי שכבר נסתלק מן
 הסעודה וזהו כוס כפני עצמו שאינו בא אלא
 בשביל הברכה וצריך לישב בשעה שמברך בין
 אם היה הולך כשאכל או עומ' או מיסב בשמגיע
 לברך צריך לישב כרי שיוכל לבין יותר וגם
 לא יהא מיסב שהוא דרך גאווה אלא ישב באימה
 בתבא' ה'ראש ז'ל הא דאמרינן אבל כשהוא
 מהלך צריך לישב ולברך מידי כשהוא הולך
 בביתו אבל מהלך בדרך ואוכל אין צרי' לישב
 ולברך לפי שאין דעתו מיושבת עליו אם יאחר
 דרבו כדאמרינן גבי ק"ש קפד
 ב'י שאכל ויצא ממקומו ולא בידך לא שנא
 שונג ולא שנא מזיד צריך לחזול למקומו
 ולברך בידך במקום השני אם היה שונג יצא
 ואם היה מזיד לא יצא כתב ה' פרץ דחוקא שאין
 לו עוד פת לאכול במקום השני אבל אם יש לו
 עוד פת לאכול יאכל שם מעט ויברך רק שלא
 יהא שבע מאכילה ראשונה והא דאמרינן דברים
 הטוענין ברכה לאחריה במקומן פירש אם אינו
 רוצה לאכול במקום שני צריך לחזור למקומו
 ולברך אבל אם ירצה לאכול במקום השני אין
 צריך לחזור למקומו אבל ואינו יודע אם בידך
 ברכת המזון אם לאו צריך לברך מספק ועד
 אימתי יכול לברך עד שיתעכל המזון שכמעט ו
 ובמה שיעורו א"ר יוחנן כל זמן שאינו רעב מחמ'
 אותה אכילה וכן נמי לענין אכילת פיר' ושתיית
 יין אם אינו רעב ולא צמא ותאב לאותן פירות
 יברך ושיעור אכילה לברך עליה ברכת המזון
 בכזית כר' מאיר א"עג דר' יהודה פליג עליה ואמ'
 בבביצה וקיימא לן בכל דוכתא הלכה כרבי י'
 יהודה בהא הלכה בר' מאיר דר' יוחנן ו ב

קאי בשיטתיה וכן פסק דח וה"ג
גרסינן סוטה ואלו נאמרים בכל לשון
ברכת המזון דכתי' ואכלת ושבעת
וברכת בכל לשון שאתה מברך ועריך שישמיע
לאזניו מה שמוציא בשפתיו ואפי' לא השמיע
לאזניו יצא וכלכד שיוציא בשפתיו ירושלמי
שכור מהו שיברך אבא בר אבין אמר חד חסיד
שאל לאלהו שכור מהו שיברך אמר ליה ו
ואכלת ושבעת וברכת אפי' מדומדם פיר' גררם
ואינ מיושכ ברעתו קפו
נשים חייבות בברכת המזון ופיר' ה'אבד
שחייבו מן התורה ולדבריו מוציאו
אחרים והא דאמרינן אשה בכרכת לבעלה ואפי'
אם אכל שיעור דאורייתא אבל התוספות כתבו
הך בעידנש דאורי' או דרבנן לא נפשט הילכך
אינן מוציאו אחרים וההיא דאשה מברכ' לבעל'
מיירי שאכל שיעור דרבנן כתב הר"ם שהוא
ספק אם חייבות מן התורה ודינן להעטר לזיומן
לקמיתבאר בע"ה קטן חייב מדרבנן כדי לחנכו
במצות וההיא דכן מברך לאביו מיירי כשאכל
שיעור דרבנן וראיתי בספר המצות קטן שכתב
על שם ד' מי לא אכל יכול לברך להוציא מי
שאכל ולא נהירא דאמרינן ולהוציא חברו עד
שיאכל כוית ובירושלמי מסמיך ליה אקר' קפו
חנו רבנן סדר ברכת המזון ראשונה ברכת
הזן ומשה רבינו תקלישראל כשירד
להם המן והיא פותחת וחותמת בברוך משביע
לרעבים ברוך משקה לעמיאים ברוך אתה ה'
אלדינו מלך העולם וכו' ואין לאומרו שאינו מ
מטבע הברכה והמוסיף גורע וא"ה ראש ז'ל
היה אומר כי לעולם חסדו ולא היה אומר עמנו
כי חסדיו הם עם כל חי ואם לא אמר ברכת הזן
ואומר במקומה בריך דהמבא מלבא מדיה דהאי
פיתא יצא ידי ברכת הזן שניה ברכת הארץ

ויהושוע תקנה בשנכנסו ישראל לארץ ואינה
פותחת בברוך וחותמת בברוך בדין ברכה ה
הסמוכה לחברתה וה"ה מאיר מרוטנבורק היה
אומר נחיד ולא נורה לך דמשמע נורה לך את
פלוגי ולא נהגו כן ועוד קרא כתב נורה לך
לעולם לרוד ורודך נספר תהלתך תניא רבי
אליעזר אומר כל מי שלא אמר ארץ חמדה טובה
ורחבה בברכת הארץ לא יצא ידי חובתו נחום
המדי אומר צריך שיזכיר בה ברית שעל ידי
ברית נתנה הארץ לאברהם ר' יוסי אומר צריך
להזכיר בה תורה שבכות התורה ירשו הארץ
ולא בה להלוק אלא להוסיף פלימו אומר צריך
שיקדים ברית לתורה כנון על בריתך שחתמת
בבשרנו ועל תורתך שלמדתנו ונהגו לומר על
שהנחלת את אבותינו ארץ חמדה טובה ורחבה
ברית ותור' חיים ומזון וכו' וא"ה ראש ז'ל לא היה
אומר אלא קל שהנחלת לאבותינו ארץ חמדה
טובה ורחבה ועל שהוצאתנו מארץ מצרים ש
שהרי אומ' אחר כך על בריתך שחתמת בבשרי'
ועל תורתך שלמדתנו ודי בפעם אחת ר' אבא
או' שצרי בה הודאה מזכ' תחלה וסוף וזה שאומ'
בה ועל הכל אנו מודים לך ואין צריך לומר קוד'
החתימה ונורה לך סלה על הארץ ועל המזון
וההותם ברוך מנחיל ארצות הרי זה מנונה וכל
מי שמשנה המטבע או שלא הזכיר מה שחייבו
חכמים להזכיר לא יצא ידי חובתו כתב אחי ה'ה'
יחיאל זל' מסופקני מהא דאמר לא יצא ידי ח
חובתו אי לעיכובא קאמר או למצוה והדעת
נוטה דלמצוה קאמר עד כאן ונ"ל כיון דברכת
המזון דאורייתא לעיכובא קאמר וצריך לחזור
ואם סיוס דברכה חוזר לראש וכחנובה ופורים
אומרים בה על הניסים כשיגיע למקום שאתה
חונן ומזמן לנו בכל יום ובכל עת ובכל שעה
ואם שכח ולא אמרו אין צריך לחזור קפט

שלישית

בונה ירושלים ודור ושלמה ת
תקנוה דוד תקן על ישראל עמך
ועל ירושלים עירך ושלמה תקן על הבית
וגדול וכו' ולא למימרא שלא ברבו אותה עד
שכא דוד ושלמה דהא דריש להו בלהו מקרא
אלא הם תקנו המטבע לפי מה שניתוסף טובה
לישראל דודאי קודם הכיבוש ובנין הארץ לא
אמרו כמו אחד הכיבוש והבנין כמו שאין אנו
אומרים מטבע שטבעו דוד ושלמה שאנו מ
מבקשים להחזיר המלכות ולבנות הבית והם
היו מבקשים להמשיך שלות הארץ והמלכות
וחבית ומתחיל רחם האלדינו על ישראל עמך
ועל ירושלים עירך וחותם ברוך אתה ה'
בונה ירושלים ואומר אמן דתניא העונה
אמן אחר ברבותיו הרי זה משוכח ותניא הרי זה
מנונה לא קשיא בשאר ברכות מנונה בבונה
ירושלם משוכח מפני שהוא סתם הכרכו דהטו
והמטיב לאו דאורייתא וטוב לאמרו בנחת שלא
יולדו בכרכה הטוב שמתוך כך יבינו שאינה מן
התורה וצריך להזכיר בה מלכות דוד וזהו שאמ
על מלכות בית דוד משיחך ואין להזכיר בה שם
מלכות אהרת לכך אין לומר אבינו מלכינו ד
רועינו וכן בשבת אין לומר מלכותך אל מלכו
בית דוד עכוד משיחך וכשבת יתחיל בנחמה
ומסיים בנחמה ופירשי שאין צריך לשנות ב
בפתיחתה דרחם נמי היינו נחמה והכי קאמ' אין
צריך להתחיל ולסיים בשל שבת אלא מתחיל
ומסיים בנחמה דתיקון הכרכה ובנין ירושלים
ירושלם קרי נחמה בין שיתחיל רחם בי' שיתחיל
נחמנו ורכ אלפס כתב מתחיל בנחמה שאומר
נחמנו ה' אלהינו בציון עירך ומסיים בנחמה
שאומר והעלנו לתוכה ונחמנו בה כי אתה הוא
בעל הנחמות באי מנחם עמו ישראל בכנין י
ירושלים והקשה ה' אפרים דהוה ליה חיימתה
בשנים וקיימא לן אין חותמין בשנים ופרי' שיש

לחתום מנחם ציון בבנין ירושלים דכולה חדא
מילתא היא דציון נמי הינו ירושלים וכן היה נהוג
א"א הראש ז"ל בפתיחה כרב אלפס ובחתימה
כ"ו ואומרים קדושת הוי' באמצע רצ' והחליצנו
פי' זרזנו כמו ועצמותינו יחליץ ובראש חדש
ובחולו של מועד אומרים בה יעלה ויבא ואם
חל שבת כ"ח או בחול המועד אומר רצה ויחלי'
ואח"כ יעלה ויבא ואין מזכיר של שבת ביעלה
ויבא ולא של חול המועד ושל ז"ח ברצ' והחליצנו
גרסינן בירושלמי תניא אסור לאדם לתבוע
צרכיו בשבת ר' זירא שאיל לר' חייא בר אבא
מהו מימר אבינו רועינו זנינו אמר ליה טופס
ברכות הוא ואם טעה ולא הזכיר של שבת אומ'
באי' א"מ שנתן שבתות למנוחה לעמו ישראל
באהבה לאות ולברית באי' מקרש השבת טעה
ולא הזכיר יעלה ויבא ב"ש אומר באי' א"מ אשר
נתן ימים טובים לעמו ישראל לששון ולשמחה
באי' מקרש ישראל והזמנים כתב ה"אבד צריך
לומר לששון ולשמחה את יום חג פלוני הזה
וכתב עוד שאין לומר בהן לא שם ולא מלכות
לפי שאינו ברכה קבועה ודומה לברכת הזימון
שאע"פ שהיא מן התורה אין בה לא שם ולא מ
מלכות לפי שאינה קבועה וה' ישעיה ודרי
כתבו שצריכה שם ומלכות והכי בתסבא ואי
מקלע שבת ו"ט בהרי הדרי כולל ואומר ברוך
שבתן שבתות למנוחה לעמו ישראל באהבה
לאות ולברית ימים טובים לעמו ישראל לששון
ולשמחה ולזכרון באי' מקרש השבת וישראל
והזמנים והא דסני בהך כרכה ה"מ דלא פתח
בהטוב והמטיב אבל פתח בהטוב והמטיב חזר
לראש כת' א"א הראש ז"ל יא כיון שלא סיים ברכ'
הטוב והמטיב אין צריך לחזור לראש ברכת ה'
המזון אלא חזר לתחלת בונה ירושלים ולא מ
מסתבר אלא חזר לתחלת ברכת המזון וכן כתב
ה"ם במ"ז ואם טעה ולא הזכיר בה של ז"ח ו

אומר ברוך שנתן ראשי חדשים לעמו ישראל
לזכרון ונסתפקו בה בגמרא אי מזכרי כי שמחה
אי לא משום דר"ח לא שייך ביה שמחה או ד
דילמא כיון דנתיב וביום שמחתכם וכמועדיכם
וכראשי חדשיכם וגו' אלמא איתקש ר"ח למועד
ולא איפשיטא הילכך אין לומר בה שמחה עוד
נסתפקו בה בגמרא אי חתים אי לא וכתב רב
אלפס שאין לחתום ודי פסק שיש לחתום ולזה
הכנים א"ה הראש זל ואי לא מדבר עד דפתח
הטוב והבטיב לא הדר לרישא דאמר שמואל
טעה ולא הזכיר של ר"ח בתפלה מחזירין אותו
בברכת המזון אי מחזירין אותו מאי טעמ' תפלה
דלא מצי פטר נפטיהו מחזירין אותו ברכ' המזון
דמצי פטר נפטיהו איבעי אכיל ואי בעי לא אכיל
פיר' דבר שצריך ברכת המזון שאיפשר שיאכל
פירות או זרקות דק שלא יתענה שאסור להתענו
בר"ח הילכך לא מהדרין ליה מ"מ כל זמן שלא
פתח בהטוב והבטיב לאו חזרה הוא ואומ' ברוך
שנתן וכו' וכתב הר' יוסף שאם נזכר קוד' שפתח
הטוב והבטיב אומר ברוך שנתן אפי' בלילה אע"ג
דגבי תפלה אין מחזירין אותו על שכחת החדש
בלילה ה"מ להחזיר אכל להוסיף ברכה אפילו
בלילה נמי אם חל ר"ח בשבת והזכיר של שבת
ולא של ר"ח היה אומר הר' יוסף שאין מחזירין אם
פתח בהטוב והבטיב אע"ג דהשתא לא סגי דלא
אכיל כ"ז כשום האי מיעוטא לא תקנו להחזיר
וגם חיוב אכילה דהאי יומא משום שבת דהא
וכתב אחי הר' יחיאל אל' ויש חולקים בזה ולזה
דעתי נוטה וראיתי משום יום שבת חייב בארבע
תפילות ה"ב בין דסוף סוף לא סגי דלא אכיל
צריך לחזור ולכר' ואם שכח גם של שבת ונזכר
קודם שפתח בהטוב והבטיב כללו ואומר ברוך
שנתן שבתות למנוחה ור"ח לזכרון ואם פתח
בהטוב והבטיב חזר לראש ומוזכר של שבת ור"ח
בבגדיליה וכתב אחי הר' יחיאל אל' ובסעודה

שלישית של שבת צריך עיון אם מחזירין אותו
לר"ח דאמר שיוצא במיני תרגימא כלא פת ודאי
אין מחזירין אותו אפי' אם אכל פת דדמי לר"ח
ולדברי המפרשים שצריך פת דילפנן משלש
פעמים דנתיב היום גבי כן שהוא במקום פת
לד' דהו מחזירין אותו ע"כ קפט
ברכה רביעי' הטוב והבטיב ולא דאורייתא
היא שחכמי תקנוה על הרוגי כיתר
שנתנו לקבוצה הילכך פותחת בברו' דלא הויא
סמוכה לחברתה ואינה חותמת דהויא מטבע
קצר אע"ג דאית במדרש שצריך לומר בה ג'
הטבות וג' גמלות א"ה אינה חותמת דמעיקרא לא
תקנו אלא הטוב והבטיב ואח"כ הוסיפו בה דברי
הללו אמר רבא בר בר חנה אמר' יוחנן הטוב
והבטיב צריכה מלכות ואסיקנא צריכה שתי
מלכיות בר מדירה חדא בשביל בונה ירושלים
דכיון שתקנו לומר מלכות בית דוד בכונה ו
ירושלים ראוי היה להזכיר בו ג' מלכו של עולם
אלא שלא רצו להזכיר מלכו של עולם אצל
מלכות בשר ודם הילכך תקנו להזכיר בהטוב
והבטיב מלכות כנגדה ואגב שתקנו להזכיר
מלכות כנגדה תקנו נמי להזכיר כנגד ב'
ברכת הארץ לכך צרי' להזכיר כה ג' מלכיות וג'
גמלות וג' הטובות וזה נוסחה בא" אכ"ה וכו' ולא
יאמר תתברך האל אבינו מלכינו אדירינו וכו'
המלך הטוב ולא יאמר המלך החי כי אין אומר'
החי אלא בבית האבל הרי ג' מלכיות ג' הטבות
המלך הטוב והבטיב לכל הוא ייטיב לנו וא"ה
הראש זל היה אומר בזה הסדר הוא הטיב לנו
הוא בטיב לנו הוא ייטב לנו כסדר שאומר ת
הגמילות הוא גמלנו הוא גובלינו הוא יגבילנו
ובבית האבל מוסיפין בה מענין המאורע דתניא
בה אומר בבית האבל הטוב והבטיב ר' עקיבה
אומ' מוסיף בה דיין האמת מר זוט' איקלע לבי
רב אשי איתרע מילתא בכריה פתח ואמר בא'
האל הדי הטוב והבטיב אל אמת דיין אמת ש

שופט צדק לוקח נפשות במשפט ושלי בעולמו
 לעשות בו כרצונו כי כל דבריו במשפט ואנחנו
 עבדיו ועמו וככל אנחנו חייבי להודו לו ולברכו
 גורר פרצות ואי יגדור פרצ' זאת מעלינו ומעל
 האבל הזה לחיים ולשלום וכו' ובעל הלכות וכן
 רב אלפס כתבו שאין לומר ולוקח נפשו במשפט
 משום דאיתא כפ' שני דשבת יש מית' בלא חטא
 וא"א ה"אש ז"ל כתב שאין למחוקו וכן עמא דבר
 ואין צריך עשרה לאומרו כת' אחי ה"י יחיאל ז"ל
 גהנו להאריך בברכת הטוב והמטיב הרחמן כ
 בכמה גוונים ולא ידעתי מאין בא זה להרבנות
 בבקשה בין ברכת המזון לברכת בור' פרי הגפן
 ואיפשר שנהגו לעשות כן דאמר אורח מברך
 יהי רצון מלפניך וכו' ע"כ ונ"ל שאין בזה משום
 הפס' גדולה מזו מצאנו כבר המילה שמתפללין
 על הילך כאמצע הברכה אחר שבירך בור' פרי
 הגפן ומפסיק בין ברכה לשתיה קץ
ואחר שסיים הכל יבר' כפ' הדין של כרכ
 המזון צריך לברך עליו בתחילה
 ואין לבר' עליו בתחל' ברכ' המזון כד' שמכרכ'
 בפה בקדוש והבדלה תחילה לפי שברכת
 המזון הוא סילוק והיסח הדעת למה שלפניו
 הילכך אם היה מברך בורא פרי הגפן תחלה הוי
 ברכת המזון הפסק בין ברכה לשתיה ויטעום
 המברך ואח' כי טעמו האחרים בדרך ש
 שאם בברכת המוציא ויברך אחריו ברכה מעין
 ג' לאפוקי מה' שכתבו שאי לברך אחר כוס של
 ברכת המזון ואם דעתו לשתות עוד לא יברך
 ברכה אחרונה עד לבסוף ולענין שיעו' שתייתו
 שחייב בברכה אחרונה ה"ז ר"י מסתפק אם הוא
 בבזית או ברביעית לכך כת' שמוכ' ליוה' לשתות
 פחות מבזית או רביעית כדי להסתלק מן הספ'
 והבא אי אפשר לשתות פחות מבזית דכל דבר
 שצריך כוס צריך לשתות ממנו ככלא לונבא
 שו"ת רוב רביעית הילכך ישת' רביעי' שלם קצא

פועלים העושין מלאכה אצל בעל הבית
 מקצתין בכרכת המזון כדי שלא
 לבטל במלאכת בעל הבית דתניא פועלי העושין
 מלאכה אצל בעל הבית קורין קט' ומתפללין ב
 כדרכן ואוכלין פתן ומברכין לפניו ולאחריו
 שתי ברכות כיצור ברכה ראשונה כתקנה ושני
 פותחת בכרכת הארץ וכולל כונה ירושלים ב
 בכרכת הארץ וחזרתם בכרכת הארץ והשוב ו
 והמטיב אין אומרים אותה כלל כמה דברי אבותי'
 כשנוטלין שכר על מלאכתן לכד הסעודה אבל
 אם אין נותנין להם שכר אלא הסעודה שאוכלין
 או אפי' נותן להם שכר ובעל הבית משיב עמהם
 מברכין כל ארבע ברכות כתקנן קצב
ואם המזכין שלשה או ביתוסף עליהם
 ברכת המזון שאומר אחר כהם נכרך
 שאכלנו משלך וחס עוניך ברוך שאכלנו משלך
 ובטובו חיינו והוא חוזר ואומר ברוך שאכלנו
 משלך ובטובו חיינו ברוך הוא ברוך שכו' בא'
 אמ"ה ה"ן את העולם וכו' ואם הם ר' יכול לומר
 ברכו שאכלנו משלך אבל יותר טוב לומר נכרך
 כדי שלא להוציא עצמו מן הכלל וכיהו אם אמ'
 ברכו יצא וכן הדין עד עשרה ואם הם עשרה צ
 צרי' להזכיר השם ואמר נכרך אלדינו שאכלנו
 משלך וחס עוניך ברוך אלדינו שאכלנו משלך
 ובטובו חיינו והוא חוזר ואומר ברוך אלדינו
 שאכלנו משלך ואין לומר נכרך אלדינו כלכד
 ומשם ואילך אין חלו' בין מאה או אלף או ריבוא
 וכל הבשנה מזה הנוסח כגון שאמר נכרך על
 המזון שאכלנו משלך או שאומר לפי שאכלנו
 משלך או שאומר במקום ובטובו כטובו או ב
 במקום חיינו אומר חיים הרי זה בור' וכשהם ע
 עשרה כיון שמוזכרים השם יכול לומר נכרך
 אלדינו על המזון שאכלנו משלך אבל
 בשאין עשרה לא קצב

ובל זמן שאינן ג' מצוה להם ליחלק דתניא
 ב' שאכלו מצוה ליחלק שיברך בא כרב
 המזון לעצמו אבל בכרבת המוציא פוטר אחד
 את חברו בדא כשהיו שניהם יודעין לברך ב
 ברכת המזון אבל אם אחד יוד' והשני אינו יודע
 מברך היודע והשני יוצא וכגון שמכין לשון ה
 הקדש אלא שאינו יודע לברך ועריך לכו' מלה
 במלה לכל כה שיאמר אבל אם אינו מכין אינו
 יוצא בשמיעה ולכך אין הנשים יוצאות בשמיעה
 אם אינן מבינות אבל כשהן שלשה אין רשאי
 ליחלק בדתנן ג' שאכלו באח אינן רשאי ליחלק
 ולא עוד אלא אפי' שנים שאכלו באחת מצוה
 שיחזור אחד שלישי שיצטרף עמהם לזימון
 וכן ד' או ה' אסור להם ליחלק שכולם נתחייבו
 בזימון ששה נחלקין כיון ששישאר זימון לכל
 חבורה עד עשרה ואז אין נחלקי כיון שנתחייבו
 בהוצאת השם עד עשרים ומצוה לחזור אחד
 עשרה ומיהו אם היתה חבורה גדולה מסובין
 יחד ואינן יכולין לשמוע הכרבה מפי המברך
 ואינן רשאי ליחלק לחברות של עשרה עשרה
 מפני שיצטרכו לברך בקול דם וישמע בע"ה
 ויקפיד עליהם יכולין ליחלק לחבורו של ג'
 ולברך בנחת שלא ישמע בע"ה ויקפיד זה טוב
 להם כמה שלא יצאו ידי חובת המזון שהרי אינן
 יכולין לשמוע מפי המברך כתב ה"ד ז"ל הא
 דתנן שלשה שאכלו אינן רשאי ליחלק דווקא
 כשקבעו עצמם ביחד כתחלת ברכת המוציא
 לידדהו בהסיכה ולרידן בישיבה אז אינו רשאי
 ליחלק אבל לא קבעו עצמם ביחד בכרבת ה
 המוציא אלא אח"כ נקבעו באכילה ביחד רשאי
 ליחלק וא"ז כתב ונ"ל בדברי המפרשי שאע"פ
 שלא כרבו המוצי' ביחד אלא אח"כ נקבעו באכיל'
 נקבעו לזימון ואינן רשאי ליחלק עכ' ואפי' לא
 אכלו בזית ביחד אינן רשאי ליחלק דתנן שלש
 שאכלו באחד אינן רשאי ליחלק ופרקי ט"א

קמ"ל תנינא חרא זימנא שלשה שאכלו באחת
 חייבין לזמן קמ"ל כי הא דאמר ר' אבא אמ' שמוא'
 ג' שישבו לאכול וברכו ברכת המוציא ועדין לא
 אכלו שיעור הכרבה אין רשאי ליחלק ורב
 אלפס גורס קמ"ל ג' שישבו לאכול אע"פ שכל אחד
 אוכל מכברו אינן רשאי ליחלק דילכך עריך
 לחוש לשתי הגרסות אפי' כל אחד אוכל מכברו
 ואפי' לא אבל עדיין בזית פת אין רשאי ליחלק
 ותו משנינן אהא דפרי' ומאי קמ"ל תנינא קמ"ל
 כי הא דאמר רב הונא ג' שבאו מג' חבורות אין
 רשאי ליחלק אמר רב חסרא והוא שבאו מג'
 חבורות של ג' בני אדם אמר רבא לא אמרן
 אלא דלא אומן עלייהו ברוכתייהו אבל אומן
 עלייהו ברוכתייהו פרח זימון מיניהו פ"ג שבאו
 מג' חבורות של ג' בני אדם ונתחברו אלו הג'
 אם זימנו עליהן במקומן כגון שהפסיקו כל אח'
 לשנים עד שאמרו הון כדרך שאחד מפסיק
 לשנים שוב אינן יכולין לזמן אפי' אכלו אח"כ
 יחד ונמרו סעודתן ולא זמנו עלייהו במקומן ח
 חייבין לזמן ואין רשאי ליחלק ואפי' לא אכלו
 אלו הג' ביחד משנתחברו קצו
שלשה שאכלו באחת ושכחו וכירך כל
 אחד ואחד לעצמו כטל מהם ה
 הזימון ואין יכולין לחזור לזמן למפרע וכן אם
 ברכו שנים מהם אבל אם שכח אחד מהם וברך
 השנים יכולין לזמן על השלישי אע"פ שכבר
 בירך יכול לומר ברוך שאכלנו משלו דלא גרע
 מאכל עמהם עלה של ידק והם יוצאים ידי זימון
 והוא אינו יוצא ידי זימון שאין זימון למפרע ונ'
 שאכלו ויצא אחד מהן לשו' קוראין לו ומודיעין
 לו שרוצין לזמן כדי שיבין ויצטרף עמה' ויענה
 עמהם ברכת הזימון ויוצאין אע"פ שאינו בא ו
 ויושב עמהם והמ' בג' אבל בי' כדזכיר השם
 אינו יוצא עד שיבא וישב עמהן ג' שאכלו באחד
 ואין אחד מהם יודע כל ברכ' המזון אלא אחד

יודע ברכה ראשונה ואחד השניה ואח' השלישי
חייבין בברכת הזמן וכל אחד יברך הכרכה
שיודע ונמצא ברכת הזמן עולה משלשתן אבל
אם אין כל אחד יודע אלא חצי ברכה אין יכולין
לזמן שאין כרכה אחת מתחלקת לשנים קצה
שתי חבורות שאוכלות בבית אחד או בשני
בתים אם מקצתן רואות אלו את אלו
מצטרפות לזמן ואם לאו אין מצטרפות ואם יש
שמש אחד לשתיהן הוא מצרפן וכגון שנכנסו
מתחילה על דעת להצטרף יחד אכלו מקצתן
בית ובמקצתן חוץ לבית אם המכרך יושב על
מפתח הבית הוא מצרפן כתב א"א הראש ז"ל בני
החנפה שלא היו מספיקין בולן לאכול בבית עם
החתן ונתחלקו לחבורות אפי' אם אכלו בבתים
שאינן פתוחין למקום שהחתן אוכל בו מכרכין
ברב חתנים לא מבעי' אם השמש מצרפן אלא
אפי' אם אין שמש מצרפן כיון שהתחילו אותם
שכשאר בתים כשהתחילו אותם של בני החופה
כולן חשובין מאחד לכרך ברכת חתנים כיון
שאוכלין מסעודה שתקנו לחופה קצו
אבל טבל אין מומנין עליו כת' ה"ס במ"ז
שאין מכרכין עליו לא בתחילה ולא
בסוף וכן על כל דבר של איסור והוא אבר השיני
עליו וכת' שלא אמרו אלא אין מומנין עליו לומ'
שאין להם קביעות הואיל ואוכלין דבר איסור
והוא בעין אכילת פירות שאין להם קבע דזימון
אבל למה לא יברכו עליו לבסוף כיו' שנהנה וכן
כתב א"א הראש ז"ל כתב ד' שבס' ג' שאכלו כאחד
אחד נזהר בפת של גוים ואחד אינו נזהר או אחד
מהם כהן ואוכל חלות א"עפי שאותו נזהר אינו
יכול לאכול עם אותו שאינו נזהר ולא ישראל
עם הכהן כיון שאותו שאינו נזהר יכול לאכול
עם הנזהר וכהן עם ישראל מצטרפין בתב' ד' ו'
יש ללמוד מדבריו דג' שמוודין הנאזהר מזה
אין מצטרפין לזימון א"עפי שיכולין לישראל על

גדרם ולהתירם מ"מ עדיין לא נשאלו עד כמה
מומנין עד כזית ר' יהודה אומר עד בכיצ' וקיימ'
לן בכזית כתק' וכן לענין יחיד אינו מכרך ג'
ברכות אלא עד כזית קצו
שנים שאכלו ובא שלישי להצטרף עמהם
כל זמן שלא אמרו הב' לן ונברך אינו
מצטרף עמהם אמרו השנים הב' לן ונברך אינו
מצטרף עמהן אמר רב יהודה בר' שלית מטימיה
דרכ' תשע' שאכלו דגן ואחד אכל ירק מצטרפין
להזכיר שם ואפי' לא טיבל עמהם אלא כציר או
לא שתה עמהם אלא כוס אחד מצטרף עמהם
ואפי' ז' דגן וג' ירק מצטרפין אבל טשה לא דרוכ'
דמינכר בעינין כתב אחי הר' יחיאל ז"ל שאלתי
לא"א הראש ז"ל אם המצטרף נפטר מכרכה א'
אחרונה בברכת הזמן של אלו והשיבני דלא
בתב' הרב אלפסי ז"ל דוקא לאצטרופי לעשרה
אבל לג' אינו מצטרף עד שיאכל כזית דגן וז'
פ' ה"ה נמי שנים דגן ואחד ירק אבל איפכא לא
וכן רעת א"א הראש ז"ל ודחוקא לאיצטרופי אבל
להוציא אחרים אינו מוציא עד שיאכל כזית דגן
אבל שתיה ועלה של ירק לא מהני ומיהו כזית
דגן מהני אפי' אם לא עשאו פת כיו' שיש אכילת
ודבר שחייב בכו' בה אחת מעין שלש כתב בה"ג
שמי שאכל כזית דגן אינו מוציא אלא אותם ש
שאכלו שיעור דרבנן אבל לא אותם שאכלו
כדי שביעה וז' פירש שמוציא אפי' או שאכלו
כדי שביעה וכיהו ביצוה מן המוכחר אם יודעים
כולן לכרך שיברך אותו שאכל כדי שביעה
ואם אינו ידעין כולן לכרך מי שאכל כזית יכול
להוציא אף אותם שאכלו כדי שביעה קצו
שלשה שאכלו והם מכרכין ונכנס אחד
שלא אכל אם נכנס טאם המכרך
נכרך שאכלנו כשלו עונה אחריו ברו' וכמכרך
שמו תמיד לעולם ועד ואם נכנס כשאחריו עוני'
בדוך שאכלנו כשלו עונה אחרים אכן וכתב

בהג' ואי הו' עשרה אומר איהו כרוך אלדינו ו
 ומבורך שמו תמיד לעולם ועד וכן ככל ברכו
 שאדם שומע בין ברכת פירות בין ברכת מצות
 עונה אמן
שמש שאכל בזית מזמנין עליו והכותי
 אם הוא חבר מזמנין עליו ורב
 אלפס כתב והאידנא הם גוים גבורין ואי' מזמנין
 עליהם תניא עם הארץ אין מזמנין עליו והאידנ'
 אמר ר' שמזמנין עם עם הארץ כדי שלא יהא
 כל אחד בונה כמה לעצמו פיאם היו פורשים
 בהם היו גם הם פורשין מן הצבור לגמרי וכן
 כתב ר' האידנא רגילין לזמן עם עם האר' גמור
 נכרי אין מזמנין עליו ואפי' גר שכל ולא שכל אין
 מזמנין עליו שאינו גר עד שימול ויטבול וכן
 האונן בחול שהוא פטור מלברך אין מזמנין ע
 עליו וז' לא היה מניח אפי' לגר גמור לברך
 ברכת המזון שאינו יכול לומר שהנחלת לאבותינו
 ותני' בספרי אשר נשבעת לאבותינו פרט לגרים
 ועבדים כשנחדרים וכן כתב בהג' וז' בת' שיכול
 לברך שיובל לומר לאבותינו דכתיב אב המון
 גוים נתתיך ודרשינן מתחילה אב לאדם מכאן
 ואילך לכל העולם נשים ועבדים וקטנים אין
 מזמנין עליהן תר' נשים מזמנות לעצמן ועבדים
 מזמנין לעצמן נשים ועבדים אם רצו לזמן אין
 מזמנין משמע דנשים מזמנות לעצמן וחייבות
 לעשות כן ובאשכנז לא נהגו כן וי' כדי לקיים
 הכנהגה דקאמר נשים מזמנות לעמן פיאם
 רצו אבל חובה ליכא ובן פ' שי וא' האידנ' ז'ל
 פ' דעל כרחק חייבות קאמר דתנן בערכין הכל
 חייבין בזמן כהנים ליום וישראלים וקא' הכל
 לאת' באי לאתויי נשי והיינו ע' כ' לחיוב מדקא'
 הכל חייבין וה' יהודה ובהן היה מורה הלכה
 למעשה להצטרף אשה לזימון והיה מכיא ראה
 מדבעי תלמודא בפ' כי שבתו נשי בכרכ המזון
 דאורייתא או דרבנן וקא' למאי נפק' כי' להוציא

אחרים ידי חובתן מכלל דפשיט' ליה דמצטרפו
 דאי לא תימא הכי אדמיבעי ליה אם יכולות ל
 להוציא תבעי ליה אם מצטרפו וה' מרוסנבו'
 השיב על דבריו וכת' שאין מצטרפו וה' במזל
 כתב נשים ועבדים וקטנים אין מזמנין עליהם
 אבל מזמנין לעצמן ולא תהא חבורה של נשים
 ועבדים וקטנים מזמנות יחד אלא נשים לעצמן
 ועבדי' לעצמן וכלכד שלא חמנו בשם אנדרוני'
 מזמן למינו ואינו מזמן לא לנשים ולא לאנשי'
 טומטום אינו מזמן כלל אמ' רב נחמן קטן הודיע
 למי מכרכין מזמנין עליו ופ' דמידי שנכנס
 בשנת יג' ולא הביא שתי שערות ידועות שעדיין
 הוא קטן אעפ' שהוא בשנת יג' ואם הוא יודע למי
 מכרכין מזמנין עליו ורב אלפס כתב ואנן לא
 סבירא לן הכי כיון דקרי ליה קטן אפילו בן ט'
 שנים או י' אם יודע למי מכרכין מזמנין עליו
 וכן כתב ה' במזל שמצטרף בין לשלשה בין
 לעשרה וה' פרץ חילק שמצטרף לעשרה ולא
 לשלשה וכן כתב רב האי שמצטרף לעשרה ולא
 לשלשה רש גוהגים לצרפו על ידי חומש שכידו
 ואינו מנהג וא' האידנ' ז'ל הביא ההיא דירושלם
 אמר ר' יוסי כמה זימנן אכילת עם תחליף ועם
 בנימין בר שיש' חביבי ולא זמנו עלי עד דאיתתי
 שתי שערות וכתב הלכך המחמיר שבכולם אין
 עושים קטן צניף לעשרה לברכת המזון ול
 ולתפלה ולשלשה עד שיביא שתי שערות ר'
שלשה שאכלו באחד אחד מפסי' לשני'
 ואין שנים מפסיקין לאחד פ' שי
 דרך ארץ הוא שיהא אחד מפסיק סעודתו ל
 לשנים עד שיזמנו עד הון דהיינו ברכת הזימון
 וחזר וגומר סעודתו אבל שנים אין להם להפסי'
 לאחד אם לא שירצו לעשות לו לפני' משורת
 הדין וה' כתב שאחד חייב להפסיק לשנים
 וה' אבד כת' לכאורה משמע שאם לא היה פוסק
 לא היו מזמנין עליו ולא היה אלא הם מזמנין

עליו אע"פ שדעתו לאכול שהוא צריך לפסוק
כדי שיצ' עמהם ידי זימן שיכבר נתחייבו בו ע"ב
ומפסי' עד שסיימו ברכת הזן גרסי' בפ' שלשה
שאכלו עד היכן ברכת הזימן פ' שלשה שאכלו
והוצרך אחד מהם לצאת עד היכן כרב' הזימן
שצריך לישוב עד שיגמרו אותה שאין זימו בפחו
משלשה רבנן אמר עד נכרך כלומר ישוב
עד שיגמרו נכרך שאכלנו משלו ותטובו חיינו
שזהו ברכת הזימן שצריך ג' רב' ששת אמ' עד
שיגמרו ברכת הזן והלכה ברב' ששת וכמו
שהיחיד אינו יכול לצאת קודם שיגמור ברכת
הזן ה"ה גמי אם מפסיק לשני אינו יכול לאכול
קודם ולאחר שיגמור הוא סעודתו יתחיל הוא
בברכת הזן דהו' שיצא ידי זימן על מה שאכל
במה שהפסיק להם מ"מ צרי' לברך שלש ברכות
על מה שאוכל אחר כך אבל אם לא אכל אחר
כך אין צריך לחזור לראש אלא לברכ' הארץ
כתב רבינו האי שאחר שמפסיק לשנים צריך
לחזור ולברך דמוציא וכן כתב הראב"ד שצריך
ליטול ידי ולבצוע דהוה ליה בבני חבור' שיצאו
לקראת דת' שצריכין ברכה לספרע וכתב א"א
ז"ל וכל' דלישנא דמפסיק לא משמע כדבריהם
דלדבריהם אין כאן הפסקת סעודה ולא דמי ל
לבני חבור' שעקרו רגליהם דהב' אינו זו במקומו
וזם אין כאן היסח הדעת אלא חוזרין וגומרין
סעודתן בלא ברכה וכן כת' בה"ג כתב אחי ה"ה
יחיאל ז"ל שאלתי לא"א הרא"ש ז"ל לפי' שפיר
שהיחיד המפסיק לשנים שמתחיל בנודה לך א"ב
שלשה שהפסיקו לשבע' איך יומנו הם והשיבני
יחזרו לראש בהן זימן נכרך שאכלנו משלו כי
לא נצטרפנו אלא לאלדינו ומיד כשאמר נכרך
אלדינו והיו שלשה רשאי' לאכול לכך יחזרו
לראש אבל אחד המפסיק לשנים צריך להבתין
עד סוף ברכת הזן לכן נפטר מברכה ראשונה
ל"ה ע"ב ואני כבר כתבתי שחזו לראש ברכ' הזן
ומ"ל למרנו מדבריו לענין שלשה שמפסיקים

שאין צריכין להפסיק אלא עד שיאמ' כבר אלדינו
ועוד כת' אחי ה"ה יחיאל ז"ל ושאלתיו עוד כי ש
שהפסיק פעם אחת אם יכול להפסיק פעם ש
שנית והשיבני שבן
גדול מברך אפי' באבסוף ואם רוצ' ליתן
רשות לקטן לברך רשאי והפסא'
שם אורח אבל אם יש שם אורח ה"מברך אפי'
אם הוא קטן כדי שיברך לבעל הבית ומה ברכה
מברכו יהי רצון מלפני השמים שלא יבוש ולא
יכלם בעל הבית הזה לא בעולם הזה ולא בעול'
הבא ויצליח ככל נכסיו ויהיו נכסיו מוצלחים ו
וקרובים לעיר ואל יטלו' שטן במעשה ידיו ואל
יזדקק לפניו שום רבר חטא הירחור ועון מעתה
ועד עולם ואם ב"ה ויצה לוות' על ברכתנו ולבר'
ברכת הבזון בעצמו רשאי גרסי' בפ' בני העיר
אמ' רבה בר בר חנה א"ר יוחנן כל תח' שבכרך
לפניו אפי' בהן גדול עם הארץ חייב מיתה שנא'
משנאי אהבו מות אל תקרי משנאי אלא משנאי
אבל בהן תלמיד חכם צריך להקדימו שנאמר
וקדושתו לכל דבר שבקדוש' כגון לפתות ראשו
ולברך ראשו ואם ירצה ליתן רשות לישראל
לברך רשאי גרסי' בירושלמי אמר ר' יהושע בן
לוי כימי לא ברכתני לפני כהן ולא בירך ישראל
לפני ור' יהושע בן לוי לוי היה וירא לכאור' שיש
ללוי דין קדימה לברך לפני ישראל כמקו' שאין
שם בהן והר"ם ברוטנבורק כת' שאין לו ד' קריב'
והא דקאמ' שלא ביר ישראל לפניו בעד גדולתו
ולא בעד לוי' גרסינן בפ' הרואה ג' דברי' כקצרי
ימיו של אדם וחד מינייהו מי שנותנין לו לברך
ואינו מברך ולא עוד אלא שצריך לחזר אחריו
כדאמר ליה רבה לרב הונא בריה חטיף וברוך
אנכ אורחי אפרש שאר ברכות שאינן בתוך
הסעודה רב **על** כל פירות
האילן בין אם הן בטבעה
המינן או כשאר מינ' ברכה ראשונה שלהם
בזרא פרי העץ חוץ מן חייך שבכרך עליה כפ"ה

בין חי בין מבושל אבל על הענבים מכרכי בור
פרי העץ ובעוד בוסר כל זמן שלא הגיעו לבפול
הלכן מברכין עליו בורא פרי האדמה דכל דבר
שגדל על האילן ואינו עיקר הפרי מברכין עליו
בורא פרי האדמה ומשהן כפול הלכן ואילך מ
מברכין עליהן בורא פרי העץ ואם הוא מסופק
אם הוא כפול הלכן או לא מברך עליהם בורא
פרי האדמה דקיימא לן בירך על פרי האילן
בורא פרי האדמה יצא ועל החרובי משישרשו
פי שיראה בהם כמין שרשרות של חרובי מבר
עליהן בורא פרי העץ קודם לכן בור פרי האדמ
ועל הזית משיניצו פי שגדל הנץ סביבם מברך
עליהם בורא פרי העץ וקודם לכן בורא פרי
האדמה ועל שאר האילנות כשיוציאו פרי ח
חשובין לברך עליהן בורא פרי העץ ועל גרעיני
הפרי כתב ר"ש מברכין עליהם בורא פרי העץ
דלענין ערלה חשיבי כפרי ודשכא כתב שאין
לברך עליהן בור פרי העץ דאדרבה לא חשיבי
כפרי לענין ערלה אלא דמרבה להו מאת פיריו
את הטפל לפרי וא"א הראש זל כתב ב"י וכלב
שלא ידו מרים שנהנ' באכילתן שמן זית ומברכי
עליו בורא פרי העץ ומקמינ' לה בחוש בגרוננו
שזו היא רפואתו שנותן השמן לתוך אנגרון ו
ובולעו דהשתא הוי ליה שמן עיקר אבל אי אבי
ליה על ידי פת הוה ליה פת עיקר ומברך על
העיקר ופוט' הטפלה או שתי ליה בעיניה אזורי
מויק ליה ולא יברך עליו כלל ופירש ה"י יוסף
לא דווקא חושש בגרוננו אלא אורחא דמילתא
נקט והוא הדין נמי ואם אינו חושש בגרוננו אם
נותן שמן הרבה לתוך אנגרון מברך עליו שהרי
נהנה ממנו אבל בהגכתב שאין לו לברך אלא
אי כייבין ליה חינכיה דמיבין לרפואה ומיתתה
מיניה אבל ליכא רפואה אפי' נותן שמן
הרבה הוי אנגרון עיקר ואין לו לברך על השמן
וכן כתב הר"ם מרוטנבורק וכן כתב הר"ם במ"ז

אם שתה אותו לבדו או שלא היה חושש בגרוננו
מברך עליו שהכל ואינו בראה מה שכתב שאם
שתה אותו לבדו שיברך עליו דקאמר בגמרא
אי דשתייה בעיניה אזורי מויק ליה פ"י ולא יברך
עליו כלל מותר נראת סברא ראשונה לבר' אף
בשאינו חוש' דכיון שהוא נהנה למה לא יברך
אדרבה יותר פשוט הוא שצריך לברך עליו כ
כשאינו לרפואה מבשהוא לרפואה שקדים ה
המרים קטנים בורא פרי העץ גדולים ולא כלל
דאזורי מויקי ואם מתקן על ידי האור או ע"י דבר
אחר בורא פרי העץ צלף והוא מין אילן שעליו
ראויין לאכילה ויש בעליו כמין תמורות וגם
הן ראויין לאכילה על העליון והתמורות בורא
פרי האדמה שאינו עיקר הפרי על האכילונות
שהן עיקר הפרי בורא פרי העץ ועל הקפריסין
שגדלין גב' עליו להג' ולר"ב אלפס מברכי עליהו
בורא פרי האדמה והראב"ד כתב בורא פרי העץ
וכן כתב א"א הראש זל וכיון דאיכא פלוגתא ד
רבוותא טוב לברך עליהם בורא פרי האדמה
לאצת ידי ספק דתנן בירך על פרי העץ בורא
פרי האדמה יצא תמרים שכתשן קצת ואינן מ
מרוסקין לגמרי בורא פרי העץ ועל דבש הזב
כהן שהכל ובה"ג כתב דווקא שעורב בו מים
אבל אם הוא בעיני בורא פרי העץ ור"י לא היה
מחלק והר"ם במ"ז כת' דבש תמרים שהכל אבל
תמרים שמיעכן ביד ועשה מהן עיסה והוציא
מהן גרעיניהן מברך עליהן בורא פרי העץ
ולכסוף כרכה אחת מעין שלש ואיפשר שגם ר"י
בורה בזה הענין כיון שהם כעין חשובין בעיקרי
הפרי לדברי הכל וכל מיני פירות מברכין על
משקן היוצאין מהן שהכל חוץ מהיוצ' מהענבים
והשמן א"כ סופי ענבים שאין מתבשלין לעולם
משקין היוצאין מהן בשאר מיני פירות וכתב
הר"ם מרוטנבורק שמברכין עליו ועל היוצא מ
מכנו שהכל ונ"ל שמברכין עליו בורא פרי ה

האדמה כמו על הבוסר ואם בשל הפרי ונכנס
וטעם הפרי במים כתב ה' שבא שמכרך עליו
שהכל וא"א הראש ז' כתב איפשר אם בשלו
ונכנס טעמים במים מברך עליו בורא פרי העץ
כל הפירות שטובים חיין גמבשלין בג' תפוחים
ואגסים וכיוצא בהן בין חיין בין מבשלין בורא פ
פרי העץ והלם מרוטנבורק כתב ערבוניס
וחבושים כיון שאין דרך לאוכלן חיים אלא מ
מבושלי' חיין שהכל מבשלין בורא פרי העץ
וערבוניס וחבושים שלנו אין כן אלא רואוין חיין
ומבושלין אגוז המטוגן בדבש בורא פרי העץ
ויש אומרים כיון שאם בשלו בלא דבש משתני
לגרועות אם כן הוי דבש עיקר ומכרך עליהם
שהכל ולא נהיה ועל הסוכרא כתב בה"ג בורא
פרי העץ והלם במזל כת' קני' המתוקי' שסוחטין
אותן ומבשלין במיהן עד שיקפו וידמו למלח
כל הגאונים כתבו שמכרך עליהם בורא פרי
האדמה ויש אומרים בורא פרי העץ וכן אומרים
המוציא אותן קנים מברך בורא פרי האדם ואני
אומר שאין זה נקרא פרי ומכרךין עליה' שהכל
לא יהא דבש של אלו הקנים שנשתנה על ידי
האור גדול מדבש תמרים ולא נשתנה על ידי
האור ומכרךין עליו שהכל ואיפשר להשיב על
דבריו שאינו דומה לדבש תמרים שהתמרי' הן
פרי ונטעי' להן אדעת' לאוכלם הילכ' כשנשתנו
נשתנית ברכתן מידי דהוה אבל הפירו' שמכרכי
על המשקין היוצאין מהן שהכל חוץ מהיין ו
והשמן אבל אלו הקנים שאינן ראויין לאכילת
ועיקר נטיעתן על דעת הדבש וראי' זה פריין
ומכרכין עליו בורא פרי העץ פלפל דטיכתא ב
בורא פרי העץ יבשתא ולא כלום שאין ראוי
לאכילה בעיניה וכן זנגבילא יבישת' וכל כיוצא
בזה כגון ירופלא שאין דרך לאכלו אלא על ידי
תערובת זנגבילא רטיכתא בורא פרי האדמה
שהיא ראוייה לאכילה וכ"כ כיו' שאינ' עיקר הפרי

מכרכין עליו בורא פרי האדמה ועל איוז כ
מושקטא בורא פרי העץ על קני' לא בורא פרי
האדמה ועל כל אותם שיודע שהם עיקר הפרי
מכרך עליהן בורא פרי העץ ושאין עיקר הפרי
בורא פרי האדמה ואם הוא מסופק בו אם הוא
עיקר הפרי אם לאו בורא פרי האדמה ושאין
יודע מה הוא שהכל
על פירות הארץ בורא פרי האדמה וסימן
לידע איזהו פרי עץ או פרי האדמה כל
אילן שעושה פירו' משנה לשנה נקרא פרי אבל
בל דבר שאין שרשיו נשארי' בארץ וצריכין ל
לזרעו בכל שנה נקרא פרי האדמה הילכך היה
אומר ה' יונה תותין הגדלין בסנה וכיוצא בהן
מכרכין עליהן בורא פרי העץ שמין אילן הם
וה' יוסף כתב שיש לברך עליהן בורא פרי ה
האדמה לפי שמצא כתשובת הגאונים כל אילן
שיבש בסיתוא וכלו גזיה וטרפיה לגברי' והדר
פארי' כשרשיו מכרכין עליו בורא פרי האדמה
וא"א הראש ז' היה נזהג בדברי ר' הומלת' דאיתי
במי הנדואה בורא פרי האז מה פדשי' לישואריה
בלעז' כתב הלם מרוטנבורק ג' על בשמים ש
שחוקין מעורבין יחד בסוכרא מברכ ב' האדם
כמו הומלת' צנן מכרכין עליו ב' פ האדמה דר
כל דבר שאין גידולו מן הארץ כגון בשר
בחמה היה ועוף דגים בצים חלב גבינה
מכרכין עליו שהכל ופת שעופש' חיין שהחמץ
וריחיה וטעפיה הלא שהכל אבל אס' ריחיה חלא
וטעמיה חכרא חכרא הוא ועל תבשיל שנשתנ'
צורתו ונתקלקל ועל החמץ שערכו במים עד
שראו' לסתותו שהכל אבל אם הוא לבדו אין
מכרכין עליו שהו' מזיק ועל הנזבלות והן בין
תמרים שאין כתבשלין על האילן הנזבלי' ועל
הכלח ועל הזרובות פי' כי כלח שהכל ורבי' האי
פירש' זובית שהוא הקצף העולה' על רתיחת ה
ה קדרה ועל במיהן ופטרמת שהכל קורא וזה

הציתוסף בענפי הדקל ובשנה הראשונה הו' רך
וראי לאבילה ואח' מתקשה בעץ מברכי' עליו
שהכל כיון דלא נטעי אינשי לאילן אדעתא ל
למיכליה כשהוא רך לאו פרי הוא וכן כל כדצא
בוה כגון לולבי גפנים ושקדים שאוכלים אותם
כשהן רכים בקילפיהן כיון דלא נטעי להו אינש
אדעתא דהכי מברכין עלייהו שהכל חזין והוא
שחת מברכין עליו שהכל קר' חיה וקמח' דשערי
שהכל שכן תמרים ושכר שעורים ושמרי יין
אפי' יש בהם טעם יין שהכל אבל אם נתן בהם
ג' מדות של מים ומצא ד' הוה ליה כיון מזוג ו
ומברכין עליו בור' פרי הגפן כתב הרמב"ם עיי' שם
ודברי שאין נזרעין מברכין עליהם שהכל כיון
דלא זרעי להו אינשי לא חשיבי פרי וכתב
עוד וכמדומה לי שבתא ושבילתא וכמונא
נכוסברתא שהכל והכי אמר בעל הלכות וטעמ'
דידיה דכל הני לטעמא עכידיו ולא אבילה שבת
הו' שאנו קורין אנד' ובלשון ערב שבת שכללת'
הוא שאנו קורין פטיג' כמוכ' כמשמעו כוסברתא
אלייגדרי בלעז ע"כ וכל המשקין של כל מיני
פירות שהכל כדל' עיל השותה מים לצמא מ
מברך עליו שהכל ולאחריו בורא נפשות ודוק'
לצמא אכל אי חנקתיה אמצא ושותה לרפואה
אינו מברך לא לפניו ולא לאחריו דלא כרב
עמרם שכתב שמברך לאחריו ופ"י דוק' ששות'
מים לרפואה אינו מברך עליהם לפי שאינו
נהנה מן המים אבל שאר משקין נהנה בשתייתן
ובטעמם חילכך אם שותה אותם לרפואה צריך
לברך עליהם דבש דבורים מברך עליהם שהכל
ועל המורכא המרוקח בדבש היה נר' לי לברך
עליו שהכל כן אם עשי מחבושים או מודרים
או ממיני עשבים מפני שהדבש עיקר א"עגב
דכתיבנא לעיל על אגוז מטוגן בדבש בור' פרי
העץ שאני התם שהאגוז שלם וכמשו קיים ולא
דמי להומלתא שהיא מרוקחא בבשמי' ומברכין

עליו בורא פרי האדמה דשאני התם דלטעמא
עבידא וטעמא לא בשיל בדאמרינן גבי שאור
הואיל ולטעמא עכיד לא בשיל אבל הכא שהוא
למאכל והדבש עיקר מברך על העיקר ופוסט
הטפלה וכ"ש לפי מה שראתי במקצת גרסאות
הומלתא שהכל כן היא סברתי אלא שחכירי
חלוקים עלי ואומרים שהדבש הוא טפל שאינו
אלא לקי' הדבר המרוקח בו לדבריהם יש לבר'
על של וורדים בורא פרי האדמה שאינו עיקר
הפרי כדכתיבין למכתב קמן והגני מבטל' דעתי
דה מפני דעתם

על הירקות אומר בורא פרי האדמה ואפי'
בשלם שנשתנו מברך עליהם בורא
פרי האדמה דבמילתיהו קיימי חילכך כל ירק
ופירי וקטנית שטובים חיים ומבשלים מברכין
לאחר בישולם בכרכתם הראויה להם קודם ב
בישול אבל קרא וסילקא וכרכא וכיוצא בהן ש
שטובים מבשלים יותר מחיין בשחן חיין שהכל
לאחר בישול בורא פרי האדמה דאישתנו לעילוי'
תומי וברתי כתבו התוספות כשהן חיין בור' פרי
האדמה ולאחר בישו' שהכל דאישתנו לגריעות'
ואפי' אם יש שחפץ בהם יותר מבשלין בטלה
דעתו והולכין אחר הרוכ ואע"ג שאנו רגילים
לאכלן מבשלין והו' מפני השומן שממתקן ורב
אלפס כתב בשחן חיין שהכל ולאחר בישול בור'
פרי האדמה וכן כתבו הגאונים ואיפשר דחשבי
להו אישתני למעליותא והכי מסתבר ועל המים
שכשלו בהם הירקות מברך בדרך שמברך על
הירקות עצמן אע"פ שאין בהן אלא טעם הירק
ולא דמי פירות דאמרינן דחשיבי לזיע' בעלמא
ומברך עליהם שהכל לפי שהמשקה אין לו טעם
הפרי כמו שיש למרק טעם הפרי והוא אומר א"א
הואש ז"ל דוקא כשבשלם בלא בשר אב' בשלם
עם הבשר טעם הבשר שבמרק חשוב עיקר ו
ומברך עליו שהכל וכתב אחי' הו' יחיאל זל' כ"ש

אם סחטן שמכחין על מימון כדרך שמכרך עליהם ואינו נראה בן דודאי כשסוחטין אותם משתני לגרועותא וראה לדבר משקין החצאין מן הפרי שמכרכין עליו שהכל ואם בשלם מכר על המרק כבד הפרי לפי מה שכתבתי למעלה בשם א"א הראש זל ואם חתכם אפי' להתיכות ד רקו לא נשתני ברכתם דבמילתיהו קיימי בדאמ הכי גרנו לירי דליפתא דפרמינהו בין פירמי ד רברבי בין פירמי וזטרי מכרך עליהם כורא פרי האדמה כתב רבינו האי גרגלירי דליפת' כבושל או כבושין כחובין או כחרדל כורא פרי האדמה חיינ שהכל וכן כתב בה' ג' דש מן הגאונים שכתבו בהפך ולמאי דכתיבנא לעיל דכל מה שטוב יותר מכושל מחו מכרך עליו כשהוא חי שהכל יראה כדברי רבינו האי שהלפת טוב יותר מ מכושל מחו

בירך על פירות האילן כפ' האדמה יצא ואם בירך על פרי האדמה פרי העץ לא יצא הילכך אם אדם מסופק בפרי אם הוא פרי עץ או פרי האדמה מכרך כורא פרי האדמ' ועל הכל אם אמר שהכל יצא כל אלו הברכות צריך שלא יפסיק בין ברכה לאכילה וצריך ל' להשמיע לאזניו ואם לא השמיע לאזניו יצא וכלכד שיוציא כשפתיו ונאמרין ככל לשו' ולא יברך כשהוא ערום עד שיכסה ערותו בדא' באי אבל באשה יושבת ופניה טחוחות בקרק' ומברכת כי כזה מתכסה ערותה כל דבר שמכרך עליו לאוכלו או להריות בו צריך לאוחזו בימינו כ כשהוא מכרך אין מכרכין לא על אוכל ולא על משקה עד שיביאמו לפניו בירך ואח"כ הביאמו לפניו צריך לברך פעם אחרת אבל מי שבירך על פירות שלפניו ואח"כ הביא לו יותר מאותו המין אין צרי' לברך אע"פ שלא היו לפניו כשביר' נטל בידי פרי לאוכלו ובירך עליו ונפל מידו ונאבד צריך לחזור ולברך אע"פ שהיה מאותו

המין לפניו יותר כ שבירך על הראשון וצריך לומר ברוך שם בבור מלכותו לעולם ועד על שהציא שם שמים לבטלה ואם אמר כשנפל בא' ולא אמר אלדינו יסיים ואמר למדני חוקיך שיהא נראה כקורא פסוק ואין כאן מוציא שם שמים לבטלה אבל העומד על אמת המים מכר' ושותה אע"פ שהמים ששותה לא היו לפניו כ כשבירך כפני שלכך נתכוון תחלה רז שני ברכות שבין פרי העץ ופרי האדמה ובין דבר שאין גדולו כן העץ היינו דוקא כברכה ראשונה אבל ברכה אחרונה שוה בכולם והיא באי אבה' כורא נפשות רבו וחסרונ' על כל מה שברא להחיות בהן נפש כל חי באי חי העלמים הילכך אבל פרי העץ שאינו מו' ה המינים ופרי האדמה כיון שכרכה אחרונה שוה בהם מכרך ברכה אחת על שניהם פי' הברכה כורא נפשות רבות וכל מה שהם חסרים ועל כל שאר הדברים שברא בעולם שלא היו ה הנפשות חסרים מהם אין לא כראן שאינן אלא להתענג בהן להחיות נפש כל חי ויא' בור' נפש רבות וחסרונן על כל מה שבראת להחיו בהם נפש כל חי ובגמרא דידן אינו מזכיר כה חתימה אבל בירושלמי חותם באי חי העולמי וכך היה נוהג א"א הראש זל

על חמשה המינין שהן גפן ותאנה ורמון חית ותמרה שנשתכח בה ארץ ישראל כי רבש האמור בפסוק הוא דבש תמרים מכרכין עליהן ברכה אחת מעין שלש ולפנים תתבאר שמתוך חשיבותן קבעו להם ברכה בפני עצמן וחמשת מיני דגן שהן חטים ושעורים וכוסמים ושיבולת שועל ושיפון שהן גם כן חטבים שנשתכחה בהן ארץ ישראל שכוסבין הן בין חטין ושיבולת שועל ושיפון הן בין שעורי' ועור יש להם מעלה כי עליהם יחיה האדם ואם עשה מהן פת מכרך עליהן המוציא הילכך אפי' לא ע

עשה מהן פת אלא תבשיל כגון מעשה קדירה
ודייסא ואפי' עירב בהם דבש ושאר מינין מברך
עליהן בורא מיני מזונות ולבסוף ברכה אחת
מעין שלש דאמר שמואל כל שיש בו חמשת ה
המינין מברך עליו בורא מיני מזונות הילכך
תבשיל שהוא כחמשת המינין אפי' עירב עמו
דברים אחרים עד שנעשו רוב מברך עליהן בור'
מיני מזונות ולבסוף ברכה אחת מעין שלש אבל
אם לא נתנו מהם בתבשיל אלא להקפותו ול
לדבקו בטילי בתבשיל והם שעושי מה תבשיל
אבל אם אכל אותם בעין לא שנא חיין לא שנא
מבושילי אינן חשובין לקבוע להן ברכה ומברך
לפניהם בורא פרי האדמה ובברכה אחרונה כתב
בה' בורא נפשות וכן כת' ה' במזל והתוספות
מסתפקין בה אם היא בורא נפשו או מעין שלש
על כן כתבו שיש ליזהר שלא לאכול חישין חיין
או שלוקין בעיניהם אלא בתוך הסעודה שאם
אדם מסופק בברכה ראשונה יכרך מספ' שהכל
דעל הכל שאמר שהכל נהיה בדברו יצא אבל
ברכה אחרונה אין לומר אלא כפי שנתקן קמח
של חטין תחילה שהכל ולאחריו בורא נפשות
לא כיבעיא אם נטחן דק דק שאינו ראוי לאכיל'
אלא אפי' לא נטחן דק דק ויש בו עדיין טע' חטה
או קמח של קליות שראוי קצת לאכילה אפילו
הבי מברכין עליו שהכל שתיתא והוא תבשיל
מקמח של קליות עבה שעובד לאכילה בתחלה
בור' מיני מזונות ולבסוף ברכה אחת מעין שלש
רבה שהיא לשתייה לפניו שהכל לאחריו בורא
נפשו האוכל אורז בעין תחלה מברך עליו ב' פ'
האדמה עשה כמנו תבשיל או שטחנו ועשה
ממנו פת מברך עליו תחלה בור' מיני מזונות כיון
דזיין לאחר ובורא נפשות ולא מעין שלש ואם
עירב ממנו בתבשיל אחר והתבשיל האחר הוא
הרוב מברך עליו בברכת התבשיל שאינו חשוב
לגרר התבשיל אחריו כיון שאינו מחמש המינין

ועל הפת דוחן כתב רב אלפס שהכל וכן כלל'
ה'ם במזל עס שאר קטניות שברכתם שהכל
ובה' כתב בורא פרי האדמה וא' הראש ז'ל כת
נ' שדין דוחן כרין אורז דאיהו נמי מין זיין
וסועד הלכ כמו אורז הילכך תחלה בורא מיני
מזונות ולבסוף בורא נפשות רבות אבל העוש'
פת או תבשיל משאר מיני קטניות ליתיה בכלל
מזון ומברך עליו שהכל עכ' וכן כתב גאון כיון
דאורז לאו מין דגן הוא מברכין עליו בורא מיני
מזונות כיון דזיין הה' כדוחן או בשאר דברים
שאינן ראויין דזיני כמו מין הנקר פנינו מברכין
עליהן בורא מיני מזונות חביצא והוא פירורי
לחם הנדבקין יחד על ידי מרק וטרוקנין וטריות'
ולחם העשוי לכותח ופת הבאה בכסנין כתבתי
למעלה בהלכות סעודה אמר ליה אביי רב דימי
ברכה אחת מעין שלש מאי היא אמ' לי' על חמש'
המינין הוא או בא' אמ' ה על המחי ועל הכלכלה
ועל תנובת השדה ועל ארץ חמדה טובה ורחבה
שרצית והנחלת לאבותינו לאבו ספריה ולשבוע
מטובה רחם ה' אלדינו על ישראל עמך ועל
ירושלים עירך ועל ציון משכן כבודך ועל מ
מזבחך ועל היכלך ובנה ירושלים עיר הקדש
במהרה בימינו והעלינו לתוכה ושמחנו בה כי
את' ה טוב ומטיב באי על הארץ ועל המחיה ועל
הכלכלה על המחיה הוא מעין ברכת הזן ועל
ארץ חמדה הוא מעין ברכת הארץ רחם מעין ב
בונה ירושלים כי אתה ה טוב ומטיב מעין ברכ'
הטוב והמטיב וכתב ה'ם במזל יש שאין אומ' כי
אתה ה טוב ומטיב שלא תקנו אלא מעין שלש
ומיהו ישנו בכל הנוסחאות וקורין אותה מעין
שלש אעפ' שתקנה מעין ארבע שאין קורין אות'
אל על שם ג' שהם דאורייתא דפר' ועל העץ ועל
פרי העץ וכו' והוא מעין ברכת הזן ועל היין על
הגפן ועל פרי הגפן והוא מעין ברכת הזן וכתב
ר' שאין לומר ועל תנובת השדה על הפירות ו

וְעַל הַיַּיִן שֶׁאֵין לְשׁוֹן זֶה נוֹפֵל אֵלָּא בְּמִינֵי דָגִן ד'
 דְּבָתִּיב וְיֹאכֵל תְּנוּכָת שְׂרִי וְכָתֵב בְּסִפְר הַמַּצּוֹת
 שִׁישׁ לֹמֵר אַחֵר כִּי אַתָּה הַטּוֹב וּמַטִּיב לְכָל ו'
 וְנוֹדַת לֶךְ עַל הָאָרֶץ וְעַל הַמַּחִיָּה וּבִשְׁל פִּירִי עַל
 הָאָרֶץ וְעַל הַפִּירוֹת וּבִשְׁל יַיִן עַל הָאָרֶץ וְעַל הַיַּיִן
 כְּדִי שִׁיְהִי מַעֲיֵן חֲתִימָה סְמוּךְ לַחֲתִימָה
 וְכַת' עוֹד יֵאָדָּם מִפְּרִיָּה וּנְשִׁכָּע מִטּוֹבָה וְאֵין
 לְאוֹמְרָה שֶׁאֵין לְחִמּוֹד הָאָרֶץ בְּשִׁבִּי פְרִיָּה וְטוֹכָה
 אֵלָּא לְקִיּוֹם מַצּוֹת וְהַלְלוּתָ בָּהּ עֵכְ וְכַהֲג' יִשְׁנֹ
 וְאֵא הָרֹאשׁ זֶל לֹא הִיָּה אוֹמְרוֹ וְגַם לֹא הִיָּה אוֹמֵר
 וְנוֹדַת לֶךְ וְכֹו' וּבְחֻצָּה לְאָרֶץ חֹתֶמֶן בְּפִירוֹ עַל
 הָאָרֶץ וְעַל הַפִּירוֹת וּבְגִי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל חֹתֶמֶל עַל
 הָאָרֶץ וְעַל פִּירוֹתֶיהָ וְעַל הַיַּיִן חֹתֶמֶן עַל הָאָרֶץ
 וְעַל פְּרִי הַגֶּפֶן וְלֹא כְּאוֹתָן שְׁחֹתֶמֶל עַל הַגֶּפֶן וְעַל
 פְּרִי הַגֶּפֶן וְצִרִּיךְ לְהַזְכִּיר בְּהַמַּעֲיֵן הַמֵּאִירֵעַ כְּגוֹן
 יִבְשֶׁת קוֹדֵם כִּי אַתָּה הַטּוֹב וּמַטִּיב יֹאמֵר וְנַחֲמֵנו
 בַּיּוֹם הַמְּנוּחָה הַזֶּה וּבַיּוֹם טוֹב אוֹמְדִים וְשִׁמְחָנוּ ב'
 בָּזֶם חֲג' פְּלוֹנִי הוֹזַח וּבְרַח אוֹמְרִים וְזִכְרֵנוּ לְטוֹב'
 בִּין רַח הַזֶּה כְּתֵב בְּהֲג' שֶׁאֵם אֵכֵל פִּירוֹת מִשְׁבַּע'
 הַמִּינִין וְאֵכֵל מִינֵי מְזוֹנוֹ וְשִׁתָּהּ יַיִן שִׁיכְלוֹל הַכֹּל
 בְּבִרְכָּה אַחַת וְיֹאמֵר עַל הַמַּחִיָּה וְעַל הַכֹּל כֹּלָּה ו'
 וְעַל הַגֶּפֶן וְעַל פְּרִי הַגֶּפֶן וְעַל הָעֵץ וְעַל פְּרִי הָעֵץ
 וְעַל תְּנוּכָת הַשְּׂדֵה וְחֹתֶמֶן בְּאֵי עַל הָאָרֶץ וְעַל ה'
 הַמַּחִיָּה וְעַל פְּרִי הַגֶּפֶן וְעַל הַפִּירוֹת וְלֹא הוּי חֲתִימ'
 בְּשִׁתִּים שֶׁהָאָרֶץ מוֹצִיָּאָה הַמַּחִיָּה וְהַיַּיִן וְהַפִּירוֹת
 כְּתֵב אֵא הָרֹאשׁ זֶל שֶׁאֵם אֵכֵל פִּירוֹת מִז' הַמִּינִין
 אֵכֵל עֲמָהֶם תְּפוּחִים שֶׁאֵינוֹ צִרִּיךְ לְכַרֵּךְ בּוֹרָא נ'
 נִפְשׁוֹ עַל הַתְּפוּחִים שֶׁגַם הֵם פְּרִי הָעֵץ הֵם אֵכֵל
 אֵם אֵכֵל תְּפוּחִים וְשִׁתָּהּ יַיִן צִרִּיךְ לְכַרֵּךְ בּוֹרָא נ'
 נִפְשׁוֹת רַבּוֹת עַל הַתְּפוּחִים וְכִּי שֶׁאֵם אֵכֵל בִּשְׂר'
 אוֹ מִפְּרִי הָאֵדָם וְשִׁתָּהּ יַיִן אוֹ אֵכֵל מִשְׁבַּע' הַמִּינִין
 שֶׁצִּרִּיךְ לְכַרֵּךְ עַל כָּל אַחַת וְאַחַת עֵכְ וְאֵנִי הֵייתִי
 רוֹצֵה לֹמֵר דְּהוּי אֵם אֵכֵל מִינֵי לִיפְתָן וְאֵכֵל עֲמֹ
 פַחֲמֶשֶׁת הַמִּינִין שֶׁאֵינוֹ צִרִּיךְ לְכַרֵּךְ עַל הַלְּפָתָן

שְׁבִרְכַת עַל הַמַּחִיָּה פּוֹטְרָתוֹ דֹּאָף הוּא יַיִן וְלֹא
 הוֹדָה לְדַבְּרֵי כְּת' אַחִי הוּי יִחְיֵאל זֶל אֵכֵל עֲנָכִים
 וְשִׁתָּהּ יַיִן הִיָּה בִּלְ שֶׁאֵין צִרִּיךְ לְהַזְכִּיר עַל הָעֵץ
 וְעַל פְּרִי הָעֵץ בְּבִרְכָּה אַחֲרוֹנָה שֶׁגַם הַעֲנָכִי הֵם
 בּוֹרָא פְּרִי הַגֶּפֶן מִיִּדֵּי דְהוּי הַעֲנָכִים וְתְּפוּחִים ש'
 שֶׁאֵינוֹ צִרִּיךְ לְכַרֵּךְ בּוֹרָא נִפְשׁוֹת עַל הַתְּפוּחִים
 וּמַטְעֵם זֶה יִרְאֶה שֶׁגַם מִבְּרַכָּה רִאשׁוֹנָה יִפְטוֹר נ'
 מִבּוֹרָא פְּרִי הַגֶּפֶן שֶׁמִּכְרֵךְ עַל הַיַּיִן אֵלָּא שֶׁאֵין ד'
 דַּעַת אֵא הָרֹאשׁ זֶל כֵּן לֹא בְּבִרְכָּה רִאשׁוֹנָה וְלֹא
 בְּבִרְכָּה אַחֲרוֹנָה וּמִמָּה הַסְּכִים לִזֶּה שֶׁאֵם בִּיר' עַל
 הַעֲנָכִים בּוֹרָא פְּרִי הַגֶּפֶן יֵצֵא מִיִּדֵּי דְהוּי שֶׁאֵם ב'
 בִּירֵךְ עַל פְּרִי הָעֵץ בּוֹרָא פְּרִי הָאֵדָם יֵצֵא וְכַתֵּב
 עוֹד אַחִי הוּי יִחְיֵאל זֶל כִּשֵּׁם אֵא הָרֹאשׁ זֶל שֶׁאֵם
 שִׁתָּהּ יַיִן וּמִים שֶׁאֵין לוֹ לְכַרֵּךְ עַל הַמִּים בּוֹרָא נ'
 נִפְשׁוֹת רַבּוֹת כִּי כִרְכַת הַיַּיִן פּוֹטְרָתָן אַעֲפ' שֶׁאֵינוֹ
 מַעֲיֵן בְּרִכְתָּן מִיִּדֵּי דְהוּי אֵבִרְכָּה רִאשׁוֹנָה דְקִיָּמָא
 לֵן יַיִן פּוֹטֵר כָּל מִינֵי מַשְׁקָה כִּשְׁוֹ חֲשִׁיבוֹתוֹ אַעֲפ'
 שֶׁאֵינוֹ כְּבִלָּל פֶּה־הֶּה בְּבִרְכָּה אַחֲרוֹנָה רִט'
הִיָּה בִּידֵּי כֹל שֶׁל מִים וּסְכֹוֹ שֶׁל יַיִן וְהַתְּחִיל
 לֹמֵר בְּאֵי אִמָּה עַל דַּעַת לֹמֵר בּוֹרָא
 פְּרִי הַגֶּפֶן וְנוֹכַח שֶׁהוּא שֶׁל מִים וְסִיִּים שֶׁהִכֵּל יֵצֵא
 וְכִי שֶׁאֵם הִיָּה בִּידֵּי כּוֹס שֶׁל יַיִן וְהַתְּחִיל עַל דַּעַת
 לֹמֵר שֶׁהִכֵּל וְנוֹכַח שֶׁהוּא שֶׁל יַיִן וְסִיִּים כִּפָּה ש'
 שִׁיָּצֵא שֶׁאֵף אֵם סִיִּים שֶׁהִכֵּל נִהִיָּה בְּדַבְּרוֹ יֵצֵא ו'
 וְכֵן אֵם טַעַם וְאֵכֵל עַל הַיַּיִן שֶׁהִכֵּל נִהִיָּה כְּדַבְּרוֹ
 בּוֹרָא פְּרִי הַגֶּפֶן אוֹ שֶׁאֵכֵל עַל הַמִּים כִּפָּה שֶׁהִכֵּל
 נִהִיָּה בְּדַבְּרוֹ יֵצֵא וְכֵן חֲדָן כִּפָּה וּפָה שֶׁהִיָּה לוֹ
 לְכַרֵּךְ עַל אֶחָד מֵהֶם וּפְתַח אֲדַעַת דֹּאִידֵךְ וְנוֹכַח
 נְסִיִּים כְּדִינוֹ אוֹ שֶׁאֵם שְׁנִיָּהֶם יֵצֵא בְּתִיָּהֶם כִּמְזֹל
 הַכִּרְכּוֹת כּוֹלֵן אֵם נִסְתַּפֵּאֵם בִּירֵךְ אֵם לֹאוֹ אֵינוֹ
 מִכְרֵךְ לֹא כְּחֻלָּה וְלֹא בְּסוּף מִפְּנֵי שֶׁהֵם כְּדַבְּרֵי
 סוּפְרִי וְנִרְאָ דּוּקָא רִאשׁוֹנָה שֶׁהִיָּה בְּדַרְכָּנָן אֵכֵל
 בְּרַכָּה אַחֲרוֹנָה מַעֲיֵן ג' דוֹ הַמִּינֵי דְאוֹרִיָּתָא הִיָּה
 דְּמִסְכִּי לִי אֶקְרֹבֵן יִרְא' כְּדַבְּרֵי הַלְכוֹ גְּדוּלוֹ ד'

זכ

ברכה ראשונה אין לה שיעור שעל כל הדברים מכרכין לפנייהם בכל ש שהוא שאסור ליהנו' פן העולם הזה בלא ברכה ומי מטעכת שטועכת התכשיל אין צריך לברך עליו רביעי' לכאורה משמע אפי' אם הוא טועם וכולע וכן כתב ה"ם במזל סתם מטעמת אינה צריכה ברכה עד רביעית אבל ר"ח פי' דווקא ב בטוע' ופולט אבל אם הוא בולע אפי' בכל שהוא צריך לברך ומיהו כשהוא פולט אין צרי' לברך אפי' על הברכה אבל ברכה אחרונ' צריכ' שיעור ושיעור' בשבעת המינין כזית ובירושלמי משמע שעל דבר שהוא כבדיותו כגו' נרגיר של ענב או של רמון שמכרכין אחריו אעפ' שאין בו כזית ו והתוספת בכתפקין בזה לכך טוב ליהדר שלא לאכול בריה פחו' ככזית כדי להסתלק מן הספ' וכן מסתפקין על ברכת בורא נפשות אם צריכ' שיעור אם לאו ועוד מסתפקין בברכה אחרונה של יין אם מכרכין אותה דווקא על כזית או ב ברביעית לכן טוב ליהדר שלא לשתות אלא אג פחות מבזית או רביעי' כדי שלא ליכנס לספקא האוכל משבעת המינין פחות מבזית שאינו יכול לברך מעין שלש כתב ה"ח שיש לו לברך בור' נפשו וא"א ה"אש ז"ל כת' ולא נהירא דמסתברא שעל דבר הראוי עליו ברכה מעין שלש בשביל חסרון השיעור לא שייך בו ברכה אחרת עכ' וכן יראה מדברי ה"ם במזל שכת' האוכל פחות מבזית בין מפת בין בשאר אוכלין והשתתה פחו' מרביעית בין ביין בין משאר משקין מבר' תחלה ברכה הראויה לאותו המין ולאחריו אינו מברך כלל ואינו מחלק בין בריה לשאר דברים ולא בין שבעת המינין לשאר המינין דיא' **היו** לפנינו מיני' הרבה ר' יהודה אומר אם יש בהן משבעת המינין מברך עליו והבמ' אומרי' על איזה מהם שירצ' מבר' עליו ומקמינן לה בשברכותיהם שוין ר' יהודה אומר כיון ש

שברכותיהן שוות ואחד נפטר בברכת חברו מין ז' עדיף אבל אם אין ברכותיהן שוות ועדיף לברך על שניהם על איזה שירצה יברך תחלה ואח"כ יברך על השני ואפי' אם היה אחד מהם ח חביב עליו יותר יכול לבר' על האחד תחילה ו ובסמ"ק כת' כשאין ברכותיהן שוות צרי' להקדים החביב וא"א ה"אש ז"ל כתב בסברא ראשונה ו והלכה כר' יהודה הילכך אמר הכיאו לפנינו ב' מינים שאין בהן כמין שבעה וכרכותיהן שוות כגון אתרוג ותפוח יבר' על החביב תחלה שאם בכל פעם אחד מהם חביב עליו יותר אפי' אם חפץ עתה כמין השני צרי' לבר' על המין החביב עליו ברוב הפעמים ואבל בבנו קצת ואחר כך יאכל ממין השני אם ירצה ואם יש בהן מין ו' יברך עליו אפי' אם השני חביב עליו יותר ואם הכיאו לפניו דבר שברכתו בור' פרי העץ ודבר שברכתו שהכל בורא פרי העץ קודמא שהוא חשובה שאינה פוסלת אלא דבר אחד ושהכל כוללת כל הרבר' וכן בורא פרי האדמה ושהכל בורא פרי האדמה קודמת וכתב בהג' שברכת בורא פרי העץ קודמת לברכת בורא פרי האדמה אבל א"א ה"אש ז"ל כת' שהן שוות ועל איזה מהם שירצה יברך תחלה אפי' אם יש בהן מין המנין יכול להקדים לו השני כל הקודם ב בפסו' שמוכ' בו שכחו של א"י שהוא ארץ חטה ושעורה וגפן ותאנה ורימו' ארץ זית שמן ודבש קודם לברכה אפי' אם הכאמר חביב עליו יותר ודוקא עד דיבון אבל ככאן ואילך לא דארץ ב בתרא דכתיב בקרא הפסיק הענין וכל הסבך לא חשוב מדכאמר בבנו לארץ קמא דקרא הילכך זית קודם לשעורה שהוא ראשון לארץ בתרא ושעורה שני לארץ קמא וכן דבש קודם לגפן שהוא שני לארץ בתרא וגפן שלישי לאר' קמא וכן כתב ה"ח פרץ דווקא אם אוכל ענבים שברכתן בורא פרי העץ אבל אם עשה מהם יין

שברכתו בורא פרי הגפן כיון שמפרט בה הגפן
חשובה וקודם לרובש ואפי' לזית שהוא ראשון
לארץ שני כיון שברכת היין חשובה קודמת כיון
בברכה ראשונה כיון בברכה אחרונה כשכולל
ברכת היין עם ברכת הפירות כדפרשים לעיל
צריך להזכיר תחלה על הגפן ועל פרי הגפן ו
ואחר כך על העץ ועל פרי העץ ומיהו בעשה
קדרה דחטין ושעורין קודמין ליין לפי שברכתן
בורא מיני מזונות והיא גם כן חשובה שמכבודת
וגם קודמין לו בפסוק הטה קודם לזית ששניהם
ראשונים לארצות ויש לחטה יתרון שקודמת
כפסוק ומטעם זה נמי שעורה קודם לרובש כת'
בהג' הוא דחטה ושעורה קודמין רווקא בשעשה
מהן תבשיל או פת אבל כוסם החטה שברכתו
בפה אינה קודמת לברכת בורא פרי העץ והוא
הולך לטטתו המיחשב בורא פרי העץ טפי מ
מברכת פרי האדמה אבל לסברת אא זל שהן
שוות איפשר דאירי אף בכוסם החטה ויב
כל שהוא עיקר ועמו ספלה מברך על ה
העיקר ופוטט את הטפלה לא מבעי' אם
העיקר מעורב עם הטפל אלא אפי' אם כל אחד
לכדו ואפי' פת שהוא חשוב מכל אם הוא טפל
כגון שאוכל דג מליח ואוכל פת עמו שלא יזיקנו
בגרונו מברך על הדג ופוטט הפת כיון שהוא
טפל הביאו לפניו ויין ושמן טוב להדריח בו אחו
היין בימינו ומברך תחלה עליו ואחר כך נוטל
השמן בימינו ומברך ויג
על כל הפירות ושאר דברים חוץ מפת או
יין אם היו האוכלים שנים או רבים אחד
פוטט את חבירו אפי' בלא היסבה דדוקא פת ויין
בעו היסבה משום דחשיבי ולדידן סגי בשיבה
כמו בהיסבה לדירהו אבל כל שאר דברים לא
בעו היסבה וכתב בספר המצות אם בני אדם
ישבו או הסיכו עתה על היין כל אחד צרי' לבר'
שאין אנו רגילין לקבוע עצמינו כבימיהם ונל'

שאין חילוק בין האדמה לטעיקרא אין המברך
מוציא האחר' אלא אכ' ואכל וישתה עמהם ואז
יוציאם בשמיעתן שמכונין אליו אפי' לא יענו
אמן והל' בברכה ראשונה אכל בברכה אחרונה
אין זמון לפירות אלא לפת וצריכין ליחלק וכל
אחד יברך לעצמו ויג
אמר רב כל ברכה שאין בה הזכר' השם
אינה ברכה ור' יוחנן אמר כל ברכה
שאין בה מלכות אינה ברכה ור' נסתפק אם ה
הלכה כר' יוחנן אם לאו דאמר אביי כותיה דרב
בסתברא ונפקא מיניה שאם דילג בלבו והזכיר
השם שלא יחזור ויברך דשמא הלכה ברכ אכל
רבינו האי פסק כר' יוחנן וכן כת' ה"ם בסזל כל
ברכ' שאין בה הזכר' השם ומלכו אינ' ברכ' וטו
כתב רבי יהודה ורבינו האי שאח' ברכת
אכילת פירות וכיוצא בהם דבר ש
שצריך לברך אחר אכילתו צריך לענות אמן
אחר ברכתו האחרונה דכיון שהוא סוף הענין
צריך לענו' אמן כמו אחר בונה ירושלים וה"ם
במזל כתב שאין לענות אמן אלא בשאומ' שתי
ברכות או יותר זה אחר זה אבל ברכה אחת אין
לענות אמן אחריה אפי' בסו' ואא' הראש זל היה
נוהג כה"ם במזל עונין אמן אחר ישרא המברך
אעפ' שלא שמע כל הברכה אלא הזכרת השם
ומוקמינ' לה כשלא אכל אכל אם אכל ונתחיל'
בברכ' אינו יוצא עד שישמ' כל הברכות עונין
אמן אחר כותי המברך עד שישמע כל הברכה
מפי דשמא כוונתו לעז' אבל כששומע כל ה
הברכ' מוביח שאין כוונתו לעז' וגוי עונין אחרת
אעפ' שלא שמע כל הברכ' והרי את בירושלמי
גוי שבי' השם עונין אחרת אמן כותי אין עונין
אחריו לפי שאין דרך הגוי לכונן לעז' וזה בידי
כשלא שמע כל הברכה כיון שאין עונין אחר ה
הכותי ויראה עונין דקאמ' לאו חיובה קאמ' אלא
קא משמע לן דאין עונין אמן אחר הכותי זב

אבל ה'ם כמ'ל כתב השומע אחד מישר מברך
 אחת ככל הברכו א'עפ שלא שמע כולה כתחל'
 ועד כופה א'עפ שאינו הירב באותה ברכה חייב
 לענות אחריו אכן ואם היה מברך מין או כותי
 או תנוק או שהיה גדול ושינה מבטבע ברכות
 אין עובין אחריו אמן תניא אחר הכל עונין אמן
 חוץ מאחר תינוקות של בית רבן וה'ם בעידנא
 דגמרי פ' שלומדין כפני רבן סדר הברכו אבל
 בעידנא דמפטרי נפשיהו עונין יש מפרשים ד
 דמפטרי נפשיהו אחר שלמדו בפטרין משם ו
 ואומרים קדיש והלא כד פ' כשעה שאכלו ו
 ומברכין לפטור עצמן א'עפ שאינן בני חיוב כ"מ
 חינו' מצו' איכ' ורשי פ' בעידנ' דמפטרי נפשיהו
 כשאמ' ההפטרה ומברכין בתורה ובנביאי' דין
ברכת הריח בשם שאסו' ליהנות באכילה
 ובשתייה עד שיבר' כך אסו' ליהנו'
 מריח טוב עד שיברך ויברך קודם הריח כמו
 שמברך על האוכל קודם האכילה אבל לאחריו
 אין צרי' לברך כלום וכיצד מברך אם זה שיוצ'
 ממנו הריח עץ או מן עץ כבר כורא עצי כשמי'
 ואם הוא עשב מברך בורא עשבי בשמים ואם
 אינו לא מן עץ ולא מין עשב כמו המור שהוא
 מין חיה מברך בורא מיני בשמים מור הואיל ו
 ואתא לידן נימא ביה מילת' יא שהוא זיעת חיה
 והנכון שחיה ידועה היא ויש לה כמין חטוטרות
 בצוארה ומתקבץ שם תחילה כמין דם ואח"כ מ
 כתביש ונעשה ככנו חמור והל'מה היה אוסר
 לאוכלו בשום חשש דם וה' יונה כת' שאיפשר
 ליתן בו טעם להתירו דפירשא בעלמא הוא
 א'עג דתחלתו היה דם דבתר השתא אזלינן ת
 תדע שהרי הדבש אם נפל בו התיכת איסור א
 א'עפ שהאיסור ניכוח בתוכו כיון שדרך הדבש
 להחזיר הדבר הנופל לתוכו דבש דיינינן ליה
 כמו דבש הבא נמי א'עפ שתחלתו היה דם בתר
 השתא אזלינן וא"א הראש ז'ל כת' על דבריו ונל'

דאפי' ראינו צריכ' ראייה ואם היה הדבר שהריח
 יוצא מכנו פרי ראוי לאכילה כגון אתרוג או ת
 תפוח מברך עליו בא"א מ'ה הנותן ריח טוב ב
 בפירות ועל כולם אם אמר בורא מיני בשמים
 יצא הילכך על דבר שהוא מסופק בו מה הוא
 מברך בורא מיני בשמים ופירשו התוספות הא
 דמברכין על דבר העינ' לאכילה דווקא כשלקחו
 להריח בו או לאוכלו ולהריח בו אבל עם אכלו
 ולא נתכוון להריח בו אלא אגב אורחים העלה
 ריח אינו מברך ובאתרוג של מצוה כתב אבי ה
 העזרי המריח בו מברך וה' שמחה כתב דלאו
 לריח עביד ומריח בו אינו מברך כתב ה'ם מ
 מ'וטנבורק על אגוז מושקאטא מבר' ברו' שנתן
 ריח טוב בפירות כיון דפרי העץ הוא הוה ליה
 כמו אתרוג וכת' עוד על ריח קנה וקנמון וכיוצ'
 בהם מברך בורא עצי בשמים וא"א הראש ז'ל
 כתב ברוך שנתן ריח טוב בפירות כיון דעיקרן
 לאכילה הוי באתרוג כת' נאמן אותם וורדים ש
 שקורין משש מברך עליהם ברוך שנתן ריח ט
 טוב בפירות וה'ם כמ'ל כתב הוורד והלבונה
 והבוציכי וכיוצא בהם בורא עצי בשמים וכתב
 א"א הראש ז'ל וכן נראה לי דודאי לאו פרי הן
 שאין עיקרן לאכילה ומי הוורד כיון שיוצא מן
 הוורד יש לברך עליהם בורא עצי בשמים דלא
 גרע במשחא כבישא ויש אומרים שמברכין על
 הלבונה בורא מיני כשמי' שאינו עץ אלא קטף
 של אלן משחא דאפרסמון מברכין עליו בורא
 שמן ערב בשותא ומשחא כבישא ומשה' טהינא
 על כולם מברך בורא עצי בשמים זופי' יבערוך
 בשותא עיקרו שמן זית ומערכין בו כמה מיני ב
 בשמים שמבשירין אותו
 מעש' דוקח מפוטר
 וכתב
 ה'לאכד
 דחקא שהעצים

בתוכו אבל אם הוציא משם אין מברכין עליהם
אלא מיני בשמים ואם היו מעורבין בתוכו מיני
בשמי' ועשבי בשמים מברכין בורא מיני בשמי'
דמיני בשמי' כגלל את הכל ולכולי עלמ' בעינן
שיהא עיקרן קיים קצת הילכך אם סיגנו אותו ו
ואין בו כלום מהבשמים יא שאין מברכין על ר
ריחו אלא בורא שמן ערב כמו על האפרסמון
ויא שאין מברכין עליו וכלל שאין ערבות זו' מ
ממינו אלא שלוקט אותו מדבר אחר הוי בריח
שאיין לו עיקר ואין מברכין עליו כיון שאינו מ
מנופול של שמן והרס במזל כתב שכן זית ש
שכתשו אותו עד שיחזור ריחו גורף מברכין ע
בורא עצי בשמי' שמן שבשמו כמו שמן המסח'
מברך עליו בורא מיני בשמים וא"א הראש זל
כתב סתם על כולם בורא עצי בשמים סימלק
וחלפי דימא בורא עשבי בשמים סימלק פ"שי
עשב שיש לו ג' שורות של עלין זו למעלה מזו
ולכל שורה ג' עלין חלפי דימא פ"שי שכולת
גורד ועשוי כמין גבעולי פשתן סגלי בור' עשבי
בשמי' ופ"רשי ויאוולש נרגים הגדל בגנה בורא
עצי בשמים הגדל כשרה בורא עשבי בשמים
ופ"שי חבצלת השרון ויראה שאם היו לפניו ע
עצי בשמים ועשבי בשמים ומיני בשמי' וזכירך
מיני בשמים פטח הכל שדכל מיני בשמים אבל
בשעצי בשמים ועשבי בשמים לפניו אז צריך
לברך על כל אחד ואחד וכן יראה דעת הר"ם ב
במזל שכתב היו לפניו כושם שהוא עץ ובושם
שהוא עשב מברך על כל אחד ואחד לברך ולא
הזכיר מיני משמים עמהם אבל רב עכרם כתב
היו לפניו ג' מינין עצי בשמים ועשבי בשמים
ומיני בשמים מברך על כל אחת בפני עצמה ה
וביאו לפניו הרס ושמן להרי' בהן ואי ברכותיה
שוות כגון שמן אנדרסמן שאין האחד פ"ט
את חברו כ"ש אומרים מברך על השמן וחזור ו
ומברך על ההרס וכ"ה אומרים מברך על ה

ההרס תחלה וחלכה כב"ה ורב אלפס גורס מ
מברך על השמן ופוסק ההרס ולפי זה איירי ב
במשחא בבישא שברכתו בור' עצי בשמים כמו
ההרס וכל הפרושים אמת אם הם ברכותיהן
שוות מברך על ההרס ופוסק השמן ואם אינן
שוות ההרס קוד' ומברכין על המוגמר כשתעל'
תמורתו פי' קיטור עשנו קודם שיגיע אליו הריח
אבל לא יבר' קוד' שיעלה קיטור העשן ומברכין
על המוגמ' כד' שמברכין על הכתגמר אם היה
בעץ אם הוא עץ מברך בורא עצי בשמים ואם
הוא עשב בורא עשבי בשמים ואם הוא מור ב
בורא מיני בשמים ר"ז

הנכנס

לחנותו של כשם שיש בו מיני ב
בשמים מברך מיני בשמים יושב
שם כל היום כולו אינו מברך אלא אחת נכנס
ויוצא נכנס ויוצא מברך על כל פעם ופעם כתב
ה"ם מוזטנבורק דווקא כשלא היה דעתו לחזור
אבל אם היה דעתו לחזור לא יברך דהא לא א
אכח דעתיה אין מברכין על הריח אלא אם כן
נעשה להריח הילכך אין מברכין על בשמי' של
מתים ושל בית הכסא ושמן העשוי להעביר ח
הזוהמא שלא נעשו אלא להעביר ריח רע וכוננ'
שמגמרין בו הכלים אין מברכין עליו לפי שלא
נעשה להריח בעצמו של פוגמר אלא כדי ליתן
ריח בכלי' כת' הר"ם במזל וכן המריח בכלי' שהם
מגמרין אינו מבר' לפי שאין עיקר אלא ריח בלא
עיקר ולא הבנתי דבריו כיון שהוא חושב אותו
עשוי להריח שכן משמע דבריו שהרי לא פטר
מלבר' עליו אלא מפני שאין בו עיק' וכן הוא אמת
שנעשה להריח כדי שיתבטמו הכלים ואם כן
למה אין מברכ' עליו איפש' שהוצ' לרכות לריח
רע ולא חשבין ליה ריח לענין הרהקת תפילה
בשאין לו עיקר ואינו דומ' דבהנא תליא מילתא
ודרי נהנה וראוי לברך עליו וגם בתפילה צריך
להרהי' עד מקו' שכלה הריח בשמי' של עץ ז ג

של ערוה אין מכרכין עליהן לפי שאסור להריות בהם לפיכך מסיבה של גוים אין מכרכין על ב בשמים שלהם דסתם מסיבתן לעז היה הולך חוץ לברך והריות ריח אם רוב העיר גוים אינו מברך ואם רובה ישראל מברך נתערב ריח ש שמכרכין עליו בריח שאין מכרכין עליו כתב ח הרכבה שהולכין אחר הרוב ריח מקום שנעשו בו ניסים לישראל **הרואה** בגון מעברות הים ומעברו הירדן ומעברות גחלי ארנן ואבני אלגביש של בית חורון ואבן שכש עוג מלך הכשן לזרוק על י ישראל ואבן שישב עליה משה בשעה שעשה סלחמה עם עמלק וחומ' יריחו מברך באי אמ"ח שעשה ניסים לאבותינו במקום הזה וכן ככל ה הברכות צריך להזכיר בהם שם ומלכות וכן בת' ה"ם במזל לאפוקי מדברי הראב"ד ז"ל שכת' שאין צריכו שם ומלכו וכתב עוד הראב"ד שאין עליו חובה לברך על הנס אלא בפעם ראשונה ומכאן ואילך רשות אבל א"א הראש ז"ל בת' שכל אלו הברכות אינן אלא בשרואה אותן מל' יום לשלשים יום ואז חס חובה כמו בפעם ראשונה ואסיקנא דאניסא דרבי' כולי עלמא בעי ברוכי אניסא דייחיד איהו לחודי' בעי ברוכי ורב אלפס גורס אניסא דייחיד איהו וברוך וברך בדיה בעי ברוכי וכן גורס רב האי וי"מ לפי גרסתן לאודוק' בן בנו אלא ה"ה נמי כל יוצאי יריכו מכרכי' ברו' שעשה נס לאבותינו במקום הזה כת' א"א ז"ל מי שנעש' לו ניס' הרב' בתגיעו אל אחת מהמקומ' שנעשה לו צריך להזכיר כל שאר המקומות עמו ועל נס של רבו צריך לברך עליו דהכי א איתא בירושלמי מהו שיברך אדם על נס של רבו וקאבר אם היה אדם מסוים כמו יואב בן צ צריח וחבריו ואדם שנתקדש בו שם שמים כמו דניאל וחכריו צריך לברך עליו הילכך הרואה גוב של אריות וכבשן ואש מברך ברוך שעשה

נס לצדקים במקום הזה ותו איתא בירושלמי על הגס של שבטים מהו שיברך למאן דאמ' כל שבט ושבט איקרו קהלמברך ובאן דאמור כל ה השבטים איקרו קהל אינו מברך ופולגתא היא במסכת הוריות הרואה אשתו של לוט מברך שתים על אשתו הוא אומר באי' אמ"ח דיון האמת ועל לוט הוא אומר באי' אמ"ח זוכר הצדיקי' ריט **ארבעה** צריכי' להודו' יורדי הים כשיעלו ממנה והולכי מדברות כשיגיעו לישוב ומי שהיה חולה ונתרפא ומי שהיה בבית האסורים חבוש ויצא וסימן וכל החיים יודוך ס סלה חולה יסורין יס מדבר מאי מברך הגוכל לחייבים טובו' שגמלני כל טוב והשומעי' אומרי' אשר גמלך כל טוב הוא יגמלך כל טוב סלח בת' רב אלפס צריך לאודוי' באנפי עשרה וכן בת' ה"ם במזל אבל התוספות כתבו על הא דאמר אביי וצריך לאודוי' באנפי עשרה דכתי' וירוממוהו בקהל עם ואמ' רב הונא והוא דאיכא תרי רבנן בהדיהו דכתי' ובמושב זקני' יהללוהו ופרי' ואימא עשרה ותרי רבנן קשיא וכתבו ביון דלא איפשיטא עבדינן לחומרא ובעינן תריוהו ואם בירך אפי' בפחות מ' אין צרי' לחזור ולברך דלישנא וצריך לאודוי' באנפי עשרה משמע ד דוקא לכתחילה ואם בירך אחר ואמר באי' אמ"ח אשר גמלך כל טוב וענה אמן יצא דגרסינן ב בפר' הרואה רב יודנה חלש ואיתפח על לגבית רב נחמן בגדתא ורבנן אמרי ליה ברי' רחמנא דיהבך לן ולא יהבך לעפרא אמר להו פטרתן מלאודוי' וצריך לומר שהזכירו שם ומלכות כ בגון שאמרו בריך רחמנ' מלכא דהיבך לן שהרי כל הברכות צריכות שם ומלכות ואסיקנא כ כשענה אמן ופי' א"א הראש ז"ל אע"ז דשומע יוצ' בשמיעה בלא עניית אמן חיינו דנוס' כשהמברך חייב גם כן בברכה אז יוצא השומע בלא עניית אמן אבל הכא ביון שהם לא היו חייבין בברכה

זו לכך הצריך הוא לענות אמן ולא חשיב ברכה
 לבטלה כיון שהם לא נתחייבו בה שהם נתנו
 שבח והודאה למקו' בדרך בני אדם שמשבחין
 למקו' על הטובה שמזמין להם לפי זה אם בדרך
 אחד הגומל לעצמו ושמע אח' וכיון לצאת יצא
 בלא עניית אמן ואם אחר מלבר' יש לו תשלום
 לברך כל זמן שידעה ונוהגין באשכנז וצרפת
 שאין מברכין כשהולכין מעיר לעיר שלא חייבו
 אלא בהולכי מדברות דשכיחי בה חיות רעות
 וליסטי' והוא דאיתא בירושלמי כל הורכי' בחזק
 סכנה לא אמרו אלא לענין תפלת הדרך שבכל
 הדרך צריך אדם לבקש על עצמו אכל ברכת
 הגומל במקו' תודה איתקן וכן לענין חולה כתב
 הר' יוסף דוק חולה שנפל למס' אכל חש בראשו
 או במעז' אין צריך לברך וכן כתב הר' אביר דוק
 במכה של חלל שיש בה סכנה אכל ה'ים במזל
 כתב דבכל דרך חולה צריכין להודות דגרסינ'
 בירושלמי כל הורכי' בחזקת סכנה הם וכן כת'
 בערו' דאפי' חש בעיניו או בראשו צריך לברך
 וכן נוהגין בספרד

הרואה

חלו ונפשו ענום' לייתי ג' דרחמ'
 ליה ולימא באנפיהו חלמא טבא
 חזאי ולימרו חנך טבא הוא וטבא ליהוי רחמנא
 לישוייה לטב שבע זמנין וגזרון עליה מן שמא
 דליהוי טבא טבא הוא וטב ליהוי ונוהגי' לאומרו
 שבע פעמי' ואמרו ג' הפוכות ת' פדיו' וג' שלמות
 שלשה הפוכות הפכת מספדי למחול לי פתחת
 שקי ותאזרני שמחה אז תשמח בתולה במחול
 ובחורים וזקנים יחדיו והפכתי אכלם לששון ו
 נחמתיים ושמחתים מיגונם ולא אבה ה' אלריך
 לשמוע אל כלעם ויהפך ה' אלריך לך את ה'
 וקללה לברכה כי אהבך ה' אלריך ג' פדיו' פדה
 בשלום נפשי מקרב לי כי ברכים היו עמדי ו
 ופדיו' ה' ישוכון ובאו ציון ברנה שמחת עולם
 על ראשם ששון ושמחה ישיגו ונפיו יגון ואנחה

ואנחה ויאמ' העם אל שאלו יהונתן ימות אשר
 עשה הישועה הגדולה הזאת בישראל הלילה ה'
 ה' אם יפול משערת ראשו ארצה כי עם אלדים
 עשה היום הזה ויפרו העם את יהונתן ולא כת
 ג' שלומות בורא ניב שפתים שלום לרחוק ו
 ולקרן אמר ה' ורפאתיו ורוח לבשה את עמשאי
 ראש השלישים לך דוד ועמך בן ישי שלום ש
 שלום לך ושלום לעמריך כי עזרך ה' אלריך ו
 וקבלם דוד ויתנם בראשי הגדוד ואמרתם כה
 לחי אתה שלום וביחך שלו' וכל אשר לך שלום
 גרטינן בפ' דשבת אמר דב יפח תענית ל'
 לחלום כאש לנעורת פ' לבטלו אמר רב חסדא
 ובו ביום הילכך יכול להתענות אפי' בשבת על
 חלום רע שזהו תענוג שלו לבטל חלום רע ש
 שחלם וצריך להתענות יום אחר על שכטל ע'
 עונג שבת ואינו חובה שיתענה יום ראשון של
 אחריו וכתב בה' שאומר ענינו באלדי נצור ו
 וכתב א' הראש ז'ל אע"פ שקובע ברכה לעצמו
 אין לחוש כיון שסיים הברכות כוללן באלדי ג'
 נצור בלא חתימה ובירושלמי כע' דח שחל
 להיות בו תענית צבור היכן מוכיח של תענית
 במוסף פ' ש"ע ופליגי בה דאיכא מאן דאמר ב
 בעבודה ואיכא מאן דאמר בהודאה ואיכא מאן
 דאמר אחר קדושת חיוס אומרה ברכה בפני
 עצמה ומסיק התם במאן דאמר בעבודה אכ' גם
 יחיד גמי המת ענה יאמר אותן בעבודת וביון
 דאיכא פלוגתא טוב לכוללן באלדי נצור שלא
 להפסי' בתוך התפלה דכא **מברכין**
 על הנשמים כשירדו כל כך עד

שרבו על הארץ ומתקבצי' כמקו' אחד ובשחר
 בהם השיפה תראה בהם כמו אצבעות וכזה הוא
 מבר' אם אין לו שר' אוב' מודי' אנהנו לך על כל
 שיפה ושרפ' שהודרת לנו ואלו פינו בלא שירה
 שיר' כים ולשונינו דנה בהמו' גליו' וכו' עד הן הם
 ידו וברכו את שמך וחות' באי' רו' והרדאו' ואל

והוראות ואם יש לו שדה בשותפות עם אחד
מברך הטוב והמטיב ואם אין לו שותף בשדהו
מברך שהחיינו כך כתב רב אלפס וה"ם במ"ז
וא"א הראש ז"ל לא כתב כן אלא אם יש לו שדה
אפי' אין לו בו שותף מברך הטוב והמטיב אין לו
שדה אומר מזדים אנחנו לך וזכב
על שמועות שהן טובות לו ולאחריו מברך
הטוב והמטיב ועל שמועות רעות הוא
אומר בא"אמה דיין האמת וחייב אדם לבר' על
הרעה ברעת שלמה ובנפש חפצה בדר' שמבר'
בשמחה על הטובה כי הרעה לעבדי השם היא
טובתם ושמחת' כיון שמקבל מאהבה מה שגור
עליו השם נמצא שבקבלת רעה זו הוא עובד ה'
השם שהיא שמחה לו מברך על הטובה הטוב ו
המטיב אע"פ שירא שגא יבא לו רעה ממנ' כגון
שמצא מציאה אע"פ שירא שגא ישמע למלך ו
יקח כל אשר לו ועל הרעה ברוך דיין האמת
אע"פ שיבא לו טובה ממנה כגון שבא שטף על
שדהו אע"פ שכשיעבור השטף היא טובה לו ש
שהשקה שדהו מ" עתה רעה היא לו וזכב
ילדה אשתו וזכר מברך הטוב והמטיב
אמרו לו מת אביו מברך דיין
האמת היה לו ממון שירשו
אם יש לו אחים שירשו עמו מברך הטוב והמטיב
אין לו אחים וחזא יורשו מברך שהחיינו שאין
מברכין הטוב והמטיב אלא אם כן יש לו שותף
באותה טובה בנה בית חדש או קנה כלי' חדשים
ל"ש היו לו כיוצ' באלו תחלה או קנה וחזר וקנה
מברך על כל פעם שהחיינו ואיתא בירושלמי
לאו דוקא חדשים אלא ה"ה נמי ישנים אם הם
חדשים אצלו ונקט חדשים לאפוקי אם מברך ו
חזר וקנאן כת' א"א הראש ז"ל שבשעת קניין יש
לו לברך אע"פ שעדיין לא נשתמש בהן שאין
הברכה אלא ע"י שמחת הלב שהוא שמח בשעת
קנייתן כתב בספר הפצות קטן שאם קנה

לו ולביתו מברך גם הטוב והמטיב ירושלמי
קנה מברך שהחיינו ניתנו לו במתנה מברך ה'
הטוב והמטיב שיש בו טובה לו ולנותן לבש מ
מברך מלכיש ערומים כתבו התוספת שאין ל'
לברך אלא על דברים חשובים דומיא דבנה
בית חדש אבל דבר שאינו חשוב כל כך כגון
חלוק או מנעלים ואנפליאות אין לברך עליו
וא"א הראש ז"ל כת' יראה לי שהכל הוא לפי מה
שהוא האדם יש עני ששמח בחלקו וזה מעשיר
בכלים חשובים
הרואה מרקולים או שאר ע"ז אומר בא'
שנתן ארץ אפים לעובדי רצונו
והאידינא אין אנו מברכין אותה הרואה מקום
שנעקרה ממנו ע"זאם הוא בארץ ישראל אומר
בא' א"מה שעקר ע"ז מארצינו ואם בחוצה לארץ
אומר שעקר ע"ז ממקום הזה וכתב ה"ם במ"ז
ואומר בשתיחתם כשם שעקרת אותה במקו' הזה
בן תעק' אותה בכל המקומו' וחשב לב עובדיהם
לעובדך ואינו יודע למה פוסק כדברי' יחיד ד'
ד"ש בט' הוא דאמר הכי אבל לתנא קמא אין צ'
צריך לזמ' בן אלא בא' שרובם ישראל אבל לא
בח"ל הרואה בכל הרשעה אומר בא' א"מה ש'
שהחרי' בכל הרשעה ראה ביתו של נבוכד נצור
אם ברוך שהחריב ביתו של נבוכד נצור הרשע
ראה גוב אריות וכבשן האש אמר ברוך
שעשה ניסים לצדיקים במקום הזה ראה מקום
שנוטלין ממנו עפר אומר ברוך אומר ועושה
ברוך נחר ומקיים פ'שי שיש מקום כבכל שכל
בהמה שתעבור עליו אינה יכולה לזוז משם אם
אם לא שיתנו עליה מעפר המקום ההוא והוא
סימן קללה לה דבתי' ושאטתי' במשאטי' השמר
הרואה ששים רבוא ביחד בישראל אומר בא'
א"ה חכם הרזים ואם הם עובדי ע"ז אומר בנשה
אמכם חפרה ילדתכם הנה אחרית גוים מדבר
ציה ועירבה ואם רואה אפי' אחד שהוא מופלג

בחכמה יברך חכם הרזים דרב חביבא כריך בר
חזי לרב פפא וליא שאין כומן הזה מי שראוי ל
לברך עליו כך הרואה חכמי ישראל אומר באי
אמה שחלק מחכמתו ליראי הרואה חכמי
אומות העולם אומר באי אמה שנתן מחכמתו ל
לכשר דם על מלכי ישראל אומר באי שחלק
מכבודו ליראיו ועל מלכי אומות העולם אומר
באי אמה שנתן מכבודו לכש'ורם ומצו להשתד'
לקראת מלכים אפי' מלכי אומות העולם הרוא'
בתי ישראל בישובן. אמר באי אמה מציץ גבול
אלמנה בחורבן אומר ברוך דיין האמת הרואה
בתי עובדי עז' בישכון אומר בית גאים יסח ה
בחורבן אומר אל נקמות ה' הרואה קברי ישר'
אומר באי אמה אשר יצר אתכם בדיון וזן אתכם
בדיו וכלכל אתכם בדיו והמי אתכם בדיו ועתיד
להחיותכם בדיו באי כחיה הבתים על קברי
עובדי עז' אומר משה אמכם מאד ונו' רבה
הרואה חבירו לאח' לי' אמ' שהחינו ואח'
יב'חדש מברך בחיה הבתי והוא
שחביב עליו הרבה ושמו מאד בראיתו הרוא'
פרי חדש מתחדש משנה לשנה מברך שהחינו
ונוהגין עתה שלא לבר'ער שעת אכילה והמבר'
בשעת ראייה לא הפסיד ואם אינו מתחד' משנ'
לשנה אפי' אם יש ימים רבי' שלא אכל מכנו לא
יברך הרואה הבוטי והניחור שהוא אדום הרבה
והלוקן שהוא לבן והר' ואת הקפח והיא שבטנו
גדול ומתוך עביו נראת קומתו מקופחת והנגס
והדרקוב' והוא שמלא יכלת ופתחי הראש שכל
שערותיו דבקות זה בזה והפיל והקוף בברך
באי משנה הבדיו והיגר והקישע והסומא ומוכה
שחן והבוחקנין והא שמנומר כנקודות דקות
אם הם במע' אמן מברך משנה הכריתת ואם נ
נשתנו אחר כך מברך דיין האמת וכתב הר'אבד
דוקא על מי שמצטער עליו דומיא דבריות ש

טובו שיש הנאה לרואה אבל על עובד עז' אינו
מברך וכת' עוד שאינו מברך אלא פעם ראשונ'
שהשינוי עליו גדול מאד ולפי מה שכתבתי ל
למעלה מברך אחד לשלשים יום ראה בריות ש
טובות אפי' גוי או בדמה ואילנות טובות אומר
באי אמה שככה לו בעולמו גם כזה כת' הר'אבד
דיוק בפעם ראשונ' מבר' עליהם ולא יות' עליהם
ולא על אחרים אלא אב' ראה באי מהם רבו
היוצא כימו ניסן ורואה אילנו שמוציאין
פרח אומר באי אמה שלא חיסר
בעולמו כלום וכורא בו בריות טובות ואילנות
טובו להנות בהם בני אדם ואם איחר לברך עוד
אחר שגדלו פירו' לא יברך עוד רבו
על היוקין והוא במין בוכב הורה כ
כחץ באורך השמים ממקום למקום
ונמשך אורו בשכט ועל רעדת הארץ ועל ה
הכרקים ועל הרעמים והוא קול הכרה שנשמע
בארץ ועל רוחות שנשבו בזעף על כל אחד מ
מאלו אומר באי אמה עושה מעשה בראשי ואם
ירצה יאמר באי אמה שכחו ונכורתו מלא עולם
וכל זמן שלא נתעזרו העבים נפטר כברכה א
אחת נתפזרו בין ברק לברק ובין רעם לרעם
צריך לחזור ולברך היה יושב בבי' הכסא ושמע
קול רעם או ראה ברק אם יכול לצאת ולברך
תוך כדי דיבור יצא ואם לאו לא יצא רבה
על ימים ונהרות הרים ונבעות ומדברות א
אומר באי אמה עושה מעשה בראשית
כתב ה'ים במזל על ים הגדול מלימים לל' יום מ
מברך באי אמה עושה הים הגדול ואיני יודע ל
למה פוס' כחיו שר' יהודה הוא שקובע לו ברבה
לעצמו ודבנ' פלגיו עליה ר'בט
הרואה הקשת אומ' באי אמה זוכר הברי'
ונאמן בכריתו וקיים במאמרו ו
ואסו' להסתקל בו הרבה הרואה חמה בתקופת

חזא מכא שנה לכא שנה וחתקא בתחלת ליל
 ד' בשרואה אותה ביזם רביעי בבקר מברך ברו'
 עושה מעשה בראשי וכן מברך גם כן בשרואה
 לבנה כשהדחה וכוכבים במשמרותם ומזלות
 בעתם וזה לשון הר"ם במזל כשתחזור הלבנה
 בתחלת מזל טלה בתחלת החדש ולא תהיה נ
 נוטה לא לצפון ולא לדרום וכן כשיחזור כל כ
 כוכב מהמטה הנשאים לתחלת מזל טלה ולא
 יהא נוטה לא לצפון ולא לדרום וכן בכל עת ש
 שיראה מזל טלה עולה מקצות המזרח על כל
 אחת מאלו מבר' עושה מעשה בראשית וז'
המתפלל על מה שעבר בגון שנכנס
 לעיר ושמע קול צווח בעיר
 ואמר יהי רצון שלא יהא קול זה בתוך ביתי או
 שהיתה אשתו מעוברת ואמר יהי רצון שתלד א
 אשתי וזכר הרי זו תפלת שוא ודווקא אחר מ'
 יום לעיבורה אבל חוץ מ'יום מועלת תפלתו א
 אלא יתפלל אדם על העתיד לבא ויתן הודאה
 על שעבר בגון הנכנס לברך ואמר יהי רצון מ
 מלפניך ה' אלדי שתכניסני לברך הזה לשלום נ
 נכנס בשלום ואמר מודה אני לפניך ה' אלדי ש
 שהבגטני לברך זה לשלום בקש ליצאת ואמר
 יהי רצון מלפניך ה' אלדי שתוציאנו מברך זה
 בשלום יצא בשלום ואמר מודה אני לפניך ה'
 אלדי שהוצאתני מברך זה לשלום וכשם ש
 שהוצאתני לשלום כן תוליכנו לשלום ותסמכני
 בשלום ותצדיקני בשלום ותצילני מכף כל א
 אויבי ואורב בדרך הנכנס למוד גורנו ואמר יהי
 רצון מלפניך ה' אלדי שתשלח ברכה בכרי הזה
 ותחיל למוד ואמר ברוך השולח ברכה בכרי
 הזה מרד ואחר כך כירך הרי זו תפלת שוא ש
 שאין הברכה מציינה אלא בדבר הכמיו מן העין
 הנכנס למרחץ ואמר יהי רצון מלפניך ה' אלדי
 שתכניסני לשלום ותוציאני לשלום ותצילני מן
 דאור הזה וכיוצא בו לעתיד לבא יצא בשלום

ואמר מודה אני לפניך ה' אלדי שהעלתני מן ה
 האור הזה הנכנס להקיד דם ואמר יהי רצון מ
 מלפניך ה' אלדי שיהא עסק זה לי לרפואה כי
 רופא חנם אתה ולאחר שהקיד יאמר ברוך רופ'
 חולי לעולם יהא אדם רגיל לומר כל מה דעבי'
 רחמנא לטב עביד חנני וחזר לסדר היום וז'
אחר שגמר עבודתו יחזור ללמוד ואם
 אי אפשר לו ללמוד בלא שינת ה
 הצהרים ישן ובלבד שלא יאריך בה הרבה ו
 דגרסינן בסוכ' פ' הישן אמר רב אסור ליטון ביו'
 יותר משינת הסוס וכמה דא שינת הסוס שת'
 נשמי אביו הוה נאים מבי עייל מבי בוכי ל
 לפומבדית קרי עליה רב יוסף עד מתי עצל ת
 תשכב ואף כזה המעט לא תהא כוונתו להנאת
 גופו אבל להחזיר גופו לעבודת השם יתברך ו
 וכן בכל מה שיהי' בעולם הזה לא יבין להנאתו
 אלא לעבודת הבורא ית' כדכתיב בכל דרכיך
 דעהו ואמרו חכמים ויהיו כל מעשי לשם שמים
 וכן סדר ה' יונה הענין בפרקי אבות ויהיו כל
 מעשיך לשם שמים אפי' דברים של רשות כגון
 האכילה והשתיה וההליכה והשיבה והקמה
 והתשמיש והשיחה וכל צרכי גופך יהיו כולם
 לעבוד בוראך או לדבר הגורם עבודתו אכילה
 ושתיה כיצד אין צריך לומר שלא יאכל ולא
 ישתה דברים ואסורים אף כי אכל ושתה דברי'
 המותר' וזהו רעב וצמא אם להנאת גופו עשה
 אין זה משובח אלא אם כן נתכוון להשלי' צרכי
 גופו ושיאכ' כדי חיותו כדי לעבד בוראו הישיבה
 והקמה וההליכה כיצד אין צריך לומר שלא ישב
 במושב לצים ושלא לעמוד בדרך חטאים ושלא
 לילך בעצת רשעים אלא אפי' לישוב בסד' ישרי'
 ולעמוד במקום צדיקים ולילך בעצת תמימים
 אם עשה להנאת עצמו להשלים תפצו ותצונו
 אין זה משובח אלא אם כן עשה לשם שמים ש
 שכיבה כיצד אין צריך לומר בזמן שיכו לעמק

בתורה ובמצות אם מתגרה בשינה לענג עיצמו
 שאין ראוי לעשות כן אלא אפי' בזמן שחוא יגע
 וצריך לישן כדי לנוח מיגיעתו אם עשה להגאת
 גופו אין זה משוכח אלא אם כן נתכוון להשלים
 צרכי גופו שיוכ' לעכו' בוראו ויתן שינה לעיניו
 ולגופו מנוחה לצורך הבריאות ושלא תיטרף
 דעתו בו בתורה מחמת היגיעה בתשמיש כיצ'
 אין צריך לומר שלא יעבור עבירה אלא אפילו
 בעונה האמורה בתור' אם עשה להנאת גופו או
 להשלים תאותו הרי זה מגונה ואפי' אם נתכוון
 כדי שיהיו לו בני' שישמשו אותו וימלאו מקומו
 אין זה משוכח אלא אם כן נתכוון שיהיו לו בנים
 לעבודת בוראו או שנתכוון לשמש מטתו לקיי'
 עונה האמורה בתור' כאדם הפורע חובו השיחה
 ביצר אין צדיק לומר לספר לשון הרע ונבלות
 פה אלא אפי' לספר בדברי חכמה צריך שתהיה
 בכוונתו לעבודת הבורא ית' או לדבר המביא ל'
 לעבודתו כללו של דבר חייב אדם לשום עינו
 חלבו על דרכיו ולשקול את כל מעשיו מאזני
 שכלו וכשראה דבר שיבא לידי עבודת הבורא
 ית' יעשה ואם לאו לא יעשה ומי שמדות הללו
 מצויות בו נמצא עובד את כוראו בל ימיו אפי'
 שש' שבתו וקומו והלכו ובשעת משאו ומתנו
 ואפי' באכילתו ושתייתו ואפי' בתשמישו ובכל צ'
 צרכיו ועל הדרך הזה זקף רבינו הקדו' מצבקות
 למעלה בשעת מיתתו ואמר גלוי ידוע לפניך
 שלא נהגתי בהם אלא לשם שמים עכ' ואם ישן
 שינה עראי מושב על אצילי ידיו אינו צריך ל'
 לדרך ברכת התורה בשיחזור ללמוד אבל אם
 ישן על מטתו הוא קבע וצרי' לדרך ואם השכיב
 עצמו על מטתו לישן ולא יכול לישן לא הוי ה'
 הפסק ואין צרי' לדרך וכל
 זמן תפלת המנח' יתפלל ומאד
 צרי' ליזהר בה דאמר רב חלבו
 אמר רב הונא לעולם יזהר אדם בתפלה ומנח'

שחרי לא נענה אליהו אלא בתפלת הבגחה שנ'
 היה בעלות הכנחה ויגש אליהו והטעם בפני ש'
 שתפלת השחר זמנה ידוע בבקר בקומו בביתו
 יתפלל ביד קודם שיהא טרוד בעסקיו וכן של
 ערב כלילה זמנה ידוע בכואו לביתו והוא פנוי
 מעסקיו אבל של מנחה שהוא באמצע היום בעו'
 שהוא טרוד בעסקיו צריך לשום אותה אל לבו
 ולפנות מכל עסקיו ולהתפלל אותה ואם עשה
 כן שכרו הרבה מאד ועל כן מנעו חכמים לכל
 אדם לעשות מלאכות הקבועות סמוך לזמן ה'
 המנחה דתנן לא ישב אדם לפני הספר פירוש
 להסתפר סמוך למנחה עד שיתפלל ולא יכנס
 למרחץ ולא לבורסקי ולא לדין ולא לאכו' ופי'
 דת דחוק סעודה גדולה כגון של מילה ונישואין
 ופדיון הבן ותספורת של בן אלעשה שהוא כעין
 תספורת של כהן גדול שהיה בתאחר בה הרבה
 ובורסקי גדול ותחילת דין כל הני אסורין אפי'
 סמוך למנחה גדולה דהיינו בתחלת שעה ש'
 שביעיו אבל סעודה שאוכל כל אדם בביתו
 ותספורת של כל אדם ובורסקי קטן כגון לענין
 מלאכתו וגמר דין מותר להתחיל סמוך למנחה
 גדולה ואפי' בסעודה גדולה ותספורת של כן
 אלעשה ובורסקי גדול ותחלת דין אם התחילו
 סבו' למנחה גדולה אין מפסיקין אפי' כשהגיע מ'
 מנחה קטנה שהוא בט' טעו' ומחצה ובלבד שיה'
 לו שהו' להתפלל אח' שיגמרו סעודתו ומלאכתו
 וכסמוך למנחה קטנה שהוא בתחלת שעה ע'
 עשירית אסור להתחיל אפי' בסעודה קטנה ואפי'
 בתספורת של כל אדם ובורסקי קטן ובגמר דין
 ואפי' אם התחילו מפסיקי' אפי' אם יש לו שהות
 להתפלל אחר שיגמרו סעודתו ומלאכתו ודווקא
 לאכול אסור סמוך למנחה קטנה אבל לטעום
 פירות מותר דאין הלכה כר' יהושע דאמר כיון
 שהגיע זמן תפל' המנח' אסו' לטעו' עד שיתפלל
 וה' יהודה בת' בשם ר' יהודה בתי' גם כן סעודה

ובשיגיע

קטנה סבו למנחה קטנה ונ"ל דאף לז"ת שאומר
 סעודה קטנה סמו למנחה קטנה דווקא בשקובע
 עצמו לסעודה אבל אם אוכל בכיצה כד"ר שאדם
 אוכל מעט בלא קבע מותר כמו אכילת פירות
 ורב אלפס כתב אפי' סעודה קטנה סמו למנחה
 גדולה אסור וכן כתב הר"י ונהגו ודמחמי' תבא עליו
 ברכה ואם התחילו באחת מכל אלו סמו למנחה
 גדולה והגיע זמן המנחה אין מפסיקין אף על פי
 שהתחילו באיסור ובגון שיש לו שהות ביום ל
 להתפלל אחר שיגמור סעודתו ומלאכתו אבל
 אם אין לו שהות להתפלל אחר כך צרי' להפסי'
 מיד ומאיכתי' הוי תחלת תספורת משיניח סודר
 של ספרים על ברכיו והתחלת מרחץ משיסיר
 לבושו העליז והתחלת בורסקי משיקשור בגד
 כי בתפוז בדרך עושה מלאכה והתחילת דין אם
 לא היו עוסקין בו כבר משיתעטפו הדיינים ואם
 היו עוסקים בו משיתחילו כעלי הדיינים לטעון ו
 והתחלת אכיל משידחוץ ידיו או משיתיר אזורו
 לבי שרגיל להתירו כשעת אכילה וז"ל
וימנה משש שעות ומחצה ולמעלה עד
 הלילה דברי חכמים ר' יהודה אומ'
 עד פלג המנחה שהוא עד סוף י"א שעות חסר
 רביע והוא שעה ורביע קודם הלילה ולא נספק
 הילכתא בהדיא כחד מיניהו ואסיקנא דעבד כ
 במר עבד ודעבד במר עבד והוא שיעש' לעולם
 בחד מיניהו שאם עשה כרבנן ומתפלל מנחה
 עד הלילה שוב אינו יכול להתפלל ערבי' מפלג
 המנחה ולמעלה דכיון שכחשיב אותו יום לענין
 תפלת המנחה אינו יכול לעשותו לילה לענין
 תפל' ערבי' וכן אם הוא עושה כר' יהוד' ומתפלל
 ערבי' מפלג המנחה ולמעלה צריך ליזהר שלא
 יתפלל מנחה באותה שעה וכשיבא להתפלל
 כתב רב עמרם שנוטלי' ידיו אין לו מים ליטלם
 אם יודע שיהיו לפניו עד ד' מילין והוא בדרך י
 ימתין עד מקום המים אפי' אם יעבו זמן התפלה

אבל יותר מד' מילין יתפלל מיד ואל יעבור זמן
 התפלה וז"ל לפניו אבל לאחריו פחות מכל חזו'
 אבל מיל אינו חוזר והתוספת כחכו שאין לו ל
 להעביר זמן התפילה כדי ליטול ידיו במים ואם
 אין ידיו נקיות יקנחם בעפר או בצרור וכן ל
 לאחריו אין צריך לחזור כלל כדי ליטלם אפי'
 אם יש לו זמן ולענין ברכה על הנטילה אין לו
 לברך אם לא שעשה צרכיו ונקח או קטנים ו
 ושפשא אז צריך לברך וז"ל
שכח ולא התפלל מנחה מתפלל ערבית
 שנים הראשונ' של ערבית והשני'
 לתשלומי מנחה ודווקא שכח אבל הזיר ולא ה
 התפלל אין לו תשלומים וגאון כתב אפי' הזי' אם
 רוצה להשלים אותה בתפלת ערבית הרשות ב
 בידו אלא שאין לו שכר תפלה שאל' לא' הואש
 ז"ל מי שהתפלל מנחה גדולה ורוצה להתפלל
 מנחה קטנה נדבה איזו מהם חובה גדולה או ק
 קטנה והז"ל במזל כתב נהגו אנשים הרבה ל
 להתפלל מנחה גדולה וקטנה והאחת רשות ו
 והורו קצת הגאונים שאין ראוי להתפלל רשות
 אלא הגדולה ואם התפלל הגדולה חובה לא י
 יתפלל הקטנה כי אין רשות ע"כ והשיב לדביו
 רבני צרפת ואשכנז אין לו לאדם להתפלל ת
 תפלת נדבה שלא תקנו אלא ג' תפלות כיו' אבל
 רב אלפס כתב שיכול אדם להתפלל תפלת נ
 נדבה ואתם שאתם נזהגין כמותו בסתכר כיון
 שהגיעו שש שעות ומחצה שהוא זמן מנחה ה
 הראשונה חובה והשנייה נדבה אבל כל' שיש
 לאד' לזיה' שלא יתפל' תפלת נדב' אם לא שיוכל
 לחדש בה דבר וגם צרי' שיהא מכיר עצמו וזה
 וזרז יאמיר בדעתו לכיון בתפלתו כראש ועוד
 סוף בלא היסח הדעת אבל אם אינו כביון בה
 יפה קרינן ביה למה לי רוב זבחיכם והלואי ש
 שיוכל לכיון כג' תפלות שתקנו חכמים סדר
 תפלת המנחה בצכו' אומ' אשרי וקדי' ומתפלל

וְשֵׁנִי צִיחֵי מַחֲזִיר הַתְּפִלָּה בְּדֶרֶךְ שְׁעוֹשִׁין בְּשַׁחֲרֵי
וְנוֹפְלִין עַל פְּנֵיהֶם וְאוֹמְרִי וְאֶנְחֵנוּ לֹא נִדְעָ וְכוּ'
וְאוֹמְרֵי קִדְּשׁוּ שְׁלֹם וְנַפְטָרִין לְבִתְיָהּ לְשֹׁלוֹ וְיֵשׁ שְׁאִין
אוֹמְרֵי רֵצָה בְּמִנְחָה אֵלֶּה בְּתַחֲלִין וְאִשֵּׁי יִשְׂרָאֵל
וְכוֹכֵר כְּתַבְתִּי לְמַעַלָּה שְׁאִין טַעַם לְמִנְחָתָם וְלֵה
וְכַשִּׁינִי הַלֵּילָה יִתְפַּלֵּל תְּפִלַּת עֶרְבִית
וְאֵינָה חוֹכָה שְׁלֹא נִתְנָקָה אֵלֶּה

כְּנֶגֶד אִיבְרִים וּפְחָדִים שֶׁל תְּמִיד שֶׁל בִּין הָעֶרְבִים
שֶׁלֹּא נִתְעַכְּלוּ בַּיּוֹם שֶׁקָּרְבִין וְהוֹלִכִין כָּל הַלֵּילָה
וּמִמֶּה מִצְוָה אֵיכָּא וְאִין לְבַטְלָה וְרַב אֶלְפָס בְּתַב
דְּהַאִידְנָא קְבָעוּהָ חוֹבָה וְאִין לְבַטְלָה כָּלֵל וְחִסְנָה
אַחֵר קָשׁ שֶׁל עֶרְבִי דִּלְאָ כִּי יִהְיֶה בֵּן לִי דְאִמִּי
תְּפִלּוֹ בְּאִמְצָע תְּקַנּוּ פִּי בְּכַקֵּר קָשׁ וְאַחֲכָ תְּפִלָּה
וּבְעֶרְבִית תְּפִלָּה וְאַחֲכָ קָשׁ אֵלֶּה כִּי יוֹחֲנָן דְּאִמִּי ר'
יוֹחָנָן אֵיזִהוּ בֵּן הָעוֹלָם הַבָּא הַסּוֹמֵךְ גְּאוּלָּה לְתַפֵּל
וְאַפִּי שֶׁל עֶרְבִי הֵילֵכֵךְ זְמַנָּה אַחֵר קָשׁ וּבְרִבּוֹתֶיהָ
וּמֵאִמְתִּי זְמַן קָשׁ שֶׁל עֶרְבִית כְּדֵרֶתֵּן בְּשַׁעָה שֶׁ
שֶׁהִכְהִינִים נִכְנָסִים לֶאֱכֹל בְּתִרּוּמָתָן וְהֵינּוּ צִאֵת
הַכּוֹכָבִים כֵּךְ בְּתַב רַב אֶלְפָס וְכֵן בְּתַב רַב פִּלְטִי
הַקּוֹרָא קָשׁ קוֹדֶם שֶׁרָאָה גְּכּוֹכָבִים אִם נִתְכַּוֵּן ל'
לֵכֵךְ לֹא יֵצֵא יְדֵי חוֹכְתוֹ וְיִחְזֹר וְיִקְרָא וְיִתְפַּלֵּל ו'
וְאִם לֹא נִתְכַּוֵּן לֵכֵךְ וְשַׁעָה וְהַתְּפִלָּה אֵל יִחְזֹר ו'
וְיִתְפַּלֵּל וְכֵן כְּתִב רַב עֲמֵרֵם וְאַפִּי קִרְאָה תוֹךְ בֵּין
הַשָּׁמַשׁ שֶׁהוּא סָפ' וְזֶם סָפ' לֵילָה אֵת בִּירוּשָׁלַיִם
שֶׁחֲזָר וְקִרְאָה אוֹתָהּ וְכֵן פִּרְשֵׁי שֶׁזְּמַנָּה מִצִּיאַת
הַכּוֹכָבִים וְכִתְבָהּ שֶׁאֵנוּ קוֹרִין אוֹתָהּ בִּכְהָ אִין
אֵנוּ יוֹצֵאִין בָּהּ אֵלֶּה בָּהּ שֶׁאֵנוּ קוֹרִין אוֹתָהּ לְפָנֵינוּ
מִטְּתִינוּ וְאוֹתָהּ שֶׁל בְּהָ אֵינָה אֵלֶּה כִּי לְעִמּוּד ב'
בְּתַפֵּלָּה בְּתוֹךְ דְּבִרֵי תוֹרָה וְכֵן כְּתִב רַב עֲמֵרֵם
שֶׁעִיקָר הַקִּרְאָה שֶׁאֵדָם יוֹצֵא בָּהּ כְּמֵה שֶׁקִּירָא
לְפָנֵינוּ מִטְּתוֹ וּמִחֲמַת זֶה כְּתִב שֶׁצִּדִּיק לְבָר' עָלֶיהָ
כֹּא' אִמִּי אֶקְבֹּ עַל קִרְיַת שְׁמֵעַ וְלֵת כְּתִב וְדִאִי
אוֹתָהּ עַל בְּהָ הוּא עִיקָר שֶׁקִּירִין אוֹתָהּ בְּכִרְבּוֹתֶיהָ
וְכֵה שֶׁאֵנוּ קוֹרִין אוֹתָהּ קוֹדֶם צִאֵת הַכּוֹכָבִים כְּשֶׁ
דְּקִימָא לֵן כִּי יִחְזֹר דְּאִמֵּר זְמַן תְּפִלַּת הַמִּנְחָה

עַד פֶּלֶג הַמִּנְחָה שֶׁהוּא שַׁעָה וְרִבִּיעַ קוֹדֶם הַלֵּילָה
וּמִשָּׁם וְאֵילֵךְ חֲסֹן לֵילָה לְעִנִּין תְּפִלַּת הַמִּנְחָה ה' ה'
נִכְמִי לְעִנִּי קָשׁ מִשָּׁם וְאֵילֵךְ הוּא זְמַן וְכֵן כְּתִב אֲבִי
הָעִזְרִי מִדְּלֹא יִהְיֶה רִבֵּן זְמַן לְהַתְּחִל' תְּפִלָּה הָעֶרֶב
שֶׁכְּשֶׁנִּמְרָא זְמַן תְּפִלַּת הַמִּנְחָה הַתְּחִל' זְמַן תְּפִלָּה
הָעֶרֶב וְהַקְשָׁה א' א' זֵל עַל דְּבִרֵי לֵת נִהְיָנִי ש'
שְׁאִין זְמַן תְּפִלַּת הַמִּנְחָה כִּי אִם עַד פֶּלֶג הַמִּנְחָה
הֵינּוּ מִשּׁוֹם שֶׁהוּא כְּנֶגֶד הַתְּמִיד וְהַמִּנְחָה לֹא הִיָּה
כִּי אִם עַד פֶּלֶג הַמִּנְחָה אֵכָל לְקָשׁ שֶׁתְּלִי בּוֹמֵן
שְׂבִיבָה אִין רִאִי לְקִרְוָה אִז שְׁעִרִין אֵינּוּ זְמַן ש'
שְׂבִיבָה וְרִי פִי כִּי לְקִרְוָה הַמִּנְחָה שֶׁאֵנוּ סוֹבְדִים
כְּשֶׁאֵדָה הַתְּנָאִי שֶׁל הַבְּרִייתָא שֶׁמִּקְדִּישִׁין זְמַן קָשׁ
לְצִאֵת הַכּוֹכָבִים אַע"פ שְׁאִין הִלְכָה כִּי אֵלִיעֶזֶר
שֶׁאֹמֵר מִשַּׁעָה שֶׁקִּידֵשׁ הַיּוֹם בְּעֶרְבִי שְׂכַחוּת כ'
כְּנֶגֶד ר' יְהוֹשֻׁעַ שֶׁאֹמֵר מִשַּׁעָה שֶׁהִכְהִינִים נִכְנָסִים
לֶאֱכֹל בְּתִרּוּמָתָן וְלֹא הִלְכָה כִּי מֵאִיר כְּנֶגֶד ר'
יְהוֹדָה כִּי לְעִנִּין תְּפִלָּה הִקְלוּ וְגַם מִתּוֹךְ הַדְּרוּקָה
נִהְיָנוּ כֵן לְפִי שֶׁהַצְּכוּר מִתְקַבְּצִין לְתַפֵּלַת הַמִּנְחָה
וְאֵלֶּה לֹא הִיוּ קוֹרִין שְׁמַע וְכַתְּפִלִּין תְּפִלַּת עֶרֶב
עַד צִאֵת הַכּוֹכָבִים הִיָּה כָּל אֶחָד הוֹלֵךְ לְבֵיתוֹ ו'
וְהִיָּה טוֹר' עָלֶיהָ לְהַתְּקַבֵּל אֲחֵךְ וְלֹא הִיוּ כַּתְּפִלִּין
בְּצִיבּוֹר וְלִפְיֵכֵךְ נִהְיָנוּ וְכַכֵּי עַל הַנִּי תְּנָאִי ד'
דְּבִרִית אַע"פ דְּלִכְתּוּחִילָה אִין לְקִרְוָה קוֹדֵם צִאֵת
הַכּוֹכָבִים בְּסִתְמֵי דְּמִתְנִי וּמִכֵּה גַם לְפָנֵינוּ אִין לְכַהֵר
לְקִרְוָתָהּ כָּל כֵּךְ מִכְּעוֹד יוֹם קוֹדֶם צִאֵת הַכּוֹכָבִים
כִּי דִכְרִי מוֹעֵט הוּא בִּלְתָּנָאִי דְּמִתְנִין וְכִי תְּנָאִי ד'
דְּבִרִית שֶׁאֵלֶּה לְרִבִּי הָאִי צִיבּוֹר שֶׁמִּקְדִּישִׁין לְקִרְוָה
לְהַתְּפַלֵּל קוֹדֵם צִאֵת הַכּוֹכָבִים אֵיזִהוּ עִדִּיק לְצִלּוּי
בְּהִרְיָתוֹ וְלִהְיֵי קָשׁ עַד צִאֵת הַכּוֹכָבִים אִז לְהַבְתִּין
עַד צִאֵת הַכּוֹכָבִים וְלִהְיֵי בִּיהִי כִּי טִיסְמוֹ גְּאוּלָּה
לְתַפֵּל' וְהֵשִׁי מוֹט' שִׁיתְּפִל' עִמָּה כִּי שִׁיתְּפִל' בְּצִבּוֹ
אִם הוּא מִפֶּלֶג הַמִּנְחָה וְלְמַעַלָּה וְיִכְתִּי לְקִרְוָה שְׁמֵעַ
עַד זְמַן וְלְעִנִּין סוֹף זְמַן תִּנֵּן עַד סוֹף הָאִשְׁמוּרָה
דְּרִאשׁוֹנָה שֶׁהוּא שְׁלִישׁ הַלֵּילָה דְּבִרֵי ר' אֵלִיעֶזֶר
וְחִבְמִי אוֹמְרֵי עַד חֲצוֹ דְּג' אִם עַד שִׁיעַל' הַשַּׁחַר

והלכה כדג דאיפסיקא הלכתה כוותיה ואפי' ל
 לכתחילה יכול להמתין לקרו' עד שיעלה עמוד
 השחר וכמ' אין לו לאכול ולישן עד שיקרא ר'
 דתניא לא יהא אדם בא מן השדה בערב ויאמר
 אוכל קימעה ואישן קימעה ואקרא אהר כך קש'
 ואתפלל ונמצא חטפתו שינה וישן כל הלילה
 אלא אדם בא מן השדה ונכנ' לב' או לב' אס'
 רגיל לקרות קורא ואם רגיל לשנות שונה וקור'
 קש' ומתפלל ואחר כך אוכל פתו וכל העובר
 על דברי חכמים חייב מיתה אלמא כשיגיע זמן
 קש' אסיר לקבועה סעודתו עד שיתפלל ואם
 נאנס ולא קרא עד שיעלה עמוד השחר יכול ל'
 לקרותה עד הנץ החמה ומי' אס' קורא אותה א'
 אחר שעלה עמוד השחר לא יאמר השכיבנו ש'
 שאין עתה זמן שכיבה ופי' ר' יצחק גיאת ודאי צריך
 לומר שתים לפניה ושתים לאחריה אלא לא י'
 יאמ' נוס' הברכה כמו שהיה אלא יתחיל ותקננו
 בעצה טובה בלפניך וא"א הראש ז' כתב שלא
 יאמר ברכת השכיבנו כל העיקר וז'לו
בערב מברך שתים לפניה ושתים לאחריה
 ירושלמי ר' יוסי בר בון בשם ר'
 יהושע בן לוי על שם שבע ביום הללתי' נחמן
 בשם ר' מנא אומר כל המקרי' שבע ביו' הללתיך
 כאלו קיים והגית בו יומם' ולילה הראשונה א'
 אשר ברברו מעריב ערבי' וכו' וחזתמת ומכדיל
 בין יום ובין לילה בא' המעריב ערבים זו היא נ'
 נוסח ספרד ונוסח אשכנז ומכדיל בין יום ובין
 לילה ה' צבאות שבו אל חי וקיים תמיד ימלוך
 עלינו לעולם ועד בא' המעריב ערבי' וכת'
 אחי ה' יחיא' ז'ל ויותר נכון נוסח ספרד כי אין
 זה מעין חתימה כמין לחתימה ולישב המנהג
 היה אומר א"א הראש ז'ל שאנו מתפללי' הימלו'
 לעולם ועד ויקיים הפסוק והיה לעת ערב והיה
 אור ויא' לנו ויחשיך לשונאינו והוי קצת מעין

חתימה סמו' לחתימה שנייה אהבת עולם ואנת
 פותחת בברו' דהויא סמוכ' לחברתה וקורין קש'
 ושתים לאחריה ראשונה אמת ואמונה ואינה פ'
 פותחת בברו' דהויא סמוכה לחברתה דקש' לא
 הוי הפסק וחזתם בא' גאל ישראל ולא גואל י'
 ישראל שנתקנח על הנאולה שעברה שנייה ה'
 השכיבנו וחזתם שומר את עמו ישראל לעד מ'
 בפני שלילה צריכה שימור מן המזיקין ואע"ז ד'
 דקיימא לן כר' יוחנן דאמר שצריך לסמוך אף
 גאולה של ערבית לתפלת ערבית השכיבנו לא
 הוי הפס' דכיון דתקינ' לי' רבנן כגאולה אריכת'
 דמיא כמו בשחרית שתקנו להפסיק בה' שפתי
 תפתח ואפי' הכי לא חשיב הפסק כיון דתקנו ל'
 לבימריה וכה שנוהגין להפסיק בפסוקי' וירא
 עינינו וקדיש לפי שבימים הראשונים היו בתי
 כנסיות שלהם כשדות והיו יראים להתאח' שם
 עד זמן תפלת ערבית ותקנו לומר בסוקיה אלו
 שיש בהם יח' אוזרות כנגד יח' ברכות שיש ב'
 בתפלת ערבית ונפטרין בקדיש ועתה שחזרו
 להתפלל עדכית בבתי כנסיות לא נתבטל מ'
 מנהג הראשון ובמ' אין להפסיק בדברי' אחרים
 רש' מן הגדולים שנהגו שלא לאומרה כתב רב
 נטרונאי מדבדי חכמים אין אומרים בערב אלא
 שתים לפניה ושתים לאחריה וכיון שהלכה כרב
 דאמר תפלת ערבית רשות תקנו האחרונים ש'
 שאחר שאמר שומר את עמו ישראל לעד שאמר
 פסוקים שיש בהם זכירת ושכח ולומר אחריהם
 ברכה ובפסיק בקדישא כלומר איסתי' תפלה
 הרוצה לצאת יצא טעה ולא הפתלל ערבית
 מתפלל שחרית שתים הראשונה של שחרית ו'
 והשנייה לתשלום של ערבית וז'לו
סדר תפלת ערבית אבר והוא רח' ותקנו
 לאומרו לפי שבשחרית ומנחה יש
 תמידין שמבפרין אבל ערבית שאין תמי' לכפר
 תקנו לומר והוא רחום ויא' לפי שנהגו ללקות ע

ערבית לאחר שחטאו כל היום ובמלקו כתב
להם לכך נהגו לומר אחר המלקות והוא רחום
וגם מפני שאומרו אותו ג' פעמי' בשעת המלקו'
כיוש בו יג' תיבות הרי לג' פעמים ט"ל תבות כ
במנין המלקות ואומר ש"צ ברכו ועונין ברו' ה'
ואמר וקורין קט' וברכותיה ויראו עינינו וקדיש
וקתפל לין הצבול כלחש ואין הש"צ כחז' התפלה
וכתב ה"ם כמזל הטעם לפי שאינה חונה ואומ'
קדיש ונפטרי' לכתיהם כתב רב עמרם שש"צ
יכול להפסיק אחר שחתם באי המלך ככבודו ו
ולומר ברכו בשביל בני אדם שבאו בין הפרקי'
ולא שמעו ברכו ונות' טעם לדבריו כיון שבלאו
הבי מפסיקין בפסוקים אין חוששין להפסיק ו
ואני כתבתי למעלה שאין להפסיק אלא במה
שתקנו הראשונים וכתב עוד שבערב אחר ש
שגומרין תפלת ערבי' נוהגין לומר פטו הקטרת
שאוכרים אותו וזכר למקדש וקטרת היה גם כ
בערב אבל השיד שהיו אומרים במקדש אין ל
לומר בערב שלא היו אומרים אותו במקדש ב
בערב וכתב עוד על סם רב שר שלום גאון ש
שכותר ליפול על אפים ולבקש רחמים אחר
תפל' ערבי אפי' בצבול וכן המנהג בבב' שנופלין
על פניהם בערבית חוץ מערב שבת וזלח
ובענין לימוד הלילה יותר ויותר בבשל
יום בני החור כמו שאמרו חכמי'
זל אין רינה של תורה אלא בלילה שנקומי ר'
רוגי בלילה נרסינן בעירובין בפר' הדר אמריש
לקיש לא איברי ליליא אלא לגירסא וגרסינן כ
בפרק עושין פס' אמר רב יהודה אמר ר' ירמיה
כל בית שנשמעים בו דברי תורה בליליא אינו
חרב הילכך כיון ששעות הלילה נוחין ורצויין
ללמוד דבבטלין עונשין מרובה כש' שאם יארע
לאדם מקרה שלא השלים חוקו בלימות היום
שישליכנו ביד בן בלילה ולא ידחהו כלל כ
כדאית' בפרק הדר' רב אחא בר יעקב זי' ביכמא

ופרע בליליא פי' היה לו חק קבוע ללכו כך וכך
ליו' ופעמי' שהיה טרו' ביו' ולא היה יכו' להשליכו
והיה בשליכו מד בלילה דלט
ובשירצה לישן יקרא קט' דאמר רבי
יהושע בן לוי אפי' שקר קט'
בבה מצוה לקרותה על בטתו ודי בפרשה ר'
ראשונה דגרסינן בפרק הרואה הבכנס לישן א
אומר משמע עד והיה אם שמוע לפי שיש בה ו
ובשכבך ובקומיך וכן היה נוהג אא' הראש זל ו
ואומ' ברוך המפיל חבלי שינה עיני ותנומה על
עפעפי' ומאיר לאישון בת עין יהי רצון מלפניך
ה' אלדי שתשכיבני לשלום ותעמידני לחיים ו
ולשלום ואל יבהלוני חלומות רעים והרהורים
רעי' ותהא מטת' **שלמה** לפני' והאר
עיני פן איש' הבו' באי' הבאיר
לעולם בולו בכבודו ורב עמרם הוסי' בה דברי'
ותעמידני בשלום ותן חלקי בתורתך ותרגילני
לדבר מצוה ואל תרגילני לדבר עבירה ואל ת
חביאני לידי חטא ולא לידי נסיון ולא לידי בזיון
וישלוט בי יצר טוב ואל ישלוט בי יצר הרע ו
ותצילני מפגע רע ומחלאים רעי' ואל יבהלוני
וכו' ואומ' יושב בסתר עליו' ואומ' ה'מה רבו צרי'
עד לה' הישועה וכת' רב עמרם ואומ' ברו' ה' כי
ברוך ה' כלילה ברו' ה' בשכנינו ברו' ה' בקומינו
ויאמר ה' אל חשטן יגער ה' כך וגו' שומרך ה'
צלך על יד יבונך ה' ישמרך מכל רע ישמא את
נפשך ה' ישמור צאתך ובואך מעתה ועד עולם
בדרך אפקיד רוחי פדית אותי ה' אל אבת יכרכך
ה' וישמרך יאר ה' פניו אליך ויחניך יסא ה' פניו
אליך וישם לך שלום ואא' הראש זל הזה אומר
השכיבנו עד סמו' לחתי' מ' הפשו' בגדיו ובשיניו
לחלוק לא יהפכנו מבטה למעלה שאכ' נמצא ג
גופו ערום אלא יפשטנו דרך ראשו ויכס עצמו
בסדינו מתחת ויכנס במטתו כמו שהיה מתפאר
ר' יוסי לעזר' לא ראו קורו' כיתי שפתי חלוקי דט

ואם היה נשוי לא יהא רגיל ביותר עם אשתו כדאמרין שלא יזא תלמיד חכמים מצוים אצל נשותיהן בתרנגולין ולא ידווקא תלמידי חכמים אלא ה"ה נמי כל אדם ונקט תלמידי חכמים שהפרישות מצויה בהם אלא בעונה האמורה בתורה השילין שפרנסתן מצויה להם ואין פורעין מס עונתן בכל יום ה הפועלים שעושין מלאכה בעיר אחרת ולנין בכל לילה בבתיהם פעם אח' בשבוע ואם עושין מלאכה בעירם פעמים בשבוע והחמורים אחת בשבוע והגמלים אחת לל' יום והספנין אחת לל' חדשים ועונת תלמידי חכמים כליל שבת לליל שבת וכל אדם צריך לפקוד את אשתו כליל ט טבילתה ובשע' שיוצא לדרך ואף כשהוא מצוי אצלה לא יכוין להנאתו אלא כאד' שפורע חובו שהוא חייב בעונתה ולקיים מצותו בראו ושיהיו לו בנים עוסקים בתורה ומקיימי מצות בשרא' כת' הראב"ד צריך לברר איזהו מחשבה נכונה שתהיה לאדם בשעת תשמיש ודרשתי וחקרתי ומצאתי תוכן מעשה הזה על ד' כונות ג' בהם עיקר קבול השכר והד' קרובה לקיבול השכר ו ושכרה מועט מן השלשה הראשונה לשם פריה ורביה והיא הנכונה שכולם לקיים ב' מצו' עשה השני לתיקון הולד כבו שאמרו רבותינו ז"ל ג' חדשים הראשונים קשה לאשה וקשה לילד א אמצעי' קשה לאשה ויפה לולד אחרונים יפה לאשה ולולד שבתוך כך יצא מלובן ומזורז וגם זו הכוונה נמשכת בכונה פריה ורביה והשלישי אם ילד אשתו והיא משתוקק' אליו והיא מניקתו והוא מכיר בה שהיא כשדלתו ומרצה אותו ו ומקשטת עצמה לפניו כדי שיתן דעתו עליה ו וכן ביצאתו לדרך שהיא משתוקקת אליו גם ב באלה יש קבול שכר והיא מצות עונה האמ' ר בתורה הרביעית שהוא כבוין בעצמו לגדור בה כן הצבירה כדי שלא יתאוה לעבירה כי רואה

יצרו גובר ומתאוה אל הדבר והוא גם כן יש שכר אך לא כראשונות לפי שהיה יכול לדחוק את יצרו ולכבוש אותו בענין שאמרו אבר קטן יש באדם מרעיבו שבע ומשביעו דעב ומ' מ' מי שכוונתו לכך שיהיה שבע מן הדת' שלא ירעב ויתאוה אל האיסור כונתו לטובה ויש לו שכר כאדם שיכול להתענות יום אחד בלא טורח ג גדול שלא יחלה ולא יצטער הרבה אע"פ כן הוא אוכל מעט בדרך כני אדם שאינו נתפש באותה אבילה ומקבל עליה שכר שמראה לנפשו מעט הנאה ואינו רוצה לצער אותה בענין שנ' גומל נפשו איש חסד ונאמ' צדיק אוכל לשבוע נפשו אבל מי שאינו צרי' לרב' ואין יצרו מתגבר עליו והוא מעורר תאוותו ומביא עצמו לידי תאוה ו וקישוי כדי להשביע יצרו ולמל' תאוותו מתאוה העולם הזה הוא עצת יצר הרע ומן ההיתר י יסיתנו אל האיסור ועל זה אמרו רבותינו ז"ל ה הבקשה עצמו לדעת היא בנידוי ופריך ולמא אסור משום דמגרי יצר הרע כנפשיה וזה דומה לאדם שהוא שבע ואוכל ושותה יותר מדאי עד שמשתכר ומקיא ודומה לבהמה שאוכלת עד שיאחזנה דם ותמות ועוד יש מחשבו המפסידו את שכרו והם כני ט מרו' בני אנוסה בני שנוא' בני נדוי בני תמורה בני מורדת נוסף אחר בני מריב' בני שכרו' בני גרוש' הלב בני ערבוכל' בני חצופ' ותני' לא תתורו אחרי לבבכם מכאן אמרו לא ישתה אדם ככו' זה ויתן עיניו ככוס אח' ואם רבינ' לא נצרכ' אלא אפי' לב' נשיו ככוס אח' ואם צרי' לזמ' טאם אנס אשה והוליד ממנה בן אלא אפי' אנס אשתו לתשמיש וכן שנינו במסכ' בלה מפני מה הויין לאדם בנים בעלי מוכין כפני ש שתובעה ואי' נתבעת לו פי' אי' מתרצת לו ר' יהוד' אומ' כפני טאוכר' לו בשעת תשמי' אנוסה אני ואי' בנייהו רוצ' ואי' רוצ' וכן אית' בעירובין כל הכופה אשתו לדבר מצוה נקד' רע שנ' גם

גם בלא דעת נפש לא טוב נמצא כי האונ' אסור
 אף באשתו אלא אם הוא צריך לאותו מעשה
 ימים ואח' יבעול בני שנאה כמשמעה והוא
 ששנאה בשעת תשמיש אבל אסרצוה בשע'
 תשמיש אעפ' שזא שנאה שרי בני נדוי בני
 נדה אעפ' שאינה ממזר מן התורה וי' שאם הן
 בנידוי או הוא או היא אסורי' בתשמיש המטה
 וה' נמי אם אחד מהם אבל בני תמורה שהיה
 מכנין לערוה ונזדמנה לו אשתו דיש מפרשים
 אפי' שתי נשיו שנתכוון לזה ונזדמנה לו אחרת
 בני מורדת דאמחה לא בעינא לך ואעפ' הוא
 משמש עמה והר' דאצלו כמו זונה אפי' אם
 הוא מדעתה לבוסחא אחרינא בני מריבה שהן
 מתקטטין ביחד בכל פעם דהויא ביאה זו כמו
 זנות ביון שאינו מתוך אהבה בני שכרות שהוא
 או היא שכורים בני גרושת הלב שבלבו לגרשה
 אפי' אין בלבו שנאה כגון מאותן שכופין להוצי'
 וגמר בלבו לגרשה ואח' בא עליה בני ערבובי'
 שמשמש עם אשתו ונתן דעתו על אחרת אפי'
 שתיהן נשיו בני חצופה שתובעתו בפה ודרי' ה'
 הוא כזונה ואסור לקיימה אבל מי שאשתו מרצה
 אותו בדברי ריצה ומקשטת עצמה לפניו כדי
 שיתן דעתו עליה על זו אמרו רבותינו שיוצאין
 ממנה בגים חכמים ונכונים כלא' שיצא ממנה י'
 ישכר וכל אלו תשע מדות אפי' צריכי' לפרה'
 ורבייה כגון שאינה מעוכרת אפי' הכי ככל אלו
 המדות פגום הולד ונקרא פושע ויש עו' דברים
 שפוגמין המעש' ופקלקלין אותו והם מה שפיר'
 בנדרים אמר ר' יוחנן בן דהב אי ארבע דברים
 סחו לי מלאבי שרת חגרים כפני מה חיי' מפני
 שהופכין את שולחן פי' שגוהנין כמעשה בהמה
 סומין מפני מה הויין מפני שמתכלין באתו מקו'
 בשעה שרוצין לשמש אעפ' שבשעת מעשה מ'
 מצניע עצמו אם ביום מאפיל בטליתו ואם ב'
 בלילה מבכה הנר פ' נהגו בו כגדג הפקר וכ"ש

אם מסתכל שלא בשעת תשמיש זהו משם יצר'
 הרע בעצמו אלמים מפני הויין מפני שנושקין
 באותו מקו' חרשי' כפני מה הויין מפני שמספרי'
 בשעת תשמיש הראשונות כפני שנוהג בה כגדג
 הפקר והרביעית כפני שנותן דעתו באש' אחר'
 ומה שאמר יוחנן אין הלכה בר' יוחנן בן דהבאי
 אינו אלא על הפיכת השלחן אבל בל' האחרים
 אסורין והפיכת השלחן נמי שהתירו פי' הר' אבד'
 דווקא שהיא מתדעה לו אבל אם היא כופה א'
 אותה לכך אני קורא עליו גם בלא דעת נפש לא
 טוב שהרי אמרו אין ברגלים חוטא זה הבעול
 ושונה ופד' והאמר רבא הרוצה לעשות כנים
 זכרים יבעול וישנה ומשני כאן לדעת כאן שלא
 לדעת השתא אפי' זה שבעול ושונה כדי לעשו'
 כנים זכרים אם הוא שלא לדעתה אסור כל שכן
 אם הופך שלחנו שלא לדעתה נקרא חוטא
 והתוספות פירשו דהפיכת שולחן שבשם עמה
 שלא כדרכה ודווקא באקראי בעלמ' שהוא תאב'
 לכך מותר אבל אם רגיל לעשות בן אסור כשו'
 השחת זרע מדי דהוה ארש ככפני וזורה בביתו
 שאסור משום השחתת זרע גרסינן במסכ' כלה'
 הוא למטה והיא לבעלה זו דרך עזות שמשום
 שניהם כאחת זה דרך עקש כתב הר' אבד' יש מ'
 מקשין כהא דאמר יצר' תיגוק ואשה תה' שמאל'
 דוחה וימין מקרבת ביון שנתנו חכמים עונה
 לכל איש כפי כחו כדאיתא בכתובות אם כן מה
 תהא עוד דח'ית שמאל והקרבת הימין ובתב'
 שלא אמרו כן אלא על הטיילין שעונותן בכל יו'
 שעליהם אמרו שתהא שמאל דוח וימין הקרבת
 למעט מהם ברשותה ובדעתה כדי שלא יתגבר
 יצרו עליו אבל מעונת תלמיד חכמי' אין למעט
 וכל שכן לעונות האחרות כגון הגבלי' והספני'
 ופי' עוד כי העונות שנתנו חכמים למלא חשוק
 האשה אינו ראשי' למעט בהם שלא מדעתה
 אבל אם יצטרך עליהן כדי להרבו' ליניעל בן
 העבירה הרשות בידו

ולא שהם היו מחמירין על עצמם הילכך מותר
 בפני בהמה וחיה ותנוק נמי שאין יודע לדבר
 כבהמה דמי והא דאסור בפני כל חי ודוק' כנעו'
 אבל בישן שפיר דמי יש להסתפק אי טהני ב
 במחיצה עשרה ומסתבר דלא טהני אף על גב
 דמהניא גבי ספר תורה הא כיון דשעם משום
 צניעות הוא מסתברא דלא טהני בית שיש בו
 כח אסור לשמש בו עד שיעשה בפניה מחיצה
 עשרה ואם יש לו בית אחד אמור עד שיוציאו
 ואם יש בו תפילין או ספרים אפי' של תלמוד
 אסור עד שיתנו בכלי בתוך כלי והוא שלא
 יהא השני מיוחד להן אבל אם הוא מיוחד להן
 מאה כחד חשיבי ואם פידש שלית על גבי ארז
 חשוב בכלי בתוך כלי ועשה חדר בר באים וכו'
 לא בתחלת הלילה ולא בסופה כדי שלא ישמע
 קול בני אדם ויבא לחשב באשה אחרת אלו
 יעשו באמצע הלילה כדאיתא בגדרים פוק
 ואלו נדרים שאלו לאימ' שלום אשתו של רבי
 אליעזר מפני מה בניך יפס ביזתר אמרה מפני
 שאינו מספר עמי לא בתחלת הלילה ולא בסוף
 אלא בחצי הלילה פי' מספר על עסקי תשמיש
 וכשהוא מספר מגלה טפח ומכסה טפח ודומה
 כמי שכפאו שר פי באימה וביראה כאלו כפאו
 שר כתב הראב"ד י"מ מגלה טפח ומכסה טפח
 שלא יהא ממרק האבר בשע' תשמי' כדי למעט
 הגאון ודומה שכפאו שר שעושה הדבר באונס
 ופי' הוא מגלה טפח שבאשה כלום עכשיו מגלה
 אותה לצורך תשמיש ועכשית מכסה אות כלום
 שלא היה מאריך באותו מעשה כמו שכפאו שר
 ודומה לו כמי שכעתו הש' ונבעת והניח המעט
 כך היה מקצר בתשמיש והקט הוא לדבריו אב
 למ לא היה משהה על הבטן שהרי אמרו רבותי
 זל שכר פרי הבטן בשכר שמשדין על הכטן
 הדין לו כנס זכרים ותירץ כי כל לבנות דודש
 הוכל המעשים שהם לשם שמים טובים הם ו

ועל הדרך הזה הזהירו שיעמוד כנגד יצרו ולא
 ימלא כל תאוותו אלא תהא שמאלו דוחה ולא
 דחייה גמורה כי שמא מתוך הלחמו עם יצרו י
 ירצה לרחותו ולבטל עונתו אלא תהא ימין מ
 מקרבת לקיים עונתו ופי' עוד כי העונ' שקבעו
 חכמים על דרך סתם קבעו אותם כי אמרו דע'
 האשה שהיא מתפייסת בנך אבל אם רוא' שהיא
 מבקשת יותר על ידי התקשטותה והשתדלותה
 לפניו חייב לשמח אשתו בדבר מצוה אפילו
 שלא בשעת עונתה אפי' היא מעוברת וכשהיא
 צריכה לאותו מעשה קאמר ואמ' יהושוע בן
 לוי היודע באשתו שהיא יראת חטא ואינו פוקד
 נקרא חוטא ואי בשעת עונתה פשיט דאורייתא
 והא דכתיב שארה כסותה ועונתה לא יגרע אל'
 אפי' שלא בשע' עונתה קאמר ואמרינן נמי חייב
 אדם לפקד את אשתו בשעה שיוצא לדרך אפי'
 סמוך לוסת ואיתא נמי במסכת כלה מה יעשה
 אדם ויהי לו בנים יעשה חפצי שמים וחפצי א
 אשתו חפצי שמים יפזר מעות לאביונים וחפצי
 אשתו ר' אליעזר אומר יפתנה בשעת תשמיש
 ד' יהושע אומר ישמח בדבר מצוה ואח' שצרי
 לעשו חפצי אשתו לשכחה בשמח זו בכל שע'
 שהיא צריכה על כן הזהירו שתהא שמאל דוחה
 פן תסיתנו ילעבור על המדה הזאת ותמשכהו
 אחרי הכלי העולם ויהיה צנוע בשעת תשמיש
 ובסתור כדאית' בנדה פ' כל היד ד' דברים הקב'ה
 שונאן וחד מיניהו כל המשמש כטתו בפני כל
 רבה מקרקש גזי דכילתי אביי באלי דרבי פי' היו
 מברחין אפי' הצרעי והזוכין שסביב מטותיהם
 בשעת תשמיש וכו' והם היו מחמירין על עצמ'
 כדאית' נכי התם אמר ליה רב יהודה לשמואל
 אפי' בפני עכברים פיר' שאל לו על מה שאין
 לשמש כטתו בפני כל חי אם אסור אפי' בפני
 עכברים אל' לא אל' כגון שבבית פלו' שמשמשו
 כטותיה בפני עכבים אלא שבמותר בפני עכברי'

ומי שידוע בעצמו שיכול לעשות זה המעשה
ולא תכנס בו מחשבה אחרת והוא משהו עצמו
כדי שתהנה האשה מן האיש ותזרע תחלה מ
מכין לעשות מצוה דקבה משלם לו שכרו כ
בבנים זכרים ומי שאינו כושא בעצמו ופמאר
במעשה כדי לינצל מן החטא גם הו עושה מצוה
דקבה משלם לו שכרו בבנים זכרים ויום מגלה
טפח על הסינר שהיתה חוגרת בו שאף בשעת
תשמיש היה מצריכה לחוגרו ומגלה רק טפח
ממנו ומכסה מיר לאחר תשמיש כדי למעט
הנאתו ואל יספר עמה לא בשעת תשמיש ולא
קודם לכן שלא יתן דעתו באשה אחרת ואם
סיפר עמה ושימש אמרו עליו מגיד לאדם מה
שיחו אפי' שיחה קלה שבין אדם לאשתו מגידין
לו בשעת הדין אבל בעינינו תשמיש יכו לספר
עמה כדי להרבות תאותו כדאיתא בפר' הוראה
רב בהא על ונא תותי פורייא דרב שמעיה
דשח ושיחק ועשה צרכי ואם היה לו בעס עמה
שצריך לרצותה שאסור לשמש עד שיפייסנה
יכול לספר עמה כדי לרצותה אסור לשמ' ביום
דאמרינן ישראל קרושים חס ואין משמשינ' מ
מטותיהן ביום ולא לאור הגר ובבית אפל מותר
ותלמיד חכ' שהוא צנוע בדרכי מאפיל בטליתו
ושרי אסור לשמש מטתו בשנת דעכון אלא
לחשובי בנים ואבסנאי אסור לשמש כתב ה"ם
במזל שכבת זרע ודא כח הגוף ומאור העינים
וכל זמן שתצא ביותר הגוף בלה וחיו אובדיו
והוא שאמר שלמה בחכמתו אל תתן לנשים
חילך כל השטוף בבטלה זקנה קופצה עליו
וכחו תשש ועיניו כהות וריח רע נודף מפיו ו
ושער ראשו וגבות עיניו וריסי עיניו נושרות ו
ושער זקנו ושיחיו ושער רגליו רכה ושיניו ב
גופלו והרכ' כאכ' חוץ מאלו באים עליו אמרו
חכמי הרופאים אחר מאלף מת משאר חלאים ו
האלף מרוכ תשמיש לפיכך צריך אדם לזהר

בדבר זה אם רוצה להיות בטובה ולא יבעול א
אלא כשימצא גופו בריא וחזק ביותר והוא מ
מתקשה הרבה שלא לרעתו ומסיח עצמו לדבר
אחר והקשו כשהיה ימצ' כוכד ממתניו ולכטה
וכאלו חושי הכצים נמשכי וכשרו חס זה צריך
לבעול ורפואה לו לבעול לא יבעול אדם והוא
שבע אורעכ אלא עד שיתעכל המזון במעוהו
ויברוק נקביו קודם בעילה ואחר בעילה ולא
יבעול מעומד ולא מיושב ולא כבי' המרחץ ולא
ביום שנכנס למרחץ ולא ביום חקזה ולא ביום
יציא לדרך או ביאה מן הדרך לא לפניהם ולא
לאחריהם רמא לא ישתין
כפני מטתו ערום ד' דברים הקבה
שונאן ואחר מהן המשתין מים לפני בטתו ערו'
וגרסינן בשבת כפ' במה אשה א"ל אמי ואמרי' לה
במתניתא תנא שלש' דברים מביאין האדם לידי
עניות ואלו הן המשתין מים לפני בטתו ערום
וכו' ולא אמרן אלא דמהדר אפיה לפורייא אבל
לא מהדר אפיה לפורייא לית לן בה ודלא מהדר
אפי' לפורייא נמי לא אמרן אלא בארעא אבל
במנא לית לן בה וקודם שיאור הבקר ימחר לקו'
בזריזות לעבודת הבורא יתע' ולא ידא

הבק' מעירו אלא יעירו הוא

וכו' בדלעיל ויש

חסידים

ואנשי מעשה שהיו מחמירין על עצמן וטובלין
לקיריין להתפלל וחומרא יתר' היא זו שאף לרב
אלפס שכת' שיש מצריכין טבילה לתפלה לאו
דווקא טבילה אלא רחיצה בט' קבין ואני בתבתי
למעלה שאין צריך לא טבילה ולא

רחיצה והמחמיר תבא עליו

דמב

ברכה

סליק סדר עבודת היום בעזרת

צור נודא ואיום

ח ב

הלכות שבת

גרסינן

בפ"ק דשבת א"י יוחנן בשום ר' יוסי כל המענג את השב' נותני לו נחלה בלא מצוי רב נחמן בר יצחק אמ' אף ניצול משעבוד מלכיו אמ' רב יהודה אמ' רב כל המענג שב' נותני לו משאלו לבו וא"י חייא בר אבא א"י יוחנן כל המשמ' שבת כהלכתה אפי' עובד ע"ז מוחלין לו אמ' רב יהודה אמ' רב אלמלא שמרו ישראל שבת ראשון לא שלטה בהם אומה ולשון אמ' ר' שמעון בר יוחי אלמלא שמרו ישראל שתי שבתות מיד נגאלין גרסינ' בפסח' בפ' ואלו דברי אמ' רבא הבל מודי בשבת דבעינן לכם דכתי' וקראת לשבת עונג פי' בשום דבחד קרא כתי' עצרת תהיה לכ' ובקד' אחרינ' כתי' עצר לה' אלדיך ופליגי בה ר' אליעז' ור' יהושע ר' אליעז' סב' או כולו לכם פי' לאכול ולשת' ולשבוחו או כולו לה' פי' ללמד ולשנות ר' יהושע סבר חלקהו חציו לה' וחציו לכם וקאמ' דבשבת כולי עלמא מודו דבעינן לכם והא דאמר ר' עקיבה עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות הינו בדלא איפשר ליח אבל איפשר ליח צריך לכבדו כפי יכולתו דגרסינן בפ' כל בתכי עשרי שבכל הארצו כמה הם זוכים כמה שמכבדים את השבת וגרסינ' נמי בההוא פירקא כמה מענגה בדג' גדולים וראשי שומי ותבשיל של תרדין והא דאמ' רב חייא בר אשי אפי' דבר מעט ועשאו לכבוד שבת הוי עונג ואמ' רב אפי' כסא דהרסנא היינו למי שהשעה דחוק' לו וכמ' פ' עמים בשאתי ונתתי בדבר לפני א' הראש ז'ל כמוני היום שיש לי מעט משלי ואינו מספיק לי וצרי אני לאחרים אם אני בכלל עש' שבתך חול אם לאו ולא השיבני דבר ברו' אהכ' כיצאתי כפ' אבות ל'שו שפי' על ההיא משנה דר' יהודה כן תיבא אב' הוי עז כנמר שבת וז'ל תכף לאותה

משנה ר' עקיבה או עשה שבתך חול שנחזה הדי דבן תימא לאורחי דר' עקיבה לא אמ' אלא למי שהשעה דחוקה לו ביותר אבל צריך אדם לזרז עצמו כנמר וכנשר לכבד שבתות ביותר ע"כ ע"כ צרי' כל אדם לעצמ' בשאר ימי כרי' לכבד השבת ואל' יאמר היאך אסדר פרנסתי כי אדרב' אם יוסי' יוסיפו לו כרתני תחליף אבוהי דרבנאי חזוהא כל פרנסתו של אדם קצובה לא מראש השנה לז' חוץ מהוצאת שבתות וימים טובים ומוצאת כניז' לתלמוד תורה אם מוסיף יוסיפו לו ואמ' נמי גבי הוצאת שבת וי"ט או הקבה כניז' לון עלי ואני פודע וכיז' שכן הוא אל' ידאנ' כי נאמן הוא בעל חובו לפרוע לו חובו גרסינ' במסכ' י"ט בפ' שני אמרו עליז' על שמאי הוקן שכל ימיו היה אוכל לכבוד שבת היה מוצ' בהמת נאה היה או' זו לשבת למחר מצא נאה הימנה מניח השניח וצובל הראשונה אבל הל' הוקן מדה אחר' הית' בו שכל מעשיו לשם שמ' שני ברוך ה' יום יום ותניא נמי הכי בית שמאי אמרי' מחד כשבך לשבתך ובית הל' אמרי' ברוך ה' יום יום עשר תקנו תקן עזרא ואחר' מהן שיהו מבכסין בגדיהם בחמישי בשבת לכבוד שבת ועתה אסדר כל הדברים שהן קודם השבת לצורך השבת רמב' גרסינן בפ' דע"ז תניא לשבג' או לא ישיבי אדם מר חצו לגוי מפני שנקראת על שמו ונזי זה עושה בה מלאכה בשבת אבל ש' שדה מותר שכן דרך לקבל שדה באריסו ואע"פ שיודעים שהוא של ישראל אומרים הגוי לקחה באריסות ולעצמו הוא עובד מה שאין כן בכרם שאין דרך להחכירו כת' ה'מכנ' תנו' יש מסתפקין בו אם דרך להכירו כמו שדה ושרי או אם דוכה למרחץ ואסור והוא הכריע לאיסור דדוק' שדה אומרים ארעא לאריסותא קרימא אבל תנו' אינו עומד לאריסות ודינו בכרם אפי' השכירו לשנה אסור וברייחין נהגו היתר שעומדין לאריסות

ודבריו וא"ל כתב אם השכירו שנים הרבה ו
 ונתפרסם הדבר מותר וכן נהגו היתר בבבל
 וא"ל הראש ז"ל כתב ולפי זה נתברר זנתפרסם
 הדבר בכל גבולינו שכל מי שיש לו מרחץ או
 תנור אינו שוכר פועלים לעשות לו מלאכה בהם
 ולוקח הוא הריחץ של הרחיצה והאפייה אלא
 משכירו לאחר לשנה או לחדשים כדבר ידוע
 ושיטת החובר כל הריחץ שיבא ממנו הילכך
 מותר בקבלנות שאין מלאכת הגוי נקראת על
 שם הישראל אבל אם היה משכירו לימים אסור
 ליקח שכר שבת וי"ט
ושרג ששכר גוים לבנות לו בית בק
 בקבלנות היה מתי' דת' שיכנו בו
 בשבת וז"ל אסור ואפי' סיתת הגוי האבנים בביתו
 בשבת אסור לישראל לשקען בבנין וה"מ בתוך
 החתום אבל אם חוץ לתחום וגם אין עיר אחרת
 בתוך תחומו של בית שכונה מותר וכן כתב
 ה"מ במ"ל אם שכרו לשבוע או לשנים שיכתוב
 לו או יארג לו בגד מותר באלו קצץ עמו שיכתו'
 לו ספר או יארג לחבד אבל דתה המלאכה
 כגלי כגון שפסק עמו שיכנה לו כותלו אסור
 וה"מ בביתל שבתוך התחום שאין הכל יודעים
 שפסל עמו ויאמר שעושה מלאכת ישראל אבל
 אם היה חוץ לתחום שאין שם ישראל שיראה
 שעושה המלאכה בשבת מותר רמב
ושרג וגוי שקבלו שר' בשותפות לא יאמר
 ישראל לגוי שול אתה חלקך בשבת
 ואני בחול ואפי' לא אמר כן בפירוש אל' כשבאין
 לחשבון או הישראל אטול של יום ראשון כנגד
 שבת שנטלת אסור אבל אם מתחלה כשקבלו
 השותפות התנו שיטול הגוי של שבת והישראל
 יום ראשון כנגדו מותר וז"ל היה מתיד בתנוד
 שקבלו בשותפות אפי' לא התנו ודיוקא בשדה
 אסור לפי שחלק הישראל מתעלה ומתרכה
 באותה מלאכה שעושה הגוי בשבת אבל בתנוד

שאין חלק הישראל מתעלה בכך מותר לחלוק
 ולומר יהא שלי בחול ושליך בשבת וכן וד"ת אכר
 וכן יראה דעת ה"מ במ"ל שכתב חמשתת' עם
 הגוי במלאכה או בסחורה אם התנו וכו' ומלאכ'
 דומה לתנוד שאין חלק הישראל מתעלה במה
 שהגוי עושה ואסור בלא התנו וכת' א"ל הראש ז"ל
 תנוד שלחוק הישראל משבון כן הגוי ברא' שאין
 צריך הישראל להתנות כלום כיון שהוא ברשו'
 הגוי ושכר התנוד הוא דק לישראל ברבית שלו
 ואין לישראל חלק בגוף התנוד ואם לא התנו
 תחלה וגם לא באו לומר שיקח הישראל יו' אחר
 כנגד שבת אלא חלקו סתם מבעי' ולא אפשיטא
 וכתב א"ל הראש ז"ל כיון דספקא דרבנן הוא א
 אולנין לקולא ואינו צריך להניח לגוי ליטול כל
 השבתות לברו אבל מדברי ה"מ במ"ל יראה
 לחומרא שכתב ואם לא התנו ושכר השב' אינו
 יודע יראה לי שהגוי יטול שביעית השכר והשא'
 חולקין בשוה וכת' עור הגותן מעו' לגוי להתעס'
 בהם אע"פ שהגוי נושא ונותן בהן בשבת חולק
 עמו כל השכר בשוה וכו' דרו כל הגאונים רמנ
תננ רבנן לא ישכיר אדם כל כלת לגוי בעד
 שבת וכד' ובה' מותר ומידי בהבלעה
 שמשכירם לחדש הילכך כד' ובה' מותר ואפילו
 הבי בשתי אסור אבל בשכיד יום אפי' כד' ובה'
 נמי אסור ומיהו פי' ה"י יונה הא דאסרינן בששי
 אפי' בהבלעה היינו ככלים שעושין בהם מלאכה
 כגון מחרישא וכיוצא בה מפני שנראה כשעושה
 בו הגוי מלאכה בשבת באלו הוא שלחו של י
 ישראל ומ"מ כד' ובה' מותר בהבלעה כיון שהוא
 רחוק מן השבת אבל כלים שאין עושין בהם מ
 מלאכה אפי' בערב שבת מותר בהבלעה ודוקא
 לחשכיד אסור נשום שכר שבת אבל להשאיל
 לא כתב כספר המצות שמותר אפי' בערב שבת
 כיון דקיימא לן ככית הלל דשביתת כלים לאו
 דאורייתא ומ"מ בשבת אסור להשאילם לו חג

אכל בהמתו אסור בין להשא' בין להשכיר ואפי'
 ב'ו' ראשו' שאדם מצווה על שביתת בהמתו ואפי'
 אם יפקירה בינו לבין עצמו אסור שהכל יודעין
 שהיא בהמתו של ישראל ואין הכל יודעין ש'
 שהפקירה ואומ' בהמתו של ישראל עוש' מלאכ'
 בשבת ובספר דמצות התיר להשכירה בהבלע'
 על ידי הפקר שצריך להפקירה להפקיע איסור
 שביתת בהמה וכתב ה' פרץ ויפרש בשעת ה'
 הפקר שאינו מפקירה אלא ביום השבת או כל
 זמן שעושה מלאכה ביום השבת כדי שלא יזכה
 בה אחר ואעפ' שאינה מפקירה לגמרי הוי הפקר
 ונראה דאפי' בסתם נמי דעתו לזה שהרי אינו
 מפקירה אלא להפקיע אסור שביתת שבת דמו'
 אין משלחין אנרות ביד גוי בערב שבת ו'
 וברביעי' ובחמישי מותר ואסקינא אם
 פסק עמו בדמים בסכום ידוע אפי' ערב שבת
 סמוך לחשבה מותר ואם לא פסק עמו אם יש
 בעיר שהוא שלח אותו שם איש ידוע שכל כתב
 שמביאין לעיר נותנין אותו לידו והוא מגיעו
 ליד מי שנשתלח לו מותר אפי' בערב שבת אם
 יש שהות ביום כדי שיוכל להגיעו לבית הסמוך
 לחומ' בעיר שהוא שלוח שם ואם אין אדם ידוע
 בעיר לקבל הכתבים אין משלחין אותו בערב
 שבת אלא אם כן קצץ וכרביעי' ובחמישי מותר
 וה' במז' כת' לא קצץ אסור לשל' לעול' רמח'
 אין מפליגין בספינה פחות מ' ימים קודם
 השבת כמה דברים אמורים לדבר ה'
 דרשות אבל לדבר מצוה מותר ופוסק עמו
 שיטבות ר' שבג' אומר אינו צריך לפסוק והלכה
 כמותו ודר' מועט כמו מצו' לצידן שהיה ביניהם
 רק מהלך יום כות' אפילו בערב שבת י' הטעם
 משו' איסור תחומין ולכך כתירק בספינה נדולה
 שהולכ' לבעלה בעשדה ורב אלפ' פי' הטע' משו'
 עונג שבת שכל ג' ימים הראשונים גופו בשתכר
 ואין רוחו חוזרת עד אחר ג' ימים ולכך מתירין

בנהרות הנובעים שאינו מצטער ובה' כת' אם
 קנה שביתה בספינה מערב שבת מותר ליכנס
 בה אפי' בשבת ודי' אסור הכל אפי' בתוך התחום
 מפני שהוא שטעל פני המים שהוא אסור ולענין
 דבר מצוה פי' דת' שכל מקום שאדם הולך בנון
 לסחורה או לראות פני חברו חשוב הכל דבר
 מצוה ואין חשוכה דבר הרשות אלא כשהולך
 לטייל רמט

אין צרין במלחמות הרשות על עיירות של
 גוים אלא אם כן התחילו שלשה ימים
 קודם השבת ואם התחילו אין מפסיקין אבל מ'
 מלחמות מצוה מתחילין אפי' בשבת אין הולכין
 בערב שבת יותר מ' פרסאות כדי שיגיעו לבלון
 בעוד היום נדול ויכול להכין צרכי סעוד' לשבת
 לא שנא אם הולך לביתו או לבית האושפיו
 אין קובעין כעודה בערב שבת משום כבו' שבת
 ומותר לאכול עד שתחשך ובמ' אסור לקבוע
 בו סעודה כדי שיכנ' לשבת כשהוא תאב לאכו'
 לשון ה'ם במז' מצוה שימנע אדם מן המנח'
 ולמעלה לקבוע סעודתו ונראה דאף קודם ה'
 המנחה גמי' אין לקבוע רערב שבת סתם קאמר
 דגרסינן בפ' השולח אמר ר' חייא בר אבא אמר ר'
 יוחנן שתי משפחות היו בירושלים אחת קבעה
 סעודתה בערב שבת ואחת בשבת פיר' בשעת
 בית המדרש ושתייהן נעקרו ויראה שדרך אנשי
 מעשה להתענות כל היום כראיתא בעירוני' בפ'
 בכל מערבי' הני בני כירב דיתכי בתעני' במעלי
 שבתא מהו לאשלומי אלם' שדרך ת' להתענות
 בערב שבת ולענין בעיין אסיקנא והלכתא מ'
 מתענה ומשלים פי' אם ירצה ולא הוי ככתענה
 בשבת וכיון שיכל להשלים אם ירצה והוא קבל
 עליו תענית סתם וכל תענית שלא שקעה עליה
 החמה אינו תענית צריך להשלים עד צאתה
 הבכבים אם לא שפיר' בשעת קבלת תענית עד
 ששלים תפילתו עם הצבור וה' מאיר כתבש

שיכול לאכול מיד אחר התפלה קודם שקיעת
 החמה שהוא מפרש מתענה ומשלים עד אחר
 תפלה אבל אם מתענה בערב שבת תעני חלום
 מתענה עד צאת הכוכבים כיון שיכול להתחיל
 אפי' בשבת ב"ש שמשלים עד הלילה רב
וישבים בבקר ביום ששי להבין צרכי שב' דב
 דכתיב והיה ביום הששי והכינו
 משמע בבקר דומיא דהבאה דכתיב והכינו את
 אשר יביאו והבאה היתה בבקר לאלתר ואף אם
 יש לו כמה עבוד' לשמשו ושתדל בעצמו להבין
 שום דבר לצרכי שבת כדי לכבדו כדאית' בפר'
 כל כתבי רב חסדא פרים סילקי פ' היה מחתך
 הירק לצורך סעודת שבת רבה ורב יום מצלחי
 ציבי היו מבקעין העצים ר' זירא מצתת צתותי
 היה מדליק האש רב נחמן מבתף ועייל מבתף
 ונפיק אומר אי מקלעיר' אמי ור' אסי מי לא מ
 מכתפנא קמיהו פיר' היה מתקן הבית מבנים
 הכלים הצריכין לשבת ומפנה בלי החול' ומהם
 ילמוד כל אדם ולא יאמר לא אפגוס כבודי כי
 זה בבודו שמבבר השבת רנא

העושה מלאכה בערב שבת מן המנחה
 ולמעלה דהיינו משש שעו' ומחצ
 ומעלה אינו רואה סימן ברכה כתב אבי העזרי
 דחוקא העושה מלאכה להשתכר אבל מתקן הוא
 בגדיו וכליו לצורך שבת ויום טוב ומשמע ססו'
 דבריו שאפי' אם אינו עושה להשתכר אם אינו
 עושה לצורך שבת אסור וכתב א"א הראש ז"ל
 וכן מי שכותב לעצמו ספרים דרך לימודו מותר
 כל היום רנב

מותר להתחיל במלאכה בערב שב' סמוך
 לחשכה אע"פ שאינו יכול לגמרה
 מבעו' יום והיא נגמרת מאליה בשבת כגון לשרו
 דיו וסמנים במים והן נשארים כל השבת ולתת
 אונן של פשתן לתבן כדי שיתלבנו ולתת צמר
 לתוך הדורה שאינה על גבי האש וטוחה בטט

אבל אם היתה על האש אסור שמא יחתה אז
 אפי' אינה על האש אם היא פתוחה אסור שמא
 יגיס בה בכף והמגיס בקדרה אפי' אינה על האש
 חייב משום מבשל ומותר לפרוס מצודות חיה
 ועוף ודגים זהו ביצודין בשבת ומותר למכור
 לנכרי ולהטעין סמוך לחשכה רק שיצ' מביתו
 מבעו' יום ומותר ליתן בגדיו לכובס נכרי ועורו'
 לעבדן סמוך לחשכה אם קצץ לו דמים אבל אם
 לא קצץ לו אסור אלא אם כן כיום רביעי או ביר'
 חמישי ומותר לפתוח מים לגנה והם נכשבין
 והולכין בכל השבת ולחניח קילור עבה על' ה
 העין אע"פ שאסור בשבת אבל קילור רך וצלול
 אפי' בשבת מותר להניח על גב העין ומותר לתת
 מוגמר תחת הכלים והם מתרנמין מאליהן כל
 השבת ולתת שעורין בניגית לשרותן ולתת ג
 נחלים כבלי והם דולקים והולכין כל השב' אע"פ
 שמשתמש בבלי דקיימא לן שביתת בלי לאו
 דאורייתא ואפי' אם הכלי עושה מעשה בשבת
 וטוענין בקורת בית הכד ובית הגת מבעור יום
 על זיתים וענבים שנתרסקו מבעור יום וטוען
 עליהם להוציא מהן משקין והשמן והיין היוצא
 מהן מותר וכן בוסר ומלילות שנתרסקו מבעו'
 יום מותרין המשקי' היוצאים מהם ורוק שנידוכו
 מערב שבת ואינן מחוסרין אלא שחיקה אבל לא
 בידוכו היט' אלא שנתרסקו מעט אסור' **הבשק'**
 היוצאין מהן אבל אסור לתת חטים לתור' ריחים
 אלא כדי שיטחנו מבעור יום כיון דאנוש' מילת'
 טפי איכא זילותא דשבת' לא יצא החיט בכחטו
 ולא הלכלך כקולמוסו עש סמוך לחשכה שמא
 ושכחו ויצאו בהן בשבת אבל בתפילין מותר
 לצאת סמוך לחשכה ולא חדישין שמא ישכח
 יצא בהן שאסור להסיח דעתו מהם

בעודם בראשו רנב
 שהיא עשויה בקדרה ושופתין על
 פיה הקדרה לבעלה ויש בה ח ד

כירה

שפיתת מקום שתי קדרות אם הוסקה בגפת ש
שהוא פסולות של זתים או בעצים אסור ליתן
עליה תבשיל מבעוד יום להשהותו עליה לצורך
הלילה אלא אם כן נתבשל כל צרכו והו' מצטמ'
ודע לו או שהיה חי שלא נתבשל כלל השתא
ליבא למיחש שמא יחתה כיון שנתבש' כל צרכו
וכחי נמי מסיח דעתו ממנו עד למחר וככל ה'
הלילה יכו' להתבשל בלא חיתוי אכל אם נתבש'
קצת אפי' במאכל בן דרוסאי שהו' שלישי בישולו
ולא נתבשל כל צרכו או אפילו שנתבשל כל
צרכו אם הוא מצטמק ויפה לו אסור להשהותו
עליה אלא אכ' גרף פי' שהוציא ממנה כל הגחלי'
או קטם פיר' שכסה הגחלים באפ' למעט חומם
דחישנין שמא יחתה שהרי ראוי בעוד לילה עי'
חיתוי ואם נתן בה חתיכה חיח מותר באלו הית'
כולה חייה שהרי הסיח דעתו ממנה בשביל ה'
החתיכה החיה שאי' יכולה לזלזל בתבשיל עד למחר
אבל לסמוך לה קדרה בסמוך חוצה לה מותר
אפי' אינה לא גרופה ולא קמוטה ואם הוסק בקש
או בגבבה מותר לשהות עליה אפי' אינה לא ג'
גרופה ולא קמוטה ותנו' אפי' אם הוסק בקש או
בגבבה אסור יאפי' לסמוך לו אפי' אם הוא גרופ
וקטום וכ' לשהות על גבו ותוכו דלא וכופח
שהוא מקום שפיתת קדרה אחת אם הוסק בקש
או בגבב' מותר על ידי גריפה וקטימה ואם הוסק
בעצי דינו כתנור ולא מהני ליה גריפה וקטימה
אסור אפי' לסמוך לה כך היא שיטת רב אלפס
אבל ר' יודי פסקו דכל שהו' במאכל בן דרוסאי
מותר לשהותו על גבי כירה אפי' אם הוסק בגפת
ועצים ואפילו אינה גרופה וקטומה ותבשיל ש'
שנתבשל כל צרכו אפי' מצטמק ויפה לו מותר
גב' לשהות עליה אבל להחזיר בגזן שהניח ה'
התבשיל עליה מבעוד יום ונטלו ממנה בשבת
ובא להחזירו עליה אינו מחזיר עליה אלא אכ'
גרופה או קטומה או שהוסקה בקש או בגבבה

ותנור אפי' הוא גרופ וקטום אין מחזירין עליו
וכופח אם הוסק בקש או בגבבה דינו בבירה
ומחזירין עליה אם הוא גרופ או קטום ואם הוסק
בעצים דינו כתנור ואין מחזירין עליו אפי' הוא
גרופ וקטום ולזה הסכים א"א הראש ז"ל וכל זה
בענין שהיה לצורך הלילה כמו שכתב ר"ח שהרי
זה אינו הטמב' אלא כעין כסא של ברזל והקדרה
יושבת עליו והיא תלויה באבנים וכיוצא בהם
אבל הטמנה על גבי גחלים דברי הכל אסור ד'
דקיימא לן הטמנה בדבר המוסיף הכל אפילו
מבעוד יום אסור כל דבר שאסור להשהותו אם
עבר ושידה אותו או ששכח ושידה אותו במקום
שלא היה לו להשהותו אסור לכל אפי' למי שלא
שהה אותו והו"ם במזל חילק בשבת בין תבשיל
שלא בשל כל צרכו ובין מצטמק ויפה לו בשלא
בשל כל צרכו אסור עד מוצאי שבת ובמצטמק
יפה לו דתיר ובעבר ושידה אסור בשניה ואינו
יודע למה חילק בשניהם דהא בגמרא מיתי מ'
מעבר ושידה לשבת כירה שהיא גרופה וקטומה
ונטל הקדרה מעליה אפי' בשבת מותר להחזיר'
כל זמן שהיא רותחת ודווקא על גבה בגזן על
שפתה או על כיסוי שעל חללה ובעודה בידו
ודעתו להחזירה אבל לתוך חלל הבירה או ש'
שהניח הקדרה על גבי הקרקע או אפי' עודנה
בידו ולא היה ברעתו להחזירה אסור ואפי' לא
הניחה על גבי קרקע אלא שתלאה במקל או
שהניחה על גבי מטה או שפינהו ממחם למיחם
אסור ואם אינה גרופה וקטומה אסור להחזיר' לא
מבעיא בשבת אלא אפי' מבעוד יום אחר שנגמ'
כל בישול הקדרה ומניחה לעמוד על הבירה
עד הערב לשכור חומה אם נטלה מן הכיר' אסו'
לה להחזירה אפי' בעודה רותחת אם דא כל כך
ערב שאין שהות ביזם להרתיח אם היתה קרה
דגזרינן אטו דכ' שנטל כשכ' דאי שרי להחזירה
מבעוד יום אתי נמי להחזירה כשנטלה בשבת

אבל כל זמן שלא נתבשלה או אפילו נתבשלה
 חש שהות ביום להרתיחה אלו נתקררה מותר
 להחזירה ובתנור אסור להחזיר אפי' הוא גרוף
 וקטום וכופח אם הסיקא בקש וגבבה דינו כביר
 בנפת ועצים דינו כתנור רנו
אע"פ שבשר חי מותר לשהותו חגי מלי
 בקדרה שאינה ממחרת להתבשל
 ומסיח דעתו ממנה עד למחר ולא חיישינ' שמא
 יחת אבל בצלי שאצל האש אפי' חי אסור להביחו
 סמוך לחשיכה שממחר לצלות ואיפשר לו
 לצלות שהוא ראוי בעוד לילה ולא מסיח דעתו
 מיניה ואתי לחתיו ואם הוא בתנור טוח בטיט
 מותר אפי' בשר עז שאין הרוח קש' לו לא חיישי'
 שמא יפתח ויחתה כיון שהוא טוח בטיט וגדי ש'
 שהרוח קשה לו אפי' אינו טוח מותר דלא חיישי'
 שמא יפתח ויחתה כיון שהרוח קשה לו וכגון
 שהוא מנותח לאברים שאז הרוח קשה לו אבל
 אם הוא שלם או עז אפי' מנותח לאברים שאין
 הרוח קשה להם אם אין התנור פתח כשיט אסור
 אין צולין בשר בצל וביצה אלא כדי שיצולו
 מבעוד יום כמאכל בן דרוסאי ואין נותנין פת
 בתנור ולא חררה על גבי גחלים סמוך לחשכה
 אלא כדי שיקרמו פניה הדבוקים בתנור או פניה
 שבנגד האש ואם נתן אותם סמוך לחשכה ולא
 קרמו פניה אם במזיד אסור עד מוצאי שבת ב
 בכרי שיעשו ואם בשוגג מותר לו לדרוז ממנו
 מזון ג' סעודות ואומר לאחרים באו ורדו לכם
 לכל אחד מזון ג' סעודות וכשהו' מדרה לא ירד'
 במדרה אלא בסכך וכיוצא בו שלא יעש' כדרך
 שעושה בחול ואם נתנו בשבת אפי' במזיד מותר
 לו לדרוזה קודם שיאפה כדי שלא יבא לידי א
 איסור סקילה לא תמלא אשה קדרה מעששיות
 ותורבות ונתן לתוך התנור ערב שבת סמוך
 לחשכה מפני שאלו צריכין ביטול רב ולא יפסי
 להם כל הלילה להתבשל וחיישינ' שמא תחתה

למחר בשולם ולא ימלא נחתום חבית של מים
 סמוך לחשכה ויניח בתוך התנור שמא יתקרר
 סמוך לחשכה במוצאי שבת ויחתה כדי שיתחמם
 לאלתר לכשתחשך ואם עשו כן אסורי' למוצאי
 שבת עד כדי שיעשו רנת
אין עושין מדורה בעצים סמוך לחשכה עד
 שיצית בהן האור בענין שתה' השלהבת
 עולה מאליה ואם הוא עץ יחיד צריך שיאחזו
 האור ברוב עוביו וכרוב היקפו וכפחמין אפי' לא
 אחז בהם אלא כל שהוא שרי מפני שהן דולקין
 וחולקין אבל לאחר שהצית בהם האור כראוי יוכל
 להתחמם כנגדן בשבת ולהשתמש לאורם בין
 אם היא על גבי קרקע או על גבי המנורה ואפי'
 אם היא מאותן דברים שאין עושין מהן פתילה
 לשבת מדורה של זפת ושל גפרית וקש וגבבה
 אין צריך שיאחז האור ברובן מפני שהן נוחין
 לידלק וכן מדורה של קנים שאנגדן ושל גרעיני
 תמרים שהן כסל אין צריכין רוב אבל אם לא
 אגד הקנים ולא נתן הנרעינין כסל צריכין רוב
שש תקיעות תוקעין בערב שבת במקום
 נכוח כדי שישמעו כולם תקיע' ראשו'
 נמנעו אותן שבשדות מלעשות מלאכתן ואין
 דקרבין רשאין ליכנס עד שיכנסו גם הרחוקים
 ויכנסו כולם ביחד ועדין החניו' פתוחו' והתריסין
 מנחין התחיל לתקוע תקיעה שנייה נסתלקו
 התריסין ונבעלו החניות ועדין החמין והקדרו'
 רותחין על גבי הבירה התחיל לתקוע תקיעה
 שלישית סילק המסלק והטמין המטמין והדליקו
 הגרות שהיה כדי לצלות דג קטן או כדי להדביק
 פת בתנור תוקע ומריע ותוקע ושובת בת' היום
 במזל תקיעה ראשונה תוקע במנחה ושלישית
 סמוך לשקיעת החמה רנו
אין טומנין בשבת אפי' בדבר שאינו מוסף
 הכל אבל כפק חשכה ספק אינ' חשכה
 טומנין בו ובערב שבת מותר להטמין בדבר ש

שאינו מוסיף הכל אבל לא בדבר המוסיף הכל
 ואלו דברים המוסיפין הכל פסולות של זתים
 ושל שומשמך וזבל ומלח וסיד וחז' בין לחין בין
 יבשים ותבן וזגין ומוכין ועשבים לחים אבל
 יבשים טובנין בהן וטומנין בכוסות ופירות ו
 תכנפי יונה ובנעורות של פשתן ובנטורת של
 חרשים אעפי שאין טומנין בשבת אפילו בדבר
 שאין מוסיף הכל אם טמן בהם מבעוד יום יכול
 לחזור ולכסותו אפי' משתחשך וכן יכול לגלותו
 בשבת ולחזור ולכסותו בו או להוסיף עליו בשב' או
 אפילו ליטלו כולו וליתן אחר במקומו בין ש
 שהשני חס מן הראשון או קר ממנו ובלבד ש
 שנתבשלה הקדרה כל צרכה אבל אם לא
 נתבשלה כל צרכה אפי' להוסיף על הכיסוי נמי
 אסור שבתוספות זו גורם לה להתבשל אבל אם
 גלה מבעוד יום אדעתא שלא לכסותו אסור
 לכסותו משתחשך והא דאסור להטמין בשבת
 בדבר שאין מוסיף הכל היינו דווקא בקדרה
 שנתבשל בה אבל אם פינה התבשיל לקדרה
 אחרת מותר להטמינו וצונן מותר להטמינו ב
 בדבר שאינו מוסיף הכל כגון ליתן קתון של מ'
 תחת כר וכסת כדי שתפיג צנתו פי' רשבים כל
 מה דאסרי הטמנה דווקא כשלא הגיע למאכל
 בן דרוסאי אבל אם הגיע למאכל בן דרוסאי שדי
 וז' פיר' שיתר יש להחמיר בהטמנה מבשהיה
 לפי שמטמין לצור' מחר וצריך חיתוי טפי שלא
 יתקרב הילכך חיישינן ביה טפי ואסור אפילו
 נתבשל במאכל בן דרוסאי כתב א"א הראש ז"ל
 יש נוהגין לעשו' הפירה אצל מקום האש מרוצפ'
 כלבנים סביב ומסיקין אותה וגורפין איתה
 ומטמינין בה הקדרה ומבסין אותה ומביאי' ראייה
 לבנהגס מיהא דאיתא בפ"ק דשבת קדרה חייט'
 ובשיל' שרי ליתן לתוך התנור ולא דמי כו' האי
 דרתם הוי בתורת שהיה אבל היכא שהו' הטמנ'
 ובדבר המוסיף הכל לא יש לחלק הא דאסרינן

הטמנה בדבר המוסיף הכל היינו משום גזירה
 שמא יטמין ברמץ ודווקא בעין הטמנה ברמץ
 שהרמץ נוגע בקדרה סביב אבל כתנור וכן
 בחפירה זו שיש אחר הרבה בין הדפנות לקדרה
 לא דמי להטמנה ואין להחמיר בה יות' מהשהיה
 על גבי כירה ובענין זה היה הוא מטמין היה לו
 כירה שדפנותיה גבוהין יותר מפי הקירה ואמר
 בין דופני הכירה לקדרה ונותן הקדרה לתוכה
 ומכסה פ' הכירה בלוח או בדב' אחר והיה נותן
 בגדים על הבסי והיה אומ' שאין זה דרך הטמנה
 כיון שאין הקדרה נוגע' בשום דבר אלא עומדת
 על הכירה ואמר בינה לדפנות אבל הטמנה
 שמטמינין רוב העולם שמגיחין הקדר' על הכיר
 ומכסין אותה וסביבותיה בכגדים איני יודע טע'
 להתיר דאעפ' שמותר להטמין בכסות כיון שיש
 תחת הקדר' אש שמוסי' הכל אסור דא"ז קופ'
 שטמן בה אסור להביחה על גבי גפת של זתים
 אלמא אעפ' שטמן בקופה בהיתר כיון שנתנה
 על גבי דבר המוסיף הכל אסור כ"ש שהו' אסור
 כשהקדרה נתונה על גבי האש וגם על הטמנה
 של א"א הראש ז"ל יש לפקפק מההוא דקדרה ש
 שטמן וכו' אלא שהוא היה מחילק להתיר כיון
 שאינו דרך הטמנ' כמו בקופה שהוא דרך הטמנ'
 רשבים היה מתיר לתת פירות סביב הקדר' אעפ'
 שאי אפשר להם שיצלו קודם חשכה דקיים לן
 כל שהוא במאכל בן דרוסאי מותר להשהותו
 על גבי כירה אפי' אינה גרופה וקטומה ופירות
 כיון שנאכלין חיון חשיבי במאכל בן דרוסאי
 ויותר הם טובים כלא ביטול כלל ממאכל בן
 דרוסאי עד שיתכשלו כל צרכם ומיהו צריך
 ליזהר כשנותנין שם פירות שלא יחזיר הביסוי
 אם נטלו משחשכ' ושלא להוסיף עליו עד שיצולו
 מפני שממחר לגרום בשלום בשבת רנח
 כלי' שיש בו דבר חס יכו' להגיוחו על קדרה
 שמוטנה כדי שישמו' חומו ולא יצטנן

ויכול לטוח פיו בכעק אם יש לו בעק שנילוש
מאתמול אבל אין מניחין בלי שישבו דבר קר
על גבי קרדה חמה בשבת שהרי מוליד בו חום
בשבת ואם הניחו בערב מותר שאין זה בטומ'
בדבר המוסיף הכל רגש

מוכין

שטמן בהן דרך מקר' אס' לט
אלא מנער הביסוי והן נופלות
וכגון שמקצת מנולה שאי' זה טלטול אל' מצידו
והן נופלות ואם יחדן לכך מותר לטלטלן אבל
אם שטמן בניו צמר אפי' לא יחדן לכך מותר ל'
לטלטלן והני מילי סת' גזיון שאין עומדי' לסחור'
אבל אם נתנו לאוצר לסחורה צ'
צריבין יחד ואם שטמן בהם בלא יחו' מנער הכסמי
והן נופלות ואותן שנותנין אכנים ולבנים סביב
הקדרה יראה שצריבין יחד שהרי כל זמן שלא
יחדן אינן חשובי' לו ומשליכ' הילכ' אס' לטלטלן
אם לא שיצניעם ומייחדן לכך הטומן בקופה
מלאה צמר שאסור לטלטל והוציא הקדרה כל
זמן שלא נתקלקלה הגומא יכול להחזירה ואם
נתקלקלה לא יחזירה ואפילו לכתחילה יכול
להוציאה על דעת להחזירה אם לא תתקלקל
ולא חיישינן שמא יחזירה אף אם תתקלקל
שמן בדבר הניטל שנתן סביב הקדרה דבר ש'
שניטל בשבת וכיסה גם עליה דבר הניטל יכול
ליטול הקדרה ולהחזירה ואפי' שטמן בדבר שאינו
ניטל אם כיסה בדבר הניטל נוטלה ומחזירה
דכיון שבכה בדבר הניטל מגלה הכסוי ואוחז
בקר' ומוציאה אבל אם שטמן וכיסה בדב' שאינו
ניטל אם קצת הקדרה בגולה נוטל ומחזיר

מצו

לאן אינו נוטל שאין לו כמה לאחז בקדרה רס
על כל אדם שירחץ בערב שבת ל'
לכבוד שבת ואם אי אפשר לו
לרחוץ כל גופו ירחוץ פניו וידיו ורגליו בחמין
דאמר רב יחורה אבר רב כך היה מנהגו של ר'

יהודה בר' אילעאי ערב שבת מביאין לו ערבה
מלאה מים חמין ורוחץ בה פניו ידיו ורגליו ו
ומתעטף בסדינין המצויינין ודוכה למלאך הש'
צבאות וכשהיה קרוב לחשכה שאל לאנשי בית
בנחת כלשו' רבה עשרת ערבתי עירובי חצרו'
ויאמר לה' הדליקו את הנר והו' כאיר מרוטנכו'
לא היה אומר עשרתם שאין מעשר האידב' אלא
היה אומר להם הפרשת חל' וגם ערכתם לא היה
אומ' להם כי היה מערב הוא בעצמו רסא
חשכה ספק אינו חשכה אין מעשרין
את הוודאי ואין מטבילין את הכלים
ואין מדליקין את הנרות והוא בין השמשות ש'
שהוא ספק יום ספק לילה וזמני משתשקע
החמה ואילך ומי שאינו בקי בשיעור בין השמשות
ימהר להדליק בדאמר ליה רבה לאריסיה אתון
דלא קים לבו בשיעורא דרבנן אדאיכ' שימש'
בריש דיקלא אדליקו שרג' פירש בעוד השמש
בראש האילנות וכיום המעונן כמתא חזות
תרנגולין שיושבין על הקורה מבעוד יו' בדברא
חזו עורבי שגם הם יושבין מבעוד יום אינמי
אידנא פי' עשב שעליו נוטין לרוח השמ' שחרית
נוטין למזרח בחצי היום זקופים ערבית נוטין
למערב אבל מעשרין הדמאי ומערכין עירובי
חצרות אבל לא עירובי תחומין רסב
ויסדר שלחנו ויציע המטות ויתקן כל ע'
עניני הבית כדי שימצאנו ערוך ו

ומסודר כבואי מבית הכנסת דאמר ר' יוסאי בר'
חנינא שני מלאכי השרת מלווין לו לאד' בערב
שבת מבית הכנסת לביתו אחד טוב ואחד רע
כשבא לביתו מצא נד' דלוק ושלחן ערוך ומטח
מוצעת מלאך טוב אומר יהי רצון שיהא כן ל'
לשבת הבאה ומלאך רע עונה אמן בעל כרחו
ואם לאו מלאך רע אומר יהי רצון שיהא כן
לשבת הבאה ומלאך טוב עונה אמן בעל כרחו

והשתדל שיחיו לו בגדים נאים לשבת דכתיב
וכבודו ודרשינן שלא יהא מלבושך של שבת
במלבושך של חול ואם אי אפשר לו להחליף
בגדיו לפחות ישלשל אותם למטה דרך כבוד
מלבש בגדו הנאים וישמח בכיאת שבת כיוצא
לקראת המלך וכיוצא לקראת חתן וכלה כדאי'
בפר' כל כתבי'ר' חנינא מעטף וקאי בפני' דמעלי
שבתא ואומר בואו ונצא לקראת שבת מלכתא
ד'נאי אומר בואי בלה בואי בלה ודבה בבשר
דין ומגדנות כפי יכולתו וכל המרבה לכבדו הן
בגופו הן בכגדיו הן באכילה ושתיה ודרי זה מ
משוכח

ויהא זהיר לעשות נר יפה דאמר רב הונא
הרגיל כנר להשתדל בו לעשותו
יפה היוין ליה בני תלמידי חכמי' רש שמכוונים
לעשוי' כפתילות אחד כנגד זכור ואח' כנגד שכו'
ואם אין ידו משגת לקנות נר לשבת ונר לחנוכה
של שבת קודמת וכן אם אין ידו משגת לקנות
נר ויין לקידוש נר קודם משום שלום בית דאין
שלום בבית בלא נר ולא ימהר להדליקו בעוד
היום גדול שאז אינו ניכר שמדליקו לכבו' שבת
וגם לא יאחר וכשידליק יברך באי' אמר' אקבו'
להדליק נר של שבת אחד האיש ואחר האשה
בכל מקום שידליקו בו והגשים מוזהרו בו יותר
בדאיתא במדרש מפני שככתה נרו של עולם
פי' גרמה מיתה לאדם הראשון והדם במזל נתן
טעם לדבר מפני שמצויות בבית ועוסקו בצרכי
הבית וי'א שאין לברך עליו ונותנים טע' לדבריה
שאם היתה דלוקה ועומדת אין צריך לכבותה
כדי לחזור ולהדליקה וגם לא להדליק אחרת
אינו טעם שהדי גבי כסוי הדם תנן ככהו הרוח
אינו חייב לכסותו ואפי' הכי מברכין על הביסוס
ועוד דהא אומר ד'ת' שאם היה דלוק ועומד צרי'
לכבותו ולחזור ולהדליקו דאמר דהוא סבא ת
תנינא וכלבד' שלא יקדים ושלל יאמר וכן כתב

רב עמרם המדליק נר של שבת מברך בת' כח'
דקבלת שבת תלוי' בהדלקת הנר דכיון שהדליק
נר של שבת חל עליו שבת ומפני זה כת' שצרי'
להקדי' נר של חנוכה לשל שבת שאם יקדי' של
שבת לא יוכל להדליק של חנוכה אח' והתוספ'
כתבו שאין תלוי' בהדלקת הנר דאפילו לאחר
שהדליק לא חל עליו שבת אלא תלוי' בתפילת
ערבית שהמתפלל ערבית חל עליו שבת וסד'
אין עושין פתילה לנר של שב' בין נר שעל
השלחן בין כל נר שמדליק בבית אכל
דבר שהאור מסכסך בו פיר' שאינו נאחז אלא
בסרך סביביו וחשלהבת קופצת ודולגת ואלו
הן לכש' והוא מין ארז וכמו צמר גפן גדל בין ח
העץ ובין הקליפה חוסן והוא פשתן שלא נופץ
כלך והוא סולת של משי אירן והוא מין ערבה
יש כמו צמר גפן בין קליפה לעץ פתיל המרבה
והוא מן עשב ארוך ומת' שכתוכו ראוי להדליק
בו וירוקה שעל פני המים והוא הירק שגד סביב
הספינה כששוהה לעמוד במקום אחד על פני
המים ולא בצמר ולא בשער ופ'ישי שאי' מדליק
בקנכוס ולא בצמר גפן וד'ת' התירו ונהגו כמותו
וכן כתבו התוספות ואם כרך דבר שמדליק' בו
על דבר שאין מדליקין בו אם כיון להדליק אסור
להקפות שרי ופ'ישי שלא כרכו סביבי אל' נתן
דבר פסול תחת הפתילה שתה' צפה שלא תטבע
בשמן ורב אלפס פי' אפי' כרכו סביבה שרי וכן
פי' א'א' ה'אש ז'ל והטעם שתלוי' בכוננתו שאין
אסור אלא דילמא מדליק בעיניה ובשהו' מכון
לפתילה איכא למיגזר אכל' כשאין מכון רק
לעבות ליכא למגזר ומטעם זה מותר לתת גש'
בפתילה כדי שתהא זקופה וכן כתב ה'רם במזל
וכתב עוד נותנין גרגיד של מלח ונרים של פול
על פי הנר בערב שבת כדי שיהא דולק יפה ב
בשבת אין מדליקין נר של שבת אלא משמן ח
הגמסך אחר הפתילה והלכ' אין מדליקין בשעוו

ולא בזפת ולא בשמן קיק ופלישי שמן העשוי מ
מצמר גפן ולא באליה ולא בחלב ולא בעיטרן
אעפ"י שבמשך אחר הפתילה מפני שריחו רע
ושמא יניחנו ויצא ולא בצרי מפני שריחו נודף
ושמא יסתפק במנו ואפי' אם נתן מעט שמן וית
בשמים אלו שאינן נמשכין ואז נמשכין אפילו
הכי אין מדליקין כהן משום מירה שמא לא יתן
בהן שמן וחלב מחותך וקרבי דגים אין מדליקין
בהן כשהם למדב ואם נתן כהן מעט שמן וית
מדליקין בהן ושאר השמים כולן חוץ מאלו
מדליקין בהן יש כתירין אפי' שמן פסו ופתילה
פסולה שכרכן יחד ועשה מהן נר שלא אסרו
אלא בשביל אחד לבדו כתוך הנר אבל כשכרכן
יחד שרי דטעמא משום שאין נמשכין אחר ה
הפתילה וכשכרכן יחד לא שייך האי טעם וזה
אסרו ואם בריך שעה סביב הפתילה ועש' ממנו
נר הגאונים אומרים ודשי ורב אלפס מתירין
ולזה הסכים אהר"א ז"ל המדליק נר שצריך
שידליק רוב מהן שיוצא מן הפתילה מן הנר
ואין צריך להזהב הפתילה שאין הלכ' בראלעז'
שמצריך להזהב כמ' נהגו האנשים להדליק ה
הפתילה ולכבותה כדי שתהא מחורכת ותאחז
בה האור יפה

אין נותנין בלי מנוקב מלא שמן על פי הנר
כדי שיהי נוטף בתוכו גזירה שמא י
יסתפק ממנו ואם חברו לו בסיד או בחרסית
מותר וכן לא יכלא קערה שמן ויתננה בצד
הנר ויתן ראש הפתילה כתוכ' כדי שתהא שואב'
משום ההיא גזירה גופה שמא יסתפק מן השמן
אסור ליהן כלי של מים תחת הנר אפי' מערב
שבת וממ' מותר להדליק כעששית אף על פי
שנותין מים למטה ומותר ליתן כלי תחתיו אפי'
בשבת לקבל מיצוצות הנוטפות אבל אסור
ליתנו תחתיו בשבת כדי לקבל שמן הנוטף מ
משוכ בטל כלי מהיכנו ומערכ שבת מותר

ליתנו תחתיו כדי לקבלו בשבת והשמן אסור
להסתפק ממנו בשבת
מי שהחשיך לו בדרך בע"ט ועמו כוס אם
יש עמו נכרי וחנוור יתן כיוסו לנכרי
אף לאחר שתחשך ולא יניחנו על החמור אבל
אם מצא מציאה אינה יכול ליחנה לנכרי אלא
אם כן באה לידו כבעוד יום דהשתא הוא כביסו
אין עמו נכרי יניחנה על החמור כשהוא הולך
ויזהר ליטול ממנו בכל שעה שיעמוד וכשיחזור
וילך יניחנו עליו היה עמו חמור וחרש שוטה
וקטן יניחנו על החמור ולא יתנו לאחד מאלו
כיון שהם אדם כמותו היה עמו חרש שוטה
יתנו לשוטה לפי שאין לו דעת כלל שוטה
וקטן יתנו לשוטה שהקטן יבא לכלל דעת
חרש וקטן יתנו לבי שירצ' אין עמו זה ולא
זה יטלטלנו פחות פחות מארבע אמות הגיע
לחצר הראשונה המשתמרת נוטל מעל החמור
כלים הניטלין ושאינן ניטלין כתיר חחכליה ו
והשקין נופלין היתה טעונה בלי זכוכית שאסור
לטלטל וישכרו אם יפלו לארץ כניח תחתיהן
בדים וכסתות ודווקא במשואות קטנים שיוכל
לשומטן מתחתיהן ונמצא שאינו מכטל כלי מ
מהיכנו אבל אם הן גדולים שאינו יכול לשבוט
הבדים מתחתיהן אסור ליתנ' תחתיהן אל' פורקן
בנחת חשכ' לו הדרך ותפילין בראשו או שיוש'
בכית המדרש וחשכה לו והן בראשו מניח ידו
עליהן עד שבגיע לביתו ואם יש בית סמוך ל
שנשמרין בתוכו מניחין שם היתה חבילתו
מונחת על כתפו וקדש עליו היום רץ תחת' עד
ביתו וזור' כל אחר יד אבל לא ילך לאט רסו
ונכנסין לב' ומתפללין תפילת מנח' כמו
בשאר ימי החול אלא שאי' נופלי
על פניה ומקדמין להתפלל ערבי יותר מבשאר
ימי החול כדאמרי' עיולי יום מקדימין ליה דאמר
ר' יוסי יהא חלקי עם בכניסי שבת בטבריא ש

שהיתה יושבת בעמק ובעוד היום גדול היה נ
 גדמה להם ערב ופירושו התוספות שמפלג
 המנחה ולמעלה יכול להדליק הגר ולקבל שב'
 בתפילת ערבית רק שימתין לקרות שמע עד
 עונתה שהוא צאת הכוכבים ואין בזה משום
 ובלבד שלא יקדים שאין זה הקדמה כיו' שמקב'
 עליו השבת באותה שעה ומשהתפלל אסור
 במלאכה שהרי קבל עליה השבת באותה שעה
 ונוהגין בספרד לומר והוא רחום כבשאר הימים
 ובאשכנז אין נוהגין לאומרו לפי הטע' שבתבתי
 למעלה שאומרי אותו בשכיל המלקו ראוי שלא
 לאומרו בשבת וקוראין שמע בברכותיה כבשא
 ימות החול בלא גידוע ובלא תוספת עד סוף
 ברכת השכיבנו ומשני בחתימה שחותם ופרוס
 סוכת שלום עלינו ועל ירושלים עירך באי
 הפרוס סוכת שלום עלינו ועל עמו ישראל ועל
 ירושלים וכן המנהג באשכנז ובצרפ' ואי' חותמין
 שומר עמו ישראל לעד כדאיתא במדר' שבשבת
 אין צריכין שמירה שהשבת שומר ונוהגין לומר
 פסוק ושמרו בני ישראל וגו' לומר שאם ישמרו
 שבת אין צריכין שמירה והו' גם כן מעין גאולה
 בדכתיבנא לעי' שאם שמרו ישראל שני שבתות
 מיד נגאלין ואומר ש'צ קדיש וכתפללי ערכית
 וכטולישלה נוהגין לחתום בשבת כמו בחול ו
 ואינו נכון בדפרישי' ועוד דבירושלמי גרסינן
 בהדיא הדיא דתימר בחול אבל בשבת או ופרוס
 עלינו סוכת שלום וכן כתבו הגאונים ועוד נוהגין
 בטולישלה שלאחר שאמרו פסוק ושמרו אומר
 ברכת המולך אלא שמשנין בפתיחתה במקום
 יראו ענינו אומרי ישכחו ותגל הארץ וזה מנהג
 טעו' שלא תקנו ברכת המולך אלא לפי שתקנו
 לומר פסוקים שיש בה' יח אזכרות תקנו לומר
 ברכה אחריהם וכיון שאין אומרים פסוקי' בשבת
 למה יאמרו הברכה שתקנו בשכילם וכן כתב
 רב נטרונאי והאריך הרבה וסיום דבריו בשבת

דשכח מדקין וצריכי ישראל למיעל לכתחלה
 מימי רליחשיך ורילמא מעקרא שרגא סלקח
 לתוספת שהסיפו על שתיים לאחריה ואוקמו
 אדאורייתא וכן המנהג בבית רבי' שבבבל שלא
 לומר שומר עמו ישראל לעד וחותמין במקומו
 הפרוס סוכת שלום וקדיש לאלתר וא"א הראש
 ז' לא רצה לענות אחריה אמן מפני שהוא אומ
 שהוא ברכה לבטלה וכתב בעל המנהג ולמנהג
 צרפת שנהגו לומר ופרוס ראי לומר וכצל ת
 בנפיד תסתירנו ופרוס עלינו וכו' ואין לומר
 ושיכור צאתינו ובואינו כי הוא להמסיד מעין
 חתים החו' שחותמין שומר עמו ישראל לעד רסח
ועומדין להתפלל ואומרי אבות גבורות
 וקרוש השם בכימו החול בלא

תוספת ובלא גידוע ודלא כרב עמרם שכתב
 בשבת בין בערבית ושחיתית ומוסף ומנחה
 מזכירין במגן כך רצה והנהל שבת לבנייה ל
 למנוחה למען שמך באהבה מלך עוזר ומושיע
 ומגן וכו' ושלש אחרונות ומזכיר של שבת נ
 באמצע' וזה נוחסו אתה קדשת את יום השביעי
 לשמך תכלית מעשה שמים וארץ וברכתו מכל
 הימים וקדשתו מכל הזמנים וכן כתוב ויכולו
 וכו' ויכל אלדים ויש סדורים שאין כתוב בהם
 ויכולו אלא כך וברכתו מכל הזמנים וכן כתוב
 בתורתך ויברך אלדים את יום השביעי ויקדש
 אותו ויותר נכון לאומרו דגרסינן בפ' כל כתבי
 אמר רב ואיתימא ר' יהושע בן לוי אפילו חיד
 המתפלל צריך לומר ויכולו ואמר רב המנוכ' כל
 המתפלל ואומר ויכלו מעלה עליה תכתוב כאלו
 נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית שנאמר
 ויכלו אל תקרי ויכלו אלא וילכו פי' הקב"ה והוא
 אלמא שהעיקר לומר ויכלו שמורה כאלו נעשה
 שותף ומה שאומרים וכן כתוב ויכול ואינו חוזר
 על וברכתו שלפניו אלא על שלפני פניו תכל'
 מעשה שמים וארץ וכן כתוב ויכולו

וברכתו מכל הימים ברכתיב ויכרך ואם טעה
 והתחיל תפילת החול נומר אותה ברכה שנוכר
 בה שטעה ומתחיל של שבת לא שנא נזכר ב
 בברכת אתה חונן לא שנא נזכר בברכת אחת
 משאר הברכות בין בערבית שחרית ומוסף
 ומנחה וחזרין ואומרים ויכולו בעבור משום
 י"ט שחל להיות בשב ש"אין אומרי אותו בתפלה
 שמתפללין אתה כחדתנו ואז צריך לאומרו
 מפני שלא אמרוהו בתפילה ואנכ זה תקנו לומר
 בכל השכתות וגם להוציא מי שאינו יודע אתו
 ויא שנוגו לומר אותו בקול רם ומעומד משום
 שהוא ערות להקב"ה על מעשה בראשית וכתוב
 ועמדרשני האנשים ודרשינן אלו העדי שצריכי
 להעיד ביחד ומעומד ולכך צריך שיעמדו ו
 יאמרו אותו ביחד ואומר ש"צ ברכה אחת מעין
 שבע והיא מן אבות בדברו ואליהו ואליה א
 אבותינו רצה במנחותינו וחזקתם כא"י מקדש
 השבת וכתב אבי העזרי שאין ליחיד לומר אותה
 שלא נתקנה אלא משום סכנת מו"ק שבת
 כנסיות שלהם היו בשדות ותקנו אותה בשביל
 בני אדם שמאחרין לבא שיסיימו תפילת בעוד
 שש"צ מאריך בראית כפ"כמה מדליקין י"ט שחל
 להיות בשבת ש"צ היורד לפני התבה ערבית
 אינו מזכיר של י"ט בברכה מעין שבע ומסי' טע'
 משום כדן הוא דאפי' בשבת לא בעי למימריה
 ורבנן הוא דתקון משום סכנה כא' דתקון תקון
 ומאי דלא תקון לא תקון אלמא שאין להוסיף
 על מאי דתקון ולא נתקנה אלא בצבו' כדכשע
 ליטנא דש"צ היורד לפני התבת ערבית אלמא
 שלא נתקנה אלא לש"צ ותו אנן דלית לן סכנה
 לא אמרינן לה אלא משום סכנה אבותינו כספ'
 חסידים כעשה בחסיד אחד שראה לחסיד אחד
 בבוטו ופניו כוריקות אמ' לו למה פניך כוריקו
 אמר לו מפני שהייתי בדבר בריכולו כשעה ש
 שהצבור היו אומרים אותו ובברכת בגן אבות

בדברו וביתגדל כתב רב עמרם טעה ולא הזכיר
 של שבת בערבית מחזירין אותו ורכ משה גאון
 כתב יחיד שטעה ולא הזכיר אתה קדשת כליל
 שבת אם שמע מש"צ מן אבות בדברו שהיא
 ברכה מעין שבע מראש ועד סוף יצא ידי חבתו
 ותימא הוא כיון שמחזירין אותו אם לא הזכיר
 של שבת והיאך יוצא בברכה אחת מעין שבע
 ולא דמי למה שכתב בה"ג יחיד שלא הזכיר של
 ו' ושמע מש"צ התפילה מראש ועד סוף שיצא
 דשאני התם ששומע כל התפילה אבל הבא
 היאך יוצא בכרכ' מעין שבע במקו' שבע וקשיא
 טפי לרב נטרונאי שאומר שיוצא בו אפילו אם
 לא התפלל כלל דקיימ' לן כ"ג שאומר ש"ץ פוט'
 דחזי' אלא ב"ה ו"ה אבל בשאר ימיו השב' לא רכס'
 ונוהגין ככל הקובות שש"צ בקדש בבית
 הכנסת ואני תמיה היאך נתפשט
 זה המנהג דהא דקיימא לן כשמואל שאין קידוש
 אלא במקום סעודה ולדידיה אין מקדישין בבית
 הכנסת אלא לאפוקי אורחין דאכלי ושתו בבית
 בנשתא דלדידיה הוי במקום סעודה וכיו' דהשת'
 ליכא אורחין דאכלי התם קרוב הדבר להיות
 ברכה לבטלה והמקדש בבית הכנסת אין לו ל
 לשתות כיון של קידוש דכיון שאין יוצא בו ש
 שאינו לו במקום סעודה אסור לו לטעום עד
 שיקדש במקום סעודתו אלא יתן לתינוק ושפיר
 דבי דהא דאמרינן הכבוד צריך שיטעום לאו
 דווקא הוא אלא דה"ב אם יטעים אחר שפיר דבי
 ורב נטרונאי כתב שמקדישין בב"ה אע"פ שאין
 קידוש אלא במקום סעודה א"ה מקדישין בה
 מפני שמטעמין יין של קידוש של שבת רפואה
 היא ומה שטועמין כל הצבור לא שחובה היא
 לטעום אלא שחובה לטעום קידוש בלבד וכיון
 ששמעו הצבור הקידוש יצאו ידי חובתם ואין
 צריכין לטעום וזה שמקדש ונותן לצבור משו'
 רפואה ליתן על עיניהם דאמרינן פסיעה גסת

גושלה אחת מחמש מאות ממאור עניו של אדם
 ובמאי מהדר ליה בקדושא דכי שמי דילכך
 כיון דאיכא מן הצבור דלית להו יין תקנו לקדש
 בכית הבנסת על היין משום רפואה ע"כ וכל
 דבריו תמוהין מה שכתב שיוצאי בשמיעה בלא
 טעמים תמה על עצמן היאך יוצאין אפי' בשמיעה
 כיו' שאינה מקום סעודה ולא עוד אלא שאוסרין
 לטעום בדפרישי' וגם מה שכתב שתקנו לקדש
 משו' רפואה זה לא מצינו שלא תקנו אותו אלא
 משום אורחין וכיון דליכא אורחין ראוי ה' שלא
 לקדש ואי אישר חילי אבטליניה וכן כתב רב ה
 האי שאם אין אורחין אין מקדישין בבה ער
ונוהגין לומר משנת כמה מדליקין לפי ש
 שיש בה דין הדלקה וג' דברים
 צרי' אדם לומר בתוך ביתו ערב שבת עם חשב'
 ונוהגין באשכנז שלא לאומרו ב"ש שחל להיות
 בערב שבת בפני שאין יכולין לומר עשרתם
 ואומר קדיש ונפטרין לבתיהם לשלום רעא
וכשיבא לביתו מדר לאכול מיד דתניא
 זכור את יום השבת לקדשו ז
 זכריהו על היין בכניסתו ואחד אנשים ונשים
 חייבין בקדוש היום ואם אין ידו משגת לקנו יין
 לקידו ולהכין צרכי סעודה לכבו' הלילה ולכבו'
 היום ולקידוש היום מוטב שיקנה יין לקידוש
 הלילה ממה שיכין צרכי הסעודה או ממ' שיקנה
 יין לצורך היום ואסור לטעום כלום בין מ' ובין
 יין משתחש' עד שיקד' ואפי' אם התחיל לאכול
 מבעוד יום צריך להפסיק ומיהו אין צרי' להפסיק
 בעקירת השלחן אלא פורס מפה ומקדש וי"א
 שבקדש כמו בשאר פעמים שמברך על היין
 ואח"כ קידוש ומיהו בירוש' יש שאם היו שותי' יין
 תחלה שאין צריך לברך על היין אלא אומ' קדו'
 לבד כיון שהיו יושבין ושותין תחלה וכן פסק
 הר"ץ גיאת ולענין ברכת המוציא י"א שאי צריך
 לברך אלא מקדש ואוכל בלא המוציא ורב אלפס

בת' שצריך לברך המוציא ולזה הסכי' א"א הרא"ש
 זל שלא לברך בורא פרי הגפן אם שתה תחלה
 אבל המוציא יברך וראה מדבריו שאם אין לו
 יין מקדש על רג' שגם המוציא אין צריך לברך
 וכן כתב הר"ץ גיאת על ההוא דירושלמי שאין
 צריך לברך על היין אם היו יושבין ושותים וה"ה
 לאוכלין שקדש עליהם היום ואין להם יין שמ'
 שמקדשין על הפת שאין צריך לבר' עליו המוציא
 אלא מקדשין וחוררין ואוכלין ואם גמר סעודתו
 וקדש עליו היום קודם שבידך ברכת המזון
 רב אלפס שמברך ברכת המזון על כוס ראשון
 ואח"כ קידוש היום על כוס שני אבל שתיהן על
 כוס אחד לא לפי שאין עושין בצות הבילות
 חבילות וצריך להזכיר של שבת בברכ' המזון
 אע"פ שמברך קודם הקידוש וי"א דאף בגמר ס'
 סעודתו אין צריך לברך ברכת המזון תחלה
 אלא פורס מפה ומקדש ומברך המוציא ואוכל
 מעט ואח"כ מברך ברכת המזון ולזה הסכים א"א
 הרא"ש זל ואם שכח ושעם שום דבר קודם ש
 שקידש יבול' לקדש אח"כ ואם לא קידש בלילה
 יש לו תשלומי' לבחר כל היום וכת' רב עמרם
 אם לא קדש בלילה מחמת שכח או אונס יקדש
 למחר אבל ה"ס במ"ז כתב לא קדש בלילה בין
 בשוגג בין כמזיד יקדש לבחור והכי מסתב' טפי
 וכשיש לאבו' יהיה לו מפה פרוס' על הלחם דתני'
 אין מביאין השלחן אלא אם כן קדש ואם הביא
 פורס מפה ומקדש אע"פ שצריך שיערוך שלחנו
 מבעוד יום ודאי צריך שהיה ערוך ומסודר ב
 במקום אחר ומ"כ אין מביאין אותו לפניו אלא
 עד אחרי הקידוש כדי שיהא ניכר שבא לבכור
 שבת הילכך אם הביאוהו קודם הקידוש פורס
 עליו מפה באלו אינו כאן ומקדש ומסיר המפה
 וכתבו התוספות בימיהם היו להם שלחנות ק'
 קטנים כל אחד שלחנו לפניו ולא היה עליהם
 טורח להפסיק ולהביא השלחן אחר הקידוש א

אבל לדיון ששלחנות שלנו גדולים ושורח ל
להביאם אחר הקדוש ולהפסיק בין קדוש ל
לסעודה נוהגין להביאם לכתחילה קוד' הקדו'
ולפרו' מפה ולקדש ובירושלמי קאמ' שלא יראה
הפת בושתו פי' שהוא מוקדם בפסוק והיה ראוי
להקדימו בברכה ובקרימין בכרכת היין ואני
שמעתי טעם לעשו' זכר למן שהיה מונ' בקופס'
של למעלה ושל למט' וזכר לזה נותני' מפה תחת
הפת והאחרת על גבי ומקדש על כוס מלא יין
שלא יהא פגום ולמעלה בברכת המזון כתבתי
כל דיני פגומות הכוס ראחזנו בימינו ויאמר ו
ויכלו אעפ' שאמרו בתפלה חחר ואומר אותו
להוציא בניו ובני ביתו ובורא פרי הגפן וקידו'
זכרון למעשה בראשית פי' שאנו שובתין ביום
ששבת בו הקב"ה אחר תכלית מעשה בראשית
תחלה למקראי קדש שהשבת מוזכר תחלה כ
בפרשת המועדים קודם לכלם זכר ליציאת מ
מצרים איפשר לום' שהשב' הוא תחלה למקראי
קדש שהם זכר ליציאת מצרים והלמכן כתב
שהשב' עצמו זכר ליציאת מצרים כי כעבור ה
היות יציאת מצרים מורה על אלוה קרמון מ
בחדש חמץ ויכול על כן כתב ברכות שניות
וזכרת כי עכר היית כארץ מצרים וגו' על כן צ
עוך ה' אלדיך לעשות וגו' שאם יעלה על לבך
ספק על השבת שמורה על החדוש ועל החפץ
ועל היכולת תזכור מה ראו עיניך ביציאת מ
מצרים שהוא לך לראיה ולזכות והנה השבת ז
זכר ליציאת מצרים ויציאת מצרים זכר לשבת
כי יזכרנו בו ויאמרו כי השם מחדש בכל זמן
אותות ומופתים ועושה הכל ברצונו כי הוא א
אשר ברא את הכל במעשה בראשית כתב רב
עמרם לאמר שמקדש על הכוס נוטל ידיו ו
ומברך על נוטלת ידים אבל אם נוטל קוד' לא
יקדש על היין לא על פת דאמ' רב ברונא נוטל
ידיו לא יקדש וכן כת' הר"ם במזל מי שנתכוון

לקדש על היין ושכח נוטל ידיו לסעודה קודם
שקדש הרי זה מקדש על הפת ולא על היין
כיון שנטל ידיו לסעודה וכן היה מנהג הר"ם
מרוטנבורק לקדש קודם אבל הרשב"ם פי' הא
דאמ' רב ברונא נוטל ידיו לא יקדש היינו דוחק'
לרב דאמר יש קידוש שלא במקום סעוד' הלכך
לא היה הקדוש מענין הסעודה והיי הפסק בין נ
נטילה לסעודה הלכך אם נוטל ידיו לא יקדש
הוא אלא יניח לאחד לקדש ויצא הוא בשמיעה
ולא היה הפסק כולו האי אבל לשמואל דאמר
אין קידוש לא במקו' סעודה וקיימא לן כוותיה
דשמואל יכול ליטול קודם הקידוש דקידו' לא
היי הפסק ומיהו לכתחלה טוב לקדש קודם כ
ברחובין דסברי ב"ש שמוזגין הכוס ואחר כך נ
נוטלין הידים שלא להפסיק במזיגת בין נטילת
לברכה וזה כתבו דאפי' לכתחילה יכו' ליטול'
קודם הקידוש וכן היה מנהג אא' הראש ז"ל ואני
תמה על מנהגו שצריך לדחוק ולהוציא מימרא
דרב ברונא מפשטה ושותה מלא לוגמיו ואם
שתה פחות לא יצא ולא מלא לוגמיו כמס' לא
כמלא לוגמיו ומפרש כמסכת יומא וככה כלא
לוגמיו כל שאלו מסלקו לצד אחד בפיו ויראה
מלא לוגמיו הוא רובו של רביעית דלא כרב
עמרם שכתב אם קדש ולא טעים רביעית לא
יצא דודאי ברוך רביעית סגי ואם היו המסובין
שני' או רבי' ולא טעים המקד' וטעים אחר כמלא
לוגמיו כתבו הגאונים שלא יצא לא אב' טעים
המקדש וכן כתב בה"ג וכת' עוד אי אשתלוי ולא
טעים ושתו אחריני מייתי לי' כסא אחריני' ומכר'
בפ"ה ולא צרי' לאהדורי ולאקדושי והא דמשמע
בעירובי' דסגי בטעים' אחר פירשו הגאונים היינו
דוק בשא' דבר' שטעוני' כוס אבל בקידו' לא יצא
לא אב' טע' המקד' וא"ל כת' שגם בקידו' יוצאין
בטעים' אח' ומי' צרי' אחד מן המסובין לשתו מלא
לוגמיו ואין שתי' ב' מצטרפין למלא לוגמיו ט

דלא מקרי שתיי של הנאה בפחו כמלא לונמיו
 ואנן בעינן שיהיה אחד מהם מטתיית כוס של
 בדכה ומכל מקו מצוה מן המכחר שיטעמו כלם
 כתב בה'ג מאן דמקדש ומקמי דליטעם משתעי
 הדר בכרך בורא פרי הגפן ואין צריך לחזור ו
 ולקדש ואחר שישתה הבקדש ישתו הכסוכין
 ולא קודם ואם יש לכל אחד כוסו לפניו יכולין
 לשתו קוד' ובלב' שלא יהו כוסו' שלפניה' פגומי'
 דע' **אין** מקדשין אלא על היין הראוי
 לנכ' על גבי המזבח למעושי
 ריחו דע' שמכריח קצת ומ'מ ריחיה וטעמיה ה
 חמרא מברכין עליו בורא פרי הגפן ולמעושי מ
 כגולה אפי' סיננו במטננת ובת' הדין גיאת אפי'
 האידנא דלא קפדינן אנלי' אין מקדשין עליו
 אבל מברכין בורא פרי הגפן ויין מגיתו מקדשין
 עליו דתנן סוחט אדם אשכול של ענבים ואומ'
 עליו קידוש היום וכן היין שבפי החבית אף על
 פי שיש בו קבחי' ויין שבשולי החבית אף על פי
 שיש בו שמרים ויין כושי פי' שחור בודק פי' לבן
 ביותר והוא לגריעות' ויין הלסטון פי' מתוק ויין
 סת' של מרתף שאינו בודק אם הוא טוב אם לאו
 כולם מקדשין עליהם ומ'מ מצוה מן המוכחר ל
 לכרור מן היין טוב לקדש עליו כתב בה'ג שיה
 חי אפי' אם הוא חזק דדרי על חד תלתא ביא מ
 מקדשין עליו ומכל מקום יתד טוב למוזג ו
 וכלבד שיהא מוזג כראוי וינ' שלנו יותר טובים
 הם בלא מציגה ויין צמוקין מקדשין עליו ל'ש מ
 מבמשי בגופיהו ול'ש נעטמקו ע' חמה או ע'
 תולדו האור כגון שהכניסן בחמין למהר צמוקין
 או שתלאן בעשן והוא שיצ' מהם קצת לחלוחי'
 כשמעצדין אותן אבל אם אין בהו לחלוחי' ואין
 יוצא מהן דבר אלא על ידי שרייה ששורין אותן
 במים לא וחמרא דרוחיה חלא וטעמיה חמרא
 אבל אם ריחיה חמרא וטעמיה חלא חלא דבמר
 טעמיה אזלינן שמרי יין שנתן עליהם מים או

חרצנים שנתן עליה' מים ויש בהם טעם יין אין
 מקדשין עליהם ומברכין עליהם שהכל אפי' אם
 נתן עליהם ג' מדו' מים ויצאו ג' מדות וחצי אבל
 אם נתן ג' מדות מים ויצאו ארבעה הוה ליה כיון
 מוזג ועל יין מבושל רבו הדעות ה' שמעיה כת'
 בשם ר'שי שמברכין עליו שהכל וכן כתב הדין
 גיאת יין שנתבשל אפי' מעט וכן אם נתן לתוכו
 מעט דבש מברכין עליו שהכל וכן כתב רב האי
 וכיון שנתן האור תחתיו והרתיח אין בו כשום
 גלוי ולא משום יין נסך ואין אומרים עליו קידו'
 היום ואינו נרא' לב' דלא גרע מקונדיטו דאית'
 בידושלמי שיוצאין בו בפסח ירי ארבעה כוסו'
 וכן כתב ר'ת ורי' שמקדשין על המבושל ולזה ה
 הסכים א"א הראש זל והלם בב'זל כתב אין מ
 מקדשין לא על היין הראוי לנסך על גבי מזבח
 לפיכך אם נתער' בו דבש או שאור אפי' כטיפת
 חרדל בחבית גדולה אין מקדשין עליו כך אנו
 מורין בכל מערב ויש מי שמתיר לקדש עליו ש
 שלא אמרו יין הראוי לנסך על גבי מזבח אלא
 להוציא מגולה או ריחו דע' או מבושל שאין מ
 מקדשין על אחד מאלו במקום שאין יין מצוי
 מקדשין על השכר ושאר משקין כיון שאין יין
 מצוי שם הוי שאר משקי' חמר מדינה ופי' רשכם
 שנקרא חמר מדינה כשאין יין בכל העיר וי'מ ד
 דלא הרי חמר מדינה אלא אכ' שלא יהא יין גדל
 מהלך יום כל סביב העיר ומדברי ה'ם כמ'זל
 יראה שאין מקדשין עליו שכתה מדינה שרוב י
 ינ' שכר אף על פי שאין מקדשין עליו מבדילים
 עליו הוא' והוא חמ' מדי' ועל הפת כת' ר'ת שאין
 מקדשין עליו ולשכם כתב שמקדשין עליו וכן
 כתב רב עמרם ואומר ויכולו ומברך ברכת ה
 המוציא ואינו פורס וגו' הקידוש ופורס כן כתב
 רב האי וכת' א"א הראש זל שמקדשין על השכר
 אם הוא חמר מדינה ומכל מקום טוב הוא לקד'
 על הפת כיון שהסעודה באה לכבוד שבת אבל

בסעודת הבקה יותר טיב לקדש על השבת פי' שיברך עליו שיהיה נדחה בדברו קודם לברכת המוציא שאם יבר' על הפת תחלה אין באן שום שינוי בתכרב עמרם כוס של קידוש כל זמן ש שלא בדרך ברכת המזון חייב לברך עליו בר כה אחרונ' והם שאין לו כוס לברכ' המזון אבל אם יש לו כוס לברכת המזון כיון דאכתי לא אסח דעתו דהא אית ליה כוס של ברכה לא בעי לברוכי א אחר כוס של קידוש שנפטר בברכה של של עב ואינו מבין דבריו כיון שכתב שאם בירך ב ברכת המזון שנפטר מלברך על הקידוש והוא צריך לברך ברכת המזון אם כן למה מחייבו ל לברך ברכה אחרונה על של קידוש מה לי יש לו כוס או אין לו כוס אלא לעולם כוס של קידוש צרכי הסעודה ונפטר בברכת המזון ואין צריך לברך עליו ברכה אחרונה הילכך פוטר יין שכתוך המזון ומיהו יש לומר כשיש לו כוס ל לברכת המזון ודעתו לשנות עוד ברכ' אחרונ' שעל כוס של ברכת המזון פוטר של קידוש ו חלדעת רב עמרם שסובר שברכת המזון פוטר כוס של ברכת המזון מברכה אחרונה אגב זה נמי פוטר של קידוש אבל אם אין לו כוס ברכת המזון צריך לברך ברכה אחרונה על של קידוש דאע"ג דברכה אחת מעין שלש פושרתו ברכה נ' אינה פושרתו וא"א הראש ז"ל כתב בסכרא ה הראשונה דין שלפני המזון נפטר בברכ' המזון אפי' אין לו לברכ' המזון כוס דכיון שבא להמשי' האדם לתאות המאכל חשיב כדברים הבאים מ מחמת הסעודה וכל שכן ככוס של קידוש שהוא צרי' סעודה שפיר דקל אי' קידוש לא במקו סעודה דעג אמר שמואל אין קידוש לא במקום סעודה וקיים לן וכוותיה וכת' רבינו ניסים דוקא שלא היה דעתו תחלה לאכול במקו אחר אבל אם קדש באן על דעת לאכול במקום אחר

שפיר דמי ומפרשי' התוספות דבריו הא דמהני תנאה לקדש באן על דעת לאכול במקום אחר דווקא כששני המקומות בבית אחד בגון מחדר לחדר או מאגרא לארעא אבל מכית לבית לא מהני תנאה וכחדר אחד מפניה לפינה לא שייך שינוי מקום שאפילו אם קדש לאכול בפניה זו ונמלך לאכול בפניה אחרת לא הוי שינוי מקום אפי' הוא גדול הרבה ורב שר שלום כת' כל זמן שרואה מקומו מותר אפי' מבית לחצר ואם לאו אסור יכול אדם לקדש לאחרים אע"פ שאינו אוכל עמהם דלדידהו הוי במקום סעודה דאע"ג דבברכת היין אינו יכול להוציא אחרים אם אינו נהנה עמהם כיון דהאי כפ"ה הוא חובה לקידוש היום כקידוש היום דמי ויכול להוציאם אף על פי שאינו נהנה וצרי' ליהדר שלא יטעום עמהם שאסור לו לטעום עד שיקדש במקום סעודתו וראיתי כת' על שם הגאונים מי שקדש לאנשי בית ובא אצל אנשים אחרים אינו מקדש להם ואינו תמה אם כתבו הגאונים כן ובה"ג חילק אם בא אצלם אחר' שאין יודעי לקדש מקדש להם אבל אם יודעין לקדש אינו מקדש להם כתבו הגאונים הא דאמרינן אין קידוש אלא במקום סעודה אין צריך שיגמור שם כל סעודתו אלא אפי' אבל דבר מועט או שתה כוס יין שחיי' עליו ברכה יצא ידי קידוש וגומר סעודתו במקו אחד ודווקא שאכל לחם או שתה יין אבל אכל פירות לא ואם קדש בכיתו ושמע שכנו ושלחן ערוך לפניו יוצא בו דלדידהו הוי מקום סעודה וכגון שנתכוון השומע לצאת ומטמיע להוציא ואין ה הקידוש תלוי בנר שאם ירצה לאכול כחשך יכול לקד' בלא נר וכן כת' גאון היה נר דלוק ומצטער לאכול שם מקדש בחוץ ואוכל שם אף על פי שאינו רואה הנר דעוד על שתי ככרות דכתיב לקטו לחם משנה ואמר רב אשי חזי' ט ב

ובוצע

לרכ כהנא דנקיש תרתי ובצע חרא פי אחז ש
 שתים בידו ובוצע כהנא ומצוה לבצוע פרוסה
 גדולה שתספיק לו לכל הסעודה מפני שנראה
 במחבב סעודת שבת שחפץ לאכול כהרבה ו
 ולא ביחזי ברעבתנות כיון שאינו עוש' כן בחול
 ואם המסובין שנים או רבי טועם הבוצע תחלה
 ואחר כך יטעמו הם ואם יש לפני כל אחד ואחד
 ככרו והוא לחם משנה יכולין לטעו' אע"פ שלא
 טעם הוא ודין הזכרת שבת בברכת הכזון ודין
 חזרתו אם שכח כתבתי למעלה בברכת המזון
 של חול וסעוד' זו של שחר' א' איפש' לעשותה
 בלא פת אפי' למד' סעודה שלישית יכול לעשות'
 בלא פת אלו כיון שהם עיקר סעודת שבת אי
 איפשר להם בלא פת דעה
אין פולין ולא קורין לאור הנר שמא יטה
 ואפ' הוא גבוה עשר קובו' שאינו יכול
 ליגע אליו שלא חלקו חכמים וכתב הרפרץ
 ומטעם יש לאסור אפי' הוא בעששית או קבוע
 בחדר שבכותל ודוקא אחד אבל שנים קורין ב
 ביחד שאם בא האחד לרטו' יזכרנו חברו וכגון
 שקורין בענין אחד שאז ישגי' האחד במה שיעשה
 חברו אבל אם קורין בשני ענינים לא כתב
 בעל התרומות אבל מי שאינו יודע כלום או א
 אשתו לא יפסיק במה שיענינו עליו יש בתירין
 והבי מסתבר טפי דכיון שאינו טרוד בקריאה
 יתיר יעיון עליו משאם היה טרוד בקריאתו ו
 ואדם חשוב שאין דרכו להטות בחול מותר
 ובמדרגה אפי' עשרה כאחר אין קורין שבקל
 יכול לחטות קודם שירגיש בו חברו תינוקות
 של בית רבן קורין לפני רבן לאור הנר שאימת
 רבן עליהן ולא יטו וכתב בעל התרומות ומטעם
 זה נוהגין לקרות כליל זה בסדורים ובמחזורים
 לפי שאימת זה עליהם ולא יטו אבל ליל פסח
 שחל להיות בשבת אין לקרות והגדה יחיד ו

ובספר המצות כתב לומר פיוטם כליל יט ש
 שהל' להיו בשבת בב'ה יש להתי' משו' שנותנין
 לב זה לחזק' אסורין וב'מ נרא' שמותר לקר'
 במה מדליקין לאור הנר שהרי הוא מזכ' איסור
 שבת ואיך ישכח והרב יכול לראות לאור הנר
 מהובן יקראו התינוקות ולסדר ראשי דפרשיות
 אבל לא יקרא כל הפרשה כלים הדוכין זה לזה
 וצריך עיון להבחין ביניהם אסור לבדוק לאור
 הנר ואפי' להבחין בין בגדיו לבגדי אשתו אסור
 לבדו אם הן דומין הילכ' שמש שאין קבוע אסור
 לבדו כל' לאור הנר של שמן שזיו' שאינו קבוע
 אינו בקי בהם וצריך עיון רב והקבוע אם בודק
 אות' אין מונע' אותו אבל אם בא לפנינו לשאול
 אין מורין לו היתר ואם הנר של נפט בין קבוע
 בין אינו קבוע מותרין כיון שהוא מכריח לאח
 חיישי' שמא יסתפ' במנו ורשי מחבי' טפי בקבוע
 בפני שאימת רבו עליו ומדקרק יותר שלא יטה
 ולדבריו ג' של נפט הכל מותר בשל שמן קבוע
 אסור שאינו קבוע מותר אם עושה בעצמו ואין
 מורין לו היתר דעו
נכרי שהדליק את הנר לצרכו או לצורך
 חולה שאין בו סכנה יכול ישראל
 להשתמש לאורו ואם בשביל ישראל אסור לכל
 אפי' למי שלא הודלק בשבילו אבל אם עשה
 אש לצרכו או לצורך חולה שאין בו סכנה אסור
 להתחמם מגדו שמא ירבה בשבילו ישראל ונוס'
 שהכיבו יחד והדליק גוי הנר אם הרוב גוי' מותר
 להשתמש לאורו של צורך הרוב הדלי' ואם רוב
 ישראל או אפי' בחצה על בחצה ישראל אסור לא
 אם כן יש הוכחה של צורך גוים מדליקה ואם
 אומר לעבדו או לשפחתו לילך עמו מדליקו
 את הנר אע"פ שגם הם צריכין לו אין זה לצורך
 גוי כיון שעיקר ההליכה לצורך ישראל ואם יש
 נר בבית ישראל וכא' גוי מדליק עוד אחרת מ'
 מותר להשתמש לאורו כיון דבלאו זה היה שסגר

אכל לאחר שיכבה הראשון אסור להשתמ' לאו
השני וכן אם נתן שמן בנר הדליק יכו' להשתמ'
בו עד כדי שובלה השמן שהיה בו כבר ויכול
למחות בו שלא ידליק הגר ושלא ליתן בו שמן
ואתא בידו שלמי שאם הגוי הדליק מדעתו בבי
ישראל שאין מטריחין אותן לצאת משם רעז
נר שמונה אוחרי הדלת אסור לפתוח הדלת
כנגדו שכא יכבנו הרוח או אם קבוע
בכותל שאחרי הדלת לא יפתחנו כנגדו שמה
תהא הדלת נוקשת עליו ותכבנו וכן אם הוא
קבוע בדלת עצמה לא יפתחנה שבפתחתה
ונעילתה מקרב השמן לגר או מרחיקו ממנו א
אסור לפתוח הדלת כנגד המדורה אפילו ברוח
מצויה אבל אם היה פתוח כנגד' כותר לסוגרו
ואין בו משום מכבה נר ששכחו על הטבלא מ
מנער הטבלא והוא נופל אפי' אם הוא דולק רק
שלא יכוין לכבותה ובלבד שיהא נר של שעה
או שלא יהא בו שמן אבל אם יש בו שמן אי
איפשר שלא יקרבנו אל הפתילה ונמצא חייב
משום מבעיר ואם הגיחו עליה מדעת אסור
לנערה שהרי הטבלא היא כפי' לדבר האסור
מות' להגיח נר של שבת על גבי אילן אע"פ שה'
מחובר ולא חיישינן שמא ישתמש בו ושל יום
טוב אסור מותר לכפוף קערה על גבי הגר בשבת
בדי' שלא יאחז בקורה רעז
המכבה הגר מפני שהוא ידא כפני גוים
או ליסטים או רוח רעה או לצרך
חולה שאין בו סכנה פטור אבל אסור ואם יש בו
סכנה מותר לכתחילה ואם כבהו מפני שחם על
הגר או על השמן או על הפתילה פטור ואם
כבהו כדי להבהב הפתילה חייב חטאת רעז
מותר השמן שבגר ושבקערה שהדליקו
בהן באות' שבת וכן הגר שהדליקו
בו באותה שבת אסור לטלטלו אפי' אחר שכבה
אבל נר שלא הדליקו בה באותה שבת אפי' הוא

של חרס דמאים ואפי' של נפט כותר לטלטל
וכל מנורה בין גדולה בין קטנה אם היא של פ
פרקים שמתפקדת או אפי' אינה של פרקים אלא
יש בה חריצים סביב ודומה לפרקים אסור ל
לטלטל רפ
נקורא ק' שבשאר הליל' ודא זה' לקיים
עונותו כדאית' בכתובות כפ' אע"פ
יהודה בריה דרב חייה חתני דר' ינאי הוא שכיח
יחייב בבי רב וכל בי שמי' הוה אויל לביתיה
וכי הוה קא אתי הוי קא חזי קביה עמודא דנורא
ימא חורא משכתי' שמעתי ולא איתא כיון דלא
חזו והוא סימנא אמר ליה ר' ינאי כפו מטתו
שאלמלא יהוד' קיים לא בטל עונתו לשו' הדמבס
תשמיש המטה מתענוגי שבת הוא לפיכך עונת
תלמידי חכמים הבריאם לשמש בטותיהן כליל
שבת לליל שבת ומותר לבעול לכתחילה ל
לכתולה בשבת ואין בו לא משום חוכל ולא מ
משום צער לה רפא
בשחר משכימין לבית הבנסת ומסדרין
הברכות ופרשת הקרבנות ומשנת
איזהו מקומן בסדר שאר הימים רק שמוסיפין
וביום השבת ואומרי' ברוך שאמר ופסוקי דזמרה
ונוהגין להוסיף מזמרים לפי שאין בו כישול
מלאכה לעם ונוהגין באשכנז לומר מיד ברוך
שאמר אחר משכ' איזהו מקומן ואח"כ כל המזמורי
שמוסיפין ובטוליתלה אומרים המזמורי תחלה
ואח"כ ברוך שאמר ואח"כ מזמור שיר ליו' השבת
דיותר נכון מנהג אשכנז לומר כל המזמורי' בין
ברוך שאמר ליסתבך בדי' שהוא לכולם ברכה
לפניהם וברכה לאחריהם ובאשכנז אין אומרים
מזמור לתוד בשבת לפי שאין תודה קרבה בשב'
ואינו טעם של עיקר ואחר השירה מוסיפין נשם
שיש בו מענין יצאת מצרים לכך סמכוהו אצל
השירה וחותמין ביסתבך ואומר ש' צקדי וברכו
וקורין שמע כבודותיה ומוסיפין כברכה ט ג

ראשונה שבח תהלה להקבה והיה תמה אדו' אבי
הראש ז'ל על מה שנוהגין בכל המקומות שהקהל
אומרים בקצת הברכה ושליח צבור גומר קורא
לשמש ויזרח אור ראה והתקין צורת הלבנה פי'
בשקרא לשמש להאיר וראח שיבאו העולם ל
לטעות אחריו לעבדו אז התקין צורת הלבנה
כדי שימנעו מלטעות אחריו כאשר יראו כי הם
שנים ויש אוכרים ראה והקטין ומפרשי' אתו על
הקטרו' ונוהגין באשכנז ובצרפת לומר לאל אשר
שבת ורב עמרם גם כן כתבו ובטוליטלה אין
אומרים אותו ועומדין להתפלל ומתפלל שלש
ראשונות ושלש אחרונות וקדושת היו' באמצע
והותם בקדש השבת פיר' ישמח משה כשהיו א
אבותינו במצרים וראה משה כבוד השעבוד ש
שהכבירו עליהם בקש מפרעה שיתן להם יום
אחד בשבוע שינוחו בו ונתנו לו ובחרו ביום
השביעי וכאשר נצטוו על יום השב' שמח משה
שבחר בו והוא ישמח משה במתנת חלקו ויש
מפרשים משום הא דבתיב לדעת בי' אני ה' מ
מקדישכם אמר לו הקבה למשח מתנה טובה יש
לי בבית גנזי ושבת שבה ואני מבקש ליתנה
לישראל לך והודיעם ועל כן תקנו ישמח משה
באותה מתנה ויש בו נה תיבות כנגד נה' אותיות
שיש מאך את שבתותי תשמורו עד ויתן אל מ
משה ככלותו והוא שתקנו בעומרו לפניך על
הר סיני שפרשת ויתן אל משה סמוכה לפרשת
שבת ואם לא הזכיר של שבת בחזירין אותו אם
עקר רגליו חוזר לראש ואם לא עקר רגליו חוזר
לשל שבת בחזיר שליח צבור התפילה ואומר
באשכנז בקדושה של שחרית במקומ' מלבינו
ואז בקול רעש גדול והכי שדר רב נטרונאי ריש
מתיבתא דבתא מהסיא מנהג שתי ישיבות לומר
בקדושה בתר יתנו לך וממקומך מלבינו ואז
בקול רעש גדול ובמוסף של שבת ויום טוב ויל'
הכפורים ובגיעלה אנו אומרים פעמים ולהיות

לכם לאלדים אבל בראש חדש ובחולו של מוע
אין אומרים אותו ואומר שליח צבור קדיש שלם
ומנהג ספרד לומר אתה הראת קידם ספ' תורה
לפי שנ' על קבלת התורה והוא נתנ' בשבת רפב
ומוציאין ספר תורה וקורין שבעה דתניא
בפ הקורא את המגילה כל יום
שיש בו מוסף ואין בו יט כגון דח וחולו של מוע'
ארבע וב'ט חמשה ביום הכפורים ששה ובשנת
שבעה ולמעלה בתפלת החול בתכתי די' קרא'
התור וברכותיה אין פותחין משבע אבל מוסיפי
עליהן הכל עולין לבנין שבעה אפי' אשה וקטן
אבל אמרו חכמים אשה לא תקרא בצבור בפני
כבוד צבור ומפטיר בכעיא אם עולה או לאו
ואסיקנא דעולה לפיכך נוהגין בתעניות וביום
הכפורים כמנחה ובטבאב שהשלישי מפטיר
ביום שעולה לבנין ואין יכולין להוסיף על שלש
אכל בשבת וב'ט ויום הכפורים שיכולין להוסיף
נוהגין שבשבת השמיני מפטיר וב'ט הששי ויה
השביעי ואתי שפיר בין למד עולה בין למד אינן
עולה שאם עולה והוסיפו עליהם אין לחו שרגלי
יכולין להוסיף ואם אינו עולה הרי כבר קראו
שבעה לפניו הילכך קורא שבעה וגומר עמהם
הפרשה ואומר קדיש וחזר וקורא עם המפטיר
מה שקרא השביעי בתב הדם מרוטבבורק שאם
טעה שצ' וסיים הפרשה עם הששי ואמר קדיש
שאין צרי' לקרו' עוד אחר ולא יקרא עם המפטיר
מה שקרא עם הששי ויאמר אחריו קדיש שהרי
מפטיר עולה לבנין שבעה וא"ה הראש ז'ל הית
אומר שאין לומר קדיש פעם אחרת רפג
מה שאין מוציאין בשבת ב'ספרים לקרות
המוספין וביום השבת וכו' כמו שקורין
ב'ט פרש' קרבנות המוספין לפי שאין בפרשת
קרבנות מוסף שבת רק שני פסוקים ואין לקרו'
אלא מענינו של יום ועוד טעם אחר דאיתא
במסכת תענית אם הקב"ה לאברהם תקנתי להם

סדר קרבנות בזמן שקורין אותם לפני מעל אני עליהם כאילו הקריבום לפני ומוחל אני על כל עונות ובמוסף שבת אין קרבן לכפ' שלם עולות רפר ומפטירין בנביא מענינה של פרשה ואין פותחין מבא פסוקים כנגד ז' שקראו בתורה שאי פותחי לכל אחד מג' פסוקי ואי סליק ענינ' בבציר מבא פסוקי כגון עולותיכם ספו על זבחיכ' לא בעינן בא ואי איבא תורגמן אפי' לא קרא אלא עשרה פסוקים ש' שכל אחד חשוב כשנים חו' ותורגמן והאחרון חשוב כשלשה לפי שאחר שתרגמו ה' המתרגם חזר וקורא אותו פעם שנית ותקנו למפטיר ז' ברכות כנגד ז' שקראו בתורה ג' לפני ההפטר וד' לאחריה ג' שלפניה ב' מהם על קריא חתורה ואחת שלפני ההפטרה אשר בח' כנביאי טובים וכו' ופותחת וחותרת בברוך וד' לאחריה הראשונה פותחת בברוך וחותרת בברוך ומה שבפסיקים בשמגיעים לכל רבריו אמת וצדק לא מפני שהוא סיוס ברכה שהרי לא תקנו אל' ז' ואם הוא סוף ברכה אכ' הוה להו שמונה אלא בדאי במסכ' סופרי' שהיו נוהגין לומר שם דברי שבח וריצוי שנייה רחם והיא חותרת בברוך ואינה פותחת כדין ברכה הסמוכה לחברת' וכן השלישית שהיא שמתנו וחותרת בא' מג' דוד כדאיתא בפר' ערבי פסחים דצלות מצמיח קרן ישועה דאפטר' מג' דוד הרביעית על התורה וחותרת בא' מקדש השבת ואם חל ר"ח בשבת פ' וז' שאין המפטיר צריך להזכיר ולומר את יו' המנוח הזה ואת יום ר"ח הזה אבל אין צריך לחתול בשל ר"ח ויכוין כל אדם לברכת הקורא בתור' ולברכ' המפטיר שאין מתפללין בשבת י"ח ברכות וחסר הרבה ממאה ברכות ומי שיכוין לאלו הברכות יענה אחריהם אמן יהא לו בהם תשלומין וקטן יכול להפטר כדתנן המפטיר בנביא הו' פור' על

שם ואם היה קטן אביו או רבו פורסין על ידו ומחזירין סת' למקומו ונוהגין לומר בכפר' מזמור' הבו לה' בני אלים כשמחזירין הספר מפני שנא' על מתן תורה וגם ז' ברכות של שבת נתקנו כ' כנגד ז' קולות שנאמרו בו רפה וצריך לומר להשלים הפרשה עם הצבו דאמר' הונא בריה דרב יהושע אז' יונה אמר ר' אמי לעולם ישלים אדם פרשיותיו עם הצבור שנים מקרא ואחד תרגום אפילו עטרות ודיבון וכל המטיל פרשיותיו עם הצבור מאריכין לו ימיו ושנותיו אפילו עטרות ודיבון פיר' ר' שני שאין בו תרגום ולפירוש זה אפיראובן ושבעון וכיוצא בזה צריך לקרותו ג' פעמים ויש מפרשים דנקט עטרות לפי שיש ספרים שכתו' בהם תרגום ירושלמי ונקט עטרות ודיבון אעפ"י שאין צריכין כל כך תרגו ולפי זה ראובן ושבעון אין צריך לקרותו ג' פעמים ומכל מקום נהגו להחמיר כפר' ויש ואם לימד הפרשה כפר' חשן כמו תרגום שאין כוונת התרגום אלא שיבין הענין אבל אם קורא בשאר לעז לא וכל השבוע מיום ראשון ואילך חשוב עם הצבור כיון ש שמתחילין הפרשה ביום שבת במנחה מצוה מ המוכח שישלים אותה קודם שיאכל בשבת ואם לא השלים אותה קודם אכילה ישלים אחר אכילת קודם המנחה אבל משם ואילך כיון ש שמתחילין אחרת עבר זמנה של זאת רפו ולאחר שיחזרו הספר יאמר ש"צ קדיש ו יתפללו הצבור תפלת מוסף ש שלש ראשונות ושלש אחרונות וקדושת היום באמצע ונוהגין בספרד לומר למשה צוית ובאשכנז נוהגין לומר תכנת שבת מיוסדת על אלפא בית של תשרי על שם הגאולה דבתיב אשרקה להם ואקבצם ט ד

יש בה כ"א חבות עד אז מסיני כנגד וכו' השבת
ועולת שבת שיש בה כ"א תבו' רצית קרבנותיה
בשכיל שצריכין לחלל עליו השבת תקנו לומר
רצית קרבנותיה פירוש אף על פי שיש
בה חילול שבת רצית בהן ומחזיר שליח צבור
התפילה ואומר קדושה רבה וכן כתב רב
שרירא גאון אין אומרים קדושה רבה ופעמים
ב"ט ובשבת אלא במוסף ולא בשחרית ובמנח'
ואומר קדיש שלם ונוהגין לומר בספרד משנת
פרק אחד ואומר אחריו קדיש ונפטרין לבתיהם
לשלום וזמן תפילת המוסף מיד אחר תפילת
השחר שזמנה מתחיל בבקר שהיא כנגד קרבן
מוסף שזמנו מיד בבקר דבמסכת יומא מצריך
פסוק לומר שנשכים קידמין למוספין ואם לא
היה הפסוק היו מוספין בשרים למקודם א"ע נב
דכתוב בנשכי' בבקר אלמא דקרבן מוסף זמנו
מיד בבקר וכיון שזמנו בבקר טוב הוא להקדימ'
מיד אחר תפלת שחרית אע"פ שאין הלכה כרב
הונא דאמר אסור לאדם שיטעום קודם המוסף
מ"מ צריך להתפלל אותה קודם אכילה כדאיתא
במסכת תעניות בפרק שלשה פרקי גבי נשיאו'
בפי' שחרית ומוסף דלא שכיחי בהו שכרות
אלמא אין דרך לאכול קודם וכן כתב ר"ח התם
שמעינן מבא דאין אדם רשאי לאכול עד אחר
תפלת מוסף הילכך לא שכיח בה שכירו' חמנה
כל היום ומיהו עיקר מצותה עד סוף שבעה ש
שעות ואסור לאחריה לכתחילה ואם שבח ולא
התפלל עד שעבר כל זמנה כתב ר"ש בשם שאין
לה תשלומי אע"ג דבשאר תפלות שכח באחת
מהם ולא התפלל משלים אותה עם תפלה ש
שלאחריה שאני תפלת מוסף כיון שמוזכר בה
את יום חג פלוני הזה אין ראוי להתפלל אותה
אלא בזמנה ויש בה נשיאות בפי' וכל יחיד חיי
להתפלל אותה בין אם יש צבור בעיר או לא היו
לפניו שתי תפלות אחת של מנחה ואחת לשל

מוספין כגון שאחר להתפלל מוסף עד שש ש
שעות ומחצה שהוא זמן תפלת המנחה צריך
להתפלל של מנחה ואחר כך של מוסף ויא' הוא
דאמרינן שצריך להקדים של מנחה תחלה היינו
דוקא שצריך עתה להתפלל שתייהם כגו' שרצ'
לאכול ואסור לו לאכול עד שיתפלל מנחה
תחלה הילכך כיון שצריך להתפלל שתייה' של
מנחה קורמת שהיא תדירה וגם עתה עיק' זמנה
אבל אם אינו צרי' עתה להתפלל תפלת המנחה
יכול להקדים של מוסף ולאחר של מנחה עד
דמדומי החמה והתוספות אינן מחלקים שכתבו
שיש ליזהר כיום הכפורים כשמאחרין תפילת
יוצר עד לאחר ו' שעות ומחצה שיקדימו תפלת
המנחה לתפילת המוספין וה"ס כמ"ל כתב יש
מי שהורה שאין עושין כן בצבור כדי שלא יטעו
וא"א ה"א ש'ז' היה נוהג ביום הכפורים להתפלל
תפלת מוסף ביחיד כדי להתפלל אות' בזמנ' רפז
יש אבל יכול לילך לנחמו ולחוללה
ואם לבקרו ולא יאמר לו בדרך שאומר
בחול אלא יאמר לו שכח היא מלזכות ורפואה
קרובה לב ורחמי מרובים שבתו בשלום רפח
ויבחר לאכול קודם ו' שעות גרסי' בירו'
אחא ור' אבהו בשם ר' יוסי בר ר'
חנינא אסור להתענות בשבת עד ו' שעות ואין
צריך לומר שאסור להתענות בו תענית גמור
והא דאיתא בפ' אין עומדין הושב בתעני' בשבת
קורעו' גזר דינו של שבעים שנה מיירי בתעני'
חלום שאותו מותר בשבת לפי שנפשו עגומה
על חלומה שראה וחושב שיתבטל בשב' התענית
אם כן התענית הוא עונג לו ומ"מ צרי' להתענות
יום אחר שיתכפר על שביטל עיקר עונג שבת
ואין צריך שיהא התענית מיד ביום ראשון של
אחריו אלא לשירצה גרסינן בפרק כל כחבי
ובבדתו רב אומ' להקדים פירו' שיקדים למחר
לאכול בסעודת שבת ושמואל אמר לאחר ונ'

ונר' לי דלא פליגי אלא כל אדם לפי ענינו אם
 חזקדמה עונג לו כגון שנתעכל לו סעוד' הליל'
 יקדים ואם האיחור עונג לו כגון שעדיין לא נ
 נתעכל לו יאחר אמר ליה בריה דרב פפא לרב
 פפא כגון אנן דשביח לן חמרא ובשרא כל יומא
 במאי בשנייה אמר ליה אי רגיליתו לאקדומי
 אחורו ואין רגיליתו לאחורי אקדימו ר' זירא הוה
 מהדר אזורא דרבנן אמ' להו במטותא מניחו לא
 תחלוניה פיר' כשהיה רואה תלמידין שקובעים
 ללמוד בזמן הסעודה היה מזהירם שלא יבטלו
 סעודת שבת אין מתענין ולא מתריעין כו אפילו
 על הצרות שמתריעין עליהם חוץ מעל עיר
 שהקיפוהו גוים או נהר וכן על ספינה המטורפת
 בים וכן אפי' על יחיד הנרדף כפני גוי' או לסטים
 או רוח רעה ואפי' על אלו אין מתריעין בתפלה
 ותחינה אלא מתריעין להשמוע קול שיבואן ל
 להם לעזרה רפט

והיה שלחנו ערוך ומטה מוצעת יפה ומפ'
 פרוסה על הפת כמו בסעוד' הלילה
 ויקדש פי' שיברך בפה תחלה ואח' יברך המוצי'
 ואם אין לו יין יברך על השכר או שאר משקין
 תחלה ונרא' דאפי' לרב ברונא דאמר נטל ידיו
 לא יקדש דחוקא בקידוש הלילה קאמר דשייך
 ביה הפסק טפי אבל בקידוש היום כיון שאינו
 אלא בורא פרי הגפן מורה שיכול ליטול ידיו
 קודם אבל היום במזל כת' מצוה לברך על היין
 בשב' קודם שיסעו ומברך בורא פרי הגפן בלב'
 ושותה ואח' נוטל ידיו וסועד וצריך שהיה גם
 זה הקידוש במקום סעודה ושלא יטעום קודם
 וראיתי א' א' צל שהיה שותה מים בבקר קודם
 תפילה שכיון שלא חל עליו עדיין חובת קידוש
 עד לאחר תפלה אינו אוכרו מלטעום ומשום
 אותי השלכת אחרי גוי' ליכא דבמים ליכ' גאוח
 וגמור סעודתו ויברך ומהגין באשכנו שכניחין
 השלחן ערוך כל השבת לכבוד שבת רצ

ויכין

להרבות בפירות ומגדים כל הוי
 כדי להשלים מנין מאה ברכות ש
 שחסרים כתפלת יח ואם רגיל בשינת הצרים
 אל יבטלנה כי עונג הוא לו ואחר השינ' קובעים
 במדרש' כדאית' במדרש אמר' תורה לפני הקב"ח
 רבנו של עולם כשיבנסו ישראל לארץ זה רץ
 לברמו וזה רץ לשדהו ואני מה תהא עלי אמר
 לה יש לי זוג שאני מזויג לך ושבת שמו שהם
 בטלים במלאכתם ויכולין לעסוק כך על כן צ
 צריך שיקבעו מדרש להודיע לעם את חוקי
 האלדים ואת תורותיו ואסור לקבוע סעודה ב
 בזמן בית המדרש כדאית' כגיטין כ' השולח אמ
 רבה כהני תלת מילי נחתי בעלי בתים מנכסיהו
 וחד מיניהו דקבעי סעודתא בשבתא בעידן
 בי מדרשא רצא

ויהא

זהיר מאד לקיים סעודה שלישית
 דאמר ר' שמעון בן פזי אמר' יהושע
 בן לוי משום בר קפרא כל המקיים ג' סעודות
 ניצול מן פרעניות כחכלו של משיח ומדינ' של
 גיהנם וממלחמת גוג ומגוג ואומר ר' יוסי יהא
 חלקי על מקיימי שלש סעודות בשבת ואף אם
 הוא שבע הרבה יכו לקיים אותה בכביצה ומיהו
 אם אי אפשר לו כלל לאכול אינו חייב לצער
 עצמו וכן כתב ה"ח במזל ואם הוא חולה ברוב
 אכילה או שהוא מתענה פטור משלש סעודות
 והחכם עניו בראשו שלא ימלא בטנו בסעודות
 הבקר כדי ליתן מקום לסעודה שלישית וזמנה
 משהגיע זמן המנחה דהיינו כו' שעות וכחצה ו
 ולמעלה ולא קודם הילכך אותם שמפסיקין ב
 בסעודת שחרית לחלקה לשנים ועדיין לא הגיע
 זמן המנחה אינן מקיימין מצות ג' סעודות אבל
 הגיע זמן המנחה יכולי לעשותה מיד אחר סעוד
 שחרית וכן היה עושה א' א' ה' אש זל וזה מברך
 ברכת המזון וזהו נוט' ידיו ומברך עליהם ומבר'
 המציא וזהו אומר שיותר טוב לעשות כן כיון ש

שנמשכה סעודת הבקר עד אח' המנחה ואם לא
 היה עושה פיר השלישית לא היה יכול לאכול
 אחר כך אלא אכילה גסה וז'ת הנהג שלא לאכול
 בשבת בין מנחה לערבית משום דאיתא במדר'
 כל השותה כים בשבת בין השמשות באלו גזול
 המתים ועל כן הנהיג לעשות סעודה שלישית
 קודם המנחה והל' בס'ל כתב הולך לבית
 המדרש וקורא עד המנחה ומתפלל מנחה ואח'
 כך קובע סעודה ונראה דהכי עדיף טפי דביון
 שהגיע זמן המנחה אסור לאכול עד שיתפלל
 וכתב הל' במזל שגם בסעודה שלישית קובע
 על היין ובוצע על שתי ברכות וא"א הראש ז'ל
 לא היה מברך על היין קודם משו' דאיתקש יום
 ללילה לענין קידוש מהלילה סגי בחד זימנא
 אף ביום נמי סגי בחד זימנא אבל היה בוצע על
 שתי בכרות ואית' בירושלמי במכילת דבסעוד'
 שלישית צריך לפחות בכר אחד שלם משום ד
 דביום ששי ירד לכל אחד שני עמרים ומכל ע'
 עומר עשו שתי בכרות הרי ד' לשני עמרי' אבל
 אחד בערב שבת ואחד בליל שבת ואחד בבקר
 הרי נשאר לו אחד שלם לסעודה שלישית וז'א
 שיוכל להשלים סעודה שלישית כמיני תרגימ'
 פי' מאכל העשו מחמשת מיני דגן כדאמר' גבי
 סוכה לר' אליעזר שצריך יד סעודות בסוכה ו
 ואם השלים במיני תרגימא יצא וז'י היה אומר
 כיון דילפינן ג' סעודות מג' פעמים היום דכתיבי
 גבי מן צריך לעשותה בפת רצב
סדר מנחה אמר ש' אשרי יושבי ובא ל'
 לציו' וקדיש ואומר פסו ואני תפילתי
 לך ה' עת רצון על פי המדרש ושיחו בי יושבי
 שער ונגינות שותי שכר וכתיב בתריה ואני ת
 תפילתי לך ה' עת רצון וגו' א"א דוד לפני הקב"ה
 רבונו של עולם אין אומה זו כשאר אומ' העולם
 אומות העולם כששיתין ומשתכרים הולכין ו
 ופוחין ואנו לא כן אלא אף על פי ששתינו ואני

תפילתי לך ה' וכספר' נוהגי' לכופלו ואין נוהגין
 כן באשכנז וצרפת ומצ'אי' ספר תורה כדאיתא
 בירושלמי עזרא תקן לחם לישראל שיהו קורי'
 בתורה בשבת ובמנחה ובשני ובחמישי ותנן כ'
 בפרק הקורא את המגילה בשבת במנחה בשני
 ובחמישי קורין ג' אין פוחתין מהן ואין מוסיפין
 עליהן ואין מפטירין בבניא וקורין י' פסוקים מ'
 מפרשה הבאה דתניא במגילה בפרק בני העיר
 במקום שפוסקין שבת שחרי' שם קורין במנחה
 במנחה שם קורי' בשני בשני שם קורין בחמישי
 דברי ר' מאיר ר' יהודה אומר במקום שפוסקין
 בשבת שחרי' שם קורין במנחה בשני ובחמישי
 ובשבת הבאה והכי הלכת' ומתפללין ג' ראשונים
 וג' אחרונות וקדושת היום באמצע אתה אחד
 יבולה ויש בו כד' תיבות ממו שיש בפרשת זכו
 את יום השבת לקדשו עד ויקדשו מי בעמך
 ישראל גוי אחד בארץ איתא במדרש ג' מעידין
 זה על זה הקב"ה ישראל ושבת הקב"ה ישראל מ'
 מעידין על השבת שהוא יום מנוחה ישר' ושבת
 מעידין על הקב"ה שהוא אחד הקב"ה ושבת
 על ישראל שהן יחידין באומות ועל פי זה נתקן
 אתה אחד ומה שתקנום בשבת ג' עניני תפלות
 אתה קידשת ישמח משה אתה אחד וכי' לא ת
 תקנו אלא אח' את' בחרתנו מפני שאלו ג' תפלו'
 תקנום כנגד ג' שבתות אתה קדשת כנגד שבת
 בראשית כמו שמוכיח מתוכו ישמח משה כנג'
 שבת של מתן תורה דלכולי עלם כשבת ניתנה
 תורה ואתה אחד כנגד שבת שלעתיד ונוהגין
 בכל המקומות לומר ג' פסוקי של צדקתך וכת'
 רב שר שלום השעם שתקנו לומר צידוק הדין
 על שבת משה רבי' באותה שעה וגם נהגו שלא
 לקבוע מדרש בין שתי התפלות משום חכם
 שמת כל בתי מדרשות בטלים ומה הטעם נמי
 הנהיג ד'ת שלא לקבוע אז סעודה ויש מדרשי'
 שמוכיחים שלא מת באותה שעה ומה שאומרי'

צדקתך בשביל הרשעים שחוזרין לגיהנם ב
במוצאי שבת ונוהגין בספר לומ' תחלה צדקתך
צדק לעולם ואחריו וצדקתך אלרים ואחריו צ
צדקתך כהררי אל ובאשכנז אומרים תחלה צ
צדקתך כהררי אל ואחריו וצדקתך אלדי ואחריו
צדקתך צדק לעולם וזה נכון וזה שבוה הסדר
כתובים בספר תהלים ונוהגין באשכנז לומר
פרקי אבות במנחה וכן כתב רב עמרם ובספר
אומרים אותם בשחרית טעה ולא התפלל כנח'
בשבת מתפלל במוצאי שבת שתים של חול מ
מבדיל בראשונה שיש להקדים אותם שזמנה
עתה ואינו מבדיל בשנייה לתשלומי' שהיא של
שבת ואם לא הבדיל בראשונה והבדיל בשנייה
שנייה עלתה לו ראשונה לא עלתה לו דכיון
דלא מבדיל בראשונה גלי דעתי שכיון בראשונ'
לשם תשלומין ובשנייה משום חובתו ואין לו
להקדים אותה של תשלומין לחובת הזמן וצרי'
להתפלל פעם שלישית בשביל אותה של ת
תשלומין ואם הבדיל בשניהם או לא הבדיל כ
בשום אחת מהם יצא והם בטעה ולא התפלל
מנחה כלל אבל אם טעה והתפלל י"ח ברכות ו
ולא הזכיר של שבת כת' ד"א ע"פ שלא יצא באות'
תפילה ואילו נזכר מבע' יום היה צרי' להתפלל
ז' ברכות אפי' הכי לא יתפלל במוצאי שבת ש
שתים כיון שכבר התפלל י"ח ברכות וחכמי פ
פ' רובינא היו אומרי' כיון שלא יצא ידי חובתו
באותה תפילה הרי כאילו לא התפלל וצריך ל
להתפלל שתים לערב וכתב א"א הראש ז"ל ו
והדבר מובדע לכך היה אומר הריונה שהנכון
לציאת ידי ספק ולהתפלל אותה לערב כתורת
גדבה ואין צרי' לחדש בה דבר דכיון שכתפלל
אותה מספק אין לך חדוש גדול מזה רצנ
סדר ערבית ובאחרין אותו כדי להוסיף
סחול על הקדש דאמר ר' יוסי יהא
חלקי עם מוצאי שבת בצפורי שהיתה יושבת

בהר והיה נראה להם יום גדול עד צאת הכוכבי'
ולכך היו מאחרין במוצאי שבת וב' מ' זמן יציאת
השבת להיות מותר במלאכה הוא משישלי בין
השמשות דר' יוסי והוא אחר בין השמשות דר'
יהודה שהוא ג' חלקי מ' ל אחר שקיעת החמה
נמצא אחר שקיעת החמה כדי להלך אלף ותק'
אמה מותר בעשיית מלאכה מי שהוא אנו' כגון
שצריך להחשיך על התחום לדבר מצוה יכול
להתפלל של מוצאי שבת בפלג הבנח ולמעל'
ולהבדיל מיד ומיהו לא יברך על הנר וגם אכר'
בעשיית מלאכה עד הלילה דגרסינן בפרקתפל'
השחר אמר שמואל מתפלל אדם של מוצאי ש
שבת בשבת ואומר הבדלה על הכוס רב צלי
של מוצאי שבת כשב' וכן ר' יע' והיו מבדילים
על הכוס ופי' רבי האי בגו' שהיה להם שום אונס
שלא היה להם יין להבדיל במוצאי שבת או ש
שהיו צריכין להחשיך על התחום לצורך מצוה
כגו' על עסקי מת או כלה כי דבר פשו' הוא שלא
היו במהרין להתפלל של מוצאי שבת בשבת
אם לא בשביל אונס ופי' דסבירא להו דמפלג
המנחה ולמעלה הוא זמן תפלת ערבית הילכך
היו מתפללים והיו במתינין מלקרות שמע עד
צאת הכוכבים אע"פ שלא היו סוככין גאולה ל
לתפילה לא היו הושי' כיון שהוא אנוס' וקורין
שמע בברכותיה וכתפללין י"ח וכתב הר"ף גיאת
ובין שנהגו כל ישראל כרבנן שאין מתפללין
ערבית אלא כשחשבה אין להתפלל של שבת
בע"ש ולא של מוצאי שבת בשבת ואין לקדש
ולהבדיל אלא בכניסת יום וכיצאיתו בין יין מצי
בין אינו מצי דקידו איפש' בפת והבדל איפשר
לבחר רצנ **ואומר** הבדלה בהונן
הרע ועל כן אין מתפללין ה
הביננו במוצאי שבת בפני שצריך לזכ' הבדלה
בברכת חונן הרע ואם טעה ולא הבדיל כתפלה
אין צריך לחזור מפני שצריך להבדיל על ה

דקיימא לן המבדיל בתפילה צריך שיכבדיל על
הכוס והמבדיל על הכוס צריך שיכבדיל בתפילה
ואם טעה גם בכוס כגון שטעם קודם שיכבדיל
צריך לחזור ולהתפלל ולהבדיל בתפילה אע"ג
דקיימא לן טעם מבדיל פיר' שיכול להבדיל על
כוס אחר שאכל מ"מ כיון שאכל באיסור קרינא
ביה טעה וצריך לחזור ולהתפלל ואם נזכר קוד
שומע תפלה כתב ה"ם כמ"ל יש מי שהורה
שמבדיל בשומע תפלה כתב בה"ג כיון שעטם
שאין צריך לחזו ולהתפלל מפני שצרי' להבדיל
על הכוס אם כן אם אין לו כוס צריך לחזור ול
להתפלל וכתב ה"י אף אם אין לו כוס הלילה
יודע שיהיה לו למחר אין צרי' לחזור ולהתפלל
אלא אם כן סכור שאף למחר לא יהיה ולפי זה
אף בט' באב שחל להיות באחד בשבת אם טעה
ולא הבדיל בתפילה אין צריך לחזור ולהתפלל
כיו' שמבדיל על הכוס במוצאי ט' באב ודיכ' שיש
לו כוס שאין צריך לחזו ולהתפלל מיד כשיסי' י'
הברכה אין לו לחזור אעפ"י שלא פתח בברכה
שלאחריה וה"ל אלחנן כתב כל זמן שלא פתח
בברכה שלאחריה חוזר וכן בכל הדברים שאין
צריך לחזור בשבילם כגון על הניסים בחנוכה
ובפורים ויעלה יבא בליל ד"ח ועננו וז"ת כתב
שאפי' פתח בברכה שלאחריה חוזר אם ירצ' וכן
עשה מעשה וחזר לאחר מודים ברבר שאם לא
אמרו אי' מחזירי וא"א הראש ז"ל כת' דלא מסתבר
כלל כיון שאם עקר רגליו אינו חוזר לראש גם
אם סיים הברכה אין חוזר לעבודה ואיפש' שות'
היה כפ' אין מחזירין אותו אינו חייב לחזור אכל
אם ירצה לחזור חוזר ומיהו גם זה יתכן שאם ס'
סיים תפילתו שיכול לחזור לראש דלא גרע מ'
בתפלת נדבה אבל באמצע תפלה כיון שאינו
חוזר לראש נר' לי דהוי הפסק אם חוזר עכ' רצח
ונוהגין לומר ויהי נועם לפי שהוא מזמו'
של ברכה שבו בירך משה רבינו

לישראל בשעה שסיימו מלאכת המשכן ונוהגין
לכפול פסוק אורך ימים אשבעוהו שעל ידי כן
נשלם השם הוצא ממנו ואומר סדר קדוש לפי
שהוא זמן חזרת רשעים לגיהנם ששבתו בשבת
ועל כן מאריכין בעניני תפלות כי ממתנין להם
שיסיימו בגסיה אחרונה של ישראל תפלת ועל
כן נוהגין במקצת מקומות להאריך הרכה ביה
נועם וסדר קדושה וכן כת' רב עמרם זה שנהגו
לומר ויהי נועם וקדושה דסדרא בנעים ובאריכו'
נועם באפוקי שבתא כדי שישתהו ישר' בהשלם
סדריהם כדי להאריך לרשעים מלחזור לגיהנם
דבמוצאי שבת צועק הממונה על הרוחות חזרו
לגיהנם שכבר השלימו ישראל את סדריהם
ומתחילין כואתה קדוש לפי שאין גאולה בלילה
ונוהגין באשכנז כשאין אומרים ויהי נועם כגון
שחל י"ט באמצע השבוע או אין אומרים גם כן
סדר קדושה וכן כתב רב שלום אין אומרי' ויהי
נועם אלא ממוצאי שבת לחול ולא במוצאי י"ט
ואפי' חל י"ט באמצע השבת או צום כפור דליכא
ששת ימי המעשה אין לומר ויהי נועם במוצאי
שבת כיון דאמר ומעשה ידינו תרי זמני בענין
שיתא זמני בולא דחולא וכל היכא דליכא ויהי
נועם אין אומרים סדר קדושה ואין נוהגין כן
בספרד אלא מתחילין פסוק אורך ימי אשבעוהו
וגו' ואתה קדוש ומבדיל ש"צ להוציא מי שאין לו
זין שיוצ' בזה ידי חובתו דאעפ"י שמבדילי' בתפל'
צריך להבדיל על הכוס ורגילין להחביד אליהו
ופי' בעל הכנדיג הטעם לפי שהוא עתיד לבשר
הגאולה ואיתא בעירובין מוכטח להן לישראל
שאין אליהו בא לא בערבי שבתות ולא בערבי
ימים טובים ועל כן אנו מתפללין כיון שעכר ה'
השבת ויכול לבא שיבא ויבשרנו ונוהגים לומר
פסוקים של ברכה כגון יפתח ה' לך את אוצרו
הטוב כדי שיתכבדו במעשה ידום רצו

סדר המבדיל בין כשמים נר הבדלה יברך
 בור' פרי הגפן על כוס של יין שלם
 שלא יהיה פגום ואם אין ליין איתא כפידקי
 ר' אעזר אבר' ר' מונא כיצד אדם חייב להבדיל
 מקרי ידו לאור הנר ואומר בורא מאורי האש
 וכתן שמרחיקידו מן האש אומר בא' אמ' ה
 המבדיל בין קודש לחול ואם אין לו יין ואין לו
 שמן לנר פוש' ידו לאו האש ומסתכל בצפרנים
 שהן לבנות מן הגוף ומברך כורא מאורי האש
 ואם היה בדרך פושט ידו לאור הכב' שהן מן
 האש ומברך כורא מאורי האש ואם נתקדשו ש
 שמים בעכים תולש אבן מן האדם ואומר הבכדי'
 בין קודש לחול וכת' רב עמרם ואין לא סבירא
 לן הבי אלא אין מבדילין אלא על היין ואפי' על
 הפת אין מבדילין וכן פירשו התוספות שאין
 מבדילין על הפת אבל מבדילין על השכר אם
 הוא חמר מדינה והגאונים כתבו אע"פ שאין מ
 מבדילין על הפת אם חל י"ט במוצאי שבת מ
 מבדילין עליו בין שמקדשין עליו הקידו' עיקר
 ואנכ הקידוש מבדילין גם כן עליו ומי שאין לו
 יין ומצפה שיהיה לו למחר לא יאכל עד למחר
 שיבדיל ואם אין לו אלא כוס אחד ואינו מצפה
 שיהיה לו למחר וות' מוטב שיאכל קיד' שיבדיל
 ויברך עליו ב' ואחר כן יבדיל עליו בסדר ה
 ההבדלה ממח שיבדיל ויבר' ב' בלא כוס שבה
 טעונה כוס ר' צדוק אומר כל מי שאינו מבדיל
 על היין במוצאי שבת או שאינו שומע מאחרים
 שמבדילין אינו רואה סימן ברכה לעולם אבל
 המבדיל על היין או שומע מאחרים שמבדילין
 הב' קוראו קרוש ועושהו כגולה שכ' והייתם
 לי סגולה מכל העמים ואומר ואבדיל אתכם מן
 העמים ואמר ר' יוחנן שלשה מנחלי העולם
 הבא הדר בא' והמגדל כניז לתלמוד תורה ו
 והמבדיל על היין במוצאי שבת והוא דשייר מ
 מקדושא לאבדלתא וילכך מאן דאית ליה חד

כסא וליה ביה שיעור קדושא ואבדלתא שבק
 ליה לאבדלתא וקדושא מקדש אריפתא דכי ת
 תקינו רבנן אבדלתא אחמרא תקינו ונר חנוכה
 יין להבדלה נר חנוכה קוד' דאיפשר לאבדולי
 בתפלה ר' צו **ומברך** על הבשמי'
 אם יש לו ואם אין לו
 צריך לחזור אחריהם שאין מברכין עליהן אלא
 להשיב הנפש שהיא כואבת מציצת השבת ואין
 מברכין על כשמים של בית הבסא ושל כמים
 דלאו לריח עבידי ירושלמי הד' דתים כשנותנין
 למעלה ממפתו של מת אבל נתונין למטה מ
 מברכין שאני או' לכבו' חיים הם עשויין ואין מ
 מברכין על כשמים של אומות העולם דסתמן
 לעז' ונהגו לבר' על עצי הדס וסמך לדבר כל
 שומר שבת מחללו וסמין ליה תחת הסרפר
 יעלה הדס ויש מנתני טעם לדב' כיון דאיתעביד
 בית חדא מצוה של הלולב נייעביד ביה מצוה
 אחריתי כדאיתא בעירובין רב אמי ורב אחי כד
 מיקלע להו ריפתא דעירובא הו' מברכין עליה
 והמוציא אמר' הואיל ואיתעביד בה חדא מצוה
 דעירובא נייעביד ביה מצוה אחריתי וכת' ה' ה'
 אפרים אני איני מברך על הדס שוטה שלבו י
 יבש ואין בו ליחלוחית של ריח ויש לי זכויות
 קטנה ובה מיני כשמים ועליה אג' סכרך עכ'
 ומי' נהגו בכל המקומו' לברך על ההדס ומנהג
 אבותינו תורה וכת' עוד ר' אפרים מי שאינו
 מריח ומבר' על הכשמים הוי ברכה לבטלה ואף
 להוציא בני ביתו אינו יכול ולא דמי לקדושא
 ואבדלתא וברכת המוציא של מצוה שזן חובה
 אבל זה אינו אלא מנהג בעלמא ולא נהירא ש
 שהרי פורס אדם פרוסה לבני ביתו אף על פי
 שאינו אוכל עמהם ודתם כאי חובה איכא וכן
 הורה לי א"א ה"אש ז"ל ר' צח
ומברך על הנר בורי מאורי האש אם יש
 לו ואינו צריך לחזור אחריו

שאין מברכין עליו לא לזכר שנבר' האו' במוצאי
 שבת ומצוה מן המוכח לבר' על אכוקה ונוהגין
 להסתכל בצפרנים וכן איתא בפירקי ר' אלעזר
 וסמך מהא דתנן אין מברכין על האו' עד שיאותרו
 לאורו וכמה אמר עולא עד שיכיר בין סלע ל
 לפונדיון ועל כן מסתכלין בצפרנים לראות ש
 שיוכל ליהנות ממנו ולהכיר בין מטבע למטבע
 כמו שמכיר בין צפורן לבשר וכן כת' רב עמרם
 אמר רב גטרנאי בבוא מאורי האש כך עושין
 בשתי ישיבות חבישין לבפות הידים כדי שיהנו
 מן חמר ואמר רב האי ברכת האור חובה על כל
 מי שמכיר בין שני דברים שאין ניכרין ונהגו ה
 הראשונים להביט בשרטוטי הכפים עד שיכיר
 ביניהן מפני שהן מצוין ושמענו מזקני' שאומרי'
 שיש בשרטוטי פכת היר סימן להתברך בו ועו'
 מנהג אצלנו להביט בצפרנים ואומר מפני שהן
 פרות ורבות לעולם ואין לא מתרמי ליה כוס
 כשיראה האש ונהנה לאורו מברך כורא מאורי
 האש אין מברכין על אור של עץ ואין מברכין לא
 על האור ששבת ממלאכת איסור הילכך אין מ
 מברכין על אור של גוים וגוי שהרליק מישראל
 במוצאי שבת או ישראל מגוי מברכין עליו אבל
 גוי שהרלי' מגוי אין מברכין עליו היה הולך חוץ
 לכרך וראה אור אס רובן גוים אין מברכין עליו
 ואם רובן ישר' או אפי' מחצה על מחצה מברכין
 עליו אור שהודלק בשבת ליולדת או לחולה
 מברכין עליו כיון שהודלק כהיתר וכן עשית
 שהיתה דולקת והולכת מערב שבת מברכין ע
 עליה במוצאי שבת מברכין על האור היוצא מן
 הצצים ומן האכני' אף על פי שאין מברכין עליו
 במוצאי י' נחלי' שבוערו כל כך שאילו מכבים
 קיסם ביניהם הוא נדלק מברכין עליהן והוא ש
 שעשוין להאיר ואם אינן כוערות כל כך אין מ
 מברכין עליהם איר של כבשן בתחלת שרפת
 האבני' אין מברכין עליו שאו' אינו עשוי להאיר

ולכסוף אחד שנשרפו אז נעט' להאיר ומברכין
 עליו בר של בית הבנסת פלישי אס יש שם אדם
 חשוב אין מברכין עליו שנעשה לכבודו ולא ל
 להאי' ואם אין שם אדם חשוב מברכין עליו וי' מ
 איפכא דכשיש שם אדם חשוב מברכין עליו ש
 שנעשה להאיר לו וכשאין שם אדם חשוב אין
 מברכין עליו שלא נעשה אלא לכבוד שכינה ו
 ואם יש שמש שאוב שם בכל ענין מברכין עליו
 שנעשה להאי' לו והוא שלא תהיה לבנה זורחת
 שאם יש לבנה אז אין צריך לאורה ולא נעשה
 לו לכבוד אין מברכין על האור של מתי' שאינו
 עשוי להאיר הילכך מת שהיו מוליכין לפניו נר
 אלו הוציאוהו ביום והוציאוהו בלילה כנר אין מ
 מברכין עליו כיון שגם ביום היו מוליכין לפניו
 אם כן הוא לכבוד אף על פי שצריכין לו עתה
 בלילה וכ' מוליכין לפניו ביום אם הוציאוהו
 בלילה כנר מברכין עליו שאותו הוא להאיר ו
 וסומא כתב אבי העזרי שאין לו לכרך דהא אין
 מברכין עליו עד שיאותרו לאורו וכמ' אס' עול' עד
 שיכיר בין איס' לפונדיון למא כל זמן שאינו נהג
 כשיעור הזה אין לו לבר' היו יושבי בבית המדרש
 והביאו לפניהם אור אחד מברך לכולם יצט
נוסח הכדלה בא' אמר המבדיל בין קודש
 לחול ובין אור לחושך ובין ישראל
 לעמי' ובין יום השביעי לששת ימי המעשה בא'
 המבדיל בין קדש לחול ירושלמי צרי' לומר אחר
 ההכדלה החל עלינו את הימי' הבאי' לקראתינו
 לשלום ותשמיענו בהם ששון ושמחה והגיענו
 ולמרנו והעונין אמן צריך שיתנו עיניהם בכוס
 וכנר סדר רב עמרם מביאין לו בוס ואכוקה של
 אור ומברך כורא פרי הנפן וכורא מאורי האש
 ומבדיל בין קדש לחול ואמר חשבקות אנא מ
 משבענא עליך פותה שר של שכחה שתהי' לב
 טפס ממני ותפליה על טוריא דמתא כשם שמא
 קדישתא אר'מס אר'מס אגסיסאל ופתחאל

ונח מצא חן בעיני ה' והיה דוד ככל דרכי משכיו
וה' עמו ואומ' שיר המעלות אשא עיני על ההר
עד מעתה ועד עולם כראשית ברא אדום וגו' ה'
צבאות עמנו וגו' אלדינו ואלדי אבותינו החל ע'
עלינו את ששת ימי המעשה הבאים לקראתינו
לשלום חשוכים מכל חטא ופשע ומנוקים מכל
אשמה ועון ורשע ומדוכקים בתלמוד תורתך
וחנוכי דעה ובינה והשכל מאתך והשמיענו בהם
ששון ושמחה ולא תעלה קנאתינו על לב אדם
ולא קנאת אדם תעלה על לבנו וכל היועץ ע'
עלינו ועל עמך ישראל עצה רעה בטלה וכטל
עצתו ברכתי ה' הפיר עצ' גוים עוצו עצה ותופר
וגו' רבות מחשבות בלב איש ועצת ה' היא תקום
כי ה' צבאו יעץ ומי יפר וכל הזעף עלינו עצה
טובה קיימו וקיים עצתו כאמור וחנותי את אשר
אחזן וריחמתי את אשר ארח' ברוך המפר עצות
דעות מעלינו ומעל כל עמו ישראל וקי' עלינו
עצתו ועצתם של צדיקים לטובה ברוך שלא
עזבנו כן ה' אלהינו אל יעזבינו ואל יטשנו ואל
יכלימנו ואל יחפירנו לא בעולם הזה ולא בעולם
הבא ועם הצדיקי נפטר בשל' חנה אל ישועתי
אבטח ולא אפחד כי עזי וחזקת יי' ה' ויהי לי ל'
לשועה ושיתה מלא לוגמיו ומטעים בני ביתו
ורב סעדיה כתב אין צריכין בני ביתו לטעום
בכוס של ברכה וכת' עוד רב עמרם אנו נחגין
להטיל מים בכוס של ברכ' לאחר ששותי אותו
ושוטפין אותו ושותהו ושמענ' מרבתינ' שמצוה
לעשות כן לפי שירי מצוה מעכבין הפורענוס
ומה שיטתיו מן המים מטילין על ידינו ומעבירין
אותו על עינינו לחבב המצוה אסור לאכול שום
דבר או אפי' לשתו יין או שאר משקין משתחש'
עד שיבדיל בין בלילה בין למחרתו ומים מותר
לשתות אבל אם היה יושב ואוכל בבקעוד יום ו'
וחשכה לו אין צריך להפסיק ואם היה יושב ו'
ושותה וחשכה לו צרי' להפסיק טעם ואכל קודם

שהבדיל יכול להבדיל אהב שכח ולא הכדיל ב'
במוצאי שבת כתבו הגאונים שאינו יכול להבדיל
לא כל יום ראשון ולא יותר וכן כתב הרי"ף גיאת
והתוספות כתבו שבבדיל עד סוף יום השלישי
וכן כת' רב עמרם ודווק' בור' פרי הגפן והבבדיל
בין קודש לחול אבל על הבשמים והאש אינו מ'
מברך אלא במוצאי שבת ת' כהנ' הג' דמבדיל
ביום ראשון דלא טעים מידי אבל טעם מידי
לא ואע"ג דקיים לן טעם מבדיל ה"כ היכ' דאכד'
לאורתא אבל אין מבדיל למחר אי טעים מידי
אינו מבדיל ואינו יודע מה יש בין לילה ליום ל'
לענין אי טעם מבדיל המבדיל על היין על שלחנו
פוסט היין שבתוך הזמן שאין צריך לברך עליו
וגם אין צריך לברך ברכה אחרונה על כוס של
הבדלה ואם אין לו לא כוס אחד וכבוד שיביאו
לו יין יותר והבדיל על אותו כוס ואחר כך לא
הביאו לו יותר ובירך ברכת הזמן בלא כוס צ'
צרי' לברך ברכה אחרונה על הכוס של הבדלה
ואפי' לסברת א"א הראש ז"ל שכתבתי למעלה ג'
גבי קידוש אין צריך לברך אחר כוס של קידוש
הבדלה שאני שאינה צורך סעודה וכתב ה"ם
מיוטנבורק שצריך ליזהר שלא יביא הלחם ל'
לשלחן עד אחר הבדלה ואם הביא פורס עליו
כפה ומכסנו לפי שהוא מוקדם בפסוק וצריך
להקדימו אם לא יכסנו אסור לעשו' שום מלאכה
קודם שיבדיל ומיהו אפי' לא אכ' אלא בא" אכ"ה
המבדיל בין קדש לחול שרי וכתב רב עמרם ד'
דווקא אם רוצה לעשות מלאכה קודם תפלה א'
אכל לאחר תפלה אין צריך לברך אע"פ שלא
הבדיל על הכוס וכן פ' ר' שיופי' עוד אפי' אכ' ה'
המבדיל בין קדש לחול בלא ברכה שרי אבל
מלשו' א"א ז"ל משמע אע"פ שבבדיל בתפלה אסור
ב מלאכה עד שיבדיל אפי' בלא כוס ויאמר בא"ה
אמ"ה המבדיל בין קדש לחול שצריך לומר ח'
הזכרת השם ומלכות וכן כתב בה"ג שצריך כח

בה הזכרת שם ומלכו גרסינ' כפר' מקום שנהגו
העושה מלאכה במוציא שבתות וימים טובים
אינו רואה סימן ברכה ודוק' קוד' הברלה קאמר
כדאית' בירושלמי נשי' דנהני דלא למעבד ע
עבודתא בדיש ירחא מנהגא באפוקי שבתא לא
מנהג' עד שתתפני סדרא פי' עד שישלימו סדר
התפלה מנהג' יש נוהגין לומר בכל מוצאי שבת
כל הפסוקי שמוזכר בהם אליהו ואומר' שהוא
טוב לשבח' רהיו דרכי מצליחין ש
יסדר אדם שלחנו במוציא שבת
אפי' אינו צריך אלא לכזית כדי
ללות השבת שא
באתי לכתוב הלכו שבת תרכה
על המלאכה כי הלכתא רבתי ל
לשבת וגם ארבעי' אבו מלאכות
חסר אחת ותולדותיהן ידועות ואיני צריך ל
להארי' כהן ולא בשיעוריה' שלא נאמרו שיעורין
לא חיוב אכל איסורא איכא בכל שהוא על כן
לא אכתוב אלא דברים הצריכין ואסדר יחד ד
דברים הדומי' ואתחיל בהילוך על סדר הפסוק
אם תשיב משבת רגלך היאך יהא הלכו בשבת
ובמה האיש יוצא ותקון בגדיו ובמה האשה
יוצאה והעבד והעבדה ואיסור חפציו והדיבור
בה' והיתר חפצי שמים וטלטול כי מזה למדו
חכמים איסור טלטול כיון שהזכיר הנביא שלא
יהא הילוך ושיחה של שבת בהילוך ושיחה של
היל' כ' ש' לא יהא טלטול של שבת בטלטול
של חול כדי שלא יהא כיום חול ויבא לפנו' כל
חפציו מפינה לפינה שהרי הוא בטל ויב' דבר
להתעסק בו ונמצא בטל משכית שבת ואחר
כך בנין אהל וצידה וקשירה ובישול וכרירה ו
וסחיטה ותקון באכל אדם ומאכל בהמה ודבר
הנצו' בשבת לצורך גוי או לצורך ישראל או
הביאו כחץ לתחום ושאר דברים שעשאו' ל
לצרכו ורחיצה וסיכה וכל רפואה ופיקוח נפש

לעולם

אם

ויולדת וצרכי מילה וחולדת כדמא ורפואתהו
ופינוי מקום לאורחים וחצלה מפני הדלקה ו
ומעטמה לכות שבת בלא סדר וחילוק ד' רשין'
ומעט מדיני חוצאה ודין קרפף סאתים או יותר
וענין מחיצות וכל דיניה וחבשר מבוי וכל דינה
ועירוב חצרות וכל דיניו ושינופי' מבואות וכל
דיניו ועירובי תחומין וכל דיניו כתיב אם תשיב
משבת רגליך ודרשו חכמי' ז"ל שלא יהא הילוך
של שבת בהילוך של חול על כן אין לו לאדם
לרוץ בשבת בדרך שעושה כחול אבל אם רץ
לדבר מצוה כגון לב' או כיצא בו מותר כחו'
בספר המצות בחורים המתענגים בקפיצתם ו
ובמרוצתם מותר וכן לראו' כל דבר שמתענגו'
בו מותר לראותו היה הולך וחניע לאמת המים
יכול לדרג ולקפוץ עליה אפילו אם היא רחבה
שאינו יכול להניח רגלו ראשונה קודם שיעקו'
השנייה וכמו' שידרג כמה שיקפנ' מפני שמר'
בהילוך ואסור לעבור בה שלא יבא לידי סחיטה
היה הולך לדבר מצוה כגון להקביל פני רבו או
פני מי שגדול ממנו בחכמה יכול לעבור בה ו
ובלבד שיעשה שינוי כגון שלא יצוידו מתחת
שפת חלוקו כדי שיזכור ולא יבא לידי סחיטה
ואסור לעבור בה בסנדלו דחוישינן דילמ' נפיל
ואתי לאיתויי אבל כמגעלו מותר דלא נפיל ו
ויש כלים שמנעו חכמים לצאת בהם כזה זה
הכלל כל חיצא בדבר שאינו מתכשיטין ואינו
דרך מלבוש וחוצאו בדרך שרגילין להוציא
אותו דבר חי' וכל תכשי' שהוא רפוי שאיפשר
לו בקל ליפול אסור לצאת בו ואם יצא פטור
ואשה לא תצט בתכשיטה שדרכה לשולפס ו
ולראותה הילכך לא יצא האיש בסיף ובקשת
ובתריס ואלה ורומח וככלי' שאינן תכשיש ואם
יצא חייב חטאת שאינו דרך מלבו' ולא בשרץ
ולא בקטרא ולא במגפים ואם יצא פטור שהן
דרך מלבוש ולא יצא

יצא בתפילין מפני שצריך להסירם בשיכנם
לבית הכסא ולא יצא קטן במנעל גדול דילמא
נפיל ואתי לאיתוי אבל יוצא הוא בחלוק גדול
שאינו נופל ממנו ולא יצא במנעל אחד אם אין
לו מכה ברגלו דילמא מחייבי עליה ואת לאיתוי
אבל אם יש לו מכה ברגלו יצא באותו שאין בו
המכה דהשתא ליכא למיחש דילמא מחייבין ע'
עליה שרואין בו שאינו יכול לנעול המנעל ה'
חשני מפני מכתו ולב יצא במחט התהובה לו ב'
בבגדו בין נקובה בין שאינה נקובה ואם יצא
פטור ולא יצא בטהעת שאין עליה חותם ואם
יצא חייב ואם יש עליה חותם לרשי פטור אבל
אסור ולר' מותר דכל דבר שהוא תכשיט לאיש
לא שייך ביה דילמא שליף ומחוי ליה אבל דבר
שהוא תכשיט לאיש ולאשה אסור גם לאיש
ובן דבר העשוי לתכשיט ולהשתמש בו
בגון אותן מפתחות נאות של כסף במין תכשיט
אסור שהרמז הוא לציור תשמי' הוא מוציא
וחזי מאיר התירו אם הוא עשוי מבסף אבל לא
בשל ברזל ונחוש אפי' עשאו לנזק וכסף המצוה
כת מפתח אסור אם אינו עשוי הרציע מוכלעת
בתור של מפתח אבל בשלשל שיש בה קרס
והקרס אחוז במפתח יש אוסרין ויש מתירין ע"כ
ודעת א"ה ראש ז"ל להתי' לא יצא דחייט במחט
התחובה לו בבגדו ולא נגר בקיסם שבאזנו ולא
סורק במשיחה שביצוארו ואם יצא פטור ולא י'
יצא הזב בכיס שעושה להצילו מויבתו שלא י'
ישנף בהוכן אשה נדה שקושרת בגד לפניה
שלא תתלכלך בדם נדותה אסורה לצאת בו
אם לא ידא סינר עשוי בעין מלבוש אבל אם
קושרתו כדי שלא יכאב לה הדם ולא תצטער
יותר לצאת בו אין הקטע יוצא בקב שלו פי'
מי שנקטעה רגלו ועושה לו כמין דפוס רגל ו'
וחוק בו מע' לתת בו ראש שוקו ובן קטע שאינו
יכול לילך כלל על שוקיו אלא יושב על כסא

וכשנעקר ממקומו נסמך על ידיו ועל שוקים
ונדחה לפניו ועושה סמכו' לראש שוקיו אסור
לילך בהן בהן וכל קטע שגורר שוקיו ועושה ס'
סמוכות לאורך שוקיו מותר לילך בהן וחגר ש'
שאינו יכול לילך בלא מקל מותר לו לילך בו
אפי' אינו קשוד בו אבל אם איפשר לו לילך ז'
זולתו ואינו נוטלו אלא להחזיק עצמו אסור כי
שהוא אסור ובכלים ברגליו מותר לצאת בהם
הלאו משוי הוא ולמילש' נבי לא חיישינן לפי
שהם תקועים יפה אין יוצאין בכסא פי' שיושב
בכסא ובני ארם נושאין אותו אחד האיש ואחד
האשה ואם רבים צריכים לו מותר ובלבד של'
יכתף שלא ישים כל אחד ידו על כתף חברו ו'
והכסא על זרועותיהם ואין יוצאין באנקאמין ו'
והוא כמין חמור שעושים הליצנים ונרא' כרוכב
עליו והוא נושא והולך ברגליו ולא בקשוריו וה'
עצים גבוהין יש בה' מושב לכף הרגל והולכין
בהן בטי' ולא בפראמי והן כמין צורת פרצוף
שנותנין על הפנים להפחיד התינוקו אין יוצאין
בתיבה וקופה ומחצלת אבל יוצאין בשק ויריע'
והמילה פי' בגדים גסים יוצאין במוך וכפוג שעל
המכה לפי שאין מרפאין הילכך הוי כמו תכשיט'
וכן בקליפת שום ובצל או באיספ' לנית ומלוגמ'
ורטייה שעליה אס נפל' מעליה לא יחזיר וכ"ש של'
יתנם בחל' אבל אסור לכרוך חוט או בשיחה
על המכ' לצאת בו דכיון שאינן כרפאין הוי בשוי
אבל באנו שכורך על הרטייה שלא תפול בעליו
יכול לילך בו וקושרו ומתירו בני מלכים ובן כל'
ארם יוצאין בגין הארוגין להם בכסותם אבל א'
אינן ארוגין לא יוצאין במיני עשבים שקושרים
אותם בקשרי' ותולין איתא לרפואה אין יוצאין
בקמיע שאינו בוסחה ואם הוא בוסחה יוצאין בו
לא שנא איתמחי גברא ולא קמיע כגון שכתב ל'
לחש א' בג' אגרו ורפאו שלשתן דאיתמחי גברא
לאותו לחש נכ' ע' שיכתבנו אב' לא שא' לחשי'

תם אין הקמיע מומח' אם יבמבנו אה' ל"ש אתמחי
קמיע ולא גברא כגון שכתב לחש אחד באגרת
אחת ורפא בו ג' פעמים שאותה אגרת מומחה ל'
לכל אדם וכל שכן איתמחי גברא וקמיעה כגון
שכתב לחש אחד בג' אגרות וכל אחת הועילה לג'
אנשים או לאדם אחד ג' פעמים אתמחי גברא ל'
ללחש זה בכל אגרת שיכתבנו ואתמחו אגרות
הללו לכל אדם אכל אם כתב ג' קמיעים לאדם
אחד ורפאו ג' פעמים איתמחי גברא ולא קמיעא
ומותר לצאת בקמיעא מומחה ל"ש הוא של כת'
או של עיקרין בין בחולה שיש בו סכנ' בין שאין
בו סכנה ולא שנכפה כבר ותולהו לרפואה לא
אפי' לא אחזו החולי אלא שהוא ממשפחת נכפין
ותולהו שלא יאחזנו שרי וקושרו ומתירו בזה
וכלבר שלא יקשרנו בשיר או בטבעת ויצא בו
לזה שאז יאמרו שיוצא בו לשם תכשיט וזהו א'
אסור דלאו תכשיט הוא נאמן לומר הרופא על
עצמו שהוא מומח' יוצאין בביצ' החרגו ובמסמר
הצלוב וכשן של שועל בין בחול בין בשבת ו'
ואין בו משום דרכי האמורי וכן בכל דבר שהוא
משום רפואה אבל אם עושה מעשה ואין ניכר
בו שהוא משו' רפואה אסור משום דרכי האמורי
אבל כל לחש מות מי שיש לו מכה בפיסת רגלו
וקושר עליה מטבע להגין שלא ינגף ברגלו וגם
יש בו משום רפואה מותר לצאת בו אין יוצאין
בסנדל המסומר לא שנא שבת ול"ש יום טוב ו'
ובגמרא מפרש צורתו וכמה מסכרי' יש לו ואינו
מצוי לנו ולכן לא הארכתיו בו ואלו סנדלים ש'
שלבו המכוכבים אינן בכלל זה ומותר לצאת
בהן ובמ' נהגו בהן איסור ואין לפרוץ נדר היוצא
בטלית כקופלת פי' לאחר שנתנה על ראשו מ'
פגיה שוליה ומקפלת על כתפו או כמעות ה'
הצרור' לו בסדינו חי' וכל שאינו להתנאו כגון
שמקבץ שני קצות' על כתפו כדי שלא יעכבוהו
מלילך או שלא יעכבוהו מלעשו מלאכתו אסור

שאינו דרך מלבוש וכל שהוא להתגאות דרך
מלבוש הוא ומותר יוצא אדם בסודר המקופל
על כתפו אע"פ שאין נים ברוכה לו על אצבעו
הבלנים יכולים להביא סדינים שמסתפנין בהם
דרך דשות הרבי' דרך מלבוש שיכסה בו ראשו
גדונו שכניתא והוא סודר גדול שתלוי לו בין
כתפיו וראשו עטוף בו אם מביאו דרך זה צריך
לקשו' שני ראשיו למטה מכתפיו זה עס זה שלא
יפול מראשו לבדין הקשין אסור להביאם בזה
או בכרמלית דרך מלבוש ואם הן רבים וכיונני'
שרי שתי חגורות זו על זו אסור דהוי משוי אבל
שני לבושים שרי ובספר המצות התיר שני ס'
סרבלים ואסר שני חלוקים בילה שיש בה ד'
רצועות שמותחין אותה בהם יכו' אדם להתעטף
בה ולצאת לזה ואין הרצועות חשוכות כמשו'
שמבוטלות אנבה הילכך מותר לצאת ברצועו'
התלוי' באבנ' אע"פ שאין המנעלין קשורין בהן
דלא חשיבי ובטלי אגב האכנט אבל אם הם של
משי חשיבי ולא בטלי ואסור אם אין המנעלים
קשורין בהם מידי דהוה אטלית שאינ' מצויצת
כהלכת דאסור לצא' בה לזה דכיו' שאינ' מצויצת
כהלכתה הוי הציצית משוי רחשיבי ולא בטלית
אבל כשמציצת כהלכתה לא הוי משוי הילכך
מות' לצאת בטלי' שלנו לזה דחשיבי מצויצת
כהלכתה אע"פ שאין בה תכלת דקיימא לן אין
תכלת מעכב' הלכך תרע לך שהדי אנו מברכין
עליהם והו' מאיר מ'וטנבורק היה מחבי' שלא
לצאת בה וא"א ה'ראש זל היה יוצא בהכת'
בספר המצות כל דבר שנפסק מן הגד וראשו
אחד מחובר כגו' לולאו ואינו חשוב מות' לצאת
בו ואם חשוב אסור לצאת בו כובע אי לא מיהדק
בראשו אסור לצאת בו לזה שמא יעבירנו הרוח
ואתי לאתווי ואי מיהדק שרי אפי' אם הוא בולט
טפח ל'שי ול'רת אם הוא בולט טפח אסור משום
אהל אפי' בבית ואם אינו בולט טפח מותר אפי'

ג'ה דמוצא תפילין בשבת בבית במקום שאין
 משתמרים אם יש בהן רצועות שאז ניכר שהן
 תפילין והן קשורות שיכול ללבושן מכניסן זוג
 זוג דרך לבישה עד שיכניסם כולן היה מהם ה
 הרבה שלא יספיק היום ללבושן ולהכניסן זוג
 זוג יחשי עליהם עד הלילה ואם יש שמד שגזרו
 שלא להניח תפילין מכסן והולך לו אפי' אם הם
 מעטים ואם אין שמד אלא שירא להחשיך מפני
 לסטים ואינו חוש' אם ימצאו בידו אם הם רבים
 מוליכין פחות פחות מר' אבות או נתנם לחבירו
 וחבירו לחבירו עד שמגיע לחצר החיצונה הבא
 להציל כליו מפני הרלקה לובש כל מה שיכול
 ללבוש ועוטף כל מה יכו לעטוף ופושט וחחר
 ולובש מי שנשרו בל'יד במים הולך בהן ואינו ח
 חושש שמא יבא לידי סחיטה וכששוחטן פסק
 רבינו ניסים ששוחטן בחמה שלא כנגד העם
 ור' פסק כיון שאסור כנגד העם אפי' כחדרי ח
 חדרי' נמי אסור' מסתפא אדם באלונתית ומביאה
 בידו ולא חיישין שמא יבא לסחוט ולא ימסור
 לכלי' שהן חשודים על הסחיטה **ש"ב**
המנער טליתו מפני טל שעליו חייב פ
 משום כיבוס ודוחקא בחדתי ו
 ואוכמי דבהגך הוי הניעור יפה כמו כיבוס והוא
 שמקפיד עליו שלא ללבושו בלא ניעור אבל אי
 בציר חד מהני שרי הנוטל מן הבגד קסמין ו
 וקשרים הנשארי' בו מן האריגה אם היה מקפיד
 שלא ללבושו עד שיטלם חייב חטאת מקפלים
 כלים בשבת לצורך שבת ללבושן בו ביום ו
 ודוק באדם אחד אבל בשני בני אדם לא דהוי
 תיקון טפי ואפי' באדם אחד דחוק' בחדשי' דהיינו
 כל זמן שלא רוחצו ולבני' שאין הקיפול מתקנם
 כל כך והוא שאין לו להחליף אבל ישנים או צ
 צבועים או שיש לו להחליף אסור מכבש שהוא
 בלי שכושקין בו בגדים אחר הכבישה והם שתי
 לוחות זה על זה והבגדי' כינוחם של בעל הבית

מתירין אותו לטול הבגדים מתוכו שזה הוא ל
 לצורך השבת אבל לא כובשן ליתנם בתוכו ש
 שזהו לצורך חול' ושל אומן אפי' להתירו אסור
 מפני שהוא עשוי לתקן הבגדים ותחוב בחזקה
 והתרתו דומה לסתירה אבל אם היה מות' והוא
 מביר כליו שבו שובטן מתוכו חלוק לאחר כ
 כביסה הוא מתקשה ומשפשפין אותו בידים ל
 לרכבו מותר לעשותו בשבת שאינו מכין אלא
 לרכבו אבל סודר אסור מפני שמכוין לצחצחו
 והוי כמלבן טיט שעל רגלו יכול לקנחו בין ב
 בקרקע בין בכותל ואין בו משום אשווי גומות
 אם מקנחו בקרקע ולא משום כנין בכותל וה'ם
 במ'ל כת' מקנחו בכות' ולא בקרקע וא' ה'אש
 ז'ל התיר שניהם טיט שעל כנור מבסכסו בפני'
 כיצד לוקח הבגד בפנים ומשפשפו זה בזה אבל
 לא בחוץ דרמי לליבון שמחלבן בכך ומגררו
 בצפורן או בסבין וה' פרץ הביא תוספתא וה'ם
 לח אבל יכש הוי טוחן אע"ג דהוי מלאכה שאינ'
 צריכה לגופה אסור מדרבנן אין מגררין לא מ
 מנעל חדש ולא מנעל ישן מפני שקולף העור
 והוי כמחק מותר ליתן מים על מנעל לסכסכו
 אבל אסור לכסכו במים וכגד שיש עליו לכלוך
 אסור אפי' לסכסכו שזהו כבוסו אלא מקנחו ב
 בסמרטוט ורת כתב דלא אמרינן שרייתו זהו כ
 כיבוסו היכא שהוא דרך לכלוך כמו המסתפג
 באלונתית או המקנח במפה ומטעם זה התיר ב
 באשה שלכלך התינו' כגדיה כמי רגלים שיטול
 ידיה ותקנחם באותו מקום לבטל דמי רגלים
 שאין זה דרך לכלוך וגם אינ' מכוונת לא לבטל
 מי רגלים ראיתי כתוב על שם ה'ם מ'וטנבורק
 דלא אמרינן שרייתו זהו כבוסו לא בבגד פשתן
 אבל לא בשל צמר ומטעם זה התיר ליתן מים
 על בגד צמר שנפל עליו יין והיה כפקפק לנגב
 הידים בבגד פשתן אלא בבגד צמר ואני תמה
 אם אמרו שיש חילוק בין צמר לפשתן שאינו

מחלק בנמר' לא בין עזר לבגד אבל כל הבגדי
 שוין וכן כתב בהג' סתם בגד שנפל עליו יין אין
 נותנין עליו כים ולנגב הידים שרי כיון שאין
 בו אלא דבר מועט אין בו משום כיבוס אין מ
 מסתכלין בשבת כמראה של מתכת אפילו אם
 היא קבוע בכותל גזירה אטו אינה קבוע ואותה
 אכורה שמא יסיר כה ניכין ושאינה של מתכת
 מותר אפי' אם אינה קבוע
אין האשה יוצאה בחושי צמר ולא בחושי
 פשתן ולא ברצועות שכראשה מפני
 שצריכה להסירם בשעת טבילה חיישינן דילמ'
 אתי לאתויינהו ארבע אמות בזה ופ' שי אפילו
 אם הם קלועות לה בשערה וז' פ' שאם הן
 קלועות בשערה מותר דלא חיישינן דילמ' אתי
 לאתויינהו עי' אכור לכתור קלועות שערה אלא
 ביירי באותן שהן על ראשה ואם הם ארוגים מ
 מותר שהם רבים והמים נכנסין ואינה צריכה
 להסירם בשע' טבילה וכלבד שלא יהו בטונפים
 שאז צריכה להסירם מפני הטיט שחוצץ ולא י
 יהו מוזהבי' שאז חוששת עליהם שלא יתקלקלו
 במים ותסדרם ודווקא בחושי' שכראשה אבל ב
 בחושי' שבצוארה מותר שהם רפויים ואינה צ
 צריכה להסירם אבל בקטלא שבצוארה אסור
 שהיא מהרקת אותה כדי שתראה בעלת בשר
 וחוצצת ואינה יוצאת בטוטפת והוא במין ציץ
 ומגיע מאזן לאזן ולא בשרביטין והוא ג' כמין צ
 ציץ ואינו מגיע אלא עד הלחי וה"מ כשאין ק
 קשורין כשכבה אכל אם קשורין כשכבה שרי
 ולא תצא כבפ' של צמר פ' חושי דעמר דגרילין
 עבירן כי הוצא ורחבין כשתי אצבעו' בשיעור'
 ציץ ולא באיצימא והוא מטלית שתולין בו ח
 חושי' של צבעונין ותולין אותו לכלה להכריח
 מבנה זבובים שאם יעמוד לה זבוב על פניה ה
 היא מתבייש לטורדו ולא תצא בעיר של זהב
 ופ' שי כרונגא וז' פ' כעין עטר לראש כלילא

אם הוא עשוי מחתיכות דקות של זמך חרוזות
 בחוט אסור ואם החתיכות תפורות על המטלית
 שרי דסוקיא פ' חתיכת מעיל רחנה אם יש בה
 רצועו' קצרו' תלויות בה לקושרו בהם ולהדקן
 סביבותי' דמ' הדק שרי ולא חיישינן דילמ' מישרא
 קיטרי ואתי לאתויינהו אין לו רצועות אסור ולא
 תצא בקטלא ויש לו שניצ' בעין מכנס' ומכניסין
 בה רצועה רחבה וקושרה סביב צוארה והבגד
 תלוי על לבה ולא כנוזי האף אבל יוצא' כנוזי
 האזן ולא תצא במחט שמחלקת בה שערה אם
 אפילו אם הוא עשוי להתקשט בו אבל כחט ש
 שמעמדת בו קשוריה יכולה לצא' בה ולא תצא
 כמחט נקובה ואם יצאה חייבת וכשאינה נקובה
 לא תצא ואם יצאה פטורה ולא בטבעת שיש ע
 עליה חותם ואם יצאה חייבת וכשאין עליה ח
 חותם לא תצא ואם יצאה פטורה ולא תצא ב
 ככולייר ופ' שי נושק' וז' פ' כעין רדוד ובערו'
 פ' כעין עטר' ולא ככובלת והוא קשר של בושם
 שמתקשטת בו שן תותבת פ' אם נפל אחד מ
 משניה ומשימה אחר במקומו אם הוא של זהב
 לא תצא בו ואם הוא של כסף או של אדם מותר
 לא תצא במנעל הקרוע למעלה שגנאי הוא ו
 ומחבו עליה ואיתא לאתויי' ולא במנעל חדש
 שמא לא יבא למדת' לא אם בן נסתה ללכת בה
 מאתמול שהוא למדתה אבל איש מותר שאינו
 בקפיד כל כך יוצא' בחושי' שער בין אם החושים
 עשויין משערה או משער חכרתה ואפי' משער
 בהמה וכלבד שלא תצא זקנה בשל ילדה ולא
 ילדה בשל זקנה וה"מ במזל התיר לילדה בשל
 זקנה ויצאה בחוכמתה דקטיפתא כמוך הקשו'
 ומחודק באזנה וכמוך שבסנדל' הקשור לה ב
 בעקבה וכתב בספר המצות דסנדל' ומנעל
 שלנו מותר אפי' בלא קשור דלא נפיל מיני ומותר
 ליתנו לכתחלה בשבת וכמוך שתקנה לגדלה
 אפילו אינו

קסוד דכין שהוא מאנס לא חיישין דילמא
שקלא ואת אפי' איש לו ב' יד וכפלפל ובגרנד
פלה וכוננביוקממן שתתן לתוך פיה ובלבד
שלא תתנגם לכתחילה בשבת ואם נפל לא ת
תחזיר וכתב בספר המצות מי שיש לו ריח רפה
יכול לצאת בפלפל שכפיו ומסופקגי אם יכול
ליתנו לכתחילה או לא וכתב ד' שיכולה לצאת
בבתי שוקיים שקשורים במשיחה סביב שוקיה
אע"פ שאין המשיחה קשורה בהם ולא חיישין
שלא ישתלשלו למטה ובכל מה שיכול לצאת
יכולה להתירה בזה ולא חיישין דילמא מתא
ליה ויצאה בחצר בפלפל וכפאה נכרית פירוש
קליקת שער שקולע' בתוך שער אכל כל שאר
הדברים שאסורה לצאת בזה אסורה לצאת ב
בהן גם בחצר אבל ד' פ' רגם בשאר הדברים
מותרת לצאת בחצר אפי' אינו מעורבת אבל
לא בכרמלית אלא הנח להן לבנות ישר' מוטב
שהיו שוגגות ואליהן מוידות ובעל התרומות
חילק כל דבר שאסרו משום דילמ' שלפ' ומחויא
ליה ואסרו בחצר אפי' אטו זה לר' דלית לן
זה שרי אבל הבר שהוא משוי' וכו' אסור מן
התורה אסור נמי לדין בכל מקום הבנו קטנות
שנוקבי' אונתים ואין נותנים בה נזמ' עד שיגדלו
ונותנין חושין בנקבים כדי שלא יכתמו אם הם
צבועים אסור לילך בהן ואם אינן צבועים מותר'
ויש שנותנין בהן קסמין והם גם כן מותר' ואשה
יוצאה רעולה והוא שמעטפת כל ראשה חוץ
מהפנים ויצאה פרופה והוא שמתעטפת בטל'
שיש בראשו האחד רצועה וקושרת אגוז או אבן
שיחדה אותו לכן בראשה השני וכורכת הרצוע
באגוז או באבן כדי שלא יפול השלית אבל על
המטבע אסור לפרוף דלאו בר טלטול הוא ולא
מהני ביה יחוד וכתב הרמבם ז"ל אם פרפה ה
הכטבע מאתמול מותר לצאת בו ואינה יכולה
לכרוך על האגוז אם מכוונת להוציא האגוז אבל

יכולה לכרוך עליו כדי להוציא לכרמל' ויצא'
באבן תקומה ובמשקל ששקלו כנגדו כדי שלא
תפיל ואפילו לא נתעברה עדין אסור לאשה ש
שתעכיר סרק על פניה בשבת' משום צבוע ולא
לכחול עיניה ואסור לה להי' קולעת שער' ולא
להתיר קליעתו אבל יכולה לחלו שער' שר
אין העכר יוצא בחותם של מתכת לא שגא
אם הוא בכסותו או בצוארו דכין שהוא
חשוב ורבו מקפיד עליו חיישין דילמא מספיק
ואתי לאיתוי' ואם הוא של טיט שאין רבו מקפיד
עליו בצוארו מותר דאי מפסיק שביק ליה וליב
למח' נמי דאתי לאיתוי' משום דמירתת מרביה
שיאמר עליו שהוא רועה להראות שהוא בן ח
חורין ולכן הסירו דמשום לא הכי לא ביתי ליה
בידיה שאינו סימן עבודת אלא בשווא בכסותו
או בצוארו ואם הוא בכסותו אסור דלמא מפסי'
ומירתת מרבו שיאמר שהסירו כדי להראות
שהוא בן חורין ומקפל טלית כדי שלא ירא' כקו'
החותם שהוסר ודומה לטלית בקופלת שחייב
חטאת אדם כצוה על שכיתת עבד והם שכל
וטבל לשם עבודתו וקבל עליו מצות הנחגות
בעבד אבל לא מל וטבל אפי' קבל עליו שבע
מצות הנחגות בבני נח דרי הוא כגר ותושב

ומותר במלאכה בשבת ודווקא לעצמו אבל
אסור במלאכת אחר

כל בחמה יוצאה כמה שבשהכרת בו אבל
אם אינה משתמר' כו' הי' נטירותא יתירת
והי' משאר וכן כל דבר שעושין לה לנה לא ת
תצא בו הילכך נאקה יוצאה בזכבא דפרזלא
וחמרא לוכא בפגא דפרזלא וגמלא בצפסד וכן
פרה וחמור וסוס יוצא כרסן או באפסר אבל
לא בשתייהן ומותר לכרוך הכל האפסר סביב
צוארה ותצא בו ומותר לטלטל האפסר וליתנו
עליה ואין בו משום איסור טלטול שכוכן הוא
לבהם וכלבד שלא ישען עליה ובעלי השיר יג

כגון בלבים של ציידים וחיות קטנות שיש לה
כמין אצודה וצמיד סביב צואריהם ושבעת ק
קבועה בה מכניסין בה רצועה ומושכין אותה
בה יכולין לצאת בשיר הכרוך על צואר' ויכולי
למשכה בהם אלים יוצאים לכובי' והוא עור ש
שקשורין להם תחת זכורתן שלא יעלו על ה
הנקבות והרחלות שחוזות והוא שקשורי' איתן
כלפי מעלה כדי שיעלו עליהם הזכרים ויוצאות
ככונות והוא שקשורין בגד סביבן לשכו' צמרן
שיהא נקי והעזים צרורות והוא שקשורין ראש
דדיהם ודוקא כשקשורין כדי שיצטמקו דדיהן
ולא יהלכו עד שתתעבר דאז מהדק שפיר ולא
חיישינן דילמא נפיל ואיתי לאיתויי אבל אם
קושר כדי לשמור חלבן שלא יפול לארץ אסור
דלא מהדק שפי' וחיישי' דילמ' נפיל ואיתי לאיתויי
חמור יוצא בכרדעת והוא שתהא קשורה לו
מעט ושאר הבהמות אסורות אפי' אם קשורה
להם מערב שבת ולא יצא באוכף ואעפ' שקשור
לו מערב שבת ומותר ליתן עליו המרדע בחצר
וכלבד שלא יקשרנוכו ובספר הפצות אסור
ליתן האוכף על הסוס שבת אסור להסי' האוכף
מעל הסוס ומרדעת מעל החמור וכן ליתן עליו
אבל ליתן מרדעת על החמור שרי עכ' ונראה
דשרי ליתן אוכף על הסוס בלא קשירה דשעמא
דאסור לקשור **פר'** בירושלמי שלא ישתמש
בבעלי חיים כ' כשקושר צריך ליקרב איה אבל
בלא קשירה אין צריך ליקרב אליה ולפי זה אין
חילוק בין כוס לחמור אוכף שעל גבי חמור
שבא מן הדרך ובתיגע וצריך להסירו לצננו לא
יטלנו בידו אבל מוליכו ומביאו בחצר והו' נופל
באיליו אין תולין לחמור סל בעוארו ליתן
מאכלו בתוכו כדי שיאכל מתוכו אבל עגלים
וסייחין שצוארן קצר ומצטערי' לאכול מעל גבי
קרקע שרי חבל הקשור באכוס בראשו האחד
מותר לקושרו בבהמה בראשו השני וכן הקשור

בבהמה מותר לקושרו באכוס לא יצא הסוס ב
בזנב שועל שתולין בין עיניו שלא תשלוט בו
עין הרע ולא בזחורית שעושיין לו לחי' ולא עי'
בכיס שבדדיהם שקושרין אותן שלא יסרטו ד
דדיהם בקוצים ולא פרה כחס' שכפיה שחוסמי
פיה שלא תרעה בשדות אחרות ולא כל בהמה
בסנדל שנועלין כרגליה כדי שלא תיגנף אבל
יוצאה באגד שעל גבי המכה ובקשקשין שעל
השכר והן לוחות שקושרין להם סביב העצם
הגשבר בה וכשליא שיעאה מקצתה ותלויה בה
ופוקק זוג שבצוארה **משיל'** בה בחצר אבל אם
אינו פקוק אפי' בחצר או פקוק ברה' אסור בין
אם הוא בצוארה או בככותה לא תצא בחותם
בין אם הוא בצוארה או בככותה אין הגמל יוצא
במטוטלת והוא כמין כר קטן שנותנין תח' זנבו
שלא תשחית הרצועה את בשרו אפי' היא קשור
לו בזנבו לא אכ' תהיה קשורה בזנבו וכחושתו
או בשליתה ולא תצא שום בהמה לא עקו' ולא
רגול פי' עקוד שקושר ידו אחת עם רגלה רגול
שקושר אח' מרגליה כלפי מעלה שלא תלך לא
על שלש רגלים ולא יקשור הרבה בהמות יחד
ויוציאם שנראה כאלו מוציאין כדי לכבוד אבל
אחת לבדה יכול להוציאה בחבל וכלבד שלא
יצא החבל מתחת ידו ולמטה טפח וגם לא יניח
הרבה מן החבל בין ידו לבהמה כדי שלא יכביד
עד שיגיע בטפח הסמוך לארץ ואם הוא ארוך
יכרוך אותו סביב צוארה אין חמור יוצ' בכרדעת
בזמן שאינה קשורה לו מערב שבת ולא בזוג אף
על פי שהוא פקוק ולא בסולם שבצוארו והן
לוחות שקושרים סביב צוארו שלא יחכך ככתו
ולא כרצועה שברגליו והוא כמין טבעת עבה
שעושיין מקש וקושרים כרגלי בהמה שפסיעותי
קצרו ומכה כרגליה זו בזו ועושיין זה להגי' שלא
תכה זו בזו ואי' התרגולין יוצאין בחושים ש
שקשורים ברגליהם לסימן ולא ברצועות ש

שקטורים ברגליהם כדי שלא ישכרו הכלי ואין
האילים יוצאי בעגלה שתחת אליהיהן שעושים
להם כדי שלא תהא האליה נגררת בארץ ואין
העצים יוצאין בעץ שנותנים בחוטמיהן כדי ש
שיתעמסו ולא תעגל בעול קטן שנותנים על
צוארו ולא פרה בעור שקושרי בדדיה כדי שלא
ינקוה השריצים ולא ברצועה שבין קרניה בין
אם היא לשמור או לכה אין רוכבין על גבי בהם
ולא ניתלין עליה ואפי' בצד האסור להתשמש
אבל צדי צודים כגון שוכר אח' מונח על צדה
והא' משתמש בו מותר ^{שם} עליה עליה אפילו
במזיד ירד משום צער בעלי חיים וכן פודקין
משו' שעליה משום צער בעלי ח' כיצד מכנים
ראשו תחת המשו' ומסלקו לצד אחר והוא נופל
מאליו בהמה שנפלה לאמת המים אם אינו יכול
לעשות לה תקנה במקומה מותר להביא בדים
וכסתות וליתן תחתיה משום צער בעלי חיים
אע"פ שמבטל בלי מהיכנו ובן מותר לומר לגוי
לחלוט בהמתו כיון שהחלכ' מצער והחלכ' אסור
בו ביום משום משקן שזכו ולמוציא שבת מות'
וכתב ה"י יונה וה"י מאיר מרוטנבורק שצריך
לקנותו מן הגוי בדבר מועט שלא יהא נראה כ
בחולב לצורך ישראל מי שיש לו נער גוי ורוכב
על בהמה בשבת כשמו"כים להשקות אי' צריך
למנעו שהרי חי נושא את עצמו אבל צריך
למנעו שלא יתן עליה בגדיו ולא שום דבר שו'
ממצוא חפצו דרשו חז"ל חפצו אסורין
אפילו בדבר שאינו עושה שום
מלאכה כגון שמע"י נכסיו לראות מה צרי' למח'
או לילך על פתח מדינה כדי שימחר מיד לצאת
בלילה למרחץ וכן אין בחשבון על התחול' לשכור
פועלים אבל מחשיבין על התחום להבי' בהמתו
היתה עומדת חוץ לתחום יכול לקרות לה כדי
שתבא וכן מחשיבין על התחום לעשות צרכי כ

כלה ועל מת להביא לו אדון ותכריכין חבו' לום
לחבירו שיחשיך כדי שיביא לו ויאמר לו לך
למקום פלוני לא מצאת במקום פלו' לך במקום
פלוני לא מצאת במנה קח במאתים ובלב' שלא
יזכיר לו סכום דמים ולומר לו קח בכך וכך דמי'
השוכר פועלים לשמור לו פרה אסור לו ליקח
שכר שבת לפיכך אין אחריות שבת עליה שכרו
לחדש או לשנ' מותר לו ליקח שכר שבת לפיכ'
אחריו שבת עליו ולא יאמ' תן לי שכר של שבת
אלא יאמר תן לי שכר החדש וחפצי שמים שרי
כגון חשבונות של מצוה לפסוק צדקה ולפקח
על עסקי רבים ולטרוך התינוק ליארס וללמדו
ספר או אומנות וה"י מאיר מרוטנבורק כתב
דווקא לדבר אליו אם רוצה להשתכר אבל ל
לשוכרו ולהזכיר לו סכום מעות אסור מותר
למדוד מדידה של מצוה בשבת כגו' למדוד
אם יש במקום מ' סאה וכיוצ' בו ולחש שכלחשי
על כאב הראש שלוקחין אזורו ומורדין בו שלש
אמות ג' פעמים ואומר הלחש על' דמדידה אבי
העזרי התירו דמשום לחש ליכא שמונת' ללחוש
בשבת ומשום מדידה נמי ליכא דמתעסק הוא
אצל מדידה וה"י משה דבכהן אסרו וה"י מאיר
מרוטנבורק היה מרמ' ותו למדידה של מצוה
והרהור בעסקיו מותר ומכל' במקום משום עונג
שבת מצוה שלא יחשב בהם כלל והו' שכתב
ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך ואין
אדם יכול לעשות כל מלאכתו בשבוע אחד
לא יראה אדם כבול שבת כאלו מלאכתו עשויה
ואין לך עונג גדול מזה ^{סו}
ודבר דרשו חכמים שלא יהא דיבורך של
שבת כדיבורך של חול' הילכ' אסור
לומר דבר פלו' אעשה למחר או סחורה פלוני
אקב' למחר ואיתא בירושלמי דאפי' דברי בטלים
צריך שלא להרבות אסור לשכור לו פועלים ו

לא לזכר לגוי לשכור לו פועליו שכל מה שהוא
אסור לזנותו אסור לומר לגוי לעשותו ואסור
לומר לו אפי' קודם השבת לעשותו בשב' וכספר
המצות התיר לזכר לו אחר השב' למה לא עשית
דבר פלוני בשבת שעברה אע"פ שמבין בתוך
דבריו שרצונו שיעשנו בשבת הבאה וכן כתב
בעל התרומות ומסתברא קצת לאיסור כתב
הז"ח במזל שאכירה לגוי מותרו בשבות דרבנן
בדבר שיש בו צורך מצוה כגון שאומרים לו
לעלות באילן להביא שופר לתקוע בו תקיעה
של מצוה או שיש בו קצת צור' חולי כגון שאומ'
לו להביא מים דרך חצר שלא ערבו לרחוץ בו
התינו' או המצטער אבל התוספות כתבו שאסור
לומר לו להביא שום דבר אפי' דרך כרמלו' אפי'
ספר ללמו' בו שיש בו מצוה שלא התירו אמירה
לגוי אלא לצורך מילה שהוא גופה דוחה שבת
ואסור לחשב חשבונות אפי' אם עברו כגון כך
וכך הוצאתי על דבר פלוני ודוקא שעדיין שכר
הפועלים אצלו שנמצ' שצריך הוא לאתו חשבון
לידע כמה הוא צריך ליתן להם אבל אם כבר
פרעם מותר מותר לזכר לחבירו הנרא' שתעמו'
עמי לערב אע"פ שמתוך כך מכין שצריך לו
לערב אבל לא יאמר לו היה נכון עמי לערב
יכול לזכר לחבירו לכרך פלוני אני חולך למחר
וכן מותר לו לומר לך עמי לכרך פלוני למחר
כיון שהיום יכול לילך על ידי בורגנין פ' סוכות
שומרים שכל אחת מכולעת בתוך שבעים אמה
וד' טפחים של חברתה שעל ידי בן יכולין לילך
כמה פרסאות כאשר יתבאר בעזה וכן כל כיוצא
בזה שיש בו צד היתר לעשותו היום יכול לומר
לחבירו שיעשנו למחר ובלבד שלא יזכיר לו
שכירות אכל בדבר שאין בו צד היתר לעשותו
היום: פ"ו אם אין בו איסור אלא מדרבנן כגון
שיש לו פירות מוקצין חוץ לתחת ביון שאי א
אפשר לו להביאם היום אסור לומר לחבירו שיביאם

לו למחר וכן נמי אסור לו להחשיך בסוף התחת
כדי שימחר הלילה לילך שם להביאם אבל יכו'
להחשיך בסוף התחום כדי למחר לילך שם ל'
לשומרם שאפי' היום היה יכול לשומרם אם היו
בתוך התחום וכיון שלא כיון להמשיך לא כדי
לשומרם יכול אף להביאם מותר לומר לחבירו
שמור לי פירות שבתחומך ואני אשמו' לך פיר'
שבתחומי השו"א דבר מחבדדלא יאמ' לו הלוי
דמשמע לזמן מרובה ואיכא למיחש שמ' יכתוב
הלוותי לפלוני כך וכך אלא יאמר לו השאילני
וכתב הו' פרץ דבלשון לעז הכל לשון אחד הוא
זמן אורחים וזכין להם מיני מגדים וכת' בכתב
כמה זמן וכמה מגדים הכין להם אסור לקרותו
בשבת אפילו אם הוא כתוב על גבי כותל גבוה
הרבה משום גזירה שמא יקרא בשטרי הדיוטות
אבל אם חקק בכותל מותר לקרותו אבל בשביל
ופנהם אפי' אם הוא חקוק אסור לקרותו וכל
שטרי הדיוטות כגון שטרי חובות וחשבונו' וכל
וכל שאלת שלום אסור לקרותו ואפי' לעיין בלא
קריאה אסור ראייתו כתוב על שם הו' כאיר
מרוטנבורק שמותר לקרות בכתב שהוכא לו
בשבת רק שלא יגע בו ואני תמה כיון שאסור
ליג' בו משום שהוכא בשבילו למה פת' לקרותו
והלא קריאתו היא הנאתו וז"ל היה אומר אחי
שלא הוכא יכול לקרותו הואיל ולא הוכ' בשבילו
אי נבי אפילו מי שנשלח לו יכול לקרותו שהרי
השולח שלחו בשביל עצמו ולא בשביל אותו
שהוא שולח אליו עכ' ומ"מ אני תמה היאך התיר
הקריאה בשטרי הדיוטות ומצאתי כתוב מה
שרגילין עתה שקורין בבתבין שהביאום בשבת
לפי שאי' יודעין למה הביאום ושמא יש בהן צור'
הגוף ולא דמי לשטרי הדיוטות שאין בהם צורך
הגוף כלל ואין נרא' לי הטעם מספיק כת' שתחת
הצורה שכותבין תחתיה מה היא אסור

לקרות שח

כל רבליס ניטלין בשבת חוץ מכלי שאדם
 חס עליהם כגון סכין של שחיטה ומילה
 ושל ספרים ודגה ליה כאלו הקצם שמקפיד ע
 עליהם שלא יטלטלם כדי שלא יפגמו וכן כל
 ביוצא בזה וכל דבר שהוא כלי אפי' הוא גדול
 וכבד הרבה לא נתבטל שם כלי ממנו לא מפני
 גדלו ולא מפני כבודו כלי שמלאכתו לאיסור
 יכול לטלטלו בין לצורך גופו בין לצורך מקומו
 לצורך גופו כגון קורנס של נפרס או של זהבי
 לפצוע בו אנהים או קורדום לחתוך בו דבילה
 וכיוצא בזה בין לצורך מקומו כגון שצריך
 להשתמש במקום שהכלי מונח שם אבל אם
 אינו צריך לגופו ולא למקומו אלא שרוצ' להוציאו
 משם כפני שירא שישבר שם או שיגנב משם או
 אפי' אם צריך לו והוא דבר שכפקיד עלי שלא
 לעשות בו אלא מלאכתו כגון קורנס של כשמי'
 שחושש עליו לתכלך אסור וכלי שמלאכתו
 להיתר אפי' לצורך הכלי מותר לטלטלו שלא
 יגנב או לא ישבר כל הכלים שנשברו אפי' בשב
 שבריהם מותר לטלטלם ובלבד שיהו ראויין
 לשום מלאכה כגון שברי עריבה לכסות בה ח
 החבית ושברי זכוכית לכסות בה פי הפך אבל
 אם אינן ראויין לשום מלאכה לא חתיכת חרס
 שנשברה בחול מבלי וראויה לכסות בה כלי
 מותר לטלטלה אפי' בבקום שאין בליים מצויין
 שם לכסותן בה זרקה לאשפ' מבעוד יום אסור
 לטלטלה שבטלה מהיות עוד כלי כל הכלים
 הניטלין בשבת דלתותיהן שנתפרקו מהן ניטלי
 לא שנה שנתפרקו בחול לא שנ' נתפרקו בשב'
 דלת של שידה תכה ומגדל יכולין לטלה בהם
 ואסור להחזירם ושל לול תרגנולין אסורים בין
 ליטול בין להתזיר כסד בור ודיות אין נוטלין
 אותם אלא אם כן יש להם כית אחזה דאז מוכח
 שהוא כלי ושל כלים אפילו הן מחוברין כגון
 תנור שחברו בטיט יכולין לטלו אפילו אין לו

בית אחיזה כחט שלמה יכולין לטלטלה ליטול
 בה דקוק ניטל חודה או חור שלה לא וחרטה
 שלא נקבה עדיין שהוא שירי מחצלאו' מותרין
 שירי מטלניות שבלו אם יש בהן ג' אצבעות על
 ג' אצבעות מותר לטלטלן ואם לאו אסורין
 מנעל חדש מותר לשוטטו מעל הדפוס אעפ"י
 שמלאכתו לאיסור כיון דשם כלי עליו מותר
 לטלטלו לצורך מקומו כגדל שנפסקה רצועה
 הפנימית עדיין תורת כדי עליו ומותר לטלטלו
 נפסקה החיצונה בטל מתורת כלי ואסור לטלטלו
 ואם הוא כברמלית מותר לברוך עליו גמי לח
 שהוא מאכל בהמה לתקנו שלא יפול מרגליו ו
 ובחצר שהוא נשמר שם אסור חלוק שכבסו
 אותו ותחבו בו קנה לתלות בו ל' בשו יכול ל
 לשוטטו מעל הקנה ואסור ליקח הקנה מתוכו
 שאינו כלי ואם תחבו בו כלי יכול לטלו מתוכו
 אפילו הוא מלאכתו לאיסור כידה שגשמטה
 אפי' אחתם רבותיה אסור לטלטלה וכל שכן אם
 נשמשו שתיים לכנים שנשארו מן הבנין מותר
 לטלטלן סדרן זה על זה והקצם לבנין אסור
 לטלטלן כל דבר שאינו כלי כגון צרורו' שכחצ'
 וכיוצא בהם אסור לטלטלן קיץ המונח ברה
 מותר לטלטלו פחות מארבע אמות וכברמלית
 אפי' טובא נמי שרי סולם אפי' של עליה והוא
 גדול מותר לטלטלו בשבת בחצר והר"ם במזל
 אסרו אבל של שוכך מות' לנשותו מכקי' למקו
 אבל לא יליכנו כשוכך לשוכך חריות של דקל
 שקצצן לטרפה מוקצין הן ואסור לטלטלן שב
 עליהן מעט מבעוד יום מותר לישב עליה' בשב
 וכל שכן אם חשב עליהם מבעוד יום לישב ע
 עליהם אפי' בחול או שקטרן לישב עליהם וכן
 פשתן סרוק וצמר מנופץ שנותנין על הבכה
 אם חישב עליהן לצאת בה או שיעצ בהן בחול
 או שציבצן בשמן דגלי דעתי דלמכה קימי או
 שכרכן במשיחה מותר ליתנם על הבכה בשבת

שאין בהן משום מוקצה ומשום רפואה נמי לו
שאינו לא כמול מלבוש שלא יסרטו בגדיו כמכה
עורות בין של אומן בין של בעל הבית מותר
לטלטלן נסרים של בעל הבית מותר לטלטלן
ושל אומן אסור. אלא אם כן חיטב עליה מבעוד
יום ליתן עליהם פת לאורחים או תשמיש אחר
עצמות שראוים לכלבים או קליפין שראוין ל
לפאכל בהמה ופירורי שאין בהם כזית מותר
להעבירם מעל השלחן אבל כל דבר שאינו
מאכל בהמה אין מטלטלין אותו אלא מנער את
הטבלא והן נופלין וחבילי עצים וקש שהתקונן
למאכל בהמה אפילו הם גדולים הרבה מותר
לטלטלן אין מטלטלין הלויף אעפ"י שהוא ראוי
לעורבים ולא את החצב לא אם כן יש לו צבים
ולא שברי זבובים אלא אם כן יש לו נעמיו ולא
חבילי זמורות לא אם כן יש לו פילין ולא חרדל
אלא אם כן יש לו יונים גרעיני תמרה מותר
לטלטלן ובכל מקום אדם חשוב צרי' להחמיר
על עצמו שלא לטלטלן אלא דרך שינוי חבילי
קש וחבילי עצים וורדין הראוין למאכל בהמה
אפי' אם הם גדולים הרבה מותר לטלטלן בשר
חי אפילו טפל שאינו מלוח כלל ותפוח מותר
לטלטלן שראוי לכלבי דג מלוח מותר לטלטלן
ושאינו מליח אסור לטלטלן שאינו ראוי אפילו
לכלבים כתבה'ם כמזל חבית שנתגלי ואכט'ח
שנשברה אעפ"י שאינם ראוין לאכילה נוטלין ו
ומנחין במקום המוצנע כיוצא בו קמיעא שאינו
מזמחה אעפ"י שאין יוצאין בו מטלטלין אותו
צואה של תרנגולי המוכחת בחצר מותר להוציא
שהוא בגרף של רעי שמותר להוציא אפי' בלא
כלי ואם הוא בחצר אחרת שאינו דר שם אסור
להוציא ואם ירא בפני התינוק שלא יתלכלך
בה מותר לכפות עליה כלי אעפ"י שמותר להוציא
גרף של רעי אסור להחזירו אלא אם כן נתן ל
לתוכו מים אסור להבי' לפניו דבר שימאס כדו

להוציאן כשימאס בעיניו אבל מותר לקבוע
ישיבתו אצלו כדי להוציאן לאחר שימאס מכני'
אדם מלא קומתו עפר ומיוחד לו מקום ועוש'בו
כל צרכיו כיון שהכינה לכך אבל אם נתנה כ
באמצע הבית בטל אגב עפ' הבית ואסור לטלטלן
כופין הסל לפני האפרוחין כדי שיעלו וירדו בו
תרנגולת שברחה דוחין אותה מאחריה כדי ש
תחכנס אבל אין מדדין ליקח אותה באגפים אף
על פי שרגליה בארץ ומדדין עגלים וסייד' חיה
ושאר עופות ובלבד שלא יבדוהם בענין שיעקרו
רגליהם מן הארץ ודוקא בחצר אבל בכרמלית
לא וכל שכן ברשות הרבים והאשה מדדה את
בנה אפי' ברשות הרבים ובלבד שלא תגדרוהו
אלא יהא מגביה רגלו והאחר ויניח השנייה על
הארץ וישען עליה עד שיחזו ויניח רגלו שהגביה
שנמצא לעולם הוא נשען על רגלו האחת שם
נוטל אדם את בנו שיש לו גענועין עליו
עם אבן בידו אב' אם אין לו גענועין
עליו או אפי' יש לו גענועין עליו ומטבע בידו
לא יטלנו כלכלה שדחתה נקיבה וסתמה באבן
מותר לטלפלה שהרי נעשה האבן כדופנה וכן
דלעת שתולין בה אבן כדי להבכיד למלאות
בה אם הוא קטור יפה שאינו נופל מותר למלאה
בה שהוא כמו הדלעת עצמה שהוא בטל אגב
ואם לאו אסור למלאה בה כלכלה מלאה פירות
ואבן בתוכה אם הם פירות רטובים בגון תאנים
וענבים וטול אותה כמות שהיא שאם ינע' הפירו
מתוכו יפסדו אכל אם הם פירות שאינם נפסדין
ינערם וינער גם האבן עמהם ולא יטלנה עמה
שכח אבן על פי החבית או מעות על פי הכר
מטה החבית על צדה ומנער חבר והן נופלות
ואם הגביה עליהם מדעת אסור להטות ולנער
ופי' מניח כשהגביהם על דעת שיטארו שם כב
בכניסת השבת ופי' אם שכח שהיה דעתו ליטלם
מבעוד יום כשעה שהגביהם שם ושכחה שם אבל

בעל התרומות כתב אפי' הניח אדעתא שישאר
שם בבניסת שבת לא מיקרי מניה אלא כשהניח
על דעת שישארו שם כל אותה השבת אבל אם
הניח במזיד כדי שישלם בשבת מותר לנער
למחר החבית והבר והם נופלות כדתנן שומנן
בגוי צמר ואין מטלטלין אותן כיצד עוש' מנער
הקדרה והן נופלות ואם החבית בין החביו בענין
שאינו יכול להטות אותה במקומה ושכח עליה
אבן יכול להגביהה כמו שהיא עם האבן למקום
אחר להטותה שם כדי שיפול מעליה וכל זה
בצריך לגוף החבית ויפסיק לו כהטיתה שעל ידי
זה תפול האבן אבל אם צריך למקום החבית ולא
תפסיק לו והטיתה יב' לטלטלה עם האבן שעליה
לפנות בקובה שי

עץ שתולין בה בשר או דגים כות' לטלטלו
אע"ג דמאוס דקיימא לן כמקצה מחם'
מיאוס כר שמעון דשרי אבל כמקצה מחבת
איסור כגון בר שהדליקו בה באותה שבת לא
קיימא לן כוותיה ואסור אפי' לאחר שזכה אבל
בכל שאר דבר קייבא לן כר' שמעון דלית ליה
מוקצה אלא בגרוגרות וצמוקים שהעלם לגג
ליבשן והן מצריחות קודם שיתבישו דכיו' שיודע
שיסריחו ודא' הסיח דעתו מהם ועו' שדחה אותו
בידים בהא כהוי שאסורין אבל שאר כל דבר
אפי' חט' שזרען ועדין לא השרישו וכיצי' שנתנו
תחת התרנגולת מותר לטלטלן ומוקצה מחבת
חסרון בים כגון כלים שחשוכין בעיניו ומקפיד
עליהם ומיחד להם מקום מורי' ד' שמעון ואין
מוקצה לחצי שבת בין באיסור אכילה בי' באיסור
טלטול הילכך כל דבר שהיה ראוי בין השמשות
אם אירע בו דבר שנתקלקל בו ביום וחז' ונתקן
שרי אבל כל דבר שהוקצה בין השמשו' אסור כל
היום כל דבר שאסור לטלטלו אסור ליתן תחת
כלי כדי שיפול לתוכו מפני שאוסר הכל מ'
מטלטלו ודומה לסותר שסתר זה הבלי במה ש

שהיה ראוי תחלה אבל כותר לכחותו עליו
ובלבד שלא יגע בו דבר שמותר לטלטלו והניח
עליו מבעוד יום דבר האסור גם התחתון אסור
מפני דבר האסור המונח עליו הילכך מטה שיש
עליה מעות או אפי' אין עליה עתה והיו עליה בין
השמשות אסור לטלטל אין עליה עתה ולא היו
עליה בין השמשות מותר לטלטלה אפי' יחרה
למעות והניחן עליה מבעוד יום אם סלקן זה
לרב אלפס אבל ר'ת אוסר היכא שיחרה והניחן
עליהן מבעוד יו' אע"פ שסלקן ואם יש עליו דבר
האסור ודבר המות' כגון כחתה שיש עליה אפר
שמותר לטלטל לכסות בו הרוק יש עליה גם
שכרי עצי' שאסור לטלטלן כות' וכגו' שדכ' המצת
חשו' מדבר האסור אבל אם דבר האסור חשוכ' יות'
מדבר המותר בטל אצלו ואסור לטלטלו שיא
מת' שמוטל במקום שיר' עליו מפני הדליק'
ד'שי מתיר לטלטלו טלטול גמור ולרב
אלפס דוקא טלטול מן הצד וא"א הראש ז"ל הסכי'
לדברי ד'שי ואם הוא מוטל בחמה או בכזו' כגון
שהוא מסריח אם יש לו כבר או תנוק כניח עליו
ומטלטלו על ידו אפי' מרשות היחיד לברבליה
והז' במ"ז כתב שמוטב להוציאו לברבליה
בלא כבר תנוק כעל ידם כדי למעט ההוצאה
שלא אמרו ע"י כבר ותנוק אלא ברשות היחיד
מחם לצל וכת' עוד שגר' שמותר להוציאו אפילו
לד' ע"י תנוק אבל לא ע"י כבר שאינו טפל לבת
אלא שר' אסור אבל כל שאר דברים האסורין
לטלטל לא התירו ע"י כבר או תנוק הילכ' אותם
שבטלטלין מנורה שהדליקו עליה בשבת ע"י
כבר או תנוק לא יפה הם עושין ואם אין לו כבר
או תנוק לא יטלטלו כלל אפי' להצנו כבטה
למטח שטלטול מן הצד לצורך דבר האסור
אסור היה מוטל כתבה ואין לו מקום לפנותו
אינו רשאי לעשות לו אהל להציל אלא באים
שני בני אדם ויושבין בצדו חם להם לכטה

למטה מביא כל אחד מט' ודשב עליה חס להם
מלמעלה מביא כל אחד מחצלת ופור' על גביו
חוקף כל אחד מטתו וחולך לו בעינן שתיעשה
הבחיצה מאיליה שנראה כאלו עשה לצור' וחד
שאין מחללין השבת לצורך מת אפילו באיסור
דרבנ' אבל התירו לס'כו ולהדיתו ולשכטו מעל
הבכר ובלבד שלא יח' בו לא ידו ולא רגלו ולא
שום אבר ואם היה פיו חולך ונפתח קושר לחיו
העליון שלא יפתח יותר אבל לא יורידנו לסגור
שאם כן היה מניח בו אבר ואין מעמצין עיניו כדי
שיסגרו ודוה ליה מזה אבר טלטול מן הצד
לצורך דבר המותר מותר הילכך מעות ששכח
על הכר נוער את הכר והן גופלות וכן צנן
שטמן בארץ מקצת עליו בגולין נוטלו אעפ"י
שבנפילתו מזה עפר ממקומו וטלטול בגופו א
אפילו לצורך דבר האסור מותר הילכך קש
שעל גבי מטה והוא מוקצה מנענעו בגופו ואם
הניח עליו מבעוד יום כר או כסת מנענע אפי'
בידו שהרי הכינו מבעוד יום לשכוב עליו פירו'
השמונין כתבן או בקש המוקצה אפילו כולן מ
מבוסין יכול לתחוב בהן מחט כדי שינעו הקש
מעליהם ויטלם

מי שיש לו מקום מיוחד לבית הבסא יכול
להכניס עמו אבנים לקנח מלא ידיו אין
לו מקו' קבוע מבנים עמו בשיעור בוכנא קטנה
ואם ניכר באכז שנקחו בו מותר להכניסו אפי'
הוא גדול הרבה או אפילו אם הם הרבה ומותר
להעלותן לגג לקנח בו ולא אמרינן כיון שיש לו
מקום מיוחד לבדו יעלה שם מערב שבת צרור
שעלו בו עשבים מותר לקנח בו ולא חיישינן
שמה יתלוש ולא יקנח באדמה מפני שהיא נ
גפרכת וכיון שאינה ראויה לקנח אכור
לטלטלה אסור לקנח בחרס אפילו בחול משום
סכנה דה' לפניו בשבת צרור ואוזני חרס חלקי'
שראין לקנח בהם מקנח בחרס

שהוא ראוי לטלטל לכמו בו הכלי ולא יקנח
בצרור צרור ועשבים לחים יקנח בעשבי אבל
ביבשים לא משום סכנה שהן חדין ומחתכין ה
הכשר היה צרי לנקבו ואינו יכו' לפניו שרפואת
למשמש בפי הטבעת לא ימסמ' בכל ידו בדרך
שעושה בחול משום השרת בימין אא יממש
כלאחר יד כשתי אצבעותיו וזה פירוש שלא
יממש בצרור של הקנח לחלוק בדרך ש
שעושה בחול משום כתישה אלא כלאחר יד
תשובה לה' מאיר מרוב נכודק ששאלת על
משמוש הברזא בפי הטבעת אם מותר בשבת
אמרי' התם אמר רבא אסור למשמש בצרור
בשבת בדרך שעוש' בחול מתקף ליח'מר וזו
ליסתכן ומשני כלאחר יד אלמא על ידי שינוי
שרי כגו' שאוחזו הצרו' או הברז' כשתי אצבעותיו
וכמשמש אבל בכל היד לא ואם תחוב כולו כ
בגוף היה נראה דשרי לצאת בו דלא דמי להא
דתנן בפרק המצניע חמוציא בפיו ובמרפק
פטור וכל פטורי שבת פטור אבל אסור
דהתם כשהוא פותח פיו ופושט מהפקו המשי
נראה אבל הבא שהוא כלוע כלו בגוף היה נרא
דשרי אמנם אינו מתירו כיון שמכניסו תריד
כדי לחזור ולהוציא אע"ג דלא דמיא ממש להני
איכא לטימר דפטור אבל אסור ביה הני וחזאל
ואיפשר במשמוש גרידא ועל ידי שינוי ובהני
סגי דלא ליסתכן לא שרינן ליה להכניסו כולו
אפי' על ידי שינוי לצאת בו בשבת ע"כ אסור
לפנות בשדה ניר בשבת שמא יבא לאשווי
גומות

פקק החלון בגון לח או שאר כל דבר ש
שסתומין בו החלון יכולין לסותמו
אפי' אם אינו קשור ולא אמרי' דדאי כמוסף על
חכנין ובלבד שיחשב עליו מערב שבת לסתמו
בו וכדב' מיהא סגי וקנה שהתקינו להיות נועל
בו נב אין צריך שיקרנו ברלת ומ"דס

לבנין שפי מפק' וחלון ולא סני במחשב' שיחש'
 עליו מאתמול וצרי' שיתקננו לכך לרש' צריך
 שיתקננו לשם בלי שיהא ראוי לשום תשמיש
 ולד' אין צריך שיתקננו אלא לנעול בו ונגד
 שהוא יתד שנועלין בו ותוחכין אותה באסקופ'
 למט' ודומ' טפי לבנין לא סני בהכי ואין נועלין
 בו לא אם כן יהא קשור וכיצד יהא קשור אם יש
 בראשו גלוסטרא פי' שהוא עב כאח' מן הראשי'
 וראוי לכתוש בו שדומה לכלי סני אפי' אם קש'
 בחבל דק שאינו ראוי להיות נוטל בו ואפי' אם
 אינו קשור בדלת עצמו לא בכריח הדלת אפי'
 אם החבל ארו' וא' גו תלוי בלל בארר לא כולו
 מונח בארץ ואם אין בראשו גלוסטרא אם הוא
 קשור בדלת עצמה סני אפי' בחבל דק שאינו ר'
 ראוי לינטל בו ואפי' כולו מונח בארץ ואם אינו
 קשור בדלת אלא בכריח צריך שיהא הקשר א'
 אמיץ שיהא ראוי לינטל בו ואפי' הכי אין צריך
 שיהיה תלוי אלא אפי' כולו מונח בארץ שאין
 אסור אלא בששומטו ומניחו בקרן זוית וכל ג'
 נגר שאמרנו בידי שהאסקופה גבוה וכשנועץ
 אותו במפתן אינו נקוב בארץ אבל אם נפחתה
 האסקופה בענין שבשומכנים הנגר בחור נוקב
 תחתיו בארץ הרי בנין ואסור לנעול בו רחבה
 שאחורי הבתים שאין נכנסין ויוצאין בה תדיר
 אם עשה דלת לפתחה או שתולה בה מחצלת
 של קנים וכן פתחה שגדרה בקוצים כעין דלת
 אם יש להם ציר או אפי' אין להם ציר לא שהיה
 להן ציר נועלין בהן אפי' הן נגררין בארץ רק
 שקשרן ותלאן לנעול בהם ולא חשיב כבונה ש'
 שניכר בהן שהוא דלת כיון שהיה להם ציר אין
 להם ציר ולא היה להם ציר אין נועלין בהן לא
 אם כן הן גבוהי' מן הארץ ג' טפחים ופתח העשוי
 לכניס ויציאה תדיר נועלין בו אפי' לא היה ציר
 לנעולם והוא נגרר דלת העשוי בלוח אחת או

שאין לה אסקופה התחתונה ובשפותה כח ש'
 שומטים אותה ועוקרים אותה אין נועלין בה א'
 : פי' יש לה ציר שידה תבה וכגדל שפתה הן מן
 חצר ויש להם שני צירין אחד למעלה ואחד ל'
 למטה אם יצא התחתון כולו במקומו אסור ל'
 להחזירו שמא יתק' אבל אם יצא מקצתו ורוחקו
 עד שמחזירו למקומו כיו' שהעליו' נשא' במקומו
 בקל יכו' להחזיר התחתון אבל כשיצא העליון
 אסור אפי' לרוחקו ולהחזירו למקומו כטה של
 פרקים אסור להחזירו ולחדקה ואם תקע חייב
 חטאת ואם היא רפויה מותר לכתחילה וראיתי
 כתוב על שם הרים מרוטנבורק דהה' כוס של פ'
 פרקים אסור להחזירו אלא אם כן יהא רפוי ו'
 ונראה דכוס אין דרך להדקו כל כך ושרי בכל
 ענין קודם שנשברה מותר לכוככה בארובות
 הבטה שהן כלי כרי שלא תרד יות' אבל לא כרי
 שתעלה דאם כן הוה ליה בנה והוא שיהו רפויין
 שיכול ליטלם כשירצה אבל אם מהדקם שם א'
 אסור חצר שנתקלקלה בימי גשמים יכול לזרות
 בה תבן ולא חשיב כמוסיף על הבנין ובלבד ש'
 שישנ' שלא יזרה לא ככל ולא בקופ' לא בשולי
 הקופה שיהפכה ויביא התבן של שוליה שיד'
אין בנין וסתירה ככלים וה"ל שאינו בנין
 במש' כגון חבית שנשברה ודיבק ש'
 שבריה בזפת יכול לשברה ליקח מה שבתוכה
 ובלבד שלא יבין לנוקבה לקב יפה שיהא לה ל'
 לפתח דאם כן היה ליה מתקן כנא אבל אם היא
 שלמה אסור אפי' לשברה ואפי' נקב בעלמא א'
 אסור לנקוב בה מחדש ואפי' יש בה נקב חדש
 ובא להרחיבו אסור היה בו נקב ונסת' אם הוא
 למטה מן השמרים אסור לפותחו דכיון שהיה
 למטה וכל כובד היין עליו צרי' סתימה מעליתה
 וחשיב כפותח מחדש למעלה מן השמרים מותר
 לפותחו מותר להתיז ראש המנופה

בסיף דלאו לפתח מבין כיון שמסוד ד
ראשה אבל לנוקבה בצדה אפי' ברומח שעוש'
נקב גדול ואינו דומה לפתח אסור דודאי ל
לפתח מבין כיון שאינו מסיר ראשה והני
מילי בצדה אבל למעלה מותר לנוקבה דלאו
לפתח מבין שאין דרך לעשות פתח למעלה מ
מפני עפר וצרורות שיפלו בה אבל בצדה אסור
דלפתח מבין כרפרישים חותמות שבכלי כנון
שירה תכה ומגדל שהבסוי שלהם קשור בהם
בחבל יכול להתירו או לחותכו בסכין או להתי'
קליעתו וכתב הר' פרץ אבל היתרות שנועלין
בהן אסור להתירם דהוי כבנין גמור וכתב א"א
הראש ז"ל ודווקא בעין קשירת חבל כיוצא בו
אבל פותחת של עץ ושל מתכת אסור להבקיע
ולשבר דככלי נמי שייך בנין גמור וכתיריה גמור'
ובסכק בת' ובשבירת פותחת של תכות נחלקו
בה הר' אלעזר מתיר והר"י אסור ומיהו ע"י גוי יש
להקל ע"כ ושברקע כנו דלת של כור שקשו'
כו חבל יכול להתירו דלאו קשר של קיים הוא
שהרי עומד להת' אבל לא מפקיע וחותר משום
סתירה אסור לחתוך שפופרת וליתנה בנקב ש
שבחכית כדי שיקלה היין היתה חתוכה כבר מ
מותר ליתנה אפי' לא נתנה שם מעולם וכ"ש ש
שמותר להחזירה אם היתה שם ונפלה עליה של
הדס אם הוא קטום ויש לו הרכה מהם קטומין מ
מות ליתנו בנקב במקום כרוז כדי שיקלח היין
ואם אין לו אלא אחד אפי' אם קטום ועומד אסור
ליתנו שם אסור ליתן שעיה או שמן שהוא עב
בנקב החכית מפני שהוא ממרח חכית שניקב
והיין יוצ' מכנו אסור לית' בו כדי של שום לסותמו
ואם הוא מערים ואומר שנותנו שם להצניעו א
אסור לאיני דעלמ' ולצורכא מדרבנן שרי שטו
אסור לעשות אפי' אהל עראי בשבת וי"ט
ופי' דשי שאין אסור עשיית אהל לא
כגו ולא כמחיצות ודל' פי' כמחיצה נמי אם ע

עושה אותה להחיר סוכה או להחיר שלטל א
אסור אבל אם אינו עושה לא לצניעות בעלמא
מות' עצי שתוקעין ראשן האחד בדופן הספינה
ובופפין ראשן השני בדופן השני של הספינה ו
ופורסין מחצלת עליהן לצל אם יש ברחבן טפח
או אפי' אין ברחבן טפח ואין בין זה לזה ג' טפחים
חשיבי כאהל ומותר לפרוס בשבת מחצלת על
הן דחזה ליה תוספת אהל עראי ושרי ואם לאו
חזה לתחלת עשיית אהל ואסור וכן מחצלת
פרושה כדי טפח מותר לפרושה כולה בשבת ו
דחזה ליה תוספת אהל עראי אבל אסור לפרושה
בתחלה בשבת פוריא מלמעלה למטה שרי מ
ממטה למעלה אסור פ"שי מטה כשמעמידין
אותה אסור ליתן הרגלים ולתת הקרשי עליה
לא ישים הקרשים תחלה ואחר כך יתן הרגלים
תחתיהם ופי' התוספת שלא יתכן לאסור זה אם
לא יהיו הרגלי ד' דפין כחוצרין בד' דופני התב'
שאין העולם נוהר' ליתן השלחן על גבי הרגלי'
בשבת וכן מטה שמעמידין אותה ואח' כ' פורשין
עליהם עור דמי לאהל ואסור להעמיד ולפרוש
עליה ואם פירש חייב חטאת אבל מטה בעין ש
שלנו אם היתה זקופה או מוטת על צדה מותר
להושיב על רגליה דלאו מידי עבד וכן כסא
חצוי פרקים וכשרוצים לישב עליו פותחין א
אותו והעור נפתח וכשמסיד' אותו סוגרין אותו
והעור נכפ' מות' לפותחו לכתחיל וכן כשמסדרין
חביות זו על גב זו אחת על גבי שתים או חזו ה
חעליזנה ביד דסרר התחתונה תחתיו אבל לא
יסדר התחתונה תחלה והעליונה עליהם אבל א
אבני' של ב"ה מות' לסדרן וכת' הרשב"א בשם
התוספתא שלא אסרו אלא כה"ג שצריך לאחר
של מטה אבל אם אין צרי' לאויר של מטה שרי
על כן מותר להניח ספר אחד מכאן ואחד מכאן
ואחד על גביהן משמרת שתולין אותה לתת בה
שכרי' לסננן ומותרין פיה לכל צד חשי' עשיית

אהל ואסור לנטותה כילת חתנים והיא נתונה
 על שני עצים זקופים וכולטין מהמטה אחד ל
 לראש המטה ואחד לרגליה וקנה נתון עליהן
 והבילה פרושה עליו ויורדת לבא ולכאן כותר
 לנטותה והוא שלא ידא בגנה רוחב טפח והיא
 בפחות מג' טפחים סמוך לגנה טפח פי' שאינו
 מתרחבת טפח עד לאחר שירדה ג' טפחים ואין
 בשיפועה טפח פי' שאין בל צד וצד מתפשט ל
 למטה להתרחק טפח מכנגד אמצעית דהינו ש
 שאין כרחבה למטה שני טפחים שאינה עשויה
 לישן תחתיה לא לנוי ומיירי נמי שאינה יורדת
 למטה טפח בזקיפה בלא שיפוע לאחר שכלה
 השיפוע אבל אם יש בגנה טפח או בפחות מג'
 סכו' לגנה טפח או שיש כשיפוע טפח או שיורד
 טפח בזקיפה אסור לנטותה ואם כרך עליה מ
 מאתמול חוט או משיחה לנטותה בו מות' אפי'
 אית ביה כל הני ובמ' במקום שאין בני תורה לא
 שרינן עי' בריכ' חוט שלא יבאו לזלזל בה טלית
 כפולה שקושר' בין שני כותלים והיא משלשלת
 ונוגעת באדן ונכבס לישן תחתיה לא יעשה ל
 לכתחילה ואם כרך עליו חוט או משהה מותר
 לכתחילה ופירכ אלפס אפי' אין בג טפח לא י
 יעשו לכתחילה וא"א ה"אש ז"ל כתב ודאי אם
 אין בגו טפח ולא אחד משאר דברים שאוסרין
 בכילה מותר לכתחילה כמו בלה לא מיירי שיש
 בגו טפח או אחד משאר דברי' האוסרי' בכילה
 הילכך אסור ואפי' הכי אם כרך עליו חוט או מ
 משיחה מות' לכתחילה וילון הפרוש לפני הפתח
 מותר לנטותו ולפורקו שאין אהל עראי בלא
 עשיית גג דב' שאינו בא להתיר בגד ששוחזן
 על פי' החכית לכסותו לא ישטחנו על פני כולו
 משום אהל לא יניח קצת ממנו מגולה ש"ו
הצד צפור למגדל שהוא ניצוד בו וצבי
 לבית או לביב שהוא ניצוד בו חייב
 ואם אינו ניצוד בו פטור אבל אסור צד צבי ישן

סומא חייב חגור חולה או זקן פטור כל דבר ש
 שכמינו ניצוד חייב עליו אין כמינו ניצוד פטור
 אבל אסור הילכך זבובים אף על פי שאין כמינו
 ניצוד אסור לצודן לכן כתב בעל התרומות ש
 שאסור לנעול בשבת התכה שיש בו זבובי' לא
 יתן ככין או שום דבר בין הכיסוי לתכה בענין
 שיוכלו לצאת משם ונרא' לי שאין צרי' לדקדק
 בזה שאין הזכוכים ניצודין כתכה שאם בא ל
 לפתוח התכה וליטלה יכרחו ולא דמי לרבורים
 בכנורת דקתני פורסין כחצלת על גבי הכנורת
 ובלבד שלא יכוין לצוד כי הכנורת קטנה היא
 והרבורי' ניצודין בה ועוד דכנורת גופה קתני
 ובלבד שלא יכוין לצוד אלמא כי לא ככוין שרי
 צבי שנכנס לתוך הבית ונעל אחד בפניו חייב
 בעלו שנים פטורין לא יוכל אחד לנעול ונעלו
 שני' חייבין יושב הראשון על הפתח ומלאו וישב
 השני בצדו אע"פ שעמד הראשון והלך לו השני
 פטור ומותר ודראשון חייב הצד נחש לרפואה
 חייב ואם בשביל שלא ישכנו מותר לכתחילה
 שמנה שרצים האמורין בתורה הצדן כחם שלא
 פירש אם צריך להם אם לאו חייב והחובל בהן
 אף על פי שלא יצא מהם דם אלא נצטר תחת
 העור חייב ושאר שרצים אינו חייב החובל בהן
 לא א"כ יצא מהם דם והצדן לצורך חייב ושלא
 לצורך פטור אסור לצוד פרעוש ודווקא כעל
 הארץ או מעל בגדיו אבל אם הוא על בשרו ו
 ועוקצו מותר לצוד ואסור להורגו אבל כינה מ
 מותר להורגה וה"מ כלוקחה כעל בגדיו או מעל
 בשרו אבל המפלא בגדיו אסור להורגו גם כינה
 שמא יבא לחרג פרעוש ודווקא כמפלא בגדי
 גזירה הריגת כינה אטו הריג פרעו' אבל במפלא
 ראשו מותר להורג כינה ולא גזרינן אטו הריגת
 פרעוש שאינן מצויות בראש וה"ל יוסף פידוש
 שהשחור הוא כינה והלכן הוא פרעוש וזה פי'
 איפכא ונרגו ב"ת חמשת נהרגין בכל ענין לפי

שמועדין להזיק זכוב שבמצרי וצרעה שבנגוה
 עקרב שבכזיב ונחש שבא' וכלב שוטה ככל מ
 מקום ושאר מזיקים אם רצין אחריו מות' להורגן
 ואם לאו אסור להורגן נחש ועקרב דורסן לפי
 תומ' הואיל והן מזיקין מותר וכן ברוק שלפניו
 יכו' לדרוס עליו ולא חיישינן שמא ישוה גומ' **כל**
 כיון שאינו בכז' לכך וכת' ה' מאיר מ'וטנבורק
 שאין לשפשו ברגליו דלא קאמר אלא דורסו
 אבל לא לשפשו וכן כתב ה'ם במ'ל לא ירוק
 על גבי קרק' וישו' ברגליו דלא קאמר' לא דורסו
 אבל מות' לדרו' רו' ש'על גבי קרק' לפי תומ' ש'יו
 קשר העומד להתקיים לעולם חייבין
 חטאת על קינתו והתרתו בין אם הוא
 של אומן או של הדין' והעומד להתקיים שבעה
 ימים פטור אבל אסור' ולצורך מצוה כגו' שקושר
 למדוד שיעור אחד בשיעורי התורה מותר ל
 לכתחלה ושעומד להתי' בכל יום מות' לכתחלה
 וכת' בספר התרומות רצועות שקושרין באכנט
 ואין מתירין אותן אלא כשמתליפין המכנסים
 אסור לקושרן בשבת רצועות שבבגד שעל ה
 הבתף שמהדקין בהן הבג' שיי'אן אסור להחזירם
 חיישינן שמא יקשור כתיירין בית הצואר מקשר
 שקשרו כובס שאינו קשר של קיימא אבל אין
 פותחין אותו מחדש דמתקן מנא הוא קושרין
 דלוי לבד אף בחבל ולא חיישינן שמא יכטלנו
 שם ויהיה של קיימא והוא שיהיה חבל של גרדי
 אבל חבל דעלמא לא ועניבה מותר אף בחבל
 דעלמא דלאו קשירה הוא קושרין חבל בפני ה
 הפרה בשביל שלא תצא אפי' בשני ראשי הפתח
 ולא חיישינן שמא יתיר ראש האחד ויציאנה
 דרך שם ויניח ראש השני קשור מטלטלין חבל
 גרדי לקושרו באבוס ובפר' לא חיישי' שמא יתי'
 ראש הא' ויניח השני קיים אבל חבל דעלמ' לא
 ש"ח **המבשל** בשבת חייב ולענין
 דמתבשל פלגי רבי

מאיר סבר אם נעשת בשוגג מותר אפי' בויום
 בין לו בין לאחרים ואם נעשה במזיד אסור בו
 ביום אפי' לאחרים ולמוצאי שבת מותר אפי' לו
 ור' יהודה סבר בשוגג מותר למוצאי שבת אפי'
 לו ובו ביום אסור אפי' לאחרים ובמזיד אסור לו
 עולמית ולאחרים מותר למוצאי שבת ור' יוחנן
 הסנדלר סבר בשוגג אסור לו עולמית ולאחר'
 מותר למוצאי שבת ובמזיד אסור לעולם בין לו
 ובין לאחרים ופסקו הגאונים כר' יהודה דבמזיד
 אסור לו לעולם ולאחרים מותר למוצאי שבת
 מיד ואין צרי' להתמיהן בכדי שיעשו ובשוגג אסור
 בו ביום גם לאחריו ולערב מותר גם לו ור' פסק
 כר' מאיר דבשוגג מותר אפי' לו בו ביום ובמזיד
 אסור בו ביום אף לאחרים ולערב מותר גם לו
 ויראה שאין חילוק בכל מעשה שבת אבל בעל
 התרומות כת' דוקא כמבשל בשבת בשוגג מות'
 אפי' לו דמעיקרא חזי לכוס אבל השוחט או ש
 שאר מלאכות דמעיקרא לא חזי כלל כגון ש
 שהדליק נר אפי' בשוגג אסור לו באותו שבת
 השוחט לחולה כשבת לא שנא חלה מאתמול
 לא שנא חלה היום מות' לבריא לאוכלו חי ובלא
 מליחה אבל המבשל לחולה אסור לבריא שמא
 ירבה בשבילו כשם שאסור לכשל כאור כך א
 אסור לבשל בתולדות האור כגון ליתן בצח
 בצד הקררה בשביל שתצלה ואפי' בתולדות
 חמה נמי אסור כגון סודר שנתחמם בחמה אסור
 ליתן בו ביצה כדי שתצלה נזירה אטו אור אבל
 בחמה עצמו כגון ליתנה בחמה או ליתן מים ב
 בחמה כדי שיחמו מותר ואסור להטמינו בחול
 וכאבק דרבי' כדי שתצלה אפי' תבשי' שנתבשל
 בכר יש בו משום בשול אם נצטנן בכר אבל ב
 בכר דותח לא ואם לא נתבשל כל צרכו אפילו
 נתבשל כמאכל בן דרוסאי שייך בו
 בשול אפי' בעודו
 רותח וה'

וחי מלי שיש בשול אחר בשול כתבשיל שיש
 בו מרק אבל דבר יבש שנתכשל כבר מותר ל
 לשרותו בחמין בשבת דתנן כל שבא בחמין
 בלפני השב' פי' שנשבש' כבר שורי אותו בחמין
 נמוק לה בתרנגולת דר' אבא שנתכשל כל צ
 צרכה והיתה יבשה וכל שלא בא בחמין לפני ה
 השבת אין שורין אותו בחמין בשבת דחשיב א
 במבשל אבל מדידן אותו בחמין חוץ ממליח ח
 ודשן וקוליים והאספנין פי' דג קטן שאין צריכין
 אלא בשול מעט והחתן הוא גמר בשולן ובתב
 ה' אליעזר ממין אע"ג שאין בשול אחר בשול
 בדבר יבש בדבר שנאפה או נצלה יש בו משום
 בשול אם בשלו אחר כך במשקים ואסור ליתן
 פת אפי' לתוך כלי שני שהיה סולדת בו ותימה
 למח אסרו בכלי שני ואיפ' דמדי ליה למלח
 דקאמר בגמ' לחד לישנא שמבשל אפי' בכלי
 שני ואינו נראה לאוסרו בכלי שני וכתב ה'י
 פרץ שבאפייה אחר אפייה וצלייה אחר צלייה ו
 י"א שגם זה אסור לדברי ה'י אליעזר מביין וה'י
 כתב שאפי' לדבריו אין אפייה אחר אפייה ולא
 צלייה אחר צלייה כלי שיש בו תבשיל קר אסור
 ליתנו על גבי קדרה השמונה כדי להתחמם אם
 הקדרה חמה בענין שהעליון יכול להתבשל ואם
 אינו יכול להתבשל מותר אם אין בו דבר קר
 אבל אם יש בו דבר חם יכול ליתנו כדי שיטמ'
 חמו כלי ראשון מבשל אפי' לאחר שהעבירו
 מעל האש הילכך אסור ליתן בו אפי' כשר שור
 אע"פ שצריך בשול רב ואינו מתבשל לחלוט'
 שבו מתבשל ומותר ליתן בו מלח שאינו מסה'
 להתבש' מח' של נחש' שהעבירו מעל האש ואין
 בו מ'א שיש בו מ' לא ית' בו מ' המ' מעט' מפני
 שהן מתחממים אבל נותן בו מים רבי' להפסיר'
 אפי' אם מפעפעין אותו ומחזקין אותו שרי כיון
 שאינו מבין לבד כוס שהריק בו מים חמין מ
 מבלי ראשון לשתייה מותר לערב עמה צונגין

כן שיתן חמין שבו לתוך הצונגין או שיתן ה
 הצונגין לתוכו אבל ספל שיש בו מים חמין ל
 לרחיצ' אפי' הוא כלי שני אסור ליתן בהן צונגין
 דכיון שהם לרחיצה סתמא חמין הן הרבה ו
 ומתכשלין הצונגין שמערבין בהן אבל לערות
 מהם לתוך צונן מותר דתתאה גבר וכן הדין כ
 בכלי ראשון והוא לשתייה שמותר לערו' ממנו
 לתוך צונגין ואסור לערות צונגין לתוכו וה"מ
 מעט צונגין אבל אם הן מרובין ואין יכולין ל
 להתכשל בהם אלא להפיג צינתן מותר מות'
 ליתן קיתו' של מים או של ססן כג' האש להפיג
 צינתן ובלבד שיתנס רחוק מן האש בענין ש
 שאינו יכול להתחמם באותו מקום עד שתהא
 היד סולדת בו דהיינו כל שכריסו של תינוק כ
 נבית בו אבל אסור לקרבו אל האש למקום ש
 שיכול להתחמם שתהא היד סולדת בו ואפילו
 להניח בו שעה קטנה שתפיג צינתו אסור כיון
 שיכול להתבשל שם וכן מות' ליתן הקיתו' בכלי
 שני שיש בו מים חמין אבל בכלי ראשון אסור
 ליתנו ואסור ליתן אנפניא אפי' ברחוק מקום
 מפני שהשומן שבה שנקרש חוזר וניסוח והוא
 ליה נולד ואסור ובספר המצות התיירו כיון ש
 שאינו עושה בידים וא"א הראש ז'ל אסר וכן כ
 כתב בספר התרומה שיש
 הבורר חייב וה"מ כבורר בנפה וכברה
 או כורר לאוצר אפי' ביד אבל בידו כדי לאכו'
 מיד מותר הילכך היה לפניה אוכלין עם פסול
 שלהן בורר בידו לצורך אותה אכיל ואם בירר
 יותר חייב בקבון ובתמחוי לא יברור ואם בירר
 פטור ואם בירר בנפה וכברה חייב חטאת ו
 וכיצד הוא בורר אם יש טורח בביררת
 האוכל יותר מברירות הפסולת
 בורר כדרכו לזרוק הפסולת ואם יש יותר טורף
 בביררת הפסול' כגון שהו' דק נוט' אוב' ומניח
 הפסול' וכל זה כשהאוב' ברוכ' על הפסול' יאא

בכמותו ומשכחת באוכל מרובה שאפי' הכי יש
 טורח יותר בברירת הפס' לת' כגון שהוא דק ב
 בדפרשים אבל אם כמות הפסולת מרובה אסור
 אפילו לטלטלו שהאכל כשל כרוב הפסולת ו
 וכמו לוחים ובטנים שנשתכרו ועדין מעורבין ב
 בקליפת אע"פ שהקליפו מרובות על האוכל לא
 מיקרי פסולת מרובה על האוכל כיון דאורחיהו
 בהכי והיו כמו שומר לפרי ותורמוס קאמר
 בגמרא דאפי' אוכל מתוך פסולת אסור ודאב
 טעמא משום דשקלי ליה ז' זמנין ואי לא שקלים
 ליה לאוכל הוה מסרה לכך חשיב אפי' ברירת
 אוכל בברירת פסולת ולפי זה תורכוס שלנו
 שאין דרכן בכך מותר לבררו מתוך הפסולת
 היו לפנינו שני מיני אוכלין אותו שרוצה לאכול
 עתה חשוב באוכל והשני חשוב פסולת ואסור
 לבוררו אין מוללין מלילות בשבת אלא מולל
 בשינוי מעט בראשי אצבעותיו היו לו מלילות
 מערב שבת כנפח ביד ליד ואב' אב' לא בקנן
 ותמחי אין שורין כרשינין פי' שמציף מים ע
 עליהם בבלי כדי להסי' הפסולת ולא שפין אותן
 כיד כדי להסיר הפסולת דהוה ליה כבורר אבל
 נותנן בכברה אע"פ שפעמי' נופל הפסולת דרך
 נקבי הכברה משמרת שמסננין בה שבדים אפי'
 תלויה מע"ש אסור ליתן בה שמרי' לסננו משום
 בורר אבל אם נתן בה שמרים מע"ש יכול ליתן
 עליהם מים כדי שיחצרו צלולין ויין או מים שהן
 צלולין יכול לסננו במשמרת ואין בא' משום ב
 בורר כיון שהן צלולין אבל עכורין לא ובשעת
 הגיתות שדרך לשתות היין עכור קצת יכול ל'
 ליתנו עם שמרין במסננת לסננו ואין בו משום
 בורר ומשום ליבון נמי ליבא דמשמרת עשויה
 לכך ואינו חושש לליבונא אבל בסודר שחושש
 לליבונא אסור משום ליבון ובשאר משקין חוץ
 ממים דלא שייך כהו ליבון שרי וכשמסננין היין
 בסודר צריך ליזהר שלא יעשה בנומא לקבל ה

היין אלא ישפוך עליו והוא ישקע מעצמו וכן
 מותר לסננו בכפיפה ובלכוד שלא יצביה וכפיפה
 משתלי הכלי טפח משום אהל אבל אסור ליתן
 קסמין על פי הכלי ולסננו עליה דרבי למשכר'
 וזהו כמ"ל לא התיר אפי' בכפיפה וסודר אלא
 יין שאין בו שמרים ומים צלולין אבל לסננו כ
 במשמרת אפי' צלולים או בכפיפה וסודר מים
 עכורין ויין שיש בו שמרים אסור ואינו נרא' כן
 כדברי א"א הראש ז"ל אלא כדפרישית מותר ל'
 לעדות בנחת מכלי להבדילו ולא חשיב כבורר
 וכלכר שיכין שמיד שיפסוק הקלוח ומתחילין
 הניצוצות לטפטף שיפסוק שאם לא יפסוק ח
 חשוב כבורר מה שבורר הניצוצות מתוך ה
 השמרים מסננת שנתן בה חרדל לסננו מותר
 ליתן בה ביצה אע"פ שהחלמון יודד לבטה עם
 החרדל והחלבון נשאר למעלה עם הפסולת לא
 חבורר שהחלבון והחלמון שניהם אוכלים הם
 ואין נותנין אותו לתוכו לא לתקן מרא' החרדל
 הלא לא חשי' כבורר אוכל מתוך הפסולת שך
זיתים וענבים אסור לטחטן ואם יצאו מ
 מעצמן אסורי' ואפי' עומדי' לאכילה
 דלא הוה לן למיחש שמא יסחוט אפי' הכי כיון
 שרובן לשתיה חיישינן שמא ימלך עליהם ל'
 לשתיה ואם נתרסקו יפה מערב שבת מותרין
 חמסקין היוצאין מהן כתב בעל שתרומות גגית
 מלאה ענבים שבועטין אותה במקלות אין זה
 נתרסקו ואסור היין היוצא בהם ואם יש בגיטית
 יין צלול שיוצא מערב שבת מותר שכל יין ויין
 שיוצא בשבת מן הענבים מתבטל כיון שיוצא
 מערב שבת ומטעם זה נמי מותר לשתות יין מן
 והבית שממלאין אותו ענבים שלמים ונותנין
 יין עליהם ולאחר זמן מתבקעין ויוצא מהם יין
 אף כשנתבקעו כל מה שיוצא מהם מתבטל כ
 כיון שיש בו תותים ורמונים אסור לסוחטון אם
 יצאו מעצמן אם עומדין לא ילה מותר ולא ח

והשינו שם יסלך עליהם לשתייה כזן דרכן
לאכילה עומדין לשתייה פסול וישינו שם י
יסחוט ושאר כל הפיר מותר לסחוטן לכתחילה
ואם רב סחוט אדם אשכול של ענבים ל
לתוך קררה פי שיש בה אוכל והוא לית משקה
הבא לאוכל לא לתוך הקערה פי שאין בה אוכל
והוא לית משקה הבא למשקה ואסור וכן הוא ד
דאמר רב חסדא חולב אדם עז לתוך הקררה
אבל לא לתוך הקערה פי רבינו חננאל
שאינו הלכה וכן הוסחט כבשין ושלקות מ
מפני שצריך למיניהן כתב שחייב חטאת אפילו
לתוך הקררה אבל רב אלפס פסק שסוחטין א
אשכול וכבשין ושלקי לתוך הקררה ולכתחילה
אפי' למיניהן אבל לתוך הקערה פטור אבל א
אסור ולגופן שאינו צריך למים ואינו מכין לא
לתקן לאכילה אפי' לתוך הקערה מותר וחולב
אדם עז לתוך הקררה ב"ט קאמר ולכך מותר
וכן התיר ה"י יוסף לסחוט בוסר לתוך האוכל ו
וא"א הראש ז"ל כתב בתשובת שאלה על סחיטת
בוסר לתוך הקערה שיש בה אוכל מי יכנים ר
ראשו בין ההרים הגדולים והמחמיר תבא עליו
ברכה והתיר לסחוט לימוניש ואסר לסחוט ה
רמונים אפי' לצורך חולה אם לא לא ישהא בו
סכנה וד"ת כתב הבוסר ודאי אסור דלא סריגן
לא באשכול של ענבי שראוי לאכול אבל בוסר
שאינו ראוי לאכילה אפי' האוכלו בטלה דעתו
הוא כבודר אוכל בתו פסולת אין מרסקין השלג
והברד אבל נותן הוא לתוך הכוס או לתוך ה
הקערה ואינו חושש א"ע שמתמחה כזן שאינו
עושה בידים שריעל כן צריך ליהדר בחור' ב
בשנוטלין ודדים שלא יהא במים לא שלג ולא
ברד וה"ל מאד מרושע וברק התיר להטיל מ"ר
רגלים בשלג שריכה דדריסת הרגלים שרורס
אותו ברגליו ואינו חושש וא"א הראש ז"ל בזה
ברב שאינו דומה לדריסת הרגלים כי על ידי

השתן ודאי נימוח ואבי העזרי כתב שמותר ל
לשבר הקרח כדי ליטול המים בתחתית בת' ב"ה
שאסור לשפשף ודדים במלת בשבת לפי שהוא
נימוח ודאי נולד הסוחט בגד להוציא מים שבו
חייב הילכך אסור לפרוש סורר על פי החבית
וליתן על גבי הכלי שדולין בו שם יבא לידי
סחיטה אבל בגד העשוי לפרוש עליו מותר ש
שאינו חושש עליו לסחוט ואסור להדק מוכין
בפי חבית שיש בו משקין שם יבא לידי סחיט
ספוג אין מקנח בו לא אם כן יש בו בית אחיזה
משום גזירה שם יסחוט חבית שפקקו בפקק
של פשטן לסתום הגב שמוציאין ממנו היין ה
התיר בערוך להסירו בשבת א"ע שאי אפשר
שלא יסחוט והוא לי' פסיק רישיה וק"ל כל פסי'
רישי' אסור אפי' הכי הבא שרי כיון שאינו נהנה
בסחיט' זו שחרי היין נופל לארץ הוי פסי' רישיה
דלא נית' ליושרי אבל אם היה כלי תחתיו לקב'
היין אסור וד' היה אוס' אפי' הכי דלא נית' לי' שכא
חבילי פ"א חבילי אוכל וקורנית הבגין
לעצים אין מסתפקי מהן הבגין
למאכל בהמה מסתפק מה וקוטם ואוכל ביד
אבל לא בבלי וכולל בראשי אצבעותיו אין
עושין מ"מ הרבה ביחד לתת לתוך הכבשים
שכזן שעושהו כדי להתקיים דמי לעיבוד ש
שהמלח מקיימו אבל יכו לעשו ממנו מע' לתת
לתוך התבשיל ואם נותן לתוכו ב' שלישי' מלח
אסור לעשו ממנו אפי' מעט אסור למלוח חתיכת
צבון ד' אזה' ביחד לא כטביל כל אתת ואחת
לברד ואוכלה אבל בצים מות' למלחן כת' ה"י
שמשון שאין למלוח ביחד הרבה פולין ועדשי'
שנתכשלו בקליפתן מותר לרוך פלפול בשבת
בקתא של סכין אפילו הרבה ביחד כיון שהוא
דרך שינוי אסור לחתוך הדק דק דק שדומה
לטוחן ואסור לרדות דבש מרבור' שדומה ל
לתולש קבץ של קליות יאב

שנתביי כתבו ועושי ממנו שתיא אם הוא עכה
 אסור לגובלה הרבה ביחד אלא מעט מעט ואם
 היא רכה מותר לגובל הרבה ביחד על ידי שינו
 ומהו השינוי שיתן קמח תחלה ואח"כ חומץ ש
 שבחול דרך ליתן החומץ תחלה חרדל שלשו
 בערב שבת למחר יכו לערבו בין ביד בין כבלי
 ונותן לתוכו דבש ולא ישרוף לערבו ככה אלא
 מערבו מעט מעט שחלים שדכו מערב שבת ל
 למחר נותן יין וחומץ ולא ישרוף אלא מערב ו
 וכן שום שדכו מע"ש למחר נותן לחוכו פול ו
 וגריסים ולא ישרוף אלא מערב ובעל התרומו
 כתב כל מה דשרי לערב משקה בחרדל דוקא
 שנתנו מבעו"י אב"כ בשב"אסור לתת משק בחרדל
 או בשו"ש ככתשו מבעוד יום וא"א הואש ז"ל כת'
 בסברא ראשונה מותר לעשות אנמלין שהוא
 יין ישן דבש ופלפלין בפני שהוא לשתייה ואין
 עושין אלונתית שהיין ישן ומים צלולים
 וטמן אפרסמון שהו' לרפואה אין שורין החלתית
 לא בפורש ולא בצונני שדר' לשרותו ולשתותו
 לרפואה ואם שתה ממנו יום חמישי יום שישי
 וצריך לשתות גם בשבת מותר שכך הוא דרך
 רפואתו לשתות ז'מים זה אחר זה הילכך מותר
 לשרותו בצונן וליתנו בחם מפני שיש בו סכנ'
 אם לא ישתה ממנו שום ובושר ומלילי שרסקן
 מערב שבת אם מחוסרין דיבא אסור לגמור ד
 דיבתן בשבת ואם אין מחוסרין אלא שחיקה מ
 מותר לגמור בשבת וכתב הר"ם במ"ז לפיכך
 מותר לגמור שחיקת הריפוי בעץ פרור בקערה
 בשבת אחר שמורידין אות' מעם האש שכב
ביצת שנולדה בשבת אסור לאוכל ואפי'
 לטלטל אסור ואפי' נתערב במלף
 כולן אסורות ויכול לבנוף עליה בלי
 כדי שלא תשבר ובלבד שלא תע בה ושבת
 שלאחר יום טוב או לפני' נולדה כזה אסורה
 בזה וכן שירי פתילה שכבו בשבת אסור להדלי'
 בהם ב"א שלאחריו משום הכנה אם לא שכיב'

אותם כחול קודם שחדליק בהם דחשת' להכנו
 בחול וכן לפידים שנותרו בשבת וכבו אסור
 לחדליקם ב"ש שלאחריו כי הדיבור הוא והכנו
 שכשכיל הדיבור הן נוחין לחדלק בפעם אחרת
 פירות שנשרו כן האילן בשבת אסורין בו בתי'
 ולערב מותרין מיד אוכלי בהמה אף כהם משו'
 תיקון כלי לפיכך מותר לקטוף אפי' בסכין קשה
 תכן ולחצות בו שיני' אבל קיסם שאינו אוכלי
 בהם אפי' לטלו כדי לחצו בו שיני' אסור מותר
 לטלטל עצי בשמי' להדלי' בה' ולהני' בהם לחולת
 ומוללו להדלי' בו וקוטמו לחרוץ בו א' קשין וא'
 רכין המחלק לבני ביתו מנות כשב' יכול להש'
 גורל לומר למי שיצא גורל פלו יהיה חלק פלו'
 שלו והוא שיהיו החלקים שוין שאינו עושה א
 אלא כדי' השחתם שלא לחטול קינאה בינתים
 אבל עם אחרים אסור כיון שמקפידין זה על זה
 יבואו לידי טאלה שאסור בשבת ולידי מדה ו
 ומשקל אבל ליתן מנה גרולה כנגד מנה חטנה
 ולהטיל גורל עליהן אפי' בבני ביתו ובחול אסור
 משום קוביא
 מותר לומר לחבירו מלא לי בלי זה אפי'
 הוא מיוחד למדה אבל אסור להזכיר לו שום מ
 מדה כגון תן לי מדה פלונית או פלונית כתב
 הר"ם במ"ז אסור לשקול כלל או למנו' ולמדות
 בין בבלי מדה בין ביד בין בחבל ומותר לומר
 לחבירו תן לי בעים ואנתי במנין ואומר לחבירו
 תן לי ד' בעים וה' רמונים ובלבד שלא יזכיר לו
 שם דמים ולא סכום מדה ולא סכום מנין לומר
 כך וכך יש לך כדיתן לי כך וכך ויהיה ל
 לך כדורי כך וכך המכיר כדורי יין ו
 וכדורי שמן לא יביאם כסל וקופה כדרך חול'
 אלא יביאום לפני' או על כתפו וכיוצא בזה ש
 שיסנה מדרך חול אפי' אין כשינוי קלות במשא
 ואם אי אפשר לו לשנות מותר מדיחי
 כלים בשבת לצורך דיוס כגון שנשאר
 לו עדיין סעודה לאכול אבל לאחר סעודה

שלישיית אין מדיחין וכלי שתייה מדיחין כל היו
 שכל היום ראוי לשתייה אבל אסור להטביל
 כלי חרס או להטביל מטומאתו ומותר לשפוך
 חבלי ככל דבר כדי לצחצחן דביתן שאינו מבין
 לא לצחצחן מותר חל מכלי כסף ובגדרתקו שאסור
 לשפשפו בהן והוא מין עפר המתקשה בחביות
 של עץ משמחי היין מפני שהוא עיקר תקינו
 וחוא גורס אותו וחייב משום ממה שכר
אין כוברים את התבן בכברה כדי שיפול
 המוץ לארץ ולא יניחנו במקום גבוה
 כדי שירד חמוץ אבל נוטל בכברה ונותן לתוך
 האכוס אעפ"י שהמוץ נופל מאיליו שרי כיון ש
 שאינו מבין לא ימדוד שעור ויתן לפני כהמתו
 אבל נוקב הוא בכדי עצמו וממלא הכלי שלא
 בדרך המדידה לרשי ולפי דיוקא משער לפי
 אומד דעתו אבל לא ימדוד כלל אין גובלין
 חמורסן לפני הכברה אבל נותנין בו מי ומעבי
 בו במקל פעם אחת שתי ופעם אחת ערב ומעיד
 מבלי אל כלי כדי שיתערב ואפי' כור או כורים
 יכול ליתן לפני כהמה אחת ובעל התרומה אסור
 ליתן בו מים דנתינו הוא גיבורו ולא שרי אלא
 להוליד בו המקל שתי וערב אחר שנתן המים
 מערב שבת ואף דראש זל כתב בספר ראשונה
 קשים של שכולי שקושרין בשנים או ג' מקומות
 מותר להתירן כדי שתאכל מהן הבהמה אבל
 אסור לשפשף בהן הידים בדרך שפשוט באוכלי
 בהמה כדי שיהו נוחין לאוכלן דשוויי אוכל ב
 בדבר שאינו אוכל שרי לעשותו אוכל אכל מ
 בטרם באוכלא בדבר שהוא ראוי להאכל לא
 טרחי ביה להבסירו ולתקנו יותר עצים שקצצן
 מן הדקל רש מאכילין אותה לבהמה בעורן לחי
 מתירין ומשפשפין בהן להאכילן לבהם שאינן
 ראויין להבלא שפשוף ובמצא שהשפשוף הוא
 להן שויי אוכל כחתכין הדלועין שנחלשו מ
 מאתמול לפני הבהמה ואת הגבלה לפני הכלבי

ואפי' נתנבלה החרס כר' שמעון דלית ליה מוקצ'
 ואין מחתכין השח' החרובים לפניה בין אם היא
 דקה או גסה אין אוכסין הנבל פירוש שמאכילו
 בידו ותוחב חמאכל לו הרבה עד שגד כאכוס
 במעיו ולא דחיסין שדורס לו המאכל בגרונו ל
 למקו' שאינו יכול להחזירו אבל מלעיטו שאינו
 תוחב לו כל כך בעומק בגרון אלא עד מקום
 שיכול להחזירו משם ולא מאמירין העגל פירו'
 לתחוב לו עד מקום שאינו יכול להחזירו אבל
 מלעיטין כדפרישי עד מקום שיכול להחזירו
 משם ומחלקשים לתרגולים פיר' ליתן המאכל
 בפיהם ולא ליונים שוכך בעלייה ואפילו ליתן
 לפניהם מים אסור ולא לפני חרבורים אבל
 נותנין לפני אווזין ותרנגולים ויוני' הדדסיאות
 נותנין סוונות לכלב ולא לחזיר מעמיד אדם
 בחמתו על גבי עשבים מחוכרים ולא חיישינן
 שמא יתלוש בהם ולא על גבי מוקצה מפני ש
 שאיסורן קל ותיישינן שמא יתן לה ממנו בידים
 ודווקא להעמידה שם בידים אסור אבל לעמוד
 בפניה בענין שלא תוכל להטות אלא דרך שם
 מותר נוטלין המאכל מלפני חמור ונותנין לפני
 שור שאינו נמאס לפני חמור וראי עדיין לשור
 ואין נוטלין לפני השור ליתנו לחמור שנמאס
 לפני השור ואינו ראוי עוד לחמור אסור לנרץ
 האכוס לפני שור של פטם אפי' באכוס של כלי
 גזירה אטו של קרקע דאתי לאשווי' ביה גובות
 ואסור גם כן לסלקהתכן מלפניו שכה
מותר לזמן נוי בשבת אעפ"י שבי"ט אסור
 ומותר ליתן לו מזונות בחצר

ואם נוטלין מוציא נזקקין לו ודוק' שהגוי בוצר
 אבל אם עומד בחוץ ופושט ידו לפניו שידוע
 הוא שיוציאו או ליתן לו שאר חפצים שדרבן
 להוציאן אסור אפי' אם עומד בפנים או אפי' אם
 התפצי' של הגוי שהרואה שנותן לו אינו יודע
 שהחפצים של הגוי פת של גוי שנאפה יאג

בשבת דת אשר אותו דשמה נטחן היום ונמצא
 שהוא מוקצה דבין השמשות לא היה ראוי
 ובספר התרומות כתב פנים לאיסור ולהתיר
 וא"א הראש ז"ל כתב לי נראה להתיר דאפי' היה
 קמח או עיסה בין השמשות לא הרי מוקצה כיון
 דגמרו בידיו אדם והטחינה והאפייה אינן אוסרת
 כיון דבשכיל גוים היא גוי שצד דגים או לקט
 פירות או אפה פת או בשל לעצמו כתב ספר
 המצות יש מתירין כמו שאר מלאכות שעושה
 לצרכו ויש איסורין כמו פירות הנושרין שנאמרו
 אפי' נשרו מאלהין בדבר מאכל החמירו טפי
 והכי מסתבר לאסור דלא גרע מנשרו מאלהין
 ואפי' אם ספק אם לקטן או צדן היום אסורין בו
 ביום אבל לערב מותרין מיד אפילו אם ודאי
 לקטן וצדן היום ואם לקטן וצד בשכיל ישראל
 אסורים לכל בו ביום ולערב בכדי שיעשו וכן
 נמי אם צד ולקט בשכיל ישראל וגוי צדי להמתין
 לערב בכדי שיעשו ואם ספק אם לקט בשכיל
 ישראל אם לאו או שידוע שלקט לצורך ישראל
 ואין ידוע אם כלקטו היום אם לאו אסורי בו ביום
 ולערב כתב בס' שמונתין מיד כיון שהוא ספק
 ודבר שאין בו חשש צידה ומחוכר אלא חושש
 שהובא מחוץ לתחום אם הביאו הגוי לעצמו
 מותר אפי' בו ביום ואם הביאו בשכיל ישראל
 אסור בו ביום למי שהובא בשכילו ולערב בכדי
 שיעשו ולאחרים מותר בו ביום ואם הוא ספק
 אם הובא מחוץ לתחום אם לאו מותר לערב
 לאלתר אפי' למי שהובא בשכילו לזי' ולזיף גם
 בזה צריך להמתין בכדי שיעשו גוי שמלא מים
 לבהמתו מבור שהוא רשות היחיד לזה יכול
 הישראל להשקות מהם לבהמתו והוא שאין
 שאין הגוי מכירו דליכא למיחש שמא ירבה ב
 בשכילו ואם מילא לצורך בהבת ישראל אסור
 לכל מיני תשמי' והאידנא שאון לנו דה דאוריית'
 מותר לאחר שלא מלא בשכילו וז"ל היה אומר

הש דאסרי' בממלא לצורך ישראל דוק לבהת
 אבל הוא עצמו מותר בהן אף על פי שנתמלא
 בשכילו כיון שאם היה רוצה היה יורד לבדו ו
 ושות' ז"ל היה אומר לקט עשבים לצורך בהמתו
 מאכל אחיו ישראל אם אינו מכירו אבל אם
 מכירו אסור וכן ככל דבר דאיכא למיחש שמא
 ירבה בשכילו אבל בדבר דליכא למיחש שמא
 ירבה בשכילו כגון שהדליק הגר שבגר אחיו
 יפסיק לכל או עשה כבש לירד בו אפילו מכירו
 מותר דכבש לאח כבש למאה ואם לקט בשכיל
 ישראל אסור ואם לקט והאכיל לבהמת ישראל
 אין צריך למחות בידו לפי שעה אבל אם רניל
 בכך צריך למחו ואם עשה ארון או קבר לעצמו
 מותר לישראל ליקבר בו ואם עשאו בשכיל
 ישראל לא יקבר בו עולמית וא"א הראש ז"ל חילק
 בפסקיו בין אם הוא בצנעא או בפרהסיא אבל
 ה"מבם כתב דווקא שהקבר בפרהסיא והארון
 על גביו שהכל יודעין שנעשה לפלוני אבל
 אם הוא בצנע מותר לערב ליקבר בו בכדי ש
 שיעשה ואפי' הוא בפרהסיא מותר לאחר ליקבר
 בו בכדי שיעשה וכן משמע בגמרא דמוקי לה
 בקבר העומ' בסרטיא והארון מונח על גביו אלא
 שרשי פי' אותו על עש' קבר וארון לעצמו שאם
 עוכד הקבר בסרטיא במקס שאין דרך הישר
 ליקבר שם אז ודאי לא נעשה בשכיל ישראל
 מותר ליקבר בו מיד הא לאו הכי צריך להמתין
 בכדי שיעשו ואם הביא חלילין לצורך ישראל
 לסופרו בהם לזשי לא יספר בהן עולמית ולזי'
 מותרין לו לערב בכדי שיעשו ולאחר מותרין
 מיד ודווקא בידוע שהביאן מחוץ לתחום אבל
 סתמא שאינו ידוע אם הביאם בשבת אם לאו
 שרי לזשי ולזיף סתמא נמי אסורי אלא אם כן
 ידוע שהיו בתוך התחום וכן כתב ה"מבם דאפי'
 סתמא נמי אסור ואפילו בידוע שהביאן בתוך
 התחום צריך להמתין בכדי שיבואו מפני שה

שהביאן באיסור שהעבירן ד' אמו' כרשו' הרבים
 אפי' הביאן סת' ואם אמר לו ישראל להביאן לו
 אסורין לו לעולם ולאחרים בבדי שביא' ממקו
 שחביאן וא"א ה'אש ז"ל הסכים לפי' שבו
אסור לרחוץ כל גופו בשבת ויום טוב
 אפילו כל אבר ואבר לכד אפי' במים
 שהוחמו מערב שבת ויום טוב בין אם הם בבלי
 או בקרקע ואפי' לספוך המים על גופו ולהשתט'
 אסור אבל מותר לרחוץ בהם פניו וידיו ורגליו
 וחצי מילי בחמי האור אבל בחמי טבריא או ב
 בצונגין מותר לרחוץ כל גופו ובספר המצות
 לא תתיר בחמי טבריא אלא אם כן הם בקרקע
 אבל לא בבלי וא"א ה'אש ז"ל התירם בכל ענין
 פמת חמים שהוא חמה אסור להמשיך לתוכה
 סילוק של צונן אפי' מערב שבת ואם המשיכו
 בה חמים אסורין ברחיצה ובשתיה בלא תוחמו
 בשבת אפילו חמים שנכנסו לה מערב שבת לא
 ושתטף אדם כצונן ותחמם מיד אח"כ כג' האש
 מפני שהמים שעליו מתחממים לכך צריך לחזק
 שלא לחמם ידיו אצל האש אחר הגטילה אם
 לא שינגבם תחלה יפה אבל מותר להשתטף
 בצונן אחר שנתחמם אצל האש שאין המים
 שעליו מתחממים כל כך מותר לחם כגד וליתנו
 על גבי בטנ' אבל בלי שיש בו מים חמין אין
 להניחו עליו ורחוץ כגד צריך שינגב גופו יפ'
 כשעולה מן הגד מפי המים שלא ישאר עליו
 חשטלם ד' אמות בברמלית אבל חתולך במסר
 ומסר יורד עליו ועל לבושו שרי אדם מותר ל
 לשכול בשבת מטמאתו מפני שנראה במסר
 מותר לרחוץ פניו ורגליו בעפר לבינה כ
 בתושה בעפר ולפלגן ובמי זיתי ובאהלא מעור'
 עם הרס ועם עשב שקורין ויא' לש ולא ויישינן
 שישיד חשעה וכלכד ע"א יהא רובה אהלא
 מרחץ ססתמו נקביו מע"ש למוצאי שבת רוחץ
 בה מיד אבל בשבת וי"א אסור אפילו להזיעו

וחגי מילי באמבטי קטנה אבל באמבטי גדולה
 של ברכי שאין בה זיעה הרבה מותר לעבוד בה
 א"עפ שבדר' הילכו הו' מזיע עיר שישיר וגו' דרין
 בה ויש בה מרחץ רוחצת בשבת אם רוב גוים
 מותר לרחוץ בה במוצאי שבת ואם רוב ישראל
 או אפי' מחצה על מחצה אסור במוצאי שבת עד
 כדי שיחמו ובאמבטי קטנה ושלטון בעיר ויש לו
 עבדים שאיפשר לתלוש שחממו אותה לצרכו
 בבת אחת תולין בו ומותר מיד במוצאי שבת
רחוץ במתניו לא יסוך שמן וחומץ אבל
 סך הוא שמן לבדו ואפילו בשמן
 ורד במקום שהוא כצוי שדרך בני אדם לסוך
 בו אפי' בלא רפואה אבל במקום שאינו מצוי
 אסור סבין ובמשמטין בכל הגוף להבאתו ועל
 ידי שינוי כגון שסך ומשמש ביחד אבל לא
 יסוך ואח"כ ימשמש וכן לא ימשמש ואח"כ יסוך
 ולא ימשמש אלא ברפיון ידים אבל לא בכח ולא
 מגרדן בהם בכלי העשי לכת שהוא כעובד רחו'
 אבל אם היו ידיו או רגליו מטונפות בטיט וצוא
 יוכל לגרד בדרכו שהוא ניכר שאינו עושה ל
 לרפואה לא יסוך רגלו בשמן והוא בתו' המנעל
 או סנדל מפני שהעור מתרכך ורמי לעיבו' אבל
 סך רגלו ומניחו במנעל וסנדל וסך כל גופו
 ומתעגל על גבי עור חג' שלא ידא בשמן הנישו'
 מנופו לעור שיעור כדי לעבדו אז הוא כותר
 אפילו יש בו כדי לצחצחו כיון שאינו מכין ל
 לצחצחו אבל אם יש בו כדי לעבדו א"עפ שאינו
 מכין לעבדו ולא לצחצחו אסור **שבת**
כל רפואה אסורה לעשות בשבת גזירה
 משום שחיקת סמנין אבל כל דבר ש
 שיש בו סכנה מותר הילכך כל
 מכה של חלל דהיינו כאברים הפנימי' בין השני'
 ולפנים מהחל'ין עליה השבת פסתם אפילו אין
 שם בקי וחולה אינו אומר כלום אבל בשידועין
 באותו חת' שאין צריך לחלל עליו יא' ד

אין מחללין וכל שכן אם רופא אומר שאינו צריך וכן ככה שעל גב היר וגב דרגל מחללין אבל בשאר מכות בסתם אין מחללי עד שיאמר חולה או רופא שצריך מי שבלע עלוק מחממים לו חמץ מי שנשכו כלב שוטה או אחר מזוחלי עפר הבמיתין אפי' אם ספק אם ממת אם לאו עושין לו כל צרכי רפואה להצילו החושש בשינוי מטילין לו סם שהוא ספק נפשו וממחמי לו חמץ בין להשקותו בין להברתו ולא ספק ש שבת זו בלבד אלא אפי' ספק שבת אחרת דוחה כגון שאמרוהו שצריך לעשות לו רפואה זו ח' ימים והיום שבת לא יאמרו נמתין עד הלילה אלא יעשו מיד אעפ' שצריך לחלל עליו שתי שבתות ואין עושין הדבר על ידי קטני וכותיים ונשים אלא על ידי גדלי ישראל וכל הזרין הרי זה משוכח אפי' אם מתקן עמו דבר אחר כגון שצריך להעלות תינוק מן המים וצד עמודים וכיוצא בזה והיה החולה צריך לבשר שוחט' לו ולא יתנו לו בשר נבלה כדי שלא יצטרכו לחלל שבת בשחיטה כי השבת הוא אצלו כח' לכל מה שצריך על כן אין להאכילו בשר נבלה מעלין אונקלי בשבת פי' אלפס פסאד א' מעריה פדעתא פירות כבת חרב ענבתא פירו' מורשא וסימטא ואישתא צמירתא על כולן מחללין ע' עליהם את השבת מחללין על חולי העין כגון מאי אמר רב יהודה דמא ודיצא ורירא ודעמת עינא וקדחא ותחלת אוכלא לאפוקי ס' אוכלא דלא וזה דשק ה'ס כמ'ל החושש בשתי עיניו או שהיה כאחת מהן ציר או שהיו שותתות מהן דמעות מחמת הכאב או שהיה דם שותת' או שהיה בהם קדא ודיצא וכיוצ' בהן הרי זה בכלל חולי שיש בו סכנה והמים שכימר הכש' מחללין עליו השבת וכן כל חולי שהרופאים אומרים שהוא סכנה אעפ' שהוא על דבסיד כבחוץ מ מחללין עליו את השבת וכן אם רופא אחד אומר

צריך ואחר אומר אינו צריך מחללין וכתב' שאין צריך מומחה דכל בני אדם השוכני מומחין קצת זספק נפשות להקל זאסור לאחר הדבר כדי לשאול אם דגא מותר דגרסינן בירושלמי הנשאל הרי זה מגונח והשו' הרי זה שופ' דמים והרי הכתוב אמ' וחי בהם ולא שימות בהם אמרוהו הרופאים שצריך לגרונרות ורצו עשו' והביאו לו כל אחד ואחד גרונרת כולן פטורין אפי' הכריא בראשונה אמרוהו לשתי גרונרות ולא מצאו אלא שתי גרונרות בשתי עוקצין ונ' בעוקץ אחר בורתין העוקץ שיש בו ג' אף על פי שאין צריכין אלא לב' כדי שלא להרכיב בכעיה לכרות כ' עוקצין כל צרכי חולה בדבר שאינו סכנה הוא לא יעשה אבל אומר לגי' ועוש' כין שאין בו סכנת הגוף אפי' יש בו סכנת אכר' אן מחללין עליו באיסור דאורייתא אבל מחללין באיסור דרבנן אעג' דעכיד מעשה אבל בחולי שאין לו סכנת אכר' בסתפק מא' ה'ראש' צ'ל' אם כותר לחלל עליו השבת כאית' ביה מעש' דשכא לא התירו אלא אמירה לגוי אכל לא שכו' דאית ביה מעשה אלא כסכנת אכר' אבל ה'ס כמ'ל כתב חולה שאין בו סכנה עושין לו כל צרכי על ידי גוי ואם היו צריכין לדברים שאין בהן סלאכה עושין אותן אפי' ע' ישראל' לפיכך מעלין אוני' ומעלין אונקלי בשבת ומחזירין השכר וכל כיוצא בזה וה'ס כן חילק בדבר דבחולי שאינו סכנה אפי' סכנת אכר' אעפ' שהתירו אפי' שבת דאית ביה מעשה צריך שיעשנו בשינוי אבל בלא שינוי איסור אבל אם יש בו סכנת אכר' מ' אפי' שבות דאית ביה מעשה בלא שינוי אן נותנין יין לתוך העין אפי' על גביו אם פותח וסוגר העין כדי שירד לתוכו דמוכחא מילתא דלרפואה עכיד אבל אם נתן על גביו ואינו פותח וסוגר מותר ורוקתפל אפי' על גביו אסור מוכחא דלרפואה עכיד שורה אדם קלודין

מערב שבת ונותן על גב העין בשבת שאינו
 נראה אלא כחושץ ולא חיישין בשום שחיקת
 סמנין דבין שלא התירו לו לשרותן לא מערב
 שבת איכא היכרא מעבדין גלד הכבה וסבין
 אותה בשמן אבל לא בחלב מפני שהוא נימוח
 ואפי' בנמר מכה דליכא אלא צערא שרי אבל
 נותנין עליה שמן חמין ולא על גבי המוך ש
 שעליה אבל גותן הוא חץ למכה ושותת ויורד
 לתוכה ונותנין חתיכת של בגדים וספוג יבשים
 וחדשים שאינם לרפואה אלא כדי שלא יסרטו
 הבגדים את המכה אבל לא ישנים שהן מרפאין
 וה' ישנים שלא נתנו בעולם על המכה אבל
 דיוכבר על גבי מכה אפי' ישנים שרי ואין נותנין
 עליו נמי שהוא מרפא רטייה שנפלה מעל גבי
 המכה על גבי הקרקע לא יחזירנה נפלה על גבי
 בר או כסת יחזירנה ומנלה קצת הרטייה ומקנח
 פי המכה וחוזר ומנלה קצת השני ומקנחה ו
 ורטייה עצמה לא יקנח מפני שהוא מכרח פיר'
 משום אוחה ומכרח חייב חטאת אכפלגית
 שפירשה מן האגד מחזירין אותה תחת האגד על
 פי המכה הכפ'ס מירסא בשבת אם לעשות לה
 מה חייב חטאת ואם אינו חוש' לעשות לה מה
 אלא להוציא הליחה מותר לבתחלה בי שנגפה
 היו או דגלו צובתה ביין כדי להעמיר הדם
 אבל לא כחוכין מפני שהוא חזק ויש בו כשום
 רפואה ואם הוא מעונג אף היין לו כמו החומץ
 ואסור בי שנשכטה פרקידו או רגלו במקומה
 לא ישפספנה הרבה בצ' צ' שזה רפואתו אלא
 רוחץ בדרכו ואם נתרפא נתרפ' ציפור' שפירש'
 דובה וכן צי' שפירשו רובן כלפי מעלה ש
 שמצערות אותו ביד מותר להכירן בכלי פטור
 אבל אסור לא פירשו רובן ביד אסור בכלי חייב
 חטאת כך פ'שי דכל כלפי מעלה מצערות אותו
 על הא דאמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן
 והוא שפירשו כלפי מעלה ומצערות אותו אבל

מדברי ה'ם במ'ל משמע שהם שני ענינים
 כלפי מעלה וגם מצערות שבת כלפי מעלה
 ומצערות מותר ביד ואם אין מצערות אותו א
 אסור ופ' כלפי מעלה שפיר' כלפי הגוף ה'ם
 כלפי ראש אצבעות צריך לחוש לכל הפרושי'
 החושש בשיניו לא יגמץ כהן החומץ ויפלוט
 אבל מגמץ וכולע או מטבל בו בדרכו החושש
 בגרונו לא יערענו בשמן אבל נותן שכן הרבה
 לתוך אנגרון וכולע גונח כבאב לב שרפואתו
 לינק חלב מן הבהמה מותר לינק בשבת ממנה
 ואם הוא מצטער מהמת רעבון אסור בשבת
 ומותר ב'ש אין לתעסין מטבלי ולא שפ'ן בו ה
 השינים לרפואה ואם ככוין לריח הפה מותר
 כל מאכלין ומשקין שהן כאכל בריאים מותר
 לאוכלן ולשתותן לרפואה אעפ' שהן קש' לקצת
 דברים ומתכ' מילתא דלרפואה עכיד אפי' דבי
 שרי כיון שדרך בריאים לאוכלן ולשתותן וכל
 שאינו מאכל ומשקה בריאים אסור לאוכלו ו
 ולשתותו לרפואה אבל אם איכל ושתה אותו
 לרעבו ולצמאו ואין לו חולי שרי אין עושין
 אפיקטיון פי' גרסת הקיא אפי' בחו' משו' הפסד
 אוכלין ואם מצטער ברכיב חבאכל בחול מותר
 אפי' בסם ובשבת אסור בסם ומותר ביד החוש'
 במעיו מותר ליתן עליהם כוס שעירו במנו חמין
 אעפ' שעדיין יש בו הבל כי שנשתבר שרפואתו
 לשוך בפית דיו ורגליו בשמן מותר לסוכו ב
 בשנת בתב' ה'ם במ'ל אין כתעכלין בשבת
 ואיזהו עיכול שדורסין על גופו בבח כדי שיגיע
 ויזיע שאסור לחולה ליגע עצמו בשבת כדי
 שיזיע מפני שרוא רפואה ואסור לרחוק בריסו
 של תינוק כדי להוציא הדעי' שלו שמא יבא ל
 להשקתו סמנן המשלשלין מותר לכפות בוס
 על הטיבור כדי להעלותו ולהעלות צונים בין
 ביד ובין בכלי להעלות אונקלי שכל אחת מ
 מאלו אין עושין בכמנין כדי לחוש לשחיקתה

לו צער מהם רוחצין במי גדר ובמי חמתן ובמי
 שכריא ובימים היפים שבים הגדול אף על פי
 שמלוחים קצת שכן דרך לרחוץ בהם וליכא
 הנכחא דלרפואה עבד אבל לא במים הרעים
 שבים הגדול ובמי משרה שהם מאוסים ואי דרך
 לרחוץ בהם אלא רפואה ודווקא ששמה בהם
 אבל אם אינו שמה בהם מותר שאינו נראה לא
 כמיקר לוחשים לחישו נחשים ועקרבי ונותנין
 בוי על גב העין להקר והוא שיהא כלי נישבש
 ועצם שיצא במקומו מחזירין אותו **שכט**
כל פיקה נפש דוחה שבת והזרית הרי זה
 בשוכח אפי' נפלה דליקה לחצר אחרת
 וירא שתעבור לחצר זו ויבא לידי סכנה יכול
 לכבותה כדי שלא תעבור ואין הולכין בו אחר
 צדוב כגון ש'גוים וישראל אחך לא מבקע' באותה
 חצר רפשיטא שאם נפל שם עליהם שמפקחין
 דהוה ליה קבוע וכל קבוע במחצה על מחצה
 דמי אלא אפי' פי' אחר מהם להצר אחרת ונפל
 עליו שם מפקחין כיון שנשאר קביעות הראשון
 במקומו חשבינ' ליה במחצה על מחצה אבל אם
 נעקרו כולן ובשעת עקירתן פירש אחד מהם
 לחצר אחרת ונפל עליו אין מפקחין כי' שנעקר
 קביעות הראשון במקומו אמרינן כל דפריש
 מרובא קא פרי' מי שנפלה עליו מפולת ספק חי
 ספק מת ספק שם וספק אינו שם ואפילו אם
 תמצא לובר שהוא שם ספק גוי וספק ישראל
 מפקחין אעפ' שיש בו כמה ספוקי ואפי' מצאוהו
 מרוצץ שאינו יכול לחיות לא לפי שע' מפקחין
 ובדקין עד חושבו ואם לא הרגישו בחושבו
 חיות אז ודאי מת לא שנא פגעו בראשו תחלה
 או בגוליו תחלה ואפי' מצא' עליונים מתים לא
 יאמר כבר מתו התחתונים לא בודק עליה שמא
 עדיין הם חיים גוים שצרו על עירו של ישראל
 הם באו על עסקי ממון אין מחללין עליה השב'
 באו על עסקי נפשות או אפי' סתם יוצא' עליה

בבלי זיין מחללין עליהם את השבת ובעד
 הסמוכה לספר אפי' לא באו אלא על עסקי ממון
 מחללין עליהם השבת וכן על הספי' המטורפ'
 בים ונהר השושף מצוח על כל אדם להצילם
 ולחלל עליהם וכן יחיד הנרדף מפני גוים מצוה
 להצילו והמצילין חוזרים כלי' זינ' למקום' של
יולדת היא כחולה שיש בו סכנה ומחללין
 עליה השבת לכל מה שצריכה
 קורין לה חכמה במקום למקום ומילדין אותה
 ומדליקין לה הנר אפי' היא סומא ומ"מ ככל כח
 שיכולין לשנות משנתן אבל עובדת עז' אין
 מילדין אותה בשבת אפי' בשכר אפי' בדב' שאין
 בו חילול שבת וכחול מילדין אותה בשכר אבל
 לא נחנם ונקראת יולדת משתשב על המשנה
 וחזם שותת ויורד אבל ה'מבן כת' דאי' שקודם
 מחללין אם יושבת על המשבר קודם או היום
 שותת קודם מיד מחללין וכל ג' ימי הראשונים
 אפי' אמרה אין צריכה אני מחללין עליה השבת
 אם חברותיה אומרו' שצריכה וה'מבן כת' אפילו
 ליכא חכמה ולא רופא שאומר צריכה עושיל' לא
 שהדברים שעושין לחיה בחול יודעים הם כל' ו'
 ימים הראשונים פי' מג' עד ז' אמרה איני צריכה
 אין מחללין עליה סתמא מחללין כבאן ואילך
 עד ל'ים אפילו אמרה צריכה אני אין מחללין
 עליה אלא הרי היא כשאר חולה שאין בו סכנה
 שאומר לגוי ועושה היושבת על המשבר ומתח
 מביאין סכין בשב' אפי' דרך רשות ודבי' וקורעין
 בטנה ומוציאין הולד שמא ימצא חי שאפי' ספק
 בזה שלא היה בחוקת חי דוחה שבת ועושין
 מדורה ליולדת או לשאר חולה ואפילו למי ש'
 שהקיד דם ונצטנן ואפי' בתקופות תמוז הולד
 לאחר הלידה עושין לוכל צרכו מרחיצי' אותו
 ומגלחין אותו ומכנין השליא כדי שיחם הולד
 וקורשין הטיבו ונא' חזאש זל פסק שאין חותכין
 אותו אלא אם כן תאמרים וטבורם דבוקים זה

בזה חזים בכלל התיר לחתוך אף כאחד חזם
 בנולד לט' או לז' אבל נולד לה' או אפילו ספק
 נולד לז' או לא מחללין עליו לא אכ' גמרו שער
 וצפרניו ואסור לט' ולז' אבל אכ' שוחה עליו
 ומניקתי מפני צער החלב וכן היא בעצמ' יכולה
 להוציא בידה החלב המטע' אותה אסובי ינוקא
 פירות שביישרין איבריו שנתפרקו מחמ' צער
 הלידה ודווקא ביום הלידה אבל אח' אסור אבל
 לברכו בבגדיו שלא יתעקמו איבריו שרי לעול'
 וז' פ' בשנופלה ערלת הגרון של חינ' משים'
 החיה אצבעה לתו' פיו ומסלקת הערלה לכסום'
 ומותר אע"פ שפעמים שמקיא התינוק שלא
עושין כל צרכי מילה בשב' מחלי' ופורעין
 ומצצין ונותני' עליו כמון ומרחיצין
 דקטן אחר המילה אפי' ביום השלישי שחל להיות
 בשבת ואפי' ישראל מכעיר האש ומחמם המים
 וכל זמן שלא סילק דומן המילה חוזר אפי' על
 ציצין שאינן המעכבין סילק ידיו אינו חוזר לא
 על ציצין המעכבין ואלו הן המעכבין בשר
 החופה רוב גובה של עטרת ואפי' ספק אם
 נולד לשבע' או לשמנ' ולא גמרו שער וצפרניו
 מלין אותו בשבת דאי' חיה הוא שפיר מהיל ואי
 מת הוא מחתך בכשר בעלמא הוא אבל אם הוא
 ודאי נולד לה' איכלין אותו בשבת לא אכ' גמרו
 שער וצפרני' ודווקא מילה בזכנה אבל שלא
 בזמנה כגון שהיה חולה והמתינו לו עד שהברי
 אינו דוחה שבת אנדרונינוס ונולד בין השמש'
 ונולד כשהוא מהול וכי' שאין אמו טמא לידה
 כגון יוצא דופן ונכרית שילדה ואח' נתגיר אין
 מחללין עליהן השבת ודווקא מילה צמח דוחה
 שבת משום שאי אפשר לעשותה מערב שבת
 אבל מבשירה שאיפשר לעשו' מערב שבת אין
 דוחין הי' לכך אם לא הכי' סבין מע"ש לא יביא
 בשבת אפי' דרך גנות וחצרות וקרפפות אם לא
 ששבת בהן לא היה לו כמון שחוק מערב שבת
 לא ישקחנו אלא לעסו בשיניו אם לא עירב

מאתמו יין ושמן ליתן עליה לא יערבם היום לא
 יהן כל אחד ואחד לבדו וכי'ט מערב כדרכו
 ואין עושין לה חלום אלא כדרך עליה סברטוט
 ואם אין לו כורך על אצבעותיו דרך מלבוש ו
 ומביא דרך חצר אחרת אפי' לא ערכו יחד אסו
 לומר לגוי לפני המילה לחמם המים לצורך ה
 המילה דכיון שיש בו איסור דאוריית' לא התירו
 אמירה לגוי אבל באיסור דרבנן כגון להביאם
 דרך מכוי שלא ערכו מותר ליכר לגוי להביאם
 וכן אם היה לגוי מים שחייבם בשבת לצור' עצבו
 או שעבר ישר לו חיסמה איתם מותר לרחצו בהם
 אע"פ שאסור רחיצה בכל הגוף אפילו במים
 שנתחכמו בערב שבת כמילה התירו שלב
אין מילדין הכהכה בשבת אבל בסעידין
 אותה לאחוז בולד שלא יפיל לארץ
 ונפוח לו בחושמו ונותן דלפיו ומביא בלא
 אנרוף מלח ונותן לתוך רחם' של טדור' שריחק
 ולדה כדי שתקרבנו וכו' לפי' מו' שליא על הולד
 כדי שתרחם עליו אבל לא בטמאה שלאחר
 שריחקתו לא תקרבנו עוד אין מפרכין לכהכה
 גלדי המכה ולא סבין אותה בשמן והכ' כגמר
 מכה ומשום תענוג אבל כתחילת מכה ואיבא
 צערא שרי ואם אכלה כרשינין הרב' ומצטער'
 יכול לרחיצה בחצר כדי שתיגע ותתרפא ואם
 אחזה דם יכול להעמידה במים כדי שתצטנן
 ובעל התרומות אסור להעמידה וא"א דלאש ז"ל
 התירו
מי שיש לו אורחין בשבת ואין לו מקום
 להבניסם או שאין לו מקום לבי' הבדר'
 ויש לו אוצר חבואה יכול לפנותו בשבת כדי
 להבניסם האורחין או לפנות מקום לבי' המדרש
 אבל שלא לצורך מצוה אסור לפנותו וכיצד
 מפנהו היה האוצר גדול מפנה כפניו ה' קופות
 היה שם ה' קופות מפנה בהם דאכל כולו לא
 מפנה שם יבא להשוות גובות וכשכפנה אלו
 ד' או ה' קופות לא יחלקם

בקופות קטנות להוליכם בהרבה פעמים כדי להקל הכשוי מפני שמרבה בהילוך ואושא מ מילתא טפי ואלו ד' או הקופות שמפנה היינו לאורח אחד ואם באו לו חרכה מפנה כשיעור הזה לכל אורח ואורח וכלבד שלא יפנה אחד לכולם דאיכא טירחא יתירתא אלא כל אחד י יפנה לעצמו שלד

גפלה

דלקה כשבת אם הוא כלילה קודם סעודה יכול להציל כדי מזון ג' סעודות הראוי לאדם לאד' והראוי לבהמ' לכהמה ובשחרית מזון שתי סעודות וכמנחה מזון סעוד אחת ודווקא בבית שהדלקה בו אותם לא יצילו יותר בכדי צורך שבת שאם יצילו יותר איכא למיחש מתוך שהוא טרוד בהצלה ישמח השבת ויכבה אבל בתים הקרובים לדלקה ויראים ש שתגיע אליהם הדליקה לא דחיל כולי האי ויכולין להציל וכתב בעל התרומות ד: פי' מעו' ודברים המוקצים יכולין להציל דבמקום פסידא אין לחוש לאיסור מוקצה כי היכי דשרי למי ש שהחשיך לו בדרך לטלטל ביסו פחות פחות מד' אמות וכן אם רואה אנסין באין לביתו יכול ליקח כל מה שכביתו ולהצניע שאין לחוש ל לאיסור מוקצה במקום פסידא וכל שהוא אסור שלא התירו למי שהחשיך לטלטלו פחו' פחות מד' אמות לא כו' שלא יבא לידי איסור דאורייתא לטלטלו בהדיא אבל הכא דליכא למיחש שיכא לידי איסור גדולה מזה שהראי ירא להוציאו מ כפניהם אסור ועוד אפי' אם מוציאו אין איסור דאורייתא לדידן שאין לנו רשות הרבים וגם בדלקה נמי ליכא למיח' שמאיכבה כל זמן שלא הגיעה אצלו הילכך ודאי אסור להציל דברים המוקצים מפני הפסד ממנו הציל פת נקיה לא יציל פת הדראה אבל איכא שרי מצילין מיום הכפורים לשבת אבל לא בשבת ליום הכפורים וי' ולא לשבת הבאה והא

ראין מצילין מזון אלא של ג' סעודות היינו דוק' בשני כלים אבל בכלי אחד מצילין אפילו כל הכלי מלא אפי' אם הוא מחדק הרבה ואפי' פירש טליתו וקיפל והביא לתוכו חזור וקיפל והביא לתוכו שרי כיון שמוציא הכל בפעם אחת ולכש כל מה שיכול ללבוש ומוציא ופושט וחוז' ולוב' ופושט ואמר לאחרים כואו והציל להם כל אחד מזון ג' סעודות ויכולין ללבוש כל מה שיכולו ללבוש ואם רוצין זוכין בו מן ההפקד כיון שאם הצילו להם ואם אינן רוצין לזכות אלא רוצים להחזירו חלקב' שבר על הצלתם הרשו' בידם ולא הדי שבר שבת ואין מצילין אלא לחצר ה המעורב אבל לשאינ' מעורב אין מצילין כלל כתב בעל התרומות דכל הצלה דהכא מיירי לחצר ומכאן הסמוכין לזה וגם אינן מקור' ורמז לזה הילכך אין מתירין להציל אלא מזון שלש סעודות וכלים הצריכין אבל בבית אחר שיערב עמו יכול להוציא כל מה שירצה ואינו נראה לו דכיון דטע' הוא משום שמא יהא טרוד ויכבה א' מה לי בחצר ומה לי בבית כל כתבי הקד' בצילי האידנא מפני הדלקה וקורין כהן אפי' כתובים בכל לשון בסם ובסיקרא וכל דבר וכן הברכות וקמיעין מצילין אותן ומצנינן גניזה שלא יניחו במקו' הפקר ותרגו' שבתנו עברי ועברי שנתנו תרגום וספר תורה שיש בו ללקט פה' אותיות מתוך תיבות שלמות או שיש בו אזכרה מצילין אותה מצילין תיק הספר עם הספר אפי' יש בו מעות וכתב בעל התרומות אם הניח תפילין בארנקי מלא מעות יכול להצילו כדי תפילין אפילו לחצר שאינה מעורבת אבל אם הניחו בו טבעת או כלי אחר שמותר לטלטלו אי' הארנקי מטלטל אנכיו שהכלי אינו חשוב ובטל גבי ה חארנקי כתב בספר המצות דבירושלמי שר על ידי כבד או תינוק' להציל דסקיא מלאה מעו מפני הדלקה וכתב דהוא הדין דשרי מפני יו

יראת אנם דחוקא ליהי אבל לא לחצר שאנ'
 מ עורבת אע"כ דבגמרא דידן לא התירו. כבר או
 תיבוק אלא למת בלבד שמא בהדלקה מודי ד
 רשדי ואין להקל מצילין המפרים אפי' לחצר ש
 שאינה מעורבת ולמבוי ובלבד שידא לוג' מ
 מ חיצות ולחי אכל אם אין לו לחי לא המנין ש
 שכתבו להם ספרי הקדש אין מצילין אותן ואף
 בחול שורפן עם האזכרו שבהן תיבה שאחז בה
 תאור יכול לפרוש עוד של גדי מצד האחד ש
 שלא תשרף ועושין מחיצה בכל הבלי' להפסי'
 בין הדלקה אפילו חדשים מלאים מים שוראי י
 יתבקעו כשתגיע אליהם הדליקה דגם כיכוי מ
 מותר ושלית שאחז בה האור פושטה ומתכסה
 בה ואינו חושש אם תכבה כיון שאינו מכוי לכך
 ובן יכול ליתן עליו משקין כגון יין שאינו דרך
 כיבוס אך לא מים משו' כיבוס נכרי שכא לכבות
 אין צריך למחות בידו אבל קטן שכא לכבות
 צריך למחות בידו ויכול לומר בפני הגוי כל ה
 המכבה אינו בפסיד או אם אינו מזומן כאן יכול
 לקרותו שיכא אע"פ שודאי יכבה כשיכא וכן כל
 כיוצא בו כדיוק הכא פתאום כגון אם נתרועע'
 חבית של יין יכול לקרות לגוי אע"פ שודאי י
 יתקננה כשיכא נחלת המונחת במקום שרבים
 נזוקים בה יכול לכבותה בין אם היא של עץ או
 של מתכות מותר לכפות קערה על הנר כדי שלא
 יאחז בקורה

חבית

שנשברה מצילין ממנה מזון שלש
 סעודות אפילו בכלים הרבה וכלב'
 שלא יספוג פי' שלא ישאב היין בספוג להחזירו
 לבלי אפי' יס' לו בית אחיזה דליכא למיחש ל
 לסחיסה ולא ישפה בשמן להבנים בו את ידו ו
 ולקנחה בשפת הכלי ואם נשברה בראש גגו מ
 מביא כלי ומניח תחתיה ובלבד שלא יביא כל
 אחר וקלוט לקבל מן הקלוט באמר לאחר ש
 שידר מן הגג ולא יביא כלי אחר ויצרף אותו ל

לראש הגג נזדמנו לו אורחים מביא כלי אחר ו
 וקולט כלי אחר ויצרף ולא יקלוט ויצרף ויזמן
 אח"כ האורחים אלא יזמן תחלה ואח"כ יקלוט
 ויצרף ולא יערים לזמן אורחים שאין צריכין ל
 לאכול נתפזרו לו פירות מלקט מעט ומעט ו
 וכלב' שלא ילק' לתו' הכל או לתו' הקיפ' שלו
 אין עולין באילן בין לח בין יבש וה"מ כימות
 הגשמים שאין ניכר בין לח בין יבש אבל כימות
 החמה שניכר שהוא יבש מותר והוא שאין בו ל
 לא פירות ולא ענפים שיוכל להסיר עלה מ
 מבעוד יום כדי לירר וחשבה לו או שעל בשוגג
 משחשבי' ירד במיד לא ירד אב' כור שיח ומעור'
 מטפס ויורד מטפס ועולה אפי' עמוק מאד אמה
 ולא חיישינן שמא יעקור מן הקרקע במתכוין
 שרשי אילן הגבוהים מן הארץ ג' טפחים אסור
 להשתמש בהן פחות מכן מותר להשתמש בהן
 דכקרקע חשיבי ואם באין מלמעלה ויורדין מ
 ממטה במקום שגבוהין ג' אסורין ובמקום שאין
 גבוהין ג' מותרין וד' גבוהין ג' וחלל תחתיהן א
 אע"פ שצד אחד שזה לארץ כגון שהקרקע גבוה
 אצלם מצד אחד אסורין כיון ששלשה צדיהן ג
 נראין מותר לילך על גבי עשבים בין לחים בין
 יבשים כיון שאינו מכוי לתלוש אבל האכלים
 בגנות אסור להם ליטול ידיהם על העשבים ש
 שמשקין אותן אע"פ שאינן מכונין פסיק רישיה
 הוא אבל מותרין להטיל בהם מירגלים או שאר
 משקין שאינן מצמיחין עשבים שעלו על אחז
 הכלי מלחות הבלי חשוכי במחוברין והתולשן
 חייב עשבים ששתלן כפס' לחה אם מקצתן מ
 מגולין יכול להוציאן בשבת אע"פ שלא הוציאן
 תחלה בתול ואסור לתלוש אפי' מעציץ שאינו
 נקוב צנור שעלו בו קשקשין סממין ברגליו כ
 כשב' כצינעא הדס מחובר יכו' לארית בו שאין
 הנאתו אלא להריות וזה יכול לעשות במחובר
 אתרוג ותפוח וכל דבר הראוי לאבילה אסור

להריוח כו כמחזר שם יקוץ אותו לאכלו שלו
כל דבר שאני מתכוין כות' הילכ' גורר אדם
מטה כסא וספסל בין גדולי בין קטנים
ובלבד שלא יתכוין לעשות הריץ אבל כל פסיק
רישיה לא ימות פי' שא"ע שאינו מכין לעשותו
אי א"פ שר שלא יעשה אסור הילכך כות' לרכץ
הבית כיון שאינו מכין לתשוות גומות לא שלא
יעלה האבק וכה"ג דהתיר גם כן לכבד הבי' ככל
מקום וד"ס במזל התיר במקום המרוצף ואסר
בשאינו כרוצף וחילק בסיבה שכתב אין סבין
הקרקע ואין מדיחין אותו אפי' אם הוא מצורף
גזירה אטו שאינו מרוצף דאתי לאשוויי גומות
ודי אסר גם דביכוד בכל מקום וא"א ה"א ש' צל
בתב כתשובת שאלה על כיבוד נוהגין איסור
באשכנז ובארץ הזאת כומכין על דברי רב לא
ולא מלאני לכי לאוסרו להם כי לא היו שומעין
לי ומאחר שנתלק באילן גדול למה אעשה א
אותם מודיו אסור לצרד הבית על הארץ דכיון
שדא כבדה יבא להשמות גומות שלח
כל השמעת קול אסור ל"ח אפי' אינו מכין
לשיד ולפי זה אסור להקיש על הדלת
ואפי' באגרופו ואפי' לפי זה כתב ה"ס מרוטנבו
אי לא בעי לקלא שרי כגון טבעת חלולה שיש
בה אבן המטמיע קול מותר להגיחה כיון דלא
בעי להאי קלא ורב אלפס התיר כיון שאינו
מכוין לשיר והלכך מותר להטיף מי ארג לחול'
והוא שמטיף מים טפין טפין לתוך הספל וכגו
שאינו ככוין לשיר וכן התיר ד"ת להקי' על הדלת
בשאינו דרך שיר וכן כתב אבי העזרי וכן עוד
שמותר לומר לגוי' לנגן בכלי שיר בחופו דאמיר
לגוי במקום מצוה שרי ואין שמחת חתן וכלה
בלא כלי שיר וכ"ש הבא דאפי' ישר אין בו איסור
אלא כשום גזירה ואין לאסור לאומרו לגוי ע"כ
על מה שנתן טעם להתיר מטום דאמירה לגוי
שרי במקום מצוה אני כתבתי למעלה שאין ל

להתיר אמירה לגוי אלא בדבר שהוא בעצמו
דוחא שבת כגון מילה מותר לשמור אילניו
וזרעיו ופירותיו ותלושים בשבת מפני העופות
ובלבד שלא יספוק כף א' כף ולא יטפח כפו על
ידיו ולא ידקר להבריוח בדרך שעושה כחו אין
שוחקים באגודים בשבת וכיוצא בזה ל"ח מעום
משמע קול ולרב אלפס משום אשוויי גומות
אין דולין מים בשבת בגלגל גדול כעין אותן
שרולין בתם להשקות חסרות אפי' הוא בחצרו
וה"ס במ"ז התיר בחצרו שאין שם גנה אבל
גלגל קטן באותם שבבתי' מותר מי שיש לו
פירות בראש גנו ודואה מטר שבא מותר ב"ט
לשלשלם למטה דרך ארובה שבג אבל בשבת
אסור אבל מותר לכסותן מפני המטר וכן הלכנו
שיש לו סדורים על הגג לבנין א"ע שהן מוקצי
יכול לכסותן אפילו בשבת ל"ח אבל ל"ח איך
לכסותן אסור בשבת אבל לכולי עלמ' יכולין
כלי תחת הדלף ואפי' בשבת ואם נתמל' שופכו
ומחזירו למקומו וכתב ה"ס במ"ז והוא שיהא
הדלף ראוי לרתיצה ולא נודא דהא מוקים לה
בגמרא דבי חיינו דווקא לר' יצחק דאמר אין
כלי נישל לא לצורך דבר הניטל ואי' הלכ' כמות
שלט **אין** רוכבין על גבי בהמה ולא ש
שיטין על פני המים ואפילו
בכריכה קטנה שבחצר ואם יש לו שפ' כל סבין
שרי דרמ"א לכלי בעלמא ולא מטפחין להבות
כף אל כף ולא מספקין להבות כף על ירך ולא
מרקדין ולא רנין ולא מקדישין ולא חולצין ולא
מיבמין ולא מקדישין ולא מעריכין ולא מתרימין
ולא מפרישין תרומות ומעשרות בשבת וי"ט
וכולן אם נעשו שונגין או מזדין או מוטעין מה
שעשה עשוי אסור ליכנס בספינה אם ידוע ש
שחגוי מוליך הספינה שנראה כשט ואם הוא
מערים שנראה כנבנס בה לישן או לטייל ויודע
שהגוי מוליך הספינה אסור לאיניש דעלמא ו

וליצורכא מדרבנן שרי
הגוסל שעריו או צפרניו ביד בין לעצמו
 בין לאחריו פשוט אבל לכתחילה אסור
 ובבלי חייב חטאת וחייב על שתי שעריו ומלקט
 לבבות מתוך שחורות חייב אפי' באחת ואפילו
 בחול נמי אסור המטשטש בדיו הקלף ויש
 במקומו לכתוב ב' אותיות חייב כותר לרשום
 כצפורן על הספר כמו שרושמן לסימן שאין
 זה דבר המתקיים חוט של תפירה שנפתח אסור
 למותחו משום תופר וכתב הר' פרץ אותם
 שמהדקין הבגדים סביב זרועותיהם ע"י החוט
 שמתחין אותו ומתהדק אסור למותחו בשבת
 אלא אם כן ידו הנקבים בו רחבים קצ' ומתוקנין
 בתפירה כעניגול מ' כן ושנפל מן הכסת בשבת
 מותר להחזירו אבל אסור ליתנן בתחלה אפי'
 ב"ט אסור לקבץ מלח ממשרפו המלח שדומה
 למעמד וכן אסור לקבץ כל דבר במקום גדול
 הנותן זרע של פשתן או זרע של שומשמים
 וכיוצא בזה במים חייב משו' לש מפני שמערבין
 ונתלין זה בזה
בשאל לחתיר נדרים בשבת כנדרים שהן
 לצורך שבת כגון שנדר שלא
 לאכול ושלא לשתות א"עפ שהיה לו פנאי ל
 להתירם קודם השבת אבל שאין לצורך השבת
 אין מתדיין אותם אבל הבעל יכול להפר נדר
 אשתו אפי' שאין לצורך שבת מפני שאינו יכול
 להפר נדרה אלא עד שתחשך ואם לא יפר לה
 היום לא יכול עוד להפירם
כל שבות ורבנן מותר בין השמשו לצור'
 מצוה כגון ליטו עיניו וכוונתו בכרמלי
 או לעלות אתריו באלן או ליטול ממנו לולב
 המונח עליו או שדה שרוד והוצרך לעשות
 פירות בין המששות וכן כתב הר"י שמותר לומר
 לגוי בין המששות להדליק נגר

היום כמ"ל קטן העובר שבות דרבנן
כתב כגון שתולש מעצי שאינו נקיב או
 מטלטל בכרמלי אין ב"ד מצווין להפרישו ואינו
 יודע למה כתב העובר על שבות דרבנן דאפי'
 באיסור דאורייתא נמי אין ב"ד מצווין להפרישו
 כההוא דכפרק חרש דאירכסו כפתחות דכי
 מדרשא ב"ה ואמר ד' מחנן לדבר טליא התם
 פיר' שנאברו כפתחות של בית המדרש ב"ה
 וצוה שיליכו נערים שיכצאום שם ויכניסום
 וקאמר טעמא משום דקט' אוכל נבלות אין ב"ד
 מצווין להפרישו אלמא אפי' באיסור דאורייתא
 נמי אף על גב דקא בעי למייתי לי ס' דעא מדרב
 משניות וכוק' להו באיסור דרבנן ומדברי רבי
 יוחנן לא נדחא וכן פסק כספר הבצות
 ובעל התרומות
ההולך בכדב' ואינו יודע בתי הוא שבת
 מונה ז' ימים מימם שנתן אל לבו
 שכחתו ומקדש השביעי ועושה קידוש ו
 והבדלה ועושה בכל יום מלאכה כדי פרנסת
 ולא יתיר ואף ביום שמקדש בו ומותר לילך בו
 בכל יום היה יודע מנין יום שיצא בו כגון שידע
 שהיום ז' דביעי או יום חמישי ליציאתו אבל
 אינו יודע באיזה יום יצא מותר לעשות כל מה
 שירצה יום שמיני ליציאתו שביום כזה יצא מ
 בביתו ובדאי לא יצא בשבת וכן ביום ט' וכן
 ביחס כ"ב וכן לעולם
ארבע רשויות לשבת רשות היחיד ורשו
 הרבים כרכלית ומקום פטור ה
 רשות היחיד שהוא המקום המוקף מחיצות ג
 נבחות עשרה ויש בו ארבע טפחים על ארבע
 וארבע ואפילו אם יש בו כמה מילין אם מוקף
 לדירה ודלתותיו נעולות כלילה היו רשות ה
 היחיד ודור וסתר וחצר וכן חריץ עמוק ע
 ע"ה ורחב ארבעה על ארבעה או

או יותר וכן תל גבוה עשרה ורחב ארבעה על ארבעה וכותלים המקיפין וזה על גביהן וחורי זהו ואויר זהו הוא וזה עד לרקיע ואפילו ב בלי אם גבוה יו רחב ד' על ד' כגון תבה או מ מגדל הוי רשו' ויחיד וזה הוא רח' בות ושוקין הרחבים יו אמה על יו אמה ומפולשים משער ל לשער וששים רבוא עוברי בו וכל דבר שה' בזה ואינו גבוה ג' טפחים חשוב כקרקע והוא ד זה אפי' קוצים או צואה שאין רבים דורסין ע עליהם ואם הוא גבוה ג' ומג' עד ט' ולא ט' ככלל אס הוא רחב ר' על ד' הוי כרמלית פחות מכאן הוי מקום פטור ומט' עד י' ורבים מבתפין עליו הוי זה אפי' אינו רחב ד' ומי' ולמעלה אם הוא רחב ד' הוי רשות היחי פחות מכאן מקום פטור אפי' יש בו מקום כדי לחוק להשליכו לר' לא א אמרינן חקקין להשלים כבי האי גונא וגומא ב בזה שאין עכוקה ג' והיא זה מג' עד י' אם רחב ד' היא כרמלית פחות מכאן מקום פטור וזה א אינה תופשת אלא עד עשרה אבל למעלה מי' הוי מקום פטור חורי זה אינן בזה אלא כדוני ב כפי מדותיהם אם יש בהם ד' על ד' וגבוהים י' רשות היחיד ואם יש בהם ד' על ד' ואין בנוכחן עשרה הוי כרמלית ואם אין בהן ד' על ד' הוי מ מקו' פטור וכלבד שיהו גבוהים מן הארץ ג' ו כרמלית הוא מקום שאין הילוך לרבים כגון י ים ובקעה ואסתונת ועמדים העומדי בזה ו ואצטבא שלפניהם וקרן זוית הסמוכה לזה כ כגון כבואות שיש להם ג' בחיצות אין להם ל לחי ולא קורה ברוח רביעית וזה שיש עליה ת הקורה או דבר המוקף כדצו' שאינן גבוהות י' או תל שיש בו ד' על ד' ואינו גבוה י' וכן חרוץ שאינו עכוק עשרה בית שאין תוכו עשרה ו וקורה בשלימו לויש בו ד' על ד' תוכו כרמלי ועל גבו רשות היחיד ואם חקק בו ד' על ד' אפי' נאמצע רחוק מן הכותלים נעשה כולו רשות

היחיד גג הבולט על מחיצות הבית בענין שאין מחיצו הבית נכרות לעומד על הגג הוי כרמלי אפי' הוא גבוה ורחב הרבה ואם חלון פתוח לו מן הבית הוי רשות היחיד וכן זיון הבולטין מן החומה ויש בהן ד' על ד' הוי כרמלית אלא אם כן הוי חלון הבית פתוח להן חורי כרמלית לאו ככרמלית דמו ואינן תופסות אלא עד י' ולמעל' מעשר' הוי מקום פטור הילכך הבולט מעל פני המים בימים ובנחליו עד עשרה כאמר הוי דגו ככרמלית למעל' מי' הוי מקום פטור בוד העומ' ככרמלית אפי' עמוק מאה אמה הוי כרמלי אלא אם כן הוא רחב ד' על ד' מקום פטור הוא דבר שאין בו ד' על ד' וגבוה מג' ולמעלה עד לרקיע או חריץ שאין בו ד' על ד' ועמוק יותר מג' וכן מ מחיצות הגבוהות מג' ולמעל' ואין ביניהם ד' על ד' אפי' הוא ארוך הרבה הוי מקום פטור שמו **מן** התורה אין חיוב אלא בסוציא ומבני חורק ומושיט מרשות היחיד לזה אינ נמי איפכא וחכמים אכרו מרשות היחיד וזה ל לכרמלית או ככרמלית להם גזירה משו' כרשו' היחיד לזה אבל דבר שהוא מקום פטור מותר להוציא ולהבנים ממנו לרשות היחי ולזה ומה' לתוכו וכלבד שלא יוציא מרשות היחיד למקו' פטור דרך זה או איפכא וכן העומ' ברה' ומצוי או מבנים או מושיט וחורק לזה דרך מקום פט' או איפכא חייב וכן לא יעמוד אדם עליו ויקח ח חפץ מיד מי שעומ' בזה ויתננו לעומד כרשו' היחיד או איפכא ואפי' אם סקו הפט' בין רשויות דרבנן כגון שתי חצרות שלא עירבו אסו לעמו עליה להחליף מזה לזה להבנים לבית מן התור' אין חיוב אלא במעביר ד' אמות בזה וחכמים א אכרו להעביר ד' אמות בכרמלית גזירה אטו זה וקרפף יותר מכית סאתים שלא הוקף לדירה מן התורה הוי רשות היחיד וחכמי אכרו לטלטל בו ד' אמות אטו זה ומ' מותר להוציא ממנו ל

לכרמלית אחת כגון בקעה העוברת לפני א
 אעפ שהיא רשות ויחיד גמור מן התורה אעפ
 שאסרו להוציא מרשות היחיד לכרמלית הבא
 שרי שאם באסר להוציא ממנו לכרמלית יאסרו
 עליו שהוא זהו ויטלטלו בכולו ומוטב להתיר
 להוציא ממנו לכרמלית דמידי דלא שביח הו'
 בדי שלא יבואו לטלטל בתוכו ממה שנאסר
 להוציא ממנו ואין יבואו לטלטל בכולו והוא מ
 מידי דשביח ואם יטלטלו בו יבואו לטלטל בזה
 ומטעם זה אם יש גינה יתרה מסאתי ולא הוקפ'
 לריירה ובקעה לפניה מותר לעמו לפניה וליקח
 המפתח מן הבקעה ולסגור אותה ולהחזיר ה
 המפתח אליו שמו

מן התורה אינו חייב אלא כשעוקר החפץ
 בזה ומניחו בזה או איפכא אבל אם
 עקר חפץ מרשות הרבים והכניסו לרשות ונטלו
 חבריו מידו והניחו שניהם פטורין אבל אסורים
 לעשות כן אבל אם עקר חפץ מרשות ה
 הרבים והכניסו לרשות והניחו לתוך ידו של ח
 חבריו או שנטלו מתוך יד חבריו בפניו והוציאו
 העומד בחוץ חייב והעומד בפנים מותר לעשותו
 לבתחלה ואין בו משום איסור שבת אלא שאסר
 לעשותו מפני שמכשיל חברו וגורם לו להוצי'
 החפץ ולבא לידי חלול שבת שמו

היה עומד בזה והוציא ידו מלאה פירות
 לחוץ בשוגג מותר להחזירה לאוחז
 חצר ואסור להושטה לחצר אחרת התעצמה ב
 במוזר אסור להחזירה אפי' לאותה חצר וה"מ
 שהוציאה מבעוד יום והניחה שם עד הלילה ש
 שאינו יכול לבא לידי חיוב חטא ואף אם ישליכ'
 מידו אבל הוציאה משחשבה מותר להחזירה ש
 שמה ישליכס מידו ויבא לידי חיוב חטא דבעינן
 עקירה מעל גבי מקום שיש בו ד' על ד' והנחה
 עליו ויעקור מתחת ידו כדי להוציאו ושיצא בדרך
 המוציאין ובשיעור ודרך ד' אמות בלא עמידה

באמצע ובן זרק מזהו לר' הורשות הרבים
 באמצע ובתכוון לזרוק שתים זרק לתוך ד'
 ונתגלגל חוץ לד' או איפכא ומושיט בזה לד' ה
 דרך זה וכמה צדדי שנאמרו בענין הוצאה
 והעברה ד' אמות לא נאמרו אלא לענין חיוב ב
 חטאת אבל איסורא איכא בכולהו ולכך אין ד'
 רצוני להאריך בהם שכט

כל אדם יש לו ד' אמות בזה שיכול לטלט'
 בהן ומודדין אותן לו באמה שלו מרווחות ואם
 איכריו גדולים ואמיתו קטנה שלא יספיקו לו ד'
 אמותיו כותנין לו ד' אמות כינוניו שכל א' מהם
 ו' טפחים ואלו ד' אמו' מוסיפין עליהן אלכסון
 שיהא ה' אמו' ושלשה חומשין ימיהו פרש' שאין
 לו אלכסון אלא לאלכסון העולם אבל לריבוע
 העולם אין לו אלא ד' אמות וזת פי' שלכל צד
 יש לו חמשה אמות וג' חומשין והז' במזל חיל'
 שבתוך ד' אמות מותר לטלטל מד' עד ה' אמו'
 וג' חומשין פטור אבל אסור מכאן ואילך חייב ח
 חטאת ואינו יודע למה אמר בשיעור האלכסון
 פטור אבל אסור כיון שנותנין אלכסון מותר בו
 לבתחלה לפיכך מותר לאדם לעקו' החפץ בזה
 וליתנו לחברו שגזלו בתוך ד' אמותיו וחבריו
 לחכירו שאצלו אפי' ק' מילין אעפ' שהחפץ הול'
 כמה מילין בזה שכל אחד לא יטלטלנו אלא
 בתוך ד' אמותיו ובלבד שלא יוציאנו מזהום
 שלו או בחפץ שלא קנה שביט הנון שהו' הפקר
 שאינו קונה שביט זה שנים במקום אמותיו של
 זה בתוך אמותיו של זה כגון שיש ביניהם ד' אמו'
 אמות מביאין והכולין באמצע וכל' שלא יצא
 כל א' מתוך שלו לתוך של חברו וזה נ' האמצעי
 מובלע ביניהם כגון שבין שנים ההצטרף למנה
 אמות האמצעי מותר עם כל אחד מהצטרפים
 במה שר' אמיתיו מובלעי בתו שלו וכ' ההצטרף
 אסורים זה עם

עומד

אדם ברשות היחיד ומוציא ידו ל
לרשות הרבים ומטלטל שני ח
חפצים שאין צריכין לו שנוטלן מכאן ומניחן
לכאן ולכך שלא יעבירם ד' אמות ולא חרשינ'
שמה יביאום אליו וילכך יכול לעמוד בזה וליטול
מפתח מזה ולפתוח שם וכן מרשות היחיד
אבל לא יעמוד אדם ברשות היחיד ויצו
ידו לזה וישתה שם או איפכא אלא א"כ יבנים
ראשו ורובו למקום שהוא שותה דכין שהוא
צריך לאלו המי' אנו חוששין שמא יביאם אליו
אבל מותר לעמוד בזה או בזה ולשתו בכרמלי'
לא יעמוד אדם ברה"י וישתין או ירוק בזה או
איפכא אפי' אם הוציא פיו ואכתו לחוץ ורוקו
שנתלש מפיו ומוכן לזורקו לא יהלך כו ארבע'
אמות ברשות הרבים עד שירוק שגא
לא יעמוד אדם זה ויחבר ידו למזחילה ש
שהוא צינור ארו' מונח לאורך הגג בתו'
ג' טפחים סמוך לגג לקבל במג המי' שכיון שה'
בתוך ג' סמוך לגג חשיב כגו ואסור בין אם הו'
למעל' מי' או למט' מי' אבל מותר לקלו' מן האויר
אפי' אם ירו' תו' ג' למזחיל' הית' המזחיל' בולט' ג'
מן הגג וכן סתם צינור שכולט ג' יכול לחבר י
ידו אליהם ולקבל המים וכגון שאין בהם ד' על
ד' וזמן למט' מי' אבל אם יש בהן ד' על ד' או אפי'
אין בהם ד' על ד' וזמן למעלה מי' אסור שגב
הקורא בספר על האסקופא ונתגלגל ד'
ראש האחד מהספר מידו ונשא'
ראש השני בידו גוללו אצלו אפי' נתגלגל חוץ
לד' אמות ואפי' בזה והאסקופ' ברה"י וזוים במזל
כתב דוקא תוך ד' אמות אבל נתגלגל חוץ לד'
אמות לא וא"א הראש זל לא כתב כן היה קורא
בי על הגג ונתגלגל ראשו האחד מידו עד שלא
הגיע ל' טפחים התחתונים הקרובי' לאר' גוללו
אצלו הגיע ל' טפחים התחתוני' אם יכותל מ
משופע בענין שבה עליו אסור לגוללו אצלו

וכרי של' יעמוד בביתן והפכו על הבת' ואם אינו
משופע כל זמן שלא רגיו לאר' גוללו אצלו שגג
שני' בתים בשני צדי זה והם של אדם אחד
או של ב' וערכו אם שניהם שוין מותר
לזרו' מזה לזה ואם א' גבוה מחבירו אסור לזרו'
מזה לזה וזו הבולט מן הכותל לזה למעלה מי'
יש בו ד' על ד' וחלוק הבית פתוח לו משתמשין
עליו בכל מיני כלים ובכל מקום אפילו מ
אין שלא כנגד החלוק אם אין בוד' על ד'
משתמשין עליו אלא בכלים שודאי ישכרו אם
יפלו אבל לא באחרים שאנו חוששי' שמא יפלו
ויביאם אליו ואם החלוק משליכו לד' כה שכבנו
לפני החלוק משתמשין עליו בכל מיני כלים ש
שלא כנגד החלוק אין משתמשין עליו אלא כ
בכלים הנשכרים שגו

בור

בזה וחוליא סביבו אם עומד בתוך ד'
טפחים לזה מותר למלאות מכנוס
מזה אפי' אין החוליא גבוה ואם הוא רחב ד' מזה
אין כמלאין כמני אלא אם כן ת
תהא החוליא גבוה י' אשפה בזה שגבוה י' ורחב'
ד' אם היא של רבים מותר לזרוק לה מרשות ה
היחיד הקרוב לה ואם היא של יחיד אסור שגו
גוונטרא שהוא למעלה מן דמים וחלוק
פתוח לה מן הבית אין כמלאין
ממנה אלא אם כן עשה לה מחיצה כל סביבה
דהשתא והי כל שכנגדה עד למטה רשות היחיד
דחשבינן לה כאלו יורדת למטה או יעשו מ
מחיצה כביב הנקב שדולין דרך שם והוא שיה'
כו ד' על ד' ואין חילוק בין אם יעשנה למטה מ
מחברת לה בין אם יעשנה על גבה וכיו' שעשו
במחיצה מותרין גם לשפוך ממנה וכן החולך כ
בספינה אינו יכול למלאות אלא אם כן יעש' דף
ארבעה על ארבעה ומקיפה מחיצות ועושה בו
נקב וטמלא דרך שם והני מילי שהוא בתוך ע'
עשרה טפחים אבל אם דופני הספינה גבוהים

עשרה מעל המים מציא דז כל שהוא וממלא
 טהרי דרך אחד מקום פטור הוא ממלא ואין צ
 צריך וזו אלא להיכר ומימי יכול לשפוך על
 דופני הספינה והן יורדן לים וכן בית הבסא ש
 שעל פני המים מותר בהאי גונא על ידי מתיצה
 תלויה ובלבד שתהא עשויה להיתר כגון ש
 שיחברנה למטה סביב אבל אם עשאה לצניעו
 כגון שעשה למעלה לא עשה דף שתפול הצוא
 עליו קודם שיפול למים אין צריך מתיצות ד
 דהוא לית כחוצ' ברמלית ושרי אבל בית הבסא
 בולט חוץ לחומת העיר ונופלת בחפירה שה'
 ברמלית אינו מותר על ידי מתיצה תלויה שלא
 חתידו אותה אלא במים אבל על ידי דף שרי
 דכחו שרי בכל ברמלית היו שנים נזושראות ו
 זו למעלה מזו משוכה זו מכנגד זו מעט ואינה
 רחוקה מכנגדה כן אם עומדות תוך י' ז' לזו ב
 בין שביניהן יותר מגובה עשרה אמות עשו ל
 לעליונה מתיצה בשותפות משל שניהם ולא ל
 לתחתו שתיהן אסורו' בה עד שיעדכו וכש' עשו
 שתיהן לתחתו ששתיהן אסור' עד שיעדכו אכ'
 כל אחת מהן שעשתה לבדה בשלה אין האתר'
 אסור' עליה אפילו לא עשתה האחרת בשלה
 וכן אם עשו בשתיהן בשותפות משל ש
 שניהם אין אחת אסרת על חברתה שנו
אמת המים העזרת כחצר עמוקה עשר'
 ורחבה ד' אין ממלאין ממנה בשבת
 אלא אם כן עשו לה מתיצה גבוה י' מכניסתה
 וציאה ויהיה טפח ממנה משוקע במים ואם ה
 התחיל לעשות המתיצה אצל השפה מכל צד
 ולא חיבר אותה באמצע כדי שיהא המים נכנסין
 ויוצאין דרך שם אם אין ביניהן ג' טפחים שרי
 דאמרי לבד י' ביניהן ג' אסור חצר שנפרצ'
 ולשון י' עובר על הפרצה אם אינו במלואו ו
 ואין בפרצה יותר מעשרה מותר למלאות ממנו
 ולהכניס לבית נפרצה במלואה או שיש בפרצ'

יותר מ' אם נשאר במקום שנפרץ גרודי נכדון
 עשרה וחמשים מבסין אותו מותר למלאות ממנו
 בחצר אבל אסור להכניסו לבית אלא אם כן ע
 עשו מתיצה גבוה י' על המים לא נשאר גרודים
 אסור אפילו למלאות בחצר שנו
חצר שפחות מד' אמות אין שופכין לתוכ'
 מים בשבת בימות החמה שכיון ש
 שאין בה ד' אמות אין סאתים מים שאדם עשה
 להשתמש ככל יום ראוי לבלוע בה והיא כאילו
 שופך לרשות הרבים לכך צריך לעשות גומא
 שתהא חללה מחזקת סאתים בין אם יעשנה ב
 בפנים בחצר או בחוץ אלא אם יעשנה בחוץ צ
 צריך לבסותה בנסרים כדי שתהא מקום פטור'
 ויפלו המים מידו למקום פטור וכיון שיעש' ג'
 גומא יכול לשפוך בה כל מה שירצה ואם אין
 מחזקת סאתים לא ישפוך כלל ואם יש בחצר
 שיעור ד' על ד' אפילו הוא אריך וקטן או כיסו'
 הגשמים מחצר כל שהוא מותר לשפוך בה כל
 מה שירצה חצר ואכסדרה שאין באחד מ
 מהם לבר ארבע אמות מצטרפין לד' אמות ל
 להיתיר לשפוך בהם ביב שסמוכה ד' אמות כ
 נמשך בזה ויש בו ד' על ד' מותר לשפוך אפילו
 על פי הביב אפילו בימות החמה אף על פי ש
 שהמים יוצאין מיד בארץ לחוץ ובלבד שיהא ש
 של כנין אבנים שהמים ראוי לזלע אבל אם
 הוא של עץ אסור והוא כמזל פסק כחכמים ד'
 דאפילו ביב ארוך מאה אמה וצינור ארוך מאה
 אמה לא ישפוך על פי הצינור ועל פי הביב א
 אלא שופך על הגג והן יורדן לביב וארוני אבי
 הראש זל לא בתוכן שנו
כל מלאכת שבת וחלכותי' אנו למדין
 ממלאכת המשכן והלכך כל היקף שלא היקף
 לדידה כגון גנות ופרדסין וכורגנין שאינן ע
 עשוין אלא לשמור בתוכ' אעפ' שכן יב ב

התורה הוא דהי גמור והזורק מזה לתוכ חייה
הכס' אסרו לטלטל בתוכו יותר מד' אמות אם
הוא מסאתים ולמעלה אבל עד סאתים וסאתי'
בכלל מותר לטלטל בתוכו ואפי' אין בו שומרה
ולא היה בו בית דירה כמו חצר המשכן שהיה
בו סאתים ולא היה בו בית דירה אלא היקף של
קלעים ושיעור בית סאתים הוא שיעור ע' אמה
ור' טפח' ל' ש' על ע' הד' אם הו' ברוב או עגו' או
ארי' וקטין וכל' של' יהא אורכו יותר כב' ברחבו
כחצר המשכן שהיה אורך מאה אמה ורוחב ב'
אבל אם אורכו יותר משנ' ברחבו אין מטלטלין
בו אלא בר' אמות ואם הוקף לדירה אפי' יש בו
מאה מילין שרי ומה נקר' מוקף לדירה זה שבנ'
בו בית דירה או שפתח לו פתח מביתו ואחר כך
הקיפו אבל אם הקיפו וא' חכ' פתח לו פתח לא
ואם היה מוקף שלא לשם דירה ורוצה להקיפו
לדירה אין צריך לפרוץ כולו אלא יפרוץ בה פ'
פריצה ביותר מעשרה ובזה יתבט' ההיקף ונמצ'
בית פתוח בו בלא חיקף וחזור ויגדור הפרצה
והרי הוא פתוח ולבסוף הוקף ואם פרץ אמה
ונדירה ועשה כן עד שהשלטו לי שרי' חל גבופ
עשר דינו כקרפף עד סאתים מותר לטלטל ב'
בכולו יחד מכאן אין מטלטלין בו אלא בר' אמה
היה הקרפף יותר מסאתים ובא למעטו באילנו
שנוטע לתוכו למעט אחד ואינו מתמעט בבך
שהוא דרך הקרפף להיות בו אילנות בן
בנה בו עמוד למעטו ונתמעט בבך
אם הוא רחב ג' טפחים הוי מיעוט פוחת מג' בט'
אינו מעוט בנה מחיצה באורך עשר לפני מ'
מחיצה הראשונה לבטל מחיצה הראשונה ש'
שתהיה כמו שאינה ויחצה מוקף לדירה על ידי
השנייה אם הרחיקה מן הראשונה ג' שרי' פחות
ג' אסור דבי זן שאין ביניהם ג' הוי כאלו דבוקו
זו בזו טח טיט על מחיצות הראשונות למעט
אחורו ונתמעט בבך אם הטיט עבה שאם תנטל
מחיצה הראשונה ראוי לעמוד בפני עצמה הוי

מיעוט ואם לאו לא הוי מיעוט בנה מחיצות על
הראשונות להקיפו על ידם לדירה אינו מועיל
ואם נבלעו התחתונ' ונשארו העליונ' מאלוה'
ניתר על ידם אבל תל יותר מסאתים ועשה מ'
מחיצ' על שפתו לדירה מועיל שהרי דר באור'
מחיצות שעוש' עתה קרפ' יותר מסאת' שהוקף
לדירה נטע רובו באילנות אפי' אינן נטועין ש'
שורות שורו' אין נמכטלין הדיר' שכן דר' קרפף
לנטוע בו אילנות להסתופף בצילן נזרע רובו
הזרעים מבטלין דירתן אפי' אין בהן סאתים ג'
נזרע מיעוטו אם אין בו אלא סאתים מותר יותר
מסאתים אסור שמבטלין הדירה אבל בחצר ו'
ורחבה שאחורי הבתים מספק לי לוי' אם זרעין
מבטלין דירתן לענין זה שאם רובן זרועים ש'
שיבטלו כל הדירה ואפי' אם תמצ' לומר כיון
שחשובין דירה יותר אין הזרעי' מבטלין דירתן
הזרוע מיהא אין שם דירה עליו ואם הוא יותר
מסאתים אסור כל החצר ואין מטלטלין בו אלא
בר' אמות וכן אפי' אין או אלא סאתים והוא רוב
הזרוע שם קרפף עליו וכי תימא מאי נפקא מ'
מינה אפי' אם שם קרפף עליו והלא קרפף ו'
וחצר רשות אחת הן איכא למימר דנפקא מינה
שאסור להוציא ממנו לבית וגם אם הוא יותר
מסאתים שאין מטלטלין בו אלא בר' אמות או
שמה אין זרועים מבטלין אלא דירת קרפף ולא
דירת חצר ורחבה וטוב להחמיר הלכך מי שיש
לו גנה בחצרו אם הוא רוב החצר אפי' אין בהא
אלא בית סאתים לא יטלטל מכנה ומן החצר ל'
לבית ואם הוא יותר מסאתים לא יטלטל בהא
לא בר' אמות קרפף יותר מבית סאתים שהוק'
לדירה ונכנסו בו מים אם ראויין לשתייה אין מ'
מבטלין הדירה אפי' אם המקום טנתפשוט שם
יותר מבית סאתים ואפי' נתמלא כולו מים ואפי'
הם עמוקים הרבה ואם אינן ראויין לשתייה או
דינו בזרעים אם נתפשט' ברוכב כולו אסור

אפי' אין בהם סאתים במיעוטם אם יש בהם ית'
מסאתים כולו אסור אפי' אין בעומקן עשר ואם
אין בהם סאתים מותר קרפף בית ג' סאין וקר'
ממנו בית סאה מותר אפי' אם הקרוי משופע ד'
דחשיב כאלו מחצ' בסוף הקרד ולא נשאר א'
אל' קרפ' בית סאתי וקרפ' בי' סאתי מצומצ' וחצ'
שנפרצ' במילוא' זה לז' הקרפ' זה אסור שהרי הו'
עתה יותר מבית סאתים אע"פ שאיר החצר א'
אינו גורם לו לחשב יותר כבית סאתים שהרי
הוקף לדירה וכל מקום שהוקף לדירה אין ש'
שיעור לאחדו מ' מקום מוצצה שנפרצה מ'
מיתר אותו והחצ' מותר כדפרישי' שאין שיעור
לאוירו קרפף יותר לבית סאתים שלא היוקף
לדירה ופתח בו פתח ועשה מחיצה לפניו ית'
מי' והותר על ידה שנתבטלה מחיצה הראשונ'
ונפל' האחרונ' אינו יותר על ידי הראשונ' שנש'
רחבה שאחורי הבתי ולא הוקפה לדירה
אין מטלטלין בה אלא בד' אמות
ואם פתח לה פרח מביתו ו' אחכ הקיפה הוי' היק'
לדיר' אפי' אם יש גור' בינה לבין הבית ולא א'
אמרין דהך פתח הוי' פתוח לשם הגורן ולא ב'
בשכיל הרחבה ואין כאן פתח לרחבה אלא ח'
חשיבי ליה שפיר פתח לרחבה שם
יחיד ששבת בבקעה והקיף מחיצו גרועו'
בגון שתי ולא ערב או ערב בלא ש'
שתי עד סאתים מותר לטלטל בבולה מסאתים
ואילך אין מטלטלין בו אלא בר' וכן הדין אם ה'
הם שנים ואם הם שלשה חשוכי' כשייר' ומותרין
לטלטל בבולה אפי' הוא גדול הרבה ובלבד ש'
שלא יקיפו יותר מכדי צרכם שלא ישאר בית
סאתים פנמי' שאין צריכין לו לתשמיש אבל אם
נשאר בית סאתים פנמי' אין מטלטלין בכל ה'
המוקף אלא בד' אמות כתב הר"ם בב"ז שאין
הקטן מצטרף להשלים לשייר' הו' שם ג' והקיפו
כל צרכן ומת אחד מהם בשבת מותרין בכל כ'

כיון שהותרו כבר הו' שנים והקיפו ית' מסאתי
וניתוספו עליהם בשבת אסורין כיון שנכנס ח'
השבת באסור הו' ג' והקיפו כל אחד לעצמו זה
בצד זה ועדכו יחד אם החיצוני רחבי' והאמצעי
קצר שנמצא האמצע פרוץ במילגא לחיצוני'
והחיצוני' שיש להם גיפופין עודפין עליו מכל
צד מותרין באמצעי אפי' הוא גדול הרבה שאנו
רואי כאלו כולן דרין בתוכו והדי' יש שלשה ב'
ביחד וחיצונים אינן מותרין אלא עד סאתים
ואם אחד מהם יותר מסאתים גם האמצעי אסור'
שהרי הוא פרוץ במילואו ואם החיצונין פרוצי'
במילואם לאמצעי והאמצעי בגופף ויחיד בכל
אחד אין נותנין לכל אחד אלא בית סאתי' ואם
אחד מחיצונים יותר מבית סאתים הוא לברו
אסור ואם האמצעי יותר מסאתים גם החיצוני'
אסורין שהרי הם פרוצים למקום האסור ל'
להם אבל אם אחד בכל אחד מהחיצונים וב'
באמצעי אי' בכל אחד מהחיצונים ואחד ב'
באמצעי נותני' לשני' החיצוני' כל צרכ' דחשיבי
כל מה שבאמצעי כאלו הוא בחיצוני' שם
ג הסמוך לרה ואינו גבוה אסור לטלטל
עליו מן הבית אלא אם כן עשה לו ס'
סולם קבוע לעלות לו מן הבית חצר שנפרצ'
במילואה או שנפרצה יתר מעשרה לרה מקום
המחיצה נידון כצדדי' לה שהוא כרמלית כמו ה'
החצר עצמה ואם נפרץ בקרן זווית אפי' בפחות
מי' אסור דלא חשיב כפתח דפתח בקרן זווית
לא עכדי' אינשי וכן בית שנפרץ בקרן זווית א'
אפי' בפחות מי' ונפרץ גם הקרוי עד שנשאר ב'
באלכסון בזה אסור דכי היכי דלא חשיב' פ'
פתח בקרן זווית הכא נמי לא אמרי' פי' תקרה י'
יורד וסותם בקרן זווית אבל פרג' שאינה ב'
בקרן זווית אמרי' בה פי' תקרה יורד וסותם ו'
וחשיב' ליה כסתום אפי' ביותר מי' וכגון שפ'
התקרה חרק אבל אם הוא יב ג'

שופע ואין בו ד' טפחי' לא אמרינן יורד וסות'
אפי' נפרצו מחיצות שלמות אמרינן פי תקר'
יורד וסותם אבל נפרצה ג' לא אמרינן פי' כקר'
יורד וסותם ואפי' בשנים דאמרי' פי תקרה ד'
דוקא כשנפרצו שנים זו כנגד זו אבל שנים
זו בצד זו לא
כל מחיצה שלא נעשית לדור בתוכה או
לצניעות או לשמור מה שיתנו בתוכ'
או לישיב בה כדי לשמור השדות הוי מחיצה
לתתיר לטלטל בתוכה אבל לא הוי מחיצה ל'
לעשות מה שבתוכה מוקף לדירה אם הוא חת'
מסאתים הילכך אילו שענפין יורדין לכטה א'
אין גבוהין ג' מן הארץ ועיקרן במקו' שמחברין
לאילן הוא גבוהי' חשוב מחיצה ומוט' לטלטל
בכולו והוא שימלא האויר שבין הענפים בעצי'
או בקש ויקטור הענפים שלא ינדים חרוח ש'
שכל מחיצה שאינה יכולה לעמוד ברוח מעזי'
אינה מודעה ודוקא עד בית סאתים אבל יותר
מסאתים לא אפי' אם נשעו לכך כיון שאינו ע'
עשוי לדור בתוכו אלא להסתופף בעלו לשמו'
השדות תל שגבוהה וחסלימו לעשרה שעס'
עליו מחיצה גבוה חמשה חשיב מחיצה לטלטל
ולכל דבר מחיצה העומדת מאיליה פי' שלא נ'
נעשית לשם מחיצה בשדה אפי' נעשת בשבת
שלא סמכו עליה מאתמול וה"מ שנעשת בשב'
בשוגג אבל במויד היא מחיצה להחמיר ולחייב
חזורק כזה לתוכה אבל לא להחיד לטלטל ב'
בתוכה וה"מ שלא היה שם מחיצה תחלה אבל
היתה שם חוסרה וחזרה ונעשית אפי' במויד
חזרה להחמיר הראשון כגון שנים או ג' שהיקפו
במחצלאות סביבותיהן כזה ויבדילו גם כן
במחצלאות וערכו יחד וכתירין לטלטל מזה
לזה ונגללו המחצלאות בשבת נאסרו חזרו
ונפרשו אפי' במז' חזרו להחמיר הראשון ספינ'
מותר לטלטל בכולה אפי' יותר מסאתים ד'
שחשיבא מוקפת לדירה בפאה לדור תחתיה

הוי רשות היחיד עליה כפאה לזופתה לא הוי
רחי' עליה בכל עושין מחיצה בכלים ובאובלן
בין של שתי לכד כגון של חבלים או של ערב
לכד כגון קנים נעוצים בארץ ומותרת עד ס'
סאתים אפי' ליחיד בישוב וכלבד שלא יהא בין
חבל לחברו ובין קנה לחבירו ג' טפחים ואפילו
בבעלי חיים וכלבד שיהו כפותין ואפי' באנשים
שעומדין זה אצל זה כפחות כג' ואפי' בשח' ס'
בהלכים חסובים מחיצה וכנייהם רשות היחיד
והוא שלא ידעו שהעמדו לשם מחיצה ואפילו
אם לא הודיעם שעושה מהם מחיצה עתה אם
קרוב הדבר שידעו כגון שעשה מהם מחיצה פ'
פעם אחרת לא יעשה בהם מחיצה עוד פרוץ
בעומד מותר ב' כשתי בין בערב וכלבד שלא
יהו מקום אחד פרוץ יותר מעשר" אבל עד ע'
עשר' מותר מפני שהוא כפתח ואם עשה צור'
הפתח אפי' לפרצה יתרה מעשר מותר וכתב
ה"מ במז' וכלב' שיהו עומד מרובה על הפרו'
והוי פי' אפי' לא נעץ אלא ד' קונדיי בד' רוחו'
ועשה צורת הפתח על גביהן שרי וה"מ בחצר
ומבוי שיש בהם דיוורן אבל בבקעה שכל'
לעשות חקיק' לטלטל בתוכו לא מהני ודוקא
כשכל ד' הרחוקות על ידי צורת הפתח כהא א'
אמרינן דלא מהני בבקעה אבל דההוה חקיק' כ'
כתקנו אלא שיש בו פרצות יותר מעשר כהני
כיה צורת הפתח אפי' אם הפרוץ מרובה וכהו
צורת הפתח קנה מבאן וקנה בכאן וקנה על ג'
גביהן אפי' אינו נוגע בהן כגון שהגביהו למעל'
כהן הרבה רק שיהא גבוה הקנים עשרה ויחז'
מבוננין כנגד קנה העליון ואם חיבר הקנה
העליון לשני הקנים מצדיהן לא מהני וצריך
שיהו הקנים חזקים לקבל דלת ומיהו אפי' אין
יכולין לקבל אל דל' כל שהו כגון של קש או של
קנים סני וצריך שיעש' לו חיבר ציר שסג'
מן התורה כל מקום שיש לו ג' מחיצות

רשות החיר נמרד אלא שחבמים אסרו אותו
עד שיעשה לו שום תיקון ברביעית וכיון שאי
צריך אלא תיקון דרכנו היתרונו בתיקון כל
דבר ואם הוא חצר שנפרץ במלואו עד עשר
אמות נותר בפס דוחב ד' טפחים שיעמידנו מ
מצד אחד במקום הפרו' ואם ירצה לתקנו בשני
צדי הפרצה די בשני פסין של שני משהוין ו
ואפי' אין בפרצה ד' טפחים כיון שהוא במלואו
צריך תיקון עד שיהא בה פחות מג' ואם יש ב
בפרצה יותר מ' אמו' אפי' אינה במלואו צרי'
לתקנה בצורת הפתח ואם הוא מבוי שיש לו ג'
מחיצו' ופרץ בצד רביעית התיירו כלחי שעביו
ורחבו כל שהוא שיעמידנו בפתח המבוי ויהא
גבוהי' טפחים ומכל דבר שיעשנו כשר אפילו
מבעלי חיים וכלבד שיהא קשור שמה ואפילו
מעצי אשרה שטעון שרפה ל' ש' אם נרא' בליש'
הלחי לעומדי בתוך המבוי ואינ' נרא' לעומדי'
בחוץ כזה או שנרא' לעומדי' בחוץ ואינו נרא'
לעומדים בפנים כזה כשר הרחיקו מן הכותל
שלשה או שהגביהו מן הארץ ג' פסול ואפי' לא
עשאו לשם לחי אלא שנזדמן לו שם טאלי' כ
כשר וכלבד שישמכו עליו מ' ש' אבל לא שמכו
עליו מע' ש' כגון שחיה שם לחי אחר ונפ' בשב'
ובאין לסמוך על זה מבאן ואילך פסול ומיהו א
אפי' שמכו עליו מע' ש' לא מחגי אל' אכ' דא' בול'
בתוך המבוי בפחות מארבע אמות אבל אם הו'
כולט לתוכו ארבע אמות אין שם לחי אחר ל
להתירי ומעמידו ברו' שבגדו או אצלו העשנו
עט או דק יותר מהבליטה כדי שיהא ניכר ש
שהוא לשם לחי ודוקא במבוי שרחבו משמנה
אמות ולמעל' אבל אינו אלא ח' אמו' מצומצמו'
אפי' אם חלחי בולט ד' אמות לתוכו שרי וכן ה
הבשירו בקורה שמנחה על ראש המבוי בכותלי
המבוי אבל נעץ שתי יתדות אצל המבוי בחוץ
ש' כסמוך לו והביחה עליהם פסול נצ' ריך ש

שתהא עשויה לשם קורה כדי להתיר המבוי א
אבל לא נעשי' לשם כך אפי' שמכו עליה מע' ש'
פסולה ושיעור הקורה רחבה טפח ועובדה כל
שהוא רק שתהא חזקה כדי לקבל חצי לבנה
הילכך עשאה מעצי אשרה פסולה דלשרפה
קיימא וכתותי מכתת שיעורה ואם היא רחבה
ד' טפחים אינה צריכה להיות חזקה לקבל חצי
לבנה ומעמידה אין צריך שיהי' חזקים אלא כ
כדי לקבלה ולא כדי לקבל אות' וחצי לבנה
וה' מבס' כתב שמעמידה צריך שיהיו חזקים
לקבלה ולקבל חצי לבנה וא"א הראש ז"ל לא כ"כ
היתה עגולה צריך שיהא בהיקפ' שלשה טפחי'
שאו יש ברחבה טפח היתת של קש או של קני'
פסולה היתה עמוקה ועקמומיתה נוטה חוץ ל
למבוי או למעלה מעשרים או למטה מ' כזה
דואין כל שאלו תנטל העקמומית ואין בין זה
לזה שלשה כשרה ואם לאו פסולה היתה יוצא'
מכותל זה ואינה נוגעת בכותל זה כגון שסמכה
על קורות או שתי קורות אחת יוצאה מכותל זה
ואחת יוצאה מכותל זה ופוגעות זו בזו
באמצע המבוי אם אין ביניה' ג' כשרה יש ביניה
ג' פסול' הגיח שתי קורות זו בצד זו ואין נוגעין
זו בזו ואין שום אחת מהם יכולת לקבל חצי ל
לבנה אם הן קרובות זו לזו שבין שתיהן יכולו
לקבל חצי לבנה שהוא טפח אין צריך לעשנו'
אחרת ואם לאו צריך לעשות אחרת היתה אח'
גבוה ואחת גבוהה דואין את העליונה כאלו
היא לבשה ואת התחתונה כאלו היא למעלה
עד שיהא זו אצל זו וכלבד שלא תהא העליונה
למעל' מב' והתחתונה לבטה מ' ולא יהו ביניהן
ג' טפחים שכשרואין אותה כאלו הן כשורה שיהי'
זו בצד זו כך כת' הר"ם במז"ל וה"ל מאי מרומבד'
כת' בזה שהוא פסול וכן כת' א"א הראש ז"ל פי'
עליה מחצלת ואינה נוגעת עד הקרקע אין
זה טפחי' פסולה שהידי כיסה הקורה יכ' ד

ואינה נראת ובטלה מהיות קורה ומחיצה גם כן
 אינה כיון שנבונה מן הארץ ג' אבל עשה קורה
 רחבה ונבשבת עד למטה מעשרה כשרה בעץ
 שתי יתדות עקומות על שני כותלי המבוי ו
 ועקמומית נוטה לתוך המבוי ואין ביתדות טפח
 שיעור קורה לדיו' נחשכין בקורה כזה אם אינן
 גבוהין מכותלי המבוי ג' ואין בנטייתן כשרה
 שאנו רואין כאילו הן על כותלי המבוי וכאילו
 הקורה נוגעת בכבוי יש בגובהן או בנטייתן ג'
 פסולה והא דמבוי ניתר בלחי וקורה דוק בשאין
 בגובהו יותר מכ' אמות מצומצמות ולא יה' נמוך
 פחות מעשרה טפחים מרווחין ולא יהא רחבו
 יותר מעשר מצומצמות ושיהא ארכו ד' אמות
 מרווחות או יותר אבל אם הוא גבוהה יותר מ
 מעשרים אמות או נמוך מעשרה טפח' או רוחב
 יותר מעשרה אמות או שאינו ארוך ד' אמו' אין
 לו תקנה בלחי וקורה אלא בצורת פתח ומיהו
 עד כ' כגו בלחי וקורה אפי' חלל המבוי עשרים
 וכל הקורה למעלה מעשרים וחתה למעלה כ
 בפתחו במין קנים בולטין סגי בקורה שכיו' שיש
 בו שינוי הכל מסתכלים בו ומתו' כך מסתכלים
 גם הקור' אע"פ שהוא למעלה מעשרים אבל
 הקני' אינן מועילין לבאב יותר מעשר' להתירו
 בלא צורת הפתח וחתה גבוה מעשרים וכנה
 בנין תחת הקורה למעטו מבדי בבנין רחב
 טפח כרוחב הקורה אבל אם אינו גבוה עשרה
 והזקק בו להשליכו לי צריך לחוק ארבע אמות
 לתוך המבוי על פני כל רחבו כתב ה"ס במ"ל
 מבוי שאין ברחבו ג' טפחים אין צריך לחי ולא
 קורה שהוא בסתום וה"ס מרושנבדק בת' כיון
 שאין ברחבו ד' טפחים אין צריך שום תיקון וכן
 כתב ה"אבד ולזה הסכים א"א מ"אש"ל ואינו
 ניתר בלחי וקורה עד שיהא שתי חצרו' פותחים
 לתוכו ולכל חצר שני בתים ואפי' כל החצרות
 פתוחות זו לזו שפיר דמי ואפי' אין דרך בו אלא

ואב ובנין או חרב ותלמידיו חשיב כרבי' וניתר
 בלחי וקורה וכן אם צדו אחד גוי וצד אח' ישראל
 ניתר בלחי וקורה וצריך שיהא ארכו יותר על
 רחבו ואם רחבו יותר על ארכו דינו כחצר ש
 שנפרץ במילואו וצריך פס ד' טפח' בצד אחד
 או בשני צדין שני משהיין וחצר שארכו יותר
 על רחבו דינו כמבוי וניתר בלחי וקורה מכו
 סתום שאחד מצדיו יכ' לא חשיב בסתום ו
 דחיישין שמא יתייבש הים ותתבטל הבנין ויהי
 אחד מצדדי אשפה של רבים חשוב בסתום
 אבל אם האשפה של יחיד לא חשוב בסתום
 דחיישין שמא יטלטל משם מבוי שעדו אחד
 ארוך ואחד קצר אפי' אין צד הארוך עורך על
 הקצ' ד' אמו' אינו סני' הקורה אלא כנג' הקצר אבל
 אם ירצה יעשה שהצורת הפתח בלכסון לתוך
 המבוי יכול להניח הקורה כאלכסון ומשתמ' עד
 הקורה ואם העמיד לחי באמצע המבוי אם יש
 חצר מהלחי ולחוף ועשרים וחציוני' לחי לראש
 המבוי אוסרין אלו על אלו עד שיערכו יחד
 ואם אין שם חצ' או שיש חצר ולא טשו החיצוני'
 לחי לראש המבוי שמן הלחי ולפני' מותר' ממנו
 ולחוף אסורין אבל אם עשו באמצע צורת
 הפתח אפי' הוא רחב יותר מי'א אם עשו שני
 פסין והוא רחב י' אפי' אם יש חצר מהתקו' ולחוף
 ועשו גם חציונים' תיקון לראש המבוי כל אחד
 יכול לערב לבדו ויהיה מותר בחלקו מבוי ש
 שרחב עשרים אמות עושה פס ארוך ד' אמות
 ומעמידו באמצע וחשוב כל צד מצדי הפס ה
 במבוי בפני עצמו כיון שאורך הפס ד' אמות
 ויתן קורה בראשו וצריך ליתר' שתהא הקורה
 מונחת על הפס או תוך ג' טפחים ואם יש מן
 הפס עד הכותל האמצעי של המבוי יות' מעשר
 אמות יש לו דין מבוי עקום כמין זה שהרי אילו
 שני המבואות מתעקמין באמצע פתוחי' בשני
 ראשיהן לרשות הרבים או אם ירצה ירחיק שני

אמות מרחבות ויעשה פס רחב נאמות ויעשה
גם כן מצד השני וישאר באמצע פתח רחב ע
עשר אמות או אם ירצה ירחיק אמה ויעשה פס
אמה ומחצה וירחיק אמה ויעשה פס אמה ומחצה
וכן מצד השני מכרי שטוה מתוכו ומדרן לרשנ
הרבים ותל המתלקט עשרה מתוך ד' או שטוה
לרשות הרבים וחמדררון בתוכו אי צריך שום
תיקון תהתל עולה במקום לחי שסד
מבוי המפולש בשני ראשי לזה צד צור
הפתח מכאן ולחי או קורה מכאן
וכובי מידא סגי לא שנא אם היא מפולש בשני
ראשי לזה או צד אחד לרשות הרבים וצדו ה
השנית לכרמלית אבל אם צד אחד פתוח לזה
וצדו השנית לחצר שאינו מעורבת אין צריך
צורת הפתח אלא לחי או קורה בשני
ראשין וזה עצמה דהיינו רחב יו אמה מפולש
משער לשער וששים רבוא עוזרין בו אינו נית
אלא בדלתות וכתב א"א הראש ז"ל והו' דננעלו
בלילה והזם במזל כתב ואינן צריכין לנעול כ
בלילה אבל צרי שיהו ראשין לנעול היו משוקעו
בעפר מפנה אותן ומתקנן לנעוליו וכן נראה מ
מסומ' ההלכה ולאחר שעשה לה דלתות חשוב
כולה כחצר אחת ואין מבואותיו צריכין תיקון
וזי כתב מבוי שרחב ינאמות ושליש ושני ר
ראשיו מפולשין לרשות הרבים הרחב יו אמה
דינו כרשות הרבים וצריך דלתות מבוי עקום
במין דלת כזה דינו כאלו היה מפולש
בעקימות וצריך צורת הפתח בעקימותו
ובשני ראשיו לכל אחד לחי או קורה או
צורת הפתח לכל אחד בשני ראשיו ולחי או ק
קורה בעקימותו ואם עשוי במין ה צריך
צורת הפתח בשני עקימותיו ובשני ראשיו ל
לחי או קורה העשוי בגדל פירול מבוי גדול ש
שורבה מבואות קטנות פתוחין לו וראשם ה
השניים פתוחות לרשות הרבים אפי' אין פתחי

הקטנים שמכאן ומכאן ככוונתן זה כנגד זה עושה
לכל אחד בכקום פתחתו לגדול צורת הפתח
מצד אחד וכראשו השני הפתוח לרשות הרבי
לחי או קורה ובמבוי הגדול אם הוא מפולש עוש
צור הפתח מצד אחד ומצדו השני לחי או קור
ואם הוא כתום עוש לחי או קור בראשו שסה
מבוי שנפרץ מצדו אי בקעיר רבים במקו
הפרצה אפי' לא נפרץ אלא פרצ
של ד' טפחים לא חשיב כפתח וצריך תיקון ואי
לא בקעי כיה רבים עד פריצת עשר אין צריך
תיקון אפי' אי ליכא גדרו והני מילי שנשאר מ
מבנו ד' טפחים כלפי ראשו אבל לא נשאר ד'
טפחים אפי' לא נפרץ כל צריך תיקון פחות
משלשה אין צריך תיקון ואם נפרץ מראשו פ
פרצתו בד' מבוי שנפרץ במילואו לחצר ונפרץ
החצר מצד השני לרשות הרבים לא ערבו בני
חצר עם בני המבוי חצר מותרת אפי' אם נפר
נגד פרצת המבוי ואפי' בקעי בה רבים וכלכר
שלא יהא בפרצה יותר מעשר ומבוי אסור אפי'
אינו כנגד פרצת החצר דכחן שלא ערבו עם
המבוי אוכרת עליו וכגון שנכנסו בותלי המבוי
בחצר בענין שאין גפופין שנשארו לחצר כ
נראין למי שעומד במבוי הילכך אין עולין ל
להתירו אבל אם נראין עולין לו לשם לחימות
ואם ערבו בני החצר עם בני המבוי והפרצה
שבמבוי לחצר אינו מצד החצר ופרצת החצר
מצד השני אינן מכוונות כנגד פרצ' המבוי כזה
וחצר של רבים גם המבוי מותר אבל אם לא
ערבו או אפי' ערבו ופרצת המבוי לחצר מצדו
כזה או אפי' באמצע ופרצת החצר מצד השני
כנגדה או אפי' אינה כנגדה והחצר היא של יחי
אסור ואם נפרץ לרחבה פחות מסאתים או
יותר על סאתי והוקפה לדיר דינו כאלו נפרץ
לחצ' אבל אם יתרה על סאתים ולא חוקף לדיר
תי כאלו נפרץ לכרמלית וצריך תקן

מותר להשתמש תחת הקירה וכנגד הלחי וה"ם
בפתוח לזה אבל בפתוח לכרמלית אמר בין
תחת הקורה ובין כנגד הלחי מפני שמצטרף ל
לכרמלית שאצלו והוא הכר התיד כנגד הלחי
אף פתוח לכרמלית וא"א הראש ז"ל לא כתב כן
וא"ע דמותר להשתמש תחת הבירה מכל
מקום לא ישכ אדם בראש הבנוי שמא יצא לו
החפץ מידו לרשות הרבים ויביאנו אליו כיון
שאין היכר בינו לרשות הרבים אבל על פתח
ההצר מותר שיש בו היכר מבני שניטל לקורתו
או לחיו אף על פי שהותר למקצת השבת אסור
משם ואילך שסו

חצר שהרב בתי פתוחין לתוכו מן התור
מותרין לטלטל בכל חצר ומבתיה
לחצר שהרי רש"י היחיד גמורה היא אבל חכמי
אסרו לטלטל מבתיהם לחצר עד שיערבו מפני
שחבתים הם רשויות מיוחדות לכל אחד שלו
והחצר רשות משותפות לכולם ודומה קצת ל
לרשות הרבים ואם היו מוציאין מהבתים לחצר
יאמרו שמוותר להוציא ברשות היחיד לרשות
הרבים על כן הולכי בדרכות פטורין מעזרובי
חצרות שלא רצו להחמיר עליהם אבל התירו
אותו על ידי עירוב שגובין פת, מכל בית ובית
וגבתי, אותו באחד מבתי החצרות שעתה אנו
רואין כאלו כולם דרין באותו הבית וכאלו כל
חצר מיוחד לאותו בית ואינו דומה לרש"י הרב
ומפני זה הבית שמניחין בו העירוב אין צריך
ליתן פת שהרי אין העירוב אלא שנחשוב כאלו
כולן דרין שם והרי הוא דר שם ואינו משום ק
קנין שנחשוב כאלו זה הבית קנין לכולם הילכ
אין צריך שיהא בעירוב שזה פרושה ואין מ
מערבין בבלי ואין מניחין אותו בחצ' אלא בבי'
שיש בו ד' אמות על ד' שראוי לדירה ואפי' הוא
של קטן ואם רגיל ליתנו תמיד בבית ידוע אי
להם לשנותו ולהיתנו בבית אחד משום דרכי ש

שלום ואפי' קטן יכול לגבות העירוב ולקבצו
וצריך ליתנו בכל אחד ואם חלקוהו ונתנוהו ב
בשני כלים אינו עירוב אלא אם כן נתמל' האח'
וצריך שלא יקפיד שאם אחד מהם על עירובו
אם יאכלנו חבירו ואם מקפיד אינו עירוב ולכ'
צריך לזהר שלא לערב בדבר שתקן לצורך ש
שבת ואין מערבין אלא בפת שלמה אבל לא
בפרוס' אפי' דא גדולה ורבה אבל שלמה אפי'
קטנה מאד מערבין בה וכלבד שיהא בה כשיעור'
ומיהו אם נטל ממנו חלת נחתום כדי לתקנו
שהוא אחד ממ"ח מערבין בה נפרסה וחברה ב
בקים אם ניכר שנפרסה אין מערבין בה ואם
אינו ניכר מערבין בה ואם אחד מזכה לכולם
יכול לערב בפרוס' מערבין בפת אורז וערשי'
אבל לא בפת דוחן ואם אחד מבני החצר רוצה
ליתן פת בשביל כולם שפי' דמי וכלבד שיוכנו
להם וצריך לזכותו להם על ידי אחר שיאמר
לו זכה בזה בשביל כל בני החצר ולא יזכה ל
להם על ידי בניו וכתו הסמוכי' על שלחנו אפי'
הם גדולי' מפני שידם בידו ולא יצא עדיין מ
ברשותו אבל אם יש לאד' מלמד או סופר ש
שאוכל בשכרו או יתום אוכל על שלחנו בתור
צדקה יכול לזכות על דין א"עפ' שסמוכי' על ש
שלחנו ואינו מזכה על ידי עבדו ושפחתו ה
הבנעני' ולא על ידי אשתו שנותן לה מזונות
אפי' אם יש לה בית בחצר לבדה אבל מזכה ל
להם על ידי בניו וכתו שאינן סמוכי' על שלחנו
אפי' אם הם קטנים ועל ידי עבדו ושפחתו ה
העבדי' ועל ידי אשתו שאינו מעל לה מזונות
אפי' אין לה בית בחצר ה"ל במזל פסק בשמו'
דאמר גדול גדול כמס' וקטן קטן כמס' שאינו
יכול לזכות על ידי קטן אפי' אינו סומך על ש
שלחנו וא"א הראש ז"ל לא כתב כן ושוב להחמי'
כדברי שניהם שלא לזכר על ידי בנו קטן אפי'
אינו סומך על שלחנו ולא על ידי בנו קטן א

על סלחנו אפי' הוא גדול ובשזוכין בו צריכין
 להגביר מן הארץ שפח ב' ה' שהיה שותף עם
 שכניו בסחורה אפי' זה ביין וזה בשמן אין צריך
 לערב אפי' לא נשתתפו לשם עירוב וכלכר ש
 שיהא הכל בכלי אחד ואפי' היו בסובין לאכול
 וקדש עליהו היו סומכין משו' עירוב על רפת
 שלפניה בשלחן והוא שמסובין בבית שהוא מ
 במקו' הראוי להגזי' שם העירו' אבל בחצר לא
 ובשתופי מבואות סומכין עליו משו' שיתוף א
 אף אם מסובין בחצר
אשתו של אדם מערבת לו שלא מדעתו
 אפי' אם מיחה בה שלא לער' ואפי'
 אם אין רגיל עמהם והם שאוסר עליהם כגון ש
 שאין הכית פתוח אלא לאותו החצר אבל אם
 הבית פתו' לשתי חצרות באחת דגילה לצאת
 ולבא תדיר שאוסרת עליהם ובאחת אינו רגיל
 לצאת ולב' ברגי' שאוסר מערבת שלא לדעתו
 אפי' אינו רגיל לערב וכשאינו רגיל לצאת ולבא
 נמי מעפ' שאינו אוסר אם רגיל לערב עמהם מ
 מערבת שלא מדעתו אבל אינו אוסר וגם אינו
 רגיל לערב עמהם אינה מערבת שלא לדעתו
 וכל זמן שלא מיחה בה כפי' אפי' אם אינו רגיל
 לערב עמהם ואינו אוסר מערבת שלא לדעתו
 במסתמ' נחא ליה אבל אינה יכולה לזכו משלו
 לאחרים שלא מדעתו ואפי' בני הבית יכולין ל
 לערב שלא מדעתו אם אין הבית פתוח אלא ל
 לחצר אחת אבל בני החצ' אין יכולין ליקח פתו'
 בכיתו לערב שלא מדעת שום אחד. כבני הבית
 ואפי' רגיל עמהם ואוסר עליה
ערבו כבר נתקלקל העירוב ונא אחד
 מבני החצר לחזור ולתקנו ולזכו'
 לאחרים אם חזר ומהקנו במין שהיה העירוב
 הראשון אפי' בלה כל העירוב מזה להם ואין
 צריך להודיעם אפי' מתקנו משלה' ואם בתקנו
 ממין אחר אם נתבעט משיעור ונא להוסיף ע

עליו מוסיף מזה להם ואין צריך להודיע' בלה
 כולו צריך להודיע' אם מתקנו וכן אם ניתוספו
 עליהם דמירין צריך להודיע' רשומא אינן חפצי
 בערוב והם בבית שפתוח לשתי חצרות ראיב'
 למיכר שמא לא נחא להו לערב עם אלו אבל
 אם אינו פתו' אלא לזה החצ' אין צרי' להודיע'
 שמערבין עירובי חצרות שלא לדעת הב' שהו'
 פתוח לחצר אחת וכמה שיעור העידו' בתחלתו
 בזמן שהן עד יח ויח בכלל שיעור בגרונרת
 לכל אחד אם הם יטוטט ולמעלה אפי' עד ב
 כמ' שיעורו כשתי סעורו' שה' יח גרונרתו כה
 כשיעורו ונתמט' ונשת' יבו אפי' כל שהו' כש' שסט
 מעה לנחתום ואמר לו אם יבאו ב
הנותן בני החצר לקנו' מסך כבר לערו'
 זכה לי בערב שיהיה לי חלק עמהם בשביל מעה
 זו אינו עירוב אפי' אם זכה החנוני לכולם וזיכה
 גם לזה עמהם אינו עירוב לזה אלא כיון לזכות
 לו בכתנת חנם אלא בשביל מעה שנתן לו ו
 ומעות אינן קונו' כפי' שאין לו חלק בעירוב א
 אבל אם אמר לו ערב לי קנה עירוב שחרי ע
 עשאו שליח לערב לו בענין שיעור' וכיון שאי
 איפס' להיות לו עירוב אלא אם כן זיכה לו בכמו
 לאחרים היו כאלו אמר שזכה לו בכמו לאחרים
 ואפי' אם אמר זכה לי אם נתן לו כלי בתווית ק
 קנין שיק' הלו בו קנה עירוב שאז נקנית לו ה
 רפת וכן אם זיכה לו הנחתום על יד אחר או ש
 שקנה במעט שנתן לו לחם מן השוק קנה עיר'
 ואם נהן מעה לב' והואמר לו זכה לי בעירוב קנה
 עירוב לפי שאין דרך ב' למכור משלו ולדעת
 שיקנ' לו במעותיו אם' לו וכאלו אמר לו ער' לי
 שעשאו שלי' לער' וחזק' שלי' עזש' שליחותו שע
הדר בבית שער אכסדרה ומפרס' שבחצ'
 אינו אוסר על בני החצר שאינן ח
 חשוכין דירה אבל חדר בבית התבן בבית

העצים בית הבקר וכבית האיצרות אוסר עם
בעל הבית שיש לו הרבה בתים כחצר והשאל
או השכיר לאחרים יש לו בכל אחד מהן כלים
אם אינן נישלן בשבת מחמת איסור או מחמת
בזבזן אין הדרין בהם אוסרין עליו שחשובין כ
כולם כאילו דרין עמו ואם נישלן בשב' אוסרין
כיון שיכול להוציאם משם האש חבורו ששבתו
בטרקלין וחלקוהו במחיצות אם עוברין כולם
זה על זה שאין פתח פתוח לחצר אלא החיצון
וכולן עוברין דרך עליו אין צריכין ליתן בעירו
אלא שנים הפנימיים וכל אחרים חשובין בבית
שער להם היה לכל אחד פתח פתוח לחצר אם
המחיצות מגיעות לתקרה דהייכל אחד הדר ב
בפני עצמו אפי' הן של ידיעות יש בהן חילוק ר
רשיות בפני עצמן לענין זה שאם בני החצר נ
נותנין עירוב באחד מבתי החצר שלא בזה ה
הטרקלין צרי' כל אחד ואחד ליתן בעירוב אב' אם
נתנו בזה הטרקלין אין צריכין ליתן כל בעירו
שכולם דרין בבית זה וכב' שמימי' העירו אין
צריך ליתן עירו וכן אם אין דיוורן אחרים עכ"ל
בחצר אין צריכין ערו' חלקוהו במחיצו' שאין
בוגיעות לתקף אפי' אם נותנין העירו' במקום א
אחד די בעירו' אחד לחמשתן ואם היו דיוורין ב
בעליות ממש אפי' נותנין העירוב בטרקלין צ
צריך עירוב לכל אחד ואחד אבל מי שיש מלמ'
או סופר בביתו בל אחד ואחד בחדרו אפי' יש
לכל אחד פתח פתוח לחצר ואוכל וישן בחדרו
אינו אוסר' מי שאוכל במקום אחד וישן במקו'
אחד מקום אכילתו הוא העיקר ושם הוא אוסר
הילכך דאחין שאוכלין בבית אביהם וישנים ב
בביתיה' אינן אוסרין אם נותן להם פרס ואוכלון
שבתיה' הן אוסרין ודוקא שנותנין העירוב במקו'
אחד אבל אם נותני' אותו בביתיה' או שאין עכ"ל
דיוורן בחצר אין צריכין לערב מי שיש לו ה'
נשים וה' עבדים מקבלין ממנו פרס וכל אחד

אוכל בביתו וכן תלמי' המקבל פרס מרבו ואוב'
בביתו אינן אוסרין זה על זה אם אין עמה' דיוורן
בחצר או אם העירוב בא אצלם עשרה בתים
זה לפנים מזה וכולם עדיכין מזה לזה ויצאין
דרך החיצון לחצר שנים הפנמי' לבד צריכין
ליתן בעירוב והאשאף פטורין שחשובין כולן
בבית השער
דירה בלא כעלים אינה אוסרת הילכ' כי
שיש לו בית בחצר והולך מכוון
יום לשבות אצל בתו אפי' כאותו העיר אינו
אוסר אפי' חזר בשבת ודוקא אצל בתו שהסו'ח
דעתו מדירת ביתו שאיפשר לו לדור אצל
חתנו אבל אצל בנו שלא הסו' דעתו מדירת בית
שמו לא יוכל לרו' אצל בלתו ואפי' גוי שאיפשר
לו לחזור בשבת ואם הלך מבעו' יום אינו אוסר
ומידו אם בא בשבת אוסר ודא' במל' כת' שגוי
אוסר כיון שיכול לבא אחד מן השוק שהיה לו
בית בחצר ומת והגיד רשותו לאחד מבני החצ'
אם מת מבעוד יום וזכ' בו מבעוד יום אין הוכחה
אוסר שאותו העירוב שמערב על ביתו מתיר
גם מה שירש מת משחשכה אוס' ואע"פ שמער'
הוכחה עמהם אינו מועיל למה שירש בשבת
אחד מן החצר שמת בשבת אם
עירב אפי' ירשו אחד מבני השוק כל זמן שאינו
בא לדור עמהם אינו אוסר בא לדור בשב' בבית
מורישו אוסר ירשו מבני החצר אם עירבה
היורש והיה דר עם המוריש בבית אינו אוסר
אע"פ של עיר המוריש לא היה דר עם המוריש
אלא בבית אחד שכחצר אוסר אף על פי
שעירב היורש כיון שלא עירב המוריש
ישראל וגר שהיו דרין בחצר ומת הגר מבעוד יו'
והחזיק ישראל בנכסי אפי' לא החזיק עד שחתכ'
אוסר עד שיבט' רשותו בשא' ירש מת משחתכ'
אין המחזיק אוסר שכוחו הוראשון עומד כת'
הרמבם אחד מבני החצ' שהיה גוסס אע"פ שאינו

יכול להיות בו ביתם אסור עד שיזכו לו ויערב
 עליו וכן קטן אסור אע"פ שאינו יכול לאכול
 כזית אבל האורח אינו אסור שעב
חצר שפתחה לחצר אחרת יכולין ל
 לטלטל מזה לזה כלי ששבתו בתוכ'
 רגנן וחצרות וקרפפות כולן רשות אחת הן ו
 ומותר לטלטל מזה לזה אפי' הן של בעלי הרב'
 ולא עירבו יחד מותר לטלטל בחצר לחצר א
 אחרת או מחצר לגג או לראש הכותל שביניהן
 ומגג לגג אחר הסמוך לו אפי' הוא גבוה מבנו ה
 הרבה ומהגג לקרפף או למכוני המתקן בלחי
 או קורה א"עפ' שלא עירבו בו ואפי' עירבו בני
 החצר לעצמן דשכיהו כאני דבתים בחצר אפי'
 הבני מותר לטלטל בלי חצר לחצר אחרת ולא
 חיישינן שמא יטלטל גם כלי הבית וכלים ש
 ששבתו בבית אסור לטלטלן בחצר לחצר או ל
 לאחד מאלו והא דחצר וקרפף רשות אחת הן
 דוקא בשאין בקרפף יותר בסאתים או יותר על
 סאתים והוקף לדירה אבל לא הוקף לדירה א
 אסור לטלטל במנו לחצר שהרי ברמלית הוא
 ומקרקף לקרפף עד סאתים יכול לטלטל ככולהו
 מזה לזה יותר מכאן יכול לטלטל ד' אמות בזה
 וד' אמות בזה שתי חצרות שרוצין לערב יחד
 להתיר אף כלי הבתים אין צריכין עידוב אחר
 אלא העירו שעשו כבר להתיר אחד מבני החצ'
 מוליכו בשכיל כולם ונותנו באחד מבתי החצר
 השנייה וכולם מותרין ואם ירצה יוליך שם א
 אפי' פת משלו וכולן מותרין והוא שיערבו בני
 החצר השניה לעצמן ואין בני החצר השניה גם
 כן צריכין פת אחר אלא העידוב שעשו כבר
 בתירין ואין שתי חצרות יכולין לערב יחד אלא
 אם כן יהא פתח ביניהן חלקן שיהא בו ד' על ד'
 שפחים ואפי' אין מבנו אלא משהו בתוך עשרהו
 שפחים הקרובים לארץ וכשיש ביניהן פתח א
 חלק רצו מערבין ביחד וארובה שבין עליה ל

לבית רצו מערבין ביחד אפי' היא למעלה מי'
 ואפי' אין שם סולם לעלות בו היה בין החצרות
 כותל גבוה וטפחים או שהיה קרקעיתו של א'
 גבוה מחברו והעושה עליו מחיצה ה' להשליכו
 לי' אין יכולין לערב יחד היה הכותל לשניהם ג'
 גבוה י' ובראשו פירו' בני שתי החצרות יכולין
 לעלות עליו ולהעלי' עליו כפא' החצ' ולהוריד'
 ממנו לחצר אחרת ולהוריד מה שעליו לחצר
 בין אם היא רחב ד' או אינו רחב ד' אבל אינן
 יכולין להעלות מפירות ולא לדוריד ממנו ה
 הבניסו לבית אפי' אין בו רוחב ד' וכל שכן של'
 יחליפו פירטת מבית זה לבית האחר דרך הכות'
 היה לאחד מחצרות גבוה עשרים ולשני אינו ג'
 גבוה עשרה כגון שקרקעיתו של אחד גבוה מ'
 משל חבירו אין יכולין לערב יחד בדפרישי' ו
 ועיקר תשמיש הכותל נותנים אותו למי שאינו
 גבוה לו י' שאותו מותר להשתמש עליו אף ב
 בכלי הבית והשני אסור נפרץ הכותל עד עשר
 אמות חשיב כפתח נפרץ כיתר מעשר חשיב כ
 כחד חצר וצריכין לערב יחד העמיד אצל ה
 הכותל סולם רחב ד' וכן כנגדו בחצר השני א
 אפי' אין הסולמות זה כנגד זה אם אין ביניהן ג'
 חשיבי כפתח היו מופלגין זה כנגד זה ג' אם ה
 ד' עדין חשובין כפתח שיכול לעלות בסול' זה
 ולילך על הכותל עד ה סולם לירד אין בו רח'
 ד' לא חשיבי כפתח עקר חוליא מראש הכותל
 למעטו מגבו' אם יש בה מש' ד' מהני בין לענין
 לעשותו כפתח לערב יחד בין לענין
 שיכול להשתמש בכל הכותל אין בו ד' אינו ח
 חשוב כפתח לא לערב יחד ולא להשתמש בכל
 הכותל אלא כנגד המקו' שנתמעט יכו' להשתמ'
 בנה אצטנא למטה אצל הכותל למעטו מגבוה
 י' אם יש בה ד' אורך במשך הכותל וכולטת ד'
 מצעיל להשתמש בכל הכותל אבל אינו חשוב
 כפתח לערב יחד עד שיגיע לראש הכותל

אין כה' על ד' אינו מועיל אפי' להתי' להשתמ'
 כנגדו אפי' כפה אצלו ספסל שיש בו ד' על ד' ו
 גבוהה כל שהו ומועט בו גובה מ' מות' להשתמ'
 כנגד המיעוט וכל' שיחברנו כשיש בנה אצטב'
 על אצטבא אם יש בתחתונה ד' על ד' או אין כה
 ד' על ד' ויש בעליונה ד' על ד' ואין כין זו לו ג'
 טפחים כמעט להתיר להשתמש עליו אבל לא
 מהנו למהני פתח לערב יחד ואם אין הבותל ג'
 גבוה י' וזוקף כולם גבוה ג' ומשהו במשך ד' אצ'
 הכותל מתירו לשמש עליו כיון שלא נשאר עד
 ראש תכותל אבל לא מהני לערב יחד כיון ש
 שאינו מגיע לראש חכותל ודוקא שיש בכולם
 ד' שליבות אז מותר לשמש עליו אבל אם אין
 בו ד' שליבו אינו מתיר וזהו הוצא מן הבותל ויש
 בו ד' על ד' והניח עליו סולם כל שהוא מועיל
 להתיר לו תשמיש הבותל והוא שלא תהא ש
 שליבה התחתונה גבוה מן הארץ ג' ולא יהא בין
 שליבה לשליבה ג' והוא שיני' הסולם על גבי הויז
 אבל סמכו אצלו לא וכל זמן שאין גבוה הכותל
 כ' טפחים די כדו אחד שמניחו באמצע שהרי א
 אין גבוה עשרה עד הויז ולא גבוה י' ממנו עד
 הראש הבותל ואם הוא גבוה עשרים צרי' בויזין
 אחד למטה כי התחתונים וי' אחד למעלה ממנו
 מלכטהי העליונים שאם היה הויז גבוה י' לאן
 סגי ליה בסולם כל שהוא והוא שלא יהא הויז
 זה כנגד זה שראוי להטות סולם מזה לזה העמי
 שני סולמות זה בצד זה ולא היה בשניהם משך
 ד' והרחיקם זה מזה כדי שיהא בשניהם ד' ומילא
 האויר שיבניהן בקש אינו מועיל לא להתירו ל
 לשמש עליו ולא לערב יחד שמקום מעמד ח
 הרגלים הוא באמצע הסולם ואין ראוי לעלות
 בקש העמיד הסולם באמצע והקש מן הצד מ
 מהני בין להתירו לשבת עליו בין לערב יחד
 אין הסולם רחב ד' וחקק אצלו בכותל להשלים
 ארדין צריך לחוק ככל גובה הכותל ודי לו י'

שיחוק מנכחו עשרה להשלים לד' לא העמיד
 סולם כלל אלא חקק בכותל במין שליבות של
 סולם לעלות בו צריך שיחוק ככל גובה הבות'
 ומועיל בין להתיר תשמיש בין לערב יחד עש'
 מאילן מחוכר סולם אינו מועיל מפני שאמר
 לעלות בו בשבת ואם הוא אשרה יבשה שאין
 בו משום איסור שבות מועיל אעפ' שיש בו
 איסור עץ והוא כמ' זל כתב שאלן מועי' ואשר'
 אינו מועיל וא"א הראש זל לא כתב כן היה בין
 חצרות הארץ עמוק עשרה ורחב ארבעה אין י
 יכולין לערב יחד אפי' בלא תכן וקש כל זמן ש
 שלא בטלו ואם הוא מלא עפר וצרורות אפילו
 סתמא שלא בטלו חשוב כמלא וצריכין לערב
 יחד נתן עליו נסר במין גשר משפת החרץ א
 אצל שפתו אם הוא רחב ד' חשיב כפתח פחות
 מכן לא חשיב פתח נתן הנסר לאורך החרץ
 כמשך ד' אפילו אין בו אלא כל שהוא חשוב כ
 כפתח שהרי אין בחרץ במשך ד' שהוא שיעור
 פתח רוחב ד' טפחים ואם החרץ לא אחד עמוק
 י' ולשני אינו עמוק י' דינו בכותל שנותנין אותו
 למי שאינו עמוק י' ואם הוא לשניהם שוין דין
 שניהם שוין בו ואם יש ביניהן גדיש של תכן ג
 גבוה י' כל אחד מערב לעצמו נתמעט בחול
 מנוכה י' צריכין לערב כחד ובעו' שלא נתמע'
 אסור לשום אחד מהן ליתן מן התכן לתוך י' ק'
 קופתו בשבת להאביל לברכתו ואפי' להעמידנה
 שם כדי שתאכל אסור אבל יכול לעמוד בפניו
 כדי שלא יהא לה דרך לכנות אלא משם וא"א
 הראש זל כתב דאפי' בחול אסור ליתן ממנו ל
 לקיפתו ולהעמידה שם בידים ודוקא גדיש ש
 שבין שתי חצרות אבל גדיש שבין שני בתים ש
 מותר להאביל בהמתו ממנו בידים שעו
 שני גזוז שראות הבולטות משתי עליות זו
 כנגד זו ונתן ביניהן נסר רחב ד'
 שחשוב כפתח ואם רוצין מערבין יחד אבל הן

שלא כנגד זו שאחת משוכה למזרח ושניה ל
למערב כזה אין יכולין לערב שכשיתנו הנסר
מזולו יבוא מקרן זית של זו לשל זו ולא חשי'
פתח דפתחא בקרן זית לא עברי אינשי וכן אם
היתה אחת גבוהה מחברתה לא חשיב פתח אבל
אם הם תוך ג' זולו בין ברחוק בין בגובה ח
חשיב שפיר כפתח . שעז

ערבו דרך חלון או פתח שביניהן ונסתם
בשבת מותר' להשתמש בדרך ג
גובה הכותל וחוריו דשבת כיון שהותרה ה
הותרה ואפי' אם עירב לשנה ונסתם הפתח ב
בחול דהשת' לא נכנסה בשבת בהותר ונפתח
בשבת חזר העירוב להתירו וכן אם היה כותל
ביניהן וערבו כל אחד לעצמו ונפרץ בשבת מ
מותרין כל השבת לטלטל כל אחד בחצרו א
אפי' כלי הבית אבל חצר שנפרץ בשבת לזה
או לכרמלית אסור חצר קטנה שנפרצה ב
במילואה לגדולה ואין נפרצה יותר מי אמות
גדולה מותר להוצי' כלי הבית לחצרה אם ע
ערבה לעצמה וקטנה אסורה להוצי' כלי הבית
לחצרה אלא אם כן יערבו יחד וכן ג' קטן ש
שנפרץ במילואה לג' גדול קטן אסור להעלות
עליו כלי הבית וגדול מותר והוא שיחזו מחיצות
הבית ניכרות למי שעומד על הגג אבל אם אינן
ניכרות כגון שהגג כולט עליהן הוי ברמלית א
אלא אם כן חלון מהבית פתוח לו . שעז

מרפסת שהוא דרך לעליות הפתוחים
לה ועומדת בחצר ועליהן לה
בסולם ובני העליו' יורדין ממנה לחצר ועוכרין
לזה אינן אוסרין על בני החצר דסולם תורת
פתח עליו והוי בשתי חצרות ופתח ביניהן שאם
רצו מערבי יחד ואם רצו כל אחד מער' לעצמו
לא ערבו יחד ושתל או עמוד בחצר שהוא מ
משותף בין שניהן אם הוא גבוה בקרקעית ה
בחצר עשרה טפחים ואין כראשו לכפרסת י'

טפחים והוא בתוך ד' טפחים למרפסת בני מ
מרפסת מותרין בו לפי שתשמישו להם בנהת
מלבני החצר ואם אינו גבוה' לבני החצ' וממנו
למרפסת ד' או אם הוא תוך י' לשניהן ורחוק מן
המרפסת ד' טפחים בני החצר מותרין בו שהו'
נח להם יותר ואם הוא לשניהן שוה תוך י' או
יותר מי' והוא בתוך ד' למרפסת או שהוא ל
גבוה י' לבני החצר ורחוק ד' מן המרפסת או ש
שהוא עמוק בענין של שניהם עמוק עשר ש
שניהם אסורין אבל כל שתשמישו כנחת יותר
מלחברו נותנין אותו למי שהוא כנחת בין אם
הוא העליון או תחתון . שעז

כור שבין שתי חצרות ואין ביניהן פתח או
חלון שוכלו לערב או שיש ביניהן
ולא ערבו אין ממלאין ממנו בשבת אלא אם כן
עשו מחיצה למעלה מן המים והוא טפח סמך
משוקע במים ואינה צריכה ליגע בקרקע' הבו'
או יעטו קורה רחבה ד' טפחים כפי הבו' ולרשי
שרי אפי' המחיצה למעלה כפי הכור בתוכו ו
וכלבד שתהא עשויה לכך להתיר לכלאות ואם
אין הכור קרוב להם אלא רחוק מכל אחר ד' ט
טפחים כגון שיש שכיל קטן בין שתי החצרות
והכור בתוכו ואין ריוח פתוחין לו אלא ממלאין
דרך חלונות הפתוחין למשתי החצרות מותרין
שאם אדם אוסר דרך אחד הילכך שתי חצרות
וכיניהן שלש חורבות כזה כל אחד מות' באותו
שאצלו והאמצעית מותר דשניהם היו נזמרות
בחצובה כזה כל אחד מותר בחורבה שאצלו
והשלישית הקרובה לשתי חצרות אסורה ל'
לשניהם ואפי' יש לחורבות בעלים אינן אוסרין
כיון שאין דרך בהן . שעז

שתף עליית הפתוחות לחצר ואחת עשת'
נוכח בחצר כדי לספוק מימיה ב
בדפרי' לעיל והשנייה לא עשתה אם ערבו יחד
שתיהן מותרות לספוק מימיהן לא ערבו יחד

הב' כן עשה הב' לא קנו עירוב שאם נחשו שני
הבתים בבית שער הרי נתנו עירובין בבית שער
ואינו עירוב ואם נחשוב אות' בבית גמור הרי ב'
החצ' מספ' בינו ובין הב' שנתן בו עירובו שפ'
אחד מבני החצר ששכח ולא עירב עם ח
האחרים אוסר עליהם מה תקנתן
יבטל להם רשותו שיאמר רשותי מבוטלת לכם
או קנייה לכם ואין צריך לזכות בקנין סודר ו
יכול לבטל אף משתחשך ואם רר עם ד אוה'
צרי' לבטל לכל א' וא' שיאמר רשותי מבוטלת
לך ולך או יאמר לכולכם ככלל ואם ביטל ר'
רשותו סתם ולא פי' שמבטל רשו' ביתו לא ביטל
אלא רשות שיש לו בחצר הילכך הם מותרין
להוציא מבתיה' לחצר וגם הוא שהוא אורח ב'
בעלם אבל אסורין להוציא מביתן לחצר וגם
הוא הילכ' צריך לנעול ביתו שלא יבוא להוצי'
באיסור ולא יפתחו אלא כשרוצה לצאת ולכ'
וינעלו מיד אחרו צאתו ואם ביטל להם בפי'
גם רשות ביתו מותרין גם מביתו לחצ' ואם אינו
רוצה לבטל להם רשותו אלא להשכירו מועיל
כמו ביטול ואם בני החצר שערבו מבטלי' רשותן
לאחד שלא עירב הוא מותר להוצי' מביתו לחצ'
ולא מבתיהן והן אסורין אף מביתן לחצר ולא
אמרינן שהם יחו כאורחין שאין רבים בעשין א'
אורחין אצל יחי' שבתו ב' ולא ערבו יכולין לבט'
רשותן שיבטל כל א' מהן רשותו לכל בני החצ'
בין אם מבטלי' לרבים שערבו ובלבד שכל א'
מהם יבטל לכל א' בין מבטלין לאחד שלא עירב אב'
אין מבטלין לב' שלא ערבו בין אם מבטלי' רבו'
וערבו בין אם הוא יחיד שלא עירב שהרי אף
לאחד שיבטל להם הם ב' וא' אוסר על יחידיו
ואפי' אמר לא אני מבטל לך ע"ם שתחזור ותבט'
לדברך אינו מועיל כיון שלא ז' הכולל שבטלו
לו בענין שיובל לשלטל בחצר אינו יכול לחזור
ולבקנותה לחבירו

האחת ערבה לעצמ' והשנייה לא ערבה כלל ו
שלא ערבה אסורה ושערבה מותרת ובלב' של'
תשפוך להדיא לגומא אלא תשפך בעליה והם
יורדי' לגומ' דכחוכחצ' שאינ' מעורב שרי שער
שלש חצרות פתוחות זו לזו ופתוחות ל'
למבוי וערבה כל אחת מהחיצונות עם האמצעי'
והחיצונות לא ערבו יחד החיצונות אסורות זו
עם זו והאמצעית מותרת עם כל אחת מהם ב'
חצרות זו לפנים מזו ופנימית פתוחה לחיצונה
וחיצונה למבוי ויש לפנימית דריסת הרגל על
החיצונה ערבה פנימית לעצמ' ולא החיצונ' או
שכח אחד מן החיצונה ולא עירב שתיהן א'
אסורות דכיון דפנימית אסורה בחצרה אוסר'
גם על החיצונה ערבה כל אחת לעצמה כ' אח'
מותרת בחצרה עירבו ביחד ונתנו עירובין ב'
בחיצונה ושכח אחד בין מן הפנימית בין מן ה'
החיצונה ולא עירב שתיהן אסורות עד שיבטל
רשותו נתנו עירובין בפנימית שכח א' הפנימית
ולא עירב שתיהן אסורות אבל שכח אחד מן ח'
החיצונה ולא עירב פנימית מותר שיערובה א'
אצלה ואין לחיצונ' דריס' רגל עלי' א' בשביל
עירובה שמרגילה לתוכה יסלקנה מעלי ותשא'
עירובה אצלה לכרה ותהיה מותרת ואם יחיד
דר בפנימית ויחיד בחצונה וערבו אין היחיד
שבפנימית אוסר על החיצונה וכן ג' חצרות זו
לפנים מזו ויחיד ככל אחת ואחת אע"פ ששנים
עוברין על החיצונה אין מוכרין עליה שעת'
שלש חצרות וג' בתים ביניהן פתוחו' זה
לזה ורוצין לערב יחד חצר זה בא
דרך בית שאצלו ונותן עירובו בבית שבאמצע
וכן עושה השני ומותרין בשלשתן שכל בית
שאצל החצר חשוב לו בבית השער ואין צריך
ליתן פת והאמצעי הוא בית שמניחין בו העירור'
אין צריך ליתן פת שתי חצרות' ושני בתי' ה'
ולא ערבו יחד אלא כל א' לעצמה ב' חצר זה
יחיד בית שאצלו והניח עירובו בכי' שאצל החצ'

המבטל רשותו והוציא אחד כך מביתו

לחצר בשוגג אינו אוסר במזיד אוסר שהרי חוזר מבטלו שבטל החזיקו בו כבר שהוציאו מבתיהם לחצר לא שנא מבקור יום לא שנא משחשכה אינו יכול לחזור מבטלו יש בטול רשות מחצר לחצר לא שנא שני חצרות ופתח ביניהן ולא שנא ערכו יחד יכול אח' לבטל רשותה לחברתה להיותה מותרת להשתכש בה ולא היא לא שנא שתי חצרות זו לפנים מזו ולא ערכו שפנימי' אוסרת על החיצונה יכולה לבטל לה רשותה שלא תשמש ולא תעבור עליה אלא בשעה שצריכה לצאת וחיה החיצונה מותרת או ערכו יחד ונתנו עירובין בחיצונה ושכח אחד מן הפנימית ולא ערכו יכול לבטל רשותה אבל אם נתנו עירובין בפנימית ושכח אחד מן הפנימית אף בטול אין צריכין כדפרישינ' לעיל יש בטול רשות בחורבה כגון שני בתי חורבה ביניהן שהיא של שניהן ושכחו ולא ערכו יכול אחד לבטל רשותו לחבירו ולהיותו מותר בה

יש בטול רשות מבית לבית שאם שני בתים ופתח ביניהן ולא ערכו אחד מבטל רשו' לחבירו ואפי' המבטל יכול להוציא מביתו לבית חבירו ואין כאן משום חוזר ומחזיק ברשותו שאי' נקר' מחזיק אלא כשמכניס לרשות שביטל אבל מה שמוציא ממנו אינו חזרה אבל אינו יכול להוציא מבית חבירו לביתו שאז היה חוזר ומחזיק רשות שבטל' וכן אם יש לו חדר פתוח לביתו ובטל רשות ביתו אוסר להוציא מהחדר לביתו אבל שני בתי ברשות הרבים ובאו גוים בשבת וסגרו רשות הרבים שביניהן בענין שיש ביניהן כמו חצר וחרי' אוסרין זה על זה שהוא כמו חצר ששני בתים פתוחין לו אינן יכולין לבטל אחד לחבירו יורש כבטל רשותו שאם לא עירב מורישו ומת בשבת והיורש דר בחצר ואסר יכול לבטל רשותו מבטלין וחזרין ומבטלין פי'

שמבטלין רשותן בני חצר לחצר אחרת עד ש שיוציאו מה שירצו או לאחד מכני חצר וחזרין ומבטלין לאותן שבטלו להם עד שיוציאו גם הם מה שירצו שפכ

דירת גוי היא כדירת בהמה הילכך הדר

עם הגוי בחצר אינו אוסר עליו עד

שיהיו שני ישראלים דרים בשני בתים ואוסרין

זה על זה אז הגוי אוסר עליהם ודבר זה מדרבנן

שחששו שמא ילמד ישראל הדר עם הנכרי

במעשיו ובקשו עילא לכנוע דירת ישראל עם

הגוי הילכך אכרו שאוסר עליו כדי שיקשה

דירתו ויצא בשם ומזה הטעם גם כן אם שבטול

רשות אינו מועיל גבי הגוי עד שישכיר רשותו

כי לא ירצה להשכיר ומתוך כך יצא ישראל

משם ואינו מצוי שידור ישראל אחד עם הגוי

שלא ידרגנו ולכך לא הוצרכו לאסור לא בששני

ישראלים דרים עמו ואם כ' או ג' דרים עמו אין

יכולים לבטל רשותם לאחד מהם כדי שיחשב

ביחיד והיה היחיד מותר להוציא מביתו לחצר

ואין להם תקנ' עד שישכיר להם רשותו ושכירו'

בסתם שמשכור להם מועיל ואין צריך לפרש

כדי להתיר הטלטול ואין צריך בתיבה והתיבה

ולא שטר משטורי העיר ושוכרין מכנו אפילו

בפחת משוה פרוטה וכל זמן שאינו חוזר בו

מועיל השכירות אפילו לזמן מרובה ואין צריך

לשכור במנו' בכל ערב שכ' וחמשה הדרים עמו

אחד שוכר בשביל כולם ואם אינו רוצ' להשכיר

אין יכולין לשכור במנו' בעל בר חוזה תקנתם

שאחד מכני חצר יתקרב אליו עד שיטאיל לו

שום מקום ברשותו ליתן בו שום דבר ונמצא

זה כאלו הוא שבירו או לקיטו ודר עמו בביתו

ונותן עירוב כשכילו ודיו ודוקא כי האי גוונא

דמיחזי בשלוחו אבל אם יחד הגוי בקים

להשכירו להשתכש בו אינו יכול ליתן

עירוב כשכילו שאינו בשלוחו יג א

בכל הבית שאין לו אלא מקום המיוחד לו וכן א
אם ישר' וגו' דרים בבית אין הישר' יכול לערב
בשכיל וגו' שלכל אחד דירתו בפני עצמו ו
וצריכין לערב עם הישראל ולשכור מן הגוי ו
ואם יש לגוי חמשה שכירים או לקישים דרים
בביתו אין דירתן חשובה דירה שיאסרו זה על
זה שתי חצרות זו לפניו מזו לא שנא דר ישר'
גוי בפנימית וישראל בחיצונה לא שנא ישר'
וגוי בחיצונה וישר' בפנימית אוסר עד שישיכיר
ואפי' גוי בפנימית ושני ישראל בחיצונה אוסר א
אע"פ שבישראל כי האי גונא אינו אוסר בגוי א
אוסר וצריך לשכור ממנו גוי שהשכיר ביתו ל
לחבירו גוי אם נשאר לו שום תפי' ש' כלי יכולין
לשכור ממנו לא נשאר לשום תפישה אם יכול
המשכיר לסלק השוכר תוך זמנו חסוב כאלו
הוא ברשותו ויכולין לשכור ממנו ואם לאו אין
כולין לשכור ממנו חצר שישר' וגוי דרין בו ו
ובית אח' של ישר' אצל ביתו של זה ואינו פתוח
לחצר וחלונות ביניהן אינו יכול לערב עמו דר'
וחלון שכיניהן כדי להוצי' כליו דרך בית שכנו
הפותח לחצר אבל אם פתח פתוח ביניהן מותר
ל'שיוולר' אף אם פתח פתוח ביניהם אסו' שפג
גוי ודר עס שני ישראלים ואין הגוי בביתו
אינו אוסר ויערבו דהיו מתדין בא הגוי
בשבת אוסר והעידוב בטל ומיהו יכולין לשכור
פגמו ואחר ששכרו יבטל האחד לחבירו ויהיה
היחי' מותר ולא אמרינן שיחזו העירו לקדמותו
אחר ששכרו להיות שניהן מותרין וכ' ש' אם מת
הגוי בשב' שביטל אחד לחבירו ויחי' היחי' מותר
שפר גוי הנכנס בחצר לשם אכסנא'
אם נכנס שלא ברשות אינו אוסר ל
ליעולם ואם נכנס ברשות אם הו' רגיל לבא ואם
מיד לאם אינו רגיל אינו אוס' עד לאח' ל' יום שפח
צדיקים הרי הוא כישר' ומבטל רשו' אבל
לערב כתבה דהם בבזל שאינו

יכול כיון שאינו מזהר בעידוב תכותי הרי הוא
כגוי וצריך להשכי' וישר' משומד לחלל שבתו כ
בפרהסיא אפי' אינו מחללו אלא באיסור דרבנן
חרי הוא כגוי ואם אינו מחללו אלא בצנע אפי'
ממחללו באיסור דאוריתא הרי הוא כישראל
ומבטל רשות שפג
התורה מותר לטלטל מן החצרו' לכהן
אלא שחכמי' אסרו מפני שהמבוי חשו'
רשות ומשותף כנגד החצרות וגזרו אטו כוהן
לרשות היחיד והתירוהו על ידי שיתוף שכשם
שעירובי חצרות מערב כל בתי החצר כך ש
שתופי מבואות משתף כל חצרי המבוי שגובין
פת או דבר אחר ממנו מאכל מכל חצר וחצר
ונותנים אותו באח' מן החצרות ואז אינו רואין
כאלו פתוח כל המבוי לאותו חצר ומפני שאינו
אלא לשתי החצרות שאין בהם דירה יכולין ל
ליתנו באויר החצר או בבית שאין בו ד' אמות
על ד' ואין צריך ליתנו בבית רק שיהא במקום
המשתם הי'לכך אין נותנין אותו באויר המבוי ו
וככל משפטי עירובי חצרות ושיעורו ושאתו
מערכת בשכילו ושמערבין שלא לדעתו היכא
שאין הבית פתו' אלא לחצר אחד כך דיני שיתו'
שמשתתפין שלא לדעת אם אין החצ' פתוח אל'
למבוי אח' קטן גובה אותו אפי' אם אחד מזהה
לכולם רביעי' י'ן שיש לו באוצ' סני ומשתתפין
בכל מיני מאכ' אפי' ד' או הכיני מאכ' מצטרפין
לשתי סעודות חוץ מבגודגדניו שהוקשו לזרע
ולא תבלין ופולין יבשים ולא בעלי בצלים של'
גדלו אורך זרת ולא בכמהין ופטריות ולא במי'
לכדו וכמלח לכדו אב' אם ערבן יחד משתתפין
בהם וכל דבר שרגילים ללפת בו הפת שיעורו
כדי ללפת בו הפת הגאכל לב' סעודו' וכל שאין
מלפתין בו הפת שיעורו כדי לאכול ממנו מזון
בסעודות ובשר חי לא הוי לפת וצריך ברי' ש
שיאכל ממנו מזון שתי סעודות אבל עלי הוי ל

לפתן ושעורו שתי רביעיות וכן שיעור שאר
 משקן ומשתתפין בשני בצים ובחמש רמונים
 ובחמשת אפרסקין ובל' ישראל ירק ומשתתפין א
 אפי' באוכל שאינו ראוי לו אם ראוי לשום אדם
 כגון לנזיר ביים ול' ישראל בתרומה אמר שבו
 שלא אוכל כבר זו משתתפין לו בח' שלא אסר א
 אלא באכילתו ולא שאר הנאותיו אבל אמר ש
 שבועה שלא ארנה ממנו נראה שאין משתתפין
 לו בה ואע"פ שסעדיבין לו בה עירובי תחומין
 וזינו טעמא משום שאין מערבין אלא לדבר מ
 מצוה ומצוה לא לזהנות ניתנו מה שאין כן ב
 בשתופי מבואות ואם אמר קונס הנאתו או א
 אכילתו עלי אין משתתפין שהרי אפי' עירובי
 תחומי אין מערבין בו ואם אומר על הבכר הרי
 חול ולמחר קדש או קונס מעדיבין לו בו אבל א
 אם אמר היום קונס ולמחר חול אין מערבין לו
 בו חצר הפתוח לשני מבואות ושיתף עם כל
 אחד מהם מותר עם כל אחד לטלטל ממנו ל
 לחצרו ואסור לטלטל כלים ששבתו במבוי זה
 למבוי האחר דרך שחצר לא שיתף עם שום א
 אחד מהם אם הוא רגיל עם שניהם לצאת ולבא
 בחול דרך עליהם אוסר על שניהם ואם הוא ר
 רגיל עם האחד והם השני אינו רגיל אותו שרגי
 בו אוסר ושאינו רגיל אינו אוסר ואם שיתף עם
 אותו שאינו רגיל והותר הרגיל לעצמו אם שתפו
 בניהם ואין זה אוסר דכיון דשיתף עם השני ס
 סילק עצמו מזה שאינו רגיל בו וכן נמי אם רגיל
 עם שניהם ושיתף עם אחד מהם מותר השני ש
 שהרי סילק עצמו ממנו ואם דמבוי שרגיל בו ש
 שתפו בניהם ואותו שאינו רגיל לא שתפו והוא
 לא שיתף לא עם זה ולא עם זה דוחין אותו אצ'
 זה שאינו רגיל ויסתלק מאותו שרגיל כדי שיה'
 מותר כיון שהוא אינו מפסיד בדבר שהרי לא
 שיתף עמהם ויש ריח לאחרים על ידי זה והיה
 מותרין כופין אותן על מדת סדום שפן

סומכין

על עירוב במקום שיתוף ועל ש
 שיתוף במקום עירוב שאם היו
 חמשה חצרות פתוחות זו לזו ופתוחות למבוי ו
 וערכו החצרות דרך פתחי' שביניה' אין צריך
 שיתוף במבוי זכין אם שתפו במבוי אפי' כיון ש
 שאין ראויין לערב בו בחצרות אין צריכי' לער'
 בחצרות והיום כמזל כתב שאין סומכין על ש
 שיתוף בש בל עירוב אלא אם כן שתפו בפתו
 וא"א הראש זל לא כתב כן שפח
אם לא ערכו החצרות יחד וגם לא שתפו
 במבוי כתב היום כמזל שאם ערכו ב
 בחצרות כל אחת לעצמה או אין מטלטלין במבוי
 אלא בארבע אמות ואם לא ערכה כל אחת ל
 לעצמה או מותר לטלטל בכולו ובה"ג כת' בסת'
 אסור לטלטל במבוי בלא עירוב ולא חילק בין
 עירוב חצרות לעצמן או לא וזה ודאי אי אפשר
 דאפי' רב דאסר לטלטל במבוי בלא עירו' מודין
 שאם לא ערכ חצרות עם בתי' שרי נהת' פוסקי'
 שאין חלכה כרב ושרי לטלטל בכל הבבוי אפי'
 כי ערכו חצרות עם הבתים וכן יראה דעת רב
 אלפס שלא הכי' דבר רב שפט
 גי' הדר במבוי ויש לו חלון אחורי ביתו פ
 פתוח לבקע' או לקרפף אפי' אין בו אל' ד' טפחי'
 על ד' אינו אוסר על בני בבוי אפי' מבוי' צומצי'
 גמלים וקרונות דרך המבוי כל היום שחפ' יותר
 באותו שפתוח לו מאחוריו לכדו שיש לו איור
 נהי פתחו למבוי כמי שאינו רגיל שאינו אוסר
 והוא שיש בבקעה או בקרפף יותר בסאתים א
 אבל אם אין בו אלא סאתים קטן הוא ולא נחא
 ליה ביה ישראל שיש לו פתח למבוי ופתח מ
 מאחוריו לקרפף ושכח ולא עירב אם הקרפף י
 יותר מסאתים אוסר לפי שאינו ראוי לו ואינו מ
 מסתלק מן הבבוי ואם אינו אלא סאתים אינו א
 אוסר דכיון שראוי מסתלק מן הבבוי ופירש' ר'
 רשיו ואם הקפף לדירה י ב

אפי' יותר מסאתים אינו אוסר כיון שראוי לו וזי
פי' אדרבה אם הוקף לדירה אפי' בית כסאתים
אוסר שכיון שהוקף לדירה אין בו אויר ואינו
חפץ בו להסתלק כשיב לו מן המבוי שצ
מבוי - שצדו אחד נמי וישראל בצדו השני
וכית אחת של ישראל אצלו פתוח
לרשות הרבים ולא למבוי וחלון בינו לבין ישר'
הדר במבוי אינו יכו' לערב דרך החלון שכיניה'
להוציא כליו למבוי דרך בית ישראל שכנו
הפתוח למבוי אבל אם פתח ביניהם מות' לזשי
ולזי אף אם פת' ביניהם שצא
בכל משפטי ביטול למי שטכח ולא עירב
בחצרו וכן הוא במבוי שאם שכח ח
חצר אחת ולא נשתתפו מבטלת רשותה לשאר
בני המבוי או אם הם לה אע"פ שהם הרב' שכני
החצר גבי מבוי חשובים כיחיד בחצר ומה ש
שצריכין ביטול דווקא כשלא ערבו כולם יחד
אבל אם כולם פותחין זה לזה וערבו יחד אין
צריכין ביטול דסומבין על העירוב בדפריש
לעיל ובכל משפטי ישראל בחצר עם הגוי כן
הוא במבוי או בעיר שאין איסור לשלטל במבוי
או בעיר המוקפת חומה עד שיהו שתי חצרות
של בתי ישראל בעיר אבל חצר אחת לא אפי'
אם הרבה בתים של ישראל פתוחים לתוכו ו
וכשיש שתי חצרות של בתי ישראל צריכים
לשכור מכל חצר וחצר של גוי ואין מוסיפין
במה שישכור משל העיר שצב
עיר של יחיד פיר' שאין בה ששים דיבוא
והז' במזל כתב שהוא קנין של יחיד
אין יכולין לערב כל מבוי ומבוי בפני עצמו ש
שחשובה כול' בחצר אחת ויאסרו זה על זה אם
לא יערבו וחד אלא כולם יעשו עירוב אחד ואם
ירצו לחלק למבואות שרצו קצת מן המבואות
לערב לבדם צריכין לעשות כל אחד מחיצה
גובה י' שפחים לפתח מבואו או שני פסין של

שני משהחזין אם הוא רוחבי' אמות ואם רוחב
יותר מעשר צריך צורת הפת' אבל אין יכולין
ליחלק כלחי וקורה ועיר של רבים אין יכולה
לער' כולה ביחד אלא צריך לשייר מעט מכנה
שלא יערבו עמה והשאר יערבו ביחד אם ירצו
וזה השייר שמניח אפי' אינו אלא בית אחד סני
ואפי' אינו פתוח לעיר בענין שיוכל לערב עמה
א"ה הו' שיור' ואפי' הוא בית הבקר או בית התכן
שאין צריך לערב ואם הוא משייר מכנה הרבה
השייר יערב בפני עצמה ושאר העיר בפני עצמ
וכל אחד מותר בשלו ובלבד שלא יוציא זה מזה
וצריך שיעשה צורת פתח כיניהן אם הוא יתר
מעשרה ושני פסי' אם הוא עשרה ואם אי' לעיר
אלא פתח אחד חשיב בשל יחיד ומערבי' ביחד
אפי' העמיד לה סולם בצד השני ואפי' העמיד
הרבה סולמות זה בצד זה עד דוחב עשרה לא
חשיב כפתח ואם יש לה שני פתחים אם יש א
אשפה בפני אחת מהן חשיבא כאלו אין לה א
פתח אחד ואם היתה של רבים ונעשית של יחיד
עדיין יש לה דין של רבים וצריכה שיור' עד ש
שתתמעט שלא ישאר בה אלא חמשים דיורים
ואם היא של יחיד ונעשית של רבים יש לה
ערין דין של יחיד וצריבין לערב יחד ואם רשו'
הרבים עובר בה משער לשע' וחול' אות' לארכה
מתקן זה כדינו בדלתות ואז יערבו כולם ביחד
ואינן רשאין ליחלק וה"ל שאין רשאין ליחלק
לארכ' שאין בני עבר הלז רשאי לער' לבדן ובני
עבר הלז לבדן מפני ששניהם עוברים דרך זה
ומצאין דרך פתחיו לבאן ולבאן ורשות הרבים
שבאמצע מחברן אבל אם רוצין ליחלק לרחבה
ששני בתי' העברים כ' ררין להם פתח שאצלם
יכולין ליחלק כיון שיכולין להסתלק אלו מאלו
שלא יחא להם דרך אלו על אלו וצריך שיעשו
בניהם במקום שמתחלקין בזה צור' פתח שצנ
אין מערבין עירובי חצרו' ושיתופי מבואות

ביום טוב שחל להיות בערב שבת ע
 לא יערב מערב יט ואם שכח יערב ב"ט על יד
 תנאי שיאמר אם היום חול יהא זה עירוב ואם
 היום קדש אין בדבריו כלום ולכחור יאמר על א
 אותו הפת אם היום קדש דרי ערבתי מאתמול
 ואם היום חול יהא זה עירוב וה"מ בשני ימים ש
 טובים של גליות אבל בשני ימים טובים של ר
 ראש השנה לא אחר עירובי חצרות ושיתופי מ
 מבואות מערבין אותן בין השמשות ואפי' אסיה
 כבר קבל עליו תוספת שבת כתבדור שמריה
 שיכולין לערב חש אוסרין אם קבל עליו תוספ'
 שבת ואפי' עירב לב' לאחד מבעוד יום ונאכל ה
 העירוב בין השמשות ולאחר עירוב בין השמשות
 שניה קנו עירוב שלאותו שנאכל עירובו בין
 השמשות אנו חושבין אותו לילה ולאותו שהבי'
 עירובו בין השמשות חושבין אותו יום שצד
ספק עירוב בגון ספק אם היה קיים בין ה
 השמשות אם לאו בשר והוא שיהיה
 לו חזקת כשרו' בגון שהניחו שם ואירע בו ספק
 אבל אם לא היה לו חזקת כשרות בגון ספק אם
 הונח שם אם לא ולא צריך שיהא בין השמשות
 במקום שראוי לישלו הלא כן נפל עליו גל אם י
 יכול לישלו בלא מרהוץ כי כשר ואם לא פסו'
 וז"ל נתנו במגדל ונעל לפניו ואבד המפתח א
 אם הוא של לבנים מסודרים אלו על אלו בלא
 שט ושטח וב"ט דהי עירוב מפני שיכול לסותרו
 ולישלו אבל כשבת או ב"ט והוא של לבני אינו
 עירוב ואם המגדל כלי של עץ והמנעול קשור
 בחבל ויכול לחתכו בסכין הוי ערוב אבל מנעו'
 של עץ או של מתכת אסור לחתכו אף בכלים
 דאף בכלים יש משום כנין אם לא יהא עשוי מ
 משברי כלים מחוברי ע"י זפת בהחיא דוקא אין
 בו משו' כנין ואם מצא מפתח ביום טוב בין כעו'
 בין בשדה הוי עירוב שיכול לטלטלו ולפתו אע"פ
 של היה בידו כי השמשות כיו' שמצוי הו' חשבינ'

ליה כ"א הוא בידו בשב בעיר הוי עירו שיכול
 להביאו ע"י גנין וחצרות בשדה אינו עירו שצח
מצוה לחזור כין אחר עירובי חצרות בין
 אחר שתופי בכואות ועל שניהם
 מברך על מצות עירוב ומתי מברך בשעה ש
 שמקבץ אותו מכני חצו ומכני הכבוי או בשע'
 שמזכה להם ואחר מזכה לכולם ואומר כדין ע
 עירובא ידי שרי לנא לטלטולי מבתי לחצרו'
 ומחצר לבתי ובשתופי מבואות יאמר מחצרו'
 למכרי ומסכרי לחצרות לנו ולכל הדרים בעיר
 הזאת שצו
תניא שבו איש תחתיו מכאן שכל אד' יש
 לו ד' אמות בכל מקו' אפי' יצא חוץ
 לתחו' שהרי כשה אמ' כן לאות שיצאו חו' לתחו'
 ללקוט ומודדין לכל אדם כפי אמותיו ומרווחו'
 ולעי' פי' אם נותנין לו אל כסונן ואם הוא ננס כ
 באיבריו שנותנין לו ד' אמות בינוניות ופסק רב
 אלפס שאין לו אלא ד' אמות והוא באמצעין וד'
 זרחה הלוי פסק שיש לו ד' אמות בכל רוח מהן
 ח' על ח' וה"מ להלך אבל לטלט' אי' לו לא ד' כב'
 מקום שקד' היום עליו אם הוא מוקף לדיר' אפי'
 אין בו עתה דירין חשוכ כולו כד' אמות ואם
 אינו מוקף לדירה עד סאתים חשוכ כולו כד'
 אמו' ואפי' שבת בתל גבוה' ובקמ' קצור' ושכול'
 מקיפין אותה חשיבי כד' אמות עד סאתי' שצו
כל אדם יש לו אלפים אמה לכל רוח חוץ
 מד' אמותיו או מהבקום ששבת בו כ
 כדדרשי' אל יצא איש ממקומו אילו אלפי' אמה
 ואינו לא מדרבנן וקרא אסמכת' כעלמ' וכל א
 אדם אסור לילך חוץ לאלפי' בלא עירוב אפילו
 הולכי מדבריו שאין צריכי' לער' בחצרות חייבין
 בעירובי תחומין ואם קדש עליו היום בבקעה ו
 ואינו יודע תחום שבת מהלך אלפים פסיעות
 בינוניות שהם תחום שבת וכשם שאין לו אלא
 אלפים כך כל כליו וכדבותיו יש יג

להם אלפים שלו ואם עירב הוא לרוח אחת אין
 אחר יוכל להוליכם לרוח אחרת אפי' פסיע' אח'
 וכל בהמות העיר הם כרגלי הרועה אם אין בעי'
 לא רועה אחד אפי' היתה ברשות הבעלים בין
 השמשות ומסרה לו למחר שודאי ימסרנה לו
 אבל אם יש בעיר ב' רועים ומסר' לא כחם בשב'
 היא כרגלי הבעלים שור של פטם כרגלי מי ש
 שיקנהו ממנו שהרי עומד לימכ' לכל ושל רועה
 כרגלי אנשי העיר ואפי' עירב הרועה שאין דרך
 לקנות ממנו לא אנשי עירו כלים המיוחדין לא'
 מן האהין שבבית הם כרגליו ושאינן מיוחדין הם
 כרגלי כלם ואין יכולין להוליכם לא למקום ש
 שכולם יכולין לילך ב' ששאלו חילוק זה לילך
 בו שחרית וזה לילך בו ערבית לא נוליכוהו לא
 למקום ששניהם יכולין לילך ואם עירב זה לסו'
 אלפים למזרח וזה לסוף אלפים למערב לא י
 ייחזרו ממקומו ואם הניח כל א' עירובו לסוף א
 חלף יכולין להוליכו כל א' אלף מביתו ער מקום
 שגם חכירו יכול לילך בו ב' שלקחו חבית או ב
 בה זה בשותפות וחלקו ב'ט כל א' יכול להוליך
 חלקו למקום שיכול לילך ולא אסרי' כבהמה מ
 מפני חלקו של זה שיונק משל זה השואל כלי
 מחכירו מע"ש אפי' לא לקחו עד הלילה הוא כ
 כרגלי השואל כיון שמערב שבת אם להשאילו
 לו השאילו לו בשבת כרגלי המשאיל אפי' הוא
 רגיל להשאילו לו בכל פעם האשה ששאלה מ
 מים ומלח לעיסתה ותכלין לקירתה ב'ט הרי ה
 הם כרגלי שתיהם הנחלת כרגלי בעליה שאם
 השאילה לאחר לא יוליכנה לא כרגלי בעליה
 והשלכת שאדם מדליק בה כרגלי המדליק לפי
 שאין בה ממש שתקנה שביתה עם בעליה כור
 של יחיד כרגלי היחיד ושל אותה העיר כרגלי
 אותה העיר אלפים לכל רוח ואפי' עירב אחד
 כחם לרוח אחת אינו יכול להוליכם עמו ושל ח
 הפקר העומד באם הדרך כרגלי הממל' הראשון

ונחרות המושכין ומעיינות הנזכרין אפי' הן של
 יחיד אינן כרגליו לא כרגלי הממלא ראשון מ
 כלא מים מכו' של הפקר לצור' חכירו הן כרגלי
 הממלא מי שהוא בעיר ופירותיו בעיר אחרת ר
 רחקה ממנו ארבעת אלפים ועידבר בני אותה ה
 העי' לכא לכאן לא יביאו לו מפירותיו עמהן לפי
 שהן כרגלי בעליהן שלא עירבו ואם עירבו הוא
 פירותיו כמוהו ויכול לילך שם להביאן עמו מי
 שזימן אורחים מעיר אחרת ובאו על ידי עירוב
 לא יוליכו עמהם ממה שיתן לפניהם לפי שהוא
 של בעל הבית וקנה שביתה כמוהו אלא אם כן
 זכה להם מאתמו' על ידי אחד שנמצ' הן בעליה
 מאתמול המפקיד פירות אצל חכירו אם קבל
 עליו שמירתן הן כרגלי הפקד ואם יחד להם
 קרן זוית הן כרגלי המפקיד
הבא למדוד אלפים של תחום העיר אם
 אין כל החומ' ישר' לא יש בה מקומו'
 בולטין ממכ' רואין כאלו חוט מתוח על פני כול'
 כנגד מקום הוצצון הבולט ממכ' ומודד מן החוט
 ולחוץ אפי' יש לה בלישה לצד מזרח ולצד מ
 מערב כזה רואין כאלו חוט מתוח עליהם בכל
 צד היתה רחבה מצד אחד וצרה מצד אחד כזה
 או עגול' רואין אותה כאלו היא כרובע' והריבוע
 שמוסיפין עליה לריבוע של עולם אבל אם היא
 מרובעת ולא בריבוע של עולם או אם היא אריב'
 וקטינא אין מוסיפין עליה כלום היתה עשויה כמין
 קשת כזה רואין אות' כאלו היא מרובעת ומלאה
 בתים ומודדין לה מן היתר ודאי כלי שאין בין
 יתר לקשת אלא אלפים שיכול להגיע שם אדם
 מודדין לה מן היתר אפי' יש בין שני ראשיה ד'
 אלפים אמה או שאין בין ראשיה ד' אלפים אמה
 ששני התחומין מתלעין זה בתוך זה אפי' אם יש
 בין יתר לקשת יותר מאלפים אמה אבל אם יש
 בין יתר לקשת יותר מאלפים אמה ובין שני
 ראשיה ד' אלפים אין מודדין לה מן היתר אלא

ממק' שלא נשאר וקשת עד שם יותר מאלפי'
 או שנתקצרה עד שלא נשאר ביניהם ד' אלפים
 וכן הדין אם אחד מאלו שמתעברין עמה קרוב
 לה בתוך ע' אמה ושיירים ואחר כנגדה בראש'
 השני אפילו אם יש ביניהם יותר מד' אלפים א'
 אמה רואין כאלו חוט מחוץ עליה ומודד משם
 ולהלן ואחת שהוסיפו עליה לרבעה מוסיף ע'
 עוד עליה שאין מתחילין למדוד בהריבוע מד'
 לא מוסיפין עליה ע' אמה ושיירים ומשם ואילך
 מתחילין למדוד אלפים והיה בתוך ע' אמה וד'
 שפחים בית אפי' נהרס שלא נשאר בו אלא ג'
 מחיצות בלא תקרה או שיש שם בנין שעושים
 על הקבר ויש בו ד' אמות על ד' אמות או גשר
 בית הקברות שיש בהם בית דיר או בית הכנסת
 שיש בה בית דירה לחזן או עץ שיש בה בית ד'
 דירה לכומרים או ארונות סוסי' או אוצרות שיש
 בהם בית דירה או בית שבים כל אחד מאלו ש'
 שהוא קרוב לה בתוך ע' אמה ושיירים רואין כ'
 נאלו העיר כגעת עד שם ומודדין משם ואילך
 ע' אמה ושיירים ואלפים והיה עוד בית אחד בתוך
 ע' אמה ושיירים לראשון מודדין ע' אמה ושייר'
 כן השני וכן עד לעולם אבל בית שנפר' משתי
 רוחותיו או גשר וקב' ובית הכנסת או עץ וארון'
 ואוצרות ובורגנין שאין בהם בית דירה ובור'
 ושיח ומערה וגדר ושוכך ובית הבני' במפינה
 אינן חשיבין להיותם ג' כפים עליה שתי עיירות
 זו אצל זו כל זמן שאין ביניהן אלא קמ"א אמה
 ושליש חסובות בעיר אחת וכשיבא למדוד ת'
 תחומי האחת מודד מע' אמה ושיירים חוץ ל'
 לחבירתה אבל עיר ובית אפי' גדול הרבה אינן
 חסובין כאחת אלא צ"כ והוא בתוך ע' אמה
 ושיירים וכן תומת העיר שנפרצ' משתי רוחותיה
 זו כנגד זו וחרכו הבתים שביניהם עד קמ"א ו'
 ושליש חסוב כסתום שתי עיירות זו כנגד זו ו'

ושלישית כנגד אחד שבין שתיהן רואין כאלו
 היתה האמצעית בין השתיים שזו כנגד זו ואם א'
 אין ממנה לכל אחת מהחיצונות יותר מקמ"א א'
 אמה ושליש חסובות החיצונות כאחת ואפי' יש
 ביניהם הרבה וכלבר שלא יהא בין האמצעית
 ובין כל אחת מהחיצונות יותר מאלפים וגם לא
 תהא האמצעית גדולה מהאחר שביניהם בענין
 שבשנאמר רואים אותו כאלו היא בתיה שיבא
 אותו הארץ שביניהם והאמצעית אין מודדין לה
 אלא בחומותיה עיר היושבת בעמק ונה' לפניה
 אם היא מוקפת חומה גבוה ד' אמות חסובה כ'
 בעיר ובמודדין בחומה שהיא על שפת הנהר וא'
 לא לא חשיב כעיר ומודדין לכל אחת כפתח
 ביתו ודוק זאת שאינה נוחה ליושביה לפי שה'
 בעמק אבל שאר עיירות חשיבי כחדא אפי' כל'
 היקף חסובה למדוד לה מהחיצון והרם כמזל פי'
 ע"י ההומ' חסוב הנהר כאלו הוא מן העיר ומודדי'
 לה מן תנהר והלאה ואם לאו אין מודדין לה לא'
 מבתיה ויטבי צרפין פי' אלו שעושים סוכות מ'
 מהוצין וערבה אינן חסובין מהות הכל כ"ד ואם
 יש ביניהם נחצרות שכל אחד יש בו שני בת'
 הוקבעו כולם ליחשב כעיר שצפ'
 מודדין תח' העיר לא בחבל של פשתן
 של ג' אמה לא פחות שהו' נמתח בינת'
 ולא יהא ארוך יותר מפני שמחמת ארכו כנבד'
 באמצע ואינו נמתח כראוי ואם יש נהר לפניה ל'
 לסוף ע' אמה פליגי בה כירושלמי אמ' ד' לאח'
 שמדר' נ' חוזר לאחוריו כ"ה אמה כדי שיה' ורחב'
 של ג' אמה שלם עד הנהר ואיכא מ' שמודד כ'
 כ"ה אמה והגתרים בחבל של ד' אמות ומסתבר'
 כמ' שחוזר לאחוריו ושיים החבל כנגד לבו
 ומתחנן ככל כחו ולא ימדוד אלא כנגד מעיד
 אפילו אם יש הרים וגבעות כנגדה לא ילך מ'
 מכנגדה בצדה שהוא ישר ומדוד שם יגד

יחזור כנגד העיר לפי מדה שמדד שם אלא י
 וימדוד כנגד העיר וכשיגיע להר אם הוא כל כך
 זקוף שאם יורידו חוט המשקלות מראשו לא י
 יתרחק מכנגדו למטה כשיפולו ד' אמות אז אין
 צריך למדוד כל כך הירידה והעלייה אלא אם
 יש מישור בראשו מודד ואם אין מישור בראשו
 אינו מודד כלל ואם חוט מתרחק מכנגדו ד' א'
 אמות ומתלקט' מתוך ה' פי' שבהילוך ה' אמות
 של שיפוע עולה י' טפחים אז רואים אם אין מ'
 משפתו אל שפתו אלא נ' אמה מבליעו בחבל
 של נ' אמה שזוקף עץ גבוה בשפתו מזה ועץ א'
 אחר כנגדו בשפתו מזה ומותח חבל מזה לזה
 ואם אינו יכול להבליעו בחבל של חמשים אמה
 מודדו בחבל של ד' אמות וכן יעשה אחד עומר
 ברגלי ההר למטה ואחד למעלה ממנו ד' אמות
 ונותן התחתון החבל כנגד לבו והעליון כנגד
 רגליו ועולה התחתון למקום שעומד העליון ו
 והעליון עולה ד' אמות ומודדין כבתחילה וכן
 יעשה עד שימדוד כולו ואם הוא משופע יותר
 שבהילוך ד' אמות עולה י' טפחים אז הקילו בו
 ולא דשריחו להבליעו בחבל של נ' אמה על י'
 ידי קורות אלא אם אין בו אלא נ' אמה ישער אותו
 כמה יש בו לפי אומד הדעת ואם יש בו יותר מנ'
 אמה מודדו בחבל של ד' אמות בדפרישי' הגיע
 לגיא אם חוט המשקולת מתרחק מכנגדו למטה
 ד' אמות אז רואים אם יכול להבליעו בחבל של
 נ' אמה מבליעו ואם לאו מודדו בחבל של ד'
 אמות כדפרישי' והוא שלא יהא עמוק יותר מ'
 מאלפים אבל אם הוא עמוק יותר מאלפים מוד'
 הירידה והעלייה של כל השיפוע ואם אין החוט
 מתרחק מכנגדו ד' אמות אז אם יכול להבליעו
 בחבל של נ' אמה מבליעו ואם לאו אינו מודד
 כלל השיפוע של ירידה ועלייה אלא המישור
 של מטה ואפי' אם עמוק יותר מאלפים הגיע ל'
 להר וכל מה שהוא ממנו מכנגד העיר הוא רח

מנ' אמה שאינו יכול להבליעו אם יוכל להבליעו
 בתוך אלפים של צד צפון או דרום ילך שם
 ויבליעו כיון שהוא עדיין בתוך התחום של צד
 העי' אבל אם אינו יכול להבליעו בתוך אלפים
 של צד העי' לא יתרח' וות' לצ' העי' כדי להבליעו
 לא ימדוד אלא אדם מוכחה ובקי במדידה מוד'
 ומצא מדתו במזרחי' צפונית יתרה על שכנגד'
 בקרן מזרחית ודרומית מותח החוט של סימן ה'
 התחום מזה לזה באלכסון מדדו שנים במקום
 אחד והוסיף אחד על חבירו והלכין אחר המרנ'
 ומלבד שלא יוסיף יותר ממדת העיר ואלכסון'
 ועושין אותה כטבלא מרובעת פי' שמודד על פ'
 פני כל אורך העיר לכזרח אלפים אמה לחץ
 וכן לצפון ואחר כך רואין כאלו היתה טבלא מ'
 מרובעת בקרן למלאותו ונמצא התחום בקרן
 אלפים ואלכסון שהם אלפים ות' א' אבל לא י'
 ימדוד מאמצע הקרן אלפים באלכסון וכן בקרן
 שכנגדו ויתן החוט מזה לזה שאם כן מפסיק ה'
 הת' שבקרן וגם לא יחד' התחום כנגד העי' אלא פ'
 תכ' וות' פי' מדדת התחום כנגד העיר אלפי'
 ואלכסונ' שהוא אלפים ות' אפי' עכד ושפחה
 נאמנים לומר עד כאן תחום שבת אבל קטן ו
 לא וגאמן לומר אחר שיגריל שידע בקטנו שע'
 כאן תחום שבת
מן שישב בדרך לנחח וחשכה לו ולא ידע
 שהוא בתחום העיר ואח' כ' מצא עצמו
 בתחום' הרי הוא באנשי העיר שהיא כולה ל'
 לו כד' אמותיו ויש לו אלפים לכל רוח תא
מן שישן בדרך וחשכה לו קנה שביתה ב'
 במקומו ויש לו אלפים אמה לכל רוח
 ודוקא באדם וטעמא משום הואיל ואלו היה נ'
 ניעור היה קונה ישן נמי קונה אבל חפצי הפק'
 שדומין לאד' הישן אינן קונין שבית והם כרגלי
 הזוכה בהן תחלה שיכול להוליכה למקו' שילך
 הוא אבל חפצי הגוי קונין שבית' במקומן אע"פ

שבעליהם לאו בני שביח נינהו גזיר' חפצי גז
 אטו חפצי ישראל ואם הוציאן גזיר' חפצי
 חביאו לעיר ויבולין לטלטל בכולה שכולה כד'
 אמות וכלב' שתהא מוקפת לדירה וסתם עירות
 מוקפו לדיר' שבנין בתים תחלה ואח' כ' מקיפין
 אות' אבל סתם מבצרים אינן מוקפין לדיר' תב
חריץ מלא מים מבוסים שהוא בין שני
 תחומי שבת פי' מקצתו בתחו' עיר
 זה ומקצתו בתחום עיר אחרת שתי העיירות
 אסורין למלאו ממנו אפי' בתוך תחום שהמים
 שבתוך התחום קונין שביחת העיר ומתערכים
 אלו עם אלו וצריכי' לעשות מהצ' בסו' התחומין
 להפסיקן ואפי' והא' תלוי' שאינ' נוגע' לקרקע'
 החריץ ושל קנין בעלמ' סגי אם המים מושיכין
 אין צריך שאו' אין קונין שביח תג
שבת בבקעה והקיפה גזי מחיצות בשבת
 לדירה אינו הולך בה אלא אלפים
 שאינה כולה כד' אמות כיון שלא שבת בארץ
 ומחיצות ומטלטל בכולה על ידי זריקה ש' כיל'
 לזרוק אפי' חוץ לאלפי' שהדי' רה' גמור הוא כיון
 שהוקף לדירה לא שאינו יכו' להלך בכולן תד
 יש תחומין למעלה מי' כגון מי שהול' בכח
 שם כקפיצת הדרך או עמוד שהוא כ'
 בסוף התחום ומקצתו חוץ לתחום ונכוה' י' אפי'
 אינו רחב ד' רח' שוב בארץ עסור לעלות עליו'
 בתוך התחו' ולירד מצד השני שחוץ לתחו' תה
מי שיצא חוץ לתחום אפי' אמה אחת לא
 יכנס לדירות בבני העיר ואין לו לא ד'
 אמותיו רגלו אחת בפנים ורגל אחר בחוץ יכב'
 מי שקדש עליו בע' ש' והוא חוץ לתחום אפילו
 אמה אחת לא יכנס לדירות בבני העיר אלא עד
 סוף אלפי' שלו' מי שיצא חוץ לתחו' שלא לדע'
 מותר לעשות לו מחיצה של בני אדם שערכו
 לאותו רוח ויבולין לילך שם ויעשו סביב כמ'
 מחיצה ויכנס ביניהם והוא שלא ידעו אותם שו'

שנעשים בהם המחיצה שלשם כך נקראו אבל
 אם יצא לדעת אסור ואפי' הוציאוהו גז' או רוח
 רעה או שאר כל אונס אין לו אלא ד' אמות ה
 החזירוהו כאלו לא יצא וכל העיר לו בד' אמות
 ואלפים לכל רוח נתנהו גזים או שיצא באונס
 ונכנס בדיר או סדר שהוא מוקף מחיצות כהל'
 את כולו דכיון שהוא מוקף מחיצות חשוב כולו
 כד' אמות וכן מי שהפליגה ספינתו בים מהלך
 את כולה כיון שהוא מוקף יצא לדע' והחזירוהו
 גזים אין לו לא ד' אמות וכ' ש' חזר לדעת אפילו
 הוציאוהו גזים וסידה כל העיר כולה בד' אמות
 אפי' יצא לדעת וחזר לדעת פיר' ת' שהוציאם
 חוץ למקום והחזירו אפי' במזיד הרי הן בתחל'
 וכל העיר כד' אמות להם ויש אלפים לכל רוח
 וכל זמן שלא החזירו והם חוץ לבקום אם ה
 הוציאם בשוגג מתריץ במזיד אסור לטלטל חוץ
 לד' אמותיו ואסור לאוכל' אפי' לאח' של הוציאוהו
מי שאין לו לא ד' אמות והוצר לנכביו יכו'
 לצאת בהם עד שימצא מקום צנוע ל'
 לפנות ועצה טובה לו שיתקרב כצד תחומי ש'
 שאם לא ימצא מק' צנוע עד תחומי יכו' לכנס
 ולאחר שנכנס הוי כאילו לא יצא כיון שנכנס
 ברשות אבל אם מצא מקום צנוע קוד' לא יכנס
 לא יפנה שם ויתרחק ממקום שיפנה עד שיכל'
 הריח ושם יש לו ד' אמות ואם בהתרחקו מן ה'
 הריח נכנס בתחומי כאלו לא יצא ודוקא כיצא
 שלא לדעת אבל יצא לדעה לא ובד' צריכין פי'
 דא' אפילו לקטנים קאמר וא' ה' דאש' ז'ל כתב
 דוקא גדולים וכן כת' ה' יהודה ברצלוני תז
מי שיצא ברשות בגזן חכמה לילד וכיצא
 כזה ואמר לו כבר נעשה המעש' אינך
 צריך שם יש לו אלפים אמה במקום שנאמר לו
 הוי אלפים שיש לו מובלעי בתוך תחום העיר
 כאלו לא יצא

ויס לו אפי' כבי' העי' דיוצ' להצי' חבדו מידי גוי'
 אס' די ישר' תקיפ' שאינו ירא מה' אק' נותנין לו
 לא אפי' לכל רוח ממקומו אס' די גוי' תקיפ' חזו'
 למקובו וכשחזר חזו' עם כל כלי' זיניז' ת' ח'
מפני שתחומי' דרבנן הקילו בהם והתירו
 למי שצריך לילך ד' אלפים לרוח
 אחת שיתן עירובו לסוף אלפים וילך מהלאה
 לעירובו אלפים ומכל מקום מפסיד בנגדו ה'
 האלפים שמעבר לעירו שאין לו לאדם לא ד'
 אלפים וזה שנתן עירובו לסוף אלפים מן העיר
 אנו רואין כאלו דר' שם ומשם יש לו אלפי' לכל
 רוח הילכך אם הנחנו בתוך עיבורה של עיר ל'
 לא עשה ולא כלום שכלאו הבייש לו העי' כול'
 ועיבורה וחוצה לה אלפים לכל רוח וכשחזר
 ממקו' שהניח עירובו לצד עירוב ומור' האלפי'
 אס' הן בלין בסוף העיר כגון שנתן העירוב בסוף
 אלף והעיר אלף אז העיר כול' כר' אכול ומשלימי
 לו חוץ לעיר אלף אמות פחות ד' ואס' כלו ב'
 באמצע העיר אז אינה כולה כד' אמות לענין ש'
 שישלימו לו עליה השאר אבל מ"מ חשוכה ב'
 כולה כד' אמות לענין שהולך כולה הואיל והן
 בה אבל ה"ם במזל כתב שאפי' בעי' עצמה אין
 לו אלא ד' אמות ולא נהיר דאס' כן מי שדר כ'
 בעיר גדולה ונתן עירובו חוצה לה לא יוכל ל'
 לחזור לביתו וכן הדין במי אס' פגע בעיר אחרת
 בתוך אלפים אס' כלתה מדתו בסופה אין עולה
 מן המנין ומשלימין לו עליה אבל אס' כלתה מ'
 מדתו בתוכה עולה לו ואפי' בתוכה אינו יכול
 לילך לא עד סוף תחומו כי' שלא לן בה הנותן
 עירובו במקום שמוקף לדירה דינו באלו שבת
 בו שכולה כד' אמות אפי' הרבו דיוורן שהיו בו
 כיון שהמציאות קיימות ומקום שהוקף מחיצות
 ולא לדירה עד סאתים חשוב כולו כד' אמות
 שיהא העיר ב' במקום שיוכל להגיע
הדין אליו בין השמשות אבל אס' אינו

יכול להגיע אליו כגון שהוא כגון חזק עירוב בבית
 הקברות אינו עירוב ודוקא שאיסור דאורייתא
 מונעו מלישלו אבל אס' אין בו אלא איסור דרבנן
 כגון שנתנו באלן אע"פ שאסור להשתמש ב'
 באלן בשבת הוי עירוב שזמן קניית עירוב הוא
 בין השמשות וכיון שאין בו לא איסור דרבנן
 לא גזרו עליו בין השמשות במקום קניית עירוב
 וכיון שיכול לישלו בין השמשות שדי ואס' נ'
 נתכוון לשבות כד' אמות שאצל האילן ונתן ע'
 עירובו עליו הוי עירוב כן אס' נתנו למטה או
 למעלה אפי' אס' האילן עומד בזה חוץ לעיבור'
 של עיר ואס' נתכוון לשבות ברחוק ממנו עד
 ד' אמות והאילן עומד בזה חוץ לעיבור' של עי'
 אס' נתכוון לשבות למנוח ונתן העירוב למעל'
 בטף ורבים מבתפין על הגוף והוא גבוה ט'
 שהוא זה אינו עירוב כיון שאינו יכול להביא
 אליו לא דרך הגוף שהוא זה אבל אס' נתכוון
 לשבו למעלה או שאין זה על הגוף או שהאילן
 עומד בתוך עיבורה של עיר אחרת הוי עירוב
 זה ובלל כשהוא בזה ועירובו בזה או איפכא
 לא הוי עירוב כיון שאינו יכול להביא אליו לא
 באיסור דאורייתא אבל כשזר' כרה' או בזה ו'
 ועירובו בכרמלי' או איפכא הוי עירוב ודוק' נתנו
 באלן הוי עירוב אבל נתנו בקנה מחובר כיון
 שהוא רך ונוח לקטף אינו עירוב דחיישינן שמא
 יקטום כשיבא לישלו אבל אס' הוא תלוש ונתנו
 עליו אפי' הוא גבוה מאה אמה הוי עירוב אע"פ
 שאינו רחב ד' נתנו בבור העומד בזה או בזה
 אס' נתכוון לשבות למטה או על שפתו בתוך ד'
 אמות הוי עירוב נתכוון לשבות חוץ לד' אמות
 אס' הבור עומד בזה והוא עמוק י' ורחב ד' אינו
 עירוב ואס' הוא בזה או בכרמלית הוי עירוב
 נתנו במגדל דינו כמו שכתבתי למעל' בעירובי
 חצרות וכן כגפל עליו גל כמו שכתבתי למעל'
 נתגלגל חוץ לתחום מבעדיו אינו עירוב שחזר

אנו יכול להגיע אליו בין השמשו והו' שנתגלגל
 חוץ לד' אמות אבל לתוך ד' אמות הוי עירוב
 שהרי הנותן עירובו יש לו שם ד' אמות והם ב
 נחשבי' לו ככלל התחום נתגלגל משחשכ' הוי
 עירו דכיון שה' בין השמשות במקומו אין אנו
 חוששי' מה שנעשה בו אח"כ ספק אם היה שם
 בין השמשות אם לאו כשר דספק עירוב הוא ש
 שהיה לו חזקת כשרות כפרושי' לעיל כיצד ע
 עשיית עירוב אם רוצה לילך בסוף התחום ו
 להחשיך שם זה עיקר מצותו ואפי' לא אמר
 שביתתי במקומי אלא החשיך שם ושתק ל"ש
 מי שיצא מביתו להחשיך על התחול' ש"מ
 שבא בדרך וחשבה לו קונה אלפים בלא אמר'
 ואם אינו רוצה לשרוח להחשיך שם ילך מבעו'
 וס' ויניח שם פת מזון ב' סעודות כפי סעודות
 חול בל א' וא' כפי מזונו לחולה ורכעתן הוי ש
 שיעור ב' סעודות בינוניות שהם ח' בצים או
 מכל דב' שכתבתי למעל' שבשתתפ' בו שיתופי
 מבואות ראבר בזה העירוב אהיה מותר לילך
 למחר אלפים אמה לכל רוח וחזר ולן בביתו ו
 ואפי' הכי מודד' ל' תחוםו ממקו' עירובו שאנו
 דואין כאלו דר' שם שאף ללון היה רוצה אילו
 היה שם מקום ללון אבל התלמידים האוכלים
 אצל בעלי בתים ובתיהן בשדה וחזורי ולבין ב
 בבית רבם מודד' להם תחוםם בבית רבם מקו'
 לינתן שהו' להם עיקר שנס' כבי' רבם היו חפצי'
 יותר לאכול אלו היו שם מזונם ואם ירצה יטלח
 שם העירוב ע"י שליח ואמר בזה העירוב יהיה
 פלו' מותר לילך ובלבד שלא יהא קטן ויה' כוד'
 בעירוב שלחו ע"י קטן או בותי שאינו מודה ב
 בעירוב אינו עירוב ואם אומר לא לקבלו ממנו
 ודא' שה' מוליכו ונתנו לאחר שם הוי עירוב
 אעפ' שלא ראה שהניחו דחזקה שליח עושה ש
 שליחותו וזאת שלא ישמה השליח אבל אם ינ
 בן שאומר לו ערב לי בגרונך ועיר' לו בתמר'

או איפכא או שיאמר לו להניחו בעליה והניח
 בבית או שאמר לו ערב לי לצפון ועירב לו ל
 לדרום או איפכא לא הוי עירוב אבל אם אב' לו
 ערב ליסתם ולא יחד לו לאיזה רוח ככל כה
 שיערב וב"מ שיניחנו ולא יזה רוח שיערב הוי ע
 עירוב מי שבא בדרך ומכיר אילן או גדר בסוף
 אלפים מרא' שמא תחשיך קוד' שיגיע שם ואומ'
 שביתתי תחתיו בעיקרו קנה שביתה בעיקרו ו
 יש לו משם אלפים אעפ' שאינו יכול להני' שם
 מבעוד יום בכהלך כינוני א"א אם כן ירוץ יכול
 לילך שם בנחת אעפ' שאינו מגיע שם מבעוד
 יום אבל לא היה יכול להגיע שם כלם מבעוד
 יום לא יזוז ממקומו שהרי עקר דעת כבאן וגם
 שם לא קנה ודווק' שיחד ד' אמות והם כתוך א
 אלפי' כגון שאומר שביתתי בעיקרו ומכאן עד
 עיקרו אין ית' מאלפי' אבל אם אין כל האילן ב
 בתוך אלפי' ולא יחד בקו תחתיו לא קנה שבית'
 דשם היה בדעתו על ד' אב' שהן חוץ לאלפי'
 וגם כאן לא קנה שהרי עקדעתו מכאן א"א יחד
 במקומו ואם כולו עומד תוך אלפים ולא יחד
 מקום שביתתו כגון שאומר שביתתי תחתיו
 יש לו ד' אלפי' במקומו לצד האילן חוץ משיעו'
 משך תחתיו של אילן כגון אם שיעור האילן ב'
 אמה יש לו אלפי' פחות כ' אמה וזו כ' א' מכיר וא'
 אינו מכיר שאינו מכיר מוס' שביתתו לכבי' ואו'
 שכינתו במקו' פלו' ודוק לכ' כדר' התירו כה'
 אבל מי שירש בביתו ואומר שביתתי במקו' פלו'
 לא התירו לו ויש לו שביתת ביתו תי
 מי שיש לו בית ככאן ובית אחר לסו' ד'
 אלפים אמה וחזוק בע"ש בדרך לילך
 לביתו שבסוף ד' אלפים אפי' לא יצא א"א מפתח
 ביתו או שירד רק כהעליה לבית כדי ליל' וחו'
 בו יכול לילך שם לבחר שכיון שהחזיק בדרך
 לילך שם ויש לו בית שם ודא' גמר בלבו לקנו'
 שביתה בסוף אלפים אפי' לא אמר שביתתי א
 במקום פלוני הוי באלו אמר

ולדשי צריך שיאמר שבייתתי במקום פלו' תיא
 מי שהיה במזרח ביתו ואומ' לשלוחו לער'
 לו במערב אם נותן העירוב מהלא ל'
 לביתו בענין שהוא רחוק ממנו יותר מאלפים ו'
 וביתו קרוב לו כותך אלפים העירוב אינו כלום
 ונשאר לו שבייתת ביתו נתן העירוב בענין שהו'
 לו כותך אלפים אע"ג שנס ביתו לו לתו' אלפים
 קנה שבייתת במקום עירובו אלא בביתו תיב
 עירב חצי היו הראשון לרוח צפון והשני
 לרוח דרום שטעה והיה סבור ש
 שאיפשר לעשות כן או שאמר לב' ערבו עלי וא'
 עירב עליו לצפון וא' לדרום אם הניח כל אחד
 עירובו בסוף אלפים לא יוזז במקומו שאין ידוע
 איזה עירוב קנה לו ואם לא נתנו העירובין בסו'
 אלפים הולך מה שאיפשר לו לילך בשניהם
 ביצר נתן כל א' עירובו לסוף אלף בביתו יש לו
 אמה שמביתו על כל א' מהעירובים נתן האחד
 למזרח לסוף אלף והב' למערב לסוף ת' ק"הול'
 למערב אלף בכח העירוב שבמזרח ולמזרח א'
 אלף ות' ק"ס בכח העירוב שבמערב תיג
 המערב לרבים אומר הרי עירו זה בשבי'
 כל בני העיר וכלבד שיהא בו
 מזון שתי סעודות לכל אחד וכל מי שירצ' יסמו'
 עליו וצריך ליבית להם על ידי אחד הראוי לב'
 כמו שפירשנו בעירובי חצרות וצריך להודיע'
 וכל מי שהודיעו מן עור יום אפי' לא גמר בלבו
 לסמוך עליו מבעוד יום לא לאחר שחשכה הוי
 עירוב אבל אם לא הודיעו מבעוד יום אינו יכו'
 לסמוך עליו לאחר שתחשך וכן נמי מי שהניח
 עירוב לכל שבתות השנה אומר איזה מהם ש
 שארצה אלך ואסמוך עליו אע"פ שלא גמר ב'
 בלבו עד למחר כול לסמוך עליו וכן מי ששמע
 שיש לחכם לבא ואינו יודע לאיזה רוח והניח
 שני עירובין ואמר לאותו צד שיכאזחכם יקנה
 לי ערוב לרוח שבא לו החכם קנה לו אם אמר

אם לא יבא כל אהיה כבני עירו או אם יבואו ש'
 שניהם למקום שארצה אלך הבל לפי תנאו וכן
 אם אומ' לב' או לג' הריני מערב על איזה מהם
 שארצה אף על פי שלא בידר את מירצה עד
 שתחשיך הוי עירוב תיד
 אין מערבי עירובי תחומין לאחר אלא מ'
 מדעתו דשם אינו רוצה להרוח א'
 אלפים שמצד זה כדי שלא להפסיד אלפים ש'
 שכנגדו חוץ מבנו קטן שיכול לערב עליו שלא
 לדעתו אפי' אין סומך על שלחנו ועל עכדו ו'
 ושפחתו הבכעניים ואפי' מיחו בו שלא לערב
 עליה אינו מיחוי ואפי' ערבו הם בעצמם אינו כ'
 כלום ויוצאין כשל רבים אבל כנו גדול אפילו
 סומך על שלחנו ועכדו ושפחתו העכרי' אינו
 יכול לערב עליהם שלא מדעתם והם שמיחו כ'
 בו או שערכוהו בעצמן לרוח אחרת אבל עיר'
 עליה וידעו ולא מיחו הוי עירוב קטן שאין אביו
 בעיר יוצא בעירוב אמו אפי' לא ערבה עליו עד
 שיהא לו' שנים שלמ' מפני שנגרר אחרי' אב'
 אם אביו בעיר אינו נגרר אחרי' כ"כ ואינו יוצא
 בעירובה לא עד חמש שנים שלמות תמו
 אין מערכין עירובי תחומין אלא לדבר מ'
 מצוה כגון לילך לבית האבל או ל'
 להקביל פני רבו או מפני פחד גוים או לסט'ם
 ומיחו לאחר שעירב לדבר מצוה יכול לילך אף
 לדבר הרשות כתב הר"ם במ"ז ואם עירב לדבר
 הרשות הוי עירוב ובעל חלכות כתב שאינו ע'
 עירוב ואין מערבין אותו בין השמשות גם כזה
 כתב הר"ם במ"ז ואם עירב הוי עירוב ומברך ב'
 בא' אמה אק"ב על מצות עירוב ואומר כזה
 העירוב יותר יהא מותר לי לילך למחר אלפים
 אמה לכל רוח ואם מערב לרבים אומ' יהא מותר
 לפלו' ולפלו' או לבני מקום פלוני תי
 שבת יד' שתי קדושות הן הילכך י"ט ה'
 הסמו' לשבת בין לפניו בין לאחריו

יכול לערב ליום ראשון למזרח והשני למערב וכלבד שיניח העירובי לסוף אלף לכאן ולסוף אלף
לכאן או פחות כדי שיוכל לילך ביום ראשון על מקום העירוב של יום השני שאם לא כן אי העירוב
של יום השני כלום דבעינן סעודה הראויה לו מכבוד יום ואם עירב הראשון בגלוי שהחשי במקום
שרצה לקנות שבתה יעשה גם כן בשני יחשיך שם ולא יאמר כלום שאסור לעשות שום הכנה מ"ט
לשבת או משבת ל"ט אפי' בדיבור וכ"ש שלא יוכל לערב בפת שלא עירב בו כבר ביום הראשון בפני
שוחה צריך לקרות עליו שם עירוב ונמצא בכין מ"ט לחכירו. אבל אם עירב בראשון בפחו יכול
לערב בשני באותו פת עצמו שאין צריך לומר כלום שכבר קרא עליו שם עירוב ואם כן אינו בכין
כל' דסוף בין השמשות שהו' תחלת היום קונה עירוב והיום שמערב לו קונה עירו לעצמו בתחלתו
ואם עירב לשני הימים לרוח אחת צריך שיהא העירוב קיים בין השמשות של יום השני שאם אינו
קיים אין כאן עירוב ליום השני וכן הדין בכל שני ימים טובים חוץ משני ימים טובים של
ז"ה שהן קרושה אחת ואין מערבין עליהם שני עירובין ז"ה הכפורים הרי הוא
בשבת בין לענין עירובי חצרות בין לענין עירובי תחומין ו"ט נוהג בו
עירובי תחומין אבל לא עירובי חצרות ת"ז

הלכות ראש חדש

גרסינן בפרק אין מערבין ז"ה אינו אסור
בעשיית מלאכה ואיתא נמי בפ"ק
דמועד קטן ז"ה יביח שיש בו קרבן מוסף ומות'
בעשיית מלאכה והא דאיתא במגילה ושאינו בו
ביש' מלאכה לעם כגון ז"ה וחול של מועד אלמ'
שאסור בעשיית מלאכה דקאמר בפני שאין בו
ביש' מלאכה אם ישוהו בכית הבנסת תקנו ל'
לחוסף אחת ולקריות ארבע בתורה הוהא לנשי'
קאמר בפני שהנשים בטלות בו במלאכה והכי
נמי איתא בירושלמי הני נשים דנהיגי דלא ל'
למענד עכידת' בריש ירחא מנהגא ואיתא בפ'
מ"ד מפרקי דר' אליעזר לפי שלא רצו נשי' ליתן
נזמדים לבעליה' במעשה העגל. לכך נתן להם
דקבה שכן שיהו משמרות ז"ה יותר מהאנשים
ושמעתי מאחי דר' יהוד' טעם לדבר לפי שהמוע'
נתקנו כנגד אבות פסח כנג' אברהם דכתי' לושי
ועשי עוגות ופסח היה שכוות כנגד יצחק
שתקיעת שופר של מתן תורה והיה בשופ' מאיל

של יצחק סוכות כנגד יעקב דכתיב ולמקנה
עשה סכות ו"ב ראשי חדשי השנה שנים הם ו
נקראים מועדים כנגד י"ב שבט' וכשחטאו בעגל
נטלו מהם ונתנו לנשותיה' לזכ' שלא היו באותו
חטא ת"ז
ואסור בחענית דתנן אין גוזרין תענית
על הצבור בראשי חדשים חנוכה
ופורים ואם התחילו שגזרו להתענות כך וכך
ימים והתחילו בהם קודם ז"ה אפי' יום אחד אין
מפסיקי ובתענים ומשלימין יחיד שקבל עליו
תענית כך וכך ימי' ופגע בו ז"ה נדרו בטל וצריך
התרת חכם ופתח לו בחרט' שיאמר לו לו נתת
אל לכך ז"ה לא היית נודר ובתכ' ה"מין ודחקא
דאפקיה בלשון הרי עלי שהוא לשון נדר אבל
אפקיה בלשון קבלת תענית בעלמ' אינו חבור
בשאר נדר ואפי' החר אינו צריך גרסי' בירושל'
בכל מתענק חוץ משבשות וימים טובים ו
וראשי חדשים וחול של מועד ת"ז

ומצוה להרבות בסעודות ראש חדש ד
 דגרסינן במגילה באלו אמרו מ
 מקדימין וכו' אבל סעודת פורים וסעודת ראש
 חדש אלמא דמצוה הוא דחשיב ליה בהדיה ס
 סעודת פורים ואתקש נמי למועד דבתי' וביום
 שמחתכם ובמועדיכם וכראשי חדשיכם וכתוב
 גבי דוד כי זבח משפחה לגו וז"ח היה דבתי' זיה
 נכחרת ההדש וא"ת נמי בפסיקת כל מונותיו
 של אדם קצוב לו מראש השנ' ועד ראש השנה
 חזן ממה שמוציא בשבתות וי"ט וז"ח וחולו של
 מועד ומה שהתנוק' מוליכין לבית רבן אם מ
 מוסף מוסיפים לו ואם פחת פוחתין לו תב
ואסור בהספד דתנן נשים במוע' מענו
 פי' שכולן אימרות כאתת אבל לא
 מטפחות להבות כף אל כף בראש חדש חנוכה
 ופורים מענות ומטפחות אבל לא מקוננות ש
 שתהא אחת אומרת והאחרות עונות אחריה ו
 ואחר שנקבר הבת לא מענות ולא כטפחו' ועל
 צידוק הדין אם יש לאמרו ב"ח חנוכה ופורים
 נחלק בו חכמי גרמיזא אומר אותו דרך הילוך
 וחכמי בנגצא אין אומרים אותו אלא על אדם נ
 גדול וכן השיב רבינו משול' בר' משה שנינו אין
 מניחין המטה ברחוב שלא להרגיל ההספד ומתו
 צידוק הדין ורגילו בהספד וכחן שאין אומרים
 צידוק הדין אין אומרים ק
 קדיש ואי לאדם גדול שבספידין ב"ח ובחול ה
 המועד שיאמרו עליו צידוק הדין וקדיש והר"ן
 גיאת כתב נהגו במו' זקני הראשונים שלא ל
 לומר צידוק הדין אהר הבת בראש חדש חנוכ'
 ופורים דלא עדיף צידוק הדין דהדיש מצידוק
 הדין דמשה רבינו דבסלקי ליה בשבת שחל ל
 להיות במועד וז"ח חנוכה ופורים שחלו להיות
 בשבת דהללו ימי שמחה בנייהו דבתיב וביום
 שמחתכם ובמועדיכם וכראשי חדשיכם וככל
 אחד ביום אומרים הלל זה היום עשה ה' נגילה

ונשמחה בו ותלמיד י' ושי' כתבו בשמו שאומל'
 צידוק הדין וקדיש אפי' בחולו של מועד תבא
ונהגין כאשכנזי שאמרי' פרשת ובראשי
 חדשיכם שחרית אחר פרשת ה
 חתמיד ובספרד אין נוהגין לאוברה תבא
גרסינן בפרק במה מרליקין ימים שיש ב
 בחם קרבן מוס' כגון ראש חדש
 וחולו של מועד ערבית שחרית ומנח' מתפללי'
 י"ח ברכות ואומר בעין המאורע בעבודת פי' א
 אומר יעלה ויבא ברצה ואם לא אמר מחזירין א
 אותו ואם נזכר קודם שיסיים כל זמן שאינו מ
 מתחיל מודים אומרו במקום שנזכר ואם לא נ
 נזכר עד לאחר שהתחיל מודים או אפילו נזכר
 בשים שלום חוזר לתחלת רצה וסיים חוזר ל
 לראש ואסיקנא שלעולם חוזר לראש אלא אם
 כן לא עקר רגליו וגם רגיל לומר תחנונים אחר
 תפילתו שאז חוזר לרצה אבל אם עקר רגליו
 אע"פ שרגיל לומר תחנונים או אינו רגיל לומר
 תחנונים אע"פ שלא עקר רגליו חוזר לראש ו
 ודב עמר' תלה אותו בעקר רגליו שבת לא עקר
 אע"פ שאינו רגיל לומר תחנונים חוזר לעבודה עק'
 רגליו אע"פ שרגיל לומר תחנונים חוזר לראש
 וא"א ז"ל לא כתב כן ולמעלה בברכת אתה ח
 חונן כתבתי אפי' יכול לחזור בדבר שאין צריך
 לחזור והא דמחזירין על שבת הוצרכו ז"ח ד
 דוקא שחרית ומוסף ומנחה אבל שכח ולא ח
 הזכיר בערבית אין מחזירין אותו לא שנא ז"ח ו
 יום אחד או אם הוא שני ימים וכשם שיחיד ה
 חוזר שליח' צבור נמי חוזר אם טעה חוץ מ
 משחרית דתניא טעה ולא הזכיר ר"ח שחרית א
 אין מחזירין אותו מפני שתפל' המוסף לפניו ו
 ואמר ר' יוחנן בצבור שנו פירש רב אלפס מפני
 טורח צבור הקלו בו לסמוך על תפילת מוסף
 כיון שזיא מיד אחר זאת ורשי' פי' בצבור שנוס
 מי שמחפלל בצבור אפי' יחיד אין צריך לחזור
 בפני ששומע אותו משליח צבור ואין הלשון מ

מסמע כן שדרי תלה אותו מפני שתפיל המום
פניו ולא קאמר מפני שסומע מש"ע כתב ר"י
שאם שבת ולא התפלל יעלה ויבא במנחה ש
שאין לו להתפלל במצאי ראש חדש ערבית
שתיים בין שכבר התפלל י"ח במנחה ולא דמי
להא דאמר טעה ולא התפלל י"ח במנחה בשב"י
מתפלל במצאי שבת שתיים של חול דשאני ה
התם דאף בשבת וזה ראוי להתפלל י"ח אלא ש
סולקים מפני טווח שבת הילכ' כשלא התפל'
במנח' יצא ב"ח שמתפלל במצאי שבת דאינו
נמי שייכי לשבת וחכמי פרוכניצא כתבו כיון ש
שלא יצא ידי חובתו במה שהתפלל הוה ליה כ
כאלו לא התפלל וצריך להתפלל שתיים בערב
אע"פ שאינו מזכיר בו של י"ח וא"א ז"ל כתב הד"ק
מברע לבן היה אוכר דר יונה שהגכון לצאת
ידי ספק שיתפלל אותה לערב בתורת נדבה ו
ואין צריך לחדש בה דבר דכיון שמתפלל אות'
מספק אין לך חידוש גדול מזה וקורין ההלל ו
ורבו בו הדעות ויש אומ' שיחיד אין אומר אותו ב
כלל בראש חדש אבל צבור אומ' אותו ומברכין
לפניו ולאחריו ויש אומר שאין חילוק בין יחיד
בעבור ושניהם אומרים אותו בלא ברכה ור"ת
כתב דלא שנא יחיד ולא שנא צבור אומר אותו
ומברכין עליו אפי' כל יחיד ויחיד ולזה הסכים
א"א הד"ש ז"ל ומברכין לקר' את ההל' וחותרמין
בזהל"ך ובן כתב דב עמר' וקורין אותו בדילוג
שבתחילין ההללה וקורין אותו עד חלמיש ל'
למענינו מים ומרלגין לא לבנו ומתחילי' זכרנו
וקורין עד ואנחנו נברך יה ומרלגין אהבתי כי
שמע ה' ערבל האדם כוזב ומתחילין מה א
אשיב עד הודו וכל הצבור קורין ביחד וקורא
ש"ע לבדו הודו ודקהל עונין אחריו הודו ו
ובן וקורא פסוק יג ודקהל עונין אחריו הודו
ואמר נא בית אדר' ו' ועונין ודקהל אחריו הודו
ובן יאמרו נא ידא' ו' ועונין ודקהל אחריו הודו

כן כאנא' ה' השיעה נא ו בא אה' הצליחה נא ו
בספרד פושטין פסוק ברוך הבא ופסוק אלה
וואר לנו וכופלין אלי אתה ואוד' וחודו ובאשכנז
כופלין הכל וכן עיקר ועוד יש מנהגי' שמשתני'
בהרבה מקומות בקריאתו ועיקר קריאתו תלוי'
במנהג היות כד' כל מקום ומקום לפי מנהגו ו
וכיון שאין גומרים אותו ואין קורין אותו אלא ב
בדילוג אינו חמור לענין הפסקה כק"ש אלא א
אף באמצע שואל בשלום אדם נכבד שצריך
לנהוג בו בכבוד ומשיב שלום לכל אדם אבל ב
בענין אחר אין לו להפסיק ואם הפסיק ושהה
בו אפילו שהיה כדי לגמור כולה אין צריך ל'
לחזור לראש חכג
דאומר ש"ע קדיש תתקבל ומוציא ספר
תורה וקורא ד' אין פותחין בהם
ואין מוסיפין עליה ואין בפטדין כנכ' ובקריאת
הפרשה הלכתא כרב דאמר דולג פי' כהן קורא
ג' פסוקים שהם זירבר צו ואמרת להם ולי' ח
חוזר וקור' ואמרת וזה פי' דולג שדולג לאחריו
וקורא את הבכש אחד ועשרי' האפה וישראל
קורא עולת תמיד עד וכראשי חרשיבם ודביעי
קורא וכראשי חרשיבם ואומר קדיש אשרי ו
זבא לציון וסדר קדושה ואין אומר יענך ה' ב
ביום צרה ומחזיר כפר תורה למקומה ועומדין
להתפלל תפלת מוסף אבות וגבורות וקדושת
השם וג' אחרונות ושל ראש חדש באמצע ר'
ראשי חרשים לעמך נתת וכו' וחותם בא' כקד'
ישראל וראשי חרשי' זמן כפר וכו' ששעיר דח'
מכפר על שומאת המקדש קרשיו ונאמר בו ו
ואותה נתן לכם לשאת את עון הערה ומחזיר
ש"ע התפילה ואמר קדיש ונחזנין בספרד לומ'
מזמור כרבי נפשי לפי שיש בו עש' ירח למעודי'
תכר מזכירין יעלה ויכו' בכרב המזון
ואם לא אמר אין מחזירין אותו
ולמעל' בכרכת ממזון כתבתי מה דינו אם נזכ'

קודם שפתח בכרכת הטוב והבטיב תכה
ראש חדש שחל להיות כשבת ערבית ש
 שחרי ומנחה מתפלל שבע ואומר
 יעלה ויבן בעבוד ואינו מוכי של שבת ביעלה
 ויבוא שכבר הזכירו ברביעית ומוציאין ב' ס
 ספרים וקורין באחד שבעה מסדר היו ובשניה
 קורא בפטיר וביום השבת עד סוף הפדשה ו
 ומפטיר השמים כסא ואפי' דח אלול שחל ל
 להיות בשבת מפטירין השמים כסא ולא עניי
 סוערה ואין מוכי'רין של דח בהפטרה ודרי' ב
 כתב שצריך להזכיר של דח לומר את יום ה
 המנו' הזה ואת יום ראש החדש הזה אלא שאין
 חותם בשל דח ולא נהגו כן ודח שחל להיות ב
 באחד בשבת מפטירין בשבת שלפניו ויאבר
 לו יהונתן מחר חרש מוסף של שבת וראש ח
 חדש אום אבות וגבורות וקדושה השם וכולל
 ברביעית של שבת ושל ראש חרש באחד א
 אתה יצרת וכו' וחותם בא' מקדש השב' וישר'
 וראשי חדשי' תכו

ברכת הלבנה אמר ר' יהודה הרוואה לבנ'
 בחידושה אומר בא' אב' אשר
 במאמרו ברא שחקים וברוח פיו כל צבאם ח
 חוק חמן נתן להם שלא שנו את תפקיד' שטי'
 ושמים לעשות רצון קוניהם פועל אמת ש
 שפעולתו אמת ללבנה אמר שתתחדש עטרת
 חפארת לעמוס' בטן שאף הם עתיד' להתחד'
 כמותה ולפאר ליוצרים על שם כבוד מלכותו
 באי מחדש חדשים פי' פועל אמת הקב' ש
 שפעולתו אמת שברין מיעט הלבנ' ויש' גורסין
 פועלי אמת ופעולתם אמת וחזר על צבא ה
 השמים שפעולתם אמת ואף בשנין סדרן אמ'
 ד' יוחנן עד בתי מברכין על חרש עד שתמל'
 פנימת ואבל טבאן ואילך כבר הוא יסן ואינו ר
 ראוי לברך על חידושו וככה פיר' ש מתי ת
 תתכלא פגישתו רב יהודה אומר עד שבעה ש

שנתמלאת הפגימה והיא כחצי עגול' ונדרדע
 אמרי עד י' ולא י' בכלל שנעשה כולו שלם ו
 והלכתא כנדרדעי וחגי י' משעת המולד מנין
 אותם ולא מיום קביעות החדש תנא דכיר' י
 ישמעאל אלו לא זכו ישראל אלא להקבי' פני
 אביהם שבשמים פעם אחת בכל חרש דיים אמ'
 אביי דילכך מברכין מעומד מלמ' רב אשימ
 מכתפי להו ומברכים פי' דרך חשיבות להקבי'
 פני שכינה דרך כבוד גרסינן בבסכת סופרי'
 אין בברכין על הירח אלא כמוצאי שבת כשה'
 מבושם ובגדיו נאים ותולה עיניו כנגדה ומישר
 רגליו ומכרך ואם ג' פעמים סימן טוב תהיה ל
 לכל ישראל ברוך בוראך ברוך יוצרך ברוך
 מקדשך ורוקד ג' פעמים כנגדה ואומר בכל פע'
 בשם שאני רוקד כנגדך ואני יכול ליגע כך
 כך אם ירקדו אחרים כנגדי להזיקני לא יגעו
 בי ואומר תפול עליהם אימתה ופחד בידול'
 זרועך ידמו כאנן ולמפרע כאבן ידמו זרועך
 כגדול ופחד אימתה עליהם תפול ואומר כן ג'
 פעמים שלום עליך ואלך לכיתו בלב טוב וש
 אומרים בזה הכדר ברוך יוצרך ברוך עושך
 ברו' קונ' ברו' בורא וסימן יעקב וה' רמו לו' תנו
הגבי כותב מעט כללים לסצוא מולד ה
 הלבנה חרשה של לבנה כ'ט ימים
 יב שעות תשצג חלקים שתתרחפה' בשעה ו
 ואלו לא היה אלא כח ימים היה כל מולדות ב
 בנקוד' אחת שהן בלין ז' חזו'רין לעולם ל
 לתחלת הנקודה ומפני שהוא כ'ט יב תשצג
 נכשך כל מולד אחר חברו איב תשצג לכן ה
 היודע מולד חרש אחד ורוצה לידע מולד של
 חרש של אחרי' ויתן עליו איב תשצג ובמקום ש
 שיכלה חשבונו שם הוא המולד וכיון שיתרון
 חרש אחד על השביעית איב תשצג אם כן ל
 לשנה פשוטה שהיא יב חדשים יתרונה שנים
 יב' עמי' איב תשצג שהוא דח תתעו' למולדת

וְגַדְשֵׁי יִתְרוֹנָהּ הִבָּא תִּקְפֹּשׁ וּמִי שִׁיּוּדָהּ
 מִלֵּד רֹאשׁ הַשָּׁנָה וּרְצָה לִידַע מִלֵּד הַשָּׁנָה שֶׁ
 שָׁלַח הָאֵל לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ שֶׁמֶלֶךְ פְּשׁוּטָה יֵתֵן עַל
 הַמִּלֵּד שֶׁלֹּא יִרְחַק מִלֵּד וְאֵם וְהָאֵם מְעֻבֶּרֶת יֵתֵן
 עָלֶיהָ הִבָּא תִּקְפֹּשׁ וְיֵצֵא לֹא מִלֵּד שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה
 לְאַחֲרִידָה וְיֵפֶן שְׁנִים שְׂיָב מִהֶם פְּשׁוּטוֹת וְהָ
 מְעֻבֶּרֶת שֶׁחֵן שְׁלִישִׁית וְשִׁשִּׁית וְשִׁמְנִית וּשְׁנָת
 יֵאָוֶדֶר וְיֵשֶׁנְקָרָאִים מַחְזֹר הַלֵּכֵן וּכְשִׁיתִקְבֹּץ
 מִתְּרֵם שְׂדוּא יֵב פְּעֻמִּים דָּרָךְ תִּתְּעוֹחַ פְּעֻמִּים
 וְהִבָּא תִּקְפֹּשׁ יַעֲלֶה בִּיּוֹתָק צֶה לִפְנֵי הַדָּע מִלֵּד
 שֶׁל זֶה שֶׁל רֹאשׁ הַמַּחְזֹר וּרְצָה לִידַע שֶׁל רֹאשׁ
 הַמַּחְזֹר שֶׁל אַחֲרָיו יֵתֵן עָלֶיהָ בִּיּוֹתָק צֶה וּבִמְקוֹ
 שִׁיכֻלָּה חֲסֻבּוֹנָהּ הִיא מִלֵּד רֹאשׁ מַחְזֹר הַשָּׁנָה
 וְאֵם אֵינוֹ יוֹדַע לֹא מִלֵּד שֶׁל הַמַּחְזֹר וְלֹא שֶׁל
 הַשָּׁנָה וְלֹא שֶׁל הַחֹדֶשׁ וּמִבְּקֵשׁ לִידַע הַמִּלֵּד יִצְרָף
 הַשָּׁנִים שֶׁעָבְרוּ מִבְּרִיאַת עוֹלָם וְיַעֲשֶׂה מִהֶם מַ
 מַּחְזֵרִים שֶׁל יֵשֶׁנְשִׁים וְיִחְשׁוּב לְכָל אֶחָד מִהֶם
 בִּיּוֹתָקָהּ וְבִה שִׁיעֲלָה לֹא מִן הַחֲלָקִים שִׁיִּקְבֹּץ
 כְּשִׁיעֲלָה לְתַתְּרָף יַעֲשֶׂה מִהֶם שְׁעָה וְיִצְרָפֵן עִם
 הַשְּׁעוֹת וְכִּי שִׁיתִקְבֹּץ לֹא מִן הַשְּׁעוֹת כְּשִׁיעֲלָה
 לִכְדֵּי יַעֲשֶׂה מִהֶם יוֹם וְיִצְרָפוּ עִם הַיָּמִים וְיִסִּיד
 הַשְּׁבִיעִיּוֹת וְכִּי שִׁיתֵּר לֹא יֵתֵן עַל הַחֹדֶשׁ פִּי לִיל
 שְׁנֵי הַשְּׁעוֹת וְדֹ חֲלָקִים שֶׁכֵּךְ הִיא מִלֵּד וְרֹאשׁוֹן
 וּבִמְקוֹם שִׁיכֻלָּה חֲסֻבּוֹנָהּ שֶׁהִיא מִלֵּד שֶׁל רֹאשׁ
 הַמַּחְזֹר וְכִּי שֶׁנִּשְׁאָר מִן הַשָּׁנִים שֶׁלֹּא הִגִּיעוּ לְכָל
 יֵשֶׁנְחֻשׁוֹב לְכָל פְּשׁוּטָה מִכְּבִּנָּה דָּרָךְ תִּתְּעוֹחַ וְלִמְעוֹבֵר
 הִבָּא תִּקְפֹּשׁ וְיִצְרָפֵם וְיִתְּנֵם עַל הַמִּלֵּד שֶׁל רֹאשׁ
 הַמַּחְזֹר וּבִמְקוֹם שִׁיכֻלָּה חֲסֻבּוֹנָהּ הִיא מִלֵּד זֶה
 וְכִּי שֶׁנִּשְׁאָר מִן הַחֲדָשִׁים שֶׁלֹּא עָלוּ לְכָלל שְׁנָה
 יִחְשׁוּב לְכָל אֵיב תִּשְׁעֵן וְיִצְרָפֵם וְיִתְּנֵם עַל
 מִלֵּד זֶה וּבִמְקוֹם שִׁיכֻלָּה חֲסֻבּוֹנָהּ הִיא הַמִּלֵּד
 אֲשֶׁר הִיא מִבְּקֵשׁ אִם יִרְצֶה יִצְרָף חֲסֻבּוֹן הַ
 דְּמוֹתֶרֶת מִבִּיּוֹתָקָהּ עִם מוֹתְרֵי הַשָּׁנִים שֶׁלֹּא
 הִגִּיעוּ לְכָל מַחְזֹר וְעִם מוֹתְרֵי הַחֲדָשִׁים שֶׁלֹּא
 הִגִּיעוּ לְכָל שְׁנָה וְאַחַר שִׁיִּצְרָפוּ וְכִּי יִתְּבַדֵּה עַל

בהודיע המלך אשר הוא מבקש ויחזק
שחרש' של לבנה כ"ט יב' תש"צ אצ"ש לקבוע
רוח בשעת המלך שא"צ אשר לקבועו בחצי
היום שיהיה במקצת מחרש' שעבר ומקצתו מ'
מחרש' הבא לפיכך עושין החדשים אחד מלא
משלשים יום א' עפי' שחרשה של לבנה פחות
מזה שעות ואחד מכ"ט יום א' עפי' שחרש של
לבנה יותר מזה שעות ואילו לא היה חדרשה של
לבנה אלא כ"ט יום וחצי היו' כל החדשים אחד
מלא ואחד חסר ו' מלאים לשנה זו' חסרים א'
מפני החלקים שיש בכל חרש וחדש יותר על
חצי יום יתקבץ מהם שעות וימים עד שיש ב'
במקצת השנים חרש' מלאים יתירי' על החסרי'
ובמקצתם חסרים יתר' על המלאי' ויו' שלשים
עושין אותו לעולם ראש חרש' ואם היה חרש'
שעבר חסר יהיה יום שלשים מחרש' הבא ואם
היה חרש' שעבר מלא יהיה יום ל' ראש חרש'
הואיל ומקצתו רח' ויהיה תשלום חרש' המלא
שעבר יהיה יום ל"א מחרש' הבא וממנו יהיה
המנין והוא יום הקביעה לפיכך עושין רח' אחד
יום אחד והשני ב' ימים וכותבין ביום הראשון
בשטרות ביום ראש וחרש' אע"פ שהוא תשלום
חרש' שעבר ויש מרדקים לכתוב ביום ראש
חרש' שהוא יום ל' לחרש' שעבר תבוא
זוה' סדר החדשים תשרי לעולם מלא ושבת
לעולם חסר ומשבת ואילך אחד מלא
ואחד חסר על הסדר כיצד טבת חסר שבט
מלא אדר חסר ניסן מלא אייר חסר סיון מלא
תמוז חסר אב מלא אלול חסר ובשנה המעובר'
אדר הראשון מלא והשני חסר וכותבי' בשטרות
באדר הראשון אדר סתם וכשני כותבין אדר
השני ומרחשון וכסליו פעמים שניהם מלאים
ופעמים שניהם חסרים ופעמים מרחשון
חסר וכסליו מלא וכשידעו שניהם מלאים נ'
נקראת השנה מלאה יד א

ובשנה שניהם חסרים נקראת חסרה ובשנה
 אחד מלא ואחד חסר נקראת בסדרה וס' לידע
 אחת חדש חסר ואחת חדש מלא כל דסמך ל
 למלא חסר ניסן מלך שבח חסר כיון מלך
 שבו חג שבועות אב מלך שבו חג שבועות
 לקרבן תשרי כלך שבו הבועדות שבט מלך
 ראש השנה לאילנות וקביעות השנה אם היא
 שלמה או חסרה או בסדרן תלוי ביום קביעות
 ראש השנה על כן אפרש תחלה הימים שראויין
 לקבוע בהן ראש השנה אין קובעין ראש השנה
 לא ביום א' ולא ביום ד' ולא ביום ו' וס' לא א' ד'
 ראש ואם חל מולד תשרי באחד מאלו הימים
 דוחין דקביעות ליום של אחריו ואפילו אם חל
 בכג"ז שראוי לקבוע בהם אם המולד בחצי היום
 וכחצי היום ומעלה נקרא מולד זקן וא' קובעין
 ראש השנה ליום המולד ונדחה ליום שלאחריו
 אבל היה המולד פחות מחצי היום אפ' דנע אח'
 קובעין אותו ביום אם הוא ביום שראוי לקבוע
 בו ואם היה מולד זקן ביום שלפני א' ד' ששנו
 ראוי לקבוע לא בו ולא ביום שלאחריו כגון
 שהיה מולד זקן בשבת נדחה עד יום של אחריו
 שהוא יום כ' והוא יום ג' למולד וכן כל כיוצא בזה
 ויש עוד מולד שדוחה קביעות ראש השנה
 ביום הולדו והוא שנולד בליל ג' ט' שע"ד חלקי
 בשעה העשירית וכמנו למעלה והשנה פשוטה
 אז הוא נדחה ביום הולדו וזמנים שלאחריו לפני
 א' ד' ונקבע ביום ה' אבל אם היה חלק אח' פחות
 כ"ד או שהשנה מעוברת אז נקבע ביום הולדו
 ועוד יש אחר שדוחין הקביעות ביום הולדו והוא
 שנולד ביום כ' ג' שעות תמפט' חלקים בשעה
 הרביעית וממנו ומעלה נהא שתהיה השנה
 שלאחר העיבור מיד ששנה שלפניה היתה מ
 מעוברת אז אינו נקבע ביום המולד נדחה עד
 ליום שלאחריו אבל אם היה פחות מזה אפילו
 חלק אחד או שאינו שנה שביד לאחר העיבור

אז נקבע ביומו ועל כן הרוצה לידע קביעות
 ראש השנה יחשוב מולד תשרי באיזה יום ובאיזה
 שעה ובאיזה חלק יבא וזמן שיחל בו המולד הוא
 יום הקביעות ואלא שימנענו אחד מהדברים
 שדוחין ראש השנה לא יהיה בא' ד' ולא יהיה מולד זקן
 בגמ' בשנה פשוטה ולא בט' ד' תקפט' של אחר
 העיבור וכיון שידע קביעות ראש השנה ורוצה
 לידע קביעות חדשים אם שנה זו שלמה או חסרה
 או בסדרה יחשוב באיזה יום יקבע ראש השנה
 של אחר זו ויחשוב מנין הימים שביניהם חוץ
 מיום הקביעות של שנה זו ושל שנה הבאה אם
 יש ביניהם ד' ימים והיה ברחשון וכסליו שלבים
 ואם הם ג' יהיו בסדרן מרחשון חסר וכסלו כלא
 ואם הם ב' יהיו חסרים כ' דא בשותיה השנה
 שרוצ' לידע סידור חדשים פשוטה אבל אם היא
 מעוברת אז אם יש בין הקביעות ז' ימים היא ש
 שלמה ואם הם ו' הם כגדרן ואם הם ה' היא
 חסרה כיצד הרי שרוצ' לידע סידור חדשי שנה
 זו ויהיה ראש השנה ביום ה' והוא פשוטה ושל
 אחריה ביום כ' נמצא שיש ביניהם ג' הרי ידענו
 שהוא בסדרה ואם ראש השנה של אחריה בנ'
 היא שלכה שיש ביניהם ד' ימים ואם זה בשנה
 זו בשבת ובשנה של אחריה ביום ג' הרי חסרה
 שאין ביניהם אלא ב' ימים ועל דרך זו לשננהם
 מעוברת בתוספת שני ימים כאשר ביארנו וכדי
 שלא יצטרך אדם לחשוב כמה יש בין קביעות
 זהו לשנה אחרת אכתוב כללים לידע בהם
 קביעות החדשי בלא חשבון שנה שעיבור לפנייה
 ולאחריה והיא שנת א' יב טו כלל שלה אט"ד
 כ"ט בטו תקפ"ט ג"כ גמ"ד ה"ב הט"ד ה"ש ח"ח
 ז"ח ז"ח ב"ח ז"ח ב"ח ח"ח פירושו כולד של ז"ח
 שנולד באט"ד וכמנו עד כטו"ת קפט' יהיה זה
 ביום כ' והשנה שלם והנולד בכטו"ת קפט' וכמנו
 עד גמ"ד יהיה זה ביום ג' והשנה בסדרן והנולד
 בגמ"ד וכמנו עד הט"ד יהיה זה ביום ה' והשנה

בסדרה והגולד כהש"ד וממנו עד ה"ח יהיה זה
ביום ה' והשנה שלמה והגולד כה"ח וממנו עד
ז"ח יהיה זה פסח ו' והשנה חסר והגולד כז"ח
ובמנו עד ז"ח יהיה זה חסר והשנה חסרה
והגולד כז"ח וממנו עד א"ח יהיה זה חסר
והשנה חסרה ובש"ש שיעבו לאחריה ולא לפניה
והיא שנת כה"י י"ג י"ו כלל שלה אשור כ"ש כ"ח
ג' גט"ד ה"ב חמ"ד ה"ש ה"ח ז"ח וט"ר ז"ש ז"ח כ"ח
וה"י כמו שכתבתי בכלל הראשון מתחלת הסי'
עד סימן שלאחריו סימן השנה כמו שכתב העלו
ובשנה שעיבנה לפניה ולאחריה והיא שנת ז"ח
כלל שלה אשור כ"ש בש"ת תקפ"ש ג' גט"ד ה"ב
הש"ד ה"ש ה"ח ז"ח וט"ר ז"ש ז"ח כ"ח ובשנה
מעוברת שהיא שנת ג"ח י"א י"ד י"ז כלל שלה
א"ך תצ"א כ"ש כ"ח ג' ג"ח ה"ח ד"א תרצה ה"ש
ה"ח ז"ח ו"ך ב"ח תצ"א ז"ש ז"ח כ"ח ו"ש ע"כ ל"י
בסידור השנים שנה שראש השנה ביום ב' או
ביום ג' תהיה לעולם בסדרה בין פשוטה בין
מעוברת ואם יהיה ב' או כה' אם היא פשוטה אי
איפשר שיהו חדשיה חסרים ואם היא מעוברת אי
איפשר שיהו בסדרן אלו הימים שאין ראוי לקבוע
בהן המועדין לא א"ו ראש השנה ולא ג' או צום
כיפור ולא ז"ב פורים ולא ב"ו פסח ולא גה"ז
עצרת וחושענא רבה לא ג' חנוכה ולא אגו' צום
אסתר ולא ב"ו צו' תמח ואב לעולם ב"ו שיהיה
פורים יהיה ל"ג לעומר וסימן פ"ג וביום שיהיה
חנוכה יהיה עצרת ואלו הימים שהקבע בהם
ראשי חודשים ולא בזולתן ניסן אגה"ז אייר ברה"ז
סיון אב"ו תמוז אג"ו אב ברו"ז אלול אב"ו
תשרי בנה"ז מרחשון ברו"ז כסליו א' בנדר"ז שבט
בנדר"ז שבט בנדר"ז אדר הראשון ושני זכ"ו
סימן לקביעות המועדים א"ת ב"ש ג' ד"ק ה"ץ
ו' פ"י בהם א' של פסח יהיה לעולם ט' באב וסי'
על מצות ומרורים יאכלוהו ביום שני שבועות
ג"ס ג' ב' ו' ביום ד' בו קריאת התורה פירש

שמחה תורה ביום ה' בו צום כפור ביום ו' פורי'
שעבר לעולם קורין צו את אהרן קודם פסח
בפשוטה ובמעוברת מצורע חוץ מבז"ח מעוברת
שקורין אחרי קודם הפסח ולעולם פרש' וידבר
שהוא תהיה ספר קודם עצרת ט' באב קודם
התחלת חנוכה ואתם נצבים קודם זה ולכן כשהיה ביום
כ"ג שיש ב' שבתות בין זה לסוכות צריכים ל'
לחלק נצבים וילך כדי שיקראו וילך בין זה
לצום כפור והאזינו בין צום כפור לסוכות וסימן
כ"ג המלך פת וילך אבל כשראש השב' ביום ה"ז
אז אין בין זה לסוכות אלא שבת אחת קורין בה
האזינו אז וילך עם נצבים קוד' ראש השנ' וסימן
לפשוטה פקדו ופסחו ולמעוברת סגרו ופסחו
מנו ועצורו צומו וצלו קימו ותקעו פרש' האזינו
בחלקין פרשיותיה בדרך שהיו מחלקים אותה
במקדש שהיו קורין השירה פעם אחת לששת
ימי השבוע' וכתב רב פלטי גאון סימן ה"ז לך
פ' האזינו עד זכור ומזכ"ו עד ירכיבו ומירכביו
עד ויראה' ומיראה' ה' עד לו חכמו ומלו חכמו
עד כי אשא אל שמים וכבי אשא אל שמים עד
סוף השירה וכבי' הכנס' קורא השביעי עד סוף
הסדר קללות שבתורת כהנים אין מפסיקין בהן
אלא אחד קורא כולם חילכך מתחילין בפסוק
שלפניהם ומסיימ' בפסוק שלאחריהם אבל
קללות שבמשנה תורה יכולין להפסיק בהן ח'
פסוק' אחרוני' שבתורה אין מפסיקין בהם אלא
יחיד קורא כולם בפסיק מבראש' עד י"ז בתמוז
מפסידין בענין הפרשיות דומה בדומה ומסם
ואילך לפי הזמן ולפי המאורע תלת' דפורענות
ושב דנחמתא ותרתי תיובת' תלת' דפורענותא
דש"ח דברי ירמיה' לפרשת פנחס שמעו דבר
ה' לראשי המשות חזון ל"א הדברי' בשב' שלפני
ט' באב שב דנחמתא נו"ע אוקש נחמו לנאתחנן
ותאמר ציון לעקב עניה סעצרה לראה אנכי
לשופט' רג' עקר לבי תצא קומי אורי לבי יד

תבא שוש אשיש לאתם נצבים וכשחל דחבבנ
 שיוולך בין ראש השנה לצום כפור מפטירין
 דרשר בין ראש השנה ליה ובין צום בפור לסוכה
 שוכה לראש השנה כשראש השנה כהן שהאוינו
 קודם צום כפור מפטירין כן שוכה וכן צום
 רשוד בכהג מפטירין בין דה ליה שוכה וכן צום
 כפור לסוכות וידבר דוד וסימן הפסקת מוכח
 כמנהג הראשון דקאמ' תרתי דתיוכתא חשבון
 התקופות שנת התמה הוא שס"ה ימים ורביע
 יום והעושה מהם מחזורים של י"ט שנים יעלה
 בידו למחזור מותר על חשבון הלכנה שעה
 אחת ותפ"ה חלקים שקודמת חמה ללבנ' והלכך
 הרוצה לידע חשבון התקופות יעשה מהשנים
 שעברו מבריאת עולם מחזורים של י"ט שני
 וחשוב לכל מחזור שעה ותפ"ה ויצרף מה ש
 שיעלה בידו מכולם ואם ירצה לדעת תקופת
 ניסן של ראש המחזור וסיר מחשבונו ז"ט תרמב
 פיר' ימים ש' שעות תרמב חלקים ומה שיותר
 בידו יתן על מולד ניסן ובמקו' שיכלה חשבונו
 שם היא התקופה ואם ירצה לדעת תקופ' תשרי
 של ראש המחזור וסיר מחשבונו י"ב ב"ד פ"י"ב
 ימים כ' שעות ו"ד חלקים ומה שיותר בידו יתן
 על מולד תשרי ובמקום שיכלה חשבונו שם
 היא התקופה ואם ירצה לידע התקופה של השנ'
 שעומד בה שהיא כך וכך במחזור יקח לכל
 מחזורי השלמים שעה ותפ"ה לכל מחזור ולשנים
 הגמורות שנכנסו במחזור י' כ"א ו"ד לכל שנה
 ויקבץ הכל ויסיד מהם ז"ט תרמב ומה שיותר
 בידו יעשה סמנו חשבון של חדשי הלבנ' שהוא
 כ"ט י"ב תש"צ חגשאל שלא עלה לכ"ט י"ב תש"צ
 יתן על מולד ניסן של אותה שנ' ובמקו' שיכלה
 החשבון שם היא התקופה ואם ירצה לידע ת
 תקופת תמוז יקח ב"ז ש"א ויצרף איתו עם
 המותר שלא עלה לחשבון כ"ט י"ב תש"צ יתן
 אותו על מולד דח תמוז ולתקופת תשרי יקח ה'

תרמב ויצרף עם השאר שלא עלה לכ"ט י"ב
 תש"צ ויתן הכל על מולד ראש חדש תשרי
 ולתקופת טבת יקח ח' לתק' ויצרף אותו עם
 המותר שלא עלה לחשבון כ"ט י"ב תש"צ ויתן
 אותו על מולד ראש חדש טבת ודרך אחרת לתקופת
 ימים שנכנסו לתוך המחזור לשנה ראשונה
 קח י"א ו"ד ויצרף עם המותר של שעה ותפ"ה
 של כל מחזור אחר שהסיר סמנו ז"ט תרמב ויתן
 אותו על מולד ראש חדש ניסן ולשני' יקח כ"א
 י"ח ת"ח ולשליש' כ"ח תש"צ ולרביעית י"ד יום
 כ"ג חלקים ולחמישי' כ"ד כ"א וכו' ולששית ו"ה
 ת' שיה' ולשביעית יכ"ז תת' קנב' ולשמינית כ"ח
 ימים מו' חלקי' ולתשיעית ט"ח תקל"ז ולעשירי'
 כ"ב תש"מא ולאחר עשר אי"ד קנ"ב ולשני' עשר
 י"ב יא' שנ"ב ולשלוש עשר כ"ג ח' תת' קמ' ולארכ'
 עשר דח תת' צא' א' לחמשת עשר טו' י"ד קע"ה
 ולשש עשרה כ"א יא' שפ"ט ולשבעה עשר ז"ח
 ת"ע ולשמנה עשר י"ח תת' תת' ו' ולתשעה
 עשר ות"פה כל תקופה נמשכת מחברת ז' שער'
 ומחצה כי כל התקופה צ"א ושבע שעות ומחצה
 וצ"א הם שבעה נמצא שאינה נמשכ' על שלפני
 אלא ז' שעות ומחצה לכן דודע תקופה אחת
 ומבקש לידע השנייה של אחריה יתן עליה ז'
 שעות ומחצה ושם דוא השנייה תקופת ניסן
 לעולם אינה נופלת אלא בתחלת דיו או הלילה
 או בחצי היום או הלילה ושל תמוז לעולם אינ'
 נופלת אלא כ"ז שעות ומחצה או תשעה ומחצה
 ביום או בלילה ושל תשרי לעולם אינה נופלת
 אלא בט' שעות או בג' ביום או בלילה ושל טבת
 לעולם אינה נופלת אלא כ' ומחצה או כד'
 ומחצה ביום או בלילה פיר' לאלו ב' חלוחות
 בלוח הראשון יש קביעות של כל שנה ושנה
 משנת חמשת אלפים ונ"ה שהוא תחלת מחזור
 וכו' עד חמשת אלפים שנה כל מחזור ב'
 בשורה אחת וכל תשעה עשר קביעות שורה

ושבע שנים הגה בתכרר לנו ששנת חמשת אפי
ומאה היא שנה שמינית למחזור רסס
וכן כל כיוצא בזה תבש

הלכות פסח

תניא שואלין בהלכות פסח קודם הפסח
שלשים יום הלכך ל' יום קודם הפסח
חל עליו חובת ביעור כאשר אבאר מצאתי
בתוב מראש חדש ניסן עד אחריאסרו חג אין
נופלין על פניהם לא ביום ולא בלילה ואי אומר
צדקתך במנח בשבת ואין מתענין ואי מספידין
והכי איתא בפ' דמסכת סופרים בפניהם אין
מתענין בניסן מפני שבאחר בניסן הוק' המשכן
ויב נשיאים הקריבו קרבנם ב'ב יום וכל אחד
עשה ביומו יום טוב ואין מתענין בו עד שיעבור
ניסן והבכורות מתענין בערב פסח ותלמידים
מתענין בו שני חמישי ושני מפני חילול השם
ג' ימים וג' דהנך ג' ימים אחר הפסח קאמ' כמו
שרגילין באשכנז להתענות ג' ימים אחר הפסח
וכן אחר הסוכה מפני שהם ימי משתה ושמחה
ושמא מתוך כך באו לידי עבירה וסבבו אותם
אקר דאיוב ויהי כי הקיפו ימי המשתה וגו' והעלה
עולו מספר כולם כי אם איוב אולי חטאו בני וגו'
תל' שבת שלפני הפסח קורין אותו
שבת הגדול והטעם לפי
שנעשה בו נס גדול שפסח מצרים מקחו בעשו'
כדכתיב בעשור לחדש הזה ויקחו להם שיה
לבית אבות שה לבית ופסח שיצאו ישראל מ
מצרים היה ביום ה' כראית בסדר עולם תמצ'
שעשרה בחדש היה שבת ולקחו להם כל אחד
שה לפסחו וקטר אותו בברעי בשתו ושאלום
המצרים למה זה לכם והשיבו לשתו לשם
פס' כמצות השם עלינו וחיו שינחם קהות יד ג

צמחין שני המחזורים ותחת כל מחזור כמה
מוסין לבריאת עולם בתחלתו וכל המחזורים
הבתוכים בשורה אחת קביעתן שזה פירש בש
שדאש השנה בתם ב'ומרחשון ובסלח שלמים
ופי' ב' שראש השנה בתם ב'ומרחשון ובסלח
חסדים ופי' ג' שראש השנה בתם ג'ומרחשון
ובסלח בסדרן מרחשון חסר ובסלח מלא וכן
כולם האות הראשונה שבכל סימן מורה על
קביעות ז'ה והאות השניה מורה על מרחשון
ובסלח אם שלמים או חסדים או בסדרן המעיין
בלוחות אילו צריך שידע באיזה מחזור עומד
וכמה שנים שנכנס בו ממנה כלות הראשון
מראש המחזור והוא בשורה של מנין שתי ח
ומחזורים במנין שנים שנכנס בו ובמק' שכלה
מנינו הוא סימן שנתו וגם צריך לידע אם השב'
פשוטה או מעוברת ואח' שידע סימן שנתו ואם
ב'ש או ב'ח אחר מהסימן האחרים יעיין בלוח
השני באיזה מקום ימצא אותו הסימן אם שנתו
פשוט יעיין ב'שערי הפשוטות ואם היא מעובר
יעיין ב'שערי המעוברת ושור' של תחת הסימן
של שנתו מההנות אתה השנה ובה ימצא כל ענין
השנ' ראשי חדשיה מועדיה וצומותי ופרשיהתי
וסדריה והפרדים והצמדים מי שלא ידע באי'
מחזור הוא ולא בכמה במחזור אם הוא יודע ב
נמ'מונין למנין בריאת עולם יעיין בלוח הראשו
ותחת איזה מחזור תמצא מנין הסמוך למנינו
בתוך י'ט לפניה וידע שבאותו מחזור הוא המנין
שבין ראש המחזור למנין של בריאת עולם הם
השני' שעברו מתחלת המחזור עד השנת מנינו
נמקום שיכלה מנינו הוא סימן שנתו והדמיון
בוהרצינו לידע שנת חמשת אפי'ומאה לבריאת
עולם באיזה מחזור הוא וכמה הוא והנה מצינו
המחזור שמנינו סמוך לזה המנין ב'יט מלפניה
כי הוא מחזור רסס שתחלתו חמשת אפים וצ"ג
וכמה יש בו חשבון זה לחמשת אלפים ומאה ו

על ששוחטין את אלהיהן ולא היו רשאים לומר
להם דבר ועל שם אותו הנס קורין אותו שבת
הגדול תלא בתיכ

שבעת ימים שאור לא יסעא בכתיכם
וכתיב אך ביום הראשון תשבחו שאור מבתיכם
ודרשו חכמים ז"ל דהאי יום ראשון הוא שלפני
שבעת הימים הוא י"ד בניסן שאז הוא אסור מן
התור ולא כולו לא מו' שעו' ולמעל' כאשר דרשו
מבדרש הפסוקי' אלא שחכמים הוסיפו לאוסרו
עוד ב' שעות קודם ומדאורייתא בביטול בעלמא
סני שיבטלנו בלבנו ויחשבנו כאלו הוא עפר
בעלמא ואז אינו עובר עליו לא שחכמי' הצריכו
לה להוציאנו מן הבית לפי שאדם רגיל בו כל
השנה נחשו שמא יבא לאוכלו אם ישאר בבית
והצריכו עוד לברו' אחריו בחורין ובסדקי' וככל
המקומות שדרך להשתמש שם ומצאו להם
סמך מן הפסוק שבדיקה זו תהיה לאור הנר
ומפני זה אמרו ליל י"ד בודקין את החמץ לאור
הנר פיר' לילה שמחרתו יהיה י"ד וכיון שצריך
לברוק לאור הנר צרי' לברוק בלילה שאז אורו
מבויק וגם הוא שעה ידועה שכל אדם מצוי אז
בביתו לכן יש ליזהר כל אדם שלא יתחיל בשו'
מלאכה לא יאכל עד שיבדוק ואפי' אם יש לו
עת קבוע ללמוד לא ילמוד עד שיבדוק וכת' ה'
יונה שאם חתחיל ללמוד מבעוד יום שאי' צריך
להפסיק ונ"ל דכיון שהטעם משום שלא יטרד
בילבודו וישמול בברו' אין חילוק אפי' אם התחיל

תלב בכל פוסק

וקודם שיתחיל לברוק יברך באי' אב"ה
אקבנו על ביעור חמץ שבדיקה
זתחילה ביעור ומיד אחר הבדיקה הוא מבטלו
ובעל העיטור כתב איכא מאן דכביר' שהחזינו
דהא מוסיף לזמן קאתי ואיכא מאן דאמר דלא
ברך דהא לא קבע ליה זמנה דהא מפרש בים
חוצא כשיירא ודעתו לחזור אפי' מראש השנה

צריך לברוק ומסתברא רשות הוא ומאן דבעי
מברך וא"א ה"אש ז"ל כתב שאין מבר' שהבדיק'
היא לצורך הרגל ואסמכין אומן דרגל וכתב
עוד א"א ה"אש ז"ל יש אומרים שאין לבד' לרב'
עד שיגמור כל הבדיקה ויש מוסיפין עוד לומר
שאם שח בדברים שלא מעין הבדיקה שצריך
לחזור ולברך וכל זה איננו שוה לי אלא שיש
ליזהר שלא לרבר בין הברכה לתחלת הבדיקה
אבל משהתחיל לברוק ולא היה שחה הפס' מידי
דהוא אשכ' סוכ' ובאר המרב' כתו' סעודתו דלא
הוי שיחת הפס' להצרי' לחזור ולברך על ישיבת
סוכה וברכת המוציא ומיהו לכתחילה טוב לזה'
שלא לעסוק בשיחה בטלה עד שיגמור כל הברק'
שישים א' לבו לברוק בכל המקומות שמכניסין
בו חמץ ובברכה אחת יכול לברוק כמה בתים
ואם בעל הבית אינו יכול לשרוח ולברוק בכל
המקומות שבבית יעמיד אחד מבני ביתו אצלו
בשע' שהוא מברך ויתפזרו לברוק איש במקומו
על סמך הברכה שבירך בעל הבית שעשרה
שעושין מצוה אחת אחד מברך לכולם תלג
והבדיקה צריך שתהיה לאור הנר ולא
לאור הלבנה ולא לאור ה

החמה אפי' אם בודק ביום כגון שלא בדק בליל
י"ד ובודק ביום י"ד אפי' הבי צריך לברוק לאור
הנר ומיהו אכסדרה כיון שאורה רב נבדקת
לאורה ואפי' בחדר אין צריך נר כנגד החלון
אבל מצודין צריך נר אין בודקין לאור האבוק
מפני שאינו יכול לחבניסה לחורין ולסדקי' וגם
ירא שמא ישרוף בו הבית והא בלבנו טרוד ולא
יבדוק יפה וכתב א"א ה"אש ז"ל על כן נוהגים
באשכנז שאין בודקים אלא בנר של שעה אבל
לא בנר של חלב שמא ישיף על הכלים ולא בנר
של שוכן שמא ישיף על כלי החלב ולא בנ' של
שכן שירא שמא ישיף על הבגדים וגם אינו יכול
להכניס לחורין ולמדקין ובודק בכל המקומו'

שיש לחוש שמא הכניסו בהן חמץ כגון אוצרות
 מן שמסתפקין מהן ומקום שמצניעין שם דגים
 קטנים והבלח והעצים והגרות והתמרי שפעמי
 שהם כלים בתוך הסעודה והשמש הולך להביא
 מהם ופתו בידו ומטעם זה כל חדרי הבית וה
 העליות צריכין בדיקה שפעמים אדם נכנ' כהן
 ופתו בידו ואוצרות שבר במקום שרגילין כך
 חשיבי כאוצרות יין להצריכה בדיקה במסתפק
 מהן אבל אוצרו יין שאין מסתפק מהן ואוצרות
 שמן אפי' אם נסתפק מהם ומקום יין מצניעו' שכ
 דגים גדולי' אין צריכין בדיקה שאין דרך לבנם
 בהם בתוך הסעודה מפני שידוע כמה צריכין
 לסעודה ומביאין הכל קודם הסעודה וחזרי ה
 הבית וחזין הבולטין מן הבתולי' שאינן גבוהים
 הרבה ולא נמוכין הרבה צריכין בדיקה אבל
 הגבוהים שאין יד האדם מגעת שם והגמוכים
 פחות מג' טפחים אין צריכין בדיקה ובירושלמי
 חשיב גבוהים למעלה מעשרה טפחים ואינו נר'
 שעיקר תשמיש אדם הוא למעלה מ' אלא כ
 בדפרישי שאין יד האדם מגעת שם גג היציע
 והמגדל שהוא משופע ואינו ראוי לתשמיש אין
 צרי' בדיקה אפי' הוא בתוך הבית וכן רפת בקר
 ולולין של תרנגולי' ומתכן וכן חצר אינה צריכה
 בדיקה לפי שהעופות לא יביהו שום חמץ שלא
 יאכלוהו חור שבין יהודי לחבירו כל אח' בורק
 עד מקום שידו מגעת והשאר מבטלו בלבן
 וידו ושבת יהודי לגי' אין צריך בדיקה כלל בות
 שנשתמשו בו חמץ בחורין ונפל ונעשה גל אפי
 אינו גבוה שלש טפחים כדי חפי' שג' הכלב אין
 צריך לבדוק תחתיו כיון שיש בו סכנת עקרב
 שמצויין בגלים חיישינן שמא אחר שישלים כ
 בדיקתו שאין עסקו במצוה יחפש אחר מחט
 שנאבד לו ויכא לידי סכנת וה' בכתם אבל
 בידוע שיש תחת חמץ אם אינו גבוה ג' טפחים
 צריך לבדוק אחרת ולהוציא בשם במר' וחצינא
 בענין שאין בו סכנה ואם יש עליו ג' טפחים

מבטלו בלבן וידיו בטה החולקת כל הבי' ככותל
 לכותל קאמ' דשכגאם יש תחתיו עצים ואבנים
 אין צרי' לבדוק לא צדה החיצון שכלפי החו' ואם
 אין תחתיה עצי' ואבני' אם היא גבוה בודק אף
 צדה הפנימי שיכול לעבור תחתיה ואם היא
 נמוכה אין צרי' לבדוק צדה הפנימי שאינו יכול
 לעבור תחתיה וא' ז' לא הביא זה בפסקת ולא
 רב אפס ואיפשר משום שהם דברי יחי' דלרבנן
 לעולם אינו כוד' לא צד החיצו' מרתף שמסודרי
 בו שורו' של חביות זו אצל זו עד שנתמל' כולו
 וחזרין ומסדרין שורות אחרות על התחתונות
 עד הקורה אין צריך לבדוק לא שורה העליונ' פי
 שורה אחת על פני רוחב המרתף ולא על כל
 שטח המרתף לא עליונה רואה את הקורה ואת
 הפתח ואחרת למטה ממנה ויש פוסקי' העליונ'
 בדפרישי ואחרת לפני' ממנה וא' וה' ז' ז' ז'
 פסק בסברא ראשונה ירושלמי בתי כנסיו' ובתי
 מדרשות צריכין בדיקה שמכניסין בהן חמץ
 בעבורת ובראשי החדשים פי' בסעודה שעושין
 בעיבור השנה ומעבור ד' ח' הילכך שלנו נמי
 צריכין בדיקה לפי שהתנקות מכניסין בה' חמץ
 כת' ר' אבן בני אדם המכבדין חדריה' ביג' בניסן
 וככוונין לבדוק החמץ ולבער ונוהרין שלא
 להכני' שם עוד חמץ אעפ' צריכי' בדיק' בלי' יד
 תלד **ואחר** הבדיקה יהא נזהר בחמץ
 שמשידך להצניעו שלא
 יצטרך בדיקה אחרת כגון אם ישלנו עכב' כפניו
 או אם יחסר לחמו כגון שניח' י' ככרות ומצא פ'
 שאז צרי' לבדוק כל הבי' פעם אחרת אבל בסת'
 שאינו יודע אם חסר מכנו אם לאו חוששי' שמא
 גררה חולד' כמנו להצריכו בדיק' ואם כפ' עליו
 בלי' ולא מצאו אין צריך בדיקה אחרת כיון שאי
 אפשר לחולדה ולעכבר לישלה ודאי אנן תולין
 אדם נטלו אבל אם לא כפה עליו בלי' ולא
 מצאו צרי' בדיק' אחרת לכך טוב לתלותו באוד
 יד

או ליתנו בתבה מקום שאין עכבר יכול לבא
שם ואחר הבדיקה מיד בלילה יבטלנו ואמר
כל חמירא דאיתיה ברשותי ודלא חזיתיה ודלא
בערתי ליבטיל ולהוי בעפרא דהשתא אפי' אם
נשאר בכית חמץ שלא מצא אינו עובר עליו
דהוי הפקר ולא דיליה הוא ולא יפרש לומר כל
חמירא דאיתיה בהדין בית כדי לכלול אף חמץ
שיש לו במקומו אחרות וא"א הראש ז"ל היה נוהג
לבטל פעם אחרת ביום י"ד בסוף שע' חמישית
לפי שרגילין לקנו'פת ביום י"ד וגם כפת ששייר
בלילה למאכלו חוזר וחזכה בו ויש לחוש שמא
ישאר ממנו בבית ועיבור עליו לכך טוב לחזור
ולבטלו קודם שהגיע שעה ששית שאז נאסר
ואינו בידו לבטלו ומ"כ לא יסמוך על ביטול היום
שלא לבטלו בלילה כי ביטול הלילה הוא עיקר
בשעה שידע מיד אחר הבדיקה כה שאין בן ב
בביטול היום דאיכא למיחש שמא יסבחנו ולא
יבטל והו' פרץ בת' דביטול הלילה יאמר כל
חמירא דאיכא ברשותי דלא חמיתיה ודלא ב
בערתיה ובבטול הו' יאמר דחמיתיה ודלא חמיתיה
דבערתיה ולא ביערתיה ושלוחו יב' לבטל תלה
לא ברוק בליל י"ד יבדוק ביום י"ד באיזו שעה
שיזכו בהיום לא ברוק כל יום י"ד יבדוק
בתוך הפסח לא ברוק בתוך הפסח יבדוק לאחר
הפסח שלא יבטל בחמץ שעבר עליו הפסח כ
שהוא אסור בהנאה ועל הבדיקה שלאחר הפסח
לא יכרך כלל תלו

המפרש מיבשה לים או יוצא כשיירא
ואינו מגיע בביתו מי שיבדוק
ואין דעתו לחזור בתוך הפסח אם הוא קודם ל'
יום לפני הפסח אין צריך לבער וכשיגיע פסח
יבטלנו בלבו ואם הוא בתוך ל' יום צריך לבער
שכבר חל עליו ואכת ביעור כיון שדחשי' ב
כהלכות הפסח ואם דעתו לחזור אפילו מראש
השנה צריך לבער ואם שכח ולא ברוק יבטל

כשיגיע הפסח וענין הברכה כתב בהאם הוא
יודע שיש לו חמץ יכרך על ביטול חמץ ואם
לאו לא יכרך ונראה שאפי' יודע שיש לו חמץ
בביתו אין צריך לכרך כיון שעיקר הביטול בלבו
ואם מחשב בלבו לבטל סגי דלא מצינו ברכה
על מחשבה שכלב אע"ג שנוהגין לומר כל חמיר
וכו' לא מצינו שתקנו חכמים לשון זה לא שנוהגו
בך והר"ם במ"ז כתב אם דעתו לחזור אפי' קודם
הפסח צריך לבער שמא תתאחר ביאתו עד
תוך הפסח או בין השמשות וכן כת' הרי"ף גיאת
וכן הדין בעושה ביתו אוצר ואין רעתו לפנותו
קודם ל' יום אין צריך לבער אלא מבטלו בלבו
כשיגיע הפסח תוך ל' יום צריך לבער ואם
דעתו לפנותו אפי' מראש השנה צריך לבער

כתב אבי העזרי ישראל היוצא מבית גוי תוך ל'
יום צרי' לבע' אע"פ שהגוי יתן בו חמץ שהמעות
מוטלות על הישראל לבער כשיצא ממנו וה"מ
כמפרש היוצא כשיירא אבל אם נכנס הישראל
בבית אחר בעיר הזאת או אפי' הלך לעיר אחר'
בדק שמה ואין צריך לבדוק כאן וכל שאי' צרי'
לבדוק כיון שהגוי נכנס בביתו אף אם נשאר
לישראל חמץ ודאי מתיאש ממנו ואין לך ה
הפקר גדול מזה תלו

המשכיר בית לחבירו ביד מי שהוא ה
המפתח בידו בתחלת ליל י"ד
שהוא התחלת זמן חיוב הבדיקה עליו מוטל
לבדוק אם נשאר ביד המשכיר עלת מוטל לבדו'
אם בא ליד השוכר הוא חייב לבדוק השוכר בית
מחבירו ביד ואינו יודע אם הוא ברוק אם לאו
אם הוא בעיד שאלו אם ברוק ואם לאו אם אינו
בעיד תולין להקל לומר שבדקו ומבטל בלבו
ודיו השוכר בית מחבירו בחזקת ברוק ומצא
שאינו ברוק אינו יכול לחזור בו ולומר הטעיתי
אפי' במקו' שנוהגין ליתן שכר על הבדיקה וכ"ש
אם כל אחד בודק לעצמו וכל נאמני' על ב

בדיקת חמץ לחער על הבית שהוא כדוק אפי' נשים ועבדים וקטנים ואפי' ידענו שלא כדק בעל הבית והם אומרים בדיקנוה באמנון וכתב ה"ם במ"ל והוא שיהיה קטן שיש בו דעת לברו' תלח **עכבר** שנכנס לבית כדוק וכבר בפיו ונכנס אחריו ומצא פירורין אפי' כרי כל הכבר צריך לברו' כל הב' שאין דרכו של עכב' לפרר והני פירורין מעלמ' אותו וצריך לבדוק אחר הכבר שהבנים ותינוק שנכנס וכבר בפיו ונכנס אחריו ומצא פירורין כדי כל הכבר אין צרי' לבדוק שדרכו של תינו' לפר' ואנו תולין הפירורין בכבר שהבני' התינוק אבל אם אין בפירורין כדי כל הכבר צרי' לבדוק ואם עכבר נכנס וכבר בפיו ועכבר יוצא וכבר בפיו או עכבר לב' נכנס וכבר בפיו ושחור י יוצא וכבר בפיו או עכבר נכנס וכבר בפיו וחולד יוצא וכבר בפיה או שחולדה יוצאת ועכבר ו וגם הכבר בפיה במעי' בכולהו אם צריך לבדוק אם לאו ורבו בהן הדעו' והמחמיר' שכולם אם לא בטל צרי' לחזור וכדוק דהוי ספק דאוריית' ואם בטל הוי ספק מדרבנן ואין צרי' לבדוק ותו מצעא כבר למעלה על הקורה אם צריך סולם להורידו ואם הוא כבד כבדו ואם צרי' סולם להעלותו ואם הוא בפי נחש אם צריך חבר להוציאו ולא אפשר וגם באילו רבו הדיעות ודינא דהנך כ כדנא דקיימתא שאם בטל אין צרי' לבדוק ואם לא בטל צריך לבדוק אבל ה"אבד כתב דהנך בעין לאו לכתחילה בעי אם צרי' להוציאו אם לא דודאי צריך שאם לא כן הוה ליה במטמין בבורות אלא כשבדק ובטל מידי ולאחר אסרו מצא ומיבעיא אם צריך להוציאו אם לא ואין דבריו נרא' שאין כאן הטמנה דכיו' שבטלו אינו של ודא ראמינו שלא יטמין בבורות היינו כ בטל בטלו וכן כתב ה"מבס' ז"ל על ההיא דכב' נבדק שבטלו ור"ו וכתב עליו ה"אבד שטעה

ונראה שלא טעה

תלט

תשעה

ציבורי' של מצה ואחד של חמץ ואתא עכבר ושקל ולא ידעי או חמץ שקל או מצה שקל ונכנס לבית כדוק אם נטלתו ממקו' קביעותו אז הוי דינא הכי אם בטל או אפי' לא בטל והכבר אינו גדול שאיפשר שיאכלנו העכבר כולו אינו צריך בדיקה דהוי ספק ספקה ספק מצה ספק חמץ ואם תמצא לז"מ המ' שם' אכלו כולו ואם הוא גדול שאי אפשר שיאכלנו כולו ולא בטל צריך לבדוק אבל אם בטל בכל ענין אין צריך לבדוק ואם פי' הכבר ממקום קביעותו ונטלו העכבר משם בכל ענין אין צריך לבדוק שני ציבורי' אחד של חמץ ואח' של מצה ושני בתים אחד כדוק ואחד שאינו כ כדוק ואתן שני עכברים אחד שקל חמץ ואחד שקל מצה ולא ידעין הי להאי עייל והי להאי עייל כהא נמי תלינן להקל שאם בטל או שאין הכב' זל דאיכא תרי ספק' אין לבדוק עבור אחד של חמץ ושני בתים כדוקי ואתא עכבר ו ושקל ולא ידעין להי מנייה עיי' אם שני הבתים של אדם אחד או של שנים ובאו לשאול בבת אחת או שבא האחד לשאול עליו ועל חבירו ש שניהם צריכין בדיק' אפי' אם בטלו באו לשאול זה אחר זה אין שום אחד מהם צריך בדיקה אם בטלו ציבור אחד של חמץ ואתא עכבר ושקל ו נכנס לחצר שלפני הבית ואין ידוע אם נכנס לבית אם לאו א"ע שיקריב לבית מאד תלינן להקל ואין צרי' לבדוק אם בטל או שאין הכבר גדול ראה שהבנים הכבר לבית ונכנס אחריו וכדק כל הבית ולא מצא אין צריך לבדוק יותר ואפי' אם לא בטל אין צריך לבדוק ואם כדק קצת מחבית ומצא אם בטל תלינן להקל שזה שהבנים ואין צריך לבדוק עוד ואם לא בטל צ צרי' לנמור בדיקת כל הבית הניח תשעה ככרות ומצא י צרי' לברו' אחר כל התשע וכן אם הניח

וימצא תשע צרי לבדוק אחר כל העשר שאנו
 אומרים מה שהניח נטול ואלו אחרים הם ואפי'
 אם בטל הוא דאמרינן כהניח עשר ומצא תשע
 שצריך לבדוק כל העשר דווקא בשקשורין
 ביחד אבל אם אינן קשורין ביחד אין צריך לבדוק
 לא אחר האחד הניח בזוית זו ומצא בזוית אחרת
 אם בטל אין צריך לבדוק ואם לא בטל צריך
 לבדוק יש דיעות רבות בלא פסקי הלכות ונלאתי
 לכותבן וכאשר כתבתי הוא נכון
ברי שהפקיד חמצו אצל ישראל אם הוא
 חייב באחריותו ל"ש אם הוא בביתו או
 בכל מקום ברשותו חייב לבערו וכתב בהג'
 דווקא שחייב בגנבה ואברה וה"ם במ"ל כתב
 דאפי' אם הוא שוכר חנם עליו ואינו חייב אלא
 בפשיעה חייב לבער ולזה הסכים א"א הראש ז"ל
 ואפי' אם אינו חייב באחריותו אלא שהגוי אלם
 וכופה לשלם אם יאכר חייב לבערו ואם אינו
 חייב באחריותו אינו חייב לבערו אפי' הגוי
 פכוש תחת ידו ושרוי עמו בחצר וצריך לעשות
 לפניו מחיצה גבוה י"ט פחים כרי שלא ישכח
 ויאכלנו הילכך גוי שנכנס בבית ישראל בפסח
 וחמץ בידו אינו זקוק להוציאו הפקידו אצלו
 וקבל עליו אחריות חייב לבערו ואם יחד לו מ'
 מקום שאכר לו הנה הבית לפניך הניחו במקו'
 שתמצאין זקוק לבערו ופ"ש בשלא קבל עליו
 אחריו וז"ל פי אפי' קבל עליו אחריו דכיו' דיחד
 לו מקום אינו מצוי בביתו ולזה הסכים א"א ז"ל
 ישראל שהפקיד חמצו אצל ישראל חבירו או
 אצל הגוי וקבל עליו הנפקד אחריות יש מן
 הגאונים שכתבו כיון שקבל עליו הנפקד אחריות
 אי' המפקד עובר עליו וה"ל בת' שהפסקי עובר
 עליו אם אינו מבערו ולזה הסכי' א"א ז"ל תמא
נ כרי שהלוה לישראל על חמצו ומשכנו
 בידו ואמ' לו הישראל מעכשיו הוא
 שלך אם לא אפרע לך לזמן שקבע לו והגיע

הזמן ולא פרעו מותר דכשהגיע הזמן ולא פרע
 נקנה לו למפרע והוה חמצו של גוי אבל אם ח'
 חסר אחד מאלו שלא משכנו בידו או שלא אמר
 לו מעכשיו או שפרעו בזמנו אסור אבל בשישנן
 כל שלשתן אע"פ שלא הגיע הזמן שקבע עד
 אחר הפסח מותר אבל הראפרים כתב דווקא
 כשהגיע הזמן שקבע לו הזמן קודם הפסח וכן
 כת' ה"ם במ"ל והראב"ד השיג עליו ואמ' שאם
 הגיע הזמן קודם הפסח ולא פרעו אפי' לא אמר
 לו מעכשיו מותר ולזה הסכים א"א הראש ז"ל
 ישראל שהלו' לנכרי על חמצו אם משכנו בידו
 ואמ' לו מעכשיו והגיע זמן אפי' אחר הפסח ולא
 פרעו אסור אפי' אין האחריות עליו דקני ליה
 למפרע אבל אם אמר לו מעכשיו אף על פי
 שמשכנו בידו מותר והוא שאין האחריות על
 הישראל שאם האחריות על הישראל אפילו
 פקדון בעלמא חייב לבערו
כל דבר שאינו חמץ גמור אלא תערובת
 חמץ כגון כותח הבבלי שמפררין בו
 פירורי לחם להחמיצו ושכר המרי שנותנין בו
 שעורים ומים ומחמי' וחומץ האדומי שנותנין בו
 שעורים כדי שיחמץ וזיתים המצרי והוא תלת'
 שערי ותלתא מלחא תלתא קורטמי' או חמץ
 בלא תערובת אלא שאינו חמץ גמור והוא ש'
 שחכמים קורין לו חמץ בוקשא כגון זומא של
 צבעים ועבילין של שבחים והוא פת של תבואה
 שלא הביא שליש ונותנין אותו על פי הקדרה
 ולשאוב הוזהבא וקולן של סופרים ועושי' אותו
 מקמח ומסופרים מדבקין בו גיריתיהן כל' אלו
 לר' אליעזר הן בלאו ואין בהן כרת ולדבריו אסור
 להשתות בפסח אע"ג דקיטא לן כר' שמעון דלא
 קנים בחמץ על ידי תערובת ה"ם שנתערב אחר
 הפסח אבל היכא שאיסורו בעין כמו שהיה
 מעיקרא חמיר טפי ולרבנן אפי' לאו אין בה' אלא
 איסורא בעלמא ולדבריהן מותר להשתותו ו

ופסק ה'לם כמ'ל בר' א'עזר שכת' תערוכ' חמץ
 עוברין עליו בכל יראה כגו' שכר דמדי והמוריו
 וכל דבר כיוצא ב'לו אבל דבר שיש בו תערובת
 חמץ ואינו ראוי לאכול מותר לקדמו בפסח וכן
 כתב ה'י'ץ ג'את ובעל הע'יטור כתב דתערובת
 חמץ בלאו וכת' ודוק' הנך שהן כעין ולא נעשה
 בהן מלאכה אבל אם נעשה בהן מלאכה כגון
 אספ'לנית וקילור ואינו חייב לבער וכן ירא' דעת
 רב נטרונאי שהשיב על ששאלוהו על העושים
 יין מצומקין ושורין אותו במים פעמים מוציאין
 בהם כ' או ג' חטין אם מותר לשתותו אם נעשה
 קודם הפסח והשיב ודאי אסור לשתותו בפסח
 אבל לבערו אם יודע שנסחט מן החטין חמץ
 לתוך מי הצימוקין צריכין את' לבערו ואם אין
 ידוע אין צריך לבערו ע"כ ואני תמה למה
 אסרו ודכא שנתערבו קודם הפסח שדרי כבר
 נתבטל בשש' ורב' א'ס פסק כחכמים שאין לאו
 לא בתערובת חמץ ולא חמץ נוקשה לא איסור
 דרבנן ולפי זה מותר לערבו בתחילה לפני הפסח
 ולהשהותו עד אח' הפס' ולה' הסבי' א"ל ודוק'
 שאין בתערובת שעם חמץ כגון כל אלו שאין
 נותנין אותו בו אלא לקיוהא מעלם' אבל אם יש
 בו טעם חמ' מחייבין עליו דטעם כעיק' דאורית'
 ומיירי נבי' שאין בהן כז' בכדי אכילת פרס אבל
 אם יש בו כזית בכדי אכילת פרס חייבי' עליו ועל
 כן השכר שעושים באשכנו מחטין ושעורי' חייבי
 לבערו כתב אבי העזרי קולן של סופרים כל
 שהניח בעצבו מיתקן ככך כגון עיבוד וניכר
 החמץ אבל אנו שכדבקין בו הקלף על הטבלא
 ואינו ניכר שרי' נעשה באחד שמעמיד גבינות
 בחלא דשכרא ואסר רבינו אבן להשהות בפסח
 כיון דאוקמי בוקים חשיב כמו בעיניהו עריבת
 העבדנין שנתן לתוכה קמח קודם ג'מים אינו
 חייב לבער שכבר הסריח תוך ג' ימי' חייב לבע'
 ואם נתן לתוכה עז' או אפי' שעה אחת אינו חייב

לבער שהעורות גורמין שבסריח מיד הקילור
 האספ'לני והרטי' שנת' לתיכ' קבוח אין צרי' לבע'
 מפני שמסריחין מיד אבל מלונגמא אינ' מסריחת
 מיד הילכך אם החמיצה ואחר כך נסרחה צרי'
 לבער אבל אם נסרחה ואחר כך החמיצה אין
 צריך לבער כתב רבי' האי גאון כיון שכלונגמא
 שנסרחה אין צרי' לבע' כל שבה טריאק' שמערבין
 בו חמץ יבש שחוק עם כשר אפעה שאין צריך
 לבער וכן כתב ה'לם כמ'ל דבר שנוער' בו חמץ
 ואינו מאכל אדם כגון הטריאקה וכיוצא בו אף
 על פי שכותר לקיימו אסור לאוכלו עד לאחר
 הפסח אעפ' שאין בו חמץ אלא כל שהוא וכתב
 עוד בגדים שכבסו אותם בחלב חטה וכן נייר'
 שכדקו אותם בחמ' וכל כיוצא בזה מותר לקיימו
 בפסח וכן העיד רבינו משולם על רבינו א'עזר
 הגדול שהיו בגדיו מכובסין בסי קבוח בפס' וכן
 כתב רבינו אבן על ברים ובסתות שטחין אותן
 כמי סוכין שאין צריך לבער שאין שם אוכל ע'
 עליו שמאוס הוא ואינו ראוי לכלב וכתב עוד
 מה שנהגו לגרר הכתלי' והכסאות שנגע בהם
 חמץ מצאתי להם סמך מן הירושלמי אמר רב
 הונא הטח ביתו בצק חייב לבער והא דאמר ר'
 שמעון קופת שאור שיחזין לישבה בטלו ההוא
 בקופת מאוס ואם הוא בסדק שאינו יכול לחט'
 אחריו יטח עליו מעט טיט חמץ שנתעפש
 קודם זמן איסורו או ששרפו באש ונחרך עד
 שאינו ראוי לכלב שיחדו לשיבה וטח אותו
 בטיט בטלו ויש אומרים שכותר אפי' באכילה
 וה' יהודה אלברצלוני כתב שאסור באכילה
 וכותר בחנאה ולה' חכמים א"א ה'א"ש ז"ל
 ואלמדי שעושין קודם הפסח מפת שרוף א'
 אסור לאוכלו אחר הפסח בצק שבסדק עריבת
 אם יש כזית במקום אחד חייב לבער פחות
 כבן בטל בבעושה ואיכא תרי' לשנה בגמרא

ופסק ה'לם כמ'ל בר' א'עזר שבת' תערוכ' חמץ
 עוברין עליו בכל יראה כנו' שכר דמדי והמוריו
 וכל דבר כיוצא ב'לו אבל דבר שיש בו תערובת
 חמץ ואינו ראוי לאכול מותר לקדמו בפסח וכן
 כתב ה'ר' ג'י' ובעל העיטור כתב דתערובת
 חמץ בלאו וכת' ודוק' הנך שהן כעין ולא נעשה
 בהן מלאכה אבל אם נעשה בהן מלאכה כגון
 אספ'לנית וקילור ואינו חייב לבקר וכן ירא' דעת
 רב נטרונאי שהשיב על ששאלוהו על העושים
 יין מצומקין ושורין אותו במים פעמים מוציאין
 בהם כ' או ג' חטין אם מותר לשתותו אם נעשה
 קודם הפסח והשיב ודאי אסור לשתותו בפסח
 אבל לבקרו אם יודע שנסחט מן החטין חמץ
 לתוך מי הצימוקין צריכין את' לבקרו ואם אין
 ידוע אין צריך לבקרו ע"כ ואני תמה למה
 אסרו ודכא שנתערבו קודם הפסח שהרי כבר
 נתבטל בשש' ורב' א'לם פסק כחכמים שאין לאו
 לא בתערובת חמץ ולא חמץ נוקטה לא איסור
 דרבנן ולפי זה מותר לערכו בתחילה לפני הפסח
 ולהשהותו עד אח' הפס' ולה' הסבי' א"ל ודוק'
 שאין בתערובת שטעם חמץ כגון כל אלו שאין
 נותנין אותו בו אלא לקיומה מעלם אבל אם יש
 בו טעם חמץ מחייבין עליו דשטעם כעיק' דאורית'
 ומיירי נבי' שאין בהן כו' בכדי אכילת פרס אבל
 אם יש בו כזית בכדי אכילת פרס חייב' עליו ועל
 כן השכר שעושים באשכנו מחטין ושעור' חייבי
 לבקרו כתב אבי העזרי קולן של סופרים כל
 שהניח בעצבו מיתקן כמך כגון עיבוד וניכר
 החמץ אבל אנו שבדבקין בו הקלף על הטבלא
 ואינו ניכר שרי נעשה באחד שמעמיד גבינות
 בחלא דשכרא ואסר רבינו אבן להשהות בפסח
 כיון דאוקמי בוקים חשיב כמו בעיניהו עריבת
 העבדנין שנתן לתוכה קמח קודם ג' ימים אינו
 חייב לבקר שכבר הסריח תוך ג' ימ' חייב לבק'
 ואם נתן לתוכה עור' אפי' שעה אחת אינו חייב

לבקר שהעורות גורמין שבסריח מיד הקילור
 האספ'לני והרש' שנת' לתיכ' קבח אין צרי' לבק'
 מפני שמסריחין מיד אבל כלונגמא אינ' מסריחת
 מיד הילכך אם החמיצה ואחר כך נסרחה צרי'
 לבקר אבל אם נסרחה ואחר כך החמיצה אין
 צריך לבקר כתב רבי' האי גאון כיון שכלונגמא
 שנסרחה אין צרי' לבק' כל שבה טריאק' שמערבין
 בו חמץ יבש שחוק עם בשר אפעה שאין צריך
 לבקר וכן כתב ה'לם כמ'ל דבר שנוער' בו חמץ
 ואינו מאכל אדם כגון הטריאקה וכיוצא בו אף
 על פי שכותר לקיימו אסור לאוכלו עד לאחר
 הפסח אעפ' שאין בו חמץ אלא כל שהוא וכתב
 עוד בגדים שכבסו אותם בחלב חטה וכן נייר'
 שכדקו אותם בחמ' וכל כיוצא בזה מותר לקיימו
 בפסח וכן העיד רבינו משולם על רבינו א'עזר
 הגדול שהיו בגדיו מכובסין בסי קמח בפס' וכן
 כתב רבינו אבן על ברים ובסתות שטחין אותן
 בסי סוכין שאין צריך לבקר שאין שם אוכל ע'
 עליו שכאוס הוא ואינו ראוי לכלב וכתב עוד
 מה שנהגו לגרר הכתלי' והכסאות שנגע בהם
 חמץ מצאתי להם סמך בן הירושלמי אמר רב
 הונא הטח ביתו בצק חייב לבקר והא דאמר ר'
 שמעון קופת שאור שיחזין לישיבה בטלו ההוא
 בקופת מאוס ואם הוא בסדק שאינו יכול לחט'
 אחריו יטח עליו מעט טיט חמץ שנתעפש
 קודם זמן איסורו או ששרפו באש ונחרך עד
 שאינו ראוי לכלב שיחדו לישיבה וטח אותו
 בטיט בטלו ויש אומרים שכותר אפי' באכילה
 וה' יהודה אלברצלוני כתב שאסור באכילה
 וכותר בחנאה ולה' חכמים א"ל ה'א"ש ז"ל
 ואלמודי שעושין קודם הפסח מפת שרוף א'
 אסור לאוכלו אחר הפסח בצק שבסדק עריבת
 אם יש כזית במקום אחד חייב לבקר פחות
 כבן בטל בבעושה ואיכא תרי לשנה בגמרא

בגמרא ללישנא קמא הא דכוזית חייב לבער ד
דוקא במקום שאינו עשוי לחזק אבל במקום ה
העשוי לחזק אפי' כוזית אינו חייב לבער ופחות
מכוזית אפי' במקום שאינו עשוי לחזק אינו חייב
לבער וללישנא בתרא הא דפחות מכוזית בטל
דוקא במקום העשוי לחזק אבל במקום שאינו
עשוי לחזק חייב לבער וכוזית אפילו במקום ה
העשוי לחזק חייב לבער ופס' רב אלף' לחומרא
כלשנא בתרא ורבינו הנ"ל פסק כאבי דמתרץ
תרי לישני אהרדי והוי מסקנא דפסיקא לפדשי
בשול' ערכה אפי' כוזית אינו חייב לבער ובשפח
העליונה לאבי אפילו פחות מכוזית חייב לבער
ובדפנותיה כוזית במקום העליונה א' צרי' לבער
פחות מכן אין צריך לבער ולפד' אין חילוק בין
אם הוא בשולים או במקום אחד אלא אם בצק
זה עשוי לתק' הסדק שבעריבה ולא היה כיתקן
זה לתואו הוא בטל יותר ולפירושו הוי מסקנא
דפסיקא לאבי במקום לישה דהינו כל העריבה
חוץ משפתה העליונה כוזית חייב לבער אפי' אם
עשוי לחזק וכן אפי' פחות מכוזית אם אין עשוי
לחזק לעולם חייב לבער עד שיהא פחו' מכוזית
במקום העשוי לחזק ושלא במקום לישה לעולם
אינו צריך לבער עד שיהא כוזית במקום שאינו
עשוי לחזק אבל פחות מכוזית אפי' אין עשוי ל
לחזק או עשוי לחזק אפי' כוזית אינו חייב לבער
וא"א הראש ז"ל כת' לא הארכת' לכאר הא במקום
לישה הא שלא במקום לישה ולכתוב פי' רש"י
ופי' די לפי שישראל קדושים הם וגוררין כל ת
החמץ הגמצא אפי' כל שהוא אפי' הדבק בכותלי
הבית ואבי העזרי כתב כל זה גירי בעריבה ש
שאר לטין בה אבל אם לטין בה בפסח צריך ל
לגוררה ולהנעילה והר' יחיאל כפריש כתב ע
עריבות שלטין בהן כל השנה אין לסמוך על
מה שרוחצ' אותן בחמין ומיקרין החמץ מהם כי
אי אפשר לנקרן שלא ישאר בהן בקיבלי כוזית

והכל מצדו וצריך לתנן במתנה לגוי עד ל
לאחר הפסח או לטוחן כשיט' שני חצאי כוזית
בצק שהן בעריבה וחוט של בצק מחברן רואין
כל שאלו ינטל החוט והן ניטלין עמו חשיבי
כוזית במקום אחד וצריך לבערם ואם לאו אין
צריך לבער ודוקא בעריבה אבל בבית אפי' אם
אין ניטלין על ידי חוט חשיבי במקום אחד לפי
שמתחברין יחד כשמכבדי הבית ושתי בתים
זה לפנים מזה וכחצי זית ככל אחד או כחצי
זית בבית וכחצי זית כעלייה או באבסדר שלפני
הבית מבעי אי חשיב במקום אחד ולא אפשיט
וכתב בעל העיטור מבטל ואין צריך לבער דבין
דבטלו הוי ספק דרבנן ולקולא וכן כתב א"ז
תמנ **חמץ** משש שעות ולמעלה כיום
יד אסור מן התורה ולוקי
עליו א"ע שבעל העיטור כתב שאינו אלא כדרבנן
ובעל המאור כתב שמותר לאוכלו עד הלילה
דאכילתו משכיתו והר"ם במזל כת' שלוקין עליו
משש שעות ולמעלה ולזה הסכי' א"א הראש ז"ל
וכדי להתרחק האדם מן העבירה הוסיפו חכמי
לאוסרו עוד שתי שעות דהיינו מתחלת שעה
חמישית ומיחו כל שעה חמישית כותר בהנאה
ויכול לבוכרו לגוי אפי' הרבה ביחד שודאי לא
יכלה קודם הפסח ואפי' כותח ויכול להאכילו
לבהמה חיה ועוף ובלבד שיעמוד עליה לרא'

המסח מורר מפני שגם מחליפין
ארבעה עשר שחל להיות בשבת בודקין
 בליל יום הכעדר הכל לפני השב
 ומשירין מזון שתי סעודות וצדק השבת ד
 וסעודה שלישית ומנה אחר ומנה אחר וצדק
 יכול לעשותה לא במצה ולא בחמ' ושו' לעשות
 בפירות וז' היה כוונתו לעשותה במצה עשירה
 שני לוושה בסי פירות וכן הורה ר'שי לבע' הכל
 לפני השבת ולשייך בזמן שתי סעודות ולא
 לאכול מצה כדי שיאכל אותה כליל להאבת
 ושוב לבער בערב שבת קודם חצות אף על פי
 שמותר לאחר חצות שלא יבאו לטעות בשאר
 השנים לבער אחר חצות וכיום השבת יבטל
 תשובה לא' ה'אש ז'ל ששאלת ארבע עשר
 שחל להיות בשבת אם יוכל לומר לגוי להחליך
 המפה והקערות חוץ לבית לא ידענ' למה צריך
 להוציא הכפה והקערות חוץ לבית אלא ינער
 המפה ויסנח הקערות יפה באצבעו ויטמנן מן
 העין עם שאר כלי חמץ שנשארו
 תמר החליך ביום י'ד לדבר מצוה כגון למו' את בנו
 או לאכול סעודה ראשונה של אירוסין או של
 סגלנות בבית חמיו וכו' שיש לו חמץ בביתו
 אם יוכל לחזור לביתו ולבער ולחזור למצותו
 חוזר ויבערו על כמה הוא חוזר על כביצה ואם
 לא שהוא פחות מבבצה מבטלו כלכחיהו היה
 הולך להציל מן הנזר ומן הדלקה ומיד הגויים
 יבטלנו בלבו ולא חוזר וזה הולך לעשו עירוב
 כדי לילך לצורך דבריו ורשות חחר כיד ובער'
 ואפי' הלך לערב כדי לילך ללמוד לפני רבו
 חשוב דברי הרשות היה לו עיסה בביתו והוא
 שרוד במקום אחר וירא שמא תחמיץ בבטלה
 בלבו במקום שהוא קודם שתחמיץ תמה
 י' יהודה אמר אין בעור חמץ לא שרפה
 ור'שי פוסק כותיה וכן בספר המצות
 והגאונים פסקו כחכמים דאמרי מפרד וזוהר ל'

לרוח או מטיל לים פי' גם יפר' כשירדוק לים ולא
 ישליכנו שם שלם וכן כת' ה'רם ב'ז'ל וכו' תמ
 ד' יהודה לא קאמ' דוקא בשרפה לא שלא בשע'
 ביעורו אבל בשעת שבתו ככל דבר
 ופ'י' שלא בשעת ביעורו הו' שעה ששית או
 ח' דוק בשרפר וב'שע' ביעורו ולא מכאן ואילך
 וז'ת פי' איכא שעת ביעורו הוא שעה ששית ואז
 השבתתו ככל דבר משם ואילך דוקא בשרפה
 ולפי זה אפי' לז' אין צריך לשרפו שר' העולם
 מבעדין קודם סוף שש כתב א' ה'אש ז'ל דאפי'
 לר'שי בשעה חמישית השבתתו ככל דבר כיון
 שמותר בהנאה ואינו נר' כן מפירושו שהוא פי'
 דלר' יהודה אפי' יוצא כשירא הוא דווקא בשרפה
 וכששרפו בשעת איסורו אסור ליהנות בו לכך
 טוב לעשות לו מדורה ולשורפו בפני עצמו אב'
 ליתנות באפרו אחר ששרפו זה תלוי בפלוגתא
 דר'י ורבנן לז' שהוא בשרפ' כותר דקיימא לן כל
 הגשרפין אפרן מותר ולרבנן אסור דכל הנקברין
 אפרן מותר ואם בשל בו תבשיל או אפה בו פת
 לז' שעפרו מותר אף התבשיל או הפת אסורין לא
 אב' נאפה הפת ונתבשל התבשיל בעונגו' החמ'
 קיים או דגחלים לחשות אבל אם כיפו כותרין
 ולרבנן שעפרו אסור אסורין בכל ענין וה'רם
 ז'ל כת' סת' ואם אפה בו פת או בשל בו תבשיל
 אסורין והוא הולך לשטתו שפוסק כחכמי' תמו
המוצא חמץ בביתו אם הוא בחו' הבוער
 יוציאנו מיד ואם הוא חס טוב יש
 אומרים שיכפה עליו כלי עד הלילה שיוציאו
 אבל בזם טוב אינו יכול לטלטלו כדי
 להוציא אלא מבעיא אם בטלו שאין כאן איסור
 דאורייתא כשהיה פשיטא שאינו יכול ל'
 לטלטלו אלא אפילו לא בטלו שיש בו איסור
 דאורייתא אפילו רבי לא יוציאנו כיון שאינו
 יכול לבערו כד'ינו דהיינו בשרפה לרבי
 יהודה וכן הדין בחמץ שנשאר בביתו ב'

לִי שָׁחַל לַחֲיוֹת בַּשַּׁבָּת אַחֵר ה' שְׁעוֹת וְאַחֵי ה'
הַלֵּל לַבַּת שִׁיכַל לְשׁוֹרְפוֹ בְּיוֹם טוֹב כִּיּוֹן שִׁישׁ
קֶצֶת מִצִּדּוֹ בְּשִׁדְּחָתוֹ אִמְרֵי מִתּוֹךְ שְׁוֹתֶרְהָ ה'
הַבְּעֵרָה לְצוֹרֵךְ הַתִּיר וְלֹא לְצוֹרֵךְ הַלֵּכֶךְ
אִם לֹא בִטְלוּ יִצְיָאֵנוּ וְיִשְׁרָפְנוּ כִּדִּי שְׁלֵא יִעֲבֹד
עָלָיו בְּבוֹד שְׁעֵד עֵתָהּ לֹא עֵבֶר עָלָיו לֹא בְשׁוֹת
וְכֵן כֹּתֵב בַּסֵּפֶר הַמִּצְוֹת וְאִם מִצְוָה פֶת וְאִינוּ יוֹדֵעַ
אִי הוּא חֲמֵ' אוֹ מִצְוָה מוֹתֵר אִפִּי בִּאֲכִילָה דְּאוֹלִינִן
בְּתֵר בְּתֵר וְלִסּוּף נִשְׁמַתְשׁוּ מִצְוָה בְּבֵית וְאִם הוּא
מִעוּפֶשׂ הִרְבָּה שְׁאִי אִיפְשָׁר לוֹ לְהִתְעַפֵּשׂ כָּל כֶּךְ
מִשְׁנַכְנֵס הַפֶּסַח אִזְוֵדָאִי הוּא חֲמֵץ וְאִם עֲבָרוּ
מִמִּי הַפֶּסַח שְׁנוּכָל לְתַלּוֹת שְׁנֵתֵעַף מִשְׁנַכְנֵס
הַפֶּסַח עַד עֵתָהּ תוֹלִין לְהַקֵּל אִפִּי הוּא מִעוּפֶשׂ
הִרְבָּה שְׁאִינוּ תוֹלִין לוֹמֵר כָּל יוֹם אִפְהָפֶת חֵם
וְנִתְּנוּ עָלָיו וְלִכְךְ הִרְבָּה לְהִתְעַפֵּשׂ תִּמּוֹ
חֲמֵץ בַּפֶּסַח הַסִּכִּימוּ רֹב הַמִּפְרָשִׁי שְׁאוּם
תַּעֲרֹבְתוּ בֵּין בְּמִינוֹ בֵּין שְׁלֹא בְּמִינוֹ
בְּמִשְׁהוּ חוּץ מִבְּשָׂאֵלְתוֹת שְׁפוּסֵק בְּנוֹתֵן טַעַם
וְאִין נִוְהִינִן בֵּן וְכֹתֵב הִלְאֵכֵד דְּבִמְשָׁהוּ אִינוּ אוֹם
בְּהִנָּא אִלֹּא בִּאֲכִילָה וְרַב לֹאֶס כֹּתֵב שְׁאוּסֵר אִף
בְּהִנָּא וְלִזְוָה הַסִּכִּים אִלֹּא הִלְאֵשׁ זֶל וְדוֹקָא כִּתּוּךְ
הַפֶּסַח אֲבָל מִשְׁשׁ שְׁעוֹת וְלִמְעַלָּה עַד הַלֵּילָה
הוּי כִּשְׁאֵר אִיסוּרִין לְרִשִּׁי בְּמִינוֹ בְּמִשְׁהוּ שְׁלֹא
בְּמִינוֹ בְּנוֹתֵן טַעַם וְלִדֹת בֵּין בְּמִינוֹ בֵּין שְׁלֹא בִּ
בְּמִינוֹ בְּנוֹתֵן טַעַם וּבַפֶּסַח נִמִּי לֹא אִמְרִין דְּהוּי
בְּמִשְׁהוּ אִלֹּא כִּשְׁנֵתֵעַרְבֵי בִּיּוֹךְ הַפֶּסַח אֲבָל אִם
נִתְּעַרְבֵי קוֹדֵם לִכֵּן וְנִתְּבָטֵל בִּסְ' מוֹת וְלֹא אִמְרִי
דְּחִזּוֹר וְנִיעוֹר וְכֵן הַתִּיר רִשִּׁי בְּשֵׁר יִבֵּשׁ וְנִבְינָה
שְׁנִמְלִחוּ קוֹדֵם הַפֶּסַח דְּאִפִּי לְמֵאֵן דְּאִם בְּמִשְׁהוּ
הֵם כְּעִנְיָה אֲבָל אִם נִתְּעַרְבֵי קוֹדֵם לִכֵּן אִינוּ אוֹם
אִלֹּא בְּשִׁשִּׁי וְכֵן כֹּתֵב בְּעַל הַעֵיטוֹר דּוּקָא חֲמֵץ
דְּאִיתִיהּ בְּעִינָהּ אֲבָל גִּיעוֹל הוּיָצָא מִדּוּפְנוּ שֶׁל
כִּלִּי לְעִנִּין דְּבִלְשֵׁמֶן שֶׁל גִּוִּים בַּפֶּסַח וְכֵן מִלִּיחַת
בְּשֵׁר שְׁנַנְעֶשָׂה לְפָנֵי הַפֶּסַח וְלֹא נִוְהָדוּ בְּמִלִּיחַתוֹ
בִּטֵּל הֵנָּה וְכִמְהָ יָמִים נִהְגוּ כֵן אִדּוּגִינוּ אִיסוּר ו

וְהַמְחִמֵּד תֵּבֵא עָלָיו בְּרִכְהָ עֵכְ וְהוֹלִיץ גִּיָּאת בְּתֵב
אִמְרֵי רִכּוּתָא חֲלָב שְׁחָלְבוּ גוֹי קוֹרֵם הַפֶּסַח ו
וְנִבְינָה הַגִּיקָפֶת קוֹרֵם הַפֶּסַח וְשִׁמְרָה מְחִימוֹן מ
מוֹתֵרִין וְאִם לֹא אִמְרִין וְאִלֹּא הִלְאֵשׁ זֶל דְּתִיר הוּא
לְעִנִּין מִשְׁלֵכָה נִבְינָה לְחַה בַּפֶּסַח מוֹתֵרֶת אֵעִי
נִעֲשִׂית כְּבָלִים שֶׁל כָּל הַשָּׁנָה וְלֹא נִוְהָר בָּהּ
כִּיּוֹן שְׁאִין מִשְׁתַּמְשִׁין בְּאוֹתֵן כָּלִים בְּכָל הַשָּׁנָה
בְּדִבְרֵי חֵם אִינֵן בּוֹלְעִי וְאִפִּי אִם שְׁמִשּׁוּ בְּהֵם בְּדִבְ
חֵם כִּיּוֹן שְׁאִין עוֹשִׂין בָּהֶן הַגִּבְינָה כְּחִמִּין אִינוּם
מִפְּלִיט וְכֹתֵב עוֹד אִיסוּר לֹאכּוֹל דְּגִים מִלּוּחִים
הַשְּׁרוּיִן בְּמִים בַּפֶּסַח וְיִוְהִיבִשִׁים כְּמִקּוֹם שְׁנוּהִינִן
לֹאכּוֹל אוֹכְלִין וְכְּמִקּוֹם שְׁנוּהִינִן שְׁלֹא לֹאכּוֹל אִין
אוֹכְלִין עֵכְ וְנִתִּים שְׁכּוֹכְשִׁין כִּשְׁאֵר יָמוֹת הַשָּׁנָה
וְלֹא נִוְהָרוּ בְּהֵם לְדַעַת בְּעַל חֲתִירוֹמוֹת שְׁאוּסֵר
צִנְקָא וְכִצֵּל שְׁחֲתֵבוּ אוֹתֵן כְּסִכִּין שֶׁל גִּוִּים אִפִּילוּ
אִינֵן כְּצִי יוֹסֵן מִפְּנֵי שְׁמִדַּם אוֹתוֹ לְקוֹרֵט שֶׁל ה'
חֲלִיתִית דְּאִמְרֵי חוֹרְפָּה מִחֲלִיא לִיהָ לְשִׁכְנִינִיתָא
וְהוּא לִיהָ בְּנוֹתֵן טַעַם לְשִׁכְנָה הֵבֵא נִמִּי חֲרִיפָה
דְּזִית עוֹשֶׂה אוֹתוֹ כֵּךְ יוֹמֹ וְלֹא שִׁיךְ בִּיה בִּיטוּל
דְּכִבּוּלִי סִכִּין מִשְׁעָרִינִן וְאִלֹּא חֲזָרוּ הוֹיִתִים כּוֹלֵם
חֲמֵץ וְכֵן יִרְאֶה מִתְּשׁוּבָה אִלֹּא הִלְאֵשׁ זֶל שְׁהִשִּׁיב
לְהַתִּיר עַל שְׁשָׁלוֹהוּ כִּצֵּל שְׁחֲתִיבוּהוּ בַּפֶּסַח
בַּסִּכִּין שְׁגִרְרִין כֵּן הַבְּצֵק מִהַעֲרִיבָה כָּל הַשָּׁנָה
וְכֹתֵב אִפִּי לְסִפְרֵי הַתְּרוּמָה שְׁמִדְמָה בְּצֵל לְקוֹרֵט
שֶׁל חֲלִיתִית שְׁאִינוּ הֵבֵא כִּיּוֹן שִׁדּוּעַ שְׁאוֹתוֹ סִכִּין
לֹא שְׁמִשּׁוּ בְּחִמִּין לֹא בִלְע דְּצוֹנֵן לֹא מִכִּלְיָע וְלֹא
מִפְּלִיט עֵכְ הִרִי שְׁלֹא הַתִּיר אִלֹּא מִשּׁוּם שְׁחִסִּין
לֹא הִיָּה מִיּוֹחַד אִלֹּא לְצוֹנֵן אֲבָל בִּסְתָם סִכִּין לֹא
הִיָּה מִתִּיר וְמִזְוָה הוּי מִיָּאֵר מְרוֹטֵנְכוֹרֵק כֹּתֵב עַל
הַדֵּא דְּסִפְרֵי הַתְּרוּמָה לְבִי נוֹשָׂה לְהַתִּיר וְאֵעִי
שְׁאִינוּ מוֹדָה בַּסֵּפֶר הַתְּרוּמָה אִין כָּל לְמַחֲוֹת בִּיד
הַנּוֹהֲגִין הַתִּיר עֵכְ וְכָל דְּאִפִּי לְדַעַת בְּעַל הַתְּרוּמוֹ
אִם נִוְהָרוּ בְּהֵם בְּחֲתִיכָת הַסִּכִּין אִפִּי לֹא נִוְהָר
לְכּוֹכֶשׁ בְּקִרְרָה חֲדָשָׁה אִם אִינָה בֵּת יוֹכָה מ
מִתֵּרִין כִּיּוֹן דְּבִשְׁעָה כְּבִישָׁה נִוְתַּנִּין בְּהֵם בִּיסָה

בטל חורפיה ולא שייך תו למימר מחליא להו
חמץ שתערב במצה ביכשה כתב רשי שמשליך
אחר והשאר מותר **במצה** וא"ל הראש ז"ל התיר
ובל אפי' באכילה וזהו טעם לפגם בפס' ושכם
אוסר וכן ה"ל אי עזר מבין וזה מאיד **מחמץ**
נת' אני אוסר לעצב הואיל ונפק בפומי דרשמי
ואני מתיר לאחרים כי דת וז"ל היו מורין להתיר
וא"ע"כ אני רגיל לומר לשי"א פלוגת דרבנות
הא ורבי' נמנעין מאיליהן ע"כ ורש"י פסק להתי
ולא הסכים א"ל הראש ז"ל ולאחר הפסח בין
במינו בין בשלא בימינו בטל בששים ואפילו
שזה בעיניה ונתערב אחר הפסח בטל ומיהו
דוק בשנתערב שנג' אבל בבדד לא ודריכת'
אפי' נתערב כמוד' ולא נהירא לא"ל הראש ז"ל
ונתב עוד ה"ל אם בטלו בשונג קודם הפסח אי
נמי בפסח כגו' שלא היה יודע שהוא חמץ מותר
ואם בטלו במזיד קודם הפסח לכאורה נראה
שהוא מותר בין שבטלו קודם איסורו אבל אם
מיד אדעתא דלשהיה אחר הפסח אוסר ושאל'
בין שהוא דבר הבעמיר אפי' אם בטלו בשונג
אסור בין דלטעמיה עביר לא בטיל ע"כ ואיני
מבין תוכן דבריו שאם הוא דבר שעוברין על
תעובתו מאי נפקא מינה בביטולו הרי ד
עבר עליו וראוי לקנסו ואם הוא דבר שאין
עוברין עליו אפי' עהבו אדעתא דלשהיה שרי
אלא כלל'א דבילתא כל דבר שאין עוברין על
תעובתו יכו' לערבו לכתחילה ולשהותו ודבר
שעוברין עליו אפי' נתערב מבילא קידם הפסח
ערך לבערו ואם לא בערו אסור נתערב אחר
הפסח בשונג בטל בששי' במזיד אינו בטל תכח
חמץ של גכרי' שעבר עליו הפסח מותר
אפי' באכילה וכן פסק רב אלפס
הלכות גדולות ורבי' איתא בשאלתות ובירוש'
וכן פסקו הגאונים ובעל העיטור כתב שאסור
באכילה והאריך בענין וסוף דבריו ומן הדין

עלינו להתכיר כמח שניהנין עבדיו שישראל
מקבל דורון חמץ של גכרי' מן הבנחה ולמח
שנעשה חמץ של ישראל שעבר **מחמץ** הפסח
שאסור בהנאה ולפיכך חמץ עליו לגדור גדר
ע"כ **מחמץ** א"ל הראש ז"ל אובר תקנה לזה שיאמ'
שישראל אינו רוצה שיקנה לירשות ואז לא
יקנה לו בעל כרחו ואיפשר לומר אפי' כסתם
ששתק ולא אמר כלום לא קני ליה רשותה כ
בדאיתא בבבא כציעא דהיתר נחא ליה דליקני
דאיכר' לא נחא ליה דליקני אם לא תיקב' כהנא
או כיוצא בתוך מעשיו שחפץ בו ושל ישראל
שעבר עליו הפסח אסור בהנאה אפילו הניחו
שונג או אנוס ואם מכרו או נתנו לגוי קודם
הפסח מותר ובלבד שיתננו לו בכתנה גמורה
ורשאי לומר לו עד שאתה לוקח במנה קח ב
במאתים שאקחנו מכך אחר הפסח והבין שגמץ
בבית ישראל אחר הפסח אוסר בירושלמי אף
על פי שבטלו דחיישינן שמא יערי' לום' שבטלו
אע"פ שלא בטלו ובעל העיטור אסרו באכילה
ודתירו בהנאה ואין טעם נכון לחלק בין אכילה
להנאה ואסור עוד בירושלמי לאכיל' חכצו ב
בפסח אפי' לכלב של הפקר שאינו נהנה בו
כלום דגרכינן בפרק כל טעה לא יאכיל חכין
אפי' לכלבים במה אנן קיימין אם לכלבו היא
הנייה אלא כן אני קיימין אפי' לבלב של אחרים
זאת אומרת אסור להאכיל לבהמת הפקר תכט
חנות של ישראל והסחורה שנמכרת בו
חיא טלו והפועל שמשתדלין בו
גוי' חמץ שנמצא שם אחר הפסח מותר אפי'
באכילה שאנו תולי' אותו בפועל גוי' ואם החנו'
ודסחורה של גוים והפועלים ישראל אסור שאנו
תולי' אותו בפועלים ישראל כך היא גירסת רבי
חננל' ורבינו האי גורס איפכא שהולך אח' כעל
החנות וכד' היא גירסת רש"י **תב** **כתב**
רש' ישראל שלח כבר בחבירו קודם

הפסח צריך לפורעו אחר הפסח ואין בו משום
חמץ שעבר עליו הפסח כיון שלא היה
בעין בשעת איסור ויש בו משום גזל אם אינו
פורעו וישראל שיהיה לו קודם חמץ שיתן
לו בשבוע של פסח קמח או מעות ואז אפילו
אם באו אחר כך לחשבון מותר לקבל ממנו מה
שלא קבל בתוך הפסח שאלה לרשי ישראל וגוי
שיש להם תנור בשותפות מהו לומר לגוי טול
אתה של פסח ואני אטול אח"כ והשיב שיתנה
קודם הפסח ויטול דמי מאותו שבוע וה' שמשון
בר אברהם כת מעשה בא לידי בישראל שהיה לו
תנור ואפו בו גוים חמץ בפסח וכא האופ' שהיה
גזבר של ישראל והביא לו ככרות לאחר הפסח
משבח התנור ואסרתי לו לקבלם לא מבעי חמץ
שאסור שזכה בו ישראל כשכר תנורו והוא היה
חמצו של ישראל שעבר עליו הפסח לא אפילו
מעות אסור לקבל בשכרו כיון דחמץ בפסח
אסור בהנאה הוה ליה משתכר באיסורי הנאה
אפי' חמצו של נכרי אסור ליהנות ממנו בפסח
מיהו אם קבל כבר המעות מותר ליהנות מהם
דתנן גבי ערלה וכל יי הברס מכרין וקד' בדמיהן
מקודשת ומיהו שרי לישראל להשכיר תנורו
לגוי על מנת שיאפה ברמצה ואם יאפה בו חמץ
אין זקוק לו כדתנן שכרו לעשות עמו מלאכה
אחרת אע"פ שאמר לו העבר ליה חביה של יין
נסך מבקום למקום מותר מותר לומר לעבר
בפסח הילך דינר זה וקנה ואכול א"ע שיודע
שיקנ' חבץ ואין זה כקונה חמץ אע"פ שמונותיו
עליו אב"י לא יאמר לו צא ואכול ואני פורע
אסור להשכיר כלי לגוי בפסח שיבשל בהם ח
חמץ בפני שרצה בקיומו של איסור על ידי
דבר אחר שלא יקבע הבלי ועוד כיון שהבלי
עצמו אסור בהנאה אסור להשכירו לכתחילה
לא דמה להא דתניא

בתוספתא משכיר אדם חמורו לגוי להבי' עליו
חמץ ממקום למקום דהתם האמר אינו אסור
אבל הכא הכלי עצמו אסור תנא
קדרות של חמץ ששתמש בהן חמץ כל
השנה אפי' אותן שעושין בהן
חמץ ומיני קמחין משפספן היטב בענין שלא
יהא חמץ ביכר בהם ומותר לשהותן לאחר הפסח
להשתמש בהן בין במינו בין שלא במינו ומצניעין
בפסח במקום צנוע שאין רגיל לילך שם כדי
שלא יבא להשתמש בהם בפסח ושוכ' לסגור
בחדר להצניע המפתח אבל היסק שיסיק באש
אינו מועיל בהם ולא לשום כלי חרש שנשתמש
בהם בחמין אפי' שלא על ידי האור לא שיערה
לתוכו רותח ואפי' אם יפלאום נחלים דחיישין
דילמא חיים עליהו שמא פקעי ולא עבי להו ח
הסק' מעלית ואם החזירין לכבשן ונתלכבו בת'
אבי העזרי יש אומרים שג' זה אינו מועי דחיישי
שמא חיים עליהו וכן כתב זקני תל' אבן וסגנו
היא בידם דלא אמרינן דילמא חיים עליה אלא
כשצרי' ליתן בהן נחלי אבל כשמחזירין לכבשן
מתלכבין מכפנים ומבחוץ כי השלבת עולה
להם מכל צד ולא פקעי וכן כתב בשאלות
דכלי חרס שרו בחזרת כבשונות וכת' א"א הרא"ש
ז"ל דוקא שנותני' לכבשן שמצרפין בו כלי חרס
חרשים דכיון שמבניסין להיסק גדול כזה ודאי
דלא חייס עליהו דילמא פקעי אבל לתנורים
שלנו לא דאיכא למיחש דילמא חיים ומוציא
מן התנור קודם שיתלכבו היטב וכוביא פ"שי
כלי שעושין מלכנים ועפר כמו כירה ואופן
ומשגנים בו ויש אומרים תני' קטן שקורי' פד"ל
היסקו מבחוץ ואסור לאפות בו בפסח דכיון
שאין נותנין האש בפנים אינו מפליט החמץ
הבלוע בו ואם מלאו גתלים בפנים שרי דלא
חיישינן שמא חיים עליהו וכן קררה של סתבת
אם רוצה להסיקן ולמלאתן גלחים שרי סבינן

געזילן בכלי ראשון ושרו וכלי ראשון נקרא
 שהרחיקו בו מים על האש אפי' אינה עתה על
 האש רק שעתה רותח' וקודם ההגעלה צריך
 לשופם יפה במשחות או ברוחים להעביר בו ח
 חלודה שבהם קודם הבשירו הילכך אם יש ג
 נומות בכבין ואינו יכול לנקותו יפה אין מועיל
 לו הגעלה וצריך ליבון כלי שמשמשין בהן ע"י
 האור כגון שפודין ואלכסון וכיוצא בהן צריבין
 ליבון וחליבון עד שיהיו ניצוצות ניתזין מהם
 ושנשמתם בהן בצונן כגון כוסות וקיתונות די
 להן בשטיפה ומשתם' בהן בחמין כפי תשמישן
 כך הבשרן אם תשמישן בכלי ראשון כגון כף
 שמניסין בו בקדרה צרי' להבשירן בכלי ראשון
 ואם תשמישן בכלי שני הבשירן ב
 בכלי שני ועירוי שמערה בכלי ראשון ע
 על אחר חשוב בכלי ראשון וכך צרי' להבשירן
 ומזהבלי שנשמתם בו ע"י האו לא סגי בעירו
 שמערה בכלי ראשון עליו לא צריך להבשירן
 בכלי ראשון לכן כתב אבי העזרי שצרי' להבשי
 נל הקערות בכלי ראשון פי שפעמים כופין א
 אותם בבחבת כשהי' על האש כת' בעל המנהג
 נפות העשוין בקרן שמשקלקלין במי חמין אין
 אין תקנה בהגעלה דחיישינן דילם' חיים עליהו
 לה חילוק בין כלי עץ או אבן או כתבת כולן ד
 דינן שוה להתירן בהגעלה והי' יצח' מסיספונ' ו
 נתב' דכלי גללים וכלי אבנים די להם כשטיפה
 ובתשובת לרב האי דכלי גללים וכלי אבנים ש
 שנתמש בהן ברותחין אין להם תקנה בהגעל
 ודמו לכלי חרסו צריך להסיקן כתנוד' עד ש
 שיתלבנו באש ורב אלפס השוה כולם וכן עקר
 כלי כסף שאין דרך להשתמש בהן בחמין אלא
 חושש שמא נשתמש בהן בחמין ורוצה להגעיל
 כתב אבי העזרי שאין להגעילן עם שאר הכלים
 דמתוך שאינן כולעי' הרבה פולשין מיד וחוזרין
 וכולעין ממי' והגעלה האסורין וכן כל כלי ש
 שנשמתם בו בכלי שני לא יגעלנו עם כלים ש

שנשמתם בו בכלי ראשון כהאי טעמא וכן יש
 אוסרין כלי שהכניסו ב' פעמים שבפעם השני
 בולע מן המים האסורין ולמאי דבעינן לכתב
 שאין לחוש במי שמגעיל קודם שש' שעות אם
 יבלע הכלי במי הגעלה אין צריך לדקדק בכל
 זה סלים שמולחין בהן הבשר כתב אבי העזרי
 שצריבין הגעלה ומחבת שכטננין בו כתב גם
 הוא טאביו רבי' ואל הצריכו ליבון והוא התירו
 בהגעל' ולזה הסכי' א"א הראש ז"ל וכן כתב ב
 בתשובה מחבת בפסח עושין לו הגעלה ואם
 היא ארוכה משים חציה והופך עוד ומשי' חציה
 האחרת ואם היא ארוכה ביותר בלבנה באמצע
 וכן כל כלי שאינו יכול להכניסו בפעם אחת
 מכניס חציו וחוז' ומכני' חציו השני ולא חיישינן
 שצדו הנגעל בולע מצדו השני שלא נגע וכל
 הכלים צריך להגעיל ידותיה כמותם מחבת או
 יורה שיש בו טלאי אין נותר בהגעל' לפי שהב'
 ו' תחת הטלאי אינו נפלט על ידי הגעלה ואבי
 העזרי כת' שראה בבית אביו הר' יואל שהיה ס
 מצוה להגעיל דכלי בשע' תיקונו קודם שישימו
 הטלאי ושוב היה מצוה ללבן הטלאי ולהדביקו
 ואע"פ שהיו משתמשי' בו אח"כ קודם הפסח והי'
 כגעילו דכבולעו עם הטלאי כך פולטו כסוי ש
 של ברזל שכבסין בו הקדרה צריך הגעלה כיון
 שמויע בכל שעה' מחום הקדרה ואם נתנוהו ב
 בפסח על הקדרה בלא הגעלה כל התבשי' אסו'
 שזיעת הכיסוי מתערבת בתבשי' ואם אפו עליו
 בעק צרי' ליבון כיסוי של ברזל שמשויבין אותו
 על חרד' שנאפ' על גבי הבירה יא טאפי הגעל'
 אינו צרי' כיון שאינו עשוי לא לכסו ואי' דהרר'
 נוגע' בו וכל שצרי' ליבון כי כרו' פעמי' נוגע' בו
 ועוד שהו' מויע כהבל דחררה שתחתיו כרובה
 של עץ ואכן שדכן בהן כל השנה ולפעמים ד
 דכן בהן פירורי לחם עם שומץ ופלפלין כתב
 ושי' דלא מהני ליה הגעלה וגם ברחים שו' א

קטנים של פלפל וכן כתב ר"ת שמדמין אותן ל
לבית שאן פ"ב כל שמשחין בו השאן ולבי חרוסת
פ"ב כלי שעושין בו מיני טיבול שנותנין בו דברי
הדים כגון שומין ופלפלין עסקמח ומכליעו ל
לתוך הבלי וכלו פ"א וד"ת דלא שרו בהגעלה
ור"י התיר כולם בהגעלה ולזה הסכים א"א הראש
ז"ל וזה לשונו בתשובה ר' תמה על ד"ת איך על
על לבו לאסור בית שאן בהגעלה וגם בעיני
פלא וכי משום שחימוצו קשה כלע בצונן טפי
מדבר אחר ע"י האו וכש לרב אפס שכת' דהיה
דבית שאן איירי בכלי חרס אבל בכלי שטף
אין חילוק בין בית שאן לשאר כלים לא כולם
מותרים בהגעלה וכן אני נוהג על כל וכן כתב
אבי העזרי ובעל הערוך והרי"ף גיאת וכן המנהג
ובלבד שיהיו חלקים שאין בהם בקעים הורף ש
שעורבין עליו כל השנה אין נותנין עליו מצה
ולא עיסה דדמי לבית שאן וצריך הגעלה ו
והעריבה שלשין בה כל השנה צריכה הגעלה
השלחנות והתבית שמצניעין בהן אוכלין כל ה
השב רגילין לערות עליה רותחין לפי שלפעמי
נשפך המרקמן הקדרה לתוכן רגילין באשכנז
ליתן שכר של שעורי בחביו של חרס והתיר ר
רבינו יואל ליתן בהן יין בפסח ע"י הגעלה דחא
דאמרי' בלי חרס אינו יוצא מידי דופיו לעולם
היינו דוק כשבלע ע"י האור אבל בצונן סגי להו
בהגעלה ל"ש אם מזופ' או אינו מזופף ועירוי יג' י
ימי' הוי כמו הגעל ע"כ ומי בפר' בתר' דע"ז מוכ'
דעירוי לא עדיף בהגעלה ומדברי רבי' האיירא'
דלא מהני לה הגעלה לכלי חרס אפי' נשתמש
בו בצונן שכתב עריבה של חרס שלשין בה כל
השנה ובשעת הגתות הדיחו אותה יפה ודרבו
בה ענבים או הניחוה תחת הצנור לקבל בו היין
אותו היין אסור לשתותו בפסח שכלי חרס אין
לו תקנה לא בליכון חילכך אם ידוע אותו היין
אסור אבל בספקא כי האי מילתא לא חיישינן

כל הכלים אפי' של חרס שנשתמש בהן חמץ ו
בצונן מותר להשתמש בהן מצה אפי' בחמץ חר'
מבית שאן ובית חרוסת שאע"פ שלא נשתמש
בהן לא חמץ בצונן אסור להשתמש בהן מצה
בחמץ אבל בצונן להניח בהן מצה אפוייה מות'
אבל אסור ללו' בהן אע"ג דצונן שממיה הו' להחמי'
וכל זה בלא הגעלה אבל ע"י הגעלה אפי' בית ש
שאן וחרוסת שרו אם אינן של חרס אבל אם
הם של חרס לא מהני להו הגעלה ואפילו לא נ
נשתמש בהן חמץ לא בצונן לא ישתמש בהן מ
מצה לא בצונן מאני דקוניא פ"ב כלי של חרס ה
המחופין באכ' דינן ככלי חרס לענין חמץ בפסח
ושא' איסורין חוץ מלעני' יין נסך דחזירי ואוממי
שרי אם הם חלקים אבל אם יש בהן בקעין או
ירוק אפי' חלקים אסורים כתב רב האי בלי עץ
מצופים בסמנין ומשתמשי' בהן חמץ דינן ככלי
חר' ואין משתמשי' בהן בפס' וכל כלי השתי' שרו
כשטיפ' ל"ש של עץ או של חר' או של זכר' תנב
הגעלה לוקח יורה גדולה מלאה מים
ומרתיחה ומכניס בה כל הכלי וכלי
גדול שאינו יכול להכניסו לתוכה ממלאו מים
ומרתיחו ועושה שפה לפיו סביב מטיט כדי ש
שיתמל' היטב ויגעו המים בשפתו ואם ירצ' קח
אבן רותח' לפיד אש וישליכנו לתוכו בעוז
רותח ומתוך כך ירתיחו המים יותר ויעלו על
שפתו כתב ר"ף משהי' להו למאני כגו יורה עד
דפליגי וכתב אבי העזרי מי ידע לשער שיעור
הפליטה אולי ישהם לתוכה וחוזרין וכולע' לכן
ירא שמים הרוצה להגעיל כלים הרב' ביח' ישה
מעת לעת לת שמישין דכיון דטעמם פגום אין
אוסרין רק שיגע' בזמן היתר קוד' שעה חמישי'
דלאחר איסורו אין פנימתו מתרת וא"א הראש
ז"ל כתב דקודם זמן איסורו יכול להגעיל אפי'
כלי כן יומו אפילו אין במים ששים כדי לבטלו
אבל מזמן איסורו ואילך וכ' ככל ימות השנה ה

הבא להגעיל בלי שבלוע מאיסור אין להגעילו
לא אכלא יהא הכלי בן יומא או שיהא במים ש
ששים כדי לבטלו ונהגין להבניסם ולהוציאם
מיד בתוכ בתשובות על שם רשי שמיד לאחר
ההגעלה בעוד מים הותחין עליהם צרי לשוטפן
מיד במים קרים של יחזרו ויבלעו ממי הדותחין
שעליהן וכן בתב רבי האי וכן נהגין ולא משום
שלא יחזרו ויבלעו המים שעליהן שאין לחוש
לח בדפרישי לא שנהגו כן בתב רשכס שצרי
להגעיל תחלה היורה שנגעילין בה שאר הכלי
וכן פסק רשי וכן הורה רבי יבא וכן יש בתשוב
הגאונים מדיח יורה גדולה ומגעילה ברותחין
ומבשירה ושוטפה בצונן ומפליטה מחסך תחל
ואחר כך מרתח בה מים רותחין בלי שיעור ו
יוקר שלא יבחו המים מן הרתיחה שאם יבחו
אסור להגעיל בהם כלים ונוטלן ושוטפן בצונן
ואחר כך מפלא היורה הגדולה וסובב שפתה ב
גיש ומגעילה במשפט הראשון ושופב ושוטפ
ואם הראש זל בתב שדין יורה הגדולה כדי שא
נלים שאם אינה בת יומא או אפי היא בת יומא
וזוא קודם שעה חמישי אין צריך להגעיל תחל
אבל אם הוא משעה חמישי ואילך והיא בת יומ
צריך להגעילה תחלה מפני שבהגעל ראשונה
נאסרין המים שאין בהם ששים לבטל פליטת
הזרה ורבבולה בשערינן ונמצא שהמים כולן
נאסרין ונבלעין בכלים הנגעלין בתוכה אם פ
משה אותם בתוכה עד שתנמור פליטתן אבל
קודם שעה חמישית אעפ שאותן המים חוזרים
ונבלעים בתוכם אין לחזש מפני שהוא שעת ה
החזר ודמי לנותן טעם בר נותן טעם תנג
אלו דברים שיוצאין בהן יד חובת מצה
בחטין ובשעורין ובכוסמין ובשבולת
שועל ושיפון אבל לא באורז ושאר מיני גסם א
אינן כאים לידי חימוץ ומותר לעשות מהם ת
תכשיל וכן ככל מיני קטניות ויש אוסרין לאכול

אורז וכל מיני קטניות בתכשיל לפי שמיני חטין
מתערבין בהן וחומרא יתרה היא זו ולא נהגו כן
ואם עירב אורז עם אחד מאלו המינים ועושה
בהם עיכה אם יש בה טעם דגן יוצאין בה וחייב
בחלה אעפ שרובה אורז בת הר פרץ יש נהגין
לכדר החטין אחד אחד מאכילת עכב ויא שאין
צריך דהוי מי פירות וכתב הוא שאינו דומ למי
פירות שהרוק מחמיץ כדתנן לא ילעום אדם
חטין ויתן על גבי כבתו וכו' ואין להקל עכ וכו'
שאין לחוש לזה כלל דחששא דחוקה היא זו ל
לומר שתחמי חטה קשה במע רוק שכפי העכב
דאפי לתיתא שרי כנמר לא שהחמירו הגאונים
לאוסרין ועוד אפי אם יש בהן נשוכין אינו אחד
מאלו המתכשילין הן כשיטח ואין כאן מבטלין א
איסור לבתחילה שאינו טוחן כדי לבטלם כתב
רב אלפס שצריך לשמור חטין שיוצאין בהן ידי
מצ משעה קצירה שלא יבא עליהם מים ואם
הראש זל כתב שאין צריך לא משעת טחינה וזה
לשונו נהגין באשכנז ובצרפת לשומרן משעה
טחינה לפי שאז מקרבין אותו על המי שטוחנין
ברחים של מים וכן כתב בשאלות לא נפיק
ידי חובתיה לא במצה שמינטרא בחימו בן כר
נפל' מיא עיליה ואי אכטינהו לחטי גוי חרש ש
שוטה וקטן לא נפיק ביה ידי חובתיה תשובה ל
לגאון ליקח קמח מן השוק בשעת הדחק מותר
יוצאין בו דלא מחזקינן איסור אבל לבתחלה
בעי שימור לתיתא אף על גב דגמרא שרי ליה
בחטי הגאונים אסרוהו כן שדרו במתיבתא ש
שאין אנו בקיאים בלתיא הילכך אין לנו ללתו
כלל לא בחטין וכל שכן בשעורים תנר
עושיין מצה מסולת נקייה ואפילו היא י
יפה במצת שלמה או מפת הררא
ופירש רשי אפילו כולה סובין א
אבל הוים במזל אסר כולה סובין שכתב אין י
יוצאין לא בפת סובין ולא בפת מורסן ידב

אבל לש הוא העיסה בסובין שבו ובגורסנן ו
 ויצא בו וכן דעת רב אלפס עיסת כלבים כזמן
 שהרועים אוכלין ממנה ויצאין בה ואם לאו אין
 יוצאין בה עיסה שבלילת רכה וחלוטה ברותחן
 לא מקרי לחם לברך עליה המוציא ואי אפייה בי
 בתר הכי בתנו מקרי לחם לענין המוציא ויצאין
 בה ידי מצה ואם בלילתה עכה וחלוטה ואפיה
 חיי לחם לענין חלה והמוציא אבל אין יוצאין בו
 בפסח ורבי האי יוצאין בו בפסח וכל זה לדין ה
 הגמ' אבל הגאונים אסרו כל חלוטה מצה גזול
 אין יוצאין בה בצקות של גויס שניכ' בהם שלא
 החמיצו שאין בהן סידוק ולא הנסיפו פניהם מ
 מותר לאוכלם ובלבד שיאכל כזית כמצי' שמור'
 לש מצה באחרונה ויש אוסרין לאוכל לא אם
 בן לשן הגוי בפניו ולא נהיר לא' א' זל' תנה
אין לשין לא במים שלנו לרשי לאו דוקא
 שלנו לילה אחת אלא שעבר עליהם
 יב' שעות משנשאנו ולפי' ה'ר' אליעזר מביץ צרי'
 שלא יהו במחובר משנכנס הלילה שבלילה מ
 מצינות רותחין והשואבן בערב עם שקיע' החמ'
 מותר מיד כתב א"א הראש זל' וכן עמא דבר
 לשואבן כין השמשו ואם העת הוא חם ישימם
 במרתף שהוא קר ואם העת קר יניחם באויר כי
 המרתף הוא חם כתב ר'שי בתשובה אין לשין
 לא במים שלנו שחשו חכמים לרוב עיירי שאין
 להם לא מי בורות ומעיינות שהן רותחין ויראה
 מרבדיו שכמי נהרות אין לחוש ומ'מ אין להקל
 אלא אפי' במי נהר אין ללוש לא א'כ' לנו וכן י
 יראה מלשון ה'ג שאינו כחלק שכת' ולאן מבעי
 במיא דפושרי דאסיר למולש בהו לא אפי' במי'
 דנהרא בימיהו אסור ללוש בהו עד דבייתי ולא
 תלוש בחמין אפי' לא נתחממו לא בחמה ולא
 במים הגרופים מן הימולאר והוא דור גדול ש
 שנחשתו עבה ותלוי על מקום האש ומים ש
 שבתונו פושרין אפי' בשאין האש תחתיו ואם

עברה ולשה בהן אסור לרב אלפס אפי' במים
 שלא לנו וכן כתב בה'ג והריץ גיאת ולרשי דוקא
 בחמין ובחמימא אבל במים שלא לנו בדיעבד
 שרי ואפי' לכתחלה שרי למילש בהו אי לכא א
 אחריני ולזה הסכי' א' א' הראש זל' והא דאסרין
 בעברה ולשה פי' אבי העזרי דוקא עברה בגזיר
 אבל שונג שרי ורשי אסר אפי' שונג ופי' עוד ש
 שאסור אפי' באכיל משום השש חימו ואפי' אם
 ירצה לאכול כזית מצה באחרונה דגרע מבקק'
 של גויס והריץ גיאת וכ' כתב דוקא למצה מ
 משומרת וכן מים שלנו דוקא למצה משומרת
 אבל לאכיל שרי דהא קל בצקות של גויס אם
 ככלא כריסו מהם ובלבד שיאכל כזית מצה כ
 באחרונה וא' זל' הסכים לפרשי לאוסרו אפי'
 שונג ואפי' באכיל והרב' נוהגין שלא ליתן מלח
 בפסח וכן נוהגין בכל אשכנז ואין טעם ב
 ברור לאוסרו ומ'מ אין לשנות משום אל תטוש
 תורת אמך ויא' שבלילה הראשונה אין ליתן כה
 מ'מ משו מצה עשיר' וגם זה אינו שאינ' נקרא'
 עשירה לא שגילושח ביין ושמן ודבש אבל מ
 מלח אינו מבשירה גרסינן בבכחות תכלה פי'
 למצה בקצח ושומשמן וכל מיני תכלין ב
 כשרה כיון שיש בה טעם מצה וכתב בספר ח
 הרוקח וסכל מקום אין ליתן בה פלפלין לפי ש
 שהוא חר ומחמם העיסה תנו
שיעור שיעור העיסה של פסח שלשין כ
 בפעם אחת היא מ'ג בצים וחומש
 ביצה בינוניים וכן ישער אותה ימלא כלי מים
 ויתן אותו לתוך כלי ריקן ויכניס לתוכו מנ' כ
 בצים כנחת אחת לאחת והמים היוצאין כלי ה
 המחזיק אותם הוא שיעור המדה או יכלא כלי
 מים ויערה המים ממנו לכלי אחר ואחר כך יתן
 בו מ'ג בצים ויחזור בו המים שיערה ממנו ו
 והמים שיתרו הם המדה וזה יותר

טוב שלא יוכל לכיין בנתינת הכצים לתוכו ב
כשהוא מלא ובתבן ה' יצחק בר' יהודה שו"ח
המדה היא דוקא לראשונים שתנוריה' היו קטני'
ואיכא למיחש בבן עיסה לחממו אבל תנורים
שלנו שהם גדולים עדיף טפי שילוש הרבה כ
ביחד ויהו עסוקי בעיסה תמיד שלא תכא לירי
חימוץ ולא הורו לן חביריו וכתב ה' יונה היכא
שלש יותר מזה השיעור חכמי צרפ' היו אוסרין
אותו ונראה לי להתיר ומיהו לדעת הגאונים
שכתבו שלכתחלה אין להניח העיסה אפי' רגע
אחת בלא עסק אם בן לכתחלה אין ללוש יותר
מזה השיעור ע"כ ולזה הסכים א"א ה"אש ז"ל אין
מודין קמח ב"ט ללוש וכ"ט של פסח שאסור
ללוש יותר מעשרון יקח כאומר הדעת ולא
ידבה על עשרון תנו
מפני שצריך לדקדק בשיעור העיסה ש
שלא להרבות בה משו' חשש חימו'
ומוטב שימעטו בה לכן טוב לקרב העיסה יחד
נשעת הפרשת חלה דשמי'ש בהן שלא היה ב
בה שיעור ואם לא הפריש מן העיסה יתנם בס'
וחסל יצרפס לחלה ואם ידוע שהיה בעיסה ש
שיעור חלה ושכח להפריש חלה עד לאחר א
אפייה אפי' צירוף סל אין צריך לא יקריב כל
הבנות יחד ויטול כא' על כולם ואפי' אם שבת
ואכל קצת יפריש על תבותר דחלת ח' לאוכל
וחולך ואח"כ יפריש חלש עיפה ב"ט של פסח
במקום שאין בהן לא יקרא לחלה שם עד ש
שתאפ' שאם יקר' לה שם לא יהא רשאי לאפות'
כיון שאין כאן מי שהאוויר לו ואם יניחנה כך
תחביץ ואינו רשאי לש' דפ' שאין שורפין קדשין
ב"ט הילכך לא יקרא לה שם עד אחר אפייה ו
ואז יצרף הכל בסל ויפריש אחת על הכל ואם
שכח וקרא לה שם יטלכה לצונן ואז לא תחמי
אבל במקום שיש שם בהן קטן שלא ראה קרי
שימיו או אפי' גדול שהאז קרי יוכל לקרות להם

שם מפני שראויה לו עי' שיבטלנה כרו' ויאכל
בימי טומאתו וחלה שנייה הנאכל' לכהן יפרש
ויאפנה כמו כשאר ימות השנה שיותר' לכהן
לאוכלה אפי' לבדה בימי טומאתו ויש מהנאוני
שבתכו שאף חלת האור יוכל לקרות לה שם
ולאפותה אף במקו' שאין בהן כיון דחזיא ליה
אם איתיה אמרינן הואיל והלכה כרבה דאמרי'
הואיל ומוטב שלא לקרות לה שם לא א"כ יש
אין כהן בעיר לאפוקי נפשיה מפלוגתא תנח
אין מתחילין להתעסק כפת ב"ד עד אחר
שש שעות ואיתא בתשובת מעשה ב
בא' שאפה מצות קודם ד שעות וכבר ביער ח
חסצו ואסרו רבותינו המצות דאיתקש לפסח
וכיון דפסח אינו אלא משש שעות ולמעלה
אף מצוה בן אבל רבינו אליעזר הגדול ורבי'
שמואל הכהן התירו אף לכתחלה יש ליזהר מ
משום חביבא מצוה בשעתה ואבי העזרי הביא
תוספת יצאין במצה ישנה ובלבד שיעשנה
לשם פסח וכתב דירושלמי פליג אתוספתא ו
ואסור אפי' עשאה לשם פסח וכיון דירושלמי
אוסר ראוי להחמיר שלא לעשותם קודם חצות
ובשעה הדחק שלא ימצאו לאפות ליל מוצאי
שבת משו' איר הגוים ראוי לסמוך על התוספת'
ולתיר ומ' יעשו שלש מצו' בליל פסח משו'
חביבה מצוה בשעתה וכן כתב רב מתתיה על
ע"פ שחל להיות בשבת דקיימא לן בבערין הכל
מלפני השבת ומקיימין מזון שתי סעודות הכל
יאפו מצוה ויאכלו בשבת כדי להדרר המצוה ש
שלאחר שמילא בריסו ממנה אינו מברך עליה
הילכך אל תאפו מצוה לא ב' שבפני בראית ה
העין שאם אתם אופין מעש' אחרים כוללולן ב
במצוה ובקולי' בה אע"פ שיותר לאפותה מע"ש
חזקו והדרו המצו' ואפו בס' ש' בומב' ע"כ וכיוצ
בזה השיב ה' יהודה הכהן על ששאלוהו בהו' ל
לאפות מצות שצריכות בליל שני מע"ט והשי'

מצוה בשעתה ויאפו בליל שני ורבי' האי בתכ
כנהג אבותינו לבער חמץ מע"ש ולאפות מצוה
וגדר גדרו קדמונינו שלא יבאו לידי איסור ו
כמ"ש אופן מצוה כתקנה ואנו אין לנו לא מנהג
אבותינו לאפות מע"ש ולא לטרוח ב"ט ולאחר
אכיל' מצוה לא זריזין בקריבין למצות ע"כ וא"א
הראש ז"ל היה מבער מלפני השבת ומשי"מזון
ב' סעודות ואופה מצות מע"ש ואני ראיתי ב
בברצלונה בהבדקדקין שהיו אופן כל כה ש
שצריכין למועד בקודם המועד שאם יתערב
עמו משהו בחמץ שיתבטל קודם איסורו תנש
לשין במ קום השמש וביום המעונן א
אין אפי' תחת כל אויר הרקיע אסור ואל
תתקרב האשה ללוש אצל פי התנור מפני חום
התנור ולא תנכיה ידה מן הפת להתעסק בעס
אחר עד שתנכור כל הפת דלכתחלה צרי' שלא
יניחוהו בל' עס' אפי' רגע א' וכל זמן שמתעסקין
בו אפי' כל היום אינו בחמץ ואם הניחוהו בלא
עסק שיעור מיל' הוי חמץ ואם התחילו בב' עיסו'
בא' והחמיצ' האחת בידוע שהחמיצה גם השני'
אפי' אין רואין בה סימני חמץ ואם החמיצה עד
שיש בה סדקיה אפי' לא נתערבו סדקיה זה
בו' לא א' הול' הנ' וא' הול' הנ' הוי חמ' גמ' והאוכלו
חיי' ברת ואם אין בה סדק לא הכסיפו פניה הוי
חמץ נוקשה והאוכלו בטור וצריכה שני כלים
שלמים אחד שבקטפת בו פי' שטחכו פני ה
החרדח וא' שמצננ' בו ידיה כדי שלא תתחמ'
העיסה והרם במזל כתב ואם היא לשה ואופה
צריכה שני כלים ולא ידענא למה כתב לשה
ואופה דאכל אשה שהיא לשה קאי ואלו המי' עם
שאר המים שרוחצין בהן העריבה ישאר הכלים
לא תשפכ' לא במקו' מדרון של' יתקבצו במקו'
אחד ויחמיצו לא שנא אם הם רב או מעט תס
אין עושין המצות ע"י גוי חש"ו והכי אית
בשאלתו לשה גוי ל' יכה או חר' ש

שוטה וקטן דלאו בני שימור נינהו אע"ג דאפי'
ישראל בר דעת ועבד בה שימור בשעה אפייה
לא נפיק בה ידי חובתיה וכן כתב רב כהן צדק
לצאת ידי חובה בליל ראשון אינו לא במצוה ש
שאפאה ישראל לשם מצוה דכתיב ושכרת' אתה
המצות עד שיהא שימור לש' מצוה ורב האי ג
גאון כתב מצוה שאפח גוי בפני ישראל כתקונה מ
מותרת לישראל לאוכלה ובעלי מעשה וחסידי
בזמירין על עצמם כנאונים הבחבירים ולשין
בעצמם ואופן כההיא דתנן מה דרכו של עני
הוא מסיק ואשתו אופה לכן מצוה על אדם ל
להשתדל בעשיית המצות וכאפייתן וכן היה נוה'
א"א הראש ז"ל היה משתדל בהן ועומד על ע
עשיית' ומזוזו העוסקין בהן וזוהי מסי' בעריכתן
ויהא אדם רגיל לומר על כל פירורין שיפלו ב
בשעה לישה ועריבה יהיו בטל' כדי שיתבטלו
קודם חימוצן אין עושין כריקין המצויירין פי'
שמציידין בפת כמין חיה ועוף אבל כל מה ש
שעושין אותו במסרק כדי שלא תפתח מותר
וכמ' טוב שלא לשהית עליו לעשותו כמין ציו'
וכתב רב אלפס שלא אסרו אלא בעלי בתים
שאין בקיאים בציוורין ויבאו לשהות עליהם אב'
נחתומי מותרין ופי' ה"י יונה זל דנחתומי מותרין
אפי' בלא דפוס ובעלי בתים אסורין אפי' יש ל
להם דפוס שממחרין לעשותן וכן כתב הר"ם ב
בכ"ז וא"א הראש ז"ל היה נוטה לאסור לכל אף
לנחת מין מותר לאפות פת עבה ב"ט פי' פתין
גדולי ולא חיישינן לטרוח ל"ש ב"ט של פסח
לא שנא בשאר ימים טובים רק שלא ילוש ב"ט
של פסח יותר מכשיעור בעיסה אחת תסא
ענין היסק התנור כתב רב נטרינא תנור
ופורני שאופן בו כל השנה מותר
לאפות בו בפסח וטפקא של חרס שהיסקה מ
מלכטה ועל גבה אין גחלים ולא שלהבת ואופן
בה כל השנה אסור לאפות בה בפסח אבל מ

אדשח לא שנא הסיקה בפנים או בחוץ מותר
כיון שהאור שולט תחתיה א"ע שאין שלהבת
עול' על גבה מרתח רתח והפת ניאפת מיד ואינו
כא לידי חימוץ אבל צריך להסיק תחלה בין ת
תנור בין בוכיא ואחר כך מדביק' הפת אבל ל'
להדביקו תחלה ואח' כ' להסיק אסור והבי אמר
דב עמר כלל זה וזה בידכ' כל שמסיקין תחת
או על גבי ואח' כ' מדבקין בו הפת אינו כא לידי
חימו' ואם מדביק ואח' כ' מסיק אסור וה' יונה
כת' שצרי' ליהדר בסיסיקו התנור שילכו הגחלי'
על פני כולן ואין די לו בלהבה דכמו שכולע
ע' נחלים כך פולש על ידי גחלי' ושדה נצוצו'
ניתזין ממנו הילכך אם הסיקוהו כמה פעמים
קודם הפסח אינו מספיק לא אם כן כיון להתירו
לצורך הפסח כי שמא לא הלכו הגחלי' על פני
כולכל זמן שלא כיון לכך ויש נוהגין להטיל בו
קרקע חדש כדי שלא יצטרכו וזכק ומנהג יפה
הוא מצה שנאפית עד שאם פורסין אותה אין ח
חושין נמשכין ממנה ויצאין בה ופחות מכאן אין
יצאין בה ויצאין במצה האפויה על גבי קרקע
והאפויה באלפס בלא מים ובמצה השרי' במי'
אחר האפיה אבל נתבשלה אחר אפיה אין י
יוצאין בה אפי' לא נימוחה כתב בעל הלכות ג
גדולות אין אפיה על גבי קרקע או על טפא
נפיק בה ידי חובתה והכא דבעי לטנן העיסה
במחבת בשמן מותר והבי עכיד מרתח המחב'
תחילה באש שיתלבן כשלהבת יפה ואחר כך
זותן בו העיסה וכטנגה בשמן ומותר לפי שאין
לה פנאי להחמיץ אבל אם נתן העיסה תחלה ו
ואחר כך הרתיח המחבת אסור והבי שדר ר
רב כהן צרקורי' מתיבתא אבל לחלוט העיסה
ברותחין קוד' אפיה אסור דהבי שדר רב שריר
א"ע דחלוט אינו כא לידי חימוץ וחליטה היא
מים דותחין על גבי קב' לא שמענו בשתי ישיבו'
שהתירו זה לא לחיה או לחולה על פי בקיאים ו

וכן כתב רבי' האי מצה חלוטה ברותחין מצה ה
היא אבל רבנן קמאי אמרי לא ידעינן חליטה ח
היכי הוא ובמה חולי' טרחו להת' לה מי שעורי'
בחליט' ולא התירו הגאונים לא לחולה שהוקש'
חוליו על פי רופאים מצה שנאפית עם חכץ ב
בתנור כתב ר' שמותר דריח כי האי לא כצינו
שיאסר כל הפת ויש אוסרין אם ננע זה בזה ד
דרמי' לפת חכה וחכית פתוחה ולדעת א"א ה
הראש ז' דשרי אפי' כמצה שנמצאת בה הטה
בקועה יראה דהבא נמי שרי תסב
במי פירות אין מחמיצין ורבו בזה הדעות
לדשי אין חייבין על חמוצם ברת אבל
חמץ נוקשה הוי אפי' במי פירות לברן אסור ל'
ללוש ולרב אלפס אפי' במי פירות עם כי' מות'
ללוש מליל ראשון ואילך יש אוסרים ללוש ב
כמי פירות עם המים אף מליל ראשון ואילך א
אבל קיטוף שמקטף בהן העיסה בשעת עריכא
מתירי מליל ראשון ואילך ודי' פי' דמי פירות ב
בלא מים אין מחמיצין כלל ומותר ללוש בהן מ
מליל ראשון ואילך אבל בליל ראשון ושני אין
יוצאין בהן ידי חובת מצה דהו' ליה כמצה עשיר'
ומי' בצי' היה מסתפק דשי' אם מחמיצין ורת היה
מתיר ולזה הסכים א"א הראש ז' ומי פירות עם
מים הן חמץ נוקשה ואין בו ברת אבל במהר ל'
להחמיץ יותר משאר עיסה הילכך אין ללו' כה'
ואם לש' בה פסק ב' הג' ב"ג דאמ' ישראל מיד והדי'
גיאת ז' פס' כחכמי דאמרי' יאפ' מיד ול' הסכים
א"א הראש ז' וכל משקין הוו בכלל מי פירות
הילכך חטה שנמצאת בדבש או ביין וחום מות'
ובלבד שלא נתער' בהם מים מצאתי כתו' שאם
נמצאת במלח חטה מלוחלחות בחכץ כי המל'
מתולדת המים הוא ואינו בכלל מי פירות ואינו
נראה לי דהא שרינן ותיקא במשחא וכלחא א
אלכא דמי מלח הוי בכלל מי פירות תסב
מותר לחרוך ב' שבלי' ביחד ולא חיישינן
שלא יצאו מים מא' לחכרת טו ד

ותחמי' דהוה ליה פירות ואין מחמיצין הילכך
ותיקא שהוא תבשיל העשוי משמן ומלח עם ק
קמח שרי אבל העשוי ממי' ומלח עם קמח אסור
אין מוללין הקדרות פי' שנותנין קמח בתוך ח
הבאכל להקפוזו בין אם יתן הקמח תחל' בין א
אם יתן החומץ תחלה ואפי' בקמחא דאבישונא
שהוא קמח העשוי בקליזת שנתכוישו בתנור ו
ואין מחמיצין אפי' הכי אסור דחוישינן שמא ל
לא נתביישו כל צרכן ומחמיצין אכל כמצה א
אפויה ושחונה מותר ולא חיישינן דילמא אתי
לאחלופי בקמחא וכן בקמח עדשים ושאר ק
קטנית שרי שאינו מחמיץ ורב אלפס וכן א"ה
הראש ז"ל כתבנסתמא להיתר כמצה אפויה ו
ובנמר' קאמר דאפי' במצה אפויה אסור היכא
דאיכא עבדי שמולזלין במצוה או כיוצא בזה
דאיכא למיחש דאתי דשרויי אף בקמחא תסור
חרדל או שאר טיבול שיש בהם מים אין
נותנין בהן קמח ואם נתן לתוך ה
החרדל ואכל מיד ולא ישחנו שמא יחמי' וכשא'
מיני טבולים כיון שאינן חדים כמו חרד' ודאי ה
החמיץ וצריך לשורפו תסור
אין שורין המורסן לתרנגולי אכל חולטי
פי' ברותחי שאז אינו מחמי' והנאנני'
אסרו כל חליטה בדפרישי' לעיל כתב ב' ה' כתב
הרב הבבלי מותר ללוש לתרנגולין מורס או ק
קמח ומאכילן מיד או יעמוד עליהם שלא ישה'
שיעור מיל וכל זמן שמנקרין בהן או מהפכין ב
בהן אינו בא לידי חימוץ ואין לסמו' על זה שאב'
בשהה העיס שיעור מיל ע"כ כתב אבי העזרי מ
בעשה היו ושרו מעט מורסן ושפשפו בו אוז
בפסח ואכר אכ' מרי כל האוז משרדאית ביה
בעוריה פרצי פרצי ואיתא בפר' העו' והרוש' וא
אית ביה פיל' כולי אסיר האש' לא תשר' המורסן
ושתולין בירה לבי' המרחץ אכל שפה היא על
בשרה יבש אע"פ שיש זיע על בשר דזיעה אינה

מחמצ' וכלכר שתזה' הישב שתעבי' כל דמורסן
קודם שחשטף במים ע"כ כתב הר' יונה שהאידר'
אין הנשים בקיאות בזה דיש למונעם מלתת ה
המורסן על בשרן אפי' יבש תסור
לא ילעום אדם חטין ויתן על גבי בכתו מ
מפני שהן מחמיצין שהרוק מחמיץ ע
על כן הנותן שעורים לכוזמתו ומצא בהם דיר
צריך לבערם כתב הר' אליעזר מגרמזא שק מ
כלא קמח שנתן אצל החומה ונתלחלח מויעת
החומה מחמיץ הילכך אם נפל מים על קמח או
נתלחלח השק ירקד הקמח והשאר מותר ואם
מעט שלג או מים נפל על התבוא' יגרף החיטין
העליונים ויקח מהתחתונים שק שיש בו קמח ו
יושבו עליו תרנגולי ונתלחלח מצוואת התרנגו'
אינו מחמיץ מיהו ירקד הבצק לחוץ והשאר מ
מותר בשר יבש שמזיע בשעת הגשמים מחמי'
מכח המים שהורד בו חלב שנשפך על גבי חטין
אינו מחמיץ דחשי' מי פירות ע"כ בה שרימ' ז
זיעת החומה לרוק לומר שמחמיץ היה מסתגר
לא"א אבי הראש ז"ל לדמותו לידעת אדם שאינו
מחמיץ וכת' עוד על מה שהתיר לרקד הקמח ש
שנפל עליו מים קולא גדולה היא זאת לעשות
כך בתוך הפסח שחמץ במשהו כי שמא יעבור
עם הקמח חמץ כל שהוא כנפה ודאיתי מורים
הלכה למעש' שיאחוזו בידו כל המקו' המלחלח
בשק עד שיריק כל הקמח שבשק ודאי עדיף ש
טפי ע"כ קמח שנפל עליו דלף אפי' היזם אינו כ
בא לידי חימוץ והוא שיה' הדלף שורד בלי הפס
ויאכנו מיד לבשיפסק ואם הוא מסופק אם ה
הדלף שורד אם לאו אסור תסור
חטין שבאו בספינה ושכעו ויש בהן חשש
חימוץ אינו ניכר בהם לא ימכרם
לגוי שמא יחזור דימכרם לישראל כיון שאין ח
חימוץ ניכר לא ימכרם לישראל מעט מעט בענין
שיובל לאוכלם קודם הפסח וכת' ב"ה אפי' אם

לא הודיעו כיון שיכול לאוכלן קודם הפס' וה'ם
במזל כתב שצריך להודיעו ומסתבר' בדברי כ
ב'ה מרל' שרי לא דבר מועט שאם מודיעו אפי'
טובא נמי יש אומרים דה' לגוי יכול למיכרם
מעט מעט שלא אסרו למיכרם לגוי אלא הרבה
ביחד דאיכא למחש' שמא יחזור וימכרם לישראל'
כתב הר' ארפ'ם שהן אסורין אע"ג שלא נתבקעו
אע"ג דרבי לתיתא אינן אסורין לא אב' נתבקעו
שאני התם דעסיק בה הילכך אינן באין לידי ח
חמוץ עד שיתבקעו אבל הבא כיון דמינח נחמי
אתי לידי חימו' כתב בה"ג חטין שכאו בספינ' אם
לחות הן או שבשנתנו מראיתן בידו' שהג' אליהן
מים ואסור להשתוותן בפסח לא לזבניהו קבא
קבא כי היכי דליב' לינהו קמי פסח אב' אם יבשו
הן וקשות ולא בשנתנו מראיתן אחזוקי איסורא
לא מחזקינן ומותרין לאכול והבי שדר' רב צמח
דיש' מתיבת' וכן כת' רבי' אב'ן דבש' של גוי' אין
מחזיקין בו איסור לומר מזוייף הוא לתת חטין
או שעוריו ונתבקעו אסור ולא נתבקעו מותרין'
וקאמר מר בוקעא הא דקאב' נתבקעו אסורות
לא נתבקעו במש' אלא שקרובות ליבקע' שאו
מניחין על פי חבית של יין והן מתבקעות מבח
דיח' היין ואית' דגחסי על פי הביב והו' כלי שקלין
בו קלויות על האש ושמואל אומר אינן אסורות
לא אם כן נתבקעו במש' וכתב רב אלפ' יש פ
פוסקין בשמואל' נתבקעו במש' יש פוסקין במר
עוקבא נפסק הוא במר עוקבא לחומרא וה' ל
למיכלינהו בעיניהו אבל אם נמצא כתבשיל' ו
ולא נתבקעו במש' כיון דאיסור משהו מדרבנן
אינן אסורות התבשיל' לא אב' נתבקעו במש' כ
כת' בספר הרוקח בעינא דאימ' מילת' ונסתפינ'
מחבריא דחטין שירד עליהן דלף ונתבקעו ו
חזרו ונתייבשו ואין ביקוען ניכר יש לצודד ה
הדבר לאיסור ולהיתר והאריך בו ונטה להיתר
לא שלא דעא לסמוך על דבריו להיתר ואם נ

נמצאת חטה בעיסה או במצה אפוייה כתב א'
הראש זל' שמותר אפי' היא בקועה שאפילו נ
נתבקעה אינו חמץ גמור לא קרו' להחמץ בדאמ'
ר' יוסי שורן בחומץ וחומץ צומתו נדבר ידוע
שחטה קשה ואינה מנדרת להחמץ כמו העיסה
וכיון שהעיסה לא החמיצה כל טכח הדטה ולא
חיישין שמא היתה במים לפי שיש רגילי'
לשכור המים השמורין וראיתי קצת גדולים ש
שאסרו אות' מצה ויש אחרי' שאסרו כל הביצות
ולא נהיר' לי שאפי' היתה חמץ לכה תיאסר כ
כל המצה והוא דאמרינן חמץ במשהו היינו דוק'
ע"י כישול שמתפשט החמץ בכל הקדרה אבל
אם כזית חלב נפל על חררה אחת דבר ידוע
שאין איסור החלב כפעפוע בכל החררה דאפי'
לא הוה בכישול להתפשט הטעם בכל החררה
לא אוסר כד' קליפה או כדי נטילה וב' ש' חטה
אחת שאין כח בפליטת' להתפשט בכל החררה
וכן כתב הר' אליעזר מביץ שאם נמצאת חטה
על כשר מליח או צלי או על כצה רותח' חותך
מקום פעפועו לפי אומר הדעת ואם הוא כ"ט א
אחרון של פסח מותר להשתוותו עד אחר הפס'
כיו' שהוא ספק יט' ספק חזול' ע"כ מעשה שכלנו
תרנגולת במים חמין ומצא אח"כ במים גרעם
של חטה ואסר רבי' אב'ן התרנגולת דשם היתה
החט' במים קוד' רתיח' והחמיצ' ובלע' התרנגול'
מן המים מעשה ונמצאת חטה בקועה בכלי של
מים ובשלו באותן דמים תבשיל' והתירו התבשיל'
ולא אמרי' שנאסרו כל המים ויאסרו התבשיל'
וכן התיר אב' העזרי חטין שנפלו לבו' וכת' שאן
מחמיצו' כדאמרי' תפ' תלטו' כצונן אלמ' שהצונן
מעכבי מלהחמץ ונר' לי שאין הנדון דומ' לרא'
דהוה דקא בעיסה אבל חטה ודאי בחמצת
במים צוננן כההיא ארכא דטבעא בחי' שתא ו
ועוד דתני' בתוכפת' טרה חטין ושעורים במ'
והחמיצו אסורות אלא נראה להתיר כההי

פעם כיון שהמים צוננן אין החטה בותנת בהם
 טע' ואפי' חמץ גמור שנפל לבור מזה הטע'
 מעשה שהגעילו יורה מחומצת וכע' שפכו המי'
 המחומצים ירדו לבור ואסרו לשות' מימיו בפס'
 בשכיל שנתערבו מימי הבור במים המחומצים
 בספר הרוקח חטה שנמצאת בקדר' נאסר' הכף
 שהגיסו בה הקדרה שמה בקדרות אחרות כולן
 אם ר' וכת' עוד חטה שנמצאת בתרנגול' מלח'
 ונמלה עכה אחר' שאיתה שנמצא' עליה אסור'
 כי נתרכבה החטה וחמץ בפסח במשהו והשאר
 בותרות וה' אם צלו התרנגול' בשפור' ונמצא'
 חטה על אחת בהן אותה אסורה והשאר בותר'
 וכת' א"א הראש' ז"ל אין דבריו נראין במה שאסר
 כל התרנגולת המלוחה שנמצאת בה החט' לא
 כאשר בת' ה' אליעזר ככין שנוט' בקופ' פענעו
 אבל תרנגולת צלוי' שנמצא' בה חטה בזה נראין
 דבריו שכל התרנגולת אסור' לפי שבשמהפכין
 השפ' דכתפשת הטעם בכל התרנגול' ואם היה
 פע' ש' בא לידי הייתי אוס' כל התרנגול' שבשפור'
 הנוצת זו בזו כי על ידי היפוך השפור כתפשת
 בזו לזו וכי היכי דבשאר איס' דין אם היה כרי ל'
 לית' טע' ככולם כולט אכורין ה' נמי חמ' בפס'
 במשהו ע' כ' יש מתירין חטה שנמצאת בז' של'
 תרנגולת כראמרי' גבי טומאה דחשיב' כמעוכל'
 ואינה בחמצת ואין עליה תורת אוכל' ו"א שאין
 ללמוד איסור מטומאה ולזה הסב' א"א תסח
העושה מלאכה בערכי שבתות ויטמן ה'
 המנחה ולמעלה אינו רוא' סימן
 ברכה לעולם וכערב פסח כחצות ולמעל' אסו
 ומטבתינן ליה וקורס חצות תלוי בכנהג בבקו
 שנהגו איסור אסור' ובמקום שלא נהגו בותר'
 וכת' אבי העזרי' דקא שעושה מלאכ' להשתכר
 אבל מתקן הוא כליו לשבת וי' וכן מי שכותב
 ספרים לעצמו דרך ליכודו מות' כל היו' ההול'
 במקום שנהגו לעשות למקום שלא נהגו או א

איכא יש בו לעשות כמנהג המקום שדעתו ל'
 להשתקע שם אם דעתו להשתקע למקום שגא'
 שם יעשה כמנהגם בין לקולא בין לחומרא ואם
 דעתו לחזור למקומו ינהג כמנהג אנשי מקומו
 וה' מ' בצינעא שלא בפני אנשי המקום אשר בא
 שם אכל לפניהם אם יש לחוש למחלוקת אם י'
 ישנה ממנהגם יניח מנהג אנשי מקומו וינהג כ'
 כמנהגם אפי' נהגו להקל כ' ש' אם נהגו להחמיר
 ואפי' במקום שנהגו שלא לעשות כל היום אם
 התחיל במלאכ' מאתמול ודא' לצורך המועד
 יכול לגמרה בער' המועד ופז' אפי' לאחר חצות
 וא' הראש' ז"ל כתב דוקא עד חצות ואם אנהל
 לצורך המועד אפי' אם התחיל בה מאתמול לא
 יגמרנה החטין והספרין והבוסין עושין כלאכ'
 עד חצות אפי' במקום שנהגו שלא לעשו' והרם
 במז' כתב שאפי' אלו הג' לא יתחילו לא במקו'
 שנהגו לעשות ושאר אומניות שאנו אומרי' אם
 התחילו מאתמול גומרין עד חצות נמי דוקא
 במקום שנהגו לעשות וא' הראש' ז"ל כתב כ'
 בסברא ראשונה מושיבין טובבין לתרנגול' פ'
 להושיבה על בצים לגדל אפרוחין ביד כל היו'
 וכל שכן אם ברחא מעל הבצים שיכול להחזיר'
 עליהם שלא יפסדו הבצים גורפין הובל כתחת
 רגלי הבהמה והוכל שבחצר לא יוציאנו אלא
 יסלקנו לצדדים ואם נתרכבה בחצר יוציאנה ל'
 לאשפה מוליכ' ס' ומב' אין כלים מבית האומן כל
 היום אע"פ שאינו לצורך המועד גם בזה כתב ה'
 הרמבם ז"ל דוקא עד חצות ואינו נראה תכס'
אסור לום' בשר זה לפסח שנרא' במקרי'
 בהמתו ונראה כאוכל קדשים כחזן
 יש מפרשין דוקא גדי או טלה שראוי לפס' אבל
 ר' ש' פ' אפי' בשר בהמה לפי שהיו סבורים ש'
 שהקדישו לדמי פסח ואפי' שחוט נמי וכן נזדרי'
 כאשכנז שרגילין למלוח בשר לצורך פסח ו
 וליבשו שאין מזכירין עליו שם פסח אלא אומר
 בשר זה ליום טוב וגדי מקולס פי' שלם ראשו ע

על כרעיו ועל קרבו אע"פ של פל'אום זה לפס
 אסו לעשותו ושרי למים הני חשי לפסח תע'
גרסינן במסכ' סופרים הבכורות בתענין
 בערב הפסח והטעם זכר לנס ש
 שניצולו ממכת בכורות וכתב אבי העזרי שגם
 בכור לאס יש לו להתענות כמו שהיתה המכה
 גם בהם ומיהו גדול הכית אין צריך להתענות
 אע"פ שהיתה בהם המכה לא מחמירין כולי האי
 האסטניסין מתענין כדי שיאכלו מצה לתיאבון
 והבי אית בגמר רב ששת הוה יתיב בתעניתא
 כל מעלי יומי דפסחא משום דאסטניס הוה ואי
 הוה אבי בימ' לא הוה מצי אכיל כלילי תעא
כל אדם אסור לאכול פת משעה עשירית
 ולמעלה כדי שיאכל מצה לתיאבון א
 אבל בשר וירק ומיני תבשיל שרי והל'ס במזל
 כתב אב' אוכל הוא מעט פירות או ירקות אבל
 לא ימלא כריסו מהם ויין מותר לשתות הן רב
 או מעט כי הוא גוהר תאות המאכל אבל קודם
 שעה עשירי' יכול לאכול פת ומהו הפת שיאכל
 חמץ אסור מתחילת שעה חמישית ומעלה מצה
 נמי לא דאית' בירושלמי האוכל מצה בער פסח
 בנעול ארוסתו בבית חמיו הילכך לא משכחת
 פת שיוכל לאכול לא מצה עשירה פי' שנילוש'
 גמי פירו' דבירושלמי לא אס' לא מצה שיוצאין
 גה כלילה אבל מצה שאין יוצאין בה כלילה מ
 מותר לאוכלה עד תחלת שעה עשירית ואם ה
 התחיל לאכול קודם שעה עשירית ומשכה ס
 סעודתו עד הלילה פסק דשכס אע"ג דבשאר
 שבתות וימים טובים קיי' לן פורס כפה ומקד'
 בפסח צריך להפסיק סעודתו בעקירת שלחן ו
 וזא פסק דאף בפסח אין צריך להפסיק בעקיר'
 שלחן וב' ה' לא פורס מפה ומקדש על הכוס
 ואינו מברך עליו בפ'ה ומברך ברכת המוציא
 וגומר סעודתו ויש אומ' שגם ברכת המוציא אין
 צו' לברך אבל רב אלפס כת' שצרי' לבר' כרב'

המוציא וכן כת' בה' ג' ולזה הסכים א"א ז"ל תע'
ויקריה שלחנו ערוך כבעל יום כדי לאבי
 מיד כשתחשך ואף אם היא בבית
 המדרש יקום משום שמצוה לבהר ולאכול ב
 בשביל התינוקות שלא ישנו אבל לא יאכל ק
 קודם שתחשך אע"ג דבשאר שבתות וימים ט
 טובים יכולין להוסיף כחול על הקדש פסח ט
 שאני דזמן אכילת מצה אינו אלא כלילה דזמן
 דפסח ויסדר שלחנו יפה ככלים נאים כפי כחו
 ויבין מקום מושבו שישב בהיסכה דרך חירות
 וכתב אבי העזרי בזמן הזה שאין רגילו בארצינו
 להיסב יושב כדרכו ואין צריך להיסב וכשהוא
 מסב לא יטה על גבו ולא על פניו ולא על ימינו
 אלא על שמאלו ופי' דשכס כפני שצריך לאכול
 בימינו עלפי זה אטר יד ימינו יטה על ימינו ודשי
 פי' הטעם שלא יקדים קנה לושט ולפי זה אין ח
 חילוק בין אטר לאחר אשה אינה צריכה ה
 היסבא ופירש דשכס מפני שאימת בעלה עליה
 ולפי זה אלמנה וגרושה בעו היסבה וב' כתבם
 משום דלא אורח ארעא דאשה למזגא ולפי זה
 כל אשה אינה צריכה היסבה אשה חשובה צ
 צריכה היסבה בן אצל אביו צריך היסבה אפילו
 הוא רבו מובהק תלמיד לפני רבו אין צריך ה
 היסבה אפילו אינו רבו מובהק אלא אם בן יתן
 לו רבו רשות השמש צריך היסבה וכל מ
 כי שצריך היסבה אם אבל ושתה בלא היסבה
 לא יצא וצריך כל אדם לשתות ארבע כוסות
 על הסדר שנפרש שתאן זה אחר זה שלא ב
 בסדר לא יצא ושיעור הכוס רביעית ובדת הג
 הכלי שיכילנו ארכו כרחב שני גדולים ח
 וכן רחבו וגוהו כרחב שני גדולים חצי
 גודל וחוטש גודל ואין צריך שישתה כולו לא
 רובו ואם היין חזק צרי' למוזגו ושיעורו רביעית
 לאח' שימוזגנו ואם שתאו חי יצא ובלבר שיהיה

בורכיע' ושתה רובו ויין שלנו לכתחלה אינו
 צריך מזיגה ואית בירושלמי שמצוה לחזור אח'
 יין אדום ויראה שאם הלכין משוכח מהאדום שהו'
 קודם ויין מבושא כתב רבינו האי שאין יוצאין בו
 ומברכין עליו שהב' ובירושלמי שיוצאין במכוש'
 ובקונדיטין ואפי' אין לו לא מזון שתי סעודות
 ימכרם ליקח יין לד' כוסות אעפ' שצריך לקבל
 אח' מן הצדקה ואחד אנשים ואחד נשים חייבין
 בהם ובכל מצות הגוהגות באותו לילה כגון מ'
 מצה ומרור וגם התינוקות טוב ליתן לכל אחד
 כוסו לפניו ומצוה לחלק להם קליות ואגוזים כ'
 כדי שיראו שינוי ושאלו תעג
ומזוגין לו כוס ראשון ומקד' עליו ומכר'
 תחלה בור' פרי הגפן ואח' כ' קידור'
 היום ושהחיינו ואינו מברך שעשה ניסים לפי
 שעתיד לאמרו בהגדה ואם חל בשבת אומר ו'
 וכלו ואם חל במוצאי שבת אומר יקנהו ויין ק'
 קידוש נר הכדלה זמן ונוסח ההבדלה בא' גמ'ה
 המבדיל בין קדש לחול ובין אור לחשך ובין
 ישראל לעמים ובין יום השביעי לשש ימי המעש'
 בין קדושת שבת לקדושת יום טוב הבדלת זאת
 יום השביעי מששת ימי המעשה קדשת הבדלת
 וקדשת את עמך ישראל בקדשותך בא' המבדיל
 בין קדש לקדש ושותה בהסיבה לא הים' צריך
 לשתות פעם אחרת בהסיבה ואינו מבר' אחריו
 על הגפן ועל פרי הגפן ואם ירצה לשתות אפי'
 כמה כוסות הרשות בידו וכת' אבי העזרי רק ש'
 שיכוין לבו שלא יצטרך לברך פעם שנית שלא
 יחא בכוסיו על הכוסות וכן כתב הר' מאיר מ'
 מרונבבורק ששאל הו' שאם יכולין לברך על
 שינויין הטוב והמטיב בליל פסח והשי' שיכולין
 לברך שאינו נראה כמנסיף רק אם יברך בפ'ה
 כמו שיברך על הכוסות והן הולכין לשיטתו ש'
 שמצריכין לברך בפ'ה על כל כוס וכוס הילכך
 מסתבר להו' לכימר שאם יברך יותר שנראה כ'

כמנסיף אבל לדעת א"א הראש ז"ל שאין צריך ל'
 לבר' בפ'ה על כל כוס וכוס אין חילוק אם יברך
 אם לאו שאם אנו חושבין אותו כמנסיף אפילו
 בלא ברכה נמי ומביאין לפניו קערה שבה ג' מ'
 מצות ומרור וחרוסת ושאר ירקות מאיזה מין
 שירצה ושני תבשילין מרור זכר לומר מרור את
 חייהם ואלו ירקות שיוצאין בהן ידי חובת מרור
 חזרת ועז' שין תמכה וחרחבינה ומרור ויוצאין
 בעלין שלהם ובקלח אלא שבעלים אין יוצאין
 לא א"כ הן לחים ובקלחים יוצאין בין לחין בין
 יבשים אבל לא בבוש' ולא שלוקי' ולא מבושלין
 וכולן מצטרפין לבזית שהוא שיעור שלה ועיק'
 המצוה הזאת בחזרת ואם אין לו חזרת יחז' אחר
 ראשון ראשון כפי הסד' השנוין במשנ' והחרוס'
 הוא זכר לשיט שהיו אבותינו בשעת ערבין בור' ל'
 צריך לעשותנו עב זכר לשיט ומדברים חמוצים
 זכר למירור ואיתא בירושלמי אית דעבי לה ע'
 עבה ואית דעביר לה רכה זכר לרם ופירש ה"ה
 יחיאל רהא והא איתא מתחלה עושין אותה עב'
 ואחר כך מרכיין אותה בחומץ ונותנין בה ת'
 תבלין כגון קנמון וזנגביל הרומ' לתבן שהיו מ'
 מנכלין בו השיט ונותנין בו תפוח זכר לתחת
 התפוח עוררתיך ואגוזים דכתיב אל' גנת אגוז
 ירדתי ותאנה דכתיב התאנה חנטה פניה ושני
 תבשילין א' זכר לפסח וא' זכר לחגיגה מאיזה מ'
 מין שירצה ונהגו בבשר וכיצה ונהגו ליק' זרוע
 רמז לו בזר' נטויה ויש אומר בשפסח במוצאי
 שבת שאין ליקח אלא תבשיל א' זכר לפסח אב'
 לא הב' שכנגד החגיגה לפי שאז לא היתה חגיג'
 באה עם הפסח שאין דוחה שבת והר' פרץ כתב'
 שאין לחוש כיון שאינו לא לזכר בעלמ' ואדרב'
 המדקדק בזה גדאף שעושה אותו במין קרשים
 מבש' וכן כתב ב"ה שאל ישנה אדם ואין צרכין ל'
 לחביא מכל אלו לעני כל א' וא' לא לפני כ'
 זה יחל' לכול' ונוטל ידיו לצורך טיבו הראשון

וכל שטיבולו במשקה צריך נטילה ומכרך על
 צ" ולא יטול קודם קידוש כי לקידוש אין
 צריך נטילה ומיהו מי שרגיל ליטול כל ימיו השנ'
 קודם קידוש ולא חשיב לקידוש הפסק בפני ש
 שהוא צריך סעודה שהרי אסור לאכול עד ש
 שיקדש גם עתה יכול ליטול קודם וה"ל באיר
 ברוטנבורק כתב שהאיד"נ אין צריך גטיר' לדב'
 שטיבולו במשקה ועל כן לא היה מכרך על כ
 נטילה על טיבול הראשון וכן כת' בה' ולא נהיר'
 וכן כתבו הגאונים שצריך לכרך וכן כתב ה"ל
 שמעיה בשם ר'שי והרוצה לצאת ידי ספק' יביא
 עצמו לידי חיוב נטיל' מצד אחר כגו' שיש' רגליו
 השפסף ולקח ירקות ויכרך ב' פה ובכטל כדי
 לעשות שינוי בשביל התינוקות שישאלו כי זה
 הוא שינוי שטובלין קודם סעודה מה שאין דרך
 לעשות כן בשאר הימים ואין צריך כזית בהם
 ובת' רב עמרם שטיבול זה בחרוסת וכן כתב ה
 ה"ס כמ"ל וזת פ' שמטביל בחובץ ולא כחרוס'
 לפי שהחרוסת כצנתו עם הברור ואין לאכול
 ממנו קודם מצותו וכן היה נוהג א' ה"אש ז"ל
 ואפי' אין לו שאר ירקות שגם טיבולו הראשון
 בחזרת אפי' הבי' אין לטבול בחרוסת כיון שאין
 בטיבול ראשון עיקר מצותו ול"ל מכרך אחר ה
 הטיבול כורא נפשות ול' שבכם אין צריך לכרך
 אחריו ולזה הסכים א' ה"אש ז"ל ויקח מצה ה
 האמצעית ויבצענה לשנים ויתן חציה לאח' מן
 הבסובין לשוכרה לאפיקומן ונותנין אות' תחת
 המפה וזכר למשארות' צרורות בשמלות וחציה
 השני ישים בין שתי השלמות כדי שיפג' בשלמה
 תחלה כשיבא לכרך ברכת המוציא שבמנה יש
 לו לבצוע יגביה הקערה שבה המצות ויאמר
 הא לחמא וכו' עד מה נשתנה ואז יצוה להסיר'
 מעל השלחן באלו כבר אכלו כדי שישא' התינו'
 למה בסירין הפת ועדיין לא אכלנו והוא לנו מ
 במקום עקירת השלחן יש מוקדקין להוציאם

ממנה התבטיל כשמנכידין אותה בטוב דאבר'
 בשר אין צריך להגביה ואין צריך דדוק' בשא'
 פסח שהיו אבותינו אוכלין כהא קאמר שלא ל
 להגביה שלא יהא נראה כאלו הקריש בהבתו
 בחיים לכך אבל במה שמנכיה הקערה אינו נר'
 בזה כאלו הקריש בהבתו וכונן ביד כוס שני
 כדי שישאל התינוק למה שותין כוס שני קודם
 סעוד' ואם אין חכמה בכך לשא' אשתו שואלתו
 ואם לאו הוא שואל את עצמו ואפי' כ' תלמיד'
 חכמים הנקראין בהלכות פסח שואלין זה לזה מה
 נשתנה וכו' ומחזיר הקערה שבה המצית כדי
 שתהא לפניו כשאומר ההגדה בדאבר' לחם ע
 עיני טעונין עליו דברים וגם שתהא לפניו כ
 כשיאמר בצה' זו כדור זה שככל הלילו אין אנו
 מטבילין אפי' פעם אחת והליל הזה שתי פעמי'
 ואין לומר שבכל הלילות אין אנו חייבין לטבול
 ואין לומר האיד"נ שבכל הלילות אנו אוכלין צלי
 שלוק וכבושל והלילה הזה כולו צלי לפי שאין
 לנו פסח וקורא כלל ההגדה עד ונאמר לפנינו
 הללויה וכשיגיע למצוה זו צרי' להגביה להראות'
 למסובין שתתחבב הכציה עליהם וכן כשיגיע
 לכרו' זה אבל כשא' פסח שהיו אבותינו אוכלין
 לא יגביה התבטיל שנראה כאלו הקרישו לכך
 ונוהגין באשכנז כשמגיעין עד לפי' מנכיה כל
 א' כוסו ואחזו בידו עד סיום ברכת אשר גאלנו
 והבי איתא במדרש שוחר טוב כשמגיע ללפיכ'
 אחזו כוסו בידו כדי לומר שירה על היין בענין
 ברכ' ההלל איכא פלונתא דרכונתא דיצבא היה
 כבר' עליו כ' פעמים אחת קודם אכיל' וא' אחר
 אכיל' וכן היה נוהג ה"ל באיר ברוטנבור' וכן כת'
 רב האי ורב צמח ורב עמר אבל ה"ל גיא' ואבי
 העזרי כתב שאין לבר' עליו כלל לפי שחולקי'
 אותו לשנים לפני הסעודה ולאחריה ואסכן ה
 היאך יברכו כיון שפוסקין באמצע וכן היה נוהג
 אדוני אבי ה"אש ז"ל וכן ראוי ל' שות

בכל דבר שיש בו ספק בדרכתו שאין לברך ר
דברכות אינן מעכבות ויש מקובות שנוהגין ל
לקר' ההל' ככה בצכור כדי שלא יצטרכו לבר'
עליו בשעה ההגדה ומה טוב ומה נעים ההוא
מנהגא ויש לו סמך במסכת סופרים דאית' התם
תניא ר' שמעון בן יהודה אומר י"ח ימים ולילה
אחת גומרין בהן ההלל ובגול' כ"א ימים וב' ליל' ו
זכיה בן המוכח לקרות ההלל בב' ליל' של
גלויות ולברך עליו ולאומרה כנעימה ולקיי' מה
שנאמר ונרוסמה שמו יחדו וכשהוא קור' בביתו
אין צריך לברך שכבר כירך עליו כרבי' וכתח'
ההלל וקורא עד למעיינו מים ומברך בא' אמה
אשר נאלנו וחיותם בא' גאל ישראל ונאכל שם
מן הזבח' ומן הפסח' שצרי' להקדי' זבח דהיינו
חגיגה קידם הפסח שהוא נאכל על השבע וגוד'
לך שיר חדש ואין לומר שיר חדש שהוא אומר
על גאולה של עתיד והיא נאמרה בלשון זכר כ
כדאיתא במדרש תער

ושותה בוס שני וכתב רב אלפס שצריך
לבר' כ"ה וכן כתב רב נטרובי
ורב עמרם והר"ם במ"ל ואבי העזרי ואל נהירא
לא"א הראש ז"ל לא אין צריך לברך כ"ה אלא
על כוס ראשון שהוא של קידו' ועל השלישי ש
שהו' של ברכ' המזון אבל על השני ועל הרביעי
אין צריך לברך וכן כתב רב כהן צדק ולענין כ
ברכה אחרונה כתב רב אלפס שצרי' לברך על
השני ועל הרביעי והקשו לדבריו למה יברך
אחר השני והלא הסעוד' לפניו והוא פוטר היין
שבתוך הסעודה וא"כ היאך יברך אחריו ואבי ה
עזרי כת' שיש לבר' אחר הראשון ואח' השלישי
ורביעי ורב הנילאי כתב כוס של קידו' ושלפני
ברכת המזון כיו' שיש לו כוס לברך עליו ברכ'
המזון אין לברך עליהם על הגפן אבל כוסות א
אחרונ' אבל אחד יש לברך ורב שריר' ורב האי
כתבו שצרי' לברך לפני כל א' ואחד אבל ברכ'

אחרונה לא שאין לברך לא אחד אחרון וא"ז
הסכים לדבריהם בברכה אחרונה שאין לברך
לא אחד אחרון וכן כתב הר"י יונה תעה
ויטול ידיו וקח הקערה שהמצות בתוכה
כסדר שהניחום השלמה למעלה
והפרוסה תחתיה ויברך המוצי' ויבצע ולא יאב'
עד שיברך על הפרוסה על אכילת מצה ויאכל
משני' ביחד דכ"ל מכל אחת ואם אינו יכול לאכו'
כשני' זיתים ביחד יאכל של המוציא תחל' ואח"כ
של אכילת מצה ומפני שיש מי שאו' שמבר' על
הפרוסה המוציא ועל השלמה על אכילת מצה
לכך הרוצה לצאת ידי שניה' יאחז שתי' בידו
ויבר' המוצי' ועל אכיל' מצ' מיד זה ואח"כ זה ואח"כ
יבצע משתי' הם ביחד ויאכל בהיסבה ואם לאו
היסיב לא יצא וצריך לאכול פעם אחרת בהיסב'
כתב רב עמרם ויברך המוציא ויטבל בחרוסת
ויאכל וכן כת' הר"ם במ"ל ואיני מודע שיכול זה
בחרוסת למה אי משו' מצה שאין בה מלח וצרי'
בשש לטבל במלח וכן הוא לשון הירושלמי ו
וטמיש ליה במלחא ועוד הקשה כ"ה לדבריהם
שמצא היא זכר לחירות וחרוסת זכר לטיטו
והיאך יתחברו זה עם זה ועוד מצה דאורייתא
וחרוסת דרבנן ואתי' חרוסת דרבנן ומבטל מ
מצה דאורייתא ואחר כך יקח כזית מברור ו
וישקענו בולו בחרוסת ולא ישהנו בתוכו שלא
יתבטל טעם מדירתו ומטעם זה כתב הר"י יונה
שצריך לנער החרוסת מעליו שלא יתבטל ט
טעמו ויברך על אכילת מרור ויאכלנו בלא ה
הסיבה ולא יברך עליו כ' פה פ'י' ר' שבס לפי ש
שנפטר ב"ה שבירך על הירקות בטיבו' ראשון
ולכ' אומר שאין לברך אחר טיבול ראשון בורא
נפשות רבות ור"י או' צריך לברך אחריו בורא
נפשות ומה שאין צריך לברך על המרור כ' פ
האדם לפי שחשיב כדברי' הבאי' מחמת סעודה
בתו' הסעודה וא"א הראש ז"ל הסכים לדבריו ה

ה'שכם ואין מברכין על החרוסת א'עפ שהוא
מצוה לפי שהוא טפל למרור ואם אין לו ידקות
ל'טבו הראשון לא מרור יבר' עליו ב'טבו הראשון
ב'פ האדמה ועל אכילת מרור וב'טבו השני
ויטבלנו בחרוסת ואכלנו בלא ברכ' וטוב לחז'
אחר שאר ידקות ואח' נוטל מצה שלישית ו
נכוצע ממנו וכורבו עם המרור ואוכל ביח זכר
למקדש כהלל שהיה כורך פסח מצה ומרור ו
ואוכל וכתב אבי העזרי שאין לטובלו בחרוסת
דב' טיבולים מצינו בזמן הזה דרגלינו למיעב'
בהלל ג' לא מצינו ורבי שמעיה בשם ר'שי כתב
שצרי' לטובלו בחרוסת וכן כת' א"א הראש ז"ל
וטובלו בחרוסת שכך היה הלל עושה אוב פסח
מצה ומרור וטובל בחרוסת כתב אחי ה' יחיאל
ז"ל מספק' לי בכריכה אי בעי היסב' כיון דמרור
לא בעי היסבה ובה בתב דבעי היסבה בעבור
המצה שבאה זכר לחירות וכת' עוד הרוצ' לקי'
מצוה מן המובחר לא יסיח עד שיעשה כריכה
בהלל כדי שתעלה לו ברכ' מצה ומרור לכריכ'
בהלל דהא משום דלא איתמר הילכתא לא כמ'
ולא כמר עבדינן לחומר בתוריהו ה"נ לענין
ברכה צריכין למעבד שיעלו שניהם ובשיחת
חולין צריך ליזהר אבל טול ברוך לא הוי ספק
בלע מצה ולא לעיסה יצא דמקרי שפיר אכילה
בלע מרור לא יצא דטע' מרור בעינן ואפי' בלע
מצה ומרור כאחד אפי' הכי יצא ידי מצה ולא
יצא ידי מרור כרסן כסיב אף ידי מצה לא יצא'
אכלן בלא מתכוין יצא כת' הר"ם במזל היה נכפ'
וואבל מצה בשפה חולין לא יצא ואיני יודע אם
הוא פוסק דמצות צריכות כוונה או אפי' ל"ד אין
צריכות כוונה מורה דה"נ לא יצא ובה"ג כתב
דמצות צריכות כוונה וכן כתב א"א הראש ז"ל
אכלן חצאין פי' חצי חצי וזית ביחד יצא ובלבד
שלא ישהה בין אכילה לאכיל' כדי אכילת פרס
פי' שיעזר אכיל' ד' בעים ואין חיוב אכילת מצה

לא בליל ראשון אבל מכאן ואיל' אם ירצ' לאכ'
דבר אחר הרשו' בידו רק שלא יאכל חמ' ואפי'
בליל ראשון יוצא כת' רב אפס שאין צריך לא
שתי מצו' אחת פרוסה לשנים ומכר' על חצייה
המוציא ועל אכילת מצה וחצי' השני לאפיקומן
והשלמ' לכריכה וכן כתבו קצת הגאונים ובחילו'
מנהגים כתוב אנשי בבל כשחל פסח בשבת מ
בניח פרוסה בין שתי השלמות וכשחל בחול מ
מביא פרוסה ושלמה ומברך עליה שתי ברכות
ואנשי א"י בין בחול בין בשבת מניחין פרוס' על
השלמה ומברך על השלמה שתי ברכות וכן ח
חילק בה"ג שכתב והיבא דמיקלע פכהא בליל
שבתא בוצע על תרתין ופרוס' והתוספו' כתבו
שצריך לעשות ג' כרפרישי וכן כתב רב עמרם
ולזה הסכי' א"א הראש ז"ל וכתב ונוהגי' באשכנז
וצרפת לעשותן מעשרון וכו' ללחמי תורה ש
שהוצא מבית האיסור' מביא תודה ותודה וזה
בה"ג מנין של מצה חלות רקיקי' ורכוב' כל מין
היה בה"ג עשרוני' ושליש ככל מין היו עושין י'
חלות הרי שהגיע לכל ג' חלו' עשרון אחד ועל
כן עושין שלשתן מעשרון ועושין בהן סימן ל'
לידע איזה ראשונה איזה שנייה ואיזה שלישית
כדרך שהיו עושין בקופו' שתורמין בהן השלב'
שהיו כותבין בהן אב"ג ליד' איזו נתרמ' ראשון'
שכמנה לוקחין תחלה הכא נמי עושין מצוה ר'
ראשונה באותה דנעשית ראשון' הילכ' ככרין
על הראשונה המוציא ועל השנייה על אכילת
מצה ומהשלישית כריכה ואם החליק אחד
בחברתה לא עיכב תעו

ואוכלין כל צרכם כמקו' שנוהגין לאכול
צלי אוכלין ובמקו' שאין נוהגין
לאכול אין אוכלי' וגדי מקולס פי' שלם ראשו על
כרעי ועל קרבו אסו' בכל מקום ובירו' קאמר
אפי' בשר עגל ועוף כל דב' שטעון שחיט' אכו'
כתב אבי העזרי ראיתי בני אדם שאוכלין בשר

עוף צלי בלדיו פסחים ואין חילוק כראיתא ב
 בירושלמי ודאי מכושל מנהג בשר הוא במקום
 שנה נו שלא לאכול צלי ובאשכנז מקום שנהגו
 שלא לאכול צלי הוא תעז
ולאחר גמר כל הסעודה אוכלין ממצה
 השמורה תחת המפה כאחרונה
 זכר לפסח הנאכל על השבע ויאכלנו בהיסבה
 ולא יברך עליו ויהא זהיר לאוכלו קודם חצות
 ודא שצריך לברכו במרור ולטובלו בחרוסת ו
 ולאכול אחריו כזית מצה לבדה וא"א חראש זל
 כתב שאין צריך אלא כזית אחד לברו ואם שכח
 ולא אכלו עד שנטל ידיו לברך או שאמר הב
 לן ונברך או אפי' בירך כבר ונזכר קוד' שבירך
 בפ"ה כתב אבי העזרי שיטול ידיו ויברך המוצי'
 ויאכלנו ואם לא נזכר עד אחר שבירך בפ"ה לא
 יאכל פעם אחרת מפני שהיה צריך לברך בפ"ה
 על אבוס אחר שיברך ברכת המזון שנית ונמצ'
 מרבה בכוסות וכבי האי גונא כדאי הם מצות
 שלנו לסמו' עליהם כי כולם שמורות משעת ל
 לישה ובעל העיטור כתב שאין צריך לחזו' כלל
 חוצא בכזית שאכל בראשונה א"עפ שאכל דבר
 אחר אחריו וא"א חראש זל הסכים לסבר' ראשון
 וה' פרץ כתב א"עג דאמר הב לן ונברך יכול
 לאכול בלא ברכה א"עג דבעלמא חשיב סילוק
 שאני הכא כיון דאפיק' מצוה דרמיא רחב' עלן
 א"ל אתכ' רחמנ' סמכי ולא נהיר' לא"א זל תעז
ואחר אפיקומן אין לאכול שום דבר דתנ'
 אין מפטירין אחר הפס' אפיקומן פי'
 משהתחילו לאכול הפס' לא יעקרו ממקומן לאכול
 במקו' אחר ואפי' באותו מקום לא יאכלו אחריו
 שום דבר ואפיקומן הוא לנו במקום הפסח ה
 הילכך משהתחילו לאכול לא יעקרו ממקומם
 למקום ולא יאכלו אחריו שום דבר אפי' באותו
 מקום ואם לאח' שהתחילו לאכול ישנו כל בני
 החבורה חשוב בהיסח הדעת ולא יאכלו עוד

ממנו אפי' באותו מקום דחשיב במקו' אחר אבל
 אם ישנו מקצתן אם לא נשתקעו בשינה אלא
 נתנמנמו מעט לא חשיב סילוק ומותרין לאכול
 עוד ממנו ואפילו אותן שנתנמנמו אבל אם נ
 נשתקעו בשינה חשוב סילוק ולא יאכלו אותם
 שיטלוהו' כתב דוק' בישנו כולם יש חיל' בין
 ישנו לנתנמנמו דנתנמנמו יאכלו וישנו לא י
 יאכלו אבל ישנו מקצתן אפי' קב' יאכלו וכן כתב
 ה"ם במ"ז וא"א זל כתב כסברא ראשונה תעז
ואחר כד מחגי' לו כוס שלישי ומבר' עליו
 ברכת המזון ומברך בפ"ה ושוחזו
 בהיסבה ולא יברך אחריו לדעת א"א חראש זל
 ואם שתהו בלא היסבה צרי' לשתות פעם אחר'
 בהיסב' ולא ישתה יין כינו וכו' כוס רביעי ומצו'
 לחזר אחר זימון וחבי איתמר במדרש תלסח
 הקוראי את ההלל צריך שיהיה ג' שיהא א' אומר
 לב' יהודי וכת' א"א זל ול' כהנו כן ואם משו' הוו
 לומר בג' סני באשתו ובניו שהגיעו לחינו' חס
כוס רביעי גומר עליו את ההלל ומתחיל
 לא לנו בלא ברכה וגו' ואומר עליו ב
 ברכת השיר ופלגי מאי ברכת השיר רב יהודה
 או יהללך וחותם מלך מהולל בתושבחות ר'
 יוחנן או נשמת כל חי וחותם בישתבח וכתוב
 אלפס דמנהגא ברב יהודה וד' שבס' כתב ביוז
 דלא איתמר הילכת' לא במר ולא במר עבדין
 בתוריהו וחותמין בהלל בא"י מלך מהולל ב
 בתושבחות ואומר בהלל הגדול בשם' וחות' בא"י
 מלך מהולל בתושבחות ובהל' הגדול ק' ל' כרב
 יהודה מהודו לה' עד על נהרות בבל שהם כ"ו
 כל' ח' וה' חיים כהן לא היה חותם ביהללך בא"י
 וכו' אלא היה אומר עד כי מעולם ועד עולם א
 אתה אל והיה אומר הלל הגדול ונשמת כל חי
 וחותם כי למה יחתום שני פעמים בעגן אחר
 וכן היה נוהג א"א חראש זל ושוחז' כוס רביעי'
 בהיסבה בלא ברכה ובברך אחריו על הגפן

ואם שתאנו בלא הויסבה צרי' לשתות פעם אחרת
 בויסבה ומברך לפניו בורא פרי הגפן לפי
 שהסיח דעתו מלשתות עוד תפא
כוס חמישי לא הזכיר לפי' רשכם אין לעשותו
 ולכך פיר' שאומר הלל הגדול על כוס
 רביעי וכן יראה מדברי רבינו האי שגשג לפניו
 אשכחן לרב סעדיה שאומר מי שרוצח לשתות
 כוס היאמ' עליו הלל הגדול ויניח יהללוהו ויאמ'
 לאחריו אבל עכשיו באו תלמידים ואמרו שעל
 כוס וכוס צריך ברכה לאחריו כמ' לפניו ואמר
 יהללך אחר ההלל וחזתמין מלך מאלל ב
 בתוסבות ושות' כוס חמישי ואומר' עליו הלל
 הגדול וחזתמין בנשמת כל חי הבוחר בשירי
 והסיב דברי רב סעדיה כן הוא ומנהג יפה הוא
 ואנו לא נהנינן בכוס חמישי בל עיקר והני
 תלמידי חכמים דמברכין אחר הלל ואחר הלל
 הגדול דרב סעדיה ודילבון עדיפא מרילה דלא
 אמרו רבנן שתי ברכות ע"כ והעולם נהגו בו
 לעשותו רשות וכן כתב רב יוסף טוב עלם שאם
 הוא תאב לשתות יעשה כוס חמישי וכן כתב
 רב שר שלום כוס חמישי רשות אם רצ' לשתו'
 ושת' ואומ' עליו יהללו וכן סדר רב כהן צדק ור'
 משה וכן כתב רב עמר' יראה מרעתם מי שירצה
 לעשותו חזתמין ביהללך אחר ההלל ואומר על
 החמישי נשמת וחזתמין וכיון דאיכא פלוגתא
 דרבנות טוב למעט בברכות ומי שרוצ' לעשותו
 לא יחתום אחר ההלל ויאמר עליו ההל' הגדול
 ונשמת וחתום וכן כתב י"י גיאת כתב גרוני
 אביהראש זכר לברכה יראה מדברי רבי יוסף
 טוב עלם שא' ייתות אחר ארבע כוסות וכן
 כת' רב אלפס בתו' יאכל כל מגדני ופרי אכליה
 בסוד' מצה דמגדני ולא שעמין בתר חבי כל'
 יד מכסא דברכ' מזונא וכסא דהלילא ומאן
 צויר לית ליה רשותא למישתי חמרא אלא מיא
 וכן כתבו כל הגאונים ותימכא לן דהא דלא
 קא' לא אין בפסד'ן לאחר הפסח אפיקום היינו

שלא לאכול אבל למישתי שרי ומנהג פשו' הוא
 שלא לשתות יין ופ' הר' יונה טעם למנהג לפי
 שחייב אדם לעסוק כל הלילה בהלכות פסח
 וביציאת מצרים ולספר בניסים ונפלאו' שעשה
 הק' בה לאבותינו עד שתחשפנו שינה ואם ישת'
 ישתכר והכי איתא בתוספת' חייב אדם לעסוק
 בהלכות פסח וביציאת מצרים כל הלילה והו'
 ששנינו מעשה בר' אליעזר ורבי יהושע שהיו
 מספרי' ביציאת מצרים כל הלילה וגו' תפכ
כתב רי"ף מאן דלית ליה לא כוז' דמינטרא
 אכי ברישא דלא מינטר ומבר' עליה
 המוציא ולבסוף מברך על כזית דמינטר לאכו'
 מצה ומברך אמרור ואכיל והדר בריך מצה ז'
 ומרור ואכיל בלא ברכה ותמח עליו א"א הראש
 ז'צל לפי סברתו שאכל כזית דמינטר לבסוף
 היאך יעשה ברכה אחר שיאכל כזית דמינטר
 ויאכל שאינו שמור אחריו ויבטל טעם מצה
 ויחר מסתבר לפי סברתו להניח הכריכ' שאינ'
 לא זכר למקדש ממה שיבטל טעם מצה שבפיו
 וכן כתב הר' יונה שיאכל כזית דמינטר באחרונ'
 ויברך עליו על אכילת מצה ולא יאכל אחריו
 ובעל העיטור כתב שיאכל מיד דלא מינטר
 ויברך עליו המוציא ועל אכילת מצה ויאכל
 דמינטר בסוף בלא ברכה וא"א הראש ז'ל כתב
 שיאכל מיד כזית דמינטר כדי שאכל מצה ל'
 לתאבון ויברך עליו המוציא ועל אכילת מצה
 ואננו חושש אם יאכל לבסוף דלא מינטר תפכ
בתב רי"ף מאן דלית לי חמרא בליל ג'סח
 מקדש אריפתא והכי עביד סרי'
 המוציא ובצע לרופתא ומנח ידיו עילוי' עד
 דגמר קידושא ומברך לאכול מצה ואכיל והדר
 אכיל שאר ידיו ולסליק לפתורא ועומד מה
 נשתנה וכל ודעוד עד גאל ישראל ומברך
 אמרור וחדר בריך כצה ומרור ויאכל בלא
 ברכה וחר"ץ גיאת כתב שאינו מברך בשעה
 קידוש אלא המוציא וגומר הקידוש ואוכל יוא

בטבל ירקות בחרוסת וגומר ההגדה ואחר כך
 מברך על אכילת מצה ועל אכילת מרור וב"ה
 כתב שמיד בקידוש אחר שבירך המוציא יברך
 על אכילת מצה וגומר הקידוש ואוכל וכיון ש
 שאוכל מצה יאכל מרור מיד שאין להפסיק בין
 אכילת מצה לאכילת מרור ע"כ ואי לא דמסתפינ'
 הוינא אומר שיטבל בירקי מיד בלא קידוש ואח"כ
 יסדר ההגדה וההלל עד למעיינו מים ויקדש
 ויברך המוציא ויגמור הקידוש ויברך על אכילת
 מצה ויאכל אח"כ מרור בסדר שאם קדש מיד
 צריך לאכול מצה מיד ולברך עליה ומרור א
 אחריה מיד שאין להפסיק בין מצה למרור ונמצ'
 משנה כל הסדר ועוד אם מקדש מיד נמצא
 שאפי' טיבול הראשון הוא אחר המוציא ואין
 כאן היכרא לתינוקות הילכך כוונת לשטעו קודם
 הקידוש לקיים המצוה בסדר כמה שישנה כל
 הסדר וכן יראה דעת רב נטרונאי שכתב ואם
 אין לו יין סודר הלל והגדה על הפת ומה נשתנ'
 נחותם ומברך המוציא ולאכול מצה וגומר ס
 כעודתו כתב בעל העיטור מ' שאין לו יין עבר
 אדרבנן דאמרי' ולא יפחות לו מד' כוסו' וצריך
 למכור מה שיש לו לקיים מצות חכמים ולא
 יסמוך על הפת שאם קיים כוס אחד לא קיים
 השלש' לכן ימכור מה שיש לו ולהוציא הוצאות
 עד שימצא יין או צמוקין כמו שאדם צרי' לחזור
 אחר לולב ואתרוג ורב יוסף בר רב ורב האי
 גאון כתבו מי שאין לו יין מקדש על הפת כלילי
 שבתות וימים טובים חוץ מלילי פסח שהרי
 אברו ולא יפחתו לו מד' כוסות תפד
כתב ריף מאן דבעי לברוכי כתרי או
 בתלתא בתי רבי עכיד מבר' ברישא
 בבית דיליה ואכיל כל מאי דצריך ומברך ברכ'
 המזון וחדר מברך לכל חד וחד בביתיה ושתו
 אינהו בסא דקדושא ודאגדת' ואבלי ירקי ומצה
 ואיהו לא אכיל ושתי בהדיהו ושביק להו למגמ'

סעודתיהו ומברכין אינהו ברכת המזון וחדר
 אויל לביתא אחרינא ועכיד הכי אע"ג דבברכת
 הנהנין קיימא לן שאינו יכול לברך לאחרים לא
 אם כן יהנה עמהם שאני ברכת הלחם של מצה
 וקידוש היו שהם חובה הילכך יכול לבר' ולהוצי'
 אחרים ואע"פ שאינו ב"הנה וחדר אויל לביתיה
 וגמיר הלילא ושתי כסא דהלילא ואי בעי ל
 לאקדומו להני בתי ברישא בריך להו ולא אכל
 ולא טעים וחדר אויל לביתיה ומקד' ושפיר דמי
 ואם ידעה יגמור הכל בכיתו ואח"כ ילך לקדש
 בבתי האחר' ויקדש להם ולא יאכל וישת' עמהם
 וכתב בעל העיטור מסתברא דלא מצי מברך
 בורא פרי האדמה אשאר ירקי כיון שאינו טועם
 עמהם שלא אמרו אלא בברכת הלחם של מצה
 וצריך למיטבר ברכ' חסדא דמברך בורא פרי
 האדמה ולאכול מרור כחזרת ואכיל וכי מס
 למרור אכיל בלא ברכה ולא נהירא לא"צ
 דכיון דתקנת חכמים היא משו' היכיר לתינוקות
 הוי בברכת מצה ויכול להוציאם א"עפי שאינו
 טועם ומה שכתב רב א"פס ומברכי אינהו ברכת
 המזון דרי תקנה ליורעים ברכת המזון ואם אינן
 יורעים כתב רב עמרם שאין תקנה להוציאם
 שאם מברך לה ברכת המזון תו לא מצי לשיטתי
 בכיתיה ברכת המזון וכן כתב רב כהן צדק שאם
 אינן יודעין ברכת המזון אסור לקדש כי אם
 בבית אחד ואם קדש בשני בתים הוי מוציא שם
 שמים לבטלה וליכא למימר אע"פ שכיר ברכת
 המזון אוכל עדיין מצה בכית אחר ומברך ברכת
 המזון דאטו אינש דבעי למיכל תרי זימני ב
 בליליא מצי אכיל ובלבד שיאכל כזית מצה
 באחרונה וכתב א"ה ראש וצ"ל דאפי' אם אינן
 יודעין ב"ה יש תקנה להקדושת מלה במלה כקטן
 שמקרא את ההלל שעונין אחריו מה שהו' אומר'
 שאין כאן מוציא שם שמים לבטלה וכן כת' הרי"ן
 גיאת ואיפשר דאף ברכת המזון יכו' לברך כרי

להוציאם כי הוי דברכת הלחם של מצ' מוציאם
כיון שהוא תגמה הכי נמי כה' כיון שתקנו ארבע
בוסות ותקנו אחד מהם על כה' הר חוב נמי כמו
שכתבתי בשם א"א ז"ל על טיבול של ידקו תפה
אמר שבועה שלא אוכל מצה סתם אסור
לאכול מצה כליל פסח אמ' שבועה
שלא אוכל מצה כליל פסח לוקה ואוכל מצה
כליל פסח תפו **סדר**

בדרך קצרה לפי שכתבי הסדר בדיעו'
סונות אסדרנו על דעת א"א ה"אש ז"ל למען
ירון הקורא בויתן לפני כל אחד ואחד כוס של
רביעית אנשי' ונשים וטף ויקד' מיר קורס נטילה
יין קידוש זמן ואם הוא שבת אום' תחלה ויכלו
ואם הוא מוצאי' שבת אומר יקנה' יין קידוש נר
הבדלה זמן וישתה רביעית או רובו בהיסב' שמא
ולא יברך אחריו ויכול לשתות בין כוס ראשון
לשני אפי' כמה פעמי' ואם לא היסב צרי' לשתו'
פעם אחרת בהסיבה והיסכת ימין ופרקדן לא
היי' היסב' ואשה חשוב' צריכ' היסב' אבל לא אשה
שאינ' חשובה וכן אצל אביו צריך הסיב' ותלמיד
אצל רבו אין צריך היסבה אפי' אינו רבו מובהק
לא א"א יתן לו רשות ושמש צריך הסיבה ויביאו
לפניו קערה שיש בה ג' מצות סדרות זו על זו
ומרור ושאר ירקית וב' תבשילין זרוע של טלה
וכיצה בין אם פסח בשבת או בחול ונוטל ידיו
ומברך ע"ג ולוקח פחות מכזית משאר ירקות
ויברך עליו בור' פרי האדמ' וטובל בחומ' אבל
לא בחרוסת ואינו מברך אחריו בור' נפשו' וכו'
מצה אמצאית מן השלשה לשנים ונותן חציה
לאחר מן המסוכין לשומרה ומשים אותה תחת
המפה לאפיקומן וחציה השני ישי' בין כה' השלמ'
ויגביה ויאס' הא לחמא וכו' עד מה נשתנה ואין
צריך לומר מנה השני תבשילין ומס' הקערה
מן השלחן בלא כבר אכלו ומתג כוס שני ומחזי'
הקערה לפניו ואומר מה נשתנה וכשיגיע למצ'

זו יגביהנה וכן למרור ולא יגביה התבשי' לבכח
שהיו אבותינו אוכלין וכשיגיע עד לפיכך יגביה
בוסו ויאחזנו בידו עד סוף גל' ישראל וקור' ההלל
עד למעיינו מים ואינו מברך לפניו ואומר ב"א
א"מ אשר גל'נו וחיותם ב"א גל' ישראל ושותה כוס
שני בהיסבה ואינו מברך לא לפניו ולא לאחריו
ונוטל ידיו ומברך על נטילת ידים ויקח הקערה
שיש בה המצות שתי השלמות והפרוס' ביניהם
וישים ידיו עליה ויברך המוציא ולא יבצע ויברך
על אכילת מצה ויבצע מן השלמה העליונה ומן
הפרוסה באחת כזית מכל אחת ויאכלם ביחד
בהסיבה ואם אבל בלא היסבה צרי' לאכול פעם
אחרת ואם אינו יכול לאוכלם ביחד יאכ' תחלה
של המוצי' ואח"כ של אכיל' מצה ויקח כז' ממרור
ויטבלו כולו בתוך החרוסת ולא ישהנו בתוכו
ויברך עליו על אכילת מרור ולא יברך בור' פרי
האדמה ויאכל בלא היסבה ואם לא היה לו שאר
ירקות אלא מרור בטיבול ראשון מברך עליו
בורא פרי האדמה ועל אכילת מרור ואוכל ו
וכטיבול השני טובלו בחרוסת ואוכל בלא ברכ'
ולוקח כזית ממצה השלישית וכורכו בכז' ממרור
וטובלו בחרוסת ואוכל בלא ברכה זכר למקדש
בהלל ויש מצריכים היסבה גם לזאת וגומר
סעודתו ואוכל ושות' כמה שירצ' ואוכל באחרונ'
כזית מאפיקומן בהיסב' וקודם חצות ואחריו לא
יאכל ולא ישתה יין וזלתי הבוסות שהם חובה
ואם שכח מלאוכלו עד שנשל ידיו לדרך או
שאמר הב לן ונכריך יטול ידיו ויברך המוציא
ויאכלנו אבל אם לא נזכר עד שכריך ברבת
המזון וכריך בורא פרי הגפן ולא יאכל פעם
אחרת ויטול ידיו אל הוא רגיל במים אחרונים
ולא יברך עליהם וידיח כוס של ברכה כפנים
משטפנו בחוץ וימלאנה ויאחזנו בימין ויברך
יושב בלא היסבה ואוכר יעלה ויבא בכונה י
ירושלם ואם שנחו דינו מפורש למעלה יו ב

בהלבנות סעודה ויברך בפ"ה וישתה בהוסכ"ל לא
 יברך אחריו ואם ישת' בלא היסבה צריך לשתות
 פעם אחרת ולא ישתה בין כוס זה לרביעי יין
 ומתחיל לא לבן בלא ברכה וגומר ההלל ואומר
 יהללך ואינו חותם לא עד עולם אתה לא ואומר
 הלל הגדול ונשמת וחות' כלך כהולל בתשבחו'
 ושותה בהיסבה בלא ברכה ומברך לאחריו על
 הגפן ואם שתאו בלא היסבה ישת' פעם אחרת
 בהיסבה וצריך לברך לפניו ואח"כ לא ישתה
 אלא מים ואם ירצה לשתות כוס חמישי לא
 יחתום ביהללך אחר ההלל ושותה בלא ברכה
 לפניו ולאחריו ואו' הלל הגדול ונשמת וחותם
 ושות' כוס חמישי בלא ברכ' ולאחריו יבר' תפז
סדר היום בשני ימים הראשונים ערבית
 שחרית ומנחה אום' ג' ראשונות וג'
 אחרונות וקדושת היום באמצע את' בחרתנו וכו'
 ותתן לנו ה' אֱלֹהֵינו את יום השביעי הזה חג מצו'
 הזה זמן חרותנו יעלה ויבא והשאינו וחותם
 מקדש ישראל והזמנים ואח"כ בשבת מזכיר
 גם של שבת ואומר את יום המנוח הזה ואת יום
 חג המצות הזה וחותם מקדש השבת ישראל
 והזמנים כתב בעל העיטור על שם רבינו ניסים
 שבשחל בשבת אין אימרים ברכה מעין ד'
 שנהקנה בשביל המאחרים בבית הבנסת שלא
 יזיקום המזיקים והאידנ' אין צריך דליל שמורים
 הוא ונוהגין באשכנז שזמן ש"צ מקדש בבית
 הבנסת לפי שאין עני בישראל שאין לו ד' כוס'
 ואכ"כ כל אדם מקדש בביתו תפח
שחרית נכנס' לבי' הבנסת וקור' הזמירות
 של שב' ובתפילין תפלת שחרית
 ונוברין את ההלל וכבר בין לגמור את ההלל
 ור' באר' ברוטנבורק לא היה מברך לגמור את
 ההלל אף בשגומרים אותו לא לקרוא את ההלל
 כי היה איבר כשכבר לגמור אם יחסר ממנה
 אות אחת או תיבה אחת הוי ברכה לבטלה וא"א

הראש ז"ל היה אומר שאין לדקדק בזה כי לגמור
 הוי פירושו לקרות כמו ותיקין היו גומרים אותו
 פיר' קורין אותה אין מפסיקין בו אלא בדרך
 שאמרו בק"ש באמצע הפרק שואל בשלום אביו
 או רבו ומשיב שלום לאדם נכבד שיתן לו שלל
 ובין הפרקים שואל בשלום אדם נכבד ומשיב
 שלום לכל אדם ואם פסק באמצע ושהה אפי'
 כדי לגמור את כולה אין צריך לחזור לראש לא
 לבקום שפסק תניא כהלל אפילו עשרה קורין
 ועשרה מתרגמין וסדר קריאתו כתבתי כהלל'
 ראש חדש ואומ' שליח צבור קדי' שלם ומוציאין
 ב' ספרים וקורין באחד בפרשת בא מן משנו
 עד מאדץ ביצרים על צבאותם ויש כתחילין כן
 והיה היום הזה לכם לזכרון ומפטיר קור' בשני
 בפרשת פנחס ונחדש הראשון עד סוף הפרש'
 ומפטיר ביהושע מן בעת ההיא עד ויהי ה' את
 יהושע ומחזיר הספרים לבקומן ומתפללים
 תפלת מוסף ג' ראשונות ואתה בחרתנו ומפני
 חטאינו וכו' עד כשה עברך כאמור ונחדש
 הראשון בארבעה עשר יום לחדש פסח לה'
 ובחמשה עשר יום לחדש וכו' והקרכתם עולה
 אשה לה' פרים בני בקר שנים ואיל אחד עד
 ושני תמידין כהלכתן וג' אחרונות ואין מזכירין
 גשם מבאן ואילך וכן פוסקי' משם ואילך מלשאו
 נזכרת השנים ולמעלה בתפלת ההול' כתבתי
 די' אם טע' ושא' או הזכיר גשם מבאן ואילך תפט'
ערבית אחר התפלה מתחילים לספור
 העומר שזמנו מתחלת ליל י"ז
 בניסן ומנוח והולך מ' ט' יום וזמן הספיר' מתחלת
 הלילה ואפילו אינו לילה ממש לא ספק חשיב
 יכולין לספור שבח לספור בתחלת הלילה
 הולך וסופר כל הלילה ומצוה על כל אחד ו
 ואחד לספור לעצמו וצריך לספור מעומד
 ולברך תחלה וסופר דמים והשבויעים כיצד
 ביום הראשון עומד ומברך על ספירת העומר

היום יום אחד עד שמיניע לשבעה ימי ואז יאמר
היום ז' ימים שהם שבוע אחד וביום ח' יאמ' היום
שמונה ימים שהם שבוע אחד ויום אחד עד ש
שיגיע ליד יאמר היום י' ימים שהם שני שבועות
וכן לעולם וכת' אבי העזרי יש אומרי שאי צריך
למנות הימים רק עד שיגיע לשבוע כגון היום
חס אהר עד שיגיע לז' ימים ואז יאמר היום ז'
ימים שהם שבוע אחד אבל מכאן ואילך אין
צריך למנות ימי' של שבוע שעבר עם השבוע
הבא אלא ביום ח' יאמר היום שבוע אחד ויום
אחד ואין צריך לומר היום ח' ימי' שכבר מנאם
בשבוע שעבר וכן ביום ט' עד שיגיע ליד יאמר
היום י' ימים שהם שני שבועות וכו' וט' יאמר
היום שני שבועות ויום אחד וכן לעולם ויש
אומרים שאין להזכיר השבועות אלא בסוף
השבוע כגון ביום ז' יאמר היום ז' ימים שהן שבוע
אחד וביום ח' אינו אומר אלא היום ח' ימים עד
שיגיע ליד וכן לעולם וכאשר כתבתי בן נרגו
וכן עיקר וכת' עוד אבי העזרי הכא דפתח ואמ'
ב' א' א' א' אדעתא דילמא היום ארבעה שהוא
סכו' ד' שהם וכו' וסיים בה' וזו ה' מי אזלינ' בתר
פתיחה וכיון דפתח אדעתא דילמא ארבע' לא
נפיק או דילמא בתר חתימה אזלינ' וכדין חתים
ונפיק אי נמי איכא חס ד' ופתח אדעתא דילמ'
ד' ושעה וסיים בה' מי אזלינ' בתר פתיחה ונפיק
או בתר חתימה ולא נפיק מסתברא דבתרויהו
לא נפיק דבעינן פתיחה וחתימה ודאי אם אינו
יודע וחשבון ופתח אדעתא דליסיים כמו ש
שישמע מחבירו ושתק עד שישמ מחבירו וסיים
כמוהו יצא דפתיחה וחתימה איכא ע"כ כתב
בעל הלכות גדולות שאם שכח לברך כל הלילה
שיספור וביום ואינו נראה ליד' וא"א הראש זל
כתב שיספור ביום בלא ברכה וכתב עוד בהג'
שאם שכח לברך באחד מן הימים שלא יברך
עוד בימים שלאחריו ורב סעדיה כת' שאם שכ

באחד מן הימים יברך בימים שלאחריו חזק מ
מהלילה הראשון שאם שכח ולא בירך בו שלא
יברך עוד ורב האי כתב בין בלילה הראשון בין
בשאר לילות אם שכח ולא בירך בו יבר' בשאר
לילות וכן כתב ה"ר אסור לאכיל חדש אף בזמן
הזה עד תחילת ליל י"ח כניסן לא שנא לחם ולא
שנא קלי ולא שנא כרמל תצ
יום שני בתפילין סדר שהתפללו ביום
הראשון וקורין בפרשת אמור שור
או כשב עד סוף הענין ומפטיר קורא כמו ביום
הראשון ומפטיר במלכי בפסח דיאשיהו מושלח
המלך עד ואחריו לא קם כבוהו יום שלישי שהו
חולו של מועד ערבית שחרית ומנחה מתפלל
בדרכו ואומ' יעלה ויבא בעבודה ואם לא אמר
מחזירין אותו וכן מוכירו בברכת המזון ואם לא
אמר אין מחזירין אותו ובמוסף מתפלל ליד' בדרך
שמתפללין במוסף ב"ט אלא כשיגיע לעל ידי
משה עבדך כאמור אומר והקרבתם עולה וגו'
עד ושני תמידין כהלכתן שאלה לרב האי אם
יש לומר בחול המועד בעבודה יעלה ויבא ביום
חג פלוני הנה ביום מקרא קדש הנה והשיב אין
ראוי לומר כן ואין אומרים בבבל אלא ביום חג
פלוני הנה ואין מוכירין יום מקרא קדש בעבודה
אבל במוסף אומר ונתת לנו מועדים לשמחה
את יום חג פלוני הנה את יום מ' ק' הנה ויש
מדיקדי ואין או' מקר' קדש ואין זה דיקדו ואינו
יודע מה חילו' בין יעלה ויב' שבעבוד' ובין מוסף
ובאשכנז אין אומרי מקר' קדש כלל לא ב"ט ולא
בח' המו' והכי מסתבר דכאי שנא להזכיר מקר'
קדש שפי' מאיסו מלאב' ושאר כל הלכתיו דכיון
שהזכיר חג פלו' הכל בכלל כל הימי' של חו' המו'
ובימי' אחרוני' של י"ט קורין וזהלל ואין גומרי' לא
כאשר כתבתי כהלכו ר"ח ומוציא בכל יו' ב' סת'
וקו' ביו' הראשון של חו' המו' ג' כפר בא מקדש
לי עד סו' סדר' ובשניה קור' רביעי בקרבנו יוג

המוספין בפרשת פנחס ומתחיל והקרבנות עד
 סוף פסוק בשני קודין ג' בפרש' ואלה המספטי'
 מואם בכף תלוה את עמי עד לא תבשל גדי
 בחלב אמו והרביעי כמו אתמול וכן בכל ימי
 חול המועד בשלישי קורין בפרשת כי תשא
 מפסל לך עד לא תבשל גדי בחלב אמו ברביעי
 בפרשת בהעלתך מידבר ה' א' משה עד ולאזרח
 הארץ בחמישי שהוא שביעי של פסח והוא יום
 טוב סדר התפלה כבשני ימי הראשונים לא שרב
 עמרם כתב שבתפלת מוסף מוסיף על הפסוקי'
 של והקרבנות וביום השביעי בקרא קודש וגו'
 ואין נוהגין כן ומקדישין כלל ז' על היין וא' אום'
 זמן וקורין ה' בפרשת בטלח מריש סדרא עד
 רופאך ומפטיר קורא והקרבנות כמו בחול המוע'
 ומפטיר בשבואל מידבר דוד עד סוף השירה
 ביום טוב השני קורין ה' בפרשת רצה כל הבכו'
 עד סוף סדרא ואם הל בשבת מתחילין עשר
 תעטר ומפטיר קור' כמו אתמול ומפט' כיסע ה'
 עד היום בנזב לעמוד עד צהלי ורנוי שבת ש'
 טחל בחול המועד ערבית שחרית ומנחה
 בתפלל בדרכו של שבת ואומר הזכרה ברצה
 ומוסף בתחיל בשל שבת ומסיים בשל שבת
 ואומר קדושת היום באמצע וחזרתם בשניהם ו
 וקורין ז' בפרשת כי תשא כראה אתה אומר אלי
 עד בחלב אמו ומפטיר קורא והקרבנות ומפטיר
 ביחזקא מן היתה עלי עד סוף הענין ודביאמר
 דב האי שמעתי בפי חכמים כי תחית הצתים
 עתידה להיות בניסן ונצחת גוג ומוג בתשרי
 ובשום רבי בניסן כפסידין העצמות היבשות
 ובתשרי ביום בא גוג וסיבן הפרשיות משך
 תורא קדש בכספא פסל' כמדברא שלח בוכרא
 פי' כשבו שור או כשב קדש לי כל בכל אם כסף
 תלוה פסל לך במדבר סיני ויהי בשלח כל
 הדבור וזה לא ישהנה לא בשחל פסח ביום ה'
 כי בשחל ביום ז' או ביום ראשון אין שבת בחול

המועד ובשיבא ביום נ' יבא שבת ביו'ה' שמימנו
 פסל אבל כשיבא ביו'ה' אז קורין ביו'ה' א' כסך
 תורא וביו'ה' שהוא שבת קורא ראה אתה אומר
 אלי שהוא פסל וכיום אב' קורין קדש בכספא
 במדברא כסדר שהן כתובין בתורה שכן ה'
 הראוי לקרותם לעולם בסדר שבותבין בתורה
 אלא שקורין שור או כשב בשני לפי שיטת בו
 ענין הפסח ובחמשה עשר יום וגו' ופרש' בשלח
 כשביעי לפי שאז עברו הים ובשאר הימי קורין
 כסדר שבתובי בתורה שבת שחל להיות ביום
 טוב קורא במנחה כסדר אותה שבוע תצא
במוצאי יום טוב בין במוצאי יו' טוב לחול
 בין במוצאי יו' טוב לחול המועד
 מתפללין ערבית כמו במוצאי שבת ומכדילין
 על הבוס כדרך שבכדילין במוצאי שבת אלא
 שאין מברכין לא על הגר ולא על הבשמי' יום
 טוב שחל להיות במוצאי שבת בין יום ראשון
 של יום טוב בין יו' שני אומר ותודיענו שאומר
 את בחרתנו עד עלינו קראת ותודיענו ה' ארינו
 משפטי צדקך וכו' עד והקדשת את עמך ישראל
 בקדושתך ותתן לנו ה' ארינו וכו' תצב
ונזהגין באשכנו ובצרפת להחזקנות שני
 וחמישי ושני אחר הפסח והחג
 וממתינין עד שיעבור כל חדש ניסן ותשרי ואז
 מתענין לפי שאינן רוצין להתענו בניסן ותשרי
 וכמכו אותם על מקרא ראוב ויהי כי הקיפו ימי
 הבשתה וגומר אולי חטאו בני וגומר ובשביל
 שיבי' המוע' הם ימי המשתה ושכחה אולי חטאו
 ועושין אותן כמו תעני צמר לקרות ויהל העג
ונזהגין בכל המקומות שלא לישא אשה
 בין פסח לעצרת והטעם שלא
 להרכות בשכחה שבאותו זמן מתו תלמידיו ר'
 עקיבה ונח' הוי' נזאת דוקא גישואין שהוא עיקר
 שכחה אבל לאדם ולקדש שפיר דמי וגישואין
 גמי' מי שקפץ ובגס אין עוגשין אותו אבל אם ב

הלכות יום טוב

בחדש הראשון בארבעה עשר י' לחדש
בין הערבי פסח לה' וגו' ובחמשה
עשר יום לחדש הזה חג המצות וגו' כל מלאכת
עבוד' לא תעשו וכן נאמ' בשביעי שלו ובראשון
ושמיני של חג ובעצרת וראש השנה הילכך כל
מלאכה האסורה בשבת אסורה כ"ט חו' מכלאכ'
אוכל נפש דבתיב אך אשר יאכל לכל נפש הוא
לכדו יעשה לכם ותנן אין בין י' טוב לשבת לא
אוכל נפש בלכד שמותר ביו' טוב חוץ מהוצא'
והבערה שמתוך שהותרו לצורך אוכל נפש
הותרו נמי שלא לצורך ובלכד שיהא בהן צורך
קצה כאשר יתבאר בע' הוכן מבשירי אוכל נפש
כיון שצריך לתקן מאכלי מותר לעשותן ביום
טוב וכגון שאי אפשר לעשותן מאתמול אבל
אם היה אפשר לו לעשותן מאתמול אסור לעשו
ביום טוב אבל שאר כל המלאכות אסורות ביום
טוב ולקין עליהן וקציד' ושחינה וכציד' ואחיטה
א"ע שהן אוכל נפש אסרום חכמי ופד' הטעם
לפי שאדם רגיל לקצור שדהו ולבצור כרמו
כאחר ולדרוך כל ענביו ולטחון הרבה ביחד
וחשו חכמי' שאם היו מתירין ביו' טוב היה קוצר
כל כרמו ודורך כל ענביו ומבצע משמחת יום
טוב וכן צידה אסרו שפעמים שתעלה במצודתו
דג' הרבה וכידו שלמי מסמך להו' כולו וקראי
יש דבר שהחמירו בו יותר מבשבת כגו' באיסור'
מוקצה לרב אלפס דא' עג' דקיימא לן בשבת כר
שמעון ביום טוב פסק בר' יהודה לפי שהוא קל
והחמירו בו כדי שלא יבואו להולול בו וכן כתב
בשאלות וכן פסק ה"ם כמ"ל אבל בעל ה"ג
וה"י וד"ז פוסקין בר' שמעון בין בשבת בין
ביו' טוב אלא שז"ת היה מחלק לומר שאי' הלכה
בר' שמעון לא במקצה אבל בגולד הלכה י' ד

בא לעשות בתחילה אין מודין לו לעשות כך
וכזה הורו הגאונים ויש מקומות שנתנו שלא
להסתפר ויש מסתפרין מלג' בעומר ואילך
שאומרים שאין פסקו מלמות מצאתי בתוכ
מנהג שלא לעשות מלאכה מפסח ועד עצרת
משקיעת החמה עד שחרית משום תלמידיו רבי
עקיבא שמתו סמוך לשקיעת החמה ונקברו א'
אחר שקיעת החמה וזה העם בטלים ממלאכה
על כן גזרו שלא לעשות שמחה בינתיים ונתנו
הגשמים שלא לעשות מלאכה משתשקע החמה
ועוד שאנו ספורי' העומר אחר שקיעת החמה
וכתיב שבע שבתות תחיינה מלשון
שבות ולשון שמטה שבע שבתות וכתיב
וספרת לך שבע שבתות שנים מכאן שהספידה
בבית דין מה שנת השמטה אסור במלאכה
אף זמן ספירת העומר ודחינו לאחר שקיעת
החמה אסור במלאכה תצד
ביום חמישים לספירת העומר הוא חג
שבעות וסדר התפלה כמו ביו' טוב
של פסח אלא שאומרים את יום חג השבעות
הזה זמן מתן תורתנו ובמוסף מזכיר קרבנות
המוספין וכיום הביכורים וכו' עד ושני תמידין
בהלכתן וגומרין והלל' ומוציאין שני ספרים
וקורין ביו' הראשון חמשה בפרשת ושמעו ויתרו
מחדש השלישי עד סוף סדרא ומפשי' במרכב'
דיחזקאל ומסיים בפסוק ותשאני רוח כ"ה השני
קורין בפרשת כל הבכור עד סוף סדר ומפשי'
קורא כמו אתמול ומפשי' בחבקוק מן וה'
בהיכל קרשו עד למנצח בנגינות
ונודגי' בכל המקומות לומר במוסף
אחר חזרת התפלה אזהרות
העשויות על מנין המצו'
וכל מקום ומקום
לפי מנהג
ת"צ

כר יהודה וכן רח פסק כר שמעון אף כ"ט אלא
 במוקצ' בחכת איסור ונולד פסק כר יהודה כ"ט
 תצו **ראנו** שעושין שני ימים כל מה
 שאסור בראשון אסור גם
 בשני וכנדין עליו למי שמולול בו ואם הוא
 צורכא מדרבנן אין מחמירין לנדותו לא מלקין
 אותו ולענף כח לבד הוא חלוק שני מן הראשון
 כאשר יתבאר בע"ה וכן לכחול העין אף על פי
 שאסור בראשון אלא על ידי גוי אלא אם יש בו
 סכנה בשני מותר אפי' ע"י ישראל א"ע שאין בו
 סכנה וכ"ט שני של ראש השנה אסור אם לא
 על ידי גוי או שיש בו סכנ' והנני מסדר הלכותיו
 על סדר תקון המאכל ציד זימון ושחיט והפשט
 ומליחת העור והחלבים ולקחת הבשר ועצים
 הדאזין להסקה ותקון האש והתבשיל וסדר הפת
 מדידת הקמח והרקדה ולישה והפרשת חלה
 ותקו הפת ואפייתו והיסק התנור ומבשירי אויב'
 נפש ואיסור בישול לכלבי ולגוים וכיצ' שנולדה
 ב"ט כבוי הפתילה והדלקתה וגוי המביא דורון
 לישראל ומה משלחין ביום טוב והיתר קנייה מן
 החנוני וענין ההוצאה ושלטול ומת ביום טוב
 ועירובי תבשילין וחצרות תצו
אין צדין דגים מן הכיבורים כ"ט ואיכותני
 לפנייהם מזונות ואם סתם אמת המים
 בכניסה וביציאה מערב י"ט מותר ליקח ממנ'
 דגים ב"ט דהו' להו' גיצודין ועומדין ואפילו ספק
 צידה אסור כגון מצודת חיה דגי' ועופות שהיו
 פרושות מערב יום טוב ולמחר מוצ' בהן אסורין
 אלא אם כן ידוע שניצודו בבעוד יום אוזון
 ותרנגולי' שבבית מותר לצודן ואין צריכי' זימון
 ושאר כל חיה ועוף כל שמחוסרי צדה שצריך
 לומר הבא מצודה ונצודנו אסור לצודן וליתן
 מזונות וכל שאין מחסורים צדה מותר לצודה
 וליתן לפנייהם מזונות איל' וצבי שקננו בפרדים
 וילדו בו עפרים ועדין הם קטנים שאין צריכים

צדה מותרים בלא זימון ודווקא בפרדים הסמוך
 לעיר בתוך ע' אמה דרעתיה עליוהי אבל אם
 אינו סמוך לעיר לא והאם אפי' זמון אין מועיל
 לה ביון שמחוסרת צדה חגי שובך ויוני עליוה
 וצפורים שקננו בטפחים אסור לצודן הילכך
 אין מועיל להם זמון והם בגדולים אבל בקטנים
 מותר לצודן אבל זימון צריכי' וכיצ' הוא הזימון
 אומר זה הוה אני נושל לבחר ואין צרי' לנענעם
 דמון שחורין ומצא לבנים או איפכא או כ' ומצ'
 ג' פשיטא שאסורין לא אפי' זימון שחורין ולבנים
 ומצא שחורים במקום לבנים ולבנים במקום
 שחורים אסורין זימן ג' ומצא כ' מותרין בתוך
 הקן ומצא לפני הקן ולא בתוכו אסורין ואם אין
 שם קן אחד מותרין וכגון שאינו פורח דליכא
 למיתלי דאתו מעלמא לא מדדה מעט מע' וכיון
 שאינו פורח אפי' אם יש קן בתוך חמישים אמה
 שאיפשר לו לדרות ממנו אם אינו עומ' להדיא
 בעננין שיוכל לראותו אלא עומד בתוך קרן
 זוח מותר שאינו מדדה משם לכאן כיון ש
 שאינו יכול לראות קנו בכל פעם השוחט כהם'
 כ"ט צריך שלא יבדוק עד שיפשיט שאם ימצא
 טרפה לא יהא רשאי להפשיטה ובענין טלטול
 הבשר לרב אלפס שפוסק במוקצה כר' יהודה
 כ"ט אסור ולד' שפוסק כר' שמעון שרי ובבבלי
 מכירה לגוים נראה שמותר כדרך שהתירו מ
 מכירה לישראל שלא יסקול ולא יזכיר סכום
 דמים ואם אינו מאמינו יקח ממנו משכון שאם
 לא כן לא ישחטו ואתי' לאימנועי משכחת י"ט
 כדאמר גבי נתינת עורות לפני הדורסן תצח
אין מראין סכין לחכם כ"ט לראותו אם הוא
 ראוי לשחוט אלא יראנו לעצמו וישאילו
 לאחרים וכול' להוליד סכין והכהם אצל טבח
 לשחוט אפי' גדי קטן שצריך להוליכו על כתפו
 או טבח ילד אצל סכין וכהמה ואי שוחטים
 המדברות ולא משקים אותו השקאה של צורך

שחיטה שדרך להשקות בהמה קודם שחיטה
 כדי להפריד בין העור ובין הבשר אבל שאר
 השקאה שרי להשקות ומדבריות היינו שרועו
 חוץ לתחום ואינן באות ללן בתוך התחו' ורוק'
 לר' יהודה אבל מאן דפסיק במוקצ' אפי' ב"ט כר'
 שמעון שרי אם הובאו שלא לערכו ומיהו ב"ה
 כתב דאף לר' שמעון אסירי כיון דבחדרי לישנא
 קאמ' בגמ' דר' שמעון מורי בהו דבגרונרו' וצמק'
 דמו אזלינן לחומרא אבל בה' ג' כת' מוקצה הוא
 מדרבנן וכיון דאיכ' תרי לישני אזלינן בה לקולא
 ושרי לר' שמעון ולזה הסכי' א"א ז"ל עגל שנולד
 ב"ט מותר לשוחטו אם האם עומדת לאכילה
 אבל אם עומדת לגדל ולדות אסור לר' יהודה
 והא דשרי דוק' חקיים לן בגמ' שכלו לו חדשיו
 דאי לאו הכי אסור עד ליל יו' שמיני וכגו' שהפרי'
 על גבי קרקע שיצא מכלל ריסוק אברים ואם
 נולד בשבת בת' הו' אפרי' שאסור ב"ט שלאחריו
 משום סכנה וכ"ה כתב שמותר וכן כתב א"א ז"ל
 דלא שייך סכנה בלדית העגל בהמה מסוכנת
 שירא שמא תמות והוא אכל כבר ואין צריך לה'
 אסור לשוחטה לא אפי' יש שהות ביום לאכו בזית
 ממנה מבעור יום ואפי' אין שוהות ביום לבדקה
 ולנתחה יכול לאכול בלא בדקה ואם שחטה
 בשדה לא יביאנה לעיר במטה או במוט' בדרך
 שעושה בחול אלא יביאנה בידו אברים אברים
 עוף שנדרס שצריך שהיה מעת לעת ובדיקה
 אחר שחיטה משום חשש טרפות יכול לשוחטו
 ב"ט ול' חיישינן שמא ימצא טרפ' אע"ג דאתיליד
 ביה דעותא בכור בזמן הזה שאסור לשוחטו בלא
 מום אין חכם יכול לראותו ב"ט אם יש בו מום
 לשוחטו אפי' אם עב' ורא' ומצאו שיש בו מ' אין
 יכולין לשוחטו אבל אם נולד במומו ועב' וראו'
 המו' מעד' י"ט ורא' שהוא מום שראוי לישח' עליו
 יכול לחקור עליו ב"ט אם נפל בו המום מאיליו
 מתירו שכל מום שלא נפל בו בעצמו אלא
 מאחרים גרמו לו כגוונא אינו חשוב מום לישחט

עליו בהמה חציה של גוי וחציה של ישראל
 יכולין לשוחטה ביום טוב ואפי' יש לה שתי יכול'
 לשחוט שתיהן כתב הר"ם במזל השוחט בהמה
 ביום טוב מותר לתלוש העמר לעשות מקום
 לסבין ובלבד שלא יזיזנו ממקומו אלא ישאר
 צמר מסובך שם כשאר צמר הצואר אבל בעוף
 לא ימרט הנוצה והרמב"ם התיר לברו' אף הנוצה
 ודי' פסק בדברי הר"ם במזל' אלא שהוסיף אף
 בתלישת העמר לאוסרו אלא אם אינו מתכוין
 לתולשו' אבל במתכוין אסור ולזה הכביס א"א
 הד"ש ז"ל מותר לשחוט לבתחילה היה ועוף
 ביו' טוב לר'ת אם יש לו דקר נעוץ ועפר תיחוח
 כענין שאין צריך להפוך ולא לכתוב וכ"ש אם
 הזמין עפר מאתמו אבל ד"ף לא ישתחו' לכתחל'
 אלא אם כן יש לו עפר מוכן באתמול ואם שחט
 כבר יש לו דקר נעוץ ועפר תיחוח יכול לכסותו
 בו אפר כירה שהוסק מערב יום טוב יכולים
 לשחור' ולבסור' בו הוסק ב"ט חשוב כנולד ואסור'
 אף לר' שמעון אלא אם כן הוא עדיין חם שראו'
 לצלות בו ביצה ואם שחט כבר מותר לכסות
 אפי' אינו ראוי לצלו' בו הכנים עפר הרב לביתו
 לצורך גנתו והוא כנוס במקום אחד מותר ל'
 לכסות בו דכל זמן שהוא צבור דעתו עלי' לכל'
 מה יצטרך מבנים אדם בלא קופתו עפר
 לבית בסחם ועושה בו כל צרכו ולא אמרינן
 שהוא בטל אגב קרקע הבית והוא שיחור לו קרן
 זוית ומיירי שהוא תיחוח שאינו צרי' לא בתישח
 ולא חפירה ולא היה חסר אלא זמון אבל אם
 הכנים בלא קופתו לצורך גנתו לא רבין שהנא
 מועט בטל בו אין שוחטין אותו ביום טוב דבין
 שהוא ספק ברמא אסור לכסותו מספק הילכך
 אסור לשוחטו ואם שחטו אין מכסין את דמו
 אפילו יש לו עפר מוכן שהרואה שמכסים את
 דמו יאמר ודאי חיה היא ויבא להתיר חלבו
 ולערב אם רישומו ניכר יכסנו שחט ב

בהמה וחיה ונתערבו דמם זה בזה אם יכול
 לבסותו בדקירה אחת שאינו צריך להרכות
 בשביל דם הבהמה יכסנו ואם לאו לא יכסנו
 ואפי' דקירה אחת אסור לעשות ולבסות בה
 והדם במזל כתב אם יש לו עפר מוכן ואפי' כירה
 יכסנו בדקיר אחת ונראה אם יכול לבסותו ב
 בדקירה אחת כיון ששחט כבר מותר אפילו אין
 לו עפר מוכן רק שהיה לו דקר נעוץ ועפ' תיחוח
 ואם יש לו עפר מוכן יכול לבסותו אפי' בהרבה
 דקירות שחט צפור מערב יום טוב ולא כסה
 דמן לא יכסנו ביום טוב תצט
אין מרגילין ביום טוב פי' שמפשיטין העור
 שלם כדי לעשות ממנו נאד כתב בה"ג
 אסור למלוג גדי ואם רוצה למולגו כדי לאכול
 עורו בפני שיש טורח יותר בהפשט שרי בהבחה
 שנשחטה ביום טוב מותר להגביה עור וליתנו
 במקום דריסת הרגלים אע"פ שאין בשר עליו
 בלל ומותר למלוח עליו בשר מליחם
 מועטת בדרך שמלוחים לצלי א"ע דדמי קצת
 לעיבוד ומותר להערים למלוח כאן מעט וכאן
 מעט עד שימלח את כולו אבל אם נשחטה
 מערב יום טוב אסור אין מולחין החלבים ולא
 בהפכי כהן אפי' לשוחטין על גבי יתדות א"ע פי
 שנשחט ביום טוב ואם רצה למלוח בשר עליהן
 באויר בתו' ידו בענין שאינו נוגע בהן יש מתירין
 כיון שאין כאן ואכחה שעזשה בשביל החלבים
 שיש לתלות שבשביל הבשר הוא עושה ויש
 אסורין מדלא שרי אלא למלוח על גבי העור
 מכלל דעל גבי החלבים אסור בכל ענין משום
 דבמליח מועטת סגי להו' ואפי' במליחה לצלי
 הוי בזה בעיכו והכי מסתבר עליו שהו' דף עב
 וכבר וכליהוא אלא שבלאכתו לאסור לכתוש
 בו הריפות מותר לטלטלו לצורך גופו לקצב
 עליו בשר ולאחר שקצב עליו אסור לטלטלו
 דוקא מחכה לצל אבל לצורך גופו ולצורך

מקומו מותר ול"ו אפי' לצורך גופו ולצורך
 מקומו נש' אסור ולזה הסכים א"ל ת
אין קונין בשר מהטבח בפסוק דמי' שיאמ'
 לו תן לי בסלע או בשתיים לא מחלק
 להם שליטות או רביעיות כפי החלקי שדרך
 לחלק בעיר בלא פיסוק דמי' ומביא שתי בהמות
 ויאמר זו כזו ולמחר שמן הגשארית וכפי מה
 ששוה כך יפרע לו אסור לשקול בשר ואפילו
 ליתנו בכף מאזנים לשומרו מן העכברי' אסור
 אם הוא תלויה במקום שרגילין לשקול בה
 מפני שנראה כשוקל ואסור לשקול מנה כגור
 מנה או במים כגון שנותן מים ככלי ונותן בו
 החתיכה ולפי מה שעולין המים יודע כמה יש
 בחתיכה ומותר לשקול בידו שלוקח החתיכה
 בידו ומשע' כמה יש בה וטבח אומן אפי' זה נמי
 אסור כתב הרשב"א לאוראה נראה דכל זה לא
 איירי אלא בלוקח מן הטבח או בשני שותפין
 שחולקין ביניהן אבל לשקול בביתו לדע' כמה
 יבשל מותר ומיהו גבי מדידת קמח משמ' אפילו
 בביתו נמי אסור אין עושין בית יד בבשר פירש
 לנזקבו לתלותו בו דוקא בסכין אבל ביד מותר
 ולעשות בו סימן מותר אפי' בסכין מולג' הראש
 והרגלים ברותחין כדי להסיר השער ומהבהבין
 אותן באור אבל אין טופלין אותן בסיד ולא ב
 בחרסית ולא בארמח דמחוי בעיבוד ואי נחון
 אותן במספרי שנראה כעושה לצורך השער
 מותר למלוח הרבה חתיכות ביחד אף על פי
 שאינו צריך אלא אחת תקא
אין מבקעין עצים מן הקורות שעומדים
 לבנין אפילו לר' שמעון ולא מדקורה
 הנשברה ביום טוב לר' יהודה אבל לר' שמעון
 מותר אם היא רעועה וקרובתה שתשבר ואם
 אינה רעועה אפי' ר' שמעון מודי ואם נשברה
 מערב יום טוב מבקעין ממנה וכשהוא מבקע
 לא יבקע לא בקופיץ וכעד הקצר שלו אבל

לא לצד הרחב שיש לו שתי פיות אחד קצר
ואחד רחב והרחב דומ' למלאכת אובן ובקורדו'
אפי' כצד הקצר אסיר וכן לא במגל ולא במגירה
ובכפר הכיצות אסר גם בקופיץ לפי שאין אנו
בקיטין מהו קופיץ ולא התיר אלא בסכין ואפי'
ביקוע בקופיץ לא שרי אלא בקורה גדולה דאי
איפשר להסיקה בלא ביקוע אבל עצים של
הסקה גדולי קצת וראוין להסקה בלא ביקוע
לא יבקעם כלל כיון שאיפשר להסיקם בלא כ
ביקוע אבל לשכרם ביד יראה מפ'שי שמותר
אבל מלשון א"א הראש ז"ל יראה דאפי' לשכרם
ביד נמי אסור וטוב להחמיר אין מביאין עצי' לא
המכונסין שבקרפיף הסמוך לעיר בתוך ע'
אבות וד' טפחים ואפי' אין לו פותחת או שיש לו
פותחת אפי' בתוך והתחום אבל מן השדה אפילו
מכונסים או מפוריין אפי' מן הקרפיף אי' מביאין
עלי קנים ועלי גפנים אפי' בגסם מאתמל חשיכי
במפורים מפני שהרוח כפזרם אלא א"כ הניח
עליהם כלי מאתמל שלא יפזרם הרוח וכשמלק'
בחקר עצים כדי לשרוף לא יעשה בהם צבור
לא יביא מעט ושרוף ויחזור ויביא מעט וישרוף
עצים שנשרו מן האילן ב"ש אין מסיקין בהן ואם
נשרו לתוך התנור יתבאר בדין התנור בע"ה
אוד שהוא עץ שמחתין בו האש ונשבר ביו' טוב
אין מסיקין בו לר' יהודה מפני שהוא שבר כלי
שקדים ואגוזים שאכלן מערב יום טוב מסיקים
בקליפתן ואם אכלן ביום טוב אין מסיקים בהם
לר' יהודה אסור להסיק ביום טוב שני של ז"ה
הלפידים שכבו ביום טוב ראשון וכן בכל יד' טוב
שאחר השבת אסור להסיק באותן שכבו בשבת
אלא א"כ ירבה עליהם עצים אחרי' ויבטלם ברוב
ובלבד שלא יגע בהן עד אחר שיבטלו ברוב
ובשאר יום טוב מותר ^{תקב}
אין מציאי' האש לא מן העצי' ולא מן האבני'
ולא מן העפ' וכן המים כגון שנותנין

מיס בזוכיות זכה כנגד השבש והנעורו' גדלק
בה ואין עושין פחמין ואין נופחין במפיה בפני
שדומה למלאכת אובן אלא בשפופרת כת' א"א
הראש ז"ל במפוח קטן של בעל הבית שרי דלא
דמי למלאכת אובן ולא לנפתי ולא לצורפי זהב
ומיהו אין להק' מדלא אשכחן דהת' לא בשפופר'
מכלל דכל מפוח אסור בשעושה האש ונותן
עליה הקורה צריך לזוהר בסידור העצים ו
ובנתינת הקורה עליהן שלא יהא דומה לבנין
דאמר רב יהודה מדורתא מלמעלה למטה שרי'
מבטה למעלה אסיר וכן פוריא וכן חכית פירות
בשעושי' מדורה גדולה עושין ד' שורות של
עצים כעין ד' דופני התבה ונותנין עליהן עצים
ובהא קאבר שלא יעשה הדפנות תחילה אלא
אחר יאחו העליונים בידו ואחר יעשה הדפנות
תחתיהם שלא יבא דרך בנין מדורה העשויה
מעצים דקים מותר להסיר בהם כל זמן שלא
אחו בהן האור וכן הקדרה בששופתי' אותה לא
יניח אבנים תחלה ויתן אותה עליהן לא יאחזב'
באור ויתן האבנים תחתיה וכן בצים בשצולים
אותם ומניחין אחת על גבי שתים והאש בניהם
יאחו העליונה בידו ויתן האחרות תחתיה וכן
פוריא כשרוצה להעמיד המטה אוחז הקרשים
למעלה ומכניס הרגלים תחתיהן אבל לא יתן
הרגלים והקרשים עליהן ודיוקא כשהדפנות
מחוכרות כגון דופני התבה הא לאו הכי שרי
דאין עשיית אהל עראי כזה אסור בלא עשיית
בחיצות ועל כן אין צריך לזוהר בשמשימי'
השלחן ואח"כ הרגלים דכיון שאין לו בחיצות
אין לחוש וכן חביתא כשרוצין להטותה על
אבנים כסין אותה תחלה ואחר כך גותנים א'
אבנים תחתיה או כשמסדרין חביות זו על זו
אחת על גבי שתים יאחו העליונה כידו בסדר
התחתיות תחלה אבל אבנים של בית דבסא
מותר לצדדן ושי' פי' דכל זה דלא כהלכתא ד

דקייבא לן כר' שמעון דדבר שאין מתכוין מותר
אבל ד' פיר' דחשיב שפיר מתכוין שהרי מכיון
למה שעושה כתב ה' שבא בשם התוספת' שלא
אסרו אלא כי האי גוונא שצריך לאויר שלמטה
אבל אם אינו צריך לאויר מותר על כן מותר
להניח ספר בבאן ואחד בבאן ואחד על גביהן
כיון שאינו צריך לאויר שלמטה אין סומכין
הקדרה בבקעת עץ לחה דכיון שהיא לחה ואיג'
ראויה להסקה אסור לטלטלה לצור' שום דבר
אבל יבשה שראויה להסקה מותרת לכל דבר
אין מבשלין בקדרות של חרס חדשות אלא אם
כן הרתהן תחלה מערב יום טוב מפני שהביטו'
הראשון מחוקן והוא גמר תקונן תקב
אסור לבשל ביום טוב אלא כדי צורך
היום אבל מיום טוב לחכירו או מ'ט
לשבת אסור אבל ממלאה אשה הקדרה מבשר
א' ע' שאינה צריכה אלא לחתיכה אחת מפני
שהתבשיל מיתקן יותר כשיש הרבה בקדרה
יש אומ' דאפי' אברה בפי שהיא רוצ' אות' לצורך
מחר שהוא מותר ויש אסורין ונראה שה' מותר
כחן דטעם ההיתר מפני שהתוספת גורם טעם
בתבשיל א' אפי' פירשה כפירוש נמי מותר
כתב בעל העיטור דווקא קודם אכילה יכולה
להרכות בבישול אבל לאחר אכילה אינ' יכולה
לבשל ולומר אוכל ממנו בזית דאין לך תערמ'
גדולה מזו וכן נחתום יכול לחמם חבית מלא
א' ע' פ' שאינו צריך אלא לתיקון אחד תקב
תכלין או פלפלין נידוכין כדרכן לרב
אלפס אפי' במדוך של אבן חוץ
מן המלה שצריך שינוי שיטה קצת ומיהו אסור
לטחון הפלפל כריחים קטנים שלהם וכן כתב
ה' כמ'ל' אכל לדעת התוספות גם פלפלין
ותכלין צריכין דמיה אם יודע מערב יו' טו' כמה
קדרות רוצה לבשל ואם אינו יודע שרי ושום
וחדל ושחלים אפי' אם יודע מערב יום טוב

שרי לרי שנפגמים ביותר אם שוחקין אות' מער
יום טוב מותר להוליד תכלין ומדוך אצל הקדרה
או הקדרה אצלם אין כותשין הריפות וכיוצא
בזה במכתשת גדולה אבל בקטנה שרי וכתרא
דאיבא למיחש שיכתשו בגדולה ויאמרו בקטנ'
עשינו אסור אף בקטנה וכיון שאין שיעור מ'
מפורש מה נקרא גדולה או קטנה נכו' להחמיר
לאסור בכל אסור למדוך תכלין כדי ליתנם
בקדרה ולנחתו מותר כדי שלא יקידח תבשילו
תקה **קדרה** שיש בה אוכלין מותר
לחלוב תבואה לתוכה
ל'ויף א' ע' שאסור לינק מן הכהמה ב'ט אלא
אם כן היה מצטער אס' לא ינק אפי' מותר לחלו'
לתוך הקדרה אבל אם אין בה אוכל אסור ו'ח
אוסר אף כשיש בה אוכל תקב
אין מורדין קמח ב'ט כדי ללוש לא יפחו'
או יוסיף מעט על המדה ויש מתירין
בפסח מפני שצריך לדקדק במדידה שלא
יפחות משיעור חלה ושלא יוסיף משום חשש
חימוץ ולרב אלפס אוסר וכן ה' כמ'ל' ואין
מרקדין הקמח בתחלה ב'ט אפי' על ידי שינוי
אבל אם רקדו מאתמו ונפל בו צרו' קיסם ורוצ'
לרקדו פעם שנית מותר אף בלא שינוי לא נפל
בו דבר אלא ישרוצה לרקדו שנית כדי שיהא
הפת נאה צריך שינוי קצת כגון על גבי שלחן
אבל אין צריך שינוי גדול לרקד אחורי הנפה
הלש עיסה ביום טוב יכול להפריש ממנה חלה
ולהוליכה לכהן וכן מתנות כהונ' יכו' להוליכין
לכהן אפי' חורמו מאמש ועיסה שנילוש מערב
יום טוב בארץ ישראל לכולי עלמא אסור להפרי'
ממנה חלה ביו' טוב אבל בחוצה לארץ דקימא
לן אוכל והולך ואח' כ' מפריש רק שישייר ממנה
מעט יותר מן החלה פסק' דח' שיכול להפריש
ו'ויף וכן ר' פסקו שאין להפרי' ורבינו חיים
כתב בשם ר' דאפי' מה שאוכל ומשייר

החלה הוי בכלל אין מנבויין תרומות ומעשרות
 דכין דאיכ' פלוגת דרבוותא טוב שלא להפריש
 אלא אוכל ומשיר וכשפירש החלה בוי טוב לא
 ושרפנה מיד אלא יניחנה עד הלילה וביט של
 פסח שאסור להניחה משום חימוץ כתבתי
 בהלכות פסח מה יעשה בה מותר לעשות פת
 עבה בוי טוב פי' פתין גדולים ולא חיישי' שמתוך
 כך יבא לאפות יותר ממה שצריך היה לוקמח
 או עיסה בשותפו עם הגוי אסור לאפוי ב"ט תקו
אין בפורני ולא חיישינן לטירח ובלבד
 שלא תהא חדשה דחיישינן שבא
 תפחת וימנע משבחת י"ט ומהמין חמץ באנטיכי
 אע"פ שעצים שנשרו מן הדקל ב"ט או בשבת
 שלפניו אסור להסיקן אם נשרו בתוך התנור
 מרבה עליהם עצים מוכנים וכבטלן כיון דקליש
 לאיסוריהם מותר לבטל איסור דרבנן ובלבד
 שלא יגע בהן עד שיתבטלו ברוב ואחי' הדיחוי' א'
 ז' כתב שאם נפלו בתנור בשבת אסור להסיקן
 ב"ט שלאחריו אפי' על יד ביטול ברוב ולא דמי
 לנשרו ב"ט דבהיא ליכא אלא איסור דרבנן
 גזירה שבא יעלה ויתלוש אבל הגך שנשרו
 בשבת אסורין מדאורייתא ב"ט משום הכנה
 וכאיסור דאורייתא אין מבטלין איסור אסור
 לקח עין מבין העצים לחתות בו האש בתנור
 דהוה לית מתקן מנא תנור שנפל לתוכו מטיח
 וטיטאם איפשר לאפות ולצלות בו בלא גריפ'
 אסור לגורפו אבל מותר להסכים האש והאפר
 שבו כדי שיהא חלק ולא יגע כפת אבל אם צרי'
 לגורפו אפי' אם איפשר לאפות ולצלות בו בלא
 גריפה ואינו גורפו אלא כדי ליפות הפת והצלי
 שלא יגע בו הטיח וחרך שרי ודחוקא בתנורים
 שלהם שהיו מדבקין הפת סביבם ואין צריכים
 לגורפ' לא מהטיח שנפול לתוכו אבל בתנורים
 שלנו שמכבין הנחלים בגריפתן אם איפשר
 לאפות וזלחה אלא שרוצה לגרוף כדי ליפות
 הפת אסור אבל אם אי אפשר לאפוי בלא גריפה

מותר תנור וכלים חדשים הרי הן ככל הכלים
 הניטלין בחצר אבל אין כבין אותו בשמן ולא
 טחין אותו במטלית ולא בפיגין אותו בצונן כדי
 לחזק אבל היסק ראשון מותר אע"פ שהוא חדש
 שאינו נגמר להתחזק עד שיפיגנו ואם צריך
 להגיפו כדי לאפות בו כגון שהוסק יותר כדי
 יכול להפיגו בצונן ולכך היה אומר ה"ה באר
 מרוטנבורק שמותר לשרות כמים המכבדת ש
 שבכבדין בו התנור אע"פ שכבד מותר לאפות
 תנור מלא פת אע"פ שאין צריך אלא פת אחד
 ופז' דווקא להם שתנוריהם היו קטנים והיו
 מדבקין הפת ברפנותיהן ומתוך שהוא מלא אין
 מקום לחומו להתפשט והפת באפה פה אבל
 בתנורים שלנו אין לאפות יותר ממה שצריך
 אסור לגבל טיט לטוח בו פי' התנור אבל יכול
 ליקח מהטיט שעל שפת הנהר לטוח בו ובלבד
 שיחדו לכך מערב יום טוב שיציין אותו ואפר
 בותר לרשי לגבלו ולטוח בו ולדי' אסור לא אב'
 נתן עליו מים כאתמול וז' פי' דאפ' נמי אסור
 לגבלו ופי' הוא אפר כות' פי' להניחו על פי התנור
 כדי שישכו חומו אבל עפר אסור להניח עליו
תקח אין בלכנין הרעפים כדי לצלות
 עליהם שכליבון זה הן מתחזקי
 ודוה ליה ככתקן מנא ולא שוכרין החרס ולא
 חותכין הנייד לצלות בו צלי ולא פוצעין הקנה
 לצלות בו מליח אבל פוצעין האגוזים במטלית
 ולא חיישינן שמא יקרע תקט
מכשירי אוכל גפס שאי אפשר לעשותן
 מע"ט דוחין י"ט כגון גריף התנור
 ושפוד שנשבר חידו ביום טוב בענין שאין ראוי
 לצלות בו מותר לתקנו אבל אם נתקעם
 קצת ועדיין ראוי לצלות בו אסור לתקנו
 ואפילו אם יכול לתקנו בידו בלא כלי
 כבין שנפגמה ביום טוב מותר לחדד במשחזות
 של עץ או על חברתה ומורין לעשות כן
 אבל במשחזות של אבן אף על פי שמותר ל

לחדר בה אין מורין לעשות כן אבל להעביר
שבגנותו אף בשל אכן מורין לעשות כן ואם
נפגמה מערב יום טוב אסור והלמכס ז' כתב
אפי' על גבי עץ הלכה ואין מורין כן ועל גבי
משחות של אבן אין משחזין כלל וא"א הראש
ז' כתב כסכרא הראשונה נפגמה מערב י"ט
אסור לחדדה במשחות ואם לא נפגמה מערב
יום טוב אלא עמרה פי התחילה קצת להתקלקל
ואינה חותכת יפה אם יכול לחתוך בה על ידי
הדחק יכול להשחזה ביום טוב ופי' רב אלפס
אנב ריחיא או דיקולא אבל לא במשחות ובעל
העיטור כתב אפי' במשחות והכי מסתבר אבל
אם אינו יכול לחתוך בה אפי' על ידי הדחק אסור
להשחזה דהוה ליה כתקן מנא תקי

מוללין

מלילות ומפרכין קטנית ביום טוב
ומנפח מ"ט מעט ואוכל אפילו
בקינן ותמחוי אבל לא בנפוח ובכרה הבורר
קטנית או שאר דבר אם יש טורח בכרירת ה
האוכל יותר מפסולת כגון שהאוכל מרוב כורר
בדרכו לזרוק הפוסל' ואם טורח יותר בכרירת
הפסולת כגון שהוא דק נוטל האוכל ומניח
הפסולת ודווקא כשהוא אוכל מרוב' על הפסולת
בכמותו וכשכחת לה באוכל כרובה ואפילו הכי
יש טורח יותר בכרירת הפסולת כגון שהוא דק
כדפרישיג' אבל אם כמו הפוסלת כרובה אסור
אפי' לטלטלו שהאוכל בטל כרוב' ומ"מ לוחים
ובטנים שנשתכרו ועריין מעורבין בקליפיהם
אע"פ שהפסולת כרובה על האוכל מותרין דלא
מיקרי פוסלת כרובה כיון דאורחיהו בהכי והו'
כמו שובר לפרי ולא דמי לעצמות וקיל' פי' כיון
שנפרדו לגברי מן האוכל אין מסננין החרדל
במסננ' שלו ואין מבתיקין אותו בגחלת של עץ
אבל בשל מתכת כותר אין תולין המסננת ביום
טוב לסנן בה שמרים היתה תלויה ועומד' מותר
ליתן בה שמרים לסנן ומערים ותולה אותה

ליתן בה רמונים ונותן בה שמרים וכלבד שיתן
בה רמונים תחלה אין עושין גבינה ביו' טוב ואין
גוזזין הירק במספרים שרגילין לחותכם בהן מן
המחוכר ומתקנין את הקונדס והעכביות אע"פ
שמותר לטרוח לתקן צרכי סעודה ביום טו' כמ'
מה שאיפשר לשנות מדרך חול יעשה הילכך
המביא כדיוין ממקום למקום לא יביאם בסל
וקופה לתת לתוכה ד' או ה' כדים ביחד אלא
יביאם לפניו בידו אחד אחד או שנים שנים ד'
דמוכח של צורך יום טוב מביאם וכן כל כיוצא
בזה ישנה מדרך חול אפי' אין בשינוי קלו' המס'
ואם אי אפשר לו לשנות כגון שזימן הרבה
אורחים וצריך למחר ולהביא לפניהם יעשה
בדרכו תקיא מותר

לעשות מדורה להתחמם כנגדה

ולחמם מים לרחו' רגליו אבל לא כל גופו לרחו'
כל גופו במים שהוחמו מערב י"ט כתב רי"ף בשם
גאון שמותר וז' אסור ולזה הסכים א"א הראש ז'ל
אדם מותר לטבול ביום טוב משמאתו אבל אסור
להסביל בליים חדש' או טמאי' לטהרם אין עושין
מוגמר פי' שמפור מיני בשמי' על הגחלין בין אם
מכוין להריח בו אם מכין לגמר הבית או הבלים
אבל אם עושה כדי ליתן ריח טוב בפירו' למחוק
לאכילה מותר לש' שניא אם מפורן על גבי חרס

או על גבי גחלת של עץ תקיב

אין

מבשלין לצורך גוי ביום טוב הילכ' אפי'
להמינו אסור שמא ידבה בשבילו ודוק
להומינו דכיון שרוצה לכבדו חיישינן ירבה
בשבילו אבל לעבדו ושפחתו בביתו וכן שליח
השלוח לו מותר לאכילס עמו ולא חיישי' שמא
ידבה בשבילס כתב ה"ס במ"ז אבל אם בא הגוי
מא"ליו אוכל עמו שכבר הבינוהו ואינו נראה
דאע"פ שכבר הבינוהו אבתי איכא למיחש שכא
ירבה בשבילו אם הוא חשוכ' וראוי לכך אלא
צריך שיאמר לו אם יפסיק לך בכה שהכננו ל

לעצמינו בוא ואכול אנשי המלך שמוטל על
בני העיר לאפיות להם אסור לאפות להם ביום
טוב אפי' אם אינן מקפידין אם יאכל הישראל
ממה שהוא אופה ובה'ג התיר אם אינן מקפידין
וכן כתב הרמבם בני חיל שגתנו קמח שלהם
לישראל לאפות להם אם אינן מקפידין שהישראל
אוכל ממנו מותר לאפות להם ואינן כן לפי
גירסת הגמרא שלנו וכשם שאסור לבשל לצורך
גומ' כך אסור לבשל לצורך כלבי' ודוקא כישול
ואפי' אבל לטלטל מזונות וליתן לפניה' מותר
אפי' בשבת ואבי העזרי וה'זו הלוי בתכו שמותר
לבשל לצורך כלבי' ולא נהיר' לא' א' ז'ל' מקיג
ביצה שנולדה בשבת ויום טוב אסור ליגע
בה וכ' שלא לאוכלה ואפי' ספק
נולדה ביום טוב או בחול אסור ואפי' נתערכה
באלף כולן אסורות ואבי העזרי אסר אפילו
התבשיל שנעשה בספק ביצה שנולדה ביו' טוב
וכן כתב ה'ם מרומבבורק ולפי מה שפ'ת דהא
אמרינ' דבר שיש לו מתירין לא בטיל דווקא
נשהא בעין אבל טעמו בטל בששים היה נ'א'
שזתבשיל מותר כיון שלא נתכוון לבטל' ומות'
לבפות עליה כלי שלא תשבר וכלכר שלא יגיע
בהוביוס טוב שני מותרת בשני ימים טובים של
גלות אבל בשני ימים טובים של ראש השנה או
משבת ליום טוב של אחריו או מיום ט' שלפני
השבת לשבת אסורא בשני ביצה שיוצאה רובה
בערב יום טוב וחזרה ויוצאה ביום טוב מותרת
דחשיב לידה משיצא רובה הילכך אפילו בדק
בקניה של תרנגולת בערב יום ט' סמול' לשכה
ולא מצא בה בעים ולמחר השכים ומצא בה
בעים מותרות שתתנגולת אינה יולדת כלילא
וכורא' מאתמול ילדה אע"פ שבדק אתמול ולא
מצא בה אנו תולין שמאתמול יצא רובה וחזרה
בגון דאיכא זכר בדרה ואפי' עד ס' בתי וכלכר
שלא יפס' נהר שאין בו גשר שאז אינה יולדה

כלילה אבל אי ליכא זכר בהדה לא שאז יולדת
כלילה ואם לא בדק בערב יום טוב אפי' אי ליכא
זכר בהדה שריא דתלינן דמאתמול היתה שם
דאף בלא זכר רובן יולדות ביום הילכך מותר
ליקח בעים מן הגוים כליל ראשון של יום טוב
דתלינן בערב יום ט' בילדה וכן כל' שני בשני
יום טוב של גלות אבל לא כליל שני של ראש
השנה דאיכו' מאתמול הוה השוחט תרנגולת
ומצא בה בעים גבורות מותרות ואפי' ביום טוב
שלאחר העבת אפרוח שנולד ביו' ט' יש מתירין
והגאונים אוסרין וגם ר'יף אוסר ביום טוב של
כתב אחי ה' יחיאל ז'ל' שאסר ביום טוב של
אחריו משום הכנה דורא' שייך ביה הכנה ד'
דבעודו בקליפתו לא היה ראוי לכל' תקיר
אסור לכבות הדליקה ביום טוב אפי' רואה
את ביתו שנשרף אסור לכבות ה'
הבקעת בין אם מכבה בפני שחם עדיה שלא
תשרף בין אם מכבה כדי שלא תתעשן הקדרה
ודוקא כשאפשר לו להצילה בעישון נלא כבד'
בגון שיסירנו באש זה ויתננה על אש אחר אבל
אם אין לו אש אחר ואם לא יכבה תתעשן
הקדרה מותר לכבותה כדי שלא תתעשן הקדר'
אסור לכבות את הגר אפילו אם צריך לכבותו
כדי לשמש כטחו ואפי' להטותו כדי להתרחק
השמן מן הפתילה אסור דאף זה חשיב כבוי
ואסור ליקח פתילה מנר הדולק אפי' ליתנה
בנר אחר שהרי מיד כשמוצי' מכבה אות' וכאי
ג'כ' כשידליקנ' אה'כ' נר של שעו' שרוע' להד' ליקו
ביום טוב וחס עליו שלא ישרף כולו יכו' ליתן
סביבו דבר הכנוע מלישרף בענין שיכב' כשיני
שם דגרם כבוי מותר נר שכבה מותר לחתוך
ראש הפתילה כדי שיהא נוח לידלק ולא חשיב
תיקין מנא ודוקא שרועה לחזור ולהדליק בו ו'
כלילה אבל כליל שני של ראש השנה וכן כליל
יום טוב שלאחר השבת אסור להדליק שידי פ'

פתולה שכבו בראשון שכיון שככה בראשון
הוכנו להדליק בו פעם שנית וזהו ליה מכין
משבת ליום טוב ואסור אם לא שהודלק נכבה
מערב שבת נר של בטלה פיר' שאינ' צריך לו
אסור להדליקו אבל של בית הבנסת לא חשיב
של בטלה ומותר להדליקו וכתב א"א הראש ז"ל
בתשובה שמותר להדליקו ביום הראשון בערב
לצורך ליל שני ואפי' ביום טוב שני בערב ואין
בזה משו' אין יום טוב מכין לחול שמיד בהדלקתו
יש מצוה לאותו שעה שכל שעה אפי' ביום יש
מצוה בהדלקת נרות בבית הבנסת אין נותנים
נר על גבי אילן בערב יום טוב דחיישינן שמא
יבא להשהמש באילן אין פותחין הנר פי' נר של
חדש בענין רך כמו ביצים של יוצר ממעבין
אותו ביד לעשות לו בית קיבול אסור לעשותו
ביו' טוב משום דמתקן מנא אין חותכין הפתילה
לשנים אבל בפי שתי נרות שנותן שתי ראשיה
בפי שתי נרות וצריך להדליק שניהן ומדליקה
באמצע כתיר זיף אבל אם אין צריך להדליק
שניהם אלא שעושה כדי לחותכה לשנים לא
וא"א הראש ז"ל חיה פוסק להחמיר אף בפי
שתי נרות וצריך לשניהם ולא גודלין אות' ולא
מזהבין פי' להחריבה כדי שיה נוחה להדליק
אבל אם היתה גדולה כבר אלא שאינה קשה כל
צרכה יכול למעכה בידו כדי להשקותה ויכול
לשרוטה בשמן והותר להסיר הפחם שבראש ה
הנר כשהוא דולק ואפי' בכלי אע"פ שנופ' לארץ
וככה והלכנו ז"ל אסור בכלי ולא נהירא לארץ
אבי הראש ז"ל תקטן

ביו שהביא דורון לישראל ביום טוב אם יש
במינו כמחומר או שמחומר ציד' אסור
לאוכלו בו ביום ואפי' לטלטלו ולערב אסורין
בבדי שיעשו לפי' בשני ימים טובי של גלית
מותר ביד בליל יום טוב שני בבדי שיעשו וכו'
גם אם הובה ביום שני צריך להמתין במוצאי י'

טוב בבדי שיעשו אבל בשני ימים טובים של
ראש השנה או ביום טוב של אחר השבת או
שלפניו צריך להמתין במוצאי יום טוב ושבת
כדי שיעשו ופי' כדי שיעשו כדי התלישה והצד'
לבד ואין צריך להמתין כדי הבאה לכאן וקודם
בבדי שיעשו אסורין לכל אף למי שלא הובאו
בשבילו ואפי' אם ספק אם צלקטו היום אם לאו
אסורין אבל אם ניכר בהן שלא נלקטו היום
מותרין מיד אם היו בתוך התחום ולית אפילו
בשני ימים של גלית אסורין עד מוצאי יו' טוב
שני כדי שיעשו ופי' כדי שיעשו כדי שיוכלו
להביא ממין זה ממקום הקרוב הנמצא ממנו
סמוך לעיר ודוקא לאותו שהובא בשבילו אבל
לאחרים מותרין מיד כלילה ואפי' אותו שהובאו
בשבילו אם הגוי תלשן לצרכו ושוב הביאו לו
מותרין מיד כלילה וכן דבר הניצור מאליהו
פירות שנשרו מל'הן אסורין בו ביום וכלילה
מותרין מיד ואם חל יום טוב ביום חמישי וששי
והובאו ביום הראשון כתב בעל העיטור שאסור
עד מוצאי שבת בבדי שיעשו וכן כתב בהגה' והו'
מפרש התירם כליל שבת בבדי שיעשו ולוח
הסכים א"א הראש ז"ל ודבר שאינו במינו במחומר
ואינו מחומר צידה אם בא מתוך התחום מותר
לכל ואם בא מחוץ לתחום אסור לאוכלו למי
שהובאו בשבילו אבל מותר לטלטלו ואחרים
מותרים אף לאוכלו ולערב צריך לחמתין מי
שהובאו בשבילו כדי שיעשו לרב לאפס וכן כת'
בעל התרומות ול'י אין צריך ולוח הסבים א"א
הראש ז"ל ואם הוא ספק אם בא מחוץ לתחום
אם לאו ל'י מותר ולדברי הגאונים אסור וכתב
הרשב"א שאף לדברי הגאונים אין לאסור אלא
בגוי שאין שרץ עמו בעיר ואיכא למיחש שמו
מחוץ הביאם אבל גוי השרץ עמו בעיר אי' לחש
מספק דבר שאין במינו במחומר שחוב' לישראל
כ"ט ראשון של ראש השנה מותר בשני אף על

אעפ שקדושה אחת הן שאין עליי איסור הבנה
ולא דבר התלוי בקדושה שנאמר קדושה אחת
הם אלא משום קנסא שמא יאמר לו להביא ודין
אם קנסו בראשון ובן משבת לי"ט תקיד
מותר לשלוח ביו"ט דורון בין מנות של
תבשיל וראוי לאכילה או בהם'חה
ועוף בין חיים בין שחוטים יינות שמני' וסלתות
וקטניות וזיף מתיר אף בתבואה והלם במזל
אוסר ולזה הסכים א"א הראש ז"ל וכששולח לא
יעש' שורה לשלוח בשלשה בני אדם ביחד משו'
דאזשא מילתא וג' מיני בג' גברי סכעיא ולא
אפשיטא והלם'ם ז"ל מתיר משלחין כלים בין
תפורין בי' שאינ' תפורין שאף הם ראויין לישען
עליהם ואפי' אם יש בהם כלאים אם הן קשין
שראויין להציע תחתיו ובלבד שלא יהא בשרו
נוגע בהם ואפילו תפילין משלחין אף על פי
שאינ' ראויין במועד ראון בחו' וכל דבר שראוי
בחול משלחין אותו יום טוב תקי
מותר לומר לחנוני ישראל תן לי בעים או
אגוזי או לרועה הרגיל אצלנות לי
גוי או טלה ולטבח תן ליכתף או ירך ולנחתום
תן לי כבד ולחנוני תן לי ה' בעים וי' רמוני וכל
נמצא בזה ובלבד שלא יזכיר לו שם מדה לומר
תן לי קב או קביים ולא סכום דמים לומר אטל
גך וכך ואשלם לך דינר ולא סכום כנין לומר
גך וכך יש לך ביו"ט תן לי כך וכך ויהיה לך
בידיך וכך והם חנוני ישראל אבל חנוני גוי
אסור ליקח ממנו דבר שבמינו מחובר שמא
גלקט'הוים ולא דבר שמחוסר צידה שם ניצודו
היום ולא בעים שמא גולדו היום אכל רכר
שאינו במחובר אפי' חובא היום חוץ לתחום
שרי וכן קמח שנשחן היום שרי ביזן שרוב גוים
אדעתא דגוים טחני' ליה ומשום מוקצה ליבא
דחשין נמי חזו לבוס בין השמשות ולעשו' מהן
קליות ודייסא בתב' א"א הראש ז"ל כתשובה לא

התירו לקנות ב"ט אלא כדרך שבפ' כגמ' הולך
אדם אצל חנוני וכו' אבל ישראל שאומר לגוי
מערב י"ט שתקנה לי יונים למחר לא יפה עשה
אבל אם עשה כבר מותר לאכול ממנו אפי' ביום
ובלבד שלא יהו מפרחין ולא יהו אסורין משום
מוקצה אבל אם רגיל בכך אסור לאכול מה' אפי'
קנה כבר דאין זה חשוב דיעבד כיון שרגיל בכך
מותר לומר לחבירו מלא לי כלי זה אפילו הוא
מיוחד למדה ובלבד שלא יזכיר לו שום
מדה לומר תן לי מדה פל וני והלם' במזל אוסר
בכלי המיוחד למדה ולא נהירא לא"א הראש ז"ל
לא ימדוד אדם שעורים ויתן לפני בהכתו אבל
קודר הוא קב או קביים ונותן לפניה ופיר' רשי
קודר גוקב נקב בכרי עצמו וממלא שלא כדרך
מדה וזיף פי' קודר משער' לפי אומ' דעתו תקיח
כל הוצאה שיט בה קצת צורך אפי' אינה
לצורכו אלא לצורך מצוה כגון קטן
למולו וספר תורה לקרות בו ולולב לצאת בו
מותר וכשם שמותר להוציא כך מותר להחזירו
ובן אם צרי' לילך לבית הבנסת או לטייל לשמח
י"ט ואינו יכו' להגיה קטן בבית יחידי יכו' להוציא
עמו וכן מפתח שסגר בו האוכלין שירא להניחו
בבית יכול להוליכו עמו וכתב רבי שבמ' דוקא
להוליכו בידו אבל ברצועה כדרך חו' לא ואין
נר' לחלק דלא מיחזי כ"כ עיבד' רחול מה שהוא
תלוי ברצועה וכן כל צרכי תבשיל יכול להוצי'
כדי להתקשט בו ב"ט אבל דבר שאין בו צורך
אכילה ולא צורך תבשיל כגון מפתח שסוגר בו
הכלים וכיוצא בו שאין בו צורך כלל אסור להוציא
ב"ט וכל דבר שאסור לטלטלו בשבת אסור
לטלטלו ב"ט לקח עץ שאינו מיוחד לשפז' וצלה
בו בשר אסור לטלטלו אח"כ שאינו כלי אלא
שוטבו ומכחו בקרן זזית כדי שלא יזקק בו אפי'
אין עליו בשר כלל מותר לטלטל הסולם
משוכך לשוכך אפי' ברשת הרבים יז א

וה' מ'ס' לט קטן כגון של שובך אבל גזול כגון
של עלייה אסור לטלטלו ואפי' בבית מות' להוצי
גרף של רעי לאשפה ואסור להחזירו אלא א"כ
יחן לתוכו כים ואפי' רעי בלא גרף מות' להוציאו
אע"פ שאסור להביא לפניו דבר שעתיד לימאס
כדי להוציאה לכשימאס מותר לקבוע ישיבתו
אצלו כדי להוציאו לכשימאס בהמה שהיתה
בסוכנת מערב י"ט ומתה ב"ט מותר לטלטלו
אפי' לר' יהודה הית' בריאה ומת' אפי' לר' שמעון
אסורה היתה חולה קצת פלוגתא דר' יהודה ור'
שמעון מתחילין בערימת התבן שהוא מוכן
שעומד להסקה אבל לא בעצים שהן מוקצים
והוא איכא לאוקומי כרבי שמעון וסיפא בארזי
ואשורי דמודי בה ר' שמעון כיון שעומדי לבנין
הוי מוקצ' כחבת חסרון כים ואיכא גמי לאוקמי
כר' יהודה ובכל ביני עצים ורישא איירי בתבנא
כדיא דאית ביה קוצי ואינה ראויה לא להסקה
וזה תלוי בשינוי דעת הפוסקים בענין מוקצה
העושה סוכה בעצרת לצל אסור ליטול ממנה
עצים ב"ט אפי' היתה רעועה ונפלה ור' שמעון
מתי' ברעוע' ונפלה ואם לאחר שתקנ' בדפנותיה
ובככה סכך לה עוד חבילות ולא חברים שמה
או שזרק עוד יותר עליה סכך מות' ליטלו לכולי
עלמא ואם התנה ליטול ממנ' ב"ט ונפלה מותר
אף לחק' אפילו מעיקר סככה אבל בסוכת החג
לא מהני תנאה בית שאינו פתח ב"ט לא לבנים
מסודרים זה על זה והוא מלא פירות ונפחת ב"ט
מותר ליקח מהם במקום הפחת ולא אמרינן
מוקצין הן כיון שאין בפחיתתו לא איסור דרבנן
לא אסור דעתיה מינהו אבל אם היה בנוי בנין
גמור אפילו רבי שמעון מודה שאסור ליטול
ממקום הפחת תקיש

חגיות שאינן מחוברין בקרקע לא כעין
מגדל של עץ וסוג' אתו גדלת וכשרוצ'
לפותחו בסלק גדלת ונותנו לפני החנו' ומסודר'

עליו צרורות רובלין למוכרן מותר לסלקו ו
ולחזירו אבל אם יש לו כיוצא בזה בבית
מותר לסלקו ואסור לחזירו והא דשרי בחגיות
דווקא כשיש לו ציר באמצע פי' באמצע הדופן
יש ציר ויש לדלת שם בליטה כנגדו שתוחבק
אותו בציד ואינו נראה כל כך כבונה אבל יש לו
ציר למעלה ולמטה אפי' בחגיות אסור ואם אין
לו ציר כלל אפי' בבית נמי מותר חותמו שכל'
כגון שידה תכ' ומגדל שהכסוי קשור בהן בחבל
יכו' להתידו' בו לחותכם בסכין או להתי' קליעתו
ובתב' א"א הוראש יצל דווקא כגון קשירת חבל
וכיוצא בו אבל פותחת של עץ או של מתכת
אסור להפקיע ולשבר דבבלי נמי שו"ך כגון
וכתירה גמורה ובכפ' המצות קטן כת' וכשבי'
פותחת של כלים בחלקו בו ה"ז אליעזר כמין
כתיר וזה שמעון אוסר ומיהו על ידי גוי יש
להקל ע"כ ושל קרק' כגון דלת של בור שקשור
בו בחבל יכול להתידו דלאו של קיימא הוא ש
שהרי עומ' להתיר אבל לא מפקיע וחותר בשום
דהוי מותר אוכלי בהם' אין בהן משו' תיקון כלי
הילכך מותר לקטום קש או תבן לחצו' בו שיני
אפי' בסכין אבל קיסם שאינו אוכלי בדמה אפילו
ליטלו בלא קטיבה ולחצות בו שיניו אסור
מותר לטלטל עצי בשמים כדי להריח בהם
וקוטבין ומוללין להריח בהן אפי' אם הן קטין
קטמים שעושים הנשים בבתי זרועותיהן ובבתי
שוקדן אכור לעשותן משום תיקון מנא תקב
רבן גמליאל אומר מותר לכבד ב"ט בן
הבטות במקום שאכלו משום פירוח
אבל בשאר הבית אסור וכשכת אפי' בין הבטות
אסור ורבנן פליגי עליה ואסורין הבל והלכתא
כוותיהו ומיתו ר"ח ור"ף פסקו דאפילו בשבת
מותר לכבד ככל מקום כמו שמותר לרבוץ
והתוספות אסורין לכבד ולזה הסכים אדוני
אבי הוראש ז"ל תקנא

מי שיש לו פירות בראש חגג וראה מטר
 שבא יכול לשלשלן למטה דרך ארובה
 שבגג שיוצאים למטה בחבל אבל לא יטרח
 להוריד לא בסולם ולא כמדדנה ולא כחלונות
 שבמעקה אפי' להפילם דרך שם ולא יושטם
 מגג לגג ואפי' להורידם בארובה לא התירו אלא
 ד' או ה' קופות אבל טפי לא ובשבת אסור מותר
 לכסות פירות או בדיחן או לבנים מפני הדלף
 שלא ייד עליון לרשי דוקא ב"ט ולר' אפי' בשב' נותנין כלי תח' הדלף אע"פ שאינו ראוי לשתיה
 ואפי' בשב' ואם נתמלא כולו שופכו וחזרונותו
 תקב אין הסומא יוצא במקלו ולא
 ורועה בתרמילו ואי' יוצאין
 בכסא אחד אנשים ואחד הנשים פירו' שיושב
 בכסא ונושאין אותו בו ואם רבי' צריכי' לו ואינו
 יכול לילך שם בענין אחר מותר ובלבד שלא
 יכתף פי' שלא ישם כל אחד ידו על כתף חברו
 והכס' על זרועותיה ואי' כי' ביעתו' שירא לילך
 בלא כיתו' מותר אף ע"י כיתוף מי שנכחו צו גידי
 שוקיו יכול לילך במקל אין פרה יוצאה ברצוע'
 שבין קרניה ואין מנהיגין אותה במקל תקב
מקדדין הבהמה ב"ט אע"פ ששני המגדרות
 קטנות ועושה חבורה שרי כיון
 שאינו מכנין לבד וב"ט קרצות ששיניה גדולות
 ואינו עושה חבורה ופי' רבינו יצחק שמגדרות
 שלהן היו בענין שאין השער נתלש אבל שלנו
 שבדאי השער נתלש חוץ פסיק רישיה והכל
 אסור אין מילדין בהם ב"ט אבל מסעדין אות'
 שאוחז בוולד כדי שלא יפול לארץ ונפוח לו
 בחוטמו ונותן לו דד לתוך פי' בהמה שהורה
 שרחקה ולרה מותר לזלף מן שרייתה עליה ו
 וליתן מלא אגרוף מלח ברחמה כדי שתרחם
 עליו ואסור לעשות כן לשמאה תקב
אין עולין על גבי אילן ב"ט ולא רוכבין על
 גבי בהמה ולא ששן על פני המים ולא

כספקין להבות כף על הירך ולא מטפחין להב
 כף על כף לא בחמתו ולא דרך שכחה ולא
 מרקדין ולא דנין לר' היבא דאי' דעדיף מיניה
 אבל או ליבא דעדיף מיניה שרי ולר' אסור
 בכל ענין ולזה הסכי' א"א ה"אש ז"ל ולא מקדשין
 לר' דווקא בשיש לו אשה ובנים לר' אסור
 בכל ענין ולזה הסכי' א"א ה"אש ז"ל ולא מייבמין
 ולא מנרשין ולא חולצין ולא מקדשין ולא
 מחרימין ולא מפרישין תרומות ומעשרות אפי'
 ליתנם לכהן בו ביום ודוקא דטביל מאתמול
 אבל טביל בו ביום כגון שלש עיסה מותר ל'
 להפריש ממנה חלה וכו' אם עשאן כן שנגנים
 בין מוידין בין מוטעין מה שעשה עשו תקבה
הלואה יום טוב פליגי בה ורב יוסף רבה
 אומר ניתנה ליתבע כדון ורב
 יוסף אבד לא ניתנה ליתבע יש פסוקים כרב
 יוסף ורב אלפס פסק כרבה וכן דעת התוספות
 כתב הרמבם ז"ל גבאי צדקות גובין מן החצרות
 ביום טוב אבל לא יכריזו בדרך שמכריזין כחול
 אלא גובין בצנעא ונותנין לתוך חקש ומחלקין
 לכל שכונה ושכונה בפני עצמה תקבו
מת המוטל לקוברו אם הוא ב"ט ראשון
 יתעסקו בו עממין אפי' כת בו ביום ואפי'
 אם יכולי' להשהותו עד למחר שלא יסריח ור' אפי'
 פי' דלא שרי אלא היבא דאשתהי כגון שמת ב'
 בשבת שלפני י"ט וכן כתב בהגדלא שרינן ליה
 אלא אי' הוה כסריח אי' משהינן ליה עד לבחר
 וא"א ה"אש ז"ל כתב כסברא הראשונה כתב הר'
 יחיאל הלוי ז"ל שישראל יכולין להוליכו דבתוך
 שהותרה הוצאה לצורך הותרה במי' שלא לצור'
 וכן כתב א"א ה"אש ז"ל והלכבן אסור דלא שרינן
 על ידי מתו אלא כדבר שיש בו צורך היום ל'
 להנאה הגוף מכש והוצאת הבת דובה לטלטול
 מכנים ב"ט שני ימעסקו בו ישראל אפי' ביום
 טוב שני של ראש השנה ואפי' לא אשתהי יום

ואפי' למיגר ליה אסא ולעשו לו תכריכ' ולבנו'
ארון ולחצוב קבר מותר וה"מ שרוצין לקוברו
בו ביום אבל אם אין רוצין לקוברו בו ביום אין
עושין לו שום דבר איסור מלאכה ואפי' על ידי
גוי אבל שלטול שרי וגר' שהכיפה שבונין על
הקבר שאין לבנותה ב"ט דכיון שנקבר בקבר
למה יחלל י"ט שלא לצורך אלא יבסו הקבר
בנסרי ועפר עד אחר המועד וטוב למע' כאיסור'
דאורייתא בכל מה שיוכלו וכן נוהגים באשכנז
שהגוי עושה הארון והתכריכין וחופר הקב' וכל
מה שהוא איסור דאורייתא אבל לטלטול המת
והוצאת עושין על ידי ישראל וז"ל היה מחמיר
כדבר שלא לעשות האידנא כלל ע"י ישראל וכן
כתב רח' אבל רב אלפס לא כתב כן ולזה הסכים
א"א הרא"ש ז"ל כתב ד"י שלא יעשו הרב' אלא
בצנעא דאפי' בחול המועד תנן וארון עם הבת
בחדר פי' כשעושין לו הארון עושין אותו אצל
הבת כדי שידעו הכל שהוא לצרכו ומי' איתא
בירושלמי לא שנה אלא באדם שאינו מפורסם
אבל באדם כפורסם ואפי' בשוק ומטעם זה
האידנ' שיהודים מועטין דדין במקום אח' כשיש
בת בעיר ידעו כל השכונה הו' כולו כמו
מפורסם כתב בהג' מ"ת לל' המת ב"ט הראשון
בתוך התחום וב"ט שני אפי' חוץ לתחו' והרמבן
היה מסופק אם מותר לחזור למקומו או אם נאם
שאינו לו לא אפי' ממקומו ואם אות' אפי' נבלעים
בתוך תחומי יחזור למקומו מעשה שמת תינוק
ביום ל' ב"ט שני ואמר הר"בם ב"ן שלא היה
ודאי יודע שכלו לו חדשיו אין דינו כשאר מת
לחלל עליו י"ט והר"י יעקב בן הר"י יצחק הלבן או'
ב"ן דרוב נשי' יולדות ולד של קיים דינו כשאר
מת תקנו **יום טוב** שחל להיות
בערב שבת לא יבש' בתחל'
לצורך שבת בקדרה בפני עצמה דא' בקדרה
אחת יכול לבשל בג' שידעה אבל מבשל הוא

ל"ט ואם הותר הותר לשבת ועל ידי עירוב
מבשל לכתחלה לצורך שבת ועירוב זה פי' דת'
שצרי' לעשותו מפת וממיני תבשילו פת לאפי'
עליו ותבשיל לבשל עליו וז"ל פי' דסגי בתבשיל
לבד והר' שמשון הזקן כתב כז"ל וכן בהג' וכן
נהגו וצריך שיהא התבשיל ראוי ללפת בו הפת
לאפוקי דייסא ומיזו כל מיני תבשיל צלי שלוק
ומבושל ראוי לכך ואפי' עדשי' שנשארו בשולי
הקדרה ושמנונית שנדבק בסכין גורדי וסומך
עליו וכלבד שיהא בו כזית שזהו שיעורו ב"ן
בתחלתו בין בסופו בין לאחד בין לאלף וז"ל
דיוקא שבשלו הערשים מערב י"ט וחתך בכבין
השמנונית מערב י"ט דהשתא איכא הוכחה אבל
אם נשארו הערשים והשמנונית מג' או ד' ימים
קודם אין סומכין ונראה דשרי בכל ענין וגם
קטנים מלוהין אע"פ שאין בשולם בשו' לאוסוס
משום כישולי גוים אפי' הכי חשיבי בשול לענין
עירובי תבשילין להיות תבשיל אבל במליחה
כלא ביטול לא אע"פ שנאכלי' מחמ' מלחן מצוה
על כל אדם לערב על כל בני עירו ונפק' מינה
למי שהוא טרו' או שכח ולא עירב שיוצ' בעירובו
של חבירו אבל מי שאיפ' לו לערב ואינו מער'
לא שרוצה לסמו' על ערובו של גדול העיר נק'
פושע ואינו יוצ' בו ובשמע' על אחדים צריך
שיכוין בדעת ועל אותו שרוצה לערב בשבילו
ואינו צריך לפרט לא שמניח בכלל על כל בני
העיר וז"ל כל מה שהוא בתחום העיר יוצא בו
אבל אותו שהגדילו בשבילו אין צריך לדע' בשע'
הגדולה רק שיודיעוהו למחר ב"ט קודם שיתחיל
לבש' לצור' השבת וצרי' לזכר' להם ע"י אחר ו
ואינו מזכה להם לא ע"י בנו ובתו וקטני' ועכו'
ושפחתו הכנעני' לא ע"י בנו ובתו הגדלי' ועכו'
ושפחתו העברי' וקטן שאינו סמו' על שלחן אביו
חשוב כגדול ואשתו פסק רב אלפס וז"ל שמוכה
להם על ידה וא"ל בת' שאינו מזכה על ידה

וכן כתב בעל העיטור כיצד הוא עושה לוקח
העירוב בידו ונותנו למי שיש לו זכות בשביל
מי שמערב על דיו ואומר לו זכה בעירוב זה
בשביל פלו' ונוטלו הוזהב ומכר על מצות עירו'
ואומ' כד' יהא שר' לן לאפוי' ולבשולי ולאטמוני
ולאדלוקי שר' למע' כל צרכא מיט' לשבת
לנא ולכל בני העיר הזאת או למי שרצה ל'
לפרט ואעפ' שניח עירוב כת' א' א' ז'ל שאינו יכול
לבשל מיט' הראשון לשבת וכן כתב ב' ה' ויכול
להניח העירוב על דעת להיות סומך עליו כל
זמן שהוא קיים אפ' ל' ל' אחר נאכל או נאבד
קודם שבשל לשבת אינו יכול לבשל עליו אפי'
באותו יום טוב כשאר מכנו כל שהוא סומ' עליו
ולאחר שהבין צרכי שבת יכול לאוכלו מיד
התחיל בעיסתו ונאכל העירוב אמר אביי גומר
וא' ז'ל כתב אימא לאי ספוקי כמילתיה דאביי
אי בעי למימר גומר עיסה זו שהתחיל בה ושוב
לא יבשל ולא יטמן וכן אם התחיל לבש' תבשיל
אחד יגמרנו לבר או שמא כיון שהתחיל להתעסק
באחד מצרכי שבת בעוד העירוב קיים גומ' כל
צרכי שבת והלשון משמע כן דקאמ' גומ' משמע
כל צרכי שבת דאי אעיסה להו' קאי הוה ל' למי'
גומרה והדבר שקול עד יבא יורה צדק מי שלא
עירב אסור להדליק נר של שבת וכשם שאסור
לבשל לעצמו כן אסור לבשל לאחרים אפילו
בכיתם שאין העולם יודעין שהוא לאחרים וגם
אחרים אסורין לבשל לו ואין לו תקנ' לא שיקנ'
קמחו ותבשילו לאחרים והם אופין ומבשלים
ונותנין לו דשלהם הם מבשלין ונותנין לו אח'כ'
ואפילו בביתו יכולין לבשל דאח' שנתנו להם
במתנה קנו אותו וכ' כתב מסתברא אחרים
שלא הביחו עירוב אופין ומבשלין למי שהביחו
דשלחו של אדם כמותו ולא נהירא דבהירא
גרסינ' אינו אופה לאחרים ואם עבר במז' וכשל
מותר לאוכלו אבל אם העיר' לבשל שתי קדרו'

לצורך היום והותר אחת לצורך מחר אסור ל'
לאוכלה ואם אין אחרים שערכו שיוכל להקנות
להם התירו לו חכמים משום כד' חיי' משו' כבו'
שבת לעשות דבר מועט ואפי' הוא בעצמו כגון
לאפות כבד אחד ולבשל קדרה אחת ולהדליק
נר אחד. וכתב ה' מאיר מרוטנבורק שיכול
לחפש בחדר שום חפץ כנר אפילו מבעוד יום
ולהניחו דולק עד הלילה ואם נזכר כיו' הראשון
של ז'ט יכול לערב בתנאי שיתנה ויאמ' אם היום
קדש איני צריך לערב ואם היום חול ולמח' קדש
בעירוב זה יהא שרי לן לאפוי' ולבשולי וכולן
למחר אין צריך לומר כלום שאם קדוש הוא
הרי כבר עירב מאתמול ואם הוא חול אין צריך
עירוב וכתב ה' אפרים דווקא דלית ליה מידי
דבשול מאתמול אבל אי אית ליה מידי דבשיל
מאתמול לא מהני תנאה ונרא' שאין צריך וכן
כתב בעל העיטור ודווקא בכ' ימים טובים של
גלויות יכול להניחם על תנאי אבל ימים טובים
של ז'ה לא תקבח
יום טוב אין צריך עירובי חצרות ושתופי
מבואות אבל עירובי תחומין צרי
כמו שבת וכל הלכו' תחומין כתבתי כהלכו' שב'
ז'ט שח' להז' בע' ש' אין מערכין לא עירובי חצרו'
ולא עירובי תחומין אבל אם נזכר כיו' הראשון
בשני ז'ט של גלו' יכול לער' עירובי חצרו' בתנאי
שיאמ' ב' הראשון אם היום חול בעירו' זה יהא
מותר לטלטל מחצר לבתים ומבתי' לחצר ואם
היום קדש אין בדברי כלום ולמחר יאמר אם
היום קדש כבר ערבו' מאתמול ואם חו' בעירוב
זה נהא מותרין אבל עירובי תחומי' אין בניחין
אותו ב'ט בתנאי כתב ה'ם בכ' ז'ל דחוקא בזמן
שב' מקדישין על פי הראיה וכני גלו' ע' שי' ב'
ימים מפסק אבל האידנא שכני א' סומכין על
פי החשבון ואין אנו עושין ב' ימי' מספ' לא משום
מנהג' וברשלחו מונס הוזהרו בהני ז'ט של גלו' ת

משום מנהג אבותיכם אע"ג דבקיאינן בקבוע דירחא לפיכך אין מערבין בתנאי בזמן הזה לא עירובי
 חצרות ולא עירובי תחומין ולא שיתופי מכוואת וא"א הראש ז"ל לא כתבן תקבט
מצות יום טוב לחלק אותו חציו לבית המדרש וחציו לאכילה ושתייה ואע"פ שצריך כל אדם
 לצמצם יצאותיו אל יצמצם בהוצאות יום טוב וצריך לכבדו ולענגו בדרך שמענג
 ומכבד השבת ובהלכות שבת כתבתי ויש אומ' שצריך לעשות בו שלש סעודות וכן כתב הר"ם במ"ז
 וא"א הראש ז"ל לא נהג כן כתב הר"ם במ"ז חייב אדם להיחזק שמח וטוב לב במועד הוא ואשתו ובניו
 וכל הנלוים אליו כל אחד כראוי לו כיצד הקטנים נותן להם קליזת ואגוזים ומגדנות וחגשים קונה
 להם בגדים ותכשיטין כפי ממונו והאנשים אוכלין בשר ושותין יין וכשחוא אוכל רשות' הי' להאכיל
 לגר ליתום ולאלמנה עם שאר העני' אבל מי שנועל דלתו בית ואוכל ושותה עם בניו ואשתו ואינו
 מאכיל ומשקה לעניים ולמרי נפש אין זו מצוה אלא שמחת בריסו ועל אילו נאמר זבחיכם כלחם
 אוניס להם כל אוכליו יטבאו כי לחמם לנפשם הוא אע"ג שהאכילה והשתייה במועד מצות עשה
 היא לא יהא אוכל ושותה כל היום לא כך היא המדה כל העם משכימין לבתי בנסיו' ולבתי מדרשות
 ומתפללין וקורין בתורה בענין היום ויחזקו לבתיהם ואוכלין והולכין לבתי מדרשות ושונן עד
 חצי היום ומתפללין תפלת המנחה ויחזקו לבתיהם לשנות שאר היום עד הלילה בשאדם אוכל
 ושותה ושכח ברגל לא ימשו' בכשר ויין ובשחוק ובקלות ראש ויאמר כל המוסיף כזה מרב' בשמחת
 מצוה לפי שאין השחוק וקלות ראש מרבה שמחה אלא הללות וסכלות ולא נצטוינו על ההוללות
 והסכלות אלא על שמחה שיש בה עבודת ה' ויצו חייבין כ"ד להעמיד שוטרי' ברגלים שיהיו שוטרי'
 ומחפשים כגנות ופרדיסים ועל הנהרות שלא יתקבצו שם לאכול ולשתות אנשים ונשים ויבואו
 לידי עבירה וכן צונו בדבר זה לכל העם שלא יתערבו אנשים ונשים בבתיהם בשמח ולא ימשכו
 ביין שם יבואו לידי עבירה מדת החסידים אשר השם לנגדם תמיד ובכל דרכיהם ידעוהו בעת
 שמחתם אז יותר ויותר מברכין ומשבחין להקב"ה אשר שמחם ויאמר האדם בלבו בעת שמחתו ו
 והנאתו אם כך היא שמחת העולם הזה אשר הוא הבל כי יש אחריה תונה וצער א"כ מה תהיה שמחת
 הלב האמתית שאין אחריה תונה ויתפלל להקב"ה שישם לבו לעבדו ולעשות רצונו בלב
 שלם שישמחו בשמחת העולם ויזכו לחיי העולם הבא ליאור באור פני מלך חיים תקל

הלכות חול של מועד

חול המועד שהן הימים שבין ראשון של פסח לשביעי ושבת ראשון של חג לשמיני מותר
 בכל מלאכה מן התורה אלא שחכמים אסרום במקצת מלאכות אע"ג דילפי'
 להו מקראי טובא אסמכתו בעלמא בינהו אבל עיקרן אינו לא מדרבנן הילכך התירו דבר האבד פי'
 שהיה אבד אם לא יעשנו והתירו כל צרכי רבים ואפי' צרכי יחיד אם אינו מעשה אומן והתירו כל
 צרכי המועד ואפי' בדברים האסורים התירו בשביל הפועל אם אין לו מה יאכל והגבי מסדר אותה
 תחלה אכא דברים שבגופו ואח"כ דברים הצריכין לו בעיניני האכילה ואח"כ הצריכין לו לשאר
 תשמישין ודבר האבד בענין קרקע ודבר האבד בתלוש וכשא ומתן ובנין ומלאכת הדיוט וצרכי ר

ימים וכתוב כי יסות נשים ותכשיטיה הספר
 וקריעה וקבורה וזאת והבראה ורני אכלות ה
 הרגל וחול המועד תקלא
 אין מגלחין במועד והטעם שלא יכח' למועד
 כשהוא מנוול פי' שאם יכח' לגלח במועד
 לא היה חושש לגלח ערב המועד וכמצא נכנס
 למועד מנוול ומצוה על כל אדם לגלח קודם
 המועד לכבוד המועד ובין שהוא אסור לגלח
 במועד וזהו להגלח קודם המועד וזה פי'
 כי' שהוא הטעם א' גלה קודם המועד מותר
 לגלח במועד וקשה מאד להתיר וגם אינו נרא'
 כן מתוך הנמרא דאם איתא הוה ליה לפוטרה
 כהדי הנך דתנן ואלו מגלחין כי היכי דקאמ' גבי
 בבוס כל מי שאין לו אלא חלוק אחד מותר
 לכבסו במועד משום דאפי' אם בבסו קוד' המוע'
 הוא חוזר ומתלכלך הכא נמי הוה ליה לפרושי
 היתרא דאם גלח קודם המועד ועוד מי יודע
 אם גלח קודם המועד דביהאיגווא קאמ' כגמר'
 על הא דבעי מי שאבדה לו אבר' בערב המועד
 אם מותר לגלח במועד מפני שהיה אנוס שלא
 היה לו פנאי לגלח קודם המועד וקאמ' מי יודע
 שהיה אנוס והלכך נרא' שאין להתיר לא לאותם
 שפ' כהדיא ואלו מגלחין מי שיצא מבי' השביה
 ולא היה לו פנאי לגלח קודם המועד ומי שיצא
 בבית האסורי ואפי' היה חבו' ביד ישראל שהיו
 מניחין לו לגלח אהבין שהיה חבו' וזה בצער
 ולא היה יכול לגלח וכן המבדח שלא היה יכול
 לגלח קודם שחרי הוא אסור בתגלחת ובגון
 שהתירו לו קודם הרגל וחל' יום ל' כרגל שלא
 היה יכול לגלח קודם שאין נידוי פחות מל' יום
 אבל אם נשאר בנידוי שלא בקש שיתירו לו
 וברגל בקש והתירו לו לאו אנוס הוא ואינו יכול
 לגלח וכן מן שגזר שלא לגלח ובשאל על נדרו
 כרגל ובגון שלא מצא מי שמתיר לו קוד' הרגל
 אבל אם מצא ולא בשאל לא והבא ממדינ' והם

שלא היה יכול לגלח קודם ובגון שהרד לחרות
 מזונותיו או להתעש' אבל אם לא הלך אלא
 לטייל לא יגלח דלאו אנוס הוא דאיפשר לו שלא
 ילך והוא אבר פיר' אפי' לטייל דאמרינ' לא יגלח
 דוקא מארץ ישראל לחוצה לארץ אבל אם הכל
 בחוצה לארץ או בא' אפי' הלך לטייל יגלח
 קטן מותר לגלח בחול המועד לא שנא כולד
 במועד ולש' קודם לכן אבל שחל' ז' שלו שהן
 בשבת ערב הרגל מותר שלא היה יכול לגלח
 קודם וכל אדם מותר לגלח מה שעל שפת פיו
 אפי' אינו מעכב עליו ומה שאצל השפה מבא'
 ומבא' אם מעכב עליו מגלח ואם לאו לא יגלח
 והוא אבר כת' שאפי' מה שעל השפה לא יגלח לא
 א' מעכב עליו ולא נהיר' לא' ז' תקלב
 מותר לישול צפרנים לא שנא דיד לא שנא
 דרגל ופיר' ה' יהודה דוקא בסבין
 אבל לא במספרים וזרבי' ברוך מוסי' לאסור
 אפילו בסבין ורב אלפס התירו אפי' במספרים
 ולזה הסכים א' הראש ז' כל רפואה מותרת
 בחול המועד תקלב
 מותר לשחון קמח לצורך המועד ואפילו
 בין מלאותו במועד ולקין עצי' מן
 המחומר ולהטיל שכר בין של תמרים בין של
 סעורים לצורך המועד ושלא לצורך המועד
 אסור ואם עשה לצורך המועד והותר מותר
 ואם יש לו שכר ישן ומערים לעשותו חדש
 שאומר שחפץ יותר בחדש כתב הרמבם ז'ל
 דמותר רא' הראש ז'ל לא הבא זה בפסקיו וזכר
 שרעתו לאסור דפלוגתא דתנאי היא מותר
 לעקור פשתן מפני שראוי לכסות בו את ה
 האוכלים ולעקור בשות שראוי להטיל בו שכר
 לצורך המועד ולעקור שאכשמן שהיבש' שבו
 ראוי לאכול מיד פירות שכתבשלו קצת
 וכאכלין על ידי הדחק מותר ללוקטן כדי לאוכלן
 ואם לקטן לאוכלם והותר חושש שמא יז

יתליעו אם לא יכבשם להוציא לחה שבהם יכו
לכבשם אבל אסור ללוקטן תחלה כדי לכבשם
וכן מותר לצוד דגים לאוכלם ולכבושם הויתי
מהם אבל אסור לצודן או לקנותן כדי לכבשם
אלא א"כ יהו ראוי לאכול מהם במועד ומיהו
אפי' אינן ראויין אלא על ידי הדחק מותר וכן כל
דבר אסור לכבשו אלא אם כן יהא ראוי לאכול
במנו במועד אבל אם הוא דבר שאינו נמצא אחר
המועד מותר לקנותו ולכבשו צידי חיה ועוף
צדין בצינעא לצורך המועד וכן כותשי חשין
לעשות דייסא וטוחני פולים לעשות גרוכות
נעש זין בצנעא לצורך המועד תקלה
אין מכבסין במועד והטעם כמו גילוח ולא
שמכבסין הבא ממדינ' הים ומבי' השביה
ומבית האסורין ומנודה שהתירו לו חכמים ש
שמנודה אסור בתכבוסת וכי שנדר שלא לבב'
ונשאל ברגל ודתיירו לו שכל אילו לא היה להם
פנאי לכבס כרפיר לעיל גבי תגלחת ומטפחותי
ידי שאפי' אם בכסן קוד' הרגל חוזר ומתלכלכן
ומטפחות הספרים שנותנין עליהן כשמסתפרי'
ואית דגרסי הספרי' ומטפחו' הספגני' שמסתפגין
בהן כשיוצאין מבית המרחץ ובגדי קטנים וכל
כלי פשתן מותרין לכבסן וכתב א"א הראש ז"ל
ולא נהגו כן ואין להתידן ומי שאין לו אלא חלז'
שחר אפי' אינו של פשתן מותר לכבסו שהוא
כתלכלך מיד אף אם כבסו קודם לכן וכספר
הביצות קטן אכר לא א"כ אזורו מוכיח עליו והו'
פרץ הסיף לאסור בכל חלוקים שלנו שאין
לנו אזור מוכיח עליו וכ"ש מי שאין לו לא מפה
אחת או סדין אחד שאין לו לכבסו דליכ' הוכחה
כלל וא"א הראש ז"ל הביא סימ' ד' ר' יוחנן מי
שאיין לו אלא חלוק אחד וכו' ולא הביא והוא ד'
דאזורו מוכיח עליו מי שיש לו כלים כבי' האומן
והן לצורך המועד יכול להביאם לביתו ואם אינן
לצורך המועד לא יביאם ואם אין לאומן כה ל'

לאכול נותן לו שכרו ומניחו אצלו ואם אינו
מאמינו נוטלו ממנו ומניחו בבית הסמוך לו ואם
ירא שמא יגנבו משם מפנין משם למקום ה'
הראשון המשתמר תקלה
אין מפנין מחצר לחצר לא לפנות דירתו
ולא לפנות כליו שאינן לצורך המועד
אבל באותו חצר מותר מבית לבית ואם אין
הבתים פתחין לחצר אלא למבוי י"א שמות מבית
לבית הסמוך לו מכאן ואילך אסור והא דאין
מפנין מחצר לחצר דווקא כששניהם שלו או
של אדם אחד אבל מאדם אחד לתוך שלו מותר
גרסינ' בירושלמי אין מפנין מדירה באה לנאה
ולא מכעורה לכעורה וה"ל כששתיהן שלו או
של אדם אחד אבל מאדם אחד לתוך שלו אפי'
מנאה לכעור מותר הובל שבחצר אסור להוציא
אלא יסקלנו לצדדים ואם נתרבה עד שבעשית
החצר ברפת מותר להוציא תקלה
מי שצריך לרכוב לצורך המועד ולא נסה
ללכת בדגליו יכול ליטול צפרני הסוס
ולתקן כרזליו והאוכף והרסן וכל צרכי הרכיב'
וכלבד שלא יכין מלאכתו במועד מותר להקח
דם לבהמה ואין מונעים ממנה כל רפואה ואין
מדיעין אותה אין מושיבין תרנגולת על הבצ'
לגדל אפרוחין הושיב עליהם קודם דמועד וכרח
מעליה יכול להחזירה וה"ל מותר ג' ימים לבריתתה
שאין מורח בחזרתה וישבה עליהם ג' ימים קודם
שברחה שכבר נפסדו הביצים אבל לא ישבה
עליהם ג' ימים או אפי' ישבה עליהם ג' ימים ויש
ג' שברחה מעליהם אין מחזירין אותה והוהו לרב
א"פס דמלאכת חול המועד מדאוריית' אבל לר' ד'
שהו מדרבנן אפי' לא ישבה עליה ג' ימים הוא
תוך ג' ימים לבריתתה מחזירין אותה תקלה
דבר האכר מותר לעשותו בחול המועד
בלא שינוי הלכך בית השלחין שהיא
שדה צריך להשקות תמיד שאם לא כן תפסיד

מותר להשקותה ודווקא שהתחיל קודם המועד
שאו נפסדת אם לא ישקנה יותר אבל אם לא
השקה קודם לכן אסור להשקותה ואם היא שר'
לחה הוי כאלו התחיל להשקותה קודם אבל
שדה הבעל שהיא שדה שאין צריך להשקותה
שרי לה במטר השמים ואין משקין אותה אלא
להשביחה אסור להשקותה ואפי' בבית השלחין
לא התירו לא הובא דליכא טרחא יתרא כגון מן
המעין לא שנא ישן או חדש ולא חיישינן כיון
שהיא חדש שמא יתקלקל אבל מים מכונסים
ונקדין בגומא וצריך לדלות מהם ויש בו טורח
או ממי גשמים מקובצים אסור להשקות כהן
אפי' ב' ערוגו' זו למעלה מזו אין דולי' מהתחתונ'
להשקות העליונה ואפי' אחת חציה גבוה והציה
נמוכה אין דולין במקום הנמוך להשקות הגבוה
יאורות מים המשוכין מהאגמים אם אינן פוסקין
שמתלקין תמיד מותר להשקות מהם ואם הם
פוסקין אסורין חריצין שהמים כאין דרך שם
מהנהר לשדה אסור להשקותה מהן אף על פי
שנמלאו קודם י' לפי שהן פוסקים ואם אמת
המים עזכרת ביניהם שאו אינן פוסקים מותר
אפי' אם אין רוב השדה ראוי להשקות מן האמה
בית השלחין שיש בה מעין שמיכו' נוטפי' ממנה
לשדה אחר ומתקבצי' שם ונעשין כריכה כל זמן
שמנטפי' ולא פסק מעין ראשון יכולין להשקות
ממנה שדה אחרת מהבריכה שנתקבצה בו אבל
אם פסק מעין הראשון או אפי' לא פסק ואינה
מנטפת יותר אסור ירקות שדורצה לאוכלן במוע
יכול לדלות מים ולהשקותן כדי שיגדלו והיו
ראוין למועד אבל אם אינו רוצה לאוכלן ועוש'
כדי לחשכיהן אסור שדה הבעל שיש בה אילני'
יכול להמשיך המים מתחת אילן זה לתחת אילן
זה ובלבד שלא ישקה כל השדה אין עושין
כתחלה החריצ' שסביב עיקרי הגפני' היו עשוין
כב' ונתקלקלו יכולין לתקן אין עושין כתחלה

האמה המושבת מים לשדה היתה עשויה כבר
ונתקלקלה שלא נשאר בעמקה אלא טפח יב'
להעמיקה ו' טפחים אסור לפתוח מקום לשדה
כדי שיכנסו בה מים להשקותה ואם עושה כדי
לצוד דגים כדי לאוכל' במועד כגון שפותח
למעלה מקום שיכנסו ולבט' בקי' שיצאו מותר
אע"פ שבוק סוף גם השדה שותה אסור להשוות
השדה לצורך חרישה ואם ניכר שמכוין כדי
לדוש לצורך המועד כגון שכשוה כולה מותר
אסור ללקט עצים מן השדה ליפותו לחרישה
ניכר שמכוין לצרכו שצרי' העצים כגון שנוטל
הגדולים ומניח הקטני' מותר אסור לקצץ ענפי
האילן לתקנו ואם ניכר שמכוין בשביל הענפים
להאבילן לבהמתו כגון שקוצץ כולן מצד אחד
מותר אין מתליעין האילנו ולא מזהיבי' הגטעו'
שכין האילנות ואת הפירו' בשמן איש וטעברים
שמפסידין בשדה האילן מותר לצודן כדרכו
שחופר גומא ותולה המצודה בה ואפילו בשדה
הלכן הסמוכה לשר' האילן מותר לצודן כדרכו
שיוצאין ממנה ומפסידין שדה האילן ואם אינה
סמוכה לשדה האילן אין צדין אותם אלא על ידי
שיני' שנועץ שפור בארץ ומנענע לבאן ולכאן
עד שנעשית גומה ותולה בה המצודה וה'מכס
ז'ל אסור בשדה הלכן הסמוכ' לשדה האילן בלא
שיני' וא'הראש ז'ל התיר אין מכניסי' צאן לדיר
בחול המועד לזבל השדה ואם הכניסן הגוי
מעצמו מותרין אף בשבת ואפי' אם בחזק לו
טובה על ש'כניסן ובלבד שלא יתן לו שכר
ואפי' אין נותן לו לא שכר מזונו אסור וביט' יב'
ליתן לו שכר מזונו ובלבד שלא יתן לו שכ' אחר
ובחול המועד אפי' אם נותן לו שכר אחר מותר
ובלבד שלא ישכירנו ובלבד שלא יסיעו ולא יכסו
לו שומ' לנער הצאן ואם היה הגוי שכי' שבת או
שכיר חדש או שכיר שנה מסדעין אותו בחול
המועד ומסדין לו שכר לנער הצאן בשבת

אסור לקצור השדה בחול המועד אם ובענין
 שאינו נפסד אם יעמוד עד לאחר המועד ואם
 אין לו כהיאכל קוצר ורש וזורה וכורר בדרכו
 ובלבד של ידוש בפרות וה' שאינו צריך אלא
 לו לבדו אבל אם הוא צריך לרוש לצורך רבי'
 דש אפי' בפרות מי שיש לו כרם אצל כרמו של
 גוי והגוי בוצר שלו בחול המועד ואם לא יבצור
 הישראל גם את שלו יפסיד יכול לבצרו ולדרוך
 היין ולעשות החביות וכל צרכי היין בלא שינוי
 ובלבד שלא יכוין מלאכתו במועד תקלה
 מי שלקט זיתיו ונתן בכית הבד והפכן א
 בענין שנפסדין אם אינו דורכן מיר או
 שיינו בביר וצריך לדורכו או שהיה לו אונס
 שלא היה יכול לדורכו עד שהגיע המועד דורך
 זיתיו וענביו בדרכו ומכניסן לחביות וסותנן
 ועושה כל הצריך להם בדרכו בלא שינוי ובלב'
 שלא יכוין מלאכתו במועד כגון שהיה סבור ש
 שהיה יכול לשהות עד אחר המועד ואירע דבר
 שאינו יכול לשהות או שאירעו שום אונס קודם
 המועד ומותר לזפת בין החביות בין בלי קטנים
 שהם לשתי' ויש אוסרין בקטני' ומתירי בגדולי'
 וא"א הרא' ז"ל כתב סתם להתיר ולא חילק מותר
 להכניס פירות מפני הגנבים ואם הם במקום
 המשתמר אסור להכניסם ושולח פשתנו מן
 המשרה וכל כיוצא בזה מדבר האבד ובלבד
 שלא יכוין להשהות עד המועד ומיהו יעשה
 בצינע' כגו' שיכניסם בלילה ואם הוא דבר שיש
 בו פרסום בלילה יותר מכיו' כגון שצריך להכניסו
 באכזות ובקולות יכניסם ביום היו לו תאנים
 שטוחין בשדה ליבש וירא כהמטר יכו' לכסותן
 בקש כסוי רפה אבל לא כסוי עב המבוי מלאכתו
 במועד קונסין אותו שלא יעשנה אע"פ שהוא
 דבר האבד ואם מת לא קנסו בנו אחריו ומותר
 לו לעשותה אם הוא דבר האבד תקלט
 כל כחורה אסורה אפי' בל שה' בין לקנות

בין למכור ואפי' סחורה שנמכרה לפני המועד
 אסור לתבוע דמיה במועד לא א"כ יהא הלוקח
 אדם שאינו מצוי במקו' המוכר ונזדמן לו כחה
 אז הוא מות' דדאי כדבר האבד ואם יש לו סחור'
 ואם לא ימכרנ' עתה יפסיד מן הקרן מות' למכור'
 אבל אם לא יפסיד מן הקרן אלא שאם ימכרנה
 עתה ירוויח יותר משאם ימכרנה אח"כ אסור
 למכרה ואם אין לו מה יאכל או אפי' יש לו לא
 שאם ימכרנה עתה יהיה לו מעות ברווח ויוציא
 יותר לשמחת יום טוב מותר למכור וכן אם בא
 שיירות והביאו סחורות שאינן מצויין כלל אחר
 המועד אז יקנו מהם וכן אם אינו מצוי שיכמו
 שיירות כאלו לקנות מותר לקנות מהם ולמכור
 להם והלכנס ז"ל כתב דווקא למכור להם מותר
 כל דבר אבל לקנו' מהם או קונה הרב להשתכר
 אסור אע"פ שהריוח ניכר שקונה בזול מהשייר'
 אבל אם צריך הדבר לצרכו ודעתו לקנותו ו
 נזדמן לו עתה מי שמכר בזול והדבר ידוע שלא
 יזדמן לו אחר המועד שירא בזו דבר האבד הוא
 ומותר וא"א ז"ל לא חילק בזה אבל מציאה אסור
 לטהור ולחפש עליה כגון נהר שהציף דני' על
 שפתו אסור לאוספס כדי לכבשם אלא א"כ יהו
 ראויין לאכול מהם במועד מי שמלוה לחביו'
 על חפץ על תנאי שאם לא יפרע לו לסו' שמונ'
 ימים שיהא קנוי לו יש מתירין שהרי עיקר הקניה
 היא לאחר המועד ואינו נראה להתיר שאם כן
 מותר כל משא ומתן שהם יעדימו לעשות כן
 גוי שפרע לישראל אין בחובו מותר לקבלו ממנו
 דכמציל מידו דמי ומי שצריך לקנות יין בעת
 בעיר לצורך שתית כל השנה ואם יעבו המוע'
 לא ימצא כמו שמוצא עתה דבר האבד הוא
 ומותר לקנות ולתקן החביות ולזופתן ובלבד
 שלא יכוין מלאכתו במועד אבל יותר מכדי
 צורך שתיתו לא יקנה מכרי כסות וכלי לצור'
 המועד מותרין בצינעא כגון אם חנותו פתוח

לרשות הרבים פותח חציו ומניח חציו בעול
 ואם הוא פתוח לסטיו פותח כדרכו ואם הוא
 מוכר ירק וכל דבר שאינו מתקיים פותח ומוכר
 כדרכו וערב יט האחד מוכרין כדרכן ומעטרין
 השוק בפירות משום כבוד יט האחרון יש אומ'
 שצריך ליוהר בערב יט האחרון שלא להבי'
 ליום שני של יום טוב לא על ידי הערמ' שיאכל
 ממנו מעט בו כיום דכיון דבקיאינן בקבועא
 דידחא הוה ליה חול ואם כן בכין כחול המועד
 לחול ונל דאדרבה שאין לאחד בכך כי היכי
 דלא אתו לזלזולי ב"ט שני דמהאי טעמא נטי
 לא מבוזילין בליל שני כי היכי דלא ליזלזלו ביה
 וראיתי לא"א הראש זצל נזהר בזה ואין לוקחים
 בתים ואכנים עכ"ד ושפחות לא לצורך המועד
 או לצורך המוכר שאין לו מהיאכל שאז מותר
 לקנו ממנו כל דבר בענין הלוואה בריבית לגוים
 יש אוסרים שדומה לסחורה וכתב ר"ת להתיר
 דלא מקרי פרקמטיא לא משא ומתן של סחורה
 ולא הלוואה וכתב ר"י כיון שז"ת התיר ורוב בני
 אדם נוהגין היתר אין בידי לאסור והמחמ' ונבא
 עליו ברבנא ואני רגיל לומר למולי כחול המועד
 שיקחו מיד מהגוי רבית של שבוע הראשון ו
 ויצאחו לשמחת יט וה' מאיר מרוטנבור כתב
 שמות להל' למכירין ובלבד שילוו להם שבוע
 הראשון כחנם וא"א הראש זצל התיר למכירין
 אפי' אם יקח השבוע הראשון וזה לשונו בתשובת
 ובאשכנז הירא את דבר ה' נוהגין איסור בהלוואת
 רבית לגוים כחול המועד ואני התרתי בביתי
 להלוות לגוים שהגילין תמיד ללות בביתי שאם
 לא ילוו להם ילכו ללות במקום אחר וירגילו
 לבא אצלם ואיכא פסידא תקם
בנין אפי' כל שהו אסור ואם נפרץ גדר
 שדחו מקרהו בהוצאה ודפנא או
 צר בצרור ואינו טח בטיט ושל חצרו בונה כ
 כדרכו אבל אסור לסותרו כדי לחזו ולבנותו ואם

הוא מסוכן ונוטה ליפול מותר לכותרו ולחזור
 ולבנותו מותר ליטול גבשושית שבבית ומותר
 לעשות מעקה לגג וברפסת מעשה הדיוט נגזן
 בהוצאה ודפנא או צר בצרור ואינו טח בטיט
 סדקין שבנג שהמים יורדין דרך שם מותר
 לסותמן ביד ובלבד שלא יעשה מעשה אומן
 בכחצלים שהוא כלי האומנות צר הדלת ו
 והמפתח והצנן והקורא שנשברו אפי' בערב יט
 יכול לתקנה בחול המועד לא שנא הן של עץ
 או של ברזל ובלבד שלא יכוין מלאכתו במועד
 מותר לבנות ארוות סוסים פירו' אכוס שיאכלו
 בהם מעש' הדיוט ולבנות ספסל קטן או אצטבא
 לצורך המועד כתב הר"ף יש בפרשים אצטבא
 בנין שעושין מאבנים או בטיט ולא נהירא דזה
 הוי בנין גמור לא נל אצטבא בעין ספסל שלנו
 נסר שמחברים לו רגלים וכן ארוות דשרי לאו
 בנין גמור לא להושיב האבוס של כהמ' למקומו
 וא"א הראש זל כתב בסתם ונרא שדעתו להתיר
 אפי' של בנין תנן שראוי להתייבש בענין שיהיה
 ראוי לאפול בו במועד כותר לעשותו ואם לאו
 אסור לעשותו והעשוי כבר כותר לעשות לו
 בית מושב להעמידו עליו ומותר לעשות בית
 מושב לרחים להעמידם עליו ולנקר אות' בשהם
 חלקים ביות' בין אם היא חדשה או ישנה ולתקן
 אמת המי' שטוחגין על ידה וליטו צפורגי החבו'
 הבגלגל הריחי' אבל אסור לתקן הנקב שבאמצ'
 האכז הבתגלגל שהוא מעשה אומן • תקבא
מותר לעשות מצודות דגים כעדר שהוא
 מעשה הדיוט אבל לא הארגון
 מחוטיין שהוא מעשה אומן מסרגין הבטית פ'
 לארגו אותה שתי וערב בחבלים שהיו בה כבר
 אלא שהיו סדורין והוא מסדרן אבל לא יפסיל
 החבלים בתחלה ומלשון רש"י יראה שבותר
 להפסיל לה החבלים לכתחילה רק שלא יעשה
 החבלים מחדש וכל זה בצריך לה במועד ב

בסכסוכי קרמי מותר פיר' שממעכין בגרי פשתן
 בידים. אחר הכבוס כדי ללבנן ולרכבן ואסור
 לעשות הקמטים שבכתי הידים והשוקים ואסור
 לתקן מלבושיו ומנעליו הקרועין ולא אמרינן
 דהוי דבר האבד שהרי יתקלקלו אם לא יתקנם
 דלא מיקרי דבר האבד אלא כשעיקר הדבר
 נפסד כמו מי שהפך זיתיו וכו' אבל בשבי מעט
 תוספת קלקול לא מקרי דבר האבד הילכ' אסור
 ג"כ לימר לגוי לתקנו לו דכל מה שאסור לעשות
 אסור לומר לגוי לעשותו ההדיוט שאינו יודע
 להוציא מלא מחט כאחד שכן דרך האומ' תוחך
 הרבה תחיכות במחט מלא ארכו ואח"כ מושכו
 ומי שאינו יודע לעשות כן וגם אינו יודע לכון
 אימרא בשפת החלוק שדרך לתפור כגד על
 השפה שלא יקרע והדיוט אינו יודע לכון בה
 שתהיה שוה אלא פעמים מרחיב ופעמי' מקצר
 ומי שאינו יודע שום אחד מלאו יכול לתפור
 בדרכו לצורך המועד ואם יודע אחד מאלו לא
 יתפול לא דרך שינוי שיפסיע פסיעות גסית וגם
 יתחול אחת למעלה ואח' למט' בשינוי בלב תקמב
אפילו מלאכות המותרות אינן מותרות
 אלא לעשותן לעצמו או לאחרים
 בחנם אבל אם ר' לעשותן בשכר ומי' אם אינו
 נוהג לו שכר קצוב אלא שאוכל עמו בשכרו
 כותר וכל מלאכה מותר עי' פועל שאין לו מה
 יאכל כדי שישתכר וירויח תקמנ
כל מלאכה או דבר שאסור לעשותו אסור
 לומר לגוי לעשותו ואפי' דבר שמותר
 לעשותו בי"ט כגון גוי שקבל לבנות ביתו של
 ישראל מערב י"ט בקבולת שמותר לו לבנותו
 בי"ט אם הוא חוץ לתחום העיר וגם אין עו' אחרת
 בתוך תחומו של הבית כחול המועד א"ר אפי'
 חוץ לתחום שהרי יכולין לילך שם הילכך אין
 חילוק בין חוץ לתחום או תוך התחום ואפילו
 נכנה הבית באיסור על ידי גוים נכון להחמיר

שלא יכנסו בו וה"מ בבית שהוא במחוזר אבל
 בתלוש שנתן לו מלאכה קודם המועד' בקבולת
 לעשותו בביתו מותר מותר ליתן לגוי מלאכה
 בקבולת או בשכיר יום שיעשנה אחר המועד
 ובלבד שלא ימרוז וישקול ומנה בדרך שעוש'
 כחול תקמד **צרכי** רבי' מותרין
 לעשותן כחול המועד כגון
 לתקן הדרכים ולהסיר מהם המכשולות ולצין
 הקבורות שיוהרו בהם הכהנים ולתקן המקואות
 בורות ומעיינות של רבים שנפל בהם עפר ו
 ואבנים ונתקלקלו מותר לתקנן ואפי' אין רבים
 צריכין להם עתה כיון שאינו מעשה אומן אבל
 לחפור להם בורות מחדש שהוא מעשה אומן
 אם הרבים צריכין להם עתה מותר אפילו כיוון
 מלאכתו במועד ואפי' בפרהסיא ובשרד' יתיר
 אין צריכין להם עתה לא יעשו אבל בורו' שיחן
 ומערות של יחיד אסור לחפול תם מחדש אפי'
 אם צרי' להם עת' ואם היו עשויין כבר ונתקלקלו
 אם צריך להם עתה מותר לתקנן ואם אין צריך
 להם עתה אסור לתקנן אבל מותר להמשיכ'ם
 לתוכן אפי' אם אין צריך להם עתה תקמב
אסור לכתוב כחול המועד ואפי' להניח
 אות אחת בספר אסור ואסור לכתוב
 תפילין ומזוזות לאחרים בשכר אבל לעצמו או
 לאחרים בחנם או אפי' בשכר כדי שיהיה לו
 הוצאתו יותר בריוח לשמחת י"ט מותר אפי' יש
 לו מה יאכל שאם אין לו מה יאכל כל מלאכה
 נמי שרי ודווקא תפילין ומזוזות משום מצוה
 שאף כחול המועד צריך לחניח תפילין ולכרך
 עליהן וכן היה נוהג א"א ז"ל אבל שאר ספרים
 אסור בין בחנם בין בשכר אם יש לו מה יאכל
 מותר לטוות תכלת לציציותיו בין ביר בין בפלד
 אבל לאחרים אסור מותר לכתוב חשבוניות
 ולחשב יצאותיו וכיתבי גיטי נשים וקידושין
 ושוברין דיחקי ומתנות ופרוזבולין

ואגרת שום ששמו כ"ד נכסי לזה למלו ואגרו
מזון חליצה ומיאונין ושטרי בירורין שכותבין
פלוני בירר פלו' דיין ופלו' לפלו' ואגרת כ"ד פ'
פסקי דינין ואגרות רשות פי' שאלת שלו' שאר'
טולח לחבירו ויש איסרין ומפרשי' אגרות של
רשות שטרי במשל' וכן כתב בהג' אגרות רשות
מפרשי' רבנן פסקי דרשותא אבל דיסקי לא וא"א
הראש ז"ל כתב בסבר' ראשונה אין כותבי' שטרי
חוב שיכול להמתין מלכותבן עד אחר המועד
ואם אינו מאמינו והלוה צרי' למעות למועד או
שאינו לסופר מה יאכל מותר יש מתירין לכתוב
על ידי שינה כגון בעיגול או בעקום ור"ב היה
אוסר כיון דאפי' אות אחת אסור להגיה כל שכן
זה שהוא כתב גמור אדרבה כשרוצין ליפות
הכתב כגון למסדרת עושי' כן ואפי' מי שכותב
האותיות כהפך שמעצד השני נראי ובאותו צד
שכותב אינן נראין היה אוסר ולא היה מתיר ל
לכתוב אלא אותיות חתוכות והי"וד שכולה גוף
אחד יעשה נקודה אחת ויש שעושי' אותה עיגול
קטן א"א הראש ז"ל כותב תשובות שאלה בחול
המועד והתיר ליה להתעמיקם דחשי' דבר האבד
דנין בחול המועד בין דיני ממונות בין דיני נפשו
ומשמתי' ומכין למי שלא יקבל עליו הדי' תקנו
אין נושאין נשים במעמד לא בתולות ולא
אלמנות ולא מיבכין ומות' לארס וכלב'
שלא יעשה סעודות אידוסין ומותר להחזיר
נדרשתו מן הגישואין ולא מהאירוסין ובערב
המועד הכל מותר עושה אשה תבשיטיה בחול
המועד כגון כוחלת ופוקסת ומעברת סרק על
פני' ומעברת סכך על פרכת ועל פניה שלמטה
חקמו **דחל** המועד אסור בהפסד ובתעני
דחלכך אין מניחין הבטה כ
ברחוב העיר שלא להרכות בהספד וחנשים
מענות פי' שכולן עונות כאחת אבל לא מקננו
שתוא אחת מדברת וכולן עונות אחריה ולא

מטפחו להכו' כף א' כף נקב' הכת אף לא בעצמות
ואפי' כל היסור' לפני המועד אסור להספי' על
מת שמת לו מלפני' ל' יום קודם המועד ואפי' אם
יש לו הכפר בלא זה כגון שמת לו מת עתה
שאותו מותר לסופדו אפי' מת ערב הרגל אסור
להספיד עמו על המת שמת לפני' ל' יום קודם
המועד אבל בחנם מותר לרב אבל לשמואל
אפי' בהנם נמי אסור והלכבן פסק כרב והוא אבד
פסק בשמואל ולזה הסכים א"א הראש ז"ל אין
קורעין בחול המועד ולא חולצין בתף ולא מברין
אלא קרובי' של מת אבל קרובין קורעין אפילו
ביום שמועה אם שמעו חוץ ל' יום ומברין האבל
ומיהו אין מברין אלא על בטות זקפות שאין
אבל' כוהג בחול המועד שיצטרך לכפ' הכטות
להכרותו עליהן ובכפר המצות קטן כתב שאין
קורעין ולא מברין בחול המועד וא"א הראש ז"ל
כתב בסברא ראשונה חכם ששואלין אותו דבר
הלכ' ככל מקום ואומרה הכל קורעין עליו בין
בפניו בין שלא בפניו וחולצין עליו ומברין עליו
ואפי' בחול המועד ואפי' ביום השמועה שאינה
יום קבורה ואפי' לא קרע ביזם שמועה יקרע כל
זמן שעוסקי בהספד אפי' עוסקין בו יות' מו' ימי'
כגון בשאר ימות השנה אבל בח' אין מספדין
אלא בפניו ויום השמועה כמו בפניו דמי ועל
דבו שלמדו חכמה או שהאיר פניו במשנה אחת
כגון חברים שלומדים זה עם זה קורעין בחול
המועד אפי' ביזם שמועה ואין מתאחזין לעולם
ועל אדם כשר דלא סנו שומעניה ואינו חשוד
על שום עבירה ולא על כישול מצוה לא שאינו
חב' בתור' קורעי' בח' אם לא ידע בין מית' לקבו'
אבל אם לא ידע בין מית' לקבור' לא ועל כל
אדם אם עומד בשעת יציאת נשם חיל' לקרוע
אפי' בח' ואפי' אם הוא חשוד בעבר' רק שלא
יהא משומ' לעי' או משומד להבעים לעבור על
אחת מכל המצות עושין צרכי המת בחול ה

המועד גזוזין לו שעריו ומכבסין לו כסתו ומנסרין
 לו ארזים וכלבד שלא יקוץ אותם מן המחומר
 ומיהו דווקא בצנעא שיעשה הארון עם המת
 בחצר שיהא ניכר שהוא לצרכו ואם מת אדם
 בפורסם שיש לו שם מותר אפי' אם יעשנו בשו' **ו**
 ובמקום שהיהודים מעטים דרי' במקום אחר
 והכל יודעי' כשיש מת בעיר הכל חשי' כמפורסם
 אין חופרין כובין וקברות בחול המועד ופירש
 הראב"ר לקבור בהן במועד אבל מחנכין אותן
 שאם הוא ארז' מקצרו או מאריכו או מרחיבו
 ורשי פי' אין חופרין כובין לקבור בהן אח' המועד
 אבל לקבור בהם במועד חופרין אותן אפי' בחול
 דמועד ולזה הסכים א"א הראש ז"ל תקמח
כתב בה"ג מי שמת לו מת כאחד מימי
 הרגל או בחולו של מועד ח' מבינים
 האחרון ימי נהג אבלות ברגל עד שיצא כל
 הרגל ומיהו יום האחרון עולה לו אע"פ שאין
 אבלות נהג בו ומשלים עליו ש' ימים ואם מת
 ביום האחרון נהג בו אבלות וכן כתב רב אלפס
 וד"ת כתב שאף אם מת ביום אחרון אינו נהג
 אבלות שאין אבלו נהג במועד כלל לא אנינות
 שאם מת לו מת כחה אסור בדברים שאינו אסור
 בהן ואם מת ב"ט אם אינו רוצה לקבור בו ביו'
 אין עליו דין אנינות אלא אב' צריך להחשיך על
 התחום להכין לו צרכי קבורה או חל' עליו דין
 אנינות משעה שבחשיך אבל אם מת ביום טוב
 שני והוא רוצה לקבור או ב"ט ראשון ורוצה
 לקבור על ידי גיה' חל' עליו אנינות אבל אחר
 שנקבר אין עליו דין אבלות אלא לענין דברי
 שבצנעא שנוהגין ברגל ומיהו אף על פי שאסור
 בתשמיש המטה אין צריך לישן בין האנשים לא
 אשתו ישנה עמו בחדר ולזה הסכים א"א הראש
 ז"ל אע"פ שאין אבלות ברגל אם מת לו מת ברגל
 הרגל עולה למנין ל' ומתעסקין בו ברגל לחמו
 ולאחר הרגל מתחיל לבנות שבעה ובשיבולו ז'

למיתת המת אע"פ שעדיין לא בלה האבלות
 מלאכתו נעשית על ידי אחרים ועבדיו עושילין
 בצנעא בתוך ביתו מת לו מת קודם הרגל ונהג
 אבלות אפי' שעה אחת לפני הרגל בטלה ממנו
 גזירת שבעה ימי הרגל עולין לו למנין ל' הר"ז
 לפני הרגל ימי הרגל ומשלים עליהם עד ל'
 ודווקא שנהג אבלות כאותה שעה אבל אם שגג
 או הזיד ולא נהג אבלות או שהיה קרוב לחשכה
 ולא היה יכול לנהוג אין הרגל מבטל האבלות
 אלא נהג ברגל דברים שבצנעא ומונה ז' ימים
 אחר הרגל ובאותן ה' מלאכתו נעשית ע"י אחר'
 ועבדיו עושין לו בצנעא בתוך ביתו ואין רבים
 מתעסקין בו לנחמו שהרי נתעסקו בו ברגל ורגל
 עולה למנין ל' ואם נהג ז' לפני הרגל והרגל פוגע
 בתוך ל' מבטל כשנו גזירת ל' ואפי' אם חל יום ז'
 הרגל מותר לספר ולכבס ולרחוץ ערב הרגל
 ערב וכן גמי אם חל יום ח' להיות בשבת ע'
 ערב הרגל מותר לספ' ולכבס ולרחוץ ער' שנת
 ואם לא נילח בערב הרגל מותר לגלח אחר הרגל
 שהרי נתבטל ממנו גזרת ל' אבל תוך הרגל לא
 יגלח כיון שהיה איפשר לו לגלח קודם הרגל
 ואם חל יום ז' שלו בשבת ערב הרגל מותר לגלח
 ברגל כיון שלא היה איפשר לו לגלח קודם ואם
 חל יום שביעי או יום ו' שלו בערב הרגל מותר
 לספר ולכבס ואסור לרחוץ עד הלילה וגם אסור
 ללבוש מה שכבס עד הלילה וריבא פירש כמו
 שאסור לרחוץ כך אסור לכבס כל היום ומיהו
 שנזהר מותרין סמוך לחשיכה ואין צרי' להבחין
 עד הלילה וא"א הראש ז"ל כתב כסברא ראשון
 ודווקא בשאר מתים אבל באביו ואמו שאסור
 לספר עד שיגרעו בו חביריו אפי' פגע בו הרגל
 אינו מבטלו ומיהו כת' בספר המצות קטן דווקא
 שפוגע בו הרגל בתוך ל' אבל אם עברו ל' פגע
 בו הרגל או אפי' חל יום ל' ערב הרגל מפקסין
 ומותר לגלח זה היום הכפידים חשיבי כרגלים
 לבטל האבלות נהג שעה לפני הפסח אות שעה

חשובה כז' וח'ימי הפסח הרי ט"ו ומשלים עליהם ט"ו שעה אחת לפני עצרת חשובה כז' ועצר חשוב כז' ימים שכיון שאם לא הקריב קרבנו עצרת בעצרת יש לו תשלומין כל ז' חשוב כז' הרי י"ד ומשלים עליהם י"ז יום ב' של עצרת עולה למנין י"ז וכיון שאין בקבוע דירחא ואין אנו עושין שני ימים אלא משום מנהג חשוב כחול ועולה למנין י"ז שעה אחת לפני ראש השנה וז"ל הרי י"ד ומגלח ערב יום הכפורים שמכטל מכנו גזירת ל' שעה אחת לפני יום הכפורים וז"ל הרי י"ד ומגלח ערב החג שעה אחת לפני החג והחג הרי י"ד ושמיני עצרת חשוב ז' הרי כ"א יום שני של שמיני עצרת הרי כ"ב ומשלים עליהם שמנה שמע שמועה קרובה בשבת או ברגל למוציא שבת ורגל בעשית רחוקה אינו נוהג אלא יום אחד כדיון שמועה רחוקה ונוהג אבלות כיום ראשון ומקצתו ככולו ובשבת או ברגל נוהג דברים שבצנעה שמע שמועה רחוקה בשבת או ברגל אינו נוהג בשבת וברגל אפילו דברים שבצנעה אלא למוציא שבת נוהג שעה אחת ודיו וכן למוציא הרגל תקבט

הלכות תשעה באב ושאר תעניות

צום העשירי זה עשרה בטבת שבו צ"מ מלך בבל על ירושלם שנאמ' יהי דבר ה' אלי בשנה התשיעית בעשור לחדש לאמר בן אדם בתוך לך וגומר ולמה נקרא שמו עשירי שהוא חדש העשירי והיה ראוי להקדימו כסדר הפורענות אלא שכתב בסדר החדשים אע"ג דכתיב בקרא צום הרביעי בתשעה לחדש הובקעה העיר ה האידנא מתענין כ"ז בו בשום דמתחלה תקנו תענית בתשעה בו לפי שבט' בו הובקעה העיר בראשונה ובשנייה כ"ז וכיון דבשנייה הובקעה כ"ז תקנו להתענות כ"ז בו לפי דחורבן בית שני חמיר לן ומ"מ צום הרביעי הוא להבקעת העיר ולצרות שהוכסלו בו תקב

פריך בנמרא קרי להו צום וקרי להו ששז ומשני רבה בזמן דאיכא שלו' כגון שבית המקדש קיים ששון בזמן דאיכא שמד צום והאידנא דליכא שלום וליכא שמד רצו מתענין רצו אין מתענין פירוש דליכא שלום שהבית חרב וליכא שמד במקום ידוע בישראל רצו רוב ישראל והסכימו עליהם שלא להתענו אין מתענין רצו רוב צבור מתענין והאידנא רצו

גרסינן בפרק בתרא דתענית חמש דבר' ארעו את אבותינו כ"ז בתמוז וה' בט' באב כ"ז בתמוז נשתברו הלוחות וכטל הקרבנות וכטל התמיד והובקעה העיר ושרף אפסטמוז דרשע את התורה והעמי' צלם בהיכל בט' באב נגזרה גזרה על אבותינו שלא יכנסו לארץ וחרב הבית בראשונה ובשנייה ונלכדה ביתר ונחרש' העיר שחרש טורנוסרופוס הרשע את ההיכל ור' עקיבא היה דורש כה אמ' ה' צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצו העשירי יהיו לבית יגדה לששון ולשמחה צום הרביעי זה י"ז בתמוז שבו הובקע' העיר שנ' בחד' הרביעי בתשעה לחדש וחזק ורעב בעיד וכת' ותבקע העיר ולמה נקרא רביעי שהוא בחדש הרביעי שמונין לחדשים מניסן צום החמישי זה ט' באב שבו נשרף בית אלקינו שנאמ' בחדש החמישי בתשעה לחדש וגומר ולמה נקרא שמו חמישי שהוא בחדש החמישי צום השביעי זה ג' בתשרי שבו נהרג נדליה בן אחיקם ולמה נכתב כאן ללמדך ששקולה מיתת צדיקים כשרפת בית אלקינו ולמה נקרא שביעי שהוא חדש השביעי

אנהנו להתענות לפיכך אסור לפרוץ גדר וכ"ש
 בדורות הללו שבעונותינו יש שמד ואין שלום
 הילכ' הכל חייבין להתענו' מדברי קבלה ומתקנ'
 נביאים ומיהו כולם מותרין ברחיצה וסיכה ו
 ונעילת הסנדל ותשמי' המטה ואין צרי' להפסיד
 בהן מבעור יום חוץ בט' באב ואם חלו בשבת
 גרדין עד אחר השבת
תשעה באב אין ב"ד יכולין לבטלו כיון
 שהוכפלו בו הצרות משנכנס אב
 ממעטין בשמחה ובר' ישראל דאית ליה דינ' כהדי
 גוי לתשמיט מיניה דריע מזליה תניא בפ' החול'
 קודם לזמן הזה פיר' מלח' עד התענית העם מ
 כמעט' כעסקיה מלישא וליתן מלכנות ולנטוע
 ומארכין ואין כונסין ואין עושין סעודת אירוסין
 ובאירוסין בלא סעודה ליכא שמחה רבי' ניסים
 התיך לארס אפי' ביו' ט' באב והבי' אית' בירושלמי
 ומפר' טעמ' שלא יקדמנו אחר וקאמ' בירושלמי
 חדא דתימ' בנין של שמחה אבל אם היה כותלו
 גובה ונוטה ליפול מותר ובנין של שמח' מפרש
 בפ' ק' רמגלה הבונה בית חתנות לבנו ונטיעה
 של שמחה כגון אכורנקי של מלכים פי' שנוטעי
 לצל להסתופף בצלו ולפי זה הא דאמר אם היה
 כותלו גוהה מותר אפי' בכותל של בית חתנות
 קאבר שמותר אם גוהה וי"א כיון דגמרה דידן
 אוסר בנין סת' כל בנין קאמר בדרך שאסרו כל
 משא ומתן כמו שאבל אסו' בכל כדי שיהו נראין
 במתאבלין על ירושלים שבת שחל ט' באב
 להיות בתוכה פי' השבוע שחל בה תשעה באב
 אסורי' לספר ולכבס ואפי' אינו רוצה ללבושו
 עתה אלא להניחו עד אחר ט' באב ואפי' אין לו
 אלא חלוק אחד אסור לכבס וללבושו וכן
 המכובס' מקוד' לכן אסור ללבושן ולא ללבושן
 לבד אלא בין ללבוש בין להציע בהן המטה
 בין איש בין אשה אסור ואפי' מטפחת הידים ו
 והשלחן הכל אסור וכיבוס שלנו מותר אבל

גיחוץ שלנו אסור וכלי פשתן אין בהן משו' גיחוץ
 והריהן כביבוס שלנו ומותר לפי שאין חוששין
 לגוחצין לפי שהן קרובים לבשר ומתמלאין זיעה
 תמיד והא דשרי דוקא לגוחצין ולהניחן אחר ט'
 באב אבל אסור ללבושן בשבת שחל ט' באב
 להיות בתוכה כת' הרמב"ם דאין בכלי פשתן
 משום גיחוץ דוקא בישינים אבל בחדשי' יש בהן
 משום גיחוץ אלמא דכלי צמר אפי' ישני' אסור'
 הילכך כלים חדשים בין לבנים בין צבועים
 אסורים וכן ישנים מכובסין כולן אסורין אפילו
 לחניח אחר השבת וגיחוץ שלנו נמי אסורי' בין
 בישינים בין בחדשים יוצאין מתחת המכבס
 ומיהו כיבוס שלנו לכבס ולהניח מות' דמלאכת
 עראי הוא וכל כלי פשתן ככל מקו' אפי' בגיחוץ
 שלהן מותר לגוחצן ולחניח אבל ללבוש בין
 חדשים בין ישנים צבועים ולבנים בי' מכובסין
 עכשיו בין מכובסין קודם אסור ללבושן בשבת
 זו אפי' כלי פשתן ע"כ כתב אבי העזרי נהנו
 אבתינו אסור אף כביבוס שלנו כתב רבינו ש"ס
 דה' נמי כלי חדשים אסור לתקן בשב' שחל ט'
 באב להיות בתוכה דגרסי' בפ' מקום שנהנו נשי'
 דנהגי דלא למשתי עמר' מנו דעייל אב' מנהנו
 ופי' רבי' ניסים מלשון או בשתי או בערב ובין
 שהשתי אסו' כ"ש תיקו' כנדי' חדשי' ודאמי' להחמי'
 בזה מלח' דהינו נמי בכלל מיעוט שמחה ואיתא
 נוסחת דגרסי' דלא למיכל בשר ולמשיית חמר'
 ומזה נהנו במקומו' שלא לאכול בשר ולא לשות'
 יין בשב' זו ויש מוסיפין מלח' עד התעני' ותספור'
 של שבת זו כת' הרמב"ם שדינו כדיון אבל אחד
 ראשו ואחד כל שער שבו ובזקן כל שמעכב
 האכילה מותר מי שתכפוהו אבלו' של מת ושל
 שבת ט' באב והכביד שערו מקל בתע' אבל לא
 במספרי' ומכבס כסותו במים אבל לא בנתר ו
 כחול אחר התענית מותר מיד כר' מאיר ודלא
 גר' שבג דאסר כל השבת והלכה כר' שבג דלא

אמר לא באותה שבת ולא כר מאיר דאם מרח ואילך ואם חל ט' באב יו' ראשו' או בשב' וגדחה עד אחר השבת מותר בשתי שבתות בשבוע ש שלפניו מותר כן שנרח' התעני' עד יו' הראשון אם כן שבת ראשונה אינה שבת שחל ט' באב ל להיות בתוכה ובשנייה נמי הוא אחר התענית ה הילכך מותר בשניהם וכ' ה כתב שנהגו כשחל להיות בשבת לאסור כל שבוע שלפניו לספר ולכנס וכת' בכהן פי' לפירושו כל השבוע לכר מיום ה' ומיום ו' כי והאך ואסור ביזם ה' הלא ב בשחל ט' באב בערב שבת שרי ביום ה' כ' ש ב בשחל להיות בשב' וגם בשאר ימי השבוע הוא חומ' יתר' ואם חל ט' באב בע"ש כגון למקדשי' ע"פ הראיה מותרין בה מפני כבוד השבת כתב אבי העזרי נהגו אבותינו שלא לרחוץ מרח' ויש עלינו לקיים משום אל תישוש תורת אמן ריש פורשים הם שמתענין מ"ז בתמוז ואילך ויש מ התענין בבש' ויין וגרסי' בירו' מה יש ביניהן בין י"ז בתמוז לט' באב כ' א' יום משדאבקעה העי' עד שחרב הבית וי"א כנגד שלשה שבועי' שהתענה דניאל ומנהג אשכנז החזירים נמנעי' מבש' ויין מ"ז בתמוז ואילך ומרח' ואילך נמנעי' כול' מבש' ויין וזולת השבת שאוכלין ושותין כדר' כל השב' כולה וכן כת' ה"ם במ"ז יש מקומות שנוהגים שלא לאכול בשב' מראש חודש עד התעני' ונהגו וכל שלא ליכנס לבית המרחץ לשבת זו ואסור לשנות מנהג אבותינו תקנב

ערב ט' באב לא יאכל בשר ולא ישתה ויין ולא יאכל שגי תבשילין וישבנ' אומר וישנ' שאם דגיל לאכול ג' יאכל ב' והיה דגיל לשנתו' ד' כוסות ישתה ג' והלכה כ' תקובשר מלי' מותר ועד כמה נקרא בשר מליח מפר' בגמר' כל זמן שהוא בשלמים שלא עבר עליו יותר מב' ימים ולילה אחת אבל מבאן ואילך נתבט' מעמו ואב' העזרי פי' משום בשלמים בתיב שמחה וכיון ש

שעבר עליו זמן שלמים לית ביה משום שבת ואמרינן נמי גבי בן סורר ומורה דאינו חייב לא בבש' שה' בשלמי' שיש בו שמח וממשיך בתרו' ואמר' אבל בש' עוף אינו נעשה בן סורר ומור' וגרסי' בפ"ק דחגיגה ישר' ויצאין ידי חובתם ב בנדרים אבל לא בעופות דכתיב ושמחת את שיש בו שמחה יצאו עופות שאין בהן שמח' מב' הגי' משמע דה' נמי בכעודה המפסקת שרי ו וכן פס' רבי' שב"ט ע"כ ונר' א' ע"פ שאין בו שמח' אסור שלא משום שמחה לכר אסרו בשר אלא כדי להרבות' אבל תרע' שהרי אבל אחר מצוה להשקותו ויין דאמר' לא' נברא ויין אלא לנחם בו אבלים שמצוה לנחמו לשכח צעריו והב' אסרו ויין כי אם ישתה ישכח רישו ומצוה שיובור חרבין הכי ויצטער עליו הילכך מטעם זה יש לאסור אפי' עופות כמו בשר ובסה"ק כתב עתה שרוב מאכל' שלנו בשר לאחר שעברו עליושני ימים נראה שאסור ומותר לשנות ויין סגתו דהיינו תוך ג' ימים לדריכתו ושני תבשילין כתב רבינו האי גאון כגון אורז ועדשי' שהן שני מינין והר"י גיאת כתב כל שני תב' שילין הוא דרך כבוד ו ואסרום חכמים אפי' כין אחד של קטנית או מין אחד של ירק ואין צריך לומר שני מינין וכן כת' ה"מכין ונזהגין בערפת ליתן כמה מינין בקדר אחת דכיון שמתבשל יחד נקרא הכל תבשיל א אחד ובאשכנז כחמירין ונראה דאפי' לדברי ה המחמירין דבר שדרכו בכך כל השנה כגון א אפונים שנותנין בהן בצלי' ובצים שרי כת' א"א הראש ז"ל יא דוקא שני תבשילין מדבר שאינו נאכל כמו שהוא חי אבל דבר הנאכל כמו שהו' חי כגון חלב וגבינה ודג מליח יבש לא בקרי' ת תבשיל והראב"ד כתב דאפי' תבשיל בגביג' נקר תבשיל והכי מסתבר ע"כ ובירקות ופירות מותר ללפת בהן חפת כשהן הנין אפילו כמה מינין ו יש מקומות שנוהגין להפסיק בעדשי' יח א

רב שר שלום תשעה באב שחל כיום ראשון או
 בשבת ונדרחה ליום ראשון שפיר דמי למיכל ב
 בשרא ולמשתי יין אבל אין אנו רגילין כך ואפי'
 בשבת אין אנו אוכלין בשר ושותין יין בסעודה
 המפסקת משום חרבן הבית וכן כתב אבי העזרי
 ויש נוהגין שאין אוכלין בשר ואין שותין חמרא
 בסעודה המפסקת שאין חובה להעלות על ש
 שלחנו בסעודה שלמה אך רשאי לעשות כן ו
 וסעודה שלישית יכול לקיים קידם סעודת ה
 המפסקת ע"כ ונ"ל דבין שנמנע מלאכול בשר
 ולשתות יין משום אבל הוא אסור בדמיוכ' כמ"ק
 דכל דבר שניכר בו שעושה איתו משום אבל
 אסור לעשותו בשבת וא"א ה"אש ז"ל היה נזהר
 לאכול בשר ולשתות יין תקנו
 כתב ה"ר כ"ח מי שהתחיל לאכול סעודת
 המפסקת מו' שעות ולמעלה אסור לרחו' ולסו'
 כמו ב"ט' כאב עצמו וטעמא כשום כיון שהתחיל
 באכלות אסור לרחו' א"ענ דאבתי לא עייל ט' כאב
 דהנאה דסיכה הנאה שלאחר ש' ה' היא ונראה
 ברוחץ לצירך ט' כאב אבל נעילת סנדל וש'א'
 אבלות אין נוהגין עד שתחשך וכתב א"א ה"אש
 ז"ל ודבר תמה הוא שיהא מותר לאכול ולשתות
 ויהא אסור לרחו' ולסוד' כת' ה"אבד כיו' שהפס'
 סעודתו חל עליו התענית מן הסתם ואסור ל
 לאכול ואפי' לרחוץ אע"פ שלא פירש מן הרחיץ
 כיון שהפסיק אינו יכול להחזור ולאכול וכן כתב'
 ר"ף בשום גאון לענין תעני' צבור שפוס' מבני
 יום אע"פ שפסק חזר ואוכל עד שיבא השמש
 וכתב הוא ומסתבר ה"מ דלא קבליה עלי' לתעני'
 אבל קבליה עליה איתסר למיכל ולמשתי וכת'
 הרמב"ן דלא שייך למיכר קבל' אלא כיו' הכפור'
 שצריך להוסיף עליו מבעוד יום אבל בשאר ח
 תעניות אפילו ט' כאב שבין השמשות שלו אסו'
 אם נפסק ונמלך דבר פשוט הוא שחזר ואוכל
 ע"כ ואין גראה לחלק דוראי קבלה אוסר בכל

שהוא סימן לאכל בה עדשה זו גלגל אף אבלו'
 גלגל הוא שחזור בעולם ומה עדשה זו אין לה
 פה אף אבל אין לו פה שאין לו להרבות בדבור
 ובאשכנז נוהגין לאכול בצים שהוא גם כן סימן
 לאכל לכך אין אוכלין תבשיל אחר בסעודה ה
 המפסקת וכל זה למי שאי אפשר אבל למי ש
 שאיפשר יחביר על עצמו כר' יהודה בר' אלעאי
 שבערב ט' כאב היו מביאין לו פת חרבה' כמלח
 ויושב בין תנור לכיריים ושותה קיתון של מים
 ודומה לו כמי שמתו מוטל לפניו כת' אבי העזרי
 מבני' ליה לאניש לשנוי שאם היה רגיל לסעו'
 בעשרה בני אדם יסעוד בה' שכנה מודה ת'ק
 לר' שבג וישב על גבי קרקע ולא ~~אכל~~ בשר ולא
 ישתה יין ולא יאכל ב' תבשילין ויש פרושים ש
 שכונעין עצמן מכל לפתן אלא פת כמלח וכים
 במשורה כמו ר' יצחק בר' מנחם ויש שאוכלים
 ביצה לבדה שהיא מאכל אבל כמו ר' יצחק בר'
 יהוד' ע"כ וכן כתב ה"מ כמ"ל מימנו לא אכלנו
 אפי' תבשיל של עדשים בערב ט' כאב אלא אם
 כן בא בשבת כתב בתשוכה שרבי' משול' אוכל
 בערב ט' כאב עס' בני אדם ולא בירך בזימון א
 לא בירך לבדו וכן נהג ר' ואני תמה דאפי' אבל
 חייב בזימון וא"א ה"אש ז"ל היה נוהג לאכול לבדו
 בסעודה המפסקת להתבודד וכל זה בסעודה
 שבפסיק בה וכשהוא אחר חצות אבל אם היה
 קודם חצות או אחר חצות ודעתו לאכול עוד א
 אחריו שרי וכתב הרמב"ן סעודה המפסיק בה
 שאין דעתו עוד לאכול אחריה סעודת קבע א
 אע"פ שדעתו לאכול אחריה עראי לא כאלו ש
 שבטנם בטן רשעים אוכלין בשר ושותין יין ו
 ובשתכרין ואח"כ אוכלין עראי כדי לרפסיק ב
 באכילה שאין לה בשר ויין ואם חל ט' כאב בא'
 בשבת או שחל בשבת ונדרחה לא' בשבת אוכל
 בסר ושתה יין בסעוד' המפסקת ומעלה על
 שלחנו אפי' בסעודת שלכה בעת מלכותו כתב

תענית שצריך להפסיק בו מבעוד יום תקנה
 כל המצות הגזירות באכל נוחג' בט'
 באב אסור רחיצה וסיכה ונעילת ח
 הסנדל ותשמיש הבטה ואסור לקרות בתורה
 נביאים וכתובים ולשנות במשנה ובמדרש ו
 ובתלמוד בהלכות ובאגרות אבל קורא הוא ב
 במקום שאינו רגיל לקרות ושוב הוא במקום ש
 שאינו רגיל לשנות ודבריר מאי מפני
 שהוא צער לו ר' יהודה אומר אף אינו קורא ב
 במקום שאינו רגיל לקרות ולא שונה במקום
 שאינו רגיל לשנות והלכתא כוותיה אבל קורא
 הוא באיוב ודבריר הרעים שבידמיהו ותינוקו
 של בית רבן בטלים או משום שנ' פקודי ה' י
 ישרים משמחים לב ובאשכ' זוהני לקרות פ
 פרשה קרבו גוים לשמוע אחרי שקראו דברים
 הרעים שבידמיה וכתב הר' מאיר מרונטבורק א
 איני יודע מהיכן נהגו שקורין כמה פסוקי נחם
 שבידמיה וגם קורין פרשת קרבו גוים שבישע'י
 שכולה נחמה שהרי לא התיר הספר לקרות לא
 דברים הרעים שבידמיה ולא היה ראוי לדלג ב
 כל פסוקי נחמה אחר כך שטעתי שיש נקד ה
 הדעת שדלגין כל פסוקי נחמה כתב הרמבן
 ונהגו קצת העם שלא לקרות פרשת הקרבנות
 ומשנת איזה מקום ומדרש ר' ישמעאל כבית ה
 הנגסת לפי שאסור לקרות בתורה ואינו גראה
 לפי שאין לבו איסור בסדר חיוס שהרי קורים
 ק' ומברכין לפנייה ולא תיריה וכן קורין בתורה
 ומפטירין בנביא ופרשת הקרבנו ואיזהו מקום
 נגד תמיד תקנו ואומרים כדרכו ואינו חושש
 ואיסור אכילה ושתייה בו כדרך איסורו ב"ח
 אלא שזו ענוש ברת לח מברכי קבלה ומכין
 אותו מבת מדרות וגרסי בפ' מקום שנהגו ע
 עובדות ומניקות מתענות בו ומשלימו כדרך
 שמתענו מ שלימו ב"ח ובין השמשו שלו אסור

וכתב הרמבן ומיהו היה כל ל' יום וכן חלה שהו'
 צריך לאכול אין צריך אוכל לא מאכילין אותו
 מיד ובמקום חולה לא גזרו רבנן וכן רחיצה ו
 וסיכה אסורין בו לגמר כמו ביום הנפירים בין
 בחמין בין בצינן דאף אלעזר אסור לאדם ש
 שיש ט' אצבעו במים בט' באב כדרך שאסור ב
 ביום הנפירים ומיהו טבילה של מצוה מותרת
 וכותר לרחוץ ידיו לתפלה והוי כטבילה של מ
 מצוה דכל חיובי טבילות שובלין כדרכן בין בט'
 באב בין ביום הנפירים וכן שאר היו אחר שעש'
 צרכיו וצריך לברך אשר יצר יכול לטול ידיו ו
 וביהו צריך לחהר שלא ליטול כל ידיו לא לפי
 הצורך להעביר הלכלוך ואפילו שלא לצורך
 ברכה ותפלה אם היו ידיו מלוכלכו בטיט וצואה
 ורוחץ אותם להעביר הטיט והצואה אינו כביון
 לתענוג מותר שלא אסרו אלא רחיצה וסיכה של
 תענוג כדאיתא בגמ' כי שיש לו חשטין כרששו
 סך כדרכו ואינו חושש ירושלמי ט' באב רחץ
 ידיו ומעבירם על גבי עיניו פירוש לאחר שנגב
 ועדין לחות קצת ואם היה לפלוף על גבי עיניו
 ודרכו לרוחצם במי רחץ ומעבירו ואינו חושש
 דהוא ליה כמלוכלך בטיט וצואה שרות כדרכו
 ואינו חושש וכן כתב הר"ף גיאת ודלא כה"ס
 בסוד שכתב ביה שאין בו רחיצה אינו כדרך
 עני' ולא המפיל חבלי שינה והאלך להקביל פני
 רבו ועוכר במים עד צוארו ואינו חושש בפרק
 שני דיומא ערב ט' באב בביאין לו מטפח ושור'
 במים ומקנה בה כליל ידיו ורגליו כדי להצטנן
 והמחר מעבירה על גבי עיניו להעביר הלכלוך
 אפי' אין דרכו לרחוץ עיניו בכל יום ועוש' עתה
 לתענוג שרי' במן שהוא נגובה ירושלמי הבא מן
 תורן ורגליו כחת מותר לרחוץ במים ואיסור
 "נעילת הסנדל באיסורו ב"ח דוק של עור אבל
 של בגד או של עץ או של שעם וגבי מותר
 יח ב

תניא אבל ומנורה שמהלכים בדרך מותרים ב
 בנעילת הסנדל ולכשיגיעו לעיר יחליצו וכן
 ב' באב בתענית צבור כתב אבי העזרי נראה
 רבזמן הזה שאנו בין הגוים שאין לחלוץ אלא ב
 כשנכנס ברחוב היהודים או בבית ישראל ואם
 חל ט' באב בשבת מותר ככולן וה' יצחק כתב
 א"ע שאנו דוחין אותו עד לבקר אסור בתשמי'
 המטה מידי דהוה אקובד מתו כרגל שנדח' עד
 אחר הרגל א"ה דברים שביצנעא נוהגים ה"נ
 שבת זו גבי ט' באב הוי כמו רגל ואסור בתשמי'
 המטה והר"מ מרוטנבורק חלק עליו וסוף דבריו
 יביהו נכון להחמיר בדברי מורי שאפי' הוא מ
 מיקל ואני מחמיר היה לי לעשות בדבריו וכל
 שכן עתה שהוא מחמיר ואני מיקל וא"ה הראש
 ז"ל כתב ומי' לטון התוספות דקתני מעלה על
 שלחנו ואינו מונע עצמו משום דבר משמע
 אפי' בדברים שביצנעא וכן עמא דבר וכן כתב
 הר"ב א"ן שאיל' שלו לחברי' בט' באב והדיוטו'
 שאינן יודעין ונותנין שלום כשיבין אות' בשפה
 רפה וגרסינן ב' מקום שנהגו מקום שנהגו ל
 לעשות מלאכה בט' באב עושין מקום שנהגו ש
 שלא לעשות אין עושין וככל מקום תלמידי ח
 חכמים בטלים ר' שבנ אומר לעולם יעשה אדם
 עצמו תלמיד חכם ויבטל ולא חיישינן ליהורא
 דגאו' כל העושה מלאכה בט' באב אינו רואה
 סימן ברכה לעולם וכל האוכל ושותה בט' באב
 אינו רואה בשמחת של ירושלים וכל המתאבל
 על ירושלים זוכה ורואה כשמחתה שנ' שישנו א
 אתה משוש כל המתאבלים עליה וכל האוכל ב
 בשר או שותה יין בסעודה שמפסיק בה עליו
 הכת' או' וזהו עונותם על עצבותם תקנה
תשעה באב אינו חייב בכפיית המט' ולא
 בעטיפ' הראש שהן נוהגו באבלו
 והא דתניא כל מצות הנהגות באבל נהגו' בט'
 באב והוא לענין מצות לא תעשה הנורגו' באב'

תניא אבל לענין מצות עשה שבאב כגון כפיית
 המטה ועטיפת הראש לא ואין צריך לומר קריעה
 דליתיה בכלל מצות הנהגות באבל כדאמרין
 אבלו' לחוד וקריעה לחוד וכתב א"ה הראש ז"ל
 ומסתברא דחייב כתפילין כיון דאבל נופיה לא
 מיתסר לא ביום ראשון ולא אחמיר ט' באב
 מששת ימי אבלות ובריתא מצות הנהגות ב
 באבל כל שבעה ימים קאמר ופירושי קא מפר'
 להו כגון רחיצה וסיכה ונעילת הסנדל ותשמי'
 המטה ולקרות בתורה וה' מאיר מרוטנבורק
 כתב ונר' דבט' באב אין להניח תפילין כמו ביו'
 ראשון של אבל שאין יום מר יותר ממנו יום ק
 קביעות בכיה לדורות וכתב א"ה הראש ז"ל א
 אפשר שדחק למצוא טעם למנהג אשכנז אבל
 לבאורה נראה כמו שכתבתי ועוד כת' ה' מאיר
 מרוטנבורק וציצית נחגו קדמונינו וכל אשכנז
 שלא להתעטף בו בט' באב ואסמכוהו אקר' כעז
 אמרתו ואיתא במדרש בזע פרפרין דיליה ויש
 שאינן רוצין לטנו' מנהג וגם אינן רוצין להיות
 בלא ציצית ומתעטפין בטלית קטן תחת בגדיה
 כת' רבי האי אבל שחל יום ז' שלו בט' באב מח
 שהוא אסור בט' באב כגון רחיצה וסיכה ונעילת
 הסנדל ותשמיש המטה עומד באיסורו כל היום
 אב' דבריו המותרין בו ואסורין באבל כגון עיט'
 וכפיית המטה והסרת תפילין הרשות בידו אם
 רצה להמתין עד בערב ימתין ואם רצה להסיר
 מנהג אבלות מיד יעשה והביא רא' ה"ס במ"ל
 מדבריו שט' באב מותר בתפילין ואיני מבין מה
 שכת' דברי' דאמור' בו אסורין באבל כגון סלול'
 תפילין שדרי' גם אב' מות' מיום א' ואילך תקנו
כתוב בהג' א"ע דל' מתפלל אדם של מ
 מוצאי שבת בשבת ואו' הבדל' על
 רבוס אם חל ט' באב בא' בשבת לא יבד' מבעוד
 יום דאי אבדיל קבליה לט' באב ואסור לשתות
 לא יברך במוצאי שבת על האש ואינו מבדיל עד

אחר התענית ואז מבריל על הכוס ואינו מברך
 על האש והדממן כתב שאין לו להבריל על הבו
 ואא הסכי' לרברו הג' וכן כת' ר' נטרונאי תקנו
בט' באב צרי' להזכיר מעין המאור מאי
 היא נחם ה' אלדינו את אכלי צ
 ציון ואומר אותה בבונה ירושלם לפי שהיא מ
 מענינה וכתב א"א הראש ז"ל כל ימי תמדתו למ'
 אין אומרים אותו אלא בתפילת המנחה כיון ד
 דקאמרינן יחיד בט' באב צריך להזכיר מעין ה
 המאורע מסתמ' בכל תפלותיו קאמ' כמו ערבי'
 שחרית ומנח' וז"ח ופורים וה' יהוד' אבר צלונ'
 כתב ובשומע תפלה מדברין דתעניתא כשאר
 תענית צבור ואינא דכותי' דנהיגי למימ' ערבי'
 ושחר' רחם ובמנחה נחם והא מילתא תליא ב
 במנהגא אע"ג הליכא שינויא בין נחם לרחם ד
 דאנן כל יומא דתשעה באב מצלינן על נחמה
 בענין רחמי' על הא מלתא תקנח
תניא בז' באב נבנסו גוים להיכל ואכלו בו
 ושחו בו וקלקלו בו יום ח' וט' עד
 שפנה היום לעת ערב הציתו בו הא' ונשר' עד
 שקיעת החמה ביום י' והיינו דאמר ר' יוחנן א
 אלמל' היתי והם קבעיתו בעשירי שרובו של
 היכל בו נשר' ואיתא ביר' רבי אבין צייס ט' וי'
 ד' לוי צייס תשיעי וליל עשירי מפני שלא היה
 בו כח לעום כל יום עשירי צום ליל עשירי ואנו
 בזמן הזה תש בחנו ואפי' ב"ה שהיה ראוי לעשו'
 מספק ב' ימים אין אנו מספיקין ומ' מנהג כשר
 הוא שלא לאכול בשד' כליל עשירי ויום עשירי
 רק להשיב הנפש שיהא קרוב לעינוי תקנט
סדר היום כתב אבי העזרי ליל ט' באב ח
 חלצין מנעליה' וחולכין לב"ה ויושבין
 לארץ כאכלים ואין מרליקין נרות רק נר אחת
 לומר לאדנו איכה וקניות ועומר ש"צ ומתפלל
 ערבית ואומר קדיש שלם וקורא איכה ואומר ק

קניות ואח"כ סדר קדושה ויתחיל ואתה קדוש
 ולא יאמר וכא לציון גוא' שאין גאולה כליל ולא
 ואני זאת בריתי אתם שנראה כמקיים ברית על
 הקניות ועוד דלא שייך למימר ואני זאת בריתי
 שהכל בטלים בו אבל בבית האבל יש לאומר
 שאם האבל בטל המנחמין אינן בטלין ואוקרי'
 בלא תתקבל והולכין לבתיהן ואין נותנין שלל
 זה לזה לא כאכלים ונזופין ואם חל ט' באב ב
 במוצאי שבת אין אומרים צדקתך בידי דהוה א
 אר"ה שה' בשבת שאין אומרים צדקתך בשב' דט'
 באב נבי אקרי מועד ואין אומרים ויהי נועם ו
 ויש מהגאונים שכתבו כיון שאין אוכר ויהי נוע'
 גם סדר קדושה אין לומר ורב צמח אן כת' אין
 אום' ויהי נועם אבל אום' וכא לציון וכוליה סדר
 קדושה אבל ואני זאת בריתי אין אום' ורבי ניסן
 כתב אין אוכר ויהי נועם אבל מנהגינו לומר ע
 ערבית ושחרית ואני זאת בריתי ולמה לא נאמ'
 והעם עוסקים באיוב ובידכיה וקניות בשחרית
 בסדרין הברכות והזכירות כמו בשאר הימים י
 יש מקומות שנהגין שלא לזכ' השיר' ומתפללי
 יח' ברכות יחיד או ענינו בשומע תפלה וש"צ
 בין גוא' לרופא כמו בשאר תעניות ואומר נחם
 בבונה ירושלם ואינו כשאר תעניות צבור לא
 לענין כ"ד ברכות ולא לענין תפילת נעיל' וכת'
 רב עמרם מנהגינו להברכות סליחות בסלח לנו
 ואין אומרים תחינות דאיקרי מוע' ואם חל בשני
 ובחמישי אום' א' ארץ אפים ואין אום' והוא רחום
 ובספרד אין אום' א' ארץ אפי' ומוציאן כת' וקורין
 ג' בפרשת ואתחנן כי תוליד בנים ומפטיר הוא
 הג' וכפטיר בידמיה אסוף אסיפם וכתב אבי ה
 העזרי וגולל ספר תורה במקומו שלא למעט ב
 בכבודו אבל במסכת סופרים כתב יש קורין ס
 ספר קניות בערב ויש שבאחרין עד הבקר ל
 לאחר קריאת ספר התורה שאחר קריאת ס"ת

עומד ומתפלש באפר ובגדיו מפולשין וקורא ב
בבכיה ויללה אם יודע לתרגמו מוטב ואם לאו
נותנו למי שיודע לתרגם כדי שיבינו כל העם
והנשים והתינוקות שהנשים חייבות כאנשים
וכ"ש בנים זכרים והקורא בט"באב אומר ברוך
דיין האמת ויש שמניחין את הספר על הקרקע
ואומרים נפלה עטרת ראשינו וקורעין ומספידין
כאד' שמתו מוט' לפניו ויש שמשנין מקומותיהן
ויש שיורדין מספסליהן וכולם מתלפשי' באפ'
ואין אוברים שלום זה לזה כל הלילה וכל היום
עד שישלימו כל העם קינותיהן ובשעת הקינות
אסור לספר דבר ולצאת חוץ כדי שלא יפסיק
לבוכן האבל וכל שכן שלא לשוח עם ה
הגוי ואם יש אבל בעיר הולך בלילה לב"ה וגם
ביום עד שיגמרו הקינות ואם יש תינוק למול מ
מלין אותו אחר שגמרו הקינות ויש ממתנינים ל
למולו עד אחר חצות ויש אומ' שאין לברך על
דבוס לא יברך בלא בוס ודעת הדעת שיברך
על הבוס ויתן לתינוק לשתות ולא חיישינן ד
דילמא אתי למסרך פי"בא לשתות אף בלא זה
כיון שאינו דבר קבו' ומ"ט באב שח' במוצאי
שבת לא' אמרינ' שיבדיל ויתן לתינוק מושם ד
דחיישינן דאתי למסרך דחשיב שפיר דבר ק
קבוע כיו' שלפי קביעות השנים בא לפעמים
לסוף ג' או ד' שנים פעם אחת ובעל ברית ל
לובש בגדים אחרים אך לא לבגים ממש מעש'
שחל ט' באב בשבת ונדחה עד למחרתו והיה ר
רכי יעבץ בעל ברית והתפלל מנחה בעוד הו'
גדול ורחץ ולא השלים תעניתו לפי שיום טוב
שלו היה וראיה כהא דתנא' אלעזר בר צדוק
אני הייתי מבני סנאה בן כנימין וחל ט' באב כ
בשבת ודחנהו עד לאחר שבת והתענינו בו
ולא השליכנוהו מפני ש"ט שלנו היה ומהגין ש
שלא לשחוט ושלא להכין צרכי סעוד' עד לאחר
חצות במנחה קורין ויחל כמו בשאר תעניות ו

ומפטירין דרשו ורבי' האי כתב שמנהג' להפטר'
שוכה ומתפלל לין י"ח ברכות ואומר נחם בבונה
ירושלם וענינו כשומע תפלה ושליח צבור א
אומרו בין גואל לרופא חקם
משחרב הכית תקנו שבכל דבר שמח'
שיהיה בה זכר לחרבן הכי ועל
כן אמרו סד אדם את ביתו בסיד ובניח בו אמה
על אמה בלא סיד זכר לחרבן הכי והרם במזל
כתב אין בינין כנין כסיד כבנין המלכים לא טח
ביתו בסיד ובטרבסיד ומשייר בו אמה על אמה
ואינו משמע כן בגמר דבית דמייתי הק' בריית'
תו' לא יסוד אדם את ביתו בסיד ואם עירב בו
חול או תכן מותר ר' יהודה אומר חול הרי הוא
טרבסיד ואסור תכן מותר ומסיק כך אמרו ח
חכמים סד אדם את ביתו ומשייר בו אמה על
אמה אלמא על ידי שיור אמה על אמה מותר
כל מיני סיד ועושה אשה תכשיטה ומשיירת ב
בהם דבר מועט ומאי היא בת צדעא פי' טפול
סיד שכטפלת במקום הצרעים ועושה אדם כל
צרכי סעודה ומשייר בה דבר מועט אפי' כסא
דהרכנא ותקנו להניח אפר כראש חתני' בבקו'
הנח' תפילין ואסרו עטרו' לחתני' דוק לחתנים
של' אסרו לא בעת ריבוי שמח' אב' לשא' כל אד'
מותר וקאמר' רב לש' לא של מלח גפרי' אבל של
ורד והרם מותר ושמו' אומר אף של ורד והרם
אסור אבל עושה של קנים וחילת ופסק הרם
במזל כשמו' ואינו יודע למה דהא ק' ל' כרב ב
באסורים ופרשו התוספות דלא בעטרות שלה
הראש איירי שאין דרך לעשותן מקנים וחילת
לא כעין כיפה שעושין לחתן שיושב בה וכלות
מותרות בכל חוץ מבעיר של' זהב שאסרו אף
לכל והרמב"ם כת' ולא דוק עיר של' זהב לא כלי
שעיקרו של' כסף אסור אף לכלות ולא התירו
להם אלא שעיקרן של' מיני צבעונין אע"פ שיש
בו משבצות זהב וכן כתב הרם במזל גזרו על ע
עטרות כלות של' כסף וזהב אבל עטרות של' ו

גדיל מותר בכל ואסרו כל מיני שיר בין בכלי
 בין בפה ופלישי כגון לשורר בבית המשתה ו
 והתוספות מפרשים דאפי' בלא משת' נמי ודוק'
 למי שרגיל בכך כהניא דאיתא בירושלמי ריש
 גלות' הוה קאי ורמין בזמר פי' בשכבו ובקומו ה
 היו מזמרין לפניו ומלשון ה'מכם זל' משמע ד
 דבכלי אסור לשמוע בכל ענין ובפה דוקא על
 היין אבל הוא ביאר בתשובת שאלה דאפי' בפה
 אסור אף בלא משת' ואין חילוק בין לשון עברי
 ולשון ערבי וכל שכן אם הם דברי גיבור שאסור
 לשומעו אף בלא מליצה וניגון והני מילי שירת
 אהבים כגון לשבח יפה כיופיו וכיוצא בו אבל מ
 מותר לומר שירות ותושבחות על היין בבית ה
 המשתה ואסור לאדם שימלא שחוק פיו בגלות
 הוה שנאמר אין ימלא שחוק פיו תקסא
הרואה ערי ישראל בחורבנא אומר על
 הראשונה שרואה ערי קדשך היו
 מדבר וקורע ואינו צריך לקרוע עוד באחרות
 ובשרואה ירושלם אומר ציון הייתה מדבר ש
 שבמה וקורע ובשרואה בית המקדש אומר בית
 קרשנו ותפארתינו אשר חללוק אבותינו היה
 לשרפת אש וכל מחמדינו היה לחרבן וקורע ו
 ומהיכן חייב לקרוע משיגיע לצופים ונא' דאח
 המקדש תחלה קורע על המקדש ובמסיף על
 ירושלם ואם דאח ירושלם תחלה קורע על י
 ירושלם בפני עצמו ועל המקדש בפני עצמו ה
 היה הולך ובא אם שהה ליום שלא דאח אותו צ
 צריך לקרוע פחות מכן אין צריך לקרוע מעומ'
 וכל בגדים שעליו עד שבגד' לבו ואסור להחנות
 פי' תפיד' כבגד' האחרת עליה כבחוש' ל' מותר
 למוללן ולשוללן ולקוטן ולעטות' כבין מ'מ'מ'
 פי' תפירות שאינן מ'מ'מ' תקסב
אמר דח' כל תעניות שלא קבלו מ'מ'מ'ל
 ושלא שקעה עליו חכה פי' שלא ה

השלימו עד צאת הכוכבים אינו תעני' להתפלל
 עננו ואפילו קבל במנהה עליו ליום הבחירת ו
 והתענה וכלילה של אחר התעני' במל' להתענ'
 גם ביום השני א' עפ' שלן בתעניות וקיבל עליו
 הראשון השני אינו תעני' כיון שלא קבלו תחלה
 הלכך הא דקל' בתענין לשעות ובתפלל ענינו
 צריך לפרשו שקבלו מאתכול וגם שקעה עליו
 חמה והיכי משכח לה כגון שקבל עליו מאתכול
 להתענות עד חצי היום וכשהגיע לחצי היום כ
 נמלך וגמרו או שקבל עליו להתענות למחר מ
 בחצי היום ואילך ולמחר נמלך ולא אכל גם ח
 חצי היום הראשון אבל אם קבל עליו תענית עד
 חצי היום ואכל ואחכ' או שאכל עד חצי היום
 וקבל עליו תענית כשם ואילך אינו נקר' תענית
 להתפלל עננו ומיהו נקרא תענית לענין שצרי'
 להשלי' נדרו והרם במזל כתב שאם אכל ושת'
 ואחכ' התחיל להתענות נקרא תענית לשעות ו
 ולא נהירא לאא הראש זל' ואם קבל במנהה ל
 להתענות ב' ימים או ג' זה אחר זה לא יאב' כלל
 שבינתיים הוי' קבלה לכולם א' עפ' שלא קבל כל
 אחד ואחד כמנה' שלפניו אבל אם קבל במנהה
 הרבה תעניות ולא רצופין זה אחר זה כמנהג
 ליה לאא הראש זל' אי הוה קבלה לכנסת
 לא כתב אבי העזרימי שרגיל להתענות ע' ימים
 ימי תשובה אין צריך להתענות עשר' ימים קד'
 צאת הכוכבים רק עד שיצא מב' דצער בע' ז'
 קבל עליה כדפריך תלמוד' עליה דרב חכמ'
 מ'מ'מ' משם שבת ענין ולא משלימי וכשני הת'
 לצעורי בעלמא רב חסדא לא אומר אלא כי
 שקיבל עליו תענית בפירוש' וסתם תענית יום
 שלם אבל כי ימי תשובה לא וצין רגילות רקב'
 ב חפלה בעשרת ימי תשובה תענית שגזרין ע
 על הצבור אין כל יחיד ויחיד צריך לקבלו
 תחל' ל' ש' סברי' התעני' והרי ה' מקוב' יו' ד

וכל שכן תעניות הכתובות בפסוק
אימתי מקבלו רב אמ' במנחה כשיגיע זמן
המנחה יאמר הריני בתענית יחיד
למחר ושמו' אימר בתפלת המנח' פ' לח שיאמר
בשומע תפלה הריני בתענית יחיד למחר יהי ר'
רצון מלפניך שתקבליני באהבה וה'מכם ז'ל
כתב שיאמר עניני בתפילת המנח' וגו' להתענו'
למח' וכן כתב בה"ג ולא נהיר' דהא אמרי גבי ה
הזכרת ענינו ערבית שחרית ומנחה ולא קאמ'
במנחה שלפני התעני' ויף פסק בשמו' והוא אבר
פסק כרב וכיון דאיכ' פלוגתא דרבנות טוב שלא
להפסיק בתפלה ואם היה בדעתו להתענות ו
והרהר בלבו קבלת תענית היה אומר דת דהי
שפיר קבלה אע"פ שלא הוציאו בשפתיו ודווקא
שהרה' בשע' מנח' לר' ולשם' בתפל' המנח' תקסד
הלכתא אוכל ושותה עד שיעלה עמוד
השחר וכתב ה'אבד דוקא של'
גמר סעודתו אלא היה יושב ואוכל יכול לאכול
עד שיעלה עמוד השחר אבל גמר סעודתו או
אפי' לא גמר וישן בתוך הסעודה אסור לאכול
ולשתות ויף פסק אפי' גמר מלאכול כל זמן
שלא ישן מותר לאכול וכן אם ישן בתוך ה
הסעודה מותר עד שיגמור וישן אח' ודווקא
שינת קבע אבל מתנמנם שרי ולזה הסכי' א"א ז'ל
ואם התנה לאכול עד שיעלה עמוד השח' אפי'
גמר וישן יא' שאין צרי' תנאי לשתייה דמסתמא
דעתו של אדם לשתות אחר השינה כיון שדרך
כל אדם להזיז צמא הוי כאלו התנה תקסד
יחיד אומר עניני בשומע תפלה ל' ש'יחיד
שקב' עליו תעני' ל' ש'יחיד המתפלל
עם הצבור בתענית צבו' ואו' אותו ערבי שחר'
ומנחה ואם לא אמר אין מחזירין אותו ואם נזכר
קודם שעקר רגליו אומר אותו בלא חתימה ויש
אומ' כיון שסיים כבר כל יח' ברכות שיכול ל'
לאומרה בחתימה ואין כאן משו' אין יחיד קובע
ברכה לעצמו ולא נהירא יש מהגאונים שבתבו

שאינ לאומרו לא במנחה שבא יאחזנו בלמס
שיצטרך לאכול ונמצא פ' קרן בתפילתו אבל
ש"צ אומרו ככל פעם שאי איפשר שלא יתענו
קצת מהקהל וכן נהרגין באשכנז ובספרד נהגין
לומר אותו ערבית שחרית ומנחה וכן היה נוהג
א"א ז'ל וטוב לומר במנחה כתחנונים שאחר ה
התפלה לאחר ז'רי נצור רבון כל העולמי' גלח
וידוע לפניך בזמן שכית המקדש קיים אד' חוש'
מקריב קרבן ואין מביאין ממנו אלא חלבו ודמו
ואתה ברחמך הרבים מכפר ועתה בעונותינו ח
חרב בית מקדש ואין לנו מקד' ולא כהן שיכפ'
בעדינו לכן יהי רצון מלפניך שיהא חלבי ודמי
שנתמעט היום כחלב מונח על המזבח לפניך ו
ותרצני בתב רב נתן שאין מנהג ליחיד המתענ'
לומר יג' מדות ואיני יודע מה חשש יש בדבר ש
שהרי אינו אלא בקורא בתורה שהרי לא אמרו
חכמים אלא כל דבר שכדושה בגון קדיש ו

בתענית

וקדושה וברכו תקמו
צבור אומר ש"צ ענינו בין גואל
לרופא וחיותם בא' העינה
לעמו ישראל בעת צרה וכתב אבי העזרי ששבע
מאביו רבי יוא ומרבו רבי שמשון שהיו תכחים
על מה סמכו הראשונים שמתפל' ש"צ ענינו בין
גואל לרופא כשמתפללי' על גזיר' או על כל צרה
שלא תבא עליהם וכן למה קורין ויחל דביחירי'
דמו בדחזינן אפי' באנשי נב' הדחיבי כיחירי'
לענין שאלת מטר אבל תעני' שני וחמשי ושני
שאחר הפסח ואחר החג נהגו בהן בכל תפוצות
ישראל ולא הוי תענית יחיד וה'אבד כתב על לו
שהן תענית יחיד ולא יאמר בהם ש"צ ענינו בין
גואל לרופא ולא יקראו בהם ויחל וכתב א"א ז'ל
ובאטכנו עשאום קבע והכל בתענין בה וסמכו
עלמעשה דאיוב דכי הקיפו ימי המשת' והעלה
עולות למספר כולם כי אמר איוב אולי חטאו ב
בני וכן כשמחה ומשתה של החג אולי חטאו ונל'
דגזי דביחידים דמו לענין שאלה היינו שעבא

כדמפר בירושלמי שאין לשנות מטבע ברכות
 ד"ח ברכות תיקון נביאום הם ואין לשנות בהם
 אבל קהל שמקבלים עליהם תענית ודאי רבים
 אקרו ויכולין לקבוע ברכו ע"ב ומיהו נר' שצרי'
 שיהיו שמתענין ואפי' לר' שכתב שאם יש ו'
 או ז' שלא שמעו קריש וברכו יכולין לומר קרי'
 וברכו אע"פ שהשאר שמעו הכא מודה דבעי ו'
 דהתם היינו טעמא כמו שכת' א"א ז"ל מדי הוא
 טעמא אלא שכל דבר שבקדושה לא יה' כפחות
 מ' והרי הוא מקדש השם בי' אכל הכא לענין ק'
 קביעות ברבה צריך שיהיו ו' ואפי' אם יש ו' בעיר
 שמתענין אם אין י' ב' ה' אינן יכולין לקבוע ב'
 ברכה ונוהגין להרבות סליחות בברכ' סלח לנו
 ופדיו' שסומכין על הא דאמרי' אם בא לום בסוף
 כל ברכה מעין אותה ברכה אומר רק שיתחיל
 מעין הברכה ואח"כ יכול להאריך בדברי ריגיו
 ותחנונים כפירצונו בין יחיד בין רבים והוא ד'
 דאמר ר' יהושע בן לוי שיכול לומר תפלה אפי'
 בסדר זה לא בה למעט בסוף כל ברכה וברכה
 אם התחיל מעין הברכה לא שלאחר התפל' כו'
 להתחיל ולומר היאך שירצה בה שצין כן בתוך
 התפלה דש מקומות שנוהגין לומר סליחות אחר
 סיום ד' ברכות וכן כתב רב עמרם שיכול לומר
 סליחות בסלח לנו והכי קאמר רב נטרונאי מ'
 מנחם ב' ישיבות בתענית צבור בשחרית אומ'
 ו' סליחות ובמנחה ג' ואם יש פנאי אומר ה' וכן
 כתב רב שר שלום בתענית צבור אין מנהגינו
 לומר סליחות אחר ד' ברכות לא בסלח לנו
 כתב רב נתן ש' צ' שאינו מתענה אינו יכול לומר
 עננו ואיני יודע למה שאינו אומר ביום תעניתו
 אלא ביום תענית הזה ותענית הוא לאחר ודאי
 אם איפשר שיהיה ש"צ המתענה טוב הוא מאח'
 אב' אם אי אפשר ש"ל שיכול להתפל' אית' במדר'
 אהרן וחור תמכן מבאן שאין פחותי' מן העוברי'
 לפני התכה בת' צ' לכך צריך בת' צ' שיעמדו ב'ן
 אצל ש' צ' שיאמרו עמו סליחות יש אומר שכל

תענית שאירע בשני וחמישי שקורין שחרית פ'
 פרשת חזם ובמנחה ויחל דתדיר קודם או י'
 יקראו ב' בפרשת היום והג' ויחל ורב עמרם כת'
 שבתעניות הכתובים בפסוק דוקא קורין ויחל
 חוץ מבט' באב ורב שר שלום כתב שכל תעני'
 צבור וכל תעניות שגזרין על הגשמים ו'
 וכל דבר הצריך להם אל ויחל בשחרית ובמנחה
 בין בשני ובחמישי בין בשאר הימים כל תענית
 יש בו נשיאות כפי' במנח' חוץ מביה שתח' מנח'
 נושאין כפיהן בנעיל' וכן נוהגין בכ' ישיבו' תקסו'
השרני בתענית יכול לטעום עד כדי ר'
 רביעית ובלבד שיפלוט וביה וט'
 באב אסור וכת' אבי העזרי שיכול ללעוס עצי'
 קנמין ועץ הכתו' ללחלח נרונו ולפלו' כדאבדו'
 כס פלפלי ביה פטור וה' נמי לכתחילה והא
 דנקט דיעבד כשום דבאבילה גמורה איכ' חיוב
 חטאת תקסח **נדר** להתענות ואכל
 כזית אב' תעניתו של אותו יום ויאכל
 וישליכנו כיום אחר אבל אם יש לו יום ידוע ל'
 להתענות כגון ביום שבת אביו או רבו ושכח
 ואכל כזית ישרים תעניתו נדר להתענות ו'
 ובצטער יכול ללוותו ולפרוץ אין צריך התרת
 חכם והג' בתענית סתם כגון שנדר להתענות
 יום א' וקבלו במנחה אבל אם יש לו להתענות
 כגון יום שבת בו אביו או רבו אין יכול ללוותו
 ולפורעו וכן תענית חלום אין לוין אותו שצרי'
 להתעמת מיד למחרת ואפי' בשבת וצריך ל'
 להתענות יום אחר על שבטל עונג שבת ואין
 צריך שיהיה תענית האחר כיר ביום ראשון
 שלאחר השבת כתב דם עכרם ורבי קלונימוס
 שבזמן הזה אין להתענות תענית חלום בשבת
 שאין אנו בקי'אין בפתרון החלומות לידע איזה
 דע ואיזה הוא טוב ואין מתענין בספ' וכן כתב
 אבי העזרי והכתענה בשבת יש אומ' שאיבר ע'
 עננו ברכה בפני' צמח וצמח ויתר לכוללוב
 אד' צור בלא חתיכה כדפרו יסית דעיל בכי'

בבמות אין תענית צבור בכלל ליאסר במלאכה
והפסיק מבעוד יום אלא ט"באכ כלכד הילכך
יחיד שקבל עליו תענית סתם לא חיישין שמ'
תענית צבור קבל עליו וכותר בכולם תקסט
יחיד שמתענה על צרה ועברה או חולה
ונתרפא או מת צריך להשלים כל
תענית שקבל עליו אבל הצבור שמתענין על
שום דבר ונענו קודם חצות לא ישלימו תקע
מי שנדר להתענות כך וכך ימים וארעו ב
בהם שבתות וימים טובים או ראשי ח
חדשים חנוכה ופורים נדרו בטל וצריך התרת
חכם שיאמר לו אלו שמת אל לבך שיארעו ב
בו אלו הימים לא היית נודר ומתיר לו והותר
כל הנדר וכתב הרמב"ם דוקא דאפיק בלשון הרי
עלי שהוא לשון נדר אבל אפיקה בלשון קבל'
תענית אינו חקור כשאר נדר ואפי' התרה אינו
צריך ואם נשבע בהם להתענות אין צרי' התרה
שאין שבועה חלה על דבר מצוה אלא לוקה ע
על שנשבע שבועת שוא תקעא
היושב בתענית אימצי מצטער נפשיה
נקר' קדו' ואי לא מצי מצע' נפשי
נקרא חוטא ות"ח אינו רשאי לישב בתעני' מפני
שמבע' בבל'אכ' שמי'וכן מלכדי תיבוק' תקעא
אין גוזרין תענית צבור בתחלה ביום ח
חמישי שלא להפקיע השערים ולפי
שהרואה שקנין ביום חמישי בערב לצור' שתי
סעודות גדולות למחר סעודת הלילה ולצורך
סעודת שבת הבוקר ומכדין טרעכבא לעולם
אבל כשהתחילו כבר להתענות יודעים שהוא
בטביל התענית אין גוזרין תענית על הצבור ב
פר שני חדשים חנוכה ופורים ואם התחילו כב'
להתענות ונדרעו לו חכמים אפי' להתחילו א
לא יום ג' וכן כסדרן וכתענין בהן ימסלימין
וכן יחיד שקבל עליו תענית סתם בע שמתענ'

ומשלי' לא א"כ פירש בשעה קבלה שאינו רוצה
להתענו' לא עד שישלימו הקהל תפלת' תקענ'
הלכתא בטלה מגילת תענית שכל הימ'
הבתובים במגילת תענית שלא
להתענות בהן מותר חוץ מבחנוכה ופורי' וכתב
הראב"ד דוקא יחיד יכול להתענות בהן אבל צ
צבור אסורין לגזור תענית בהן ואפילו לפניהם
ולאחריהם נביאסר ושבתות וימים טובים נ
מותרין לפנייהם ולאחרייהם תקענ'
ההולך במקום שמתענין במקום שאין
מתעני' ודעתו לחזו' צרי' להתענו'
כל תענית שקבל שנותנין עליו חומרי מקום ש
שיצא משם ביון שדעתו לחזור ההולך במקום
שאין מתענין למקום שמתענין יתענה עמהם ו
ופי' ויבא ואפי' דעתו לחזור ומהו ביון שלא ק
קבל עליו תענית אם יצא מן העיר חוץ לתחום
מותר לאכול שלא בפניהם ע"כ ויראה מדבריו
שמפרש שהולך שם ביום התענית ומסתבר כ
בדבריו אם הולך שם ביום התענית אבל סוגיא
דשמעתא מוכח דמיירי בהולך שם קודם לכן
וקבל עליו תענית ואז ודאי הוי תעני' גבו' ואסו'
לאכול אפי' יצא חוץ לעיר שכח ואכל א יראה
בפניהם כאלו אכל ואל יראה עירובין בעצמו מ
מצוה להקריב אדם עצמו בשעה דעבון וזכור
לשם בו המטה ולחשובי בניס כותר כל הפור'
מן הצבור אינו רואה במחבתן וכל המצטער ע
עמהן זוכה ורואה במחבתן תקענ'
סדר תעניות שמתענין בחדש ישראל על
הגשמים כך היא הגע' י"ז בבראשון
ולא ידרו הגשמים החודש פל תלמידי חכמים
מתענין שני וחמישי ושני והוא ה"ל ויחזיתם מ
משחשכה ומותרין בקשיית כלאכזה וברוחצה
וס' כהובנעילת הכנרת ובתש"ט הכס' ומפסקין
ברח א"ע שכתב התחילו להתענות אם פגע

בהן ראש חדש מפסיקין וכל תלמיד יכול ל
 להחזיק עצמו בחזקת תלמיד חב' ואין בו משו'
 יורה אבל לא שאר העם הגיע ראש חדש כסלו
 ולא ירדו הנשמים ב' ד' גזרין שלש תעניות על
 הצבור שני וחמישי ושני אוכלין ושותין מ
 משתחשך ומותרין במלאכה ורחיצה וסיכה ו
 ובניעילת הסנדל ותשמיש המטה ונכנסין לבית
 הבנסת ומתפללין ומתחננין כבשאר תעניות
 כיצד אחר תפלה של שחרית מעיינים בענין ה
 העיר עד חצי היום לבטל עושי רשעה ודורשין
 וחוקרין על עובדי עבירות ומבערין אותן ומכאן
 ואילך רביע היום קורין וכפטרין בנביאים ב
 בתוכחו מענין הצרות ורביעי האחרון מתפללין
 ומתחננין עברו אלו ולא נענו ב' ד' גזרין עוד ג'
 תעניות אחרות שני וחמישי ושני וכפסיקין בהן
 מבעוד יום כמו ביום הכפרים ואסורין במלאכה
 ביום אבל בלילה מותרין ואסורין כרחיצה כל ה
 הגוף בחמין אבל פניו ידיו ורגליו בחמין ורחיצ'
 כל הגוף בצונן מותר ואסורין בסיכ' של תענוג
 אבל להעביר הוזהר מותר ואסורין בתשמיש ה
 המטה ובניעילת סנדל בעיר אבל בדרך מותר
 ומתפללין בבתי בנסיות ומתפללין כבשאר ת
 תעניות עברו אלו ולא נענו גזרין ז' תעניות ש
 שני וחמישי ושני וחמישי ושני וחמישי ושני וכל
 מה שאסור בג' טלפני לו אסור אף בלו' ויתרין
 לו שמתריעין בהם בשופ' על הכרבו שמוסיפין
 בהן ומתפללין כרחוב העיר ומורידין זקן ל
 להוכיחן ומוסיפין ברכות בתפלה שחרית ו
 ומנח' ונועלין החבויות ובשני לעת ערב פותחין
 מעט כדי שיבצאו לקנות לסעודת הלילה ו
 ובחמישי פותחין כל היום משום כבוד השבת
 ואם יש לחנות ב' פתחים פותח אחד ונועל אחד
 ואם יש אצטבה לפניו פותח כדרכו ועוברות
 ומינקות אין מתענות בלו' הו' מפני שהם רבים
 ולא יכלו לעמוד בהם ולא

בג' ראשונות שעדין אין צריך כל כך אלא בג'
 אמצעיות וביהו לא יאכלו אלא כדי קיום הולך
 והלם בג' ד' בת' שמתענין בלו' הו' ולא בראשונות
 ואם לא נענו אין גזרין עוד תעניות והני' כולי
 כשמתענים על הנשמים לפי שכשעברו אלו כ
 כבר עברו זמן הנשמים ואין בהם תועלת אבל
 על שאר תעניות מתענין והולכין עד שינענו ו
 וא"ע שאין גזרין עוד תעניות אבל כמעטין ב
 במשא ובכתן ובכנין של שמחה כגון בית חתנו
 אבל כותל של בית חתנות נטוי ליפול יבול ל
 לסותרו ולחזור ולבנותו וכמעטין בנטיעה של
 שמחה כגון אילן שניטע להסתופף ביצלו ו
 והחמם ז' כתב כנין של שמחה כגון עיר וכיו'
 ונטיעה של שמחה כגון הדם ואהלים וכמעטין
 בנשואין אלא אם כן לא קיים פריה ורביה ו
 ובשאלת שלום לחבירו אלא כבני אדכ' הנופין
 המגורין למקום ועם הארץ שנהגן שלום מ
 מחזירין לו בטפה רפה ותלמידי הכמים לבדן
 מתענים שני וחמישי ושני עד שיצא ניסן של ת
 תקופה וכשמענין מותרין לאכול בלילה ו
 ובמלאכה ובשאר הדברים וכפסיקין בראש ח
 חדש יצא ניסן של תקופה אין מתענין עוד
 שהנשמים סימן קללה הואיל ולא ירדו כ
 בתחלת השנה וכל זה הסדר כשלא ירדו כלל
 אבל ירדו ברביעה ראשונה ויצמחו העשבים ו
 וכמשו מתריעין מיד בשבת ענין שני וחמישי
 ושני ונוהגין בהן כל חומר ואחרונות אביבשו
 לגמרי אין מתענין שאין בהן עוד תקנה וכן אם
 פסקו הנשמים בין גשם לגשם מ' יום מתריעים
 מיד ומתענים עד שירדו הנשמים או שיעבור
 זמנם ירדו לצמחים ולא לאילנות כגון שירדו ל
 מעט בנחת ואין מספיקין לאילנות מתריעים לפני
 חפסח שפסח הוא זמן הוצא פרח האילנות ירדו
 לאילנות ולא לצמחים כגון שירדו בגבורה מ

גתריעין כי ירדו לצמח' ולאילנות ולא ירדו
 כדי למלאות בהם חבורות לשתייה בתריעין ע
 עליהן לפני החג עד שירדו כדי מלא' חבורות
 ואם אין להם מים לשתייה בתריעין עליהן מיד
 וכולם אין מתריעין עליהם אלא במקום הצריך
 להם כתב ה' במזל ה' בארץ ישראל' אב' מקומ' **כשם**
 שפונת גשמים שלהם קורם י' במרחשון או א'
 אחריו כשיגיע זמנו ולא ירדו גשמים יחידים מ
 מתענין שני וחמשי וסני ומפסיקין ברח' חנוכה
 ופורים ושוהין אתר כך כמו ז' ימים ולא ירדו ג
 גשמים ב' גזרין על הצבור י' תעני' על הסד'
 שאמרו וכל תענית שגזרין על הצבור בח' א'
 אוכלין בהן כלילה ודינו כשאר התענית שאין
 גזרין על הצבור תענית כמו ביום הכפרים לא
 בארץ ישראל לכוה' ומתענין על הגשמים ונענו
 כמה ירדו ויהיו פוסקין משיכנסו כעמק הארץ
 הרחבה טפח ובבינונית שני טפחים ובעבודה ג'
 טפחים ואם התחילו לירד אחר חצו לא ישלימו
 אלא יאכלו וישתו ויעשו יום טוב ולער' יתקבצו
 ויאמרו הלל' הגדול תקעו
כשם שמתענין ומתריעין על הגשמים כך
 מתענין על שאר הצרות כגון גרם
 שצריך על עיירות ישראל' כתב הרמבם ז'ל אפי' לא
 באו אלא לשאול מהם כס או לגזור עליהם אפי'
 על מצוה קלה מתענין ומתריעין עד שירחמו
 וכל מערי' אשר סביבותיה מתענין ולא מתריעין
 אלא תוקעין להתקבץ לעזרם ואפי' לא באו לא
 לעבו' דרך ארצם שאין להם מלחמה עמהם לא
 על גוי' אחרי' ועוברים על מקום ישראל' מתענים
 ומתריעין וכן על כל דבר ואיהו דבר עיד שיש
 בה אלף ותק' רגלי ויצאו מבנה ג' בתים בג' ימים
 בזה אחר זה והי' דבר ביום אחד או ב' ימי' אינו
 דבר וכן לפי החשבון זה וכת' הרמבם ז'ל ואין ב
 נשים וקטנים וקני' ששבתו במלאכ' בכל' אנשי
 הבריה לענין זה ואם היה דב' בא' מתענין שא'
 גלות עליהם היה בח' לשירות הולכות ובאות

כמדינה למדינ' אחרת שתיהן מתענין אעפ' שהן
 רחוקות זו מזו וכן מתענין על מפולת שבעיר
 ואיוז היא מפול' שנופלין בת' חזקי' שאין ראוי
 ליפול ועומדים במקום שאין ראויין ליפול וכת'
 הרמבם ז'ל וכן על הרע' ודרווח' שמפיל' הבניי'
 מתריעין עליהן וכן החול' כגון שיש אסכר' בעי'
 להרבה אנשים אם מתים מתענין ומתריעין ואם
 אינן מת' אין מתריעין וכת' הרמבם ז'ל וכ' חיכו'
 לח' הרי הוא כשחין פורח ואם פשט ברוב הצנ'
 מתענין ומתריעין עליה אבל חיכוך יבש צועק'
 עליו בלבד וכן על חיה רעה שנשתלח' אפי' לא
 הויקה אלא נראית בלבד מתענין ומתריעין בכל
 מקום אפי' הרחוקי' אב' אם אינ' משולח' אנה לא
 בקרה ואין מתענין והי' משולח' נראי' ביו' בעי'
 הרי זו משולח' אבל כלילה או ביום בשדה אינה
 משולח' ראתה ב' בני אדם ורדפה אחריהם מ
 משולח' ברחה בפניהן אינה משולח' טרפ' ב'
 בני אדם ואכלה א' מהן משולח' שאינה עושה
 כחמ' רעבון כיון שאינ' אוכ' שניה' לא שנשתלח'
 להזי' אכלה שניה' משולח' שמחמ' רעבון עשת'
 נכנסה לבית ולקחה תינוק מהעריסה הרי זו מ
 משולח' כת' הרמבם ז'ל שאר מיני רמש העוף
 ורמ' הארץ ששולחו והזיקו כגון שילות נחשים
 ועקרבי' ואצ' ל' צרעין ויתושין והדומין להם אין
 מתענין עליה' ולא מתריעין לא זועקי' כל' תרוע'
 עב' ונר' דנחשים ועקרבים מתענין עליהם ועל
 הירקון והשרפון משהתח' כתבו אפי' לא התח'
 אלא במקו' אחד כמל' פי תגו' מתענין ומתריעין
 בכל המקומ' אפי' הרחוקי' שה' דבר' המתפשט'
 וכן על הסחורות שגזר' לזלו בענין שהשכר אב'
 מתענין ומתריעין כיצ' אם ירדו רוב הסחורות
 שרוב חיי אנשי אות' העי' תלוין בה ונתמעט
 המשא ומתן עד שצריך למכור י' בו' מתענין
 ומתריעין אפי' בשבת אבל על כל האחרים אין
 מתענין ולא מתריעין לא בשבתו וי' חוץ מעי'
 שהקיפוח גוים או נהר וספינה המטורפת בים

ואפי' על יחיד הנדרף מפני גרים או לסטים או
רוח דעה זועקין ומתחננין בתפלות בשבת אב'
אין תוקעין לא אם כן תוקעין לקבץ העם לעזור
לאחיהם להציל' כך כת' ה"כ ז"ל ורשי פי' אפי'
תפלה להתחנן ולזעוק אין לעשות לא צועקין
על בני אדם שיכבדו לעזרתם ומסתברא כ
כדברי הרמבם ז"ל תקעו

מתפללין

על כל צרה שלא תבא עליה'
חוץ מעל רוב הגשמים שאין
מתפללין על ריבוי הטובה וה' מ' בארץ הרים ש
שצריכה לרוב גשמים אבל ארץ מצולה שרוב
גשמים' לה ולא עו' לא שבפילין כתיבה עליהן
אין לך צר גדולה מזו ומתפללין עליהן תקעו
כתב ה"ם במזל בשם שצבור כתענים ו
ומתפללים על צרתנו כך כל יחיד
מתענה ומתפלל על צרתו כיצד היה לו חולה
או תוע' במדב' או חבו' בבי' האיסו' יש לו להתענו'
ולבקש רחמים בתעניתו ולא יתענה בשבת ו
ומע' וחנוכה ופורים וראשי חדשי' ע"כ תקעו
כל יום ויום כז' תעניות האחרוני' או שאר
תעניות שבתריעין בהם עושין כסדר
הזה מוציאין התבה לרחבה של עיר וכל העם
מתכנסין ומתבססים בשקים ונותנין אפר מקלה
על גבי התבה ועל גבי ס' ת' להגדיל הכבידה כדי
שיכנעו לבם ואחר מן העם נוטל אפר ונותן ב'
בראש הנשיא וראש אב ב' ד' מקום הנח' תפילין
ואח"כ כל אח' ואח' נותן על ראשו ואח"כ מעמידו'
ביניהן זקן שהוא חכם לא היה שם זקן שהו' חכ'
מעמידין זקן או חכם אק שם לא זה ולא זה מ'
מעמידין החכם שביניהן ואו' לפניהם רברים ה'
המשברים את הלב כגון אחינו לא שק ותענית
גדמין לא תשובה ומעשים טובים גורמין שכן
מצינו באנשי בינה שלא נאמר וירא ה' את שק'
ואת תעניתם לא וירא אלדי' את מעשיהם כי
שבו איש מדרכם הרעה ובקבלה הוא או וקרעו

לבבכם ואל בנדיכם ומוסיף בענינים לו כפי כ
כחו עד שיכנעו לבם וישובו בתשובה ואח"כ ע'
עומדין להתפל' ואם היה אותו שאו' לפני' דברי
כבושים בקי וראוי להתפלל עומד להתפל' ואם
לאו מעמידין ש' צ' הראוי ואיזהו ראוי זה הרגיל
בתפלה ובכל הכרכות ורגיל לקרו' בתור' נביאי'
וכתובי' ויש לו טפול ואין לו במה לפרנסם ויש
לו יגיעה בשד' ושפל ברכ' ופרקו נאה כרוצה
לעם ולא יהא בעל עבירות ולא יצא עלי' שם ד'
רע בילדותו ויש לו נעימה וקולו ערב וה"ם כ
במזל הוסי' בו ולא יה' בכניו ובכניו ביתו ובקרו
ובכל הנלו' אליו בעל עבירה ויוצאין לבית ה'
הקברות להתחנן כלומר הרי אנו ככתים אם
לא תרחם עלינו ובסדר הגאונים בסדר זמאח'
קריאת הספר לפי שאז נתקבצו כל העם וזה ס'
סדורם יתחיל אשר יצר ומירות של שבת עד
ואראהו בישועתי ואו' לו ה"ם מורים תפל' לדוד
שמעיה ה' לדוד א"ך נפשי לדוד משכיל אשרי
נשוי פשע בכא אליו נתן הנבי' לך דום' תהיל'
רציתה ה' ארצך לדוד דטה האזנך עננו לדוד
ברכי נפשי את ה' ברכי נפשי את ה' הללויה מ'
הללו עבדי ה' שיר המעלות אל ה' בצרתה לי ש'
שיר המעלות אשא עיני אל הדג' אליך נשאתי
את עיני לולי ה' שהיה לנו כמעכקים קראתיך
ה' הלל הגדו' וברו' שאמר וכדי שלא יעבור זמן
ק"ט טו' לומר אילו המזכורי' בין יוצר לכנחה
ולא יאמרו בשחרית לא זמירות של חול וברו'
שאמר וישתבח ויוצר עד גו' אשר' ויתפלל ה'
היחידים יח ברכות וענינו בשומע תפיל' יחזיו'
ש' התפלה אבות וגבורות וקדוש ה' אתה חונן
השיבנו וסלח לנו ויאמר כל הסליחות והוידוין
ויאמר עזר הסופר וכו' ראה בעונינו וכו' עננו
ה' עננו וכו' עד כי את' ה' עונה וכצי' פיר' ונרח'
בכל עת צר וצוק וקיי' לנו ה' אדינו יום הברית
ואת החם ואה השבוע' שנשבעת לאברה' אבינו

בהר המור ותרצה לפניך העקדה שעקר את
יצחק בנו על גבי המזבח וכבש רחמיו לעשות
רצונך בלבב שלם כן יבבמו רחמין את כעסך
ויגולו רחמין על מדותיך וישוב חרון אפך
מעמך מי שענה לאברהם אבינו בהר המוריה
הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם ביום הזה
בא' ג אל ישראל עונין אמן ותוקעין תקיע' ותרוע'
ותקעה ויעבור ויאמר היום יביאנו חסדך עם ר'
רחמין היום הרק עלינו מי גשמיך אם כבנים
אם כעבדים אם כבנים וכו' אתה זוכר מעשה ע'
עולם ופוקד כל יצורי קדם כי זכר כל היצור ל'
לפניך בא מעשה איש ופקודתו ועלילו מצעדי
גבר מחשבו אדם ותחבולתיו ויצרי בעללי איש
אשרי איש שלא ישכחך וכן אדם יתאמן כך כי
דורשך לעולם לא יכשלו ולא תכלים לגז' כל
החוסים כך וגם את נח באהבה זכרת ותפקדהו
בדבר ישועה ורחמים בהביאך את מי המבול כ'
כתוב בתורתך ויזכור אלדים את נח וכו' וכל
פסוקי דזכרונות אלדינו ואלדי אבותינו זכרנו
בזכר טוב מלפני ופקדנו בפקד' רחמי' ישוע'
משמי שכי קדם ובעבור שמך הגדול ישו' חרון
אפך מעמך ומנחלתך וקיים לנו ה' אלדינו את
הדבר שהבטחתנו בתורת' עי' משה עבד' כאמ'
וזכרת להם ברית ראשונים אשר הוצאתי אתם
בארץ מצרים וגו' מי שענה את משה ואבותינו
על ים סוף הוא יענה אתכם וישמ' קול צעקתכם
ביום הזה באי זכר הנשכחות ותוקעין תרועה
ותקיעה ותרועה ויעבור היום גשם נדבות תני'
אלדים היום גשם נדבות תניף אלדי' היום מלא
ביום שלג אלדים היום תכין מטבתך לעני' אלדי'
אם כבנים וכו' אתה גלית כענן כבוד' על עם
קדשך לדבר עמדם וכו' כמו שהיא בתפלה ר'
עד והר' בסערו' תיבן וידע הע' ויתקעו בשופר'
ויהי כשמוע העם את קול השופר ויריעו העם
תרועה גורלה ותפיל החובה תחת' ויעלו העם

העירה איש נגדו וילכדו העיר ובתורת' ה' אלדינו
כתוב לאמור וכי תבואו מלחמה בארצכם על
הצר הצורר אתכם והרעות בחצוצרות ונזכרתם
לפני ה' אלדיכם ונושעתם מאויביכם וזכור לנו ה'
אלדינו זכותו של יהושע עבדך היום ורח' עלינו
למען שמך מי שענה את יהושע בגלג' ה' יענה
אתכם וישמע קול צעקתכם ביום הזה באי' שומע
תרוע' ותוקע תקיע' ותרוע' ותקיע' ויעבו היו' א'
תזכו לנו עוננו ענוש' היו' א' תשים שמי' כנחש'
היום זכור לנו ברית אבות שלש' אם כבני' וכו'
שיר המעלות אל ה' בצרתה לי עד סוף המזמור
אנא ה' אלדינו זכו לנו היום זכותו של שמואל חזן
ורחם עלינו למען שמך מי שענה שמואל במצפ'
הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם ביום הזה
באי' שומע צעקה תרועה תקיעה תרועה ויעבו
היום עננו בגשמי רצון ברכ' ונדבה היום ענינו
ופתח לנו אוצרך הטוב אם כבנים וכולוס
שיר המעלות אשא עיני וגו' עד סוף המזמור אנא
ה' אלדינו זכור לנו זכותו של אליהו נביאך ורחם
עלינו למען שמך מי שענה את אליהו בהר ה'
הכרמל הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם
ביום הזה באי' שומע תפלה תקיעה תרועה תקיע'
ויעבור היום מטר משמך גשם על פני האדמה
היום תעלה אר' מן האדמה היום תבשר ברוח'
אל תראי אדמה אם כבנים וגו' שיר המעלות מ'
ממעמקים קראתך ה' וכו' אנא ה' אלדינו זכור
לנו היום זכותו של יונה נביאך ורחם עלינו ל'
למען שמך מי שענה את יונה במעי הדגה הוא
יענה אתכם וישמע קול צעקתכם ביום הזה באי'
העונה בעת צרה תרועה תקיעה תרועה ויעבו
היום העתר לעם שופבי לב במי' היום היה אדם'
לא שבע' מים היום הבה ברכ' עם נול' המי' אם
כבנים וכו' תפלה לעני כי יעטוף וגו' אנא ה'
אלדינו זכור לנו זכותם של דוד עבדך בשיחך
ושדכך בנו מלכ' ורחם עלינו למען שמך מי

שטענ' לרדוד ושלמה כנו בירושל' הוא יענ' אתכ'
 ושמע קול' צעקתכם ביום הזה באי' מרח' על'
 הארץ תקיע' תרועה תקיע' ויעבו' חזם רצ' תפל'
 לשום שארית בארץ היום גשם אל' יכלה לרוות
 הארץ היום הפד' כעסך עמנו ומטובך חשבע' ה'
 האר' אם כבנים וכו' רפאינו ה' וכו' ושמ' קולינו
 ה' אֵלֵינוּ וקבל' ברחמים וברצון את תפילתינו
 ומלפניך מלכינו רקס אל' תשיבנו ועגנו כורא
 עולם במדת רחמים כחר בעמו ישראל להודיע
 גודלו והדרת כבודו שימע תפילה תן טל ומטר
 לברכה על פני האדמה ושבע את העולם כולו
 מטובך ומלא ידינו בברכותיך ומעושר מתנת
 ידך שמרה והצילה שנה זו מכל דבר רע ומכל
 מיני משחית וככל ביני פורענות ועש' לה תקון
 ואחרי' שלום חום ורחם עלינו ועל כל תבואת'
 ופירותיה וברכה בשמי רצון ברכה ונדב' וחיים
 ושובע ושלום בשמיסידטובות והסר ממנו חרב
 ורעב וחיה רעה ושבי ובוה ויצר הרע והלאים
 דעים וקשים ומאורעות רעות וקשות וגזר ע'
 עלינו גזירות טובות כלפניך ויגולו רחמים על
 מדותיך ותתנהג עם בניך במדת רחמים וקבל
 ברחמים וברצון את תפילתנו כי אתה שומע ת
 תפילת כל פה באי' שומע תפילה רצה ומודיס ו
 וברכת כהני' וקדי' עד למעלה ופזמוני' ותוכחו'
 ופתחות והסליחות כולם עד בדיל' שמך רבא
 ויאמר תחינה ומיוש' אם עונינו ענו בנו וקדי'
 עד למעל' ופזמוני' ותוכחו' ומוציאין ס'ת וקור'
 בפרשה אם בחקתי כהן עד וישבתם להטח לוי
 עי' והקימותי את בדיתי אתכם ג' והוא המפטיר
 עד סוף הקללות עד כהר סיני ביד משה קדיש
 עד למעלה ויקרא המפטיר על דברי הכצרות
 ויברך ברבות ראשונות והאחרונ' עד מנן דוד
 ויקראנה כנגון הפטרת ט' באב ואמר מצלאין
 אנחנו וידרוש מי שראוי לדרוש וקדיש דרבנן
 ויחזו ס'ת למקומו ויאמ' קדיש תתקבל וסליחה

ואם ידעה יתחיל תלים ויקרא קצ' כמו שקורים
 בליל י' האו יותר עד זמן הבנחה כנחה אשרי ו
 וקדיש עד למעלה אל ארך אפי' ויוצי' ס'ת וקורן
 ויחל כהן ולוי ובפטיר וקדיש עד למעל' ויפטיר
 שובה ויתפללו היחידים כמו ביוצר ויחזיר ש"צ
 התפלה כמו ביוצר וידויין וז' ברכות ובלבד ש
 שיאמר ואשי ישראל שאין או' ברכת כהני' כבנח'
 תחינה ומיושב אם עונינו ענו בנו קדיש תתקב'
 ומזמו' שיר ולך דומיה תהילה קדי' עד למעלה
 פזמונים וסליחות ותילים עד שעת נעילה קדי'
 עד למעל' וש"צ יזכיר הקה' לומר מה אני ויתפללו
 היחידים יח ברכות ועגנו כשומע תפלה ואחר
 המברך את עמו ישראל בשלום יאמר וידוי ובה
 נאמר לפניך יושב כהרם עד אתה יודע מה אני
 וכו' עד מוחל וסולח ויחזיר ש"צ התפל' עד סליח
 לנו וכו' הידידיין אשרינו וכו' מה אנו את הכדלת
 אניש וכו' ויעבור עזרא הסופר ראה בעניינו
 וז' ברכות כמו ביוצר רצה ומודיס ובכ' ושים ש
 שלום קדיש תתקבל תענו ותעצרו תקפ'
כתב כהג' אלו הימים שמתענין בהם בן
 התורה והמתענה לא יאכל בהן ולא
 ישחה ע- הער - בא' בניסן מתו בני אהרן כי בו
 מתה מרים ונסתלק הבאר בכ' בו מת יהושע
 בן נון כי באיר מת עלי הכהן ושני בניו ונשבה
 ארון הצרית בכח בו מת שמואל הנביא וספרדוהו
 כל ישראל בכ"ג בסיון בטלו הניכורים מלעלות
 לירושלם בימי ירבעם בן נבט בכ"ה נהרג רשכג
 ורבי שמואל ור' חנינא סגן הכהנים בכז' בו ב
 נשרף ר' חנינא בן תרדיון וס'ת ע' וב"ז בתכוז
 כשתכרו הלחות ובטל התמיד והזבוקה העיר
 ושרף אפוס ושמס התורה והעמיד צלם כהיכל
 בא' באב מת אהרן הכהן בט' באב נגזרה גזירה
 על אבותינו שלא יכנסו לארץ ונחרב דבית ד
 ראשונה ושנייה כ"ח ככה נר מערכי בימי אחז
 ב"ז בא ול מתו מוציא דבת הארץ במגפה

בג' בתשרי מת גדליה בן אחיקם והיהודים אשר עמו במצפה בה במתו עשרים איש מישראל ונחבש ר' עקיבא בן יוס' בבית האסורים ומת בו' בני גזר גזרה על אבותינו שימותו בחר' וברע' וברב' מפני מעשה העגל בז' כמרחשון עורו עיני צדקיהו ושחטו בניו לעיניו בכ"ח בבסליו שרף והחנין את המנילה אשר כתב ברוך מפי ירמיהו כשמנה בשכת נכתב התורה יונת בימי תלמי המלך והיה חשך לעולם ג' ימים בט' בו לא כתבו רבותינו על מה הוא בי' בו סמך מלך בבל על ירושלים להחרו' בח' כשבט מתו הזקנים שהיו בימי יהושע בן נון ככ' ג' בו נתקצצו כל ישר' על שבט בנימין על ענין הפלגש ועל פסל מיכה בז' באדר מת משה רבי' ע"ה בט' בו גזרו תענית על שנחלקו כ"ש וכא' זה על זה אלו ימי תעניות קבלו ישראל מן התורה ועוד גזרו ר"ז שיהו מתענין מפני ג' דברי שני וחמשים חורבן הבית ועל התורה שנשרפה ועל חרפת השם ולעתיד לבא ה' קבה עתיד להפכם לשון ולשמח רכתיב אכלם לששון ונמחתים ושמתים מיגונם ובן יחי רצון במהרה בימינו אמן

הלכות ראש השנה

תניא כפז' אליעזר ב"ח אלול אמר הקב"ה למשה עליה אלי ההרה שאז עליה ל לקבל לוחות אחרונות והעבירו שופר במחנה משה עליה להר שלא ישעו עוד אחר ע"ז והקב"ה בתעלה באותו שופר שנ' עליה אלדים בתרועה ונז' לכן התקינו חז"ל שיהיו תוקעין ב"ח אלול בכל שנ' ושנ' וכל רחוק' כדי להזהיר ישראל ש שיעשו תשובה שנ' אם יתקע שופר בעיר וגו' וכדי לערבב השטן וכן נוהגים באשכנז לתקוע בכל בקר וערב אחר התפילה ויש מי שמדכים לומר סליחות ותחנונים מ"ח אלול ואילך לרב בהן צדק מנהג ב' ישיבות לומר סליחות ותחנונים בי' ימי תשובה וכן אמר רב עמרם כי ימי תשובה משכימים לבית הבנסת בכל יום ומתחיל שלוח צבור אשרי וקדיש ומתחיל תחנונים ומסיים ו אנוחנו לא נדע וקדיש ואמר רב האי מנהג לומר תחנונים בהגך י' ימים לחוד ושמענא דבסקצן מתרוותא קיימי מ"ח אלול ואמרי דבי סליק מ משה להר כפ' י' ג' ונחית בלוחות שניות ביום הבפורים וכל המוסף לבקש רחמים זכות הוא

לו ואנו מנהגינו כהנך דקיימי מ"ח אלול ומנהג אשכנז כשחל ד"ה ביום ה' או בשבת אז מתחיל ביום א' שלפניו לעמוד באשמורת הבקר ואומר סליחות ותחנונים ורוב צבו מתענין ומתפללין תפלת תענית וכשחל ד"ה בב' ג' אז מתחילין בו' א' בשבוע שלפני השבוע שחל ד"ה להיות בתוך נוהגין באשכנז להתענות כלם בערב ראש השנה וסמך לזה במדרש ר' תנחומא ולקחתם לכם ביום הראשון וכי ראשון הוא והלא ט"ו הוא ראשון לחשבון עונות משל למדינה שחייב מסל מלך ולא נתנו לו בא' אליה בחיל רגבות כשנתקרב אליה בי' פרסאו יצאו גדולי המדינה לקראתו ואמרו לו אין לנו מה ליתן לך הנח להם שלי' ביום שנתקרב יותר יצאו כריוני העיר לקראתו הגיח להם שלי' השני כשנתקרב יותר יצאו כל בני העיר לקראתו הגיח להם הכל כן המלך זה הק' בה בני המדינה אלו ישר' שמסגלין עינות כל השנה ערב ראש השנה הגדולים מ מתענין ומותר להם שליש עונותיהם בי' ימים ביגיים מתענין ומותר להם שני שלישות בו'

תקנא

מזם הנפורים הכל מתענין ומתור להם הכל
במוצאי יום הכפורים עוסקים במצות סוכה ולולב
ואין עושין עונות לכך קרא י"ט ראשון ראשון
לחשבון עונות ורחיצין ומסתפרין ע"פ המדרש
אמ' ר' סימון בתיב כי מי גוי גדול וגו' ר' חנינ' נר'
וחושע אמר' איהו אום באומה זו שיודעת אופיה
של אלהים פ' מנהגיו ודיניו שמנהגו של עולם
אדם שיש לו דין לובש שחורים ומתעט' שחור'
ומגדל זקנו ואין חותך צפרניו לפי שאינו יודע
אך יצא דינו אבל ישראל אדם כן לובשין לבנים
ומתעטפין לבנים ומגלחין זקנם ואוכלין ושותין
ושמחים בזה לפי שיודעים שהקב"ה יעש' להם
נס לפיכך נהגין לספר ולכבס בערב ראש השנה
להרחבת מנות בזה ומכאן תשובה למתענין
בזה ונהגים באשכנז שאין נפילת אפים בערב
ראש השנה כמו בשאר ערבי י' טו' אע"פ שנופלין
על פניהם בבקר באשמורת
ערבית נכנסין לבית הכנסת וקורין קש'
בברכותיה וחזרתים ופרוס ו
ומתפללין בברכות ג' ראשונות וג' אחרונות
וקודשת היום באמצע כמו בשאר המועדות לא
שומעין בשלישי המלך הקדוש כדאיתא בפר'
קמא דברכות אמר' חנינא סבא משמיה דרב
כל השנה מתפללין ה' הקדוש ה' אוהב צדקה
ומשפט חוץ מי ימים שבין זה וזה שאומ' המלך
הקדוש המלך המשפט ר' אליעזר אומר ימי
תשובה אם אמר האל הקדוש ה' אוהב צדקה
ומשפט יצא ואסיקנא מאי הוי עלה רב יוסף
אמר האל הקדוש מלך אוהב צדקה ומשפ' רבה
אומר המלך הקדוש המלך המשפט וכדיעבד
פליגי מדאמר' אליעזר יצא מכלל דלרב אפילו
בדיעבד לא יצא וצריך לחזור הילכך בהאל
הקדוש אם טעה בו חוזר לראש כדלעיל דשלש
ראשונות חשובות באחת' ואם טעה בהמלך
המשפט אם נזכר קודם שעקר רגליו חז' לברכ'

השיבה ואומר משם ואילך על הסדר למאד פי
לעז' דאמצעיות אין להם סדר ואם לא נזכר עד
שעקר רגליו חוזר לראש ואבי העזרי כת' דלא
פליגי לא לכתחילה אבל דיעבד לכ"ע אינו חוזר
וכן כתב הראב"ד והרמב"ם ור"ף כתב שחוזר ולזה
הסכים א"א הראש ז"ל נוהגין באשכנז להתפלל
בזה ויום הכפורי בבריעות לפי שאנו תלוי' בדין
לפיכך יחזין להתפלל כאים' וביראה והמרדקין
מבחוזין לזקן בסוף הברכות משו' הא דאמרין
בפ' אין עומדין אלו ברכות ששוחזין בהן תחילה
וסוף ואם בא לשחות בסוף כל ברכה וברכה
מלמדן אותו שלא לשחות ותקנו להוסי' בברכ'
מגן זכרינו פי בחיים נופל לשון זכירה דכתיב
ובשוב רשע מרעשותו וגו' את נפשו יחיה וכתי'
זכירה באברהם דכתיב כי זכר את דבר קדשו
וגו' לפיכך תקנו זכירה במגן ויש במטבע זה יא'
תבו' עד מלך עוז ומשיע ומשם ואיל' הוא מטבו'
הברכה כנגד יא' תבו' שבפסוק החפץ אחרות
רשע וגו' ויא' תבו' שבפסוק ובשורשע מרשעתו
ועו' יש בפסוק ועוד בה עשיריה וגו' ותקנו כנגד
או הפסוקי' שיש בהם תשוב' לפי שהן ימי תשוב'
יש בה ס"ח אותיו כמנין חיים וזהו זכרנו לחיים
וכנגד ס"ח אותיות שיש בפרש' הקרבנו' של זה
בפנחס וכנגד ס"ח אלפין שהם בעשר' הרבבות
על שם עץ חיים היא למחזיקי' בה ואנו מבקשים
חיים בזכות התורה והרם מרוטנבור' היה אומר
לחיים ולא לחיים בפתח בי לחיים בשמ' לא חיים
כדאיתא בנדר' לחולין כמו לא חולין ולא היה
אום' לחיים טובים לא לחיים ער לבסו' בהוראה
שהיה אומר וכתוב לחיים טובים כי המבק' צריך
לבקש תחילה דבר מועט ואח"כ כוסיף והולך
כמו שמצינו ברור תחלה אבר שגיאות מייבין
ואחר כך בקש על הזרונות דכתיב גם מזדים
השונך עכרך ואחר כך אל ימללו בי אז איתם
פי' העברות החזקות ומביא משל לזה יט'

אִלְ אַבְרָהָם וְיִצְחָק וְיַעֲקֹב לֵבָשׁוּ עַל הַפְּתָחִים
תַּחֲלֶה הוּא אֹמֵר תָּן לִי בָעֵשׂ מִים וְנוֹתֵנִן לוֹ תָנוּ
לִי בְּצֶל אֶחָד וְנוֹתֵנִן לוֹ אֹמֵר בְּצֶל בְּלֹא פִיתָא
נָסִיב לֵיכָא כַךְ הַצִּדִּיקִים יוֹדְעֵי דְרַצּוֹת בּוֹרֵאם
שְׂנֵאמ' שְׂפָתַי צִדִּיק יִדְעוֹן רַצּוֹן וְגַם לְפִי חֲשׁוֹן
הַתִּיבִית שֶׁכֶּתֶכְתִּי שֵׁשׁ כֹּה אֵין לֹאמְרוּ מִי כִּמּוֹד
יֵשׁ בּוֹ חַתְכּוֹת עַד וְנֵאמָן אַתָּה כִּנְגֵד וַיִּזְכּוֹר כִּי
בִשְׂרָהּ הָמָּה שֵׁשׁ כֹּה חַתְכּוֹת וּבִכְנָתָן פֶּחָרְךָ יֵשׁ
בּוֹ מִד' תִּיבּוֹת וּכְנִישׁ כְּמִלּוֹךְ עַד כָּל מִשְׁלָה
כִּנְגֵד מִד' תִּיבּוֹת שֵׁשׁ מֵן כֹּה אֹמֵר ה' צְבָאוֹת עַד
אֲשֶׁר יֵבֵא עָמִי לַחֲלוֹת אֶת פָּנָי וְתִקְנוּ לוֹמ' וּבִכְנָתָן
לְשׁוֹן הַבְּקָרָא וּבִכְנָתָן אֲבֵא אֶל הַמֶּלֶךְ וְגו' לְפִי שְׁהוּא
עֲתֵה יוֹם הַדִּין וְאֵין בְּאֵין לְפָנַי מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמִּלְכֵי
הַקְּבָה וּכְנָתָן עוֹלָה ע' כ' רַבֵּי לְשֵׁם שֶׁל ע'ב' וְשֵׁם שֶׁל
ד' מִתְּגַלְגַּל כִּי צִדְּרָפוֹ ע'כ' וּבִמְסִיפִין בְּהִירָא וְכִתּוּב
לְחַיִּים כְּשֶׁבִגְעִיעִין לֹכֵל הַחַיִּים יוֹדֵךְ כֹּלָּה יֹאמֵר
וְכִתּוּב לְחַיִּים טוֹכִים כָּל בְּנֵי בְרִיתְךָ וּבְשֵׁי שְׁלוֹם
סִמּוֹךְ לְחַתִּים מוֹסִיפִין בְּסִפְּרָא חַיִּים בְּרַכָּה וְשְׁלוֹם
וְיֵשׁ מִהַגְּאֻנִּים שֶׁאֵין לֹאמְרוּ כִּשְׁוֹ דְקִיִּים
לֵן לֹא יִשְׁאֵל אָדָם צְרָכֵי לֹא בְּג' רֵאשׁוּגוֹת וְלֹא
בְּג' אַחֲרוֹנוֹת וּכְנָתָן בְּהַג' לֹא יִשְׁאֵל אָדָם צְרָכֵי
בְּג' רֵאשׁוֹנוֹת וְכֹל וּמִזְכָּא לֹא שְׁבָקִי רַכְנָן לְמִימֵר
אֲפִי זְכָרִימ' לְחַיִּים בְּמִנָּן וְכִתּוּב בְּמִדֹּרִים נָמִי לֹא
אֲמִרִינ' אֲכַל בְּסִפְּרָא חַיִּים אֲו' כְּשֵׁים שְׁלוֹם דְסִלְקוּ
לְהוֹי' וְהוּוֹ לְהוֹ כִּתְחֻנוֹנִים וְרַב הָאֵי כֶּתֶב שֵׁשׁ
לִזְכֹּר אוֹתוֹ וְהָאֵי דֹאֵל יִשְׁאֵל אָדָם צְרָכֵי בְּג'
רֵאשׁוֹנוֹת הֵיבֵנו דְּוֹקָא בְּצָרְכֵי יַחֲדָא אֲכַל בְּצָרְכֵי
רַבִּי שָׂרִי וּכְנָתָן יֵשׁ בְּמִסְכַּת סוֹפְרֵי בְּשֵׁם שְׁחִתְיִמְתָּן
שֶׁל וְהוּוֹ מִשְׁנֵה מִשְׁאֵר יָמִים טוֹבִי כַךְ תְּפִילַת
מִשְׁנֵה וְאֵין אֹמְרִים זְכָרֵינוּ בְּג' רֵאשׁוֹנוֹת וְכִתּוּב
בְּג' אַחֲרוֹנוֹת אֲלֵא בְּשֵׁנֵי יָמִים טוֹכִים שֶׁל וְהוּוֹ
וּבְקוּשֵׁי הַתִּירוֹ ע'כ' וְכִבֵּר נִהְנוּ לֹאִמְרוּ כָּל
עֲשֵׂרֵת יָמֵי תְּשׁוּבָה וְאִירְכֶּה תְּמִיתִי כְּעוֹלָם לְמַה
אֵין אֲמִרִים וּבִכְנָתָן פֶּחָרְךָ כָּל יָמֵי תְּשׁוּבָה דְמֵאֵי
שְׂנֵא זֶה הַתּוֹסֵפֶת שֶׁבְּכִרְכַּת קְדוּשַׁת הַשֵּׁם מִכֹּה

שֶׁמוֹסִיפִין בְּכִבּוּד וּבְכֹרֵךְ וְשִׁמְעֵתִי שֵׁשׁ מִקּוֹמוֹ
שְׁבוּהִים לֹאִמְרוּ וְכִתְבֵּי שֵׁשׁ לֹא אֹמֵר זְכָרֵינוּ
מִי כִּמּוֹד וְכִתּוּב לְחַיִּים וּבְסִפְּרָא חַיִּים שְׁמַחֲזִירִים
אוֹתוֹ כִּמּוֹ בְּהַמֶּלֶךְ הַקְּדוֹשׁ וְאֵם הוּא מְסוּפָק אֵם
אֲמִרוֹ אֵם לֹא חוֹזֵר וְכִתְבֵּי א' הָרֵאשׁ וְלֹא אֵין תְּמַה
לֵה מַחֲזִירִין אוֹתוֹ כִּיּוֹן שֶׁאֵין מוֹזְכֵר בְּתַלְמוּד
דְּבַהֲמֶלֶךְ הַקְּדוֹשׁ וְהַמֶּלֶךְ הַמְּשַׁפֵּשׁ אֵיב' פְּלוֹנְתָא
וּפְסִיק תַּלְמוּדָא דִּלֹּא יֵצֵא אֲבָל כּוֹזְכָּרְנוּ מִי כִּמּוֹד
אֵם תִּקְנָתָא גְּאוֹנִיָּהּ הוּא לֹאִמְרוּ לְמַנְלָן דְּמַחֲזִירִים
אוֹתוֹ אֵין זֶה מִשְׁנֵה מְמַטְכֵּעַ בְּרַכּוֹת כִּיּוֹן שֶׁאֵין
מוֹזְכֵר בְּתַלְמוּד ע'כ' וּכְנָתָן כֶּתֶב הָרֵם כְּמִלְכָּל בְּשֵׁם
הַגְּאֻנִּים שֶׁאֵין מַחֲזִירִין אוֹתוֹ בֵּין יְהוּדֵי בֵין ש' צ'
וְאֹמֵר אַתָּה בְּחִרְתָּנוּ וְכו' וְתַתָּן לֹו ה' אֱלֹדִינוּ אֶת
יוֹם הַזְּכָרוֹן הַזֶּה וְאֵין צָרִיךְ לְהוֹכִיר רֵאשׁ חֲדָשׁ
לֹוֹמֵר וְאֶת יוֹם רֵאשׁ חֲדָשׁ הוּא דְקִיִּים לֵן זְכָרוֹן
אַחֵר עוֹלָה לְכָאן וְלָכָאן וְכִשְׁאוֹמ' אֶת יוֹם הַזְּכָרוֹן
הַזֶּה גַּם דֹּאשׁ חֲדָשׁ בְּכָלל דְּכִתְיִיכ וְכו' שֶׁכֶּחֶתְכֵם
וּבְמוֹעֲדֵיכֶם וּבְרֵאשֵׁי חֲרָשִׁיכֶם וְכִתְיִיכ וְכוֹזְכְּרַתֶם
וְאֲכֹלְהוּ קֵאֵי וְאֵם הוּא שְׁכַת אֹמֵר אֶת יוֹם הַזְּכָרוֹן
הַזֶּה וְאֶת יוֹם הַזְּכָרוֹן הַזֶּה וְאֵין אֹמֵר וְתַתָּן לִנְו
ה' אֱלֹדִינוּ בְּאַהֲבָה מוֹעֲדִים לְשִׁמְחָה חֲנִי וְזִמְנִים
לֹא בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה וְלֹא בְּיוֹם הַכְּפּוּרִים אֲכַל רַב
שֶׁר שְׁלוֹם כֶּת' אֹמֵר בְּתֵי יִשְׁבִּיבוֹת בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה
וּבְיוֹם הַכְּפּוּרִים בֵּין כֶּתֶפֶל בֵּין בְּקְדוּשָׁה מוֹעֲדִי
לְשִׁמְחָה חֲנִים וְזִמְנִים לְשִׁשּׁוֹן אֶת יוֹם הַזְּכָרוֹן הַזֶּה
שֶׁהִרִי כִתְיִי אֱלֹה מוֹעֲדִי ה' כְּרִישׁ עֲנִינָא וּבְסוֹף
עֲנִינָא וְדִבֵּר מִשֶּׁה אֶת מוֹעֲדִי ה' וְקֵאֵי אֲכַל עֲנִינ'
אֲפִסָּה עֲצֵרֵת רֵאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם הַכְּפּוּרִים סוֹכָה
וְשִׁמְנִי עֲצֵרֵת כּוֹלְהוֹ אֵיתִיקוּשׁ לְהִדְרִי לְקִדּוֹתָן
מוֹעֲדֵי הַמִּקְרָאֵי קִדְשׁ וּכְנָתָן רַב פְּלִטִי גֵאוֹן
וְצָרִיךְ לֹוֹמֵר וְתַתָּן לִנְו ה' אֱלֹדִינוּ בְּאַהֲבָה מוֹעֲדִים
לְשִׁמְחָה חֲנִים וְזִמְנִים לְשִׁשּׁוֹן אֶת יוֹם הַזְּכָרוֹן
הַזֶּה וּכְנָתָן רַב שְׁמוּאֵל בֵּן חֲפִנָּה מִנְהָ שְׁתֵּי
שְׁתֵּי יִשְׁבִּיבוֹת לֹאִמְרוּ וְכִתְבֵּי עוֹד שֵׁשׁ חֹל וְהוּוֹ
בְּחֹל צוּמ' יוֹם תְּרוּעָה מִקְרָא קִדְשׁ וְאֵם חֹל

בשבת אומר זכרון תרועה מקרא קדש וכן
 נוהגין באשכנז ובתכ רב האי שאין מנהג לומר
 מועדים לשמחה חגים וחמנים לששון אלא את
 יום הזכרון הזה זכרון תרועה וכן פשט המנהג
 ונוהגים בספרד לומר את יום פלוני הזה את יום
 טוב מקרא קדש הזה ובמקום המועד אומרי את
 יום חג פלוני הזה את יום פלוני הזה וקדש הזה והבי
 איתא במסכת סופרים בין בתפלה בין בכנס
 צרי להזכיר יום מקרא קדש הזה יום חג פלוני הזה
 וביה יום מקרא קדש הזה יום חג פלוני הזה
 הזכרון הזה ובאשכנז אין נוהגין לאומרו והבי
 מסתבר דביון שאומר את יום חג פלוני הזה הכל
 בכלל דמאי שנא להזכיר מקרא קדש שפ' מאיסו
 עשיית מלאכה ושאר כל הלכותיו וכן אמר רב
 האי גאון אין אומרים בכבל אלא ותתן לנו את
 יום חג פלוני הזה ואומר יעלה ויבא מלך על כל
 העולם כולו בכבוד קדשינו במצותיך ותן
 חלקינו בתורתך ושמחנו בישועתך ושהר לבנו
 לעבודך באמת כי אתה אלקים אמת ודברך מ
 מלכינו אמת וקיים לעד באי מלך על הארץ
 מקדש ישראל ויום הזכרון ואם הוא שבת חותם
 מקדש השבת ישראל ויום הזכרון אבל והשאינו
 הנהיגו וזו בגרמיהא שלא לאומרו לפי שברכת
 כועדין לא שייך אלא בג' רגלים דכתיב שלש
 פעמים בשנת יראת כל זכורך וסמך ליה איש
 נמתנת ידו בברכת ה' אלהיך וכן כתב רב
 שאלתיאל דברכת מעדיך זה קרבן הניג' דכתי'
 בברכת ה' אלהיך וזה אינו כי אם שלש פעמים
 בשנ' ומשעם זה אין לומר במוסף ואין אנו יכולים
 לעלות ולראות לפניך אלא ואין אנו יכולים
 לעשות מצותינו לפניך אבל וזו בל' יהוד' הנהיג
 במנצ' לאומרו ביה ויה בשם ר' א' עזר הגדול
 וגם רבי' משולם ש' את פי ראש ישיב שכירוש'
 והשיבו שאומר אותו וכן כתב רב יהודאי ריש
 מתיבתא ויה צריך לומר בתפלה ביה מלך

והשיאנו ובאשכנז ובצרפת נוהגו שלא לאומרו
 ובשאר ארצות אומרי אותו ומקדש ש"צ כבית
 הבנס' כמו בשאר ימי טובי ואו' זמן דהכי מסקינ'
 הלכתא אומרי' זכן ביה ויה ונפטרים לבתיהם
 לשלום נוהגין באשכנז כל אחד מבקר לחבירו
 ואום' לו תכתב בשנה טובה תקפג

גרסינן

בפ' דברכות אמ' רבה מאן דבעי
 למיד' אי מסיק שתא אי לא מייתי
 בהדין עשרה יומי שבין ז' ליה שרג' בבית דלא
 נשיב זקא אי משיך זהריה ידע דמשיך שתיה
 ומאן דבעי למידע אי מצלח עסקי' אי לא כרבה
 תרגולא אי שמין שפיר ידע ז' מצלח אמ' אביי
 השת' דאמרת סיבנ' מילת' היא היא איניש רגיל
 למיכל בריש שתא אתרונא קרי רוביא כרתי
 סלקא ותמרי רוביא פי' ר' תלתן רוביא ירכו
 זכיותינו כרתי יכרתו שונאינו סלקא יסתלקו
 ארבינו תמרי יתמו שונאינו וקרא מפני שמסחר
 להיות גדול ומה רבו המנהגים כל מקום ומקום
 לפי מנהגו כמו באשכנז שרגילין לאכול בתחלת
 הסעוד' תפוח מתוק בדבש לומ' תתחדש עלינו
 שנה מתוקה ובפ' דובנצ' נוהגין להבי' על השלחן
 כל מיני חידו' ואוכלין ראש כבש והריאה לומר
 נהיה לראש ולא לזנב והריאה לפי שהוא קלה
 וה' מאיר מרוטנבורק היה רגיל לאכול ראש
 איל זכר לאילי של יצחק תקפד

שחרית

משכימין לב' ומסדרין הברכות
 וקורין הזמירות בדרך שאומרים
 בשבת רש' מקומות שמוסיפין בזמורי' מענינו
 של יום כגון מלפניך משפטי יצא והרנינו ל' ר' ו
 עזנינו וקורין קט' בברכותיה ובתפילין בדרך
 שזאתפללו ערבית ובחזיר שליח צבור התפלה
 בכוננה ונחת מלה במלה וכל העבו' יכונונו למה
 שאומר ש"צ ולא ישיחו שיחה בטלה רש'
 מקומות שנוהגין לומר פיוטי' מענינו של יום
 ואין אומרי' הלל בראש השנ' וזו הכפורים יטב

רא' אבהו אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבון
 של עולם מפני כה אין אומרים ישראל שירה
 לפניך לא בזה ולא בזה אמר להם איפשר אני
 יושב על בסא דין וספרי חיים וספרי מתים לפני
 נפתחין וישראל יאמרו שירה ומוציאין ב' ספרים
 באחד קורין חמשה בפרשת וירא אליו מן וה'
 פקד את שרה עד ויהי אחר הדברים האלה ואם
 הוא שבת קורין בו ז' ומפטיר קור' בשני בקרבנ'
 בפרשת פנחס ובחדש השביעי עד סוף פסקא ז'
 ומפטיר קורא בתחלת ספר שמואל ויהי איש
 אחד מן הרמתיים עד וירם קרן משיחו תקפה
ועומר התוקע לתקוע שצריך שיתקע
 מעומר דכתי' יום תרועה יהיה לכם
 וילפי' מלכם דכתיב גבי עומר וספירת העומר
 בעומר דכתיב מהחל חרמש בקמה אל תקרי
 בקמה אלא בקומה וקודם שיתקע יברך לשמוע
 קול שופר ולא לתקוע דלאו בתקיע' תליא מילת
 אלא בשומע כדתנן התוקע בתוך הבור לא יצא
 כתב אבי העזרי ויברך שהחיינו ויתקע תשרת
 ג' פעמים ותשת ג' פעמים ותלת ג' פעמים ואם
 התחיל ולא יכול להשלים כתב ר' דבר פשוט
 ה' שמשלים אחר ואפי' ג' וד' בכרבה שבירך
 הראשון כי הראשון מברך בשביל כל הצבור
 ותוקע ולמה יברך השני ואפי' אם בירך ולא יכל'
 לתקוע כלל השני תוקע בלא ברכ' וברכ' לבטל'
 לא הוי כיון שיוצא בתקיעת השני אמ' ר' יצחק
 למה תוקעין ומרעין בשחן וזשבי וחזורי ותוקעין
 ומרעין כשהם עומדים כדי לערבב השטן פי'
 למה תוקעין מזשב קודם מוסף וחזורי ותוקעין
 על סדר ברכות למה מקדימין לתקוע מזש' כדי
 לערבב השטן פירו' כדי שיתערב מיד בתקיעה
 ראשונה שלפני התפלה ולא יקטרג בשע' התפל'
 ויש מפרשי' שמבח תקיעה ראשונה מתערבב
 בשניה והכי איתא בירושלם ובלע המות לבצח
 וכתוב וזה ביום ההוא יתקע בשופר גדול כי

כי שמע קול שופר חד זימנא בהיל ולא בה' א'
 שמא והוא זימנא דשופר גדול כדשמ' תניינות
 או ודאי מטא זימנא ומתרע' ומתערבב ולית לי'
 פנאי למיעבד קטינורא אבל לעולם עיק' תקיעה
 היא מעומר שהיא על סדר ברכות כדתנן העומר
 לפני התבה ב'ט של וזה השני מתקיע פירו' מי
 שמתפלל תפלת **מוסף** מתקיע ודקדק רבי' הוא
 מדקאמ' מתקיע ולא אומר תוקע אלא אחר
 תוקע ולא ש' צ' וכתב א"א הראש ז"ל והטעם כי
 הא דתנן בפ' אין עומדין העובר לפני התבה לא
 יענה אמן אחר הכהנים מפני השירוף פי' שמא
 יטרף דעתו בעגית אמן ואז לא ידע מהיכן י
 יתחיל לחזור ואם אין שם כהן אלא הוא לא ישא
 את כפיו מזה הטעם עצמו ואם הוא בטוח שנוש'
 כפיו וחוזר לתפלתו שאינו מתבלבל רשאי וכן
 הטעם בבאן רתקיעה ודאי לא הוי הפסק והלכך
 אם הוא מובטח שחוזר לתפלתו רשאי לתקוע
 וכן כתב בעל העיטור מסתברא שאם ש' צ' ידוע
 לתקוע חדשות בידו לא מנהג הראשונים שהיו
 זריזין במצות ומחכבין אותן כל אחד ואחד נוטל'
 חלקו כדי לקבל שכר וכן כתב אחי ה' וחי' ז"ל
 וכן עוד מנהג באשכנז שגדולי העיר מקדימין
 לתקוע כל מי שזריז בו יותר מה שאין כן בספר'
 שבזרחין מן המצות עד שצריכין לשכור אחר
 מן השוק לתקוע להם ולא ידעתי מאין מצאו
 היתר זה כי נראה לי שאסור כדתניא השוכר
 את הפועלים לשכור הפרה והתינוק אין נותנין
 שכר שבת אלא כהדיא קתני שאסור ליטול'
 שכר שבת לא ע' הבלע ברמפר' בסוף דבריית'
 ששכרו לשכור חדש משם שיראה שיצ' שכר
 בהפסדו ועל זה נאמר עבדה גוררת עבירה עד
 כאן אמר ר' יצחק כל שנה שאין תוקעין בה
 בתחלתה מרעין לה בסופה מאי טעמא משום
 דלא מיערבב שטן ומפרש בעל הלכו' גדול' לה
 דאקלע בשבתא אלא דאיתליד אונס' ולא תקעו

ומו' לדבר אין שטן ואין פגע רע ו'ת שופר פירן
 בשיש שופר אין פגע רע אע"פ שאין שופ' מפור'
 נתקיעות ו'ה אנו למדים אותו מיובל דכתי ביה
 והעברת שופ' תרוע' בחדש השביעי תקפו
שופר של ראש השנה צריך שיהא ראוי
 לתקוע בו ובשיתקע התוקע במקו'
 שראוי לתקוע ובזמן שראוי לתקוע ויהיה התוק'
 ראוי לתקוע ושתהיה התקיעה כסדרה והבשרת
 שופר הראוי לתקוע בו כיצד שיהא של איל
 וכפוף דאומ' ר' אבוהו למה תוקעין בשופר של
 איל אומ' תק' בה תקעו לפני בשופר של איל כרי
 שאזכר לכם עקידתו של יצחק ומעלה אני
 עליכם באלו עקידתם עצמכם לפני וכפוף דאמ'
 ר' לוי מצוה של ראש השנה היום הבפורי' בכפול
 ואיתא בירושלמי כרי שיכפפו לכם בתפילת
 ודוקא לכתחלה אבל בדיעבד או שאין לו איל
 וכפוף יוצא בשאר מינין ובפשט חוץ מבשל
 פרה דתנן כל השופרות בשרים חוץ משל פרה
 נמצא שיש בו שלש חלקים של פרה פסול אפי'
 בדיעבד וכתב הרמב"ן וה"ה בקרני רוב החיות
 שהם עצב אחד ואין שמם בלשון הקדש שופר
 שאין נקרא שופר אלא מקרנים החלולים שיש
 להם זכרות בפנים ונקלף גלדן מן הזכרות כגון
 של כבשים ואילים אבל רוב החיות הן עצם
 אחד ופסולין כבו של פרה וכל שאר מינין כגון
 יעל ועזים כשרים בדיעבד אפילו הם פשוטים
 ולכתחילה בענין שיהא כפוף ואפי' בשל עזים
 ומ"מ מצוה מן הכובד לחזר אחר של איל לזכו'
 עקידת יצחק וה"ל כמ"ל כתב כל השופרות
 פסולין חוץ מקרן הכבשים והכל תפשו עליו
 בזה הגזול שופר ותקע בו יצא אפי' לא נתיאשו
 הבעלים ממנו שופר של ע"ז של גז לא יתקע
 בו ואם תקע בו יצא של ע"ז של ישראל לא יצא
 שאנה בשלה עולמית וכתותי ככתת שיעורה
 הילכך אפי' בשל גז לא יצא אלא א"כ לא נתכו

לזכות בו אבל אם נתכוון לזכות בו הוה ליה ע"ז
 של ישראל ואע"פ שהוא גזול הא אמרינ' דיוצא
 בגזול המוריד הנאה משופר מותר לתקוע בו
 תקיעת מצוה דמצות לאו להינות נתנו ודא
 חשיב הנאה מה שיוצא בו ידי חובתו כל הקולו'
 כשרים בשופר הילכך היה קולו עב מאד אודק
 מאד או באין עניין כשר נקב וסתמו שלא במינו
 אפי' אם אינו מעכב התקיעה לאחר הסתימה
 שחזר קולו לכמו שהיה בתחלה פסול אפילו
 נשתייר בו רובו ובעל העיטור כתב ואם נשתייר
 שיעור שופר במקום הנקב עד הנחת פיו בשר
 כי הכי דאמרינן בנכדק לרחבו ולא נהיר' סתמו
 במינו אם אינו מעכב התקיע' ונשתייר רוב כשר
 אף על פי שהיה מעכב קודם סתימה ואם מעכב
 התקיעה פסול אע"פ שנשתייר בו הרוב כך היא
 דעת הגאונים וכן כתב הר"ם במ"ל ולדעת ר"י אם
 סתמו במינו ונשתייר בו הרוב אפילו מעכב
 התקיעה שלא חזר קולו לכמו שהיה בשר סתמו
 שלא במינו אם מעכב התקיעה שלא חזר קולו
 לכמו שהיה בשרה שלם פסול אפי' אם נשתייר
 בו הרוב וכן אם נשא' קולו כמו שהיה קודם
 סתימה פסול כיון שנשתה קולו כבמות שהיה
 כשהיה שלם אבל אם לא היה מעכב התקיעה
 כשר אע"פ שסתמו שלא במינו כיון שנשתייר
 בו רוב וכל זמן שלא סתמו בשר אע"פ שנשתנה
 קולו שכל הקולות כשרים בשופר ולזה הסכים
 א"א הראש ז"ל נכדק לאורכו אפי' כל שהו' פסול
 וה"מ שלא דבקו אבל דבקו בשר והוא שדבקו
 במינו וכתב הרמב"ן דסתימת דבק חשיב שלא
 במינו לא א"כ חמכו באור עד שנשפשר והבד
 קצותיו אחד לאחד אבל א"א ז"ל כת' שבר' חשיב
 במינו ולא חשיב שלא במינו לא בשכות הנקב
 בחתיכה אחרת אבל בשמחרו בדבר הוה לכמו
 שהיה ואין הדבק ניכר בין הסדק' ואם נכדק כלו
 בין כצד אחד בין משני צדדין ודבקו אפי' יט

חבטו באור וחבר סדקיו זה עם זה פסול נסדק
לרחבו אם נשאר מהסדק לצד פיו שיעור תקיעה
כשר אפי' אם מעכב התקיע' דחשי' לאידך כמאן
דשקיל והוה ליה ארוך וקצרו ואם לאו פסול
ודוקא שנסדק רוב רחבו אבל מיעוטו הוה ליה
נקב בעלמא וכשר ובמה שיעור תקיעה כדי ש
שיאחזבו בידו ויראה מעט לכאן ולכאן והיינו
דאמרינן שיעור שופר טפח דהיינו ארב אצבעו
בינוניות ומה שיראה מבנו לכאן ולכאן משלים
והאי דקאמ' כדי שיאחזבו לאו אתוקע קאי דאב'
הוה ליה למתנייה בהדיא הכל לפי מה שהוא
אדם ואגרופו של בן אבטיה הוא גדול טפי אלא
כדי שיאחזבו אדם סתמא והיינו טפח בדפדושין
והריץ גיאת כתב שצריך טפח שוחק כדי שירא'
לכאן ולכאן ולמי דפרשינן אין צריך דכק שכרי
שופרות זו עם זו ועשה מהם שופר פסול אפילו
יש בשבר שבנגד פיו שיעור שופר הוסיף עליו
כל שהוא בין במינו בין שלא במינו פסול אפילו
היה בו שיעור שופר הפכו ותקע בו לא יצא לא
שנא הפכו בדרך שהופכין החלוק שהחז' פנימי
חיצון והחיצון פנימי לא שנא אם הניחו כמו
שהיה אלא שהרחיב את הקצר וקוצר את הרחב
היה ארוך וקצרו אם נשאר בו שיעור תעיקה
כשר גררו והעמידו על גדרו פי' שעשאו דקמאר
כמו גלד כשר בין גררו מכפני' בין גררו מבחוץ
לא הוציא כל הזכרות אלא ניקב בו ותקע בו
כשר אבל אם הוציא כל הזכרות ועשה מבנו
שופר כגון שניקב בו פסול צפהו זהב כעביו
במקום הקצר שהוא מקום הנחת פיו פסול שלא
במקום הנחת פיו בכל ארך השופר מצד הקצ'
עד צד הרחב אם נשתנה קולו מחמת הציפור
פסול ואם לאו כשר וכת' ה'מכין לפיכ' או שמצידו
צורות לנאותו לא יפה הם עושין שמא נשתנה
קולו מחמת הציורין אפי' שאין כולו מצופה
במיני הציורין לפעמים הקול משתנה בהן אבל

אם נתן זהב על עובי השופר בצד הרחב היינו
מוסיף עליו כל שהוא ופסול אפי' לא נשתנ' קולו
ויכ' צפהו זהב במקום הנחת פיו אפילו באורך
השופר אם הוא מיד סמוך לראשו בצד הקצר
פסול לפי שהתוקע מכניס קצתו בפיו ושפתיו
ככסה עליו ונמצא הזהב חוצץ בין שפמו לשפ'
ולמדו מכאן שאם הרחיק השופר ונפח בו ותק'
בו פסול כיון שאין השופר נוגע בפיו וכן כתב
ה'מכין נתן שופר בתוך שופר אם שמע קול
פנימי לבד כגון שהוא בולט יותר מן החיצון
ונתן הפנימי בפיו כשר והוא שלא ישנה קולו
בכה שהוא נתון בתוך החיצון ואם אינו בולט
אז אי אפשר שלא ישמע אלא קול שניהן ולא
יצא שופר אחד אם רחמנא ולא כ'ג' שופרות
נפל עליו נל ואי אפשר ליטלו בלא טלטול
אבנים אסור ותדחה התקיעה וכן אין מוציאין
אותו חוץ לתחום ולא עולין בשכילו באילן ולא
דרכבין על גבי בהמה ולא שטין במים להביא אף
על פי שאין בהם לא איסור דרבנן ולא חותכים
אותו לתקון אפי' בדבר שאין בו לא איסור דרבנן
כגון מגל שאין דרך לתקנו בו והוי כלאחר יד
שהעמידו דבריהם לבטל דברי תורה בשכ ואל
תעשה וכתב ד' יונה דוקא ישר אסור לעשותו
אבל גמור לומר לגוי לעשותו כיון שאין בו לא
משום שבות דאמירה לגי שבו' ושבות במקום
מצוה שרי והתוספות לא כתבו כן במסכ' שבת
ויכול לתת לתוכו מים או יין לצחצו אבל מי
רגלים אף כחול אסור מפני הכבוד תקפו
מקום הראוי לתקוע בו כיצד כגון מקום
שתשמע בו התקיעה בלא ערבוב
אבל אם שמעה בערבוביא לא יצא לפיכ' העומ'
בבז או כחכית גדולה ותוקע ושמעו אחרים
מבחוץ לא יצאו שאין שומעין אלא קול הברה
אבל הוא עצמו יצא ששומע קול שופר ואם
התחיל לתקוע בבז ועלה חוץ לבז וגמרה י

יצא שכל מה ששמע בין בפנים בין בחוץ היה קול שופר והאחרים לא יצאו אעפ"י שבסוף ה תקיעה שמעו קול שופר כיון שלא שמעו קולו בתחלה לא יצאו ששומע תחלת תקיעה בלא סופה או סופה בלא תחלה ואין באותו מקצת שיעור תקיעה לא יצא ובעל העיטור כתב שאפי"ם אם יש במקצת שיעור תקיעה לא יצא תקפח **דבזמן** הראוי לתקוע כיצד משעת הנץ החמה עד הלילה דתנן כל היום כשר לתקיעת שופר ואם תקע משעלה עמוד השחר יצא אבל בלילה לא לפיכך שמע מקצת תקיעה בלילה ומקצתה ביום לא יצא שמע תשע תקיעות מתשע בני אדם כגון תקיע' מזה ותרועה מזה אחר כך אפי"ב שיעור ששהו בהם הרבה יצא שמע תשעה תקיעות מתשע בני אדם שתקעו כולם כאחת לא יצא שאין כאן פשוטה לפניה פשוטה לאחריה ושבת לאוזמן תקיעה הוא דתנן יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת במקדש היו תוקעין אבל לא במדינ' שאין הכל בקיאים בתקיעת שופר וחיישינ' שמא יטלנו בידו לילך אצל בקי ללמדו ויעבירונו ד' אמות ברשות הרבים וז"ל היה תוקע בבית דינו ומסך לו על הא דתנן משחרב בית המקד' התקין רבן יוחנן בן זכאי שהיו תוקעין בכל מקום שיש בד' ולפניהם ורוצה לפרש כל בד' ואפילו של שלשה ולא נהגו בן שכל המפרשים פירשו בד' של כ"ג שהן סנהדרין קטנה ואעפ"י ששבת לאו זמן תקיעה היא מותר לומר לקטן שלא הגיע לחינוך שיתקע בשבת כדי להתלמד לתקוע אבל אם הגיע לחינוך אסור לומר לו לתקוע ואם תקע מעצמו אין צורך למחות בידו תקפט **אדם** הראוי לתקוע לאפוקי חרש שוטה וקטן כל שאינו מחוייב בדבר אינו מוציא אחרי ידיו חובת ואש' נמי אינ' חייב דהוה ליה מצות עשה שהזמן גרמא אנדרוגינוס מוצא

את מינו שאם זה זכר גם זה זכר ואם זה נקבה גם זה נקבה טומטום אפי" מינו אינו מוציא שבא זה יקרע וימצא נקב והאחר ימצא זכר מי שחציו עבד וחציו בן חורין אפי" לעצמו אינו מוציא דלא אתי צד עבדות ומוציא צד חירות וצדי שיתקע לו אחר ואעפ"י שנשים וקטנים פטורין יכולים לתקוע ולברך ואין מוחין בידן ואין כאן משום אסור תקיעה ביזם טוב ולא משום ברכה לבטל וכת' בעל העיטור אחר שיצא כבר אינו יכול לתקוע להוציאן אלא אם לא יצא שנמצא תוקע להוציא את עצמו וכן נוהגים באשכנז לתקוע לנשים היולדות קוד' שיתקעו בכה כדי שיוציא התוקע גם את עצמו ואבי העזרי כתב שאפילו אחר שיצא יכול לתקוע להם ולהוציא השופר בשבילם אפי" דרך זה ולהזהר הסכים א"ה הראש המודר הנאה מחבירו מותר לתקוע לו תקיעה של מצוה דמצות לאו ליהנות ניתנו וצריך שיכוין התיקע להוציא השומע שאם תקע ולא כיוון להוציא לא יצא דאמר רבי זירא לו לשמיעה איכוון ותקע לי פי' התכוון להוציאני דאלמא בעי דעת שומע שיכוין לצאת ודעת משמיע שיכוין על זה להוציאנו ולית הלכתא כרבא דאם התוקע לשיר פי' לשורר ולא נתכוון לתקיעת מצוה יצא דקיימא לן מצות צריכות כוונה וכן כתב בה"ג הילכך הבתעסק שאינו מכיוון לתקיעת מצוה לא מלמד לאחריו לתקוע לא יצא והשומע ממנו לא יצא וה"מ דבעינן שיכוין כפרט להוציא זה השומע כיחיד התוקע אבל ש"צ התוקע מסתמא דעתו להוציא כל השומע' דתנן היה עובר אחורי בה' ושמע קול שופר או קול מגלה אם כיון לבו יצא ואם לאו לא יצא והז"ל פסק כרבא דמצות אין צריכו כוונה ותוקע לשיר יצא ובתעסק היינו טעמ' דלא יצא שלא נתכוון לשכור לא לתקיע בעלמ' וכן פס"ח

ורב שרירא שדר ממתיבתא דחלכתא כרכא
ומהו דמאשכחן לר' זריא דאמר לשמע' איכות
ותקע לי אמרינן לא ליעביד לכתחלה לא יבין
במצוה ואם לא נתכוון יצא וא"א הארש זל פסק
דמצות צריכות כוונה תקצ
סדר תקיעתה והכשרה דתנן סדר תקיעה
שלש של שלש דג' פעמים כתיבי
תרועה בתורה שנים ברה ואחת ביובל ולפינן
ראש השנה מיניה וכל תרועה ילפינן מקראי
שיש תקיעה לפניה ולאחריה דרי' ג' פעמי' תקיע
תרועה ותקיעה ותקיעה ילפינן מקרא שהוא
העברת קול פשוט אבל תרועה לא ידעין מאי
היא אלא מדמתרגמי' יבכא אלמא שהוא כקול
שאדם משמיע כשהו כוכה ומיילל דילפי' באמי'
דססרא דכתיב ביה ותיבב ועדיין אין אנו יודעין
אם הוא כאדם הגונח מלבו בדרך החולה ש
שבשמיע קולות קצרים קול אחר קול ומאריך
בהם קצת והוא הנקרא גנח או כאדם המיילל
ומקונן שמשמיע קולות קצרים תכופים זה לזה
והוא הנקרא יליל או אם הוא שניחן כאחד הלכ'
מספקא אנו עושין הכל תקיעה וג' שברים שהוא
גנח וקול אחר שיש בו קולות קצרי תכופי' שהוא
יליל אחר כך תקיעה ועושין כן ג' פעמים ואח"כ
תש"ת ג' פעמים שאם תרועה היא שברים לא
עשינו כלום שיליל הפסיק בין תרועה לתקיע'
אחרונ' ואנן בעינן שלא יהא ביניה דבר דהפסיק
ואח"כ תלת ג' פעמים שאם תרועה יבכא היא אכ'
הפסיקו השברים בין תקיעה ראשונה לתרועה
ע"כ צרי' תש"ת ג' פעמים ותש"ת ותלת ג' פעמים
שיעור תקיעה בתרועה ושיעור תרוע' כג' יבבות
פ"שי ג' כחות בעלמא כל שהוא ולפי זה צריך
ליזהר בשברי' שלא יאריך בכל שבר כג' יבבות
שהן ג' כחות כל שהוא שאם כן יצא מכל שבר
ונעשה תקיעה שהרי שיעור תקיעה כג' קולות
של כל שהוא וצריך להאריך בתקיע' של תש"ת

יותר משל תש"ת ובשל תש"ת יותר מכש"ת
דהא שיעור תקיעה בתרועה ותש"ת אנו עושין
משום שמא תרועה היא גנח ויליל על כן צריך
להאריך בתקיעה בשיעור שניהם ותש"ת משום
שמא תרועה היא שברים שהם ג' קול' מופסקין
הילכך צריך להאריך בתקיעה בשיעורן ותלת
משום שמא היא יבכא שאינו אלא קול אחד לכן
אין צריך להאריך בתקיעה אלא בשיעורו ומיהו
אם מאריך הרבה בכל תקיעה אין לחוש שאין
בה שיעור לבעלה ויכול להאריך בה כמו שירצ'
וכן בתרועה אצ"ג דשיעוריה בג' יבבות יכול
להאריך כמו שירצה וכן כג' שברים אין לחוש
אם מוסיף עליהם ועושה ארבע או חמשה כי
שברי' תרועה היא ויכול להאריך בה כמו שירצה
אבל ב"ה כתב מסתברא ג' שברים ג' קולות ק'
קטנים מופסקים וג' יבבות בשיעור ג' שברי' לא
שאר הפסק בניהם ולא פליג בשיעור לא שזה
שברים קטנים בהפסק כגון גונח וזה עושה בלא
הפסק והוא יליל והכל שזה וכן כתב הרמב"ם
ולפי זה אין צריך להאריך בתקיעה של תש"ת
יותר משל תלת וסברא ראשונה היא דע' התוספו'
וכן דעת א"א הראש זל כתב דת' דג' שברי' צריך
לעשותן בנשימה אחת שהוא במקום תרועה
אבל ג' שברים ותרועה דתש"ת לא עכדינן
בנשימה אחת הגנחוי ויליל בנשימה אחת לא
עבדי אינשי וכן כתבו רוב המפרשים שחשבו
ל' קולות בתקיעות בתקיעות אבל הדין גיאת
בת' שצריך לעשותן בנשימה אחת ועל כן לא
חשב בהן אלא כג' קולות וכן כתב א"א הראש זל
וזה לטובנו ושברי' ותרועה יש לעשותן בנשימה
אחת משום דילמא גנחוי גנח וילולי ויליל והכל
תרועה אחת וא"עפי שאין דרך האדם לגנח ו
זלילל בנשימה אחת מ"מ תרועה היא גנחוי
זלילל ובעינן שתהא התרועה בלא הפסק ואם
תקע תקיעה ותרועה ותקיעה בנשימה אחת ל

לבאורה לא יצא שאין כאן לא ראש ולא סוף
ומיהו בירושלמי לא משמע בן דגרסינן התם
עשאן כנפיה אחת יצא ע"כ ואם האריך בתקיע'
אחרונה של תש"ת בשיעור שתי תקיעות כדי
שתעלה לשם תקיעה אחרונה של תש"ת ובשבי'
הראשונה של תש"ת קאמר בירושלמי שאינה
עולה לו כלל אפי' במקום אחרונה של תש"ת
אבל בגמר דידן מוכח שעולה לו בשביל אחת
ולא בשביל שתיים מעשה אירע במג"צ שטעה
התוקע בסדר שאחר שתקע שני פעמים תקיעה
שברים תרועה תקיעה טעה בשלישית ואחר
שתקע שני שברים התחיל להריע וקצת הקהל
החזירוהו לראש וקצתן אמרו לו תקע שבר אחר
וסים והוא התחיל לתקוע ככתחילה ותקע ג'
פעמים תש"ת ואמ"ה אלעזר ברוכתו ושלם
בדיון החזירוהו וגם התוקע עבר על שבו דרכנן
שלא הפסיד סדרו במה שהתחיל להריע אחר
שני השברים כיון שהשברים ותרועה שניה בשו'
תרועה דקרא עבדינן להו שם גנחוי ויליל
והכל תרועה אחת היא הוה ליה כאלו נתקלקל
בשברים שחזור אליה לא היה לו לחזו' ולתקוע
שבר אחר להריע ודאי אם גמר התיוע' שהתחיל
בהבטעות הוה הפסק כיון דג' שברים יש להם
ליות זה אחר זה והופסקו בתרוע' הוה בתרועה
שנחלק לשנים ואינו כלום וצריך לחזו' ולתקוע
תש"ת אבל שנים תש"ת הראשונה לא הפסיד
וא"ה ראש ז' כתב אפי' אם גמר התרועה בין
השברים לא הפסיד התקיעה שתקע אלא חזור
ותקע ג' שכרי' ומריע ותוקע דכיון שהכל היא
תרועה שהרי אנו עושין גנח ויליל משו' דילמא
תריהו תרוע' א"כ חד תרוע' היא לא שנתקלקלה
ולא הוה הפסק מידי דהיה אפעמים שחתוקע
מתחיל לתקוע ואין הקול עולה לו יפה ופוסק
וחוזר וכתחיל לתקוע או להריע ולא בפסל כה
שתקע כבר בשביל שהפסיקו בו קצר שהשמיע

בשופר דלא מקרי הפסקה כיון שאינו קול א'
אחר שאינו מעין התקיעה ולא דמי להא ד'
דתקין ר' אבהו דאמרי' דשברים או תרועה הוה
הפסק דהתם אם תרועה גנח הוה ויליל קו' אחר
לגמרי' וא"ה הוא יליל הוה גנח קיל אחר לגמרי'
אבל הכא שניהם קול אחר של תרועה וא"ה עש'
ד' או ה' שברים זה אחר זה בלי הפסק אין בכך
כלום שרדי' לכתחלה יכול לעשות כהם כמו
שירצה אבל אם עשה בתרועות זו אחר זו או
שתקע אח' התרועה תקיע' כמתעסק שלא לשם
תקיעה והפסיק בה בין תרועה לתקיע' או לאחר
שתקע ג' שברים שתקע והפסיק וא"כ כך תקע
שברים אחרים יש אומרי' דלא הוה הפסק אלא
כשפסיק בין שברים לתקיעה או שפסיק ש'
שברים בין תקיעה לתרועה אבל כי האי שתקע
שתי תרועות זו אחר זו או שתקע באמצ' תקיעה
בכתעסק לא הוה הפסק לחזור לראש לא נזכר
ויצא ולא נתקלקל הסדר והלכבן כת' דבכולהו
הוה הפסק והביא התוספת' תקע והריע וחזור
והריע וחזור ותקע אין בידו אלא אחת פ' תקיעה
האחרונה אבל הראשונה הפסיד בשביל התרוע'
שהפסיד באמצע זכזו התוספתא אין קושיא
לדברי א' א"ה ראש ז' שכתב שאפילו אם גמר
התרועה בטעות לא הוה הפסק שהוא לא אמ' כן
אלא בתש"ת שהתרועה של הטעות היא מעין
התרועה שיש לו לתקוע אבל בתש"ת שגמר
התרועה בה שבורי' אח"כ הוה הפסק וא"ה תקע
שנים תש"ת או תש"ת או תש"ת בהג' וטעה
בשלישית יש אומרים שצריך לחזור כל הסימן
בראש ג' פעמים והלכבן כתב שאין צריך לחזור
אלא לאחרון שטעה בו תקצא
ואחר שיגמור התקיעות כיושב יתחיל
שליח צבור אשר ירעם יודעי תרוע'
ונזמר עד ירום קרנינו אשרי יושבי
ביתך ונזכר ונחזיר ספר תורה למקומה ונזכר

קדיש ומתפללין הצבור בלחש תפלת מוסף אף
ע"ז דקיימ' לן כ"ג דאמר ש"צ פוטרן דתנן כשם
שש"צ חייב כך כל אחד ואחד חייב דג' אומ' ש"צ
פוטר הרבים ואסיקנא הלכה כ"ג דאמר בראש
השנה יום הכפורים ש"צ מוציא לכל מי שהוא
בבית הבנסת ושמע ממנו התפלה כראש ועד
סוף אפי' אם הוא בקי ויודע להתפלל ומי שהוא
אנוס ואינו יכול לבא לבית הבנסת כגון עם ש
שבשדות וזקן וחולה הוא פוטרן אפי' לא בא
לבית הבנסת מ"מ מוטב שיתפללו יחידים כי מי
שירצה לצאת בתפלת ש"צ צרי' שיכוין לכל מה
שאומ' ש"צ ואם חסר אפי' מילה אחת שלא כיון
לה לא יצא ואין כל אדם יכול לעמוד בזה וכ"ש
לבעל העיטור שכתב שאין ש"צ פוטר אלא מי
שאינו בקי אבל בקי אפילו אם הוא כבד אינו
פוטרן הילכך טוב הוא שיתפלל כל יחיד ויחיד
וכן נוהגים ובענין תפלת מוסף של צבור כתב
הרי"ץ גיאת שנהגו בשתי ישיבות שבבבל שאין
הצבור מתפללין אלא שבע ושליח צבור יורד
וכתפלל תשע והביא תשובות הרבה לגאונים
לרב נטרונאי ולרב עמר' שמעולם לא התפללו
צבור ב"ה אלא שבע ורב האי ורב שרירא כך
אמרו והוא כתב קבלנו מחכמים גדולים ובעלי
הוראה ואנשי מעשה שקבלו גם הם מחכמים
גדולים שלפניהם כגון רב שמואל הלוי שקבל
מרב חנוך גדול שכדור הלב למעש' שמתפללין
תשע והרמב"ן ז"ל דחק להעמיד דברי הגאונים כי
אמר שכך היה המנהג ברוב ישראל עד שבא ה
הרי"ץ גיאת והחזיר מקצת המערב למנהג שלנו
על כן דחק ליישב מנהג הראשון ולא נהיר לא
הראש ז"ל וכתב אדרבה מי שמתפלל שבע הוי
ברכה לבטלה הוין סכסוך בהברכות ומנהג
אבותינו תוויה הוא ואין לשנות ואומר אבות
וגבורות וקדושת השם מלכות וכולל עמיהם
קדושת היום וברונות ושופרו עבודה והוראה

וברכת כהנים המלכות מתחיל אתה בחרתנו
מפני חטאינו וכו' כת' דת' שצריך להזכיר קרבנו'
המוספין בכל תפלה של מוסף שהן במקום
הקרבת המוספין ואין יוצאין במה שאומ' ככתוב
בתורתך על ידי משה עבדך אבל של ראש חד'
אין צריך להזכיר ב"ה שדי לו כמ' שאומ' מלבד
עלת החדש ומנחתה שבזה נכלל כל מוספי ד'ח
העולות וכדי להזכיר גם השעיר שהוא חטאת
יאמר ושני שעירים לכפר ושני תמידין כהלכתן
ושאר המפרשים לא פירשו כן אלא שיוצאיו
המוספין במה שאומר ככוונת בתורתך וכו' כי
היכי שיוצא בו ידי מלכות זכרונות ושופרות
וכן נוהגין בספרד שאין אומר פסוקים הקרבנות
אלא בשבת וראש חדש דרגילי בהו ולא אתו
למסעא אבל בשאר מועדים דלא רגילי בהו אתו
למסעי לכך אין מזכירין אותם ובעל העיטור
כתב כיון שאומר יום הזכרון הזה אין צריך לומר
ראש חדש הזה שככלל יום הזכרון הוא ואסכא
לומר מוספי החדש והזכרון כולל אותם ככלל
הזכרון ואומר את מוסף יום הזכרון הזה נעשה
ונקריב לפניך כאבוד ובהחדש השביעי וגומר
ובראשי חדשיכם ואין צריך לומר יום ד'ח הזה
ורב עמרם כתב שאין אומר רק עולת החדש
ומנחתה ושני תמידין כהלכתן וגדולי מנצא
הנהיגו שאין להזכיר ד'ח כלל ואפי' כלבד עולת
החדש ומנחתו אין לומר וכן פ' בערוך איזה חג
שהחדש מתכס' בו שאין אומר ובראשי חדשיכם
לא בתפלה ולא בזולת פ' לא במוסף ולא בבק'
בשקורין פרשת הקרבנות שיש מקומות שקורין
בראש חדש בבקר לאחר שקראו פרש' התמיד
ובראשי חדשיכם כמו שאומרים בשבת וביום
השבת וכן כתבו קצת מהגאונים שאין לו ובראשי
חדשיכם שחרית בראש השנה כי היכי דלא ל
לזלוג במועדות שאם יאמר אותו בשני יאמרו
שני עיקר כמו בשאר ראשי חדשים של כל ה

השנה ואתו לממני מועדים משני אבל ה' יצחק
בר א' עזר כתב שיש לאומרו בשני כמו בראשון
שאומרי' בשני ובחדש השביעי באחד לחד' הבי
נמי אמרי' ובראשי חדשיכם דהיינו ראש חדש
היינו אחד לחדש וא"א הראש ז"ל היה נהג לומר
במוסף פסוקי הקרבנו' כמו דת ואו' עלינו לשבח
ורב עמרם כתב שאין ליחיד לאומרו במקו' שיש
ש"צ וכבר נוהגין לאומרו וכן כתב רב משה גאון
יחיד דמצלי בראש השנה בלחיש' אי גמר עלינו
לשבח ליבא ואי לא ליבא מלוך ואוחילה נראה
מתוכו שא' ליחיד לאומרו שהוא רשות לשליח
צבור אין פותחין מי פסוקי שמלכות בכל אחד
מהם ומעשרה זכרונות ומעשרה שופרות ור'
יוחנן אמר אפי' לא אמר אלא שלש מלכיו ושלש
זכרונות ושלש שופרות כגון שאמר אחד של
תורה ואחד של נביאים ואחד של כתובים יצא
והכתא בוותיה ואפי' לא אמר מהם כלום אלא
ובתורתך כתו' לאמר יצא ודאי אם התחיל פסוק
אחד של תורה צריך לומר עוד אחד של כתובי
ואחד של נביאים אבל אם אינו רוצה לומר כלום
יכול לפטור עצמו במה שאומר ובתורתך כתוב
לאמר שאז כולל אותם כולם ביחד שגם נביאי'
ובתובים מקרו תורה ומ"ם נוהגין בת"ק לומר י'
ובתחי' ואומר ובתורתך כתוב לאמר ואומ' ג' של
תורה ואומ' וברברי קדשך כתוב לאמר ואומ' ג'
של כתובים ואומ' ג' ועל ידי עבדיך הנביאי' כתוב
לאמר ואומ' ג' של נביאי' וחזו' ואמ' ובתורתך כתו'
לאמר ומסיים בשל תורה ואם סיים בשל נביא
יצא ואם בא להוסיף על י' כתב אבי העזרי שיכול
להוסיף וכן כתב ה"ם במזל בשם רגאוני שלא
אמרו לא אין פותחי' אבל אם בא להוסיף מוסיף
כתב רב האי ונהגו לומר מלכיות בסדר שהם
כתובים בתורה ח' ימלוך לעולם ועד לא הביט
שן וחד ביסודון אע"ג דבגמרא אינו מזכירין כזה
הסדר ואומר מלוך וחזתם מלך על כל הארץ

ובו ואין היחיד נוהגין לומר באשכנז היום הרת
עולם אלא בחזרת ש"צ התפלה על התקיעות
שמע ישראל ה' ארינו ה' אחד הוי מלכות ויוצא
בו ידי מלכות וכן וידעת היום והשבות א' לבבך
וכן אתה הראת לדע' שאו שערים ראשיב קדמא
עולה במקום שנים שיש בו שני פעמים מלך
ובתראה עולה במקום ג' שיש בו ג' פעמים מלך
זכרונות אתה זוכר וכו' ונהגו להפסיק בין שני
פסוקים שבידיה ולומר באמצע פסוק אחד של
יחזקאל לפי שדוכין זה לזה ובטוליטלה נוהגין
לומר יעלה ויבא בזכרונות ומנהג טוב הוא
ובאשכנז אין נוהגין ודומין בא' זוכר הכרית
פקדונות וה' פקד את שרה עולה במה זכרונות
וכן פקד פקדתי אתכם דברי ר' יוסי ר' יהוד' אומ'
אינו בזכרוננו והלכה בר' יוסי וכמ' נהגו בר' יהוד'
שופרות אתה נגלית וכו' וחזתם בא' שומע קול
תרועו' עמו ישראל היום ברחמים ונוהגין להרבות
בפסוקי דשופרות ואף לחוש תרועה הרי היא
כשופרו' כגון יום תרועה יהיה לכם הילכך זכרון
שיש בו תרועה כגון שבתון זכרון תרועה יכול
לאומרו עם הזכרונות ועם השופרות ומלכיו שיש
עמהם תרועה כגון ותרוע' מלך בו יכול לאומרו
עם המלכיות ועם השופרו' כתב אבי העזרי יש
שארין משלימין למנין פסוקים של זכרונות ו
זכרתי להם ברית ראשונים וכן ביים שמחתכם
לפי שאינן סמוכים לשאר המקראות כמו של מ
מלכיו שאומר מיד ובתורתך כתוב לאמר שמע
ישראל ועזר שאין בו שופר אלא חצוצרת ולא
יתכן דבריהם שהרי שנינו ומשלים בתורה ו
ולדבריהם לא השלימו בתורה ומה שהרחיקום
לפי שהפסוק נופל על לשון של הפלה וביהו
תימח למה תקנו לומר פסוק שיש בו חצוצרת ולא
שופ' הילכך על כרחי' צריכין למימ' שאינו כשלי'
ומה שאומ' ומסיים בתורה היינו היבא שלא אמר
לא' אלא הוסיף לא חיישינן ומסיים בדבעינן

ואנו מוסיפין פסוקים בזכרונות בשופרות ומ"ם
 סדורי תפלה חזרו אחר פסוק של תורה וה"ם
 היה מסים בשופרות לא הביט עין כיעקב אע"פ
 שכבר אמרו עם המלכיות הא אמרינן אם רצה
 אומרו עם המלכיות ועם השופרות וה"ן גיאת
 ה"ה אומר יום תרועה יהיה לכם וא"ה הראש ז"ל
 כתב ואני אומר שאין לשנות מ"טבע שנהגו בו
 אבותינו וכי היכי דתרוע' בלא שופר מקרי שופר
 ה"ה גמי תקיעה ומשום דכתיב ביה חצוצרות לא
 גרע והכי מוכח בירושלמי שהיו בשלימין בו
 בשופרות אן אמרי' מלכיות זכרונות ושופרות
 של פורענות מלכיות כגון חי אני נאם ה' א"דים
 אם לא בחמה שפוכה אמל"ך עליכם זכרונות
 כגון ויזכור כי בשר המה שופרות כגון תקעו ש
 שופר בגבעה אבל אם בא לומר מלכיות זכרונות
 ושופרות בפורענות של אומות העולם אומר
 מלכיות ה' בל"ך עולם ועד אבדו גוים מארצו
 זכרונות זכור ה' לבני אדם שיפרות וח' א"דים
 בשופר עליהם יתקע והל"ך ואין אומר זכרונות
 של יחיד אפי"ן לטובה כגון זכרה לי א"י לטוב
 זכרני ה' ברצון עמך א"ר יוסף לא לצלי איניש
 צלותא דמוספי דריש שתא בתלת שעי קמיית'
 ביחיד זימנן דביפקד דינא עליה ומידחי תקעב
אחר כך מהזיר ש"צ התפלה כדי לתקוע
 על סדר הברכו דתנן בי שביר'
 ואח"כ נתכנה לו שופר תוקע ומריע ותוקע פי'
 שהמתפלל ל' ברכות ולא היה לו שופר ואח"כ
 גזרמן לו שופר ודייקנן טעמא שלא היה לו
 שופר אבל אם יש לו שופר תוקע על סדר
 הברכו ומוקמי' ליה דוקא בצבור אבל יחיד אפי'
 יש לו שופר אינו מפסיק בברכות לתקוע הילכ'
 מחזיר התפלה ותוקעין לכלביות תש"ת פעם
 אחת ולזכרונ' תש"ת ולשופרות ת"ת ומן הראוי
 שיתקעו למלכיות תש"ת תש"ת ת"ת פע' אחת

וכן לזכרונות וכן לשופרות והכי איתא בערוך
 שכתב והני דמחמירי ותוקעין ל' כדיתבין ול'
 בלחש ול' על הסדר כנגד מאה פעיות דפעיא
 אימיה דסיסרא ואילין עשרה אינון כשנומדין
 כל התפלה כל תקיעתא דיחידאי מבעי' להיות'
 תש"ת תש"ת ת"ת ואינון ק' ו"ת הנהיג לתקוע
 תש"ת למלכיות וכן לזכרונות ולשופרות ועוד
 מנהגים אחרים והעיקר כמו כתבתי וכן כת' רב
 אלפס בד"ן הוא שידו תוקעין על סדר ברכות
 בדרך שתוקעין כשהם יושבין אלא כיון שאין
 הברכות מעכבות התקיעות הרי יציאו ידי חובתן
 באותן שתקעו כשהן יושבין ודי להם לתקוע
 תש"ת תש"ת ת"ת על סדר ברכות פעם אחת
 שלא להטריח הצבור וכן המנהג בכל העולם
 ובשתי ישיבות ואם שח בין התקיעות שמיושב
 או אחר שנמר שמיושב קודם לאותן שמעומד
 שהם על סדר הברכות אין צריך לחזור ולברך
 ומידו יש לנעור כמי שמשיח לא שנה תוקע ולא
 שנה צבור שאינו מברך לתקוע לא לשמוע קול
 שופר ובשביל כל הצבור הוא מברך תקע
ברכות של ד"ה ו"ה מעכבות זו את זו ש
 שאם אינו יודע כולם לא יאמ' מה
 שיודע מהם אלא לא יאמר כלל וכן בתקיעו' אם
 הוא בקי בתקיעה תרוע' ותקיעה יתקע ואם אינו
 בקי בשלשתן לא יתקע כלל לא ברכו ותקיעות
 אין מעכבו' זו את זו ואיזה שיודע מהן יעש' תקיעו'
יחיד שלא תקע חבירו יכול לתקוע לו
 להוציא ידי חובתו בכל רמזות ש
 שאדם מוציא את חבירו יחיד שלא התפלל ל'ט'
 ברכות אין חבירו יכול להוציאן שאין יחיד
 נעשה שליח לחבירו להוציאן ידי תפלה לא א"כ
 בעשר' כתב ה"ן גיאת הא דאמר' סופר מברך
 ובור יוצא דוקא בברכ' המזון וברכו' המצו' שנהגו
 להשמיען אפי' ליחיד מה שאין כן בתפלה שלא

נתקנו לא בלח' והמי שדר רב שרירא אין רשו'
 למתפלל להשמיע קולו ולהוציא את שאינו בקי
 עד שירד לפני התבה תקצה
מצוה בתוקעין יותר מבמכריין כיצד ב'
 עיירות באחד תוקעין ואי' מכריין
 שאינן יודעין הכרכות וכאחת ממכריין ואי' להם
 שופר לתקוע הולך למקום שתוקעין ולא למקו'
 שמכריין אפי' התקיעה ספק והברכ' ודאי תקצו
כתב רב עמרם לאחר תפלה כדעין תרוע
 גדולה בלא תקיע' כדי לערבב השטן
 ורב האי כתב לא מתור' אנו עושין לא מנהג אנו
 עושין אלא מבי איתא ר' יצחק ואמר מבי מסיים
 ש"צ תקיעת' ביבנה לא שמ' אינש אודניה מקול
 תקיעתא שיחידים היו רגילין לתקוע אח' התפל'
 ואסאין עושין כן אין עיבוב בדבר שכבר יצאו
 ידי חובה ואחר שגמר שליח צבור התפלה צומ'
 קדיש ונפטריין לבתייהם לשלום תקצו
ואכלין ושותין ושמיחים ואין להתענות
 בו כלל ורב נטרונאי כתב ביום
 הראשון של ראש השנה אי' איפשר לישב בו
 בתענית משום דמאוריית' הוא אבל ביום טוב
 שני ושבת ליה בהו קושיא משום די ימים אינן
 משונן מכל ימות השנה לפיכ' נהגו רבותינו ז"ל
 לישב בהם בתענית בין בחול בין בשבת וכת' א"א
 וה"א ז"ל ודבריו תמהין שאסור להתענות ב"ט
 הראשון של ראש השנה והתיר להתענו' בשבת
 ונראין דבר רב האי שכתב להתענות בשני ימים
 שני' של ראש השנה אנו רואין שיפה הוא שלא
 להתענות שבך אמרו פרנס ישראל הראשונים
 לישראל לכו אכלו מעדנים ושתו מבתקים וכן
 בשבת שוב אין אנו רואין שיתענה האדם שהרי
 ט' באב שהוא תענית חמור אסור לקבוע בשבת
 וכן כתב הרי"ף גיאת שאין להתענות די' ימי
 תשובה איקרו ימי צום לא איקרו וכן ירא' מדרג'
 שהבאתי למעלה כי מי גוי גדול וגו' עד ואוכלין

ושותין ושכח' כראש השנה והיבי איתא בירוש'
 בראש השנה מתריעין ולא מתעני' תקצו
מנחה אומר ש"צ תהלה לדוד ואומר סדר
 קדושה וקדיש ומתפללין כמו ביוצר
 ואם חל בשבת כתב רב עמרם שאומרי' צדקתך
 כמו בשבת דעלמא דכיון שהוא יום דין אומרי'
 צדקתך משו' צידו' הדין ושראוי לאומרו ביו' דין
 תקצו **ערבית** מתפללין כמו כליל
 ראשון ואם חל בשב'
 כתב אבי העזרי שאלתי לרבנותי אם יש לומר
 ותודיענו מפני שאומרי' בו וחגיגת הרגל וראש
 השנה אינו לא חג ולא רגל והשיבוני דאע"פ כי כן
 אומרים ותודיענו כי היבי דאמרינ' בבוצאי יום
 טוב בהכדלה בין יום השביעי לששת ימי ה'
 המעשה דאמרינן סדר הכדלות הוא מונה הכא
 נמי סדר התקון הוא אומר תר
ביצה שנולדה ביום טוב הראשון של ח'
 או שום דבר אחר שנתלש בו מן
 המחובר אסור גם בשני אע"ג דבשאר י"ט מותר
 בשני הכא אסור דתרריהו חסיבי כחד קדושתא
 ולענין זמן כליל י"ט שני על הקדוש ובי' השני
 על השופ' כתב ר'שי בתשובה רבותי' אומרי' שאין
 אומרי' זמן לא בראשון דקדושה אחת הן וכחד
 יומא אריב' דמי אבל אני או' שצריך לומר זמן וכן
 ביהג' במקובנו ובכל המקומו' שעברתי ואי' חילו'
 בכ' י"ט שני של ח' לשאר ימי טובי' של גליו' לא
 לענין ביצה ומחובר לאסור של זה בזה וטעמא
 משום דאף בזמן ב"ד פעמי' היו עושין שני ימים
 אע"פ שלא היה שם ספק שיו' שני היה עיקר י"ט
 והיו גומרינן יום ראשון בקדושה שלא יוללו בו
 לשנה הבאה אבל לענין זמן מכה נפשך אי' כפ'
 הוא אומר זמן ואי' אמנהגא דכ"ד סמכין שהיו
 נוהגין היום קדש ולמחר קדש אומר זמן דהא
 כיום שני היו מונין תיקון המועדות והוא עיקר
 ראש השנה וצריך לומר בו זמן וכן הלכה

וכן כתב לשכם בשם זקנו ר'שי וכתב דמסתבר טעמיה וכן דעת בעל העיטור והגאונים כתבו שאין
לזמן בשני לא בקידוש ולא בשופר וכתב א"א הרא"ש ז"ל וטוב שיקח אדם פרי חדש ויניחנו לפניו
ויברך שהחיינו והוא דעתו גם על הפרי ויצא יר ספק וכן היה נוהג ה"ם ברוטנבור ע"כ וכל שאם חל
יום ראשון בשבת דבולי עלמא יש לומר זמן בשופר ביום שני ביו' שלא תקעו בראשון תרא
בשני מתפללין ותוקעין כמו בראשון וקורין בפרשת וידא איו מן והגדים נסחאת
אברהם עד סוף סדרא ומפטיר קורא כמו אתמול ופטיר בירמיה כה אמר
ה' מצא חן במדבר עד הכן יקיר לי אפרים ובמוצאי ראש השנה מכדילין כמו במוצאי שבת אלא
שאין מברכין על הבשמים ועל האש תרב
למהרתו מתענין ומתפללין חפלת תענית והוא צום השביעי האמור בפסוק ובהלכו תענית
פיר שיתיו ובכל הימים שבין ראש השנה ליום הכפורים מרבין בתפלות ובתחנונים
כמו שכתוב למעלה ומיספין באבות זכרנו ובנכורות מי כמוך ובתדאיה וכתוב לחיים ובשים שלום
ובספר חיים ובאשכנז נוהגין לומר בקר וערב אחד סיום שמנה עשרה צבינו מלכינו על אפא ביתא
וכן כתב רב עמרם והיחידים מתענין בהן חוץ מכשבת שאין להתענות בו כלל ונוהגין בספרד
שגם בשבת מרבין לומר סליחות ותחנונים ואני תמיה על מנהגם שהרי אין מריעין בשבת ואיך
מאן דאמר הרעה כפה פי' לומר הענינו והם אומרי עניות ותחנונים וכאשכנז אין נוהגי' בן ירושלם
ד' חייא כפקיד לרב אי אתה יכול למיכל כולי שתא בטהרה אכול ואי לא אכול ז' ימים בשתא וכתב
אביהעזרי קבלתי אילו הם ז' ימים שבין ראש השנה ליום הכפורים ע"כ וקורא אותן ז' ימים לפי
שבראש השנה לא היה צריך להזהר לאכול בטהרה שפשיטא שיאכל בטהרה שחייב אדם לשה
עצמו כרגל ולא נשאר עדין אלא ז' ימים חול שהוצרך להזהירו עליהם ועל כן נוהגין באשכנז שאין
מי שאינו נוהג מפת של גוים בעשרת ימי תשובה הוא נוהג תרג תוד

הלכות יום הכפורים

תניא ר' חייא בר רב מדפתי ועניתם את נפשותיכם בתשעה לחדש וכי בתשעה מתעני' והוא
בי' מתענין ללמדך שכל האיכל ושותה בתשעי מעלה עליו הכתוב כאלו התענה תשעי
ועשירי וחיי קאמר קרא הכינו עצמכם בתשיעי לעינוי של מחר ומראפקיה רחמנא לאביה בלשון
עינוי א"כ חשיב כמו עינוי כאלו התענה תשיעי ועשירי ונצטוו להתענות בשניהם והוא מאהבת
הק"ב את ישראל שלא צוה להתענות אלא יום אחד בשנה ולטובתם לכפר עונותיהם וצו' שיאכלו
ישתנו תחלה כדי שיוכל להתענות ושלא להזיק להם העינוי משל למלך שהיה לו בן יחיד וגור
עליו להענות יום אחד וצוה להאכילו ולהשקותו קודם שיוכל לסכול וכן נוהגין להרבו בו בסעודה
ומביא במדרש מעשה בשופר העיר שאמ' לעבדו קנו לי דגים ולא מצא אלא דג אחד וגותן בו וזוה
היה שם יהודי חייט והוכי' עליו עד שהעלוהו לחבשה ונשאר לחייט בא העכר א' ארונים וכפר לו כל
המאורע שלח השופר אחר ההיט ואמר לו מה מלאכתך אמר לו חייט אמר לו ולמה קנית דג שות
זהב בחמשה זהובים ולא עוד אלא שלקחתו מיד עבדי ששלחתיו לקנותו לי השיב לו והיאת לא

אָנְכִי אֶפִי' בַּעֲשֵׂרָה בְּדִי לֹאֹכְלוּ בְיוֹם כִּזֶּה שְׂעוֹנוֹ
הַקָּבֵה לֹאֹכֹל וּלְשִׁתּוֹת וּשְׂאֵנוּ בְּטוֹחִים שֶׁהַקָּבֵה
יִכְפֹּר לָנוּ עוֹנוֹתֵינוּ אָמֵר לוֹ אִם כֵּן יִפֶּה עֲשִׂית
וּפָטְרוּ וְהָלַךְ לְשָׁלוֹם תִּרְה
יש' מְקוֹמוֹת שְׂנוּהֵנִי לְשִׁחוּט תִּרְנְגוּ לְכַפֵּרָה
וְיֵשׁ בְּתִשׁוּבַת הַגָּאוֹנִים וּשְׂשֹׁלֶתֶם שְׂאֵנוּ
נִהְיִים לְשִׁחוּט עֶרְבֵי יוֹם הַכַּפּוּרִים תִּרְנְגוּ וְאִין
אֲנוּ יוֹרְעִין מִנֶּהֱגָה לְמַה זֶה לְמַה אִי מִשּׁוֹם תְּמִירָה
מִי שֶׁנֶּאֱמַר תִּרְנְגוּ מִבְּהֵמָה וְחִיהָ הָאֵל וְדֹאֵי קוֹשִׁיא
וְחֵאֱלֵא שִׁישׁ כֹּה שְׁנֵי טַעְמִים אֶחָד שֶׁהַתִּרְנְגוּל
מִצִּי בְּבֵית יוֹת' מִכָּל בְּהֵמָה חִיהָ וְעוֹיֵשׁ בְּמִקְוֵאוֹ
עֲשִׂירִים שְׁעוֹשִׁין תְּמִירָה אֵילִי וְעִיקֵד בְּעֵלֵי קֶרְנֵי
רְמוֹת אֵילֵי שֶׁל יִצְחָק אֲבִינוּ לְפִיכ' לֹא דָבָר קְבוּעַ
הוּא וְעוֹד שֶׁמַּעֲנֵנוּ בְּחֻכְמֵים הָרִאשׁוֹנִים שֶׁאֲעִפִי
שֶׁהַבְּהֵמָה דְּמִיהָ יִקְרִים יוֹתֵר מִתִּרְנְגוּל אֲעֵפֶ כֵּן
תִּרְנְגוּל כּוֹבֵחַר לְפִי שֶׁשְׂמוֹ נִבְרָ מִזֶּהֱנִי וּמַעֲלִי כֵךְ
וְנִלְיָן בָּאֵן אוֹחוֹ שֶׁזֶּה הַתִּרְנְגוּל וּמִנִּיחַ יָדוֹ עַל
וְאִשּׁוֹ וְנוֹטֵל וּמִנִּיחוֹ עַל רֹאשׁ הַבַּתְּכָפָר וְאוֹמֵר
זֶה תַּחַת זֶה זֶה חִילוֹ זֶה זֶה כְּחֹלֶל עַל זֶה וּבְחִזְיוֹ
עַל יוֹפֶעֶם אַחֲרָת וְאוֹמֵר יוֹשְׁבֵי חֶשֶׁךְ וְצִלְמוֹת
אֲסִידֵי עֵנִי וּבְרֹזֶל יוֹצֵאִים מִחֶשֶׁךְ וְצִלְמוֹת ו
וּמוֹסְרוֹתֵיהֶם יִנְתֵּק אֵילִים בְּדֶרֶךְ פֶּשַׁעַם וּמִ
וּמַעֲוֹנוֹתֵיהֶם יִתְעַנו וְיִצְעֲקוּ אֵל ה' בְּעַר לֵהֶם
מִמַּעֲוֹנוֹתֵיהֶם יוֹשִׁיעֵם וְיִשְׁלַח דְּבָרָיו וְיִרְפָּא הַמֶּלֶט
מִשְׁחִיתוֹת יוֹדוּ לֵה' חֲסִדּוֹ וְנִפְלְאוֹתָיו לְבָנֵי אֲדָם
נֶפֶשׁ תַּחַת נֶפֶשׁ וְעוֹשֶׂה בְּסֹדֶר הַזֶּה ג' פְּעָמִים
וְאֵל' מִנִּיחַ יָדוֹ עַל רֹאשׁ הַתִּרְנְגוּל תְּכִנִּי סְמִיכָה
וּמוֹכֵךְ עָלָיו וּשְׂוֹחֲטוֹ לֹאֲתֵר הַכֶּף הַסְּמִיכָה שְׁחִיט'
וְנִלְיָן לְתַתּוֹ לְעֵנִים כִּדִּי שִׂיד' כֶּפֶר לְנַפְשׁוֹ וְמֵה
שֶׁנִּלְיָן לְזִרוּק אֶת בְּנֵי בְעִיָּו עַל הַגֵּן כִּדִּי לְתַנֵּם
לְעוֹפּוֹת יֵשׁ לְהִבִּיאַר רֵאִיהָ קֶצֶת מֵהָהִיא דְּמִסְכַּת
חֲלִין רְמִי כִּרְתָּבֵר אֵיקֶלֶץ לְמַעֲרָבָא מִעֲלֵי יוֹבָא
וּבְפִרְיָ חֲזָא דְק' שְׂדֵי בְּבִד' וְכֹלִיית אֹזֶל שְׁקִלִינָה
בְּשׁוֹם דְּהָאִידִנָּץ דִּיתֵרָהָ שְׂבִיחַ טַפִּי תִירו
וְחֵן כָּל אֲדָם אֵלֵינוּ כְּעֶרֶב יוֹם הַכַּפּוּרִי לְפִיִּים

לְכָל מִי שֶׁפִּשְׁכָּנְגְרוּ דְּעִבְרוֹת שְׁבִין אֵל לְמִקְוִים
יוֹם הַכַּפּוּרִים מִכָּפָר וּשְׁבִין אֲדָם לְחִבְרוֹ אִין
יוֹם הַכַּפּוּרִים מִכָּפָר עוֹד שִׁפְיָסְנוּ וְאִפִּילוֹ לֹא
הִקְבִּישׁוּ אֱלֵא בְּדַבְרֵים צָרִיךְ לְפִיִּיסוֹ וְצִרִי לִילֵךְ
לוֹ וְאִם אֵינוֹ מִתְפִּיִּים בְּרִאשׁוֹנָה יִחְזוֹר וְיִלְךְ לוֹ
פַּעַם שְׁבִית וּשְׁלִישִׁית וּכְבֵּל פְּעִיקָח עִמּוֹ שְׁלִישִׁה
שִׁפְיָסְנוּ שִׁימְחוּל לוֹ וְאִם אֵינוֹ מִתְפִּיִּים בְּג' אֵינוֹ
צָרִיךְ לְפִיִּיסוֹ עוֹד וְרַמְזָה לְחִבְרוֹ אֲבָל לְרַבּוֹ צָרִיךְ
לְהַרְבִּית עַל יוֹרְעֵים עוֹד שִׁתְפִּיִּים וְאִם כֵּת מִבִּיא
עֲשֵׂרָה בְּנֵי אֲדָם וּמַעַם דָּם עַל קֶבְרוֹ וְאוֹ חֲטָאֵי
לֹאֲדִי יִשְׂרָאֵל וְלִפְלֹנִי זֶה שֶׁפִּשְׁעֵתִי לוֹ וְעוֹשִׁיכֵן
כִּדִּי שִׁיחָא לֵב כָּל יִשְׂרָאֵל שְׁלָם כָּל אֶחָד עִם
חִבְרוֹ וְלֹאִיָּהּ מִקּוֹם לְשֹׁטֵן לְקַטְרֵג עֲלֵיהֶם ו
וְהִבִּי אֵיתָא כֶּפֶר טוֹ מִפְּרִקֵי ר' אֶלְעָזָר רֵאִה סְבָאֵל
שֶׁלֹּא גִמְצָא חֲטָא בִּישְׂרָאֵל כִּיִּהּ וְאוֹ רַבִּין הָעוֹלָמִי
יֵשׁ לָךְ עִם אֶחָד בְּאֵר כְּמִלְאֵי הַשֶּׁרֶת מֵהַ כְּלָאֵכָה
הַשֶּׁרֶת יִחְפִּירֵנָל אֶפִי יִשְׂרָאֵל יִחְפִּירֵנָל כִּיִּהּ מ
מִלְאֵי הַשֶּׁרֶת אִין לֵהֶם קְפִיצָה אֶפִי יִשְׂרָאֵל לֵהֶם
קְפִיצָה עוֹמְדִין עַל רִגְלֵיהֶם כִּיִּהּ מֵהַ כְּלָאֵי
הַשֶּׁרֶת נִקְיִים מִכָּל חֲטָא כִּדִּי יִשְׂרָאֵל נִקְיִים מִכָּל
חֲטָא מֵהַ מִלְאֵי הַשֶּׁרֶת שְׁלָם כִּיִּנְהֵן כִּדִּי יִשְׂרָאֵל
כִּיִּהּ וְהַקָּבֵה שׁוֹמֵעַ עֲדוּתָן בֵּן הַמִּקְטָרְגִּים וּמִכָּפָר
עֲלֵיהֶם וְנִהְנוּ לְטָבוֹל בְּעֶרְבֵיִהּ וְאָמֵר רַב עֲכָרִם
טוֹבֵל אֲדָם כִּשְׁעָה שְׁבִיעִית וּמִתְפַּלֵּל מִנְּחָה וְאִם
רַב סְעָדִיהָ בְּעֲלִיתּוֹ מִלְטָבוֹל מִכָּרֵךְ עַל הַטְּבִילָה
וּכְתָב אֲאֵ הָרֹאשׁ זֶל וְאִין דְּבָרָיו נִרְאִין בּוֹהַ שֶׁלֹּא
בְּעִינֵי בְּתִלְמוּד רַבּוֹ לְטְבִילָה זֶה וְאִינָה לֹא יִסּוּר
נִבְיָאִי וְלֹא מִנְּהֵג נִבְיָאִים וְלֹא עֲדִיפָא בְּעֶרְבָה
דְּאִבְרִינ' חֲבִישׁ חֲכִישׁ וְלֹא בְּרִיךְ בְּשׁוֹם שְׂאִיכ' אֱלֵא
מִנְּהֵג נִבְיָאִים וְאִי מִשּׁוֹם דְּר' יִצְחָק דְּאָמֵר חֵיב
אֲדָם לְטַהֵר עֲצָמוֹ בְּרִגְלֵי חֵינֵי לְטַהֵר עֲצָמוֹ מִכָּל
הַטְּמָאוֹת וְאֶפֶי מִטְּוִכָּתָהּ כֵּת וְלִחְזוֹת עֲלֵיוֹ ג' ח'
וְהָאִידִנָּא אִין לָנוּ טַהֲרָה וּכְיוֹן שְׂאִין בְּעֲלֵי קֶרִין
טוֹבִלִין כָּל הַשָּׁנָה אִין חוֹבָה לְטְבִילָה זֶה וְאִין לְבָר'
אֱלֵא שְׂנוּהֵנוּ הָעוֹלָם לְטַהֵר עֲצָמָהּ מִקְרֵי בְיוֹם

הכפורים וסמכו על מדרש של פירקי ר' אלעזר
 שגקיים במלאכי השרת ביום הכפורים תרו
וצריך להתוודות בכנתה קודם סעודה
 המפסקת כדתניא מצות וידוי יום
 הכפורים עם חשיכה אבל אמרו חכמים כתורה
 קודם אכילה שמה תטרף דעתו עליו מחמת
 הסעודה שלא יוכל להתוודות אח"כ והיכן אומרה
 יהיר אומרה אחר תפלתו אחר שנמרה קודם
 שעקר רגליו וש"צ אומרה ב"ה בתוך התפילה
 ועיקר הוירי הוא אבל אנחנו חטאנו לא שנהגו
 לומר גם שאר דברים כגו' מה נאמר לפניך ואת
 יודע רזי עולם ועל חטא ועל חטאים ואדי עד
 שלא בוצרתי ובאשכנז נזהגים לומר על חטא
 על סדר אלפא ביתא ובפרשין בו החטאים וכן
 כתב רב עמרם וכן כתב הר"ם במ"ז וה"י כתב
 שצריך לפרט החטא ובספרד אין נוהגין לאומרו
 וכן נראה שאין צריך לפרט החטא שר' עקיבא
 אומ' שאין צריך לפרט החטא והלכת בדבריו
 וצריך להתוודות מעומד ואפי' כי שמע ליה מש"צ
 והוא התורה כבר צריך לעמוד וענות שהתורה
 עליהם ביום הכפודים שעבר ולא שנה עליהם
 כתב הר"ץ גיאת שאין להתוודות עליהם לא אם
 גנב או גזל והתורה עליהם בשנה שעבר ואמר
 במקום גנבתי געלתי בררכי שהוא דרך כלל וכן
 בכל הפרשים יש לשנות בענין זה כשיצטרך
 וה"כ כשמתפלל בינו לבין עצמו אבל בשאומר
 עם הצבור אין לחוש שאי איפשר שלא יהא אח'
 מן הצבור שגנב או גזל וא"א הראש ז"ל כת' שיכול
 להתוודות עליהם אע"פ שלא שנה בהם ובהתימ'
 הוירי כתב רב עמרם החותם בא"ה הסולחן
 טועה ולפי' ר' שי יכול לחתום שהוא גורם בכל
 מקום שוקוק לשבע אם בא לחתום חותם וכיון
 שחכמים א"רו שיכול לחתום א"כ כך הלכ' יבבל
 סדורי אשכנז יש בהם חתימה ובספרד אין

חותמין ומוטב שלא לחתום כיון דאיב' פלוגתא
 דרבוותא ולענין חזרת ש"צ את הוירי במנחה
 כתב אבי העזרי שאין לו להחזירו כיון שאינו
 יכול לאומרו באמצע התפילה כמו בשא' התפל'
 וגם כי לא נתקן במנחה אלא משום גזירה שמה
 יארע אונס וכן דעת הר"ץ גיאת ורבינו האי
 כתב אין מנהג שיתודה ש"צ במנחה אבל אם
 רצה להרדוף בכרכה המרכה לסלוח כגון וידוי
 אין מונעין אותו כתב בתשובה אחת יפה השיב
 הראשונים על שאלתכם בוירי יום הכפודים
 שלא לאומרו ש"צ בכרכת סליחה שלא שמענו
 בכבל שאומר ש"צ וידוי בפלת המנחה של
 ערב י"ה ילדבריהם שאתם צריכין לכך מפני
 שאין הצבור בקיאים צריכים אתם להודיעם כי
 כל אחד ואחד צריך להתוודות אחר תפלתו ק'
 קודם שיאכל סעודת מפסקת אבל רב עמרם
 כתב ש"צ אומר וידוי במנחה להוציא שאינו
 בקי וכן נוהגין באשכנז שכל הקהל לוקין מלק'
 ארבעי בבית הכנסת אחר תפלת המנח' שמתוך
 כך יתן אל לבו לשוב מעבירות שכידו תח
ואוכלין ומפסיקין קודם בין השמשות
 דמקרא נפקא לן שצרי' להוסיף
 מחול על הקדש בין באיסור אכילה בין בעשית
 מלאכה ותוספת זה אין לו שיעור לא קודם בין
 השמשות שזמנו מהלך אלף ות"ק אמה קודם
 הלילה צריך להוסיף מהחול על הקדש ואם
 הפסיק מאכילתו בעור היום גזול יכול לחזור
 ולאכול כל זמן שלא קבל עליו התענית תרט
ולענין הטמנת חמין בערב יום הכפודים
 כתב רב עמרם שאין להטבין
 מפני שאין טומנין החמין אלא לכבוד שבת
 וזה שאוכל כחול במוצאי יום הכפודים אין לו
 להטמין לכבוד החול וכבר הפליגו אנשי אספמאי
 ועשו סמיכה שאין להטמין בערב יום הכפודים

אבל רב נשרונאי גאון כתב להטמין בערב יום
הכפורים למוצאי יום הכפורים למה הוצר לכך
בשלמא להטמין בשבת דקא בעי לכבלי' לבחר
לא למוצאי יום הכפורים חול הוא למה הוצרך
להטמין למוצאי יום הכפורים ימתין למוצאי יום
הכפורים ויעשה כל צרכיו אבל איסור אין בדב'
והעושה אין מוחין בידו ודב' שרירא כתב דשפי'
דמי שחוא מכין מחול לחול אע"ג דשהי ביום
הכפורים על גבי בירה והטמינו לשמור חוסו א
אין בכך כלום ולמוצאי יום הכפורים ישהה ש
שיעור מה שתחום הקדרה באותו חום ואח"כ
אוכל סמנה וכו' ואני תמיה למה צרי' להבתי
כדי שתחום הקדרה באותו החום שלא מצאנו
בן אלא במלאכה הנעשית כאיסור אבל זה שטמן
ביותר מה צריך להבתי ואני יודע מה חשש
איסור יש בדבר שהוצרכו גאוני עולם לדבר בו
ואדרבה נראה יותר טוב שיטמין כדי שימצא ס
סעודתו מוכנת במוצאי י"ב גדולה מזו התירו ק
קני' ירקמן הבנתו למעל' כדי להבין סעודתו
כל שכן הטמנת חמין שמותרת תרי
מקום שנוהגין להדליק נר בליל יום ה
הכפורים כדליקין ובמקו' שנוהגין
שלא להדליק אין כדליקין וכתב א"א הראש ז"ל
שיש לברך עליו כמו בשבת וככל מקו' כדליקין
בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ועל גבי חולים
ובמבואות האפלים ונוהגין בכל מקום להרבות
גדו בבתי כנסיות בשום דבתיב על כן באורים
בבדו ה' ומתרגמין כפנסיא יקרו ה' ואמרינן ז
ולקדושה ה' מכובד זה יום הכפורים שאין בו לא
אכילה ולא שתייה כבודו בכסו נקיה על כן מ
מכבדין אותו בכל מיני כבודים ומטעם זה נמי
נוהגין להציע בבית הכנסת בגדים נאים ת"א
הדברים האסורים בעיקר היום אסורין
גם בלילה ובהם הדברים האסורים

מלאכה אכילה ושתייה וסיכה ונעילת הסנדל
ותשימש הבטה וכולהו נפקא לן בקראי ומהו
אין חיוב כרת לא במלאכה ואכילה ושתייה אב'
בהנ"אין בהן כרת ואע"ג דנפקי מקראי אסככת'
בעלמא ניהו מלאכה כיצד כל מלאכה שחיובין
עליה בשבת חייבין עליה כ"ה וכל שבשכ' פטור
אבל אסור גם כן הוא ביום הכפורים לא ששב'
זדונו סקילה ויום הכפורי זדונו כרת וכל איסורי
הוצאות שבת נוהגין גם ביום הכפורים וכל דב'
שאסור לטלטלו בשבת אסור לטלטלו ביום ה
הכפורים לא שבזה הקילו בו שהתירו בו קניבת
ירק מן המנחה ולמעלה פירו' להסיר ממנו עליו
המעופשין לתקן אותן לאכילה וכן מות' לפצוע
אגוזים מן המנחה ולמעלה פי' לשבר אותם ל
להבינם לאכיל' הלילה וה' מבשח בחו"אב' בשכ'
אסור' האידב' נהגו לאסור אף בשחל בחו' תריב
אכילה דתנן ראוכל בכותבת הנכה ביו'
דכפורים חייב והוא פחו' מכבדיה
ואין חילוק בין גדול לקטן כולם שיעור בכותב'
לא שנא אוכל דברים הכותרי' או דברי האסורי'
כגון פגול נותר וטמא גבלה וטרפ' וכל האכולין
מצטרפין לכשיעור ואפי' מלח שעל הבש' וציר
שעל הירק מצטרף עמו להשלים לכשיעור א
אבל אוכלין ומשקין אין מצטרפין ושיעור לצרף
שתי אכילות הוא כדי אכילת פרס שהוא ד' בצי'
וכתב הר"ם במז"ל שאם יש בתחילת אכילה ר'
ראשונ' עד סוף אכילה אחרונה כדי אכיל' פרס
מצטרפות ואם לאו אין מצטרפות אבל אוכלים
שאינן ראויין לאכילה או שאכל אכילה גסה כגון
מיר על האכילה שאכל ערב יום הכפורים פטור
אבל עלי קנים ולולבי גפנים שלכלכו קודם ר'
ראש השנה פטור דעץ בעלמא ניהו אב' לבלבו
אחר ראש השנה עדין רכים הם וחשיבי אוכל
בס' פלפלי או זנבילא יבישתא פטור דלא חזו

לאכילה והוא דבעינן שיעור דוקא לחייב אבל איסורא איכא בכל שהיא אבל מדבר שאינו ראו לאכילה כתב אבי העזרי דאפי' איסור איכ' שתייה דתנן השותה מלא לוגמיו ביום הכפורי חייב ומשערך בכל אדם לפימה שהוא ולא מ מלא לוגמיו כמש' אלא כמלא לוגמיו פי' כל ש שים לקנו לצד אחד בפיו ויראה בכלא לוגמיו והוא פתח מרביעית וכל משקין מצטרפין ל לבשיעור ושיעור צירופן כדי שתיית רביעית והראב"ד כתב דשיעור צירוף שתייה הוא כדי א אכילת פרס כמו צירוף אכילה שמה משקין ש שאינן ראויין לשתיה כגון ציד או מוריים וחומ' חי פטור אבל אסור אבל חומ' מזוג חייב תריג **רחיצה** דתניא אסור לרחו' ביום הכפורי מקצת גופו בכל גופו ואפילו ל להושיט אצבעו במים אסור בין בחמץ בין בצונן ואם היו ידיו מלוכלכות בטיט וצואה מותר ל לרוחצם שלא אסרו אלא רחיצה של תענוג ה הלכך בבקר דסתם ידים מלכלכו מותר לרוחצם וכן בכל היום אחר שעשה צרכיו וקנה או הטי' מים ושפשף בידו ובלבד שלא ירחוץ אלא מקו' הצרי' כגון ראשי אצבעותיו ולא כל היד ובמקו' שמצויה רוח רעה שטורה על הפת כשנותנים אותו לתינוק בלא נטילת ידים מותר לרחוץ ב בכל פעם שיתנו לו פת והאידנא אין אותה רוח רעה בצויה בינינו וכתב גאון מי שהוא איסטניס וצריך לקנח פניו במים ואין דעתו ממשבת ע עליו כל היו' עד שיקנח יכול לקנח ביו' הכפורי וכן כתב ר"ץ גיאת אם יש לכלוך על פניו או ע על גבי עיניו יכול לשרות מפה במים ערב יום הכפורים ולסוחטת שיצאו מימיו ולמחר יכול להעכירה על גבי עיניו אע"פ שנשאר בה מ מלחלוות המים כתב בעל העיטור איכא מאן דאמר שאין מברכין ב וס הכפורים על נטילת

ידים ושעשה לי כל צרכי כיון שאסור בנטילת הסנדל ובנ' ומסתברא כיון דבידו וברשותו הו' לנעול משום סכנת עקרב יכול לברך כמו ב בשאר ימי' ההולך לבית המדרש או להקניל פני אביו או רבו או מי שגדול ממנו בחכמה או לצרכי מצוה יכול לעבור עד צוארו במים וכן בחזרה נמי מותר ובלבד שיעשה שינוי שלא י וציא ידו משפת חלוקו כדי שיוכיר ולא יכא ליד' סחיטה ומשום כיבוס נמי ליכא כיון שהוא דרך לכלוך וכתב בה"ג דוקא עד צוארו אבל מעבר לשוט אסור ותימה אם התירו לו רחיצה חמור' דהא אסמכיה אקרא כל טבין שיט' דקילו' והרב אסר לעבור במים כדי לילך אצל תלמיד ההולך לשמור פירותיו מותר לעבור במים אב' בחזרה אסור מותר להצטנן בטיט אע"פ שיש בו קצת לחלוות אבל אם יש בו כל כך לחות ש שאם ידבקנה לידו האחרת תדבק בה הלחות שקבלה מן הטיט אסור ומותר להצטנן בכל מ מיני פירות ובתינוק ובכל מיני כלים הרק' אבל אם יש בהם מים אפילו אינן מלאים אסור לא שנא של חרס לא שנא של כסף שמה יתענועו וישפך מן המים עליו ויש אוסרין בכלי חרס א אפי' רקיס לפי שכולעין הרבה וכשמצטנן בהם פולטין מה שכולעו וחשיב כמו רחיצה המלך' ו' והב"ה ירחצו את פניהם דבריר' אלעזר וחכמי' אוסרין ונקראת כלה כל ל'יום והר"ץ גיאת פס' בחכמים ור"ף פסק כר' אלעזר ולזה הסכים א"א ז"ל ולענין טבילת בעל קרי כתב ה"ה יהודה ב ברצלוני שטובל כררכו דתנן הרואה קרי ביום הכפורים יורד וטובל וכן כתב בה"ג והר"ם כתב כיון דקיימא לן דבעל הקרי אין צריך טבילה לא לתפלה ולא לדברי תורה אף בשאר ימות השנה אזלינן לחומרא שאין לו לטבול ביום ה הכפורי לא אם הוא לח ירחוץ אותו מקום לבד

וקנחנו ואם הוא יבש ישפ שפנו בידו וכן פסק
ותו שאר חייבין טבילות כתב בה"ג שטובלים
בדרך ביום הכפורים וז"ל כתב דאין טובלי' והא
דתניא כל חייבי טבילות טובלין כדרך ביום
הכפורים וז"ל דוקא למאן דאכ' טבילה בזמנה
מצוה ואנן קיימא לן דלא מצוה הילכך ימתין
עד למחר תריד

סיכה

דתני' אסור לסוך מקצ' גופו בכל גופו
ואם הוא חולה אפי' אין בו סכנה או
שיש לו חשטין בראשו סך כדרכו ואינו חושש
אבל בלא חולי אפי' אם אינו סך לתענוג אלא
להעביר הזוהמא אסור נעילת הסנדל ולפינן
מקרא דחשיב עינוי דוקא בשל עור ומזהו כל
דבר של עור אפי' קב הקוטע וכיוצא בו אסור
אבל של גמי ושל קש וכל מינין חוץ מכשל עור
מות' וכן מותר לילך באנפליאו של בג' לש' בכו'
לש' בזה והחיה מותרת לנעול הסנדל כל ליום
משום צנה כתב בה"ג אי בעי למיזל למיקרי כ
בצבורא או למאי דצריך ליומיה והוא דטיל ל
למעל בלא מסאנא משום עקרבא שרי לבכר'
מידאכרעיה ואפי' כל צורכין ולא נהיר' דמשו'
סגנת עקרב מותר אפי' במנעל במשואפי' שלא
לצורך מצוה מותר אפי' לנעול במש' תריה
חשמיש המטה נמי יליף מקרא דחשיב
עיניו הילכך אסור אפי' האידנא
שאין צריך טבילה לבעל קרי הרואה קרי ביום
הכפורים ידאג כל השנה כולה שמראים לו ש
שלא קבלו תעניתו והשביעוהו כמה שבידים
להשביעו כעבד שמוזג כוס לרבו ושופך לו ה
הקיתון על פניו ואם עלתה לו שנה מובטח לו
שהוא בן לעולם זבא ויראה זרע ויארץ ימים
שודאי יש לו הרבה זכויות שהגינו עליו תריו
בותרין בכל אן חוץ מבנעל'
סנדל שאין חוששים כל כך

התינוקות

אם לאינעלו אבל בשאר הדברי' שהם מצטערי'
אין למנוען כהם ומותר להאכילם בידים וכתב
ה"ל יחודה שמותר לומר לגוי לרחוץ התינוק א
אפי' בחמין שהוחמו בו ביום דכתם תינוק חול'
הוא אצל חמין ודבר שאין בו סכנה אומר לגוי
ועושה וממ' מחנכין אותן להרנילם במצות ו
ומנועין מהם מאכל שעה אחת או יותר ממה
שרגיל שאם היה רגיל לאכול בשתי שעות מ
מאכילין אותו בג' ואם הוא רגיל בג' מאכילין אותו
בה' כיצד תיגוק הבריא מחנכין אותו לשעות ב
בשנה י' ובשנת י"א ובשנת י"ב וי"ג משלי' מדרבנן
ובשנ' י"ד משלים מן התורה והחולה שאינו חזק
לסבול התענית מחנכין אותו לשעות בשנת י"א
וי"ב ובשנת י"ג משלים מדרבנן ובשנ' י"ד משלי'
מן התורה והתינוקות שממהרת ליחשב גדולה
קודם התינוק שנה אחת הבריא מחנכין אותה
לשעות בשנ' ט' ובשנת י' ובשנת י"א וי"ב משלם'
מדרבנן ובשנת י"ג משלמת מדאורייתא החולה
מחנכין אותה לשעות בשנ' י"א ומשלם' מדרבנן
בשנ' י"ב ומדאוריית' בשנ' י"ג וכדר' שבחנכי' אות'
באכילה כך מחנכין אותה ברחיצה וסיכ' תרח
עוברות וכנקות מתענות ומשלימות
ביום הכפורים עוברה שהריחה
מאכל ואם לא יתנו לה מכנו תסתכן היא או ה
הולד לוחשין באזנה שהיו י"ה אם תתיש' דעת'
מוטב ואם לאו נותנין לה כן הרוטב ואם לא
נתישב דעתה בזה נותנין לה מן האיסור עצמו
וכתב ה"ל מכין דוקא עוברה שאין לבו אומ' בישו'
דעתה פעמים כתישבה ברוטב ופעמי' שצריב'
לשומן עצמו אבל חולה שמאכילין אותו על פי
בקיאי' מאכילין אותו מתחלה דבר הצריך לו
כדי הצריך לו על פי בקיאי' וכן כל אדם ש
שהריח מאכל ונשתנו פניו מסוכן הוא אם לא
יתנו לו מכנו ובותר' ליתן לו ב ב

יולדת תוך ג' ימים לא תתענה כלל מג' עד ז' אם
 אמרה צריכה אני נותנין לה כמו לחולה מבאן
 ואילך היא כשאר כל אדם תריח
חולה שצריך לאכול אם יש שם רופא
 בקי שאומר אם לא יתנו לו איפשי
 שיכבד עליו החולי ויסתכן מאכילין אותו על
 פיו ואין צריך שיאמר טמא ימות זאם אין שם רופא
 מאכילין אותו על פיו שמאחר שהודיעוהו
 שהוא צריך לאכול וזה שול לאכול אין צריך
 לדקדק עליו יותר ואם הוא אומר שצריך ואפי'
 מאה רופאים אומרים שאינו צריך יתנו לו ואם
 רופא אחד אומר שצריך ואפי' הוא אומר אינו
 צריך יתנו לו ואם הוא רופא אחד עמו או
 אומרים שאינו צריך ורופא אחד אומר שצריך
 או שהוא אינו אומר כלום ורופא אחד אומר צרי'
 ושנים אומרים אינו צריך לא יתנו לו עד שיהיו
 שנים כנגד שנים אם הוא ואחד עמו אומרים
 צריך או שנים אומרים צריך אפי' ק' אומרים ש
 שאינו צריך ואפי' הוא אומר עכאם שאינו צריך
 בותנין לו שאין הולכין בסכנת נפשות אח' רוב
 דעות אלא כיון ששנים אומרים צריך יתנו לו
 ואם הרופא אומר אינו צריך והחולה בסופק לא
 יתנו לו איבא מאן דאמר מדקתני מאכילין אותו
 על פי בקיאת שם יחיד מומחה ומוחזק בבקיא' ורופאים
 שאינן חכמים ומומחים כל כך הולכים
 אחר הבקאות ואינו נראה להרמב"ם אלא כיון ש
 שכולם רופאים ויודעין במלאכה אין דבריו של
 אחד במקום שנים וממ' במופלג מהם בחכמה ח'
 חוששין לדבריו אם אומר שצריך אפי' במקום
 שנים ומדברי הר"ם בב"ז יראה שהולך אחר ר'
 רוב דעות ואחר בקיאות שכתב מקצתן אומרים
 צריך ומקצתן או אינו צריך וזה שותק הולכי'
 אחר הרוב או אחר הבקאים ולא נדדא אלא
 כדפירשתי לא שנא עוברה שהדיחה או חולה

שמאכילין אותו אם יספיק להם שיתנו לו מעט
 מעט פחות מבשיעור בהפסק כדי שלא יצטרף
 בכותבת בכדי אכלת פרס נותנין להם מעט מ'
 מעט כדי להקל האיסור מעליהם אבל אם רואין
 שצריכין לבשיעור ביחד יתנו להם מיד מי
 שאחזו בולמוס והוא חולי שבא מחמת רעבון
 דסימניו שעניו כהות ואינו יכול לראו' מאכילין
 אותו עד שיאורו עיניו ואפי' דבר איסור' מאכילין
 אותו אם אין כאן של הית' ואם יש כאן שני בני
 איסורי אחד חמור בחכירו מאכילין אותו הקל
 תחלה חולה שאכל ביום הכפורים ונתיישבה
 דעתו בענין שיכול לברך היה אומר א"א ה'אש
 ז"ל שצריך להזכיר של יום הכפורי כב"כ המון
 שאומד יעלה ויבא בכונה ירושלים חרש
ערבית נכנסין לבית הכנסת ונוהגין ב'
 באשכנז שקור' שיתפללו מתירין
 לכל העבריינין כדי להתפלל עמהם ואפי' אם
 לא יבקשו שיתירו להם דאל' שמעון חסידא כל
 תענית צבור שאין בו מפושעי ישר' אינו תענית
 שהרי חלכנה דייחה רע ומנאה הכתוב עם סמני
 הקטורת ואמר' בזה הלשון בשיבה של מעלה
 זבישיבה של מטה על דעת המקום ועל דעת ה'
 הקהל אנן מתירין להתפלל עם העבריינין ומוצי'
 ספר תורה הש"צ ואוחזה בחיקו ואומר כל נדרי
 ואסרי וכו' די נדרנא ודי אשתכענא ודאחריתא
 מיום הכפורים שעבר עד יום הכפורים הזה ש'
 שמכחנין להתיר הנדרים והחרמות והשבויות
 אולי עברו עליהם וכדי ליניצל מן העונ' והקט'
 לז"ת מה מועיל להתי' על מה שעברו בכ' חמדת
 לומר מ"ה זה עד י"ה הבא עלינו זגס הנחג' לומ'
 דנדרנא ודאשתכענ' כי אמר שפשט זה הכנה
 ממה דתנן בנדרים הדיצה שלא יתקיימו נדריו
 של כל השנה יעמוד ג"ה ואמר כל נדרים ש'
 שאני עתוד לירור בון השנה יהיו בטלים

והוא שלא חבור לתנאי בשעת הנדר שאם הוא
 זוכר לתנאו ואפי' רבי הוא נודר הרי מבט' התנאי
 והנדר קיים אבל כשאינו זוכר לתנאו אז מועיל
 התנאי ולכך צרי' לומר כול'הו'ן אחרטנא כהו'ן
 כלומר אם אשכח וארוד מעתה אני מתחדש ע'
 עליהא ומתנה שיהו כשלים ומיהו ביטול אינו מ'
 מועיל לא לנדריו עצמו ושבועה שישב' מעצמו
 אבל נדר שחבירו מדירו ושבועה שחבירו או
 בד' משביעין אותו אין מועיל להם ביטול וכתב
 א"א ה"אש ז"ל ומיהו נראה כמנהג הקדמוני רב'ל
 לשון כל נדרי מוכח שנתקן על הנדרי' שעברו
 עליהם בשנה שעברה ומתירין אותם כדי לינצ'
 מהעונש ולכך אומרים אותו ג' פעמים ואומר
 ונסלח לבל אחד בני ישראל כי צריכין כפרה ל'
 לאותן שעברו ובסיגנו זה כתב רבי' סעדיה זה
 לשונו יש שעושין כן עומד ש"צ בליל צום כ'
 כפור ואומר כל נדרי וחרמי ואסרי וקונמי ש'
 שנדרנו ושחברנו ושאסרנו ושנשבענו ו
 ושקיימנו על נפשותינו להם והכפורים שעבר
 עד יום הכפורים זה שבא עלינו בול' חורנו בנו
 לפני אבינו שבשמים ואם נדרנו אין כאן נדר ו
 ואם אסרנו אין כאן איסור אם חרם החרימנו אין
 כאן חרם אם שבועה נשבענו אין כאן שבועה
 בטל הנדר מעיקרו בטל האיסור מעיקרו בטל
 השבועה מעיקרה בטל הקיום מעיקרו אין כאן
 לא נדר ולא שבועה ולא איסור ולא חרם ולא ק'
 קיום יש בבאן מנילה וסליחה וכפר' כמו שכתוב
 בתורתך ונסלח לכל עדת בני ישראל ולגר הגר
 בתוכם כי לכל העם בשגגת וכתב עוד רבי ת'
 תקן רבנן לומר כל נדרי לעדה ששגג' ואסרה
 איסר על נפשיה בבית הבגס כגון נדרי שגג'
 ואנסין שגגת צבור בדכתיב ונסלח לכל עדת
 בני ישראל אבל מי שנשבע כל השנה לומר ש'
 שבועה ולבטלה לא ונוהגין לאמרו קודם ברכו

משו' דאמר אין נשאלין לנדריו בשב' לא לצורך
 השבת אבל רב נטרונאי כתב אין נוהגין לא בב'
 ישיבות ולא בשופ מקום להתיר נדרים ולא ב'
 בראש השנה ולא ביום הכפורים לא ששמענו
 שבשאר ארצות אומרים כל נדרי אכל' אנו לא
 ראינו ולא שמענו מאבותינו דמה מועלת התר'
 למי שמתנה אחר נדרו שיהא בטל הילכך אין
 אנו סוברים ולא נוהגין לעשות כן וכן כתב רב
 האי אין אנו מתירין נדרים לא בראש השב' ולא
 ביה' ולא שמענו מרבותינו שהיו עושין כן כל
 עיקר ואף אתם החמירו בכותינו ואל' תשנו מ'
 ממנהג הישיבו וכבר פשט המנהג בכל המקומ'
 לאמרו ואחר שאמר כל נדרי מברך שהחיינו
 דקיימא לן שאומרים זמן בראש השנה ויום ה'
 הכפורים וזמן אומרו אפי' בשוק לא שתקנו ל'
 לאמרו על הכוס כשיש כוס והיכא דאי איפשר
 לאמרו על הכוס דאי אמר זמן קבלי ליה עלי
 אתם' למשתי ולא יהבי' ליה לתיבוק דילכא א'
 אתי למסרך פי' יבא לשנות אף לאחר שיגדיל
 וכתב רב עכרם מנהג שילנו אחר שאוכלין ו
 ושותין חוזרין לבית הבגס להתפלל תפלת
 ערבית וכיון שעומד ש"צ לפרוס על שמע מבר'
 שהחיינו ואחר כך מתחיל והוא רחום ובל כך ל'
 לכה שמא יש אחד מישר' שלא בירך אבל אם
 תלמיד רוצה לברך לעצמו ורשות בידו שזמן
 אומרו ואפי' בשוק וכן כתב רב פלמי ורב ס'
 סעדיה כתב שצריך לברך שהחיינו אחר תפלת
 ערבית בין ביחי' בין בעבור ואמר רב האי נוהגין
 אנו כרב סעדיה והמנהג עתה כרב עמר' וקורין
 שמע בברכותיה ונוהגין כאשכנז לומר ברוך
 שם כבוד מלכותו לעולם ועד בקול רם וסמך
 לדבר ממדר' אלה הדברי' רבה בפרש' ואתחנן
 בשעלה משה לרקיע שמע למלאכי השר' שה'
 מקלסי' להק' בה ברוך שם כבוד מלכותו לעול'

שחרית

משכימין לבית הכנסת ומסדרים
הברכות ואומרים פסוק דומה

כמו בשבת ובספרד נוהגין להרבות בכזמורים
מענינו של י"ט שלא להאריך בהם בכדי לקר'
ק"ש בעונתה וכתב רב עמרם ועומד ש"צ לפני
התורה ואומר נשמת ואם יש מנהג ביוצר אור
ובאהבה רבה ובאמת ויציב לומר תוספת דרשן
כידו וכן נוהגין באשכנז אבל יותר נכון מנהג ט
טול'טולה שאין מוסיפין בהן וכבר הארכתיו בזה
בתפילת החול ומתפללין הצבור ז' ברכות כמו
בשל ערבית ואחר כך בחזיר ש"צ התפל' וכתב
רב עמרם ויורד ש"צ ואומר כמנן ובמחיה ובהל'
הקדוש דברי ריעיו וסליחה ולא דבר קצוב הוא
ולא חובה אלא שבח והודאה והזכרת זכות ומה
שירצו או להרבות או למעט ולפנינו אין אום'
לא דבר מועט בנ"ר ראשונות אבל סליחה ורחמי'
חובת היום הם ואומר אתה בחרתנו ובחול' עוד
לפני ה' תטהרו וידוי על חטא כי אתה סולחן ו
ואחר כך יעלה ויבא וקדשינו בכצותיך וכולו
רצה ועבודה וברכת כהנים וכתב בעל העיטור
שחרית מתודה ג' פעמים וכן בכוסף ובכנה אכל
בנעילה פעם אחת והם עשרה וידויים בנגד ו'
פעמים שמזכיר בהן גדול את השם ב"ה ובליל'
אינו מתודה ויש מקומות שנהגו שאינו מתודה
לא לכל תפילה פעם אחת והצבור פעם אחת
הרי ח' וב' פעמי' בערב אחת במנחה ואח' בערב'
ומה טוב ומה נעים מנהג טול'טולה שבשמיטת
ש"צ חזרת כל התפלה אח"כ מתחיל הפיוטים ו
וסליחות ובאר"ך בהן כפי רצונו כמנהג אשכנז
שאומרים כל הפיוטים וסליחות בתוך התפלה
וטוב לקצר בפיוטים ובסליחות שחרית כדי ל
למזר בענין שיתפלל בוסף קודם שבע שעות
כי אם יאחרו עד ז' שעות שכבר הגיע זמן המנח'
יצטרכו להקדימה בין שהגיע זמנה לכך צריכי

ועד והורידו לישראל למה הדבר דומה לאדם
שגנב הורמין פי חפץ נאה בתוך פלטרין של מ
מלך נתנו לאשתו ואמר לה אל תתשקטי בו לא
בצנעא בתוך ביתך לכן כל השנה אומרי' אותו
בלחש וביים הכפורים אומרים אותו בפרהסיא
לפי שאנו כמלכים וחזותמין ופרוס עלינו וכולו
וכתפללין הצבור ז' ברכות ואומרי' זכרנו כאבו'
בי כסוך בנכורות ובכן באתה קדוש וחזותמים
המלך הקדוש אתה בחרתנו יעלה ויבא מחול'
לעונותינו קדשנו בכצותיך וחזותמין מלך מוח'
וסולח לעונותינו ולעונות עמו ישראל ומעביר
אשמתינו בכל שנה ושנה מלך על כל ה'רץ
מקדש ישראל ויה ואם חל בשבת אום' ותתן לנו
ה' ארינו את יום המנוח הזה ואת יום הכפורים
הזה וחזותם מקדש השבת ישראל ויום הכפורים
וכתב הדין גיאת שאומר יעלה ויבא מלוך כחול'
ורב עמרם לא כתב לא מלוך ולא יעלה ויבא
לא מחול לעונותינו ובאשכנז נוהגין לומר יעל'
ויבא ומחול ולא מלוך ובספרד נוהגין לומר גם
מלוך ואומר עבודה והודאה וידוי כמו שכתבתי
במנח' ואין חזרת תפלה לש"צ בערבי' לא כתחיל'
בסליחות ותחנונים כל מקום לפי מנהגו ואומר
הוידויים כמו שאמר באשכנז ואם חל בשבת
אומר ויכלו וברכת מנן אבות כדברנו כמו בשאר
שבתות וחזותם מקדש השבת ואינו מזכיר של
יום הכפורים ואחר כך סליחות ותחנוני' ואיתא
בפרקי ר' אליעזר שצריך להעמיד אחד לימין
ש"צ ואחד לשמאלו כדכתיב ואהרן וחזר תמכו
בידיו מזה אחד ומזה אחד ומה נהגו להעמיד
סגן אצל ש"צ ביום הכפורים ועוד נהגו אנשי מ
מעשה באשכנז שעומדים על רגליה' כל הלילה
וכל היום ע"פ המדר' שכתבתי ואין להם קפצים
במלאכי השרת ועוד נהגו ללון בב"ה ואומרים
שירות ותושבחות כל הלילה תרך

למהר כדי שיתפלל מוסף קודם שעה שביעית
וא"א הראש ז"ל כשהיה רואה שהיו מתאחרים היה
מתפלל מוסף יחידי כדי להתפלל בזמנה לגאון
מנהג של ישיבה בשחרית חמשה פעמים ויעבו
ובמוסף ובמנחה ו' ובנעילה ג' ואבי העזרי כתב
קבלתי שבתפילת ויצר צריך לומר יג פעמים ו
יעבור כנגד יג מדות ורב נטרונאי כתב מנהג
בשחרית אומר ז' סליחות ובמוסף ה' ובמנחה ג'
ואם יש פנאי אומר ה' תרבה
ומוציאין ב' ספרים באחד קורין ששה
בפרשת אחרי מות מרים ס
סדרא עד ויעש כאשר צוה ה' את משה ואם חל
בשבת קורין ז' ומפטיר קורא בשנייה בפרשת
קרבנות שבפנחס ובעשו לחדש ומפטי בישעי
בה אמר רם ונשא עד כי פי הדבר ומחזיר ספר
תורה למקומו ואומר שלי' צבור קדי' ומתפללין
הצבור מוסף אבות וגבורות וקדושת השם אתה
בחרתנו מפני חטאינו וכו' עבודה והודא' וברכת
נהנים וידינו ומחזיר שליח צבור התפילה אתה
בחרתנו מפני חטאינו ואומר עלינו לשב' אוהיל'
ארינו וארי אבותינו היה עם פיפיות עכך וסדר
עבודה והודו שהיה כהן גדול מתודה ואומר
ומזכיר השם י' פעמים ג' בכל ידיו ואחד בגדולו
שאומר לשם יחטאת ותניא כיצד מתודה אומר
עויתי פשעתי דברי ר' מאיר וחכמים אומרים ח
חטאתי עויתי פשעתי ופסק רב סעדי בר' מאיר
וכן פסק ה"י יצחק גיאת ובעל העיטור אבל ריף
פסק ברבנן וכתב בעל הלכות ורב' פלטוי דח
וחכי נהיגי ברבנן וילפינן בקרא שמדוי של י"ה
צריך לומר בו אנא השם וזה נוסחו אנא השם
חטאתי עויתי פשעתי אני וביתי אנא השם כפר
לחטאים ולעונות ולפשעים שחטאתי ושעויתי
וטפשעתי אני וביתי ככתוב בתורת
משה עכרך כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר א
אתכם מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו וכידי ה
השני היה מוסף אני וביתי וכני אהרן עם קדוש

וכידי השלישי שעל השעיר הזה בתורה על
ישראל וזה אומר אנא השם כפר נא לחטאים
לעונות ולפשעי' שחטאו ושעו ושפשעו לפני'
עמך בית ישראל' ככתוב וכו' ותניא בתוספתא
אנא השם עויתי וכו' אנא השם כפר נא וכן יש
במקצת גרסאות ובשני בשם ואיתא בירושלמי
אמר ר' חני בראשונה היה אומר אנא השם
ובשנייה אנא בשם, וכתב דח לא משגיחנן בר'
חני לגבי מתני' וכסדר ר' שלמה הכבלי כתב ב
בשניהם השם אבל בסדר אתה כותנת כתב ב
בראשונה אנא השם ובשנייה אנא בשם וכן בת'
אבי העזרי כיון שפי' ר' חני ובראשונה היה אומ'
אנא השם ובשנייה אנא בשם הכי עבדינן דאמו'
בקי' בנירסא טפי מינן וסבורני דבראשונה ה
היה אומר כהן גדול אנא השם ובשניה אנ' בשם
ורב האי כתב לא בלשון הזה היה אומ' כהן גדול
אנא השם אלא שם של מב' אותיות ועדיין מצינו
הוא בישיבה בקבלה וידוע הוא לחכמים וכן ב
בשהיה אומר לפני ה' תטהרו היה אומר שם ה
הספורט וכתב א"א הראש ז"ל ואין נראין לי ד
דבריו דכיון דילפינן בג"ש הזכרת השם של ד'
אותיות אין לשנות לא כמו שהוא כתוב ב
בפסוק הוא מזכיר לא שמזכירו בכתובתו והוא
שם הנקרא שם כפודט והוא מקור לכל השמן
ובולם נאצלים ממנו ועליו נאמר ההנהגה השם
באותיותיו בעק' מן העול שאין להזכירו בגבולין
ע"כ כתב רב סעדיה שראוי לומר לפני השם ת
תטהרו בכו שאמ' אנא השם וכתב הר"ף גיאת
ואם אמר לפני ה' אין בכך כלום דקר' הו' הקדיבן
ואין אנו הוגים השם באותיותיו וכתב אבי העזרי
על כל אזכרה הו' מברכין וכורעים לכבוד וכן
מצינו בספרים החיצונים כשכסר ר' גחוניא בן
הקנ' את השם לתלמידיו צוה להם לברך ולירפול
על פניהם וכן אנו עושים לרונבא וזהו שיסוד ה
הפיוט ואף אם הוא היה ככיון וגבור את השם
כנגד המברכין שהיה באריך כ

בש' כנענימו קל עד שהיו כורעין ואומרים ברוך
שם כבוד מלכותו לעולם ועד ואז מסיים תתהוו
ואמר רב נטרנאי אין אומרים סדר עבודה לא
בשחרית ולא במנחה לא במוסף שמזכיר סדר
עבודה ההזאת בשעה עבודה וכיון שמזכיר ב
במוסף לכה יחזור ויזכיר וכן המנהג בשתי י
ישובות ואחר כך אומר מחול וידיו עבודה ו
והוראה וברכת כהנים וקריש תרכב
אומרים אשרי וכו' לציון ויראה
למנחה שאין לומר ואני תפילתי אף אם
הל' בשבת כי כה שאומרים אותו במנחה בשבת
הוא ע"פ המדרש ושיחו כי יושבי שער ונגינות
שתי שבר אמר דוד לפני הק' כה רבונו של ע
עולם אובות העול' בששותין ומשתכרין וישבין
ובנגנים ואני לא בן אלא ואני תפילתי לך ה' עת
רצון אע' שאני אוכל ושותה אני בא לפניך ע
ועל בן נהגון לומר אותו בשבת במנחה לאח'
שאכלו ושתי וזה לא שיה' ביום הכפורי לאפוקי
כמנהג טולטלה שאומדין אותו בכל פעם אפי'
כשחל כחול ומוציא ספר תורה וקורין בו ג' ב'
בפרשת עריות עד סוף הפרשה והשלישי הוא
מפטיר ביונה ומסיים מי אל כמוך ומכר לפני
ולאחריה בדרך שבירך שחרית ואם חל בשבת
מזכיר בה של שבת וחזרתם בה בשל שבת כמו
בתפלה ומחזיר ספר תורה למקומו ומתפללין
עבוד כמו שחרית ומחזיר ש' צ' התפלה והוידוי
כמו בשחרית וכתב רס עמרם כתחלת המנחה
אין אומרים לפנינו לא סליחה ולא רחמים אלא
אחר סיום תפילתו אומר אבינו מלכינו אבל רב
נטרנאי כתב הרוצה לומר סליחת במנחה ה
הרשות בידו שיום סליחה הוא ובכל תפלה ו
ותפלה ראוי לומר וכן המנהג בשתי ישיבו' וכן
המנהג עתה לומר סליחות בכל ארבע תפילות
ואם חל בשבת אומר צדקתך וכתב רב עמרם

שאין נשאות כפים במנחה אבל בעל הלכו' כתב
שיש בה נ"ב וכאשכנו נוהגין כרב עמר' תרכו
ומאריבין בסליחות וברחמים עדישיניע
זמן תפלת נעילה וזמנ' סמ'
לשקיעת החמה כשהחמה בראש האילנות ניש
ליחוד שלא יאחרו להתפלל אותה כלילה אלא
סמוך לשקיעת החמה בענין שיסיימו אותה עם
צאת הבוכבים וזה סדר אומר ש' צ' אשרי וקדי'
ורב עמרם כתב אשרי וכו' לציון ואין נוהגין ע
עתה לומר וכו' לציון גואל לא במנחה ומתפללין
שבע ברכות כמו במנחה אלא שאומר במקום ו
וכתבנו וחתמנו ובהוראה במקום נזכר ונכתב
נזכר ונחתם ורב עמרם כתב במקום זכרנו ו
חתמנו ולא נהגו בן ואין לומר במי כמוך חותם
יצוריו במקום זוכר ואומר וידוי וכשיגיע לאחיה
יודע אומ' אתה נותן יד לפושעי' וכו' עד כי אתה
סולחן וכסדר רב עמרם אינו חותם כמו שאינו
חותם בשאר התפילות ונראה דאפי' למי שפוס'
שאין לחתום בשאר תפילות שאינו גורם וחכמי'
אומרים כל מקום שזקוק לשבע חותמין אלא ג
גורם וחכמים אומרים וחותמין בכדוך כמ' בתפל'
נעילה חותמין בברוך דהא אתפלת נעיל' קיימי
וקאמר שחותמין בברוך וכן כתב הר"ז הל"י מיו
כיון דאיכא פלוגתא טוב שלא לחתום ואם חל
בשבת מאכיר בה של שבת ותתן לנו ה' ארינו
את יום המנחה וזה חזרתם גם בשל בשבת אבל
בידוי של אחר התפלה אין צריך להחזיר של
שבת ויחזיר ש' צ' התפלה ואומר וידוי באמצע
התפלה כמו בשאר התפלות ואומר בתר כמו ב
במוסף ונושאין הכהנים כפיהם ואם יש שהות
ביום אומרים סליחות תרכו
ומתפללין ערבית שאין תפלת נעילה
פוטרת של ערבית ואומ' בה
הכולה בואנן הודעת וצריבין להוסיף מחול על

הקדש גם ביצאתו שיבתנו מעט אחר יציאת ה
הבוכים ותוקעין תשורת זכר לתקיעת היוכל
שהיתה ביהושע נודעין לתקוע ביד אחר תפילת
בעילה קודם ערבית א"ע שערין לא הבדילו
אין חוששין כיון שתקיעת שופר אינה כלאכה
ונכון יותר להמתין עד אחר ערבית נאפילו אם
יתקע קודם שהבדילו אין לחוש כיון שהבדיל ב
בתפלה ומבדילין על הכוס ואין מכרכין על ה
הכשמים אבל מכרכין על האור שדבר חידוש
הוא שלא נהגו ממנו היום וחמור יום הכפורים
משבת שאין מכרכין על האור היוצא מהעצים
ומהאבנים פי שהוציאוהו עתה כן האבנים לא
אם כן היה מערב יום כפורים וביהושע אפי' אם ה
הודלק ביום הכפורים אם הודלק בהיתר כגון
לחולה יכולין לבר' עליו ואוכלין ושותין בשמח
ובתיב לך אכול בשמחה לחמך ושתה בלב ט
טוב יינך וגו' וחסידים ואנשי מעשה באשכנז ר
דגילין לעשות שני ימים יום הכפורים שבת ענין
בימים ולפעמים היה מהם י' והיו מתפללים ב
בעשרה בכל סדר זה וא"ה ראש ז'ל היה מוחה
ביום אבל לשאר כל דבר ואיסור מלאכ' נודעין
בנו הראשון הילכך אפי' אחרי לא יבטלו לו חש
אומרים מי שעש' פעם אחת שני ימים טוב אינו
יכול לחזור בו לעולם דכיון שקבלו עליו הרי
הוא עליו באיסור ברת וא"ה ראש ז'ל היה מ
בתיר לישאל עליו תרבה

הלכות סכה

בסכות השכו שבעת ימים וגו' למען ירעו
דורותיכם כי בסכות הושבת את
בני ישראל בהוצאת אותם וגו' תלה הבתוב מצות
סכה ביציאת מצרים וכן הרכה מצות לפי שהו'
דבר שראינו בעינינו ובאזנינו שמענו ואין אד'

יכול להבישנו והוא הבורה על אמיתת מציאות
הבדא יתעלה שהוא ברא הכל לרצונו והוא א
אשר לו הבח והבמשלה והכולת בעליונים ו
ובתחתונים לעשות בהם כרצונו ואין מי שיצא
לו מה תעשה כאשר עשה עבדו בהוצאתו אותנו
מארץ מצרים באותות ובמופתים והסכות שאו'
הבתוב שהושיבנו בהם הם ענני כבודו שהקיפו
בהם לכל יכה אותם שרב ושמש ודונבא לזה צ
צונו לעשות סכות כדי שנזכור נפלאותיו ו
ונוראותיו וא"ע שדענו במצרים בחדש ניסן ל
לא צונו לעשות סוכה באותו הזמן לפי שהוא
ימות הקיץ ודרך כל אדם לעשות סוכה לצל
ולא היתה נכרת עשייתנו בהם שהם כמצות
הבורא יתברך ולכן צוה אותנו שנעשה בחדש
השביעי שהוא זמן הגשמי ודרך כל אדם ליצאת
מסוכתו ולישב בביתו ואנחנו יוצאין מן הבית
לישב בסוכה בזה יראה לכל שמצות הסלך היא
עלינו לעשותה וסוכה זו צריך שתהיה במקום
הראוי לעשותה וכמין הראוי ושיהיו דפנותיה
בראוי בשיעורה ובמנינם ושיהיה סככה בראוי
ושלא תהא נכוה יותר משיעור ולא נמוכה פחו'
משיעורה ולא קטנה משיעורה תרבו

מקום הראוי כיצד שיעשנה תחת אר'
השמים דכתיב בסכות תשבו ו
ודרשינן ולא בסוכה שתחת סוכה ולא בסוכה
שתחת הבית ולא בסוכה שתחת האילן ואם ה
האילן צלתו מרובה מחמתו פסולה ב
בכל ענין אף אם הסוכה צלתה מרובה מחמתה
אבל אם האילן חמתו מרובה מצלתו אז רואים
אם הסוכה תה מרובה מחמתה כלא אילן כ
כשרה אפי' לא השפיל הענפים לכטה לערבם
עם סכך הסוכה אבל אם הסוכה צלתה מרובה
מחמתה לא עי' האילן אז צריך שיפיל הענפי'
ויערבם עם הסכך כענין שלא יהו ניכרים והא
הסכך רבה עליהן ומבטלן והוא לדעת ר' שי

זל אבל אבי העזרי כתב אפי' אם הסכה עלתה
 מרובה מחמתה בלא האילן והאילן חמתו מרוב
 מצלתו אם ענפי האילן מכוונין כנג' סכך הבשר
 פסולה שהרי הצל מן האילן ולא מן הסכה ל"ש
 אם האילן קידם לא שנא אם הסכה קדם פסולה
 כיון שענפי האילן מכוונין כנג' סכך הבשר אבל
 אם הענפים כנגד האויר שבין הסכך הבשר כ
 בשרה הואיל וצל הבשר הוא מרובה מחמתה ש
 שאפי' אם ינטל האילן יש שיעור בבשר להכשי
 וכן כתב הראב"ן ומפני זה יש מחמירין שלא ל'
 לעשו סכה למטה בבית תחת הגג אע"פ שהסירו
 הרעפים כיון שנשארין עדיין העצים הדקין אשר
 הרעפים מונחין עליהם א"ע שיש אויר גדול בין
 העצים יותר מכרי העצים וה' יחיל היה נוהג
 כשהיה עושה סכה בבית תחת הגג שהסירו ה
 הרעפים היה זקק קנים מן הסכך עד הגג לער'
 שני הסככים יחד להיות הכל סכך אחד ונ"ל ש
 שהוא מותר שאף לדברי הפוסל כי לא עירבם
 היינו דוקא בסכה שצלתה מרובה מחמתה וכמ'
 יש אויר בין סכך הבשר הילכך כשנחשו הסכך
 הבשר כנגד האילן כמאן דליתיה מצטרף עס ה
 האויר שבה ותהיה חמתה מרובה דצלתה אבל
 בסכה שבולה בכוסה ואין בה אויר כלל אפילו
 נחשוב הבשר במאן דליתיה עדיין נשאר צלתה
 מרובה מחמתה ושרי ובעל העיטור גם כן התירו
 בטעם אחר שאמר כיון שהסיר הרעפים העצי'
 הנשארין אין עליהן דין סכך פסול דתנן תקרה
 שאין עליה בעזיבה כפקפ' או נוש' אחר מבנותיים
 ולא שנא אם האילן קדם או הסכך קדם דין אח'
 להם ואם קצץ האילן להבשירו וה' ע"ה ע"ה
 מן הסיכוך כשר והוא שינענענו לשם עשיית
 סכה אבל לא נענענו לא אמרינן קציצתו זו היא
 עשייתו

וכי דבעינן שתהא הסכה תחת אויר
 השמים ולא יהא סכך אחר עליה הבי

נמי בעינן שיהא הוא באויר הסכה ולא יהא סכ'
 אחר חוצץ בינו לסוכה לפיכך הישן בה תחת
 המטה או תחת הבילה אם היא גבוה' טפחים
 ויש לה גג טפח חשוכה כאהל ולא יצא אבל אם
 אין לה גג רחב טפח או שיש לה גג ואינה גבוה
 י' שרי ורי"ז גי' זל תלה הכל כנג' שאם יש לה גג
 אפי' אינה גבוה י' אסור לישן תחתיה ואם אין ל'
 לה גג שרי אפי' גבוה י' ולא נהירא לא אהראש
 זל הילכך העצים היוצאין מן ראשי המט' אסור
 לפרוש עליהן סדין ולישן תחתיו אבל אם אחר
 יוצא באמצע המטה בראשה והשני במרגלותיה
 כנגדו מותר לפרוש סדין עליהם ולישן תחתיו
 דלא חשיב אהל ואפי' אם פירש סדין תחת הסכ'
 לבני פסולה וכגון שהוא רחוק מן הגג ד' טפחים
 אבל אם הוא בתוך ד' לגג בטל אצלו כיון שהוא
 לבני אהל אם אינו לבני אפי' שוה ב' בתוך ד' פסול
 והרי"ז גי' זל כתב ולבני לא פסיל אלא אם כן יהא
 מופלג י' טפחים ולא נראה לא' זל תרכה
סכה שתחת סכה העליונה כשר והתחתונה
 פסולה וה"מ שיכולה התחתונה לקבל
 ברים וכסתות של עליונה שאז נקרא' התחתונה
 סכה שתחת סכה כיון שראוי לרדור בעליונה א
 אבל אם אינה יכולה לקבלם לא ומהו אפי' אם
 אינה יכולה לקבלם אלא על ידי הדחק פסולה
 וגם צריך שיהא ביניהן י' טפחים אבל אם אין ב
 ביניהן י' או שיש ביניהן עשרה ואינה יכולה ל'
 לקבל ברים וכסתות של עליונה אז התחתונה
 כשרה אם היא מסוככת בהלכת' אפי' אם העליונה
 למעל' מכ' ואם אינה מסוככת בהלכה זכתכשר'
 על ידי סכך העליונה צריך שתהא העליונה ב
 בתוך כ' לארץ וכ' זל כתב אפי' אין ביניהן י'
 ד' טפחים פסולה וכן כת' אבי העזרי והרי"ז ול'
 לא' זל העושה סכה בראש העגלה או בראש
 הספינה אם אינה יכולה לעמוד ברוח מצויה ד'
 דיבשה פסולה אבל אם יכולה לעמוד ברוח מ

מצויה דיבשה אפי' אם אינה יכולה לעמוד ברוח
מצויה דים כשרה עשאה בראש הנמ' או בראש
האילן כשרה ואין עולין אליה ב'ט בקצת על ה
האילן ובקצתה בדבר אחר אם היא בענין שאם
גטל האילן ותשאר היא עומדת שלא תפול ע
עולין לה ב'ט ואם לאו אין עולין לה ב'ט תרכט
ממין הראוי כיצד כל דבר שאין בקבל
טומאה וגידולו מן הארץ מסככין
בו אכל דבר שאינו צומח מן הארץ אפי' אם ג
גדולו מן הארץ ואינו בקבל טומאה כגון עורות
של בהמות שלא נעבדו שאינם מקבל' טומאה
או מיני מתכות אין מסככין בו וכן כל דבר ש
שקבל טומאה כגון שפודרין וארובות המטה
וכל הכלים אין מסככין בה אפי' נשברו שלא נ
נשאר בהן שיעור קבלת טומאה סבכה בחיצים
שאינן להם בית קבול כשרה שאינן מקבלים ט
טומאה יש להם בית קבול פסולה בפשתן שלא
נידק ולא נופץ כשרה דעץ בעלמא היא נידק
ונופץ פסולה כחבלים של פשתן אסורה בשלג
גמי ושל סיב כשרה מחצלת של קש וקנים ו
ושיפה וגמי לא שנה ארונה שהיא חלוק וראויה
לשכיבה לא שנה עשויה מעשה שרשרו' שאינה
חלקה ואינה ראויה כל כך לשכיבה אם היא ק
קטנה סתמא עומדת לשכיבה ומקבלת טומאה
ואין מסככין בה לא אם כן עשאה לסיכוך ואם
היא גדולה סתמא עומדת לסיכוך ומסככין בה
וה' שאין לה שפה אבל אם יש לה שפה בענין
שראויה לקבל אפי' אם נשל שפתה אין מסככין
בה בחב' ה' ישעיה אפילו במקום שעושין אותן
לשכיבה הקונה אותה מן האומן על דעת לסכך
מותר לסכך בה ול' לא א' ז' אלא אנו חולכים
אחר מנהג אנשי המקום כיון שדרבן לעשוהו ל
לשכיבה אפילו אם קנאה על דעת לסכך או א
אפילו צוה לאומן לתקנה על דעת לסכך אין ל

לסככ' בה כי מי יודע אם תקנה לכך כיון שדר' **ל**
אנשי המקום לעשותן משכיבה כל מיני אוכלין
מקבלים טומאה ואין מסככין בהן הילכך לענפי
תאנה ובהם תאנים זמורות ובהן ענבים אם פ
פסולתה כרובה על האוכל או האוכל כטל ו
ומסככין בהן ואם האוכל כרובה על הפסולת
אין מסככין בהן ואם קצרן לאוכל או יש להם
תורת אוכל לקבל טומאה ועריך שיחא בפסול'
כדי לבטל והיד ואם קצרים לסיכוך אז אין לה
תורת אוכל ואדרבה הוא מצטרף עם הפסולת
לבטל האוכל קצרים לאוכל ונכלך עליהם ל
לסכך אין המחשבה בוציאה הידית כתור' אוכל'
עוד שיעשה בהם מעשה שניכר שרוצה אותם
לסיכוך כגון שידוש אותם ואם בירקו שכמחרין
ליבש אע"פ שפסולין לסכ' שהרי מקבלין טומאה
אין דינם כסכך פסול לפסולת בר' טפחים אלא
כאור חשיכי לפסול בג' ואם אין דרכן ליבש אז
דינם כסכך פסול כל דבר שמחזיר אין מסככין
בו לפיכך אם הדלה עליה גפן או דלעת ועשה
בהן הסכך פסול לא א' כ' קצצו כדלעיל ויש ד
דברים שכשרים מן התורה לא שחזר לאסרו ל
לסכך בהם לבתחלה ובדיעבד יצא כמו מיני
עשבי' שאינן ראויין לאכילה ואין מקבלין טומאה
וריוחן רע או שנושרין עליהן דחויטין שמא
מתוך שריוחן רע או כתוך שעליהן גופלין יצא
מן הסכה וחבילה ג' איסורו לסכך בה כשום
שפעכים שאדם מניח חבילתו על הסכה ליבש'
ולא לשם סכה ואחד כך נכלך עליה לשם סכה
ואיתה פס' לה משום שנ' תעשה ודרישין ולא
כן העשו' **ל' בגין** זה שלא נעשה אפי' לצל
לא להתיבש הילכך אסרו לסכך בחבילה גזירה
אטו וכיו' זאת שבפני זה אסרו לא היצדכו לאסור'
לא בחבילה שדרך ליבשה ואין זה בפחות מכ'
קנים הלכך כל זמן שאין בה כ"ה שרי ואם הרב'
קנים יוצאין כגזע אחד

אפילו אם הם כה וקשרם בראשה השני אינה ב
 נקראת חבילה כיון שעיקרן אחד ואם אגד ע
 עמה קנה אחד בין שניהן כה הויה חבילה וכן
 חביל שאין קושרין אותו לא למוכר במנין ומיר
 בשיקננה הקונה יתירנה אינה חבילה ואם סכך
 בחבילה והתירה כשירה כיון שאין אסורה לא
 כשום גזירה בדפירה שתי אכל חבילה שהעלה ל
 ליבש ונמלך עליה לסיכוך שפסולה מן התורה
 כתב הר"י בקרקשינא שאינה ניתרת בהתירה לא
 צריכה נענוע ויש אומרים שאף זאת ניתרת ב
 בהתירה ובסתברא שצריכה נענוע וכן אסרו ל
 לסכך בנסרים שרחבן ארבעה אפי' הפכן על
 צדן שאין בהן ד' כפני שדומין לתקרת הבית ו
 וחיישינן שמא ישב תחת התקרה לשם סוכה
 ואם אין בהן ד' כשרים אפילו הן משופין שדוכין
 לכלים וכתב בספר המצות קטן ומיחו נהגו ה
 העולם שלא לסכך בהם כלל משום דלמא אתי
 לסכך בהן בקביעות בענין שאין הנשמים יכולי
 לירד בה אפילו אם מסוכבת בהלכתא וירא ש
 שמא יבש הסכך או שישרו העלין ונתהיה חמות
 מרובה מצלתה ופירש עליה סדין שלא תיבש
 או תחתיה שלא ישרו העלין כיון שהסדין גורם
 שעל ידי צלתה מרובה מחמתה פסולה אבל א
 אם לא כיון בפריסת הסדין אלא להגין מפני ה
 חומה והעלין לנאותה כשרה וכלבד שיהא בתו'
 ד' לסכך ומיהו לכתחלה לא יעשה ואלא אם כן
 יהא ניכר לכל שככוין כדי להגין או שהוא שריו
 במים שאז ניכר לכל שאינו שוטחו שם אלא
 כדי ליבש תול'
כל הדברים הפסולין אינן ~~ל~~ לין לא לסכ'
 אבל כולם כשרים לדפנות שדפנות כ
 כשרים בכל דבר ואפי' חמתו מרובה מצלתו
 וכלבד שיהו עשויות כראוי בשיעורם ובמנינם
 כיצד דתנן שנים כהלכתן ושלישית אפילו טפח

רצו צורת הפת' הלכ' אם יש לה ב' דפנו זו אצל
 זו עוש' טפ' מרול ומעמידו בפחות מג' לא יעמי'
 קנה כנגד סוף הבותל וישים קב' עליה ועל הטפ'
 וכשר' ומות' לטלטל' כה אפי' בשבת דכמו שחשן'
 מחיצה לענין סוכה חשובה מצוה לענין שבת
 ואם עשויה כמבוי מפולש כזה ע' ושה פס' ד' ו
 ומעמידן בפחות משלש סמוך לדופן ונותן קנה
 מהפס על הדופן האחד ואם השתים כהלכתן ו
 וטפח בשלישית אפי' יש בשתי המחיצות פתחי'
 הרבה שאין בהן צורת הפתח שכשתצטרף כל
 הפרץ יהיה מרובה על העומד כשרה וכלבו
 שלא ית' בהם פרצ' יתיר' על העומד וכלבד שלא
 איה בהם פרצה יתירה על עשר אמות ואם יש
 בה צורת הפתח אפי' ביתר מעשרה כשר' וחלום
 במזל כתב אפי' יש לה צורת הפתח אם יש בה
 פרצה יותר מעשרה פסולה לא א"כ עומד מרוב'
 על הפרץ ולא נהירא לא"ה הראש' זל' נעץ ד'
 קנרסינין באמצע הגג וסכך על גבה פסול דלא
 חשבינן להו כמחיצות ואם נועץ אותו בשפת
 הגג וסכך עליהן כתא חלום במזל דכשר' שרוא'
 מחיצות הבית כלו עולות למעלה וכן כתב רב
 שרירא והר"ץ גיאת אבל ר"ף פסל וכן כתב אבי
 העזרי' דה' ישעיה ולזה הסכי' א"ה הראש' זל' מבוי
 מפולש בלא שום תיקון וסיכך על גביו באותו ה
 הצד ה' תוקן בלחי הסוכה כשרה בשבת שבחו
 ומותר לטלטל' בה אבל בחול פסולה וכן סיכך
 על גבי פסי בירא' בזה שהן ד' קורות נעוצות
 בד' אוחות זו כנגד זו כזה שכל אחת נוטה אמה
 לכאן ואמה לכאן כשרה הסוכה בשבת שבחו
 ומותר לטלטל' בה אפי' אם אין ביניהן בור אבל
 אם עשה כן בחצר פסולה היה אבסדרה בבית
 וסוכה לפניה ועשה סוכה בחצר בשני דפנות
 שלימות ובצד השלישי סמכה לאבסדרה בענין
 שהסכך נוגע בפי האבסדרה כזה והיה רחבה ד'

ד' אמות בענין שאין בותל' הבית עולה לסכ' אם
יש לה עמודים שנכסמכת עליהן והיא בפחו' מנ'
בין זה לזה בשרה דחשיבה מחיצה אף לסכה ו
ואם אין לה עמודים אפי' אם יש כפי התקר' של
אכסדרה טפח לא אמרינן ביה יורד וסותם ל'
להכשיר הסכה להיות לה דופן כיון שלא נעש'
לשם סכך היה לה בליטה כמו עמוד בין שני'
בפנים ושזה בחוץ כזה בין שנראה בחוץ ושזה
בפנים כזה בשרה והוא שיעשה צורת הפתח כ
בדופן השלישי על פני כלו היו דפנותיה גבוהין
י' טפחים או אפי' אין בהן א' ו' ומשהו ומעמדי'
בפחות משלשה סמוך לארץ בשרה אפילו הגנ'
גבוה הרבה וכלבו שיהי' מכיון כנגדן ואפי' אינו
מכיון ממשיך שהוא בתוך שלשה כנגדו כשר'
ואם אינה גבוה א' עשרה טפחי אפי' אין בדופן
אלא ארבעה ושני משהויין כשיר שמעמידה ב
באמצע ואמרי' למודיה למעלה ולמטה וחשוב
בסתום היו הדפנות גבוהין מן האר' שלש טפחי'
פסולה העושה סכתו מן האילנו' והאילנו' דפנו'
לה בשרה והוא שיקשור ענפי האילן שלא יניד'
הרוח שכל מחיצה שאינה יכולה לעמוד לפני
רוח מצויה אינה מחיצה וכתב ה"ר פרץ על כן
אין נכון לעשות כל המחיצות מיריעות של פ'
פשתן בלא קנים אע"פ שקשרין בטוב זימנין ד'
דמניתקי ולא ארעיתיה והיה ליה מחיצה שאינ'
יכולה לעמוד לפני רוח מצויה והרוצה לעשות'
בסדינין טוב שיארוג במחיצות קנים בפחות מנ'
ועושיין מחיצה אפי' מבעלי חיים שיקשור שם ב
בהמה לדופן ויכול לעשות מחבירו דופן לסכה
להכשירה ואפי' ביום טוב וכלבד שלא ידע אות'
שהעומד שם שבשביל מחיצה הועמד שם אבל
בחול אפי' אם הוא יודע שפיר דמי' יש מדקדקין
בשעושיין דופן מקנים להעמידם דרך גדילתם
בדאמרינן גבי לולב שאין יוצאין בו אלא דרך ג'
גדילתו ואינו צרי' כיון שדפנות בשרים מכל י'

דבר הסומך סכתו בכרעי המטה פי' שסומך ה
הסכ' על כרעי המטה והכרעי' הן הן מחיצות אם
יש גבוה י' טפחים מן המטה הסכך בשרה ואם ל'
לאו פסולה סמך הסכך על העמודים והכרעים
הן הן דפנות אפי' אם אין גבוה י' מן המטה עד
הסכך בשרה תרלא
סככה בראוי כיצד דתנן סכה שצלתה מ'
מרוכה מחמתה כשר' ודייקינן הא
בהדרי' פסולה ודוקא כששוין למעל' שאז ודאי
למטה חמתה מרוכה כצלתה לפי שהחמה מ'
מתפשטת בריחוקה אבל אם הן שוין למטה כ'
בשרה שאז ודאי למעלה הצל מ' וכה ובעל ה
העיסור כתב בהפך שאם למעלה שוין בשרה
שאז ודאי למטה צלתה מרוכה מחמתה לפי ש
שהחמה מועטת למטה ואם למטה שוין אז ל'
למעלה חמתה מרוכה פסולה ואם ברוב ממנה
צלתה מרוכה שני משהויין וכביעות ממנ' חמת'
מרוכה משהו בענין שבשנצטרף יחד החמה
והצל של כל הסוכה יהיה צלתה מרוכה מחמת'
משהו בשרה וצריך שלא יעש' כסויה עכמאד
כדי שיהו הכוכבים וניצוצי השמ' נראין בתוכה
אבל בדיעבד אפי' מעוכה כמין בית בשרה ור'ת
פסק שאם עשאה עכה מאד שאין המטר יכול
ליורד בה פסולה אע"ג דב' הכשרין מעוכ' כמין
בית היינו דוקא שאין כוכבים וחם' נראין בתוכ'
אבל בשאין יכול להמטיר בתוכה פסולה אפי'
לב' הוא' ה'ראש ז'ל לא הביא דבריו בפסוקו
היתה כסויה דק מאד שיש בה אויר הרבה אלא
שאין ג' טפחים במקום אחד ובין הכל צלתה מ'
מרוכה מחמתה בשרה היה קנה עולה וקנ' י' רד'
אם אין אחד גבוה מחבירו שלשה טפחים או א'
אפילו גבוה מחבירו ג' טפחים ויש בכל קנה ע'
עולה רוחב טפח בשרה ופרשי אפיל' חמתה מ'
מרוכה מצלתה שמפני שהאחד גבוה מחבירו ה
החאה באה מן הצדדין אפילו הכי בשרה

אכל ה' ישעיה כתב ודאי אם חמתה מרובה מ
פצלתה פסולה אלא ידי שצלתה מרובה מ
והכי מכתב שאי אפשר להבשיר סכה שחמת'
מרובה שהדי קנים שאין בניה' ג' חשובין כסתו'
ואפי' הכי לא חשיבי להבשיר בסכך אם לא ש
שנאמר כיון שיש כאן צל מרובה כשהשמש ע
עומד באמצע השמים רק כשנוטה לערדין אז
החמה מרובה קרינן ביה שפיר צלתה מרובה מ
בחמתה וכן דעת ר' קנים היוצאין לאחורי הסכ'
בגון שאחורי דופן האמצעי בולטין קני' מן הסכ'
יש בהם הבשר סכה וצלתן מרובה בחמתן וג'
דפנות כשרה א' ע'פ שהדופן האמצעי לא נעש'
בשכילים אלא בשביל עיקר הסכה שהיא לפנים
במנו וכן הקנים הבולטין מן הסכך לצד הפרוץ
ודופן אחד נמשך עמהם כשר אע"פ שעש' דופן
של הצדדין יתר על שבעה ודי לו בשבע' והוה
לן למיכר הרי גילה דעתו לעשות כל הסכה ב
בדפנות ארוכות ודופן אחד שנמשך עם הקנים
של הסכך אינו מן הסכה אלא בפני עצמו עומד
ונמצא שאין לו אלא דופן אחד שהוא הדופן ה
הנמשך אפי' הכי כשרה סכה בשפודים שהם
פסולים לסכך כהן ואין כהן ג' ואין כהן ג' במקו'
אחד והניח בין שפוד ושפוד כמלא שפוד ונתן
שם סכך כשר פסול שאי אפשר לצמצ' שימלא
כל האויר בסכך כשר ונמצא הפסול מרוב אבל
אם העדיף סכך הבשר מעט על הפסול או אם
היה הפסול נתון שתי ונתן הבשר ערב או איפכ'
כשר שאז מתמלא כל האויר בסכך הבשר בית
המקורה בנסרים שאין עליהם מעזיבה ובא ל
להבשירו לשם סכה די בזה שיפקפק פ' שיסיר
כל המסכרים לשם עשיית כבה או שיטול מבין
כל שני נסרים אחד ויתן סכך כשר במקומם
וכולח כשרה אפי' הנסרים רחבי ד' והלם במזל
כתב ובלבד שלא יתא בהם ד' ולא נהירא ל

אדוני אבי ה'אש זכרוננו לברכ' סכה שאין לה ג
שעשירה כמו צריף כזה או שסמוכה לכותל כזה
פסולה ואם הגביה מן הקרקע טפח בזקיפה
כשרה אפילו הוא אויר דחשבינן ליה כאלו הוא
סתום בזקיפה או אם הרחיק מן הכות' טפח אותו
טפח חשו' כנג אפי' הוא אויר וכגון שלאח' שעל'
בגובה י' טפחים יש בה לרבע ז' טפחי' על ז' טפחי'
שהו' שיעור הבשר סכה אז כשרה כולה תרלכ'
סכך פסול פוסל באמצע ד' טפחים אבל
פחות מד' כשרה ומות' לישן תחתיו
מן הצד אינו פוסל לא בד' אמות אבל פחו' מד'
אמות כשרה דאמרי' דופן עקום אפי' אין הדופן
אלא י' טפחים והגג גבוה ממנו הרב' שאנו רואין
הדופן כלו עולה עד למעלה ואז נאמר דופן ע
עקומה הילכך בית שנפחת באמצע וסכ' במקום
הפחת ונשאר מן התקרה סביב בין סכך הבשר
לכתלי' פחות מד' אמות כשרה ומיהו אם ישנים
תחתיו כל זמן שיש בו ד' טפחים ואם נשאר ד'
אמות פסולה והם בסכה גדול' שיש בה יותר על
סכך הפסול ז' טפחים על ז' אבל בסכך קטנה
שאין בה לא' על ז' בין באמצע בין מן הצד ב
כשלשה טפחים פסולה בפחות משלשה
כשרה וישנים תחתיו ומצטרף להשלים הסכה
לכשיעור ואויר בין בגדולה בין בקטנה שוים
דבין באמצע בין מן הצד בג' טפחי' פסול ובפחו'
מג' כשרה ומצטרף להשלים הסכה לכשיעור
אבל אם ישנים תחתיו והוא דאויר פוסל בג' ו
וסכך פוסל בד' היינו בסכה שאין לה אלא ג'
דפנות ומתחיל בדופן האמצעי ומהלך על פני
כל הסכה עד צד הפרוץ והשתא מפסיק האויר
וסכך הפסול בין סכך כשר לבשר ולא נשאר
מכל צד אלא שתי דפנות אבל אם מתחיל מן
הדופן שמהצד ומהלך עד הדופן שבנגדו אם
נשאר מהבשר לצד הדופן האמצעי כדי הבשר

סוכה כשרה והא אית לה ג' דפנות וצד שמעב
 הפתח אמיש ביניהון ואור ג' פסול אבל אם סכך
 פסול מפסיק ביניהון ובשאר אצל הפתח הכשר
 סכה אמיש מסכך הכשר של צד הפתח עד ה
 הדופן האמצעי פחות מד' אמות הכל כשר הצד
 הפנימי שקרוב לדופן שהרי יש לו ג' דפנות והצד
 החיצון על ידי דופן עקומה שאנו רואין דופן
 האמצעי כאלו הוא אצל הכשר החיצון ומ"מ לא
 גפס' הפנימי שנ' כיון שאנו רואין דופן האמצעי
 כאלו הוא אצל הכשר החיצון הרי בשא' הפנימי
 כלא דופן דנהי דאמרינן רואין כ"מ במקומו כ
 נשאר ומבשיר גם צד הפנימי ודוקא שיש לסכ'
 שלשה דפנות שלמות אבל אם עשה שני דפנות
 גדולות ובשלישית אין בה כי אם ז' טפחי פסול
 אם נאמר רואים אין לכשר החיצון לא כ' דפנות
 אלו ואם האויר והפסול אין מהלכין על פני כל
 הסכה אלא באמצעה יש אויר ג' על ג' או סכך
 פסול ד' על ד' אם יש ממנו עד הדופן האמצעי
 הכשר סכה הכל כשר בין מה שבצדדין ובין מה
 שבצד הפתח אפילו כה שכנגד האויר והפסול
 כיון שהכל מחובר להבש' סכה והרי הוא כפסול
 הוצא מן הסכה דמירון בסכה ותח' האו' והפסול
 לבד פסול ואפילו אין כדי הכשר סכה ממנו עד
 הדופן האמצעי כצטרפין זה עם זה לשיעור ה
 הבשר סכה ואין האויר וסכך הפסול פוסלין כיון
 שהכשר סכה כתחבר יחד מן הצדדין סכך פסול
 פחות מד' ואויר אצלו פחות כג' אין מצטרפין
 לפסול הילכך אם אויר שלש' במקום אחד אפי'
 מיעטו בסכך פסול כשר וה"מ בסכה גדולה אב'
 בקטנה שאין בה אלא ז' על ז' אם יש בין שניהון
 ג' טפחים מצטרפין לפסול ואם יש סכך פסול
 שני טפחים ועוד סכך פסול שני טפחים ואויר
 פחות כג' מפסיק ביניהם כתב א"ה הראש זל' יש
 להסתפק אם כ' הפסולין מצטרפין לפסול הסכה

מי אמרי' כיון דאויר מפסיק ביניהון לא מצטרפין
 או דילמא כיון דאין כאויר שלשה מצטרפים
 ומיהו אם אין כפסולים ד' ואויר פחות כג' ט
 טפחים כהא נדאי אין האויר בשלימו לד' שג'
 שיהא חשוב כסתום מחס' לבוד דלא אמרינן ל'
 לבוד להחכיה תרלג

שלא תהיה גבוה יותר משיעורה דתנן ס
 סכה שהיא גבוה למעלה מעשרים
 אמה פסולה בין אם היא גדולה או קטנה לא ש
 שנא אם המחיצות מגיעות לסכך לא שנא אם
 אינן מגיעות אבל עד עשרים כשרה אפי' כל ס
 סככה למעלה מעשרים כיון שאין בחללה לא
 עשרים היתה גבוה יותר מעשרים והוצין יורדין
 לבטח עד עשרים אם צלתן כרובה כחכתן כ
 כשרה ואם לאו פסולה ואם תלה בה דברי נאים
 לנאותה וממעטין חללה עד עשרים אינו מיעז'
 להבשירה ואם נתן בה כרים וכתות לכע' חולה
 אפי' בטלן שם לא הוי מיעוט כיון שאין דרך ל'
 לבטלם אבל למעטה בתכן אפילו לא בטלו כ
 בפירוש אלא שאנו יודעין שאין עתיד לפנותו
 כגון שאינו צריך לו או מעטו בעפר אפי' סתם
 שאין אנו יודעין אם צריך לו הוי מיעוט אבל ת
 תכן ועפר ועתיד לפנותו כגון שידוע שצרי' לו
 אינו מכעט אלא אם כן בטלו להיות שם כל ח'
 ימים אבל אין צריך לבטלו להיות שם לעולם
 היתה גבוה ככ' וכנה בה אצטבא כנגד דופן ה
 האמצעי על פני כולה כזה וכו' שיעור סכה כ
 כשרה ופד'שי כשרה כל הסכה אפי' כהאצטב'
 והלאה והל' יטעיה פי' שאינה כשרה אלא על ה
 האצטבא וא"ה הראש זל' הסכים לדעת ר'שי
 בנה האצטבא מן הצד כזה אם יש מן האצטבא
 עד בותל השני פחו' מד' אמות כשר על האצטב'
 אפי' אם גבוה יותר מי' דלא כר"ץ ניות שפסל
 באצטבא גבוה עשר אעפ' שהיא בתוך ד' לכותל

ואם יש בינה לכותל ד' אמות פסולה אפילו ה
האצטבה גבוה עשרה ולא אמרינן גוד אסיק מ
מחיצתה להכשיר על גבה ולא נמוכה משיעור'
דתנן ושאינה גבוה י' טפחים פסולה היתה גבוה
מעשרה והוצין יורדין לתוך עשרה אפילו אם
חמתה כרוכה מצלתה פסולה אבל אם הנויים
יורדין לתוך י' אינן פוסלין היתה נמוכה מי' ו
וחקק בה להשלימה לי' ויש בחקק שיעור הכש'
סכה אם אין בין חקק לכותל ג' טפחים כשרה ב
בתוך החקק יש ביניהן ג' פסולה תרלה
ולא קטנה משיעורה וכמה שיעור שבעה
טפח' על שבעה ולענין גודל אין לה
שיעור אלא יעשנה גדולה כמו שירצה יש בה
ז' על ז' ונתן בה בגדים לנאותה וממשיך אותה
משיעורה פסולה ואם היא עגולה ויש בה לרבע
ז' על ז' כשרה ואם היא גדולה ויושב סמו' לפתח'
ואין ממנו בתוכה אלא ראשו ורובו ושלחנו ח
חוצה לה פסק דין שלא יצא וכן כתב בה ג' אבל
הדין גיאת וה' ישעיה והר"ז הלוי פסקו שיעא
ולזה הסכים א"א הראש ז"ל תרלה
סוכה כשרה אע"פ שלא נעשית לשם ס
מצות סכה הלכך סכה גנבך דקבש
פי' גוים נשי כהמה בותי' רועין קייצין בורגנין
שומרי שדות כשרה ובלבד שתהא עשויה כ
בהלכתא פ' שתהא עשויה לצל להגין משרב
ושמש ולא לצניעות בעלמא וז"ל פי' כהלכתה
שלא תהא מעוכה כמין בית וזה לשטתו שפוס'
בשאינן הגשמי' יכולין לירד לתוכה הלכ' החוקק
בגדיש שנוטל העמרי' של מטה לעשו' בו חלל
להיותו סכה פסולה שהרי לא נתן שם הגדיש
לשם סכה ונמצא כשחוקק ומוציא העמרים ב
נעשית מאליה ודרשינן תעשה ולא מן העשוי
אבל אם כתחילה כשנתן שם הגדיש הניח חלל
טפח במשך ז' על ז' כשרה דבין שהניח חלל ט

טפח בשיעור הכש' סכה שם סכך עליו וכשחוק
מלמטה למעלה עד שמגביה החלל לגוב עשר'
אין זה עשית הסכך אלא תקין הדפנות וכדפנ'
לא אמרינן תעשה ולא מן העשוי והרי כסוכה ש
שאינה גבוה עשרה וחקק בה להשלימה לעשר'
וכתב אבי העזר אם הגדיש גדול ולא הניח אלא
חלל טפח במשך ז' ושוב חקק בה הרבה ועשה
בה כוכה גדולה אינה כשרה כולה על ידי משך
ז' שהניח תחלה ולא דייבין ליה כפסל היוצא
מן הסכה דהא לא ממשיכא חר דופן כהדי' ואם
חקק מב' צדין ד' אמו' יותר על הז' פסולה ו
דסכך פסול פוסל מן הצד כד' אמות תרלו
סכה ישנה שנעשי מקידם לחג ל' יום כ
כשרה ובלבד שיחדש בה דבר עתה
בגופה לשם חג ואפי' בטפח על טפחים כני אם
הוא במקום אחד ואם החדוש על פני כולה סו
אפי' ככל דהו ואם עשאה לשם חג אפי' מתחל'
השנה כשרה בלא חדוש יוצר בלי חדש שישלו
שתי סכות זו לפני' מזו ועושה קדרותיו בפנימי'
ומוכרם בחיצונה הפנימית אינו יוצא בה ידי ס
סכה כיון שהיא דירתו כל השנה אינו ניכר ש
שדר בה בשם מצות סוכה והחיצונה יוצא בה
שהרי אינו דר בה כל השנה תרלו
כני שלא עשה סכה קוד' החג יכול לעשות'
בתוך החג או אם יהיה לו סכה יכול ל
לצא ממנה ולישב באחר' דלא בעינן סכה לכל
ז' מי החג ויוציאין בסכה שאילה אבל לא בגזול'
ופ' שי' דלא משכח' סכה גזולה אלא שגזל סכה
עשויה בראש חספינה או בראש העגלה שאלו
תקף בחבירו והוציאו מסכתו קל' קרקע אינה ג
גזולת ואלו גזל עצים וסיבך בהן אין לו עליו
אלא דמי עצים אפילו לא שינה בהן שום דבר
ויצא בה בדיעבד ובעל העיטור כתב שאם
גזל עצים וסיבך בהם ואינו

חוצה ליתן דמיהם היו נמי גזולה תרלח
 עצי הסכה כל זמן שהסכה קיימת אסורין
 מן התורה נפלה אסורה מדרבנן וז"ל
 פי' דאפי' בעודה קיימת אין האיסור מן התורה
 אלא במה שצריך להכש' סכה והשאר אינו אסור
 לא מדרבנן וכדפנות אין בהם שום איסור אבל
 גרמכם ז"ל כתב שגם עצי הדפנות אסורין ולא
 נהדא לא"א זל נמי סכה אסורין באכילה ואם
 התנה עליהן שאומר איני בודל מהן כל בין ד
 השמשות מותרין שאז לא חל עליהם שום איסור
 אבל בעצי סכה לא מהני תנאה שעל כרחו ב
 בודל מהן כל בין השמשות משום סתירת אהל
 דוקא שמתנה בזה הלשון אבל אומ' אני מתנה
 עליהן לאוכלן כשיפלו אינו כלום אבל אם אמר
 אני מתנה עליהן לאוכלן אימתי שארצת מהני
 שגם בין השמשות בכלל ולפי תירוץ אחר של
 התוספות לא מהני תנאה אפי' בנמים לא לאחר
 שיפלו וכך ידאח מדברי בעל הלכות שכתב ע
 עשורי סכה שנפלו בשב' אסורין באכיל' ואסורין
 לטלטל' במקומן נפלו ביו' שב' אסורין באכילה
 ומותרין לטלטל' במקומן נפלו בחול המועד א
 אסורין באכילה ומותרין להחזירן אבל אם התנ'
 עליהן בשעה שתלה אותם ואומ' כשארצ' אטול'
 מהם מותר ע' בהרי שלא התיר בתנאו לא לאח'
 שנפלו ואינו מבין מה שחלק לענין טלטול ב
 במקומן בין שבת לי'טוא'א זל כתב בתשובה
 דמהני בהו תנאה אפי' בעודן קיימין בלא תנאי
 אסורין אפי' לאחר שנפלו תרלט
 ושיבתה דתנן מצות סכה כל שבע' ועש'
 כל ז' ביתו עראי וסבתו קבע
 ודר בד כדרך שאדם דר בתוך ביתו שמכנים
 בהכליו הגאים וקובע בה עיקר דירתו ואוכל
 חוץ וישן ומשיל בה ולומר בה דבר שאין צ

צריך עיון שאינו חושש שיטרונו בו אבל דבר
 שצריך עיון יכול ללמוד חוץ לסכה כתב ה"ם
 במזל המתפלל רצה מתפלל בסכה רצ' כתפלל
 חוץ לסכה אין מניחין כלי אכילה בסכה אחר א
 האכילה מפני שהם נמאסין אבל כלי שתיה מ
 מותרין ונר אפי' כשהוא דולק והוא צריך לו אין
 להניחו בסכה קטנה אבל בגדולה מותר אוכלין
 אכילת עראי חוץ לסכה ואין ישנים אפי' שינת
 עראי חוץ לסכה וכמה אכילת עראי עד כביצה
 מפת וכביצה בכלל והו' מאיר ברוטנבוק היה מ
 מחמיר אפי' כפרי שלא לאוכלן חוץ לסכה והו'
 פרץ היה או' דפרי לא צריכי סכה אבל שאר ד
 דברי' כגון בשר וגבינה וכי'צא בהן צריכין והו'
 במזל כתב שמותר לשתות מים ולאכול פירות
 חוץ לסכה והמחמיר שלא ושתה אפי' מים חוץ
 לסכה תכא עליז כדכ' וא"א ה"אש זל כת' דאפי'
 אם תמצא לומר דפרי וגבינה בעי סכה היינו ד
 דוקא מי שקובע עליהם אבל מי שאוכלן דוך
 עראי וראי אין צריכין סכה ושתית יין נמי עראי
 הוא ומים כיון שאין דרך לקבוע עליהן אפילו
 הקובע כעודתו עליהם לא חשיב קבע דלא ע
 עריף מאכילת עראי דפת שאינה צריכה סכה
 אבל תבשיל העשוי מחמשת המינים הקוב' עליו
 חשיב קבע וצריך סכה מברכין על הסכה בכל
 פעם ופעם שנכנס בה ואפי' הנכנס בסכ' חבירו
 לבקרו צד' לברך בכל פעם שאע"פ שביד' על ה
 ביום הראשון חוזרין ומברכין על ה כד כתבו ה
 הגאונים שצריך לברך בכל פעם ופעם וז"ל פ
 פירש כיון שעיקר קביעות שאדם עושה בתוך
 הסכה היא האכילה מברך על האכיל' ופוסר כל
 הדברים אפי' השינה שהיא חבורה מהאכילה ש
 שהרי אוכלין עראי חוצה לה ואין ישנן עראי
 חוצה לה אפילו הבי כיון שהאכילה עיקר פ
 פוסרת השאר אין קצבה כא א

לסעודות של סכה אלא אם ירצה יאכל ואם לא
ירצה לא יאכל שאין המצוה אלא בשיאכל שלא
יאכל חוץ לסכה חוץ בלילה יט הראשון שהוא
חובה לאכול בה ואף אם ירדו גשמים לא יעצרונו
הגשם ומיהו כשאכל בה כזית דגן יצא א"ע ר
דשיעור אכיל' בלא סכה הוא כביצה שאני לילה
ראשון שהוא חובה טפי ואפי' לא בעי למיכל לא
כזית אסור לאוכלו הוצה לה הלכך יוצא בו נמי
ידי חובה סכה היה אוכל וירדו גשמים או ירדו
בל' כך שכתקלקל התבשיל שבפניו יכול לצאת
ובכפר המצות כתב משירדו טיפות לתו' הסכה
שאם ירדו תוך המקפה יתקלקלו ואפילו אין לו
תבשיל שיתקלקל יכול לצאת דל' כיון שירדו
שיעור כדי שיתקלקל ואפילו אין לו תבשיל
שיתקלקל יכול לצאת ואין משמע בן מדר' אמ'
כדי שתסרח חמקפה אלא משתסרח משמע
שתסרח ממש פסקו גשמים קודם שגמ' סעודתו
אין צריך לחזור וכן היה ישן וירדו הגשמים יצא
אין צריך לחזור עד שיעור כשנתו אחר שעל'
עמוד השחר אבל אם ניער משנתו בלילה או
שעל' עמוד השח' קוד' שניע' אין צרי' לחזר' תרם
גשמים ועכדים וקטנים פטורין מן הסכה
שומטים ואנדרוניגוס חייבין מספק
וקטן שאין צריך לאמו דהיינו כבן' לובן' ז' חייב
מדרבנן כדי לחנכו חולה אפי' אין בו סכה בגון
שחש בראשו או בעיניו הוא ומשמשו פטורים
מצטער מחמת הרוח אנדרנירע הוא פטור בין
מלאכול בין מלישן ומשמשו חייבין ודוק' שבא
לו הצער במקרה אחר שעשה שם סכה אבל אין
לו לעשות סכתו לכתחלה במקו' הרוח או הרוח
הלומד מצטער אני וכו' שאין כל אדם יכול לומר'
מצטער אני ליפטר אלא בדבר שדרך בני אדם
להצטער בו הולכי דרכים ביום פטורין מן המכ'
ביום וחייבין בלילה ודאגלכין בלילה פטורים ב

בלילה וחייבין ביום והעוסקין במצוה או הולכי
בדרך מצוה כגון להקביל רבו או ללמוד תורה
ולפרדיון שבויין וכיוצא בזה פטורין בין ביום בין
בין בלילה וכגון שאם היה צריך לחזור אחריה ב
בלילה יתבטל גם ביום ממצותו אבל אם הולך
ביום דרך מצוה ויכול לחזור אחריה בלילה ב
בענין שלא יתבטל ממצותו צריך לחזור אחריה
אבל חייב בסכה וחתן כתב הר"ם במזל שהוא פ
פטור כל הז' הוא ושושביניו וכל בני החופה ואפי'
ז' כתב דשושבינין לא מקרי עוסקין במצוה
וחייבין בכל המצות חוץ מן הנוסלה ותפילין
חתן אע"פ שפטור מכל המצות חייב בסוכה ש
שאיפשר לו לשמוח בסכה שומרי חיים בעיר פ
פטורין ביום וחייבין בלילה והשומרים בלילה פ
פטורין בלילה וחייבין ביום ושומרי גנות ופרדסי'
פטורין בין ביום בין בלילה שאם היה קובע ס
סעודתו לשמור במקום אחד יגבנו לו במקום
אחד הלכך השומר כרי של תבוא' שיכול לשמ'
כלו במקו' א' חיי' לעשו' סכה במקו' ששומ' תרמא
העושה סכה לעצמו אין צריך לברך על
עשייתה אף על גב דגרסינן ב
בירושלמי העושה סכה לעצמו מברך א"קו ל'
לעשות סכה עשאה לחברו מברך על עשיית
סכה סמכין אנמר' דידן וקאמר' שאין צריך ל'
לברך על עשייתה אבל שהחייבו היה ראוי לבר'
דתני' העושה סכה לעצמו מברך שהחייבו נכנס
לישב בה מברך באי' אק"ו לישיב בסכה אלא ר
דמסורדין ליה אבסא זמן שעל תבוס פטור גם
דסוכה תרמב **סדר** . היום ערבית
נכנס' לבית הב' וקורין שמע
בברכותיה וחותמן ופרוס ומתפללין ג' ראשונ'
ושלש אחרונות אתה בחרתנו ותתן לנו ה' ארינו
מועדים לשמחה חגים וחמנים לששון את יום
חג הסוכות הזה זמן שמחתנו באהבה מקרא ק

קדש והשיאנו וקדוש ואם הוא שבת בזכור גם
של שבת את יום המנוח הזה ואת יום חג הסוכות
הזה וחזותם מקדש השבת ישראל והזמנים ויכלו
וברכת מגן אבות בדברו וחזותם בשל שב' לבר
ומקדש ש' צ' ונפטרינ' לבתיהן לשלום ואוכלים
ושותין בסכה
סדר קדו' יין קידוש וסכה ואח' זמן לפי
שהזמן חוזר על קדו' היום ועל מצות
סכה והיום במזל כתב שצריך לקדש מעומד כ
כדי ש' ברכ קודם עשיית המצוה וכתב א"א ז"ל
אם כן לדבריו היה לו לקדש קודם שיכנס בה
שמיד בבניסתו הוא עושה המצוה אלא כיון ש
שמצות סכה היא אכילה והטיו' אף אם מברך
לאחר שישב מקרי שפיר קודם לעשיית' שהמצו'
נמשכת כל זמן האכילה וכל זמן ששואה בתוכ'
ופירוש בסנות תשבו תתעכבו כמו נישב העם
בקדש וכן כתב מר רב צמח גאון אף על פי ש
שמשנכנס לה צריך לברך כיון שאין לה קבע
אלא בישיבה בסעודה ויש קדוש היום וסעודה
לפניו סודריו על הבוס וה' מאיר מרונבורק ה
וזה מברך על הסכה קודם ברכת המוציא אף
נחול משום דתני' נכנס לישב בה מברך הלכך
ראוי שתקדום ברכה זו לברכת המוציא מיד א
אחר הישיבה וא"א הראש ז"ל כתב העולם לא נ
נהגו כן כי רגילין כל העם שאין מברכין על ה
הסכה אם נכנס לטיו' ולשינה לא בשע' אכילה
הלכך ראוי לברך תחלה ברכת המוציא קודם
שהתחיל הסעודה ואח' כמכר' על הסכ' תרבר
שחרית משכימין לבית הכנסת ומסדרין
הברכות וקורין הזמירות כ
כמו בשבת ומתפללין כמו בערבית ומחזי' ש' צ'
התפלה ואחר חזרת התפילה נוטלין הלולב ו
ומברכין עליו על נטיל' לולב ושהחיינו וגומרין
ההלל וכן בכל ח' ימי החג בכל יום חשוב כיום

שוב בפני עצמו כיון שחלוק בקרבנותו מזה
שלפניו ומברכין לגמור ההלל בין צבור כן י
יחד וה' מאיר מרונבורק לא היה מברך אלא
לקרות אף בשגומרין אותו לפי שאם יבר' לגמור
ויחזר אפי' אות אחת הוי ברכה לבטלה וא"א ה
הראש ז"ל היה אומר שאין לחוש כי לגמור הוא
כמו לקרות כדאמרין גבי קש ותיקין היו עובדין
ופירוש קורין וכיון שגומרים אותו אין מפסיקין
בו לא בדרך שאמרו בקש באמצע הפרק שול
בשלום אביו אורבו ומשיב שלום לכל אדם נ
נכבד שיתן לו שלום ובין הפרקים שואל בשל'
אדם נכבד ומשיב שלום לכל אדם ואם פסק ב
באמצע ושהה אפי' כדי לגמור את כלו אין צרי'
לחזור לראש אלא למקום שפסק ותניא כהלל
ומגילה אפילו קורין ומתרגמין וסדר קריאתו כ
כתבתי למעלה כהלכו רח' תרבה

הלכות לולב

ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ ה
הדר כפית תמרים וענף עץ
עבות וערבי נחל ודרשו חכמים פרי עץ הדר
זה אתרוג כפות תמרים זה לולב וענף עץ עבו'
זה הדס וערבי נחל זה ערבה והנני מפרש אות'
על סדר המשנה דרך הלולב כשיצא מן הדקל
יוצא כולו עץ אחד בחץ ולאחר שגדל מעט נ
נפתח מעט וכל מה שמוסיף ליגדל נפתחים ע
עליו יותר ואם שהה באילן עד שנפת' ונחפרדו
עליו כשר אפלו לא יאגדנו אבל אם שהה כאלן
עד שנפתח הרבה ונתקשה ונעשה בעץ פסול
ואם נפרצו עליו פסול פרישי שנתלשו בעיקרן
מן השדרה והתו' מפרשים אותו על כפלו העליון
שכל אחד בפול וגבו אחד ופניו שנים כא ב

ואם נפרץ שנחל' בנכו רוב אורך כל עלה ועלה
ברוב עלין שכלולכ פסול. דרך הלולכ לאחר ל'
שיוצא עלה אחד מיד כשיעור שתי אצבעות
יוצא אחד וכן הרבה זה על זה עד שמתכסה כ'
כולו בהרבה עלין זה על זה וכל אחד כפול ואם
אינן כפולין או שכל עלית כפולין מצדו האחד
וצד השני ערו' בלא עלין או שאין לו הרבה עלין
זה על זה אלא ככל צד יוצא עלה אחד לכטה
סמוך לעיקריו ועולה עד ראשו או אפי' היה לנ ע'
עליו הרבה לא שאין כמסין זה על זה כגון שלא
יצא עלה השני עד שכלה כל אורך העל' שלמט'
כמנו פסול לולכ שיכש שדרתו או רוב עליו פ'
בס ל והוא כד הבשר ביבשו רוב עליו וכלבד
שתהא התיומת העליונה לחה ורא נהירא לא"א
הראש זל ושיעור היבשות פירשו התוכפות ש'
סיהא נפרץ בצפורן והוא כד פ' משיכלה מרא'
ירקות שבו וילכינו פניו וכן עקר נקטס ראשו
פסול ופ' הוא כד שנקטון מהעלין שבראשו עד
שחסר מעט בן השדרה ובעל העיטור כתב לא
שנקטמו קצת מהעלין העליונים לא שנקטמו ג'
עליו העליונים פ' עד השדרה ולא נגע בשדר'
וא"א הראש זל פ' דברוב קטים העליו העליוני'
כפסיל בסדק ראשו כשר ואי עבר בחמנק פ'
כלי שיש בו שני ראשים כזה פסול ופ' שיש ש'
שתחלת ברייתו הייתה כך שיש לו ב' שדראות
מחצית עליו לכאן ומחציתם לכאן ולשק בסדק
אינו משם כך דאם כן היה לו לומר לולכ שגדל
סדוק כי הכי דאבר לולכא דכליק כחד הוצא
אלא מיירי שנסדק באמצעיתו עד שנפת נחלק'
התיומת פסול ופ' שיש שני עליו העליונים ששם
השדרה כלה נחלק זה מזה ונסדקה השדרה
עד העלין שלמטה מה' והנאותים מפרשין עליו
העליונים שדרכן להיות מחוברין נפרדו זה מזה
ברוב עד שנראין בשנים ודין פ' על כל עליו

לולכ שהם כפולין וגבן אחד ואם נפרדו פניהם
זה מזה ועדיין מחוברין בגבן כש' אב' אם נחלקו
בגבן רוב כל עלה ועלה ברוב כל עלין שכלול'
פסול וכן כתב הרם במזל והוא כד יש לו כמין
קוצין בשדרתו או שנצבת ונכוץ או שעקום
אמצעיתו לפניה או לצדין פסול אבל עקום ל'
לאחריו כשר ואם כפוף בראשו פסול ודוקא
כששדרתו כפוף אבל עליו כפופין בראשו כמ'
שדרא להיותה הרבה לולכין כשר תרמה
ענף עץ עבות דרשו חכמים שענפים
בכסין את עציו והיינו הרם והד ע'
עבות דקיימא תלתא בחד קינא פירוש שיוצאין
ג' עלין סמוכין זה לזה בעונג אחד שאין אחד
גמך מחבירו ואם יצאו דרבה בקן אחד ונשרו
מדם עד שלא נשארו לא שלשה בקן אחד כשר
אפי' נשרו רובם כגון שהיו שבע ונשרו בהם ד'
ונשארו ג' ואם נשרו רוב העלין של שיעור ה'
העבות פסול כתבו הנאונים שצריך שיהא ככל
שיעור אורך ההרס עבות ואם לאו פסול ובעל
העיטור כתב אפי' אין בו דק פ' עס אחת ג' כחד
קינא כשר וכן כתב הרם במזל וא"א הראש זל
הכריע כדברי הראבד דלכטה בעינן כל השיעור'
עבות ולעכובא ברובו ואפי' אין העבות בראשו
יבשו עליו פסול אבל אם כמנו כשר ושיעור
היבשות לר' עד שיהא נפרץ בצפורן והוא כד
פ' אפי' אם נפרץ בצפורן אם עדיין ידוקים הם
בש' שאם ישרו אות' כמי יום או יומי יחזרו לכמו
שהיו במישושן ובמראיתן ואינן נקראין יבשים
לא כשילכנו פניהן שאז אפי' אם ישרו אותם כ'
כמים לא יחזרו לכמו שהיו ואם יבשו רוב עליו
ונשארו ב' וג' עלין לח' כשר והו' שישארו הלחין
בראשו יש מפרשים שבג' בדים של העבו' ישאר
ככל אחד הראשו ג' לעין כחד קינא וא"א זל פ'
אפי' אם מהג' שבחד מינא יבשו שנים ולא נשאר
בהם רק אחד לח כשר והוא שישאר בראש הבד

פליגי עלין של דקן אחד ויצ'מכאן ואחד יוצא
 מכאן והשלישי מורכב על שניהם והוא הנקרא
 ראשו וכו' תלח הדודור ולכך צריך שיסאר אותו
 לח והראבד כתב אם יבשו כולם ונשארו ג' ברי'
 כמו שין פסול שאין מציל מידי יבש אלא הלח
 ההדור ולא נהרא לא' הראש דבין דככו' כשר
 ה' נמי אפי' יבש כולו ונשארו ג' ברין כמושים
 כשר נקטום ראשו כשר אפי' אם לא עלתה בו
 תמרים הילכך אם יבש בראשו כשר דלא גרע
 מנקטם דיו ענפי מרובין מעליו אם ירוקו' כשר
 שהם כמראיו ואם הם אדומות או שחורות פסול
 ואין כמעטין אותן כ"ש ואם מעטן כשר תרמו
ערכי נחל דרשו חכמים שעלה שלה מ
 משו בנח' וזה סימנ' קנה שלה אדום
 ועלה שלה משוך ופיה חלק לגמרי וצפצפה
 פסולה וזה סימנה קנה שלה לבן ועלה שלה ע
 עגול ופיה אינה חלק ורוקא שפגימותיה הולכו'
 נכחן ויש להן שתי עוקצין במסכר אבל יש מן
 ערבה שקנה שלה אדום ועלה שלה משו' ופיה
 אינה חלק לגמרי לא שדומה למגל שפגימותיה
 עקמות ונוטו' לצד אחד והיא כשרה ואם יבשה
 או נשרו רוב עליה או שקנטם ראשה פסולה
 אבל במשה או נשרו מעוט עליה כשרה וכתב
 בעל העיטור בסתבדא אפי' לא נשתייר לא עלה
 אחד כבד אחר כשר ולראבדא בעינן בהדס ו
 ומלשון א"א הראש ז"ל יראה דבעינן שיסא' רוב
 והגדולה על הדלים פי' שלא על המים כשרה ו
 ורוב המפרשים פרשו שלכתחלה צריך לחזור
 אחר הגדלה על המים לא שבדיועבד יצא אף ב
 בגדלה על הדלים וא"א הראש ז"ל כת' דלכתחל'
 יצא כשל הדלים וכן יראה מדברי הר"ם במזל ש
 שכת' ערבי גדל האמורין בתורה אין כל דבר ה
 הגדל על הנחל כשר לא כן ידוע הנקרא ערבי
 נחל ורוב מין זה גדל כנחל אפי' גדל כמדבר או
 בדרים כשר תרמח

פרי עץ הד' דרשו חכמי הדר באילן בשנה
 לשנה והיינו אתרוג ואם הוא יבש פ
 פסול שיעור היבשות פי' הראבד הוא כשתכלה
 הלחה ואינו מוציא שום לחה כי הלחה לפרי כ
 כמו הדם לבשר החי שכל זמן שהוא לח יוציא
 לחה או מדוחק הסכין או בכחיטתו אבל לאחר
 שיבש לא יוציא לחה לא שהרכיקה שלו קשה
 לפי שאי אפשר לסוחטו או לחותכו אבל כיון
 שנקב שאין בו חסרון כשר יכול להעביר בו מ
 מחט או חוט ואם יש בו לחה יראה כחוט ניקב
 וחסר כל שהו פסול אפי' אין הנקב מפולש אבל
 אם אינו חסר כלום כל זמן שאין הניקב באישר
 בשר ומשכחת נקב רחב בלא חסרון כגון שתח'
 יתד עב וניקב בענין שלא חסר כלום וה' מ' שאין
 הנקב מפולש אבל אם הנקב מפולש או כ
 באישר פסול אף על פי שאינו חסר ו
 ואם ניקב עד הזרע שגרעניו בתוכו חשוב כ
 כמפולש לפסול אפי' כפחות מכאישר וזה פי'
 ראפי' נקב שיש בו חסרון אינו פוסל לא בכאים
 או כפולש וכן כתב הר"י ישעיה וא"א הראש ז"ל
 כתב בסברא ראשונה אתרוג שנימח כל בשרו
 בפנים וקליפתו החיצונה קיימת וחדרי הזרע ק
 קיימין בפנים מבעיא ולא אפשרי' ודע' דף להק'
 דש מחסירין והבי בסתבר' כיון דספיק' דאוריית
 הוא ואם נסדק כולו בראשו לסופו ו' אפי' אם
 אינו חסר כלום פסול אבל אם נשאר בו שיעור
 למעלה ולמטה אפי' כל שהו כשר נקלף בכנו
 קליפה דקה בענין שלא חסר מכשרו כלום מ
 מחלק תלמוד' כין כולו לבקצתו ופ' שיי בכולו
 בשר במקצתו פסול' לפי זה דוא פסול החוזר ל
 להבשירו ואם נקלף מקצתו וקלף השאר נכשר
 וזה פי' איפכ' כולו פסול אפי' לא נשתנה בראו
 מקצתו כשר ואפי' לא נשתייר בו לא בכלעון
 ומיהו פי' הראבד שבקום הקלה הוא כמראה גוון
 האתרוג אבל אם הוא משונ' כמרא' האתרוג כ ג

אם הוא במקום אחד נפסל ברובו ואם הוא בב
או בג' מקומות פסול ואפי' במיעוטו ואם הוא ב
כחושמו אפי' כל שהוא פסול כדין חזוית ניטלת
פטמותו והוא הפרח שבראשו לפי' הר' יעקב בר'
יקר פסול אבל ניטל עקצו כשר בכל ענין ולפי'
הר"י הלוי נטלה פטמתו כשר בכל ענין ונטלה
עוקצו אם ניטל בה שחוץ לגומא לכד כש' ואם
ניטל מעיקרו וניכר בקובו שהוא חסר פסול
וזה פוסל בשניהם וכן כתב ריף והר"ם במ"ז
וא"א ז"ל כתב וכן בהניח לפסול בשניהם ודוק'
כשהיתה לו פטמח ונטלה אבל יש אחרונים
שלא היה להם פטמות מעולם ואין נפסלת בכך
וכן דוקא בשניטל העוקץ ולא נשאר ממנו כלל
באתרוג אבל נשאר ממנו כל שהוא כשר עלת'
בו חזוית והוא כמו אבעבועות ויש בו מכש
שקומו ניכר במישוש שהוא גבוה מן האתרוג
אם הוא במקום אחד אינו פוסל אלא ברובו ואם
הוא בכ' או בג' בקומות אפי' במיעוטו פסול ו
כתב הר"ף גיאת אפי' אם הב' אי הו' בקומות ב
במיעוטו של צד אחד פסול אבל הר"א בר כתב
דוקא שנתפזר הנימור בדובו אע"פ שבשטח
החברבורות הוא מיעוט אבל במיעוטו כגון ש
שכולם מצד אחד של האתרוג כשר' ול' הסכ' ו
א"א הר"א ז"ל ואם הוא מחיצה על מחיצ' במק'
אחד כתב אחי' הר"י ז"ל כיון שהוא בידי אדם
איפשר לצמצם וכשר כמו פרוץ ועומד אבל ה
הר"א בר כתב כל הפסול' שפוסלין ברובן מחיצ'
על המחיצה נמי פסול שאי אפשר לצמצם ד
דבעינן רוב הנראה לעינים ומחושמו ואיל' היינו
במקום שמתחיל לשפע עד הפטמא פוסל חזי'
וכל שינוי מראות בכל שהוא וכתב הר"א בר דה
נמי יבש פסול שם בכל שהוא ואם עלתה בו ח
חזוית כענין שנפסל או שהוא מנומר אם כ
בשקולפו חזר למראה האתרוג כשר וזהו פסול

החזר להבשרו נפל עליו מים בתלוש ותפח
או סרח והוא יותר בתפוח שיש בו קצת ריח ר
רע או שהוא כבוש בחומץ או מבושל או כנומר
פסול ואם הוא שחור או לבן במקום אחד פסול
ברובו בכ' או בג' מקומות דינו כחזוית ליפסל א
אפי' במיעוטו והוא דשחור פסול דוקא בארצות
הרחוקים מארץ כוש שהוא שינוי להם אבל ה
הסמוכים לכוש ורגילין באתרוגים שחור' כשר
להם והוא דשחור הבא מאר' כוש כשר בארצות
הקרובים לכוש אבל שחור שגדל בארץ אחרת
פסול שאין דרכו בכך העגול בקדור פסול גדול
כדפוס ועשאו כצורה אחרת שאינו כצורת ה
האתרוג פסול אבל אם עשאו כצורת האתרוג
אפי' עשאו דפי דפי חשיב שפיר צורתו וכשרה
החיים שגדלו שנים דבוקים זה בזה כשר ונס' ה
פסל תיום הירוק שדו מה לעשבי השרה פסול
אבל אם הוא ירוק וכשמשהי' אותו חז' למראה
אתרוג כשר שיעור אתרוג קטן פחות מכביצה
פסול אבל אם הוא כביצה אפי' אם הוא כוסר ש
שעדין לא נגמר פריו כשר וכגדול אפי' הו' גדול
הרבה שצריך לאחזו בשתי ידיו כשר תרמט
כל ד' המינין פסולין כגדול בין בפני יאוש
בין לאחד יאוש וכשאויל וכשל עיר ה
הנידחת ואשרה של ישראל פסול אבל של גוי ל
לכתחלה לא יטול ואם לטל יצא מיום ראשון ו
ואילך דל' בעינן לכם וכל הפסול' כמו שפסולין
בראשון כך פסולין כל ז' הימים חוץ משאויל ש
שמותר מיום ראשון ואילך וכן חסר מותר מיום
ראשון ואילך הילכך ניקב או שנקבורו עכבר'
מותר מיום ראשון ואילך אם נשאר בו כשיעור
ובה"ג פסול אם נקבותו עכברים כל ז' הימים בשו'
דמאים אע"ג דניקב כשר וכן כתב רב גטרונא
גאון וא"א הר"א ז"ל לא חילק ואפי' לכתחלהם
מותר לאכול ממנו רק שיסאיר ממנו שיעור כדי

לצאת בו ולרדן חשבו יום שני כמו יום ראשון
אבל כל שאר הפסולין פסולין כל ז' הימי והדין
גיאית כתב כל הפסולין אינן פסולין לא בראשון
אבל משם ואילך לא שנא גזול ולא שנא שאר
פסולין כולן בשרים וכן כתב ב"ה ז"ל וה"ל יונה
וא"א הראש ז"ל כתב בספר ראשון וכל הפסולין
מחמת מום אם הוא שעת הדחק שאין נמצא בש'
כשרים ויכול לברך עליהם והוא אבר כתב שלא
יברך עליהם אלא יאחזם בידו שלא תשכח תורת
לולב ולא נחירא לא"ה ז"ל והלמבם ז"ל הבשיר
לולב יבש בשעת הדחק ולא שאר מינין ולא נ
נראה דמאי שנא זה מזה תרן

שיעור

הדס וערבה שני טפחים וחצי הם
יגודלים ושדרה של לולב לכד
מעלין העולין למעלה מהשדרה צריך שיהא י
יצא למעלה מההדס טפח חסר שתות ואם י
ירצה יוסיף עליהם כל מה שירצה שאין להם ש
שיעור למעלה תרנא

מצות

ארבעה המינין שיטול כל אחד מ
ואחר מישראל לולב וב' ערבות ש
שלמות וז' הדסין אפי' שלשתן קטומין בראשיתן
וה"ם כמ"ל הבשיר גם בערבה קטום ולא גזיר'
ויעשה מההדס והערבה והלולב אגודה אחת א
א"עג דק"ל לולב אין צריך אגד מעו' לאגדו משום
נזי וכיון שאין חובה לאגדו אפי' אגדו במין אחר
שפיר דמי ומשום חציצה נמי ליב' אע"ג שהקש'
מפסיק בין ידו ללולב דכיון שהוא לנאות אינו
חוצץ הילכך אם נשאר מעלי הלולב או מעלי ה
ההדס ונשארו בתוך האגודה מענין שמפסי' אין
לחוש מ' מ' לכתחלה חובה לאגדו משום זה אלי
ואגודתו התנאה לפניו במצות ואם לא אגדו מ
פאתמול או שהותר אגודו ב"ט אי אפש' לאגדו
בקשר גמור אלא אגדו באגודה של ירק שכורד
האגודה סביב ותוחב ראש האגודה לתוך בלא
קשר' ויטול האגודה בידו הימנית והיו ראשית'

למעלה ועיקרהם למטה והאתרוג בידו השמאל
ואף אם הוא אטר יד ימינו יטול האתרוג בשמאל
כל אדם שהוא ימינו וכשיטול הלולב בידו קוד'
שיטול האתרוג יכרך על נטילת לולב ושדחיינו
כדי שיכרך קודם לעשייתו שלא יטול ארבעתן
קודם שיכרך נמצא שכבר יצא קודם לעשייתו
שכיון שהגביהו יצא או יהפך הלולב או האתרוג
עד שיכרך ונמצא שלא יצא כיון שלא נטלו
דרך גדילתו אינה יכוין שלא לצאת עד שיכרך
והרב רבי' בר' מיכאל זכור לברכה כתב שיכרך
קודם שינטלו בידו ול' לר"י ז"ל ו"א כיון שלא
ניענעו עדין יש לו לתפסו בידו א"עפ שאינו מ
מעכב קרינן ביה שפיר' קודם לעשייתו וטוב ל
לעשות באחד מן הדרכים שכתבתי ולא יכרך
שהחיינו עד שעת עשייתו ולקחתה על ידי דבר
אחר שמה לקחתה הלכך אפי' עשה בית יד ונתן
בו הלולב ונטלו שפיר דמי אפי' כל הלולב חוץ
מירו ובלבד שיהא דרך כבוד אבל אם אינו דרך
כבוד כגון שנתנו בכלי ונטלו לא יצא
וינענע בשעה שמכרך וכן ינענע בשעת קריא'
ההלל בהודו בכל פעם שבחזירין אותו הקהל
וכן באנא ה' הושיעה נא אבל לא באנא ה' הצליח'
נא וכן ינענע בהודו שכסוף המזמור ודניענוע
הוא שמוליך ידו ומבי' ידו להלאה וינענע שם ג'
פעמים בהולכה ונ' בהובאה ואח"כ כשה ידו לצ'
צפון ועושה כן ג' פעמים וכן לצד דרום וכן לצ'
מערב ומעלה ידו למעלה ועושה כן ג' פעמים
ומורידה לצד כשה ועושה כן ג' פעמים סך הכל
ל' פעמים וב"ה כתב ונענוע דרבנן ואוליכ' ביה
לקול' ואין צריך דכל רוח ג' פעמים והולכה ונ'
פעמים הובאה לא כין הולכה והובאה ג' פעמים
לכל רוח וכת' עוד מנהג אבותינו מוליך ומביא
ומבי' מעל' ומורי' בלבד מוליך ומבי' למי שד' רוחו
שלו והמוש' בב' מושל בד' והמולי' לצפון ולדרו'
דעת חיצוני הוא וא"ה לכתב והעולם לא נהגו
כן לא מליכין לד' רוחו ובנחג כשר הו' בא

הקצרה יד ימנינו להודות למי שד' רוחות שלו
ומנהג אחר הוא חיצוני והראשון שהנהיג בן ה
היה נראה לו שהמוליך ומביא לד' הרגחות נר'
כשתי וערב כמו שהגויס עושים בידיהם והבל
הוא דאדרבה כשמוליך ומבי לשת רוחו ואח' כ'
מעלה ומוריד נר' כשתי וערב שיש לו ד' קצוות
אבל כשמוליך ומביא לד' רוחות ואח' כ' מעלה
ומוריד יש לו שש קצוות ע"כ כתב ב"ה הולכה
והובאה הוא הנענוע ואין צריך נענוע שדרה ו
וערין וכן כתב גאון ז"ל שאין צריך נענוע שדר'
ועלין שלא אמר לא כדרך שאמרו בתנופה מ
כולך ומביא מעלה ומוריד ואלו הד' מינים מ
מעכבין זה אה זה שאם חסר לו אחד מהן לא
יכרך על הנמצאים בידו אבל אם יש לו כולם
אפי"ל לא נטלן כיחד אלא נטלן זה אחר זה יצא
וכלבד שיהיו כולם לפניו ויטול הולכ תחלה ח
חסר לו אחד מן המינים לא יקח מין אחד במקומו
ולא יפתות מהן ולא יוסיף עליהן מין אחר אפי'
אם לא יאגדנו עמהם אם יאחזנו בידו עמהם ל
לשם מצות לולב איבא כל תוסיף אבל באותם
ד המינים יכול להוסיף עליהם ובהד"ם שוטח ש
שאינו עבות נחלקו בו הגוונים אם הוא מין ה
הדס ויכול להוסיף אותו ואם לאו בהלכו גדולו
כתב הדס שוטח אפי' בהדיה אסא אחריני פסול
ורב נטרונאי כתב אם יכול לעשותו כולו עכו'
מצוה מן המוכחד ואם אינו מוצא לא ג' הדס
עבות ממלא אותו הדס שוטח ושפיר דמי וכן
כתב א"א ז"ל כתב רב עמרם נהגו במקומינו
בכתבת מכמה דורות שלא לפחות ס"ח ערבי'
כמנין לול' ויש מוסיפ' עד ע' כמנין פרי' תרנב
מצות לולב ביום ולא כלילה וכל היום כ
בשר לנטילת לולב שאם לא נטלו
שחרית יטלנו ערבית ומ"כ זרזין מקדימין ל
לכיצות ונוטלין אותו בבקר שמצותו מעלות ה

השחר ועיקר מצותו בשעת ההלל ואם צריך ל
לילך בדרך ואינו יכול להמתין נוטלו מיד קודם
שילך וכלבד שיעלה עמוד השחר וקורא ההלל
כלא לולב והמדקדק במעשיו יעשה באנשי י
ירושלום שהיה אדם יוצא מביתו ולולבו בידו
היה קור' ק"ש ומתפלל לולבו בידו אע"פ שאסו'
לאחז בידו ס"ת ותפילין בשעה תפילה שמא
יתבטל מכוונתו שאני הכ' כיון שדבר מצוה ה'
לא חיישינן שמא יתבטל מכוונתו קירא בתורה
ונושא בפיו מניחו על גבי קרקע לחתם אבלים
ולבקר חולים לולבו בידו נכנס לכית המדרש
משגרו ביד בנו או ביד עבדו ואסור לאכו קודם
שיטלנו שכח ואכל קודם שנטלו והו' על שלחנו
ביום הראשון שהוא מן התורה יפס' אפי' אם יש
שהו ביום ליטלו אחר שיאכל ומי ראשון ואילך
אם יש שהו ביו' לא יפסיק ואם לאו יפסי' תרנב
אתרוג של מצו' מותר להריח בו שעיקר
לאכילה ומזה לבד הוקצה ולא
מלהריח והמריח בו כתב הר' שמחה שאין לו ל
לברך כרוך שנתן ריח טוב כפירו' דעיקרו לאו
לריח עבד ואבי העזרי' כתב שיש לו לברך הדס
של מצוה אסור להריח בו שעיקרו אינו אלא ל
להריח ומזה הוקצה **מקבלת**
אשה מיד בנה או מיד בעלה
הלולב ומחזירתו למים ב"ט
ומוסיף עליו אם צריך וכלבד שלא תחריף ה'
המי' ובחול המועד מצוה להחליפם כדי שישאר
לח והרור **בני**
שהביא לולב לישראל ביום טוב מחוץ ל
לתחום כתב הרשב"א שמותר לטלטלו
שלא אסרו חכמים דבר שהבי' מחוץ לתחו' לא
ואותו שהובאה בשבילו ואפי' הוא מותר לטלטלו
ולא אסרוהו לו אלא באכילה וכהנאה ומצות ל
לאו ליהנות ביתנו **תרנו**

קנה

אתרונ שראוי לצאת בו ומצא אח"כ
מכנו מצוה לחסוף עד שליש בדמי
הראשון כדי להחליפו ביותר נאה תרנו
קטן היודע לבענע הלולב אביו צריך ל
לקנו לו לול' כרי לחנכו במצו' תרנו
מן התורה לולב ניטל במקדש כל שבעה
וחוץ למקדש רק יום ראשון וחבמים
תקנו שיהא ניטל' בכל מקום כל ימים אבל ב
בשבת אינו ניטל' בכל מקום ל' ש' אם חל יום א'
בשבת או אחד משאר הימים הילכך כיו' ראשון
שהוא מן התור' אין אדם יוצא בלולכו של חברו
לא אכ' יתנו לו בכתנה גמורה דרשינן ולקחת'
לכם כיום הראשון משלכם אבל אם נתנו לו ב
במתנה ע"מ להחזירו לו אד"כ הוא מתנה ובלבד
שיתנו לו כמתנ' גמורה ע"מ להחזיר אבל אם אמ'
לו יהא שלך עד שתצא בו ואח"כ תחזירהו לי
לא יצא וצריך שיחזירו לו אח"כ לקיים תנאו
אבל אם לא החזירהו אח"כ הרי לא קיים תנאו
ונמצאת הבתנ' בטל' לכפרע לא יצא ואפי' נאנס
מידו בענין שאינו יכול להחזירו ורוצה להחזיר
לו דמיו לא יצא ואפי' נתנו לו כתם ולא פיע"מ
שתחזירהו לי מסתמ' דעתו שיחזירו לו כיון ש
שצריך לצא' בו ואם לא החזירו לידו לא יצא
ומיהו אפילו לא יחזרו לידו אלא לאחר
ואחר לאחר והאחרון מחזירו לבסלים יצא ויש
או שאין צרי' להחזירו לו לא אכ' כפל תנאו שאו'
לו הרי הוא לך כמתנה ע"מ שתחזירהו לי ואם
לא תחזירהו לי לא תהי' מתנה שאם לא כפל ת
תנאו הוי' תנאו דהיינו החזר' כשל ומעש' דהיינו
הסתנ' קיים יצא בו אפי' לא החזירו לו אבל לפי
בה שכתבתי דאפי' בסתמא צרי' להחזירו לו כש'
אם התנה ולא כפל ומטעם זה דבעינן משלכם
לא לקני' איניש לולבא לקטן כיוצא קבא דקטן
מקנא קמי' אקניי לא מקני' ונמצא שאין אחד
יכול לצא' בו אחד שהגיע לידו אחין או שותפין

שיש להן אתרונ בשותפואם יכול אחד מהם ל
לאוכלו ואין חברו כקפי' עליו יוצא בו דחשיב
כשלו ואם לאו לא יצא שאין השותפין יכולים
לצאת באתרונ הסשות' עד שיתן לו חברו חלקו
במתנ' ומה שנוהגין בכקום שאין אתרת כצוי
שכל הקהל קנין אתרונ בשותפות ויוצאין בו פ'
פ' שבם כיון שקנאוהו כדי לצאת בו כסתמ' הו'
כלו פירשו שכל הקהל נותנין חלקם לכל מ'
שנוטל לצא' בו ע"מ שיחזירהו להם כיו' דבעיני
אחר אין יכולין לצאת בו תשובה לרב שריראן
כקום שאין אתרונ ולולב כצ"יין וגובין בהקהל
ככל אחד ואחד וקונין ונוטלו חזן הכנסת בירו
בשע' ההל' ובכרך עליו ינותנו לזקני' ובכרכין
ע' יושב נוטלו כל אחד מחבירו עד שמכרכין
עליו כל הקהל יצאו ידי חובתן או לא וחש' ודאי
בשאר ימות החג מיום השני והלאה יצאו ידי ח'
חובתן באותו לולב אבל ביום הראשון צרי' כל
א' לולב שלו וכן ראוי שתקנו הלולב לאחר מן
הצבו או שיקחנו במכוננו או שיתנו הדמי' לחזן
כמתנ' והוא יקחנו במכוננו או שיתנו הדמי' לחזן
כתנ' והויקחנו לעצמו ובי"ט הא' יתנו כמתנ' לא'
מן הזקנים וכל אחד יתנהו לחבירו כמתנה עד
שיבא ליד כולם וכאשכנז וצרפ' נוהגין ב"ש כס'
תרנט **יאחק** שנמרו ההל' או קדי' של'
זמוציאים ב' כפרי' בא קורי' טור או
כשב בפרש' אמור אל הכהנים ובכ' קור' הבפט'
הקרבתות הבוס' פין ובחמשה עשר יום לחדש
השביעי וכפטי' בזכריה הנה יום בא ובחזיר ה'
הספרים ואמר קדיש וכתפל' לין העבור בוס' ג'
ראשונ' וג' אחרונ' וקדוש ה' כאמ' את' בחרהנו
מפני חטאינו את מוסף יום חג הסני' וכי' באמור'
ובחמשה עשר יום לחדש הזה וכולו ובחזיר ש' צ'
התפלה ואמר קריש תרם
אחד כך או הושענא רש' שאין אומרים ק'
קורי' קודם הושענא ונוהגין להקיף

התיב' פעם אחת בכל יום ומעלין ס"ת על התב'
 בשבקיפין אותה וביום השביעי מקיפין אותה ז'
 פעמים וזכר למקדש דתנן בכל יום מקיפין ה'
 המזבח פעם אחת וביום השביעי ז' פעמים וא'
 אנא ה' הושיעה נא אנא ה' הצליחה נא ר' יהודה
 אומר אני והוא הושיעה נא אני והוא שני שמות
 של ע"כ ומה שמזכירין אלו השנים על שם עמו
 אנכי בצרה וכתוב ואני בתוך הגולה והוא אסור
 בזיקים בקבול וגם אני והוא בנימ' אנא ה' וזכירו'
 איתא זכר ליריחו ורב סערי' כתב שמקיפין מיד
 אחר קריאת ההפטרה בעוד הספר על התיבה
 ומנהג טוב הוא כרי שלא להוציא הספר שלא
 לצורך כיון שאין קורין בו אלא שאין נוהגים כן
 וסדר ההקפה כתב רבי' האי בכל יום ב' פעמים
 אחת לימינו ואחת לשמאלו וביום ז' ג' פעמים
 לימינו וג' פעמי' לשמאלו וא' לימינו ואין נוהגין
 כן עתה אלא בכל יום אחת לימינו ובשבת אין
 מקיפין כתב ר' ידאף בחול מי שאין לו לולב
 לא יקיף כמו בשבת שאין כקיפין כיון שאין לו
 לולב וכתב רב שרירא גאון שאין לומר הרשע'
 בשבת מפני התינוקות שישמעו שאומרי' בשב'
 כמו בחול ילכו גם ליטול הלולב אבל כשאין
 אומר הושענא מתכבד להם ונראה דכיון שאין
 מקיפין בשבת מתכבד להם בכה שאין מקיפין
 ואין צריך למנוע מלומר הושענא נא וכן כתב
 ב"ה ואומר קדיש ונפטרי' לבתייהם תרסא
למנחה מתפללין כמו ביוצ' וכן בערבית
 כמו בליל ראשון ובקדוש של
 שני או קידוש וזמן אחריו מיד ואח"כ סכה דזמן
 לא קאי אלא בקידוש ולא בסוכה דאף אם חם
 ראשון חול יצא בזמן דסכה הילכך צריך שלא
 להפסיק בסכה נין קדוש לזמן ואבי העזרי כתב
 שאף בליל שני יש לומר זמן באחרונה כמו י'
 יקנה' אע"פ שהזמן אינו חוזר על ההבדלה וא"
 ז' הסכים לסברא ראשונה תרסב
וביום שני מתפללין כמו בראשון ונוטלין

לולב ומכריזין על נטילת לולב
 כל שבעה אבל לענין זמן ב"ש שני נחלקו ה'
 שלמה בר' שמשון כתב שאין לאומרו דמנה נ'
 נפשך יצא בזמן שאמ' בראשון אף אם הוא חול
 דלא גרע מלא אמרו בשעת עשייה שיצא ולא
 דמי לזמן דקידוש שאומ' בליל שני שאותו הוא
 בשביל היום ולא בשביל הסכה וכן כתבו ר' שי
 ור' יוש' אומרים שצריך לאומרו משום שלא ת
 תקנו זמן אלא בשעה עשייה או בשעת נטילה
 ואם היה אתמול חול א"כ לא היה לא שעה עשי'
 ולא שעה נטיל' הילכך לא יצא בזמן של אתמול'
 ולזה הסכים א"ה הראש ז' וכן נוהגין באשכנז
 ומי"נר' שאם חל היום ראשון בשבת שצריך ל'
 לאומרו בשני כיון שלא אמרו בראשון ומוציאין
 שני ספרים וקורין באחד כמו אתמול ומפסיד
 קורא גם כן כמו אתמול ומפסיד נ'
 במלבים ויקהלו עד בהוציא אותם מאר' מצרי'
 ומחזירין הספרי' למקומן ואומ' קדיש ומתפללין
 כוסף כמו אתמול ואומ' קרבנות המוספין ו
 ובחמשה עשר כמו אתמול ומבאן קשה למנהג
 שולטלה שאומר ביום השני הושיענו בחגיגת
 יום שני דביון שעשינו אותו קודש היאך נ'
 נעשינו חול לומר יום שני תרסג
בחול המועד מתפללין ערבית שחרית ו
 ומנחה כדרכן ואומר יעלה ויבא ב'
 בעבודה ולמעלה בהלכות פסח כתבתי אם יש
 להזכיר בו יום מקרא קדש הוה ונוטלין הלולב
 ומכריזין עליו וגומרי' ההלל ומקיפין התב' בכל
 יום חוץ מבשבת ומוציאין ספר תורה וקורין בו
 ארבעה בקרבנות החג שבפנחס ורבו הרעות ב'
 בסדר קריאתן והעיקר כך הוא שביום הראשון
 של חול המועד קורא כהן וביום השני ולוי ביו'
 השלישי וישראל חוזר וקורא וביום השלישי ו
 והרביעי קורא ספיקא דיומא שהוא ביום השני
 וביום השלישי ובשני קורא כהן וביום השלישי
 ולוי ביום הרביעי וישראל חוזר

וקורא וביום הרביעי ושלישי חוזר וקורא וביום השלישי וביום הרביעי וכן כל הימים עד יום שביעי והוא בכלל ומחזיר ספר תורה למקומו וכתפל' לין תפלת מוסף ג' ראשונות וג' אחרונות וקדוש היום באמצע אתה בחרתנו בפני חטאינו ומחזיר ש"צ התפלה ואומר קדיש ואומרים בכל יום בקרבנות המוספין ספיקא דיומא ביום הראשון אומר באומר וביום השני פרים בני בקר שנים עשר ואלים שנים כבשים בני עינה ארבע עשר תמימים וביום השלישי פרי עשתי עשר וגו' ובשני אומר ביום השלישי וביום הרביעי וכן בכל יום וסימנך שלא תטעה לעול' הפרים והימים כיחד הם י"ד וכשבת שבחול המועד ערבית שחרית ומנחה כתפל' לין כדרך ואומר יעלה ויבא בעבודה ובמוסף ג' ראשונות וג' אחרונות אתה בחרתנו וקדושת ה' באמצע וכולל עמו השבת לומ' ותתן לנו את יום המנו' הזה ואת יום חג הסוכות הזה וחזקתם בקדש השבת ישראל והזמנים ומוציאין שתי ספרים וקורין באחד וכפר" כי תשא דאה אתה או" אי ומפטיר קורא קרבנות של ספיקא דיומא לפי מה שהוא היום ובפטיר ביחזקאל ביום בא גוג ולמעלה בהלכות פסח כתבתי למה מפטירי כך

תרסר ביום חמישי של חול המועד שהוא הושענא רבא נוחגים ב

כאשכנז שמרבים במזמורים כמו ביום טוב ואו' קדושה רבה במוסף ומרבים קצת בניירות כמו ב"ה לפי שבחג נידונים על הכים והכל הולך אחר החיתום וכל חיי אדם תלויין במים ויש בו נתינין להתיר בו אגודו של לולב וסמך לדבר דכתיב כפת חסר ופ'ו ימים יהיה כפות ולא יותר ומקיפים ז' פעמים ומרבים בתחנונים על המים ונוטלין ערבה וזכר למקדש שיהו מקיפים בו ביום בערבה ופליגי בה ר' יוחנן אמר יסוד נביאים הוא פ' נביאים אחרונים חגי זכריה

ובלאבי ולכך במדברין עליה ור' יהושע אומר מ מנהג נביאים היא פ' כנהג בעלמא שנהגו בד ואין מדברין עליה ופסק ד'ף שאין לברך עליה דאסקנא איבו הוה קאי קבי דר' אלעזר בר' צדו' ואיתי ההוא גברא ערבה קמיה חביט חביט ולא בריך קסבר מנהג נביאים הוא ואמנהג לא מ מדברין ובעל העיטור כתב דוא רלא בריך ר' אלעזר בשום דיחיד הוא ויחיד אינו קינע כרב לעצמו אבל צבור ודאי מדברין ורב שמואל בן חפני פסק בר' יוחנן שמדברין וא"א ה"אש ז"ל כ כתב ונהגו ב"ף כתב גאון שיעור דחביט כ פ פעמים בתפלת מוסף של יום ז' לפי שכתפלת התמיד אנו נוטלין הלולב וכתפלת המוסף של יום ההוא אנו נוטלין הערבה בפני עצמה ור' פי' חבוט לשון ניענוע וה"מבס ז"ל כתב חובט בה על הקרקע או על הכלי שני פעמים או ג' וכן כתב ה"ף גיאת וערבה זו צריכה שיעור וכמה שיעורה רב נחמן א"ל שלשה ברי עלין ל לחין ורב ששת א"ל אפי' עלה אחד כבד אחד והלכתא כרב ששת אלא שבת רב האי שבכוע' הדבר עלה אחד כבד אחד ואינה נוטלת אלא בפני עצמה פי' שלא יאגוד דבר אחר עמה אבל יש לו בידו דבר אחר אין לחוש ואין אדם יוצא ידי חובתו בערבה שכלולב אפי' אם רגביה אות' שתי פעמים א' לשם לולב וא' לשם ערבה ורב נחמן או אדם יוצא ידי חובתו בערבה שכלולב אם הנבי' אותו כ' פעמי' ופס' ה"ס במ"ז דאין אד' יוצא בה ואבי העזרי פסק שיוצ' בה והא"ז תרסה

אחרון כשביעי אסור שהרי הוקצה לכל ה"אפי' נפכל אסור כל ז' הימים בשמיני עצרת מותר ולדידן דאית לן תרי יומי בשמיני ספק שביעי אסור אבל בתשיעי ספק שמיני מותר וכתב הר' פרץ שאם חל י"ט האחרון של חג באחד בשבת שאסור אף בתשיעי אע"ג דקיימא לן שמותר בתשיעי היינו בשאר ימים

אכל הבא אסור בשום הכנה דכיון דשבת לפניו
אין שבת ככנה לית ולא נזירא לא"ה הראש ז"ל
דלא שייך בה הכנה וכן נוהגין בה היתר הפריש
ז' אתרוגים לזימים כל אחד יוצ' בל' ואוכלו למח'
אבל ביומו אסור שהוקצ' לכל אותו היו' תרכו
אעפ שגמר סעודתו ביום ז' לא יסתור
סכתו שכא יזדמן לו סעודה אח"כ
ויצטרך לאכול בה ומוציא הכלים ממנה מן ה
דינחה ולמעלה ומתקן הבית לכבוד י"ט האחרון
ואם רוצה לאכול בה בשמיני צריך לפחת בה
מקום ד' על ד' לעשות היכר שאנו יושבים בה
שלא לטם מצות סכה שלא יהא נראה במוסיף
וזהו דוק לבני א"י שאין צריכין ליש' בה בשמיני
ויום ז' להם חול הילכך יכולין לסותרה ולפחות
בה אבל אנו שצריכין לישב בה בשמיני אין ל'
לעשות בה שום הכירא של פסול שהרי בשום
ספק ח' אנו יושבין בה ואם רוצה לישב בה ב'
בתשיעי אי אפשר לפחות ג' כח' מפני שהוא
יום טוב ומה יעשה להכירא אם היא קטנ' שאסור'
להניח בה הנר יניחנו בה וכזה יש היכרא ואם
גדולה היא שמותר להניח בה הנר יניח בתוכה
כלי המאכל שהן אסורין להניח בתוכה תרכו
סכה ונוי האסורין ג' בשמיני לדידן גם
בתשיעי שהוא ספק שמיני וכת' א"א
הראש ז"ל וכדמקלע שבת במציא י"ט וזאחרון
של חג נוהגין שלא להסתפק מנוי סכה עד מ'
מוציא שבת ונראה דשרי **ליל**
שמיני ערבית בתפילין ג' ראשונות
וג' אחרונות וקדושת היום באמצע
ואומר ותתן לנו את יום שמיני חג עצרת הזה
ובקדש בבית הננסת ונפט'רן לבתיהן לשלום
ואוכלין בסכה מפני שהוא ספק שביעי ואין מ'
בברכין על ישיבתה שאם כן היינו עושין אותו
חול אלא שאנו יושבין בה מספק ולא שייך ב'

כשיכתו בה לומר היאך נעשנו חול שכך דרך
בני אדם לפעמים לישב בצל סכה אפילו שלא
לטם מצוה סכה ומקדשין ואומרים זמן וכן ל'
למחר יושבין בהעד לאחר הסעודה ויש נוהגין
שלא לישב בה בליל שמיני וביו' השמיני יושבין
בה ואינו מנהג בבקר משכימין לבית הננסת
ומתפללין יוצר כמו בערבית וגומרין ההלל ו'
ובוציאין כ"ספרים וקורין באחד חמשה בראה
כל הבכור ואם הוא שבת קורין ז' ומתחילים ל'
עשר תעשר ויש שמתחילין לעול' עשר תעשר
לפי שהוא זמן אסיפה ומתנת עניים וחכפטיר ק'
קורא בשני וביום השמיני עצרת עד סוף הסדר
וכפטיר במלכים והיו ככלות שלמה ומחזור ה'
הספרים ואומר קדיש ומכריז בשיב הר' ומוריד
הגשם ואין פוסקים כדלע' בתפל' החול' תרסט
ל תשיעי מתפללין כמו בליל שלפניו
ומקדשין ואומר זמן ולמחר מתפללין
כמו ביום שלפניו ומוציאין כ"ספרים וקורין בא'
וזאת הברכה ומפטיר קורא בשני כמו אתמול'
וכפטיר במלכים ויעמוד שלמה לפני ה' ויור'
יש שמפטירין ויהי אחרי מות והכי מנהגינו ו'
ובשלישי מתחיל בראשית וקורין אותה שבחה
תורה לפי שמסיימין בו וראוי לשמוח בסיומה
ורגילין להתחיל מיד בראשית כדי שלא יהא פ'
פתחון פה לשטן לקטרג לומר כבר סיימו אותה
ואינם רוצים לקרותו עוד וכרבין בפיוטס כמו
אשר בגלל אבות ויש מקומות שמוציאין כל ה'
הספרים ואומרים על כל אחד ואחד פיוט כל
מקום לפי מנהגו ונוהגין באשכנז שהמסיים ו'
והמתחיל נודרין נדרות וקוראין לכל ברעיהן
ועושין משתה ושכחה וי"ט לסמיכה של תורה
ולמוציא יום טוב מבדילין בתפלה וכן על הכוס
בדרך שמבדילין במוציא שכל'א שאין מברכין
על הנר ולא על הבשמים תרע

הלכות חנוכה

מאי חנוכה דתני בנ"ה בכסליו ימי חנוכה
תמניה אינון דלא לבספר בהון ודלא
למגור בהון תעניתא שכשנכנסו יונים בהיכל
טמאו כל שמן שכיחכל וכשגברה יד מלכות בי
חשמונאי ונצחוס בדקו ולא מצאו אלא פח אח' **וי**
של שמן שהיה חתום בחות מושל כ' ג' ולא היה
בו לא כדי להדליק יום א' ונעש' בו נס והדליקו
בו ח' ימים לשנ' אחרת קבעום ח' יט' בהלל ו
והודא פ' לומר בהם הלל ולהודות לומר בו
על הניסים בהודא אכל מותרים הם בעשיית
מלאכה ונהגות הנשים שלא לעשות כלאכה
בעוד שהנרות דולקות ואין להקל להם וגם אם
יש מקומות שנוהגין איסור בכל היום אין להקל
להם משום דברים הכותרים ואחרים נהנו בהן
איסור אי אתה רשאי להתירה בפניהם וקראו ח
חנוכה חנו בכ"ה והיה אום ה"ם מרושכורק זל
שרבו הסעודה שמרבים בהם הם סעוד' הרשו'
שלא קבעום לא להלל ולהודות ולא למשתה
ושמחה אין בספודין בהן לא לחכם בפניו ולעי'
בהלכו דח כתבתי אם יש בו בה צדו הדי' תרעא
ויען כי אירע הנס בנרות תקנו להדליק
צירות בכל לילה כדי להזכיר הנס
וצריך כל אדם לזוהר בה מאד ואפילו עני ה
המתפדנס מן הצדקה שול או מוכ' כסותו ולוק'
שמן להדליק וזהויר בהן יהיו לו בנים תלמיד
חכמים וכמה ברותיהם כליל ראשון מדליק אח'
מכאן ואילך מוסיף והולך אחד בכל לילה עד
שבאחרונה יהיו ח' ואפי' אם רבים בני הבית י
לא יעשו יותר נר שיש לו שתי פיות עוד' כשכי'
שנים כגון מליל ראשון ואילך ואם בלא קערה

שמן והקפ' פתילו אם קפה עליה כלי כל פתיל
עולה בשכיל נר אחד לא כפה עליה כלי אפילו
לנר אחד אינו עולה לפי שהוא כמדורה וכתב
אז' מכתב' שלא הרחיק זה מזה עד באצבע
אבל אם הרחיקם זה מזה עד באצבע
שאינו נעשה כמדורה יצא ול' כ' דאפי' הרחיקם
אין להת' בלא כפי' כלי דמה גבול יט' בהרחק'
ואם הפתילות גסות והלהב גדול מיות' ככאצב'
מתחכרות ואם הם דקות אפי' בפחות ככאצב'
סגי להבי קאמרינן כפיית כלי דה' מילת' דפשיק'
וכניחה על פתח הסמוך לזה מבחוץ אם הבית
פתוח לזה כניחה על פתחו ואם הוצר פתוח
לזה מניחו על פתחו ואם הוא דר בעליה שאין
לו פתח פתוחה לזה מניחו בחלון הסמוך לזה
ובשעת הסכנה שאינו רשאי לקיים המצו' מניח
על שלחנו ודי' וצד' א' נר להשתמ' לאורו ואם
יש מדורה אין צריך נר אחר שיוכל להשתמש
לאור המדורה ואם הוא אדם חשוב שאין דרכו
להשתמש לאור המדורה צריך נר אחר אפי' אם
יש מדורה מצוה להניחה למטה מי' טפחים ואם
הניחה למעלה מי' צא אבל אם הניחה למעלה
מכ' אמה אפי' בדעכר לא יצא דלא שלטה ביה
עינא וליכא פרסומי ניסא וכתב הר' יוא' הלוי ד
דוקא כשמניחה בחוץ אבל כשמניחו בבית אפי'
למעלה מעשרים אמה כשרה כדאמרינן גבי ס
סכה אם דפנות מגיעות לסכך אפי' למעלה מכ'
אמה כשרה דשלטא בה עינא ונראה לי שאין זו
הנדרון דומה לראיה דהתם בעינן שת' שלוש עיני
בגג זכיון שמחיצות מגיעות לגג על ידם ישלוט
עיני בגג אבל הכא שצריך שישלוט עינו בנרו'
כיון שהוא למעלה מכ' דלא שלטא ביה עינא
מאי נפקא מינא כגון שהוא עדין למעלה כמנו
בשכילו לא שלט' ביה עינא טפי וה"ם כדומכבו'
זל היה בדקדק להניחה למעלה בג' טפחי' ולבט

מעשרה ומצוה להניחה בשפח הסמוך לפתח
 משכאל כדי שתהא מזוזה לימין וקר חנוכה מ
 משכאל וכתב אבי העזרי שאם אין מזוזה בפתח
 מניח ממין זהב ס' הקטן בתכ' שאם מניחה כדל'
 עצמה יניחה מדין של כניסה לצד שמאל וכבי'
 הכנס' מניחה לדרום זכר למנורה שהיה בדרום
 ע"כ חצר שיש לה שני פתחים משתי רוחו צריך
 להדליק בשני פתחים שלא יחשדוהו העובדים
 לומר בשם שלא הדליק בזה הפתח כך לא הדלי'
 כאחד הילכך אם שתי הפתחים מרוח אחת ש
 שיכולין לראותן כאחד די לו כאחד מהן וכתב
 בעל התרומ' לדין שמדליקין בפנים אפי' בשני
 רוחות די לו כאחד מהן שאין הכירא לא לבני ה
 הבית והם יודעים ששני הפתחים של איש אחד
 נראה שאין להקל ואף לדין איבא חשש כיון
 שמדליקין בפתח הבית העובדין רואים שלא ה
 הדליק ואיבא חשד תרעב

מצותה

כסוף שקיעת החמה עד חצי ש
 שעה מן הלילה שאז העם עובדי'
 ושכין ורואין בכיתם ואיבא פרסומי גיסא הלכ'
 צריך ליתן בה שבן כזה השיעור ואם נתן בה י
 יותר יכול לככותה לאחר שעבר זה הזמן וכן
 יכול להשתמש לאורה לאחר זה הזמן שעבר
 עיקר מצותה ומ"מ עדין זמנה כל הלילה ודלא
 כה"ס במ"ז שכתב שכח או הויד ולא הדלי' עם
 שקיעת החמה מדליק עד שתכלה רגל מן השו'
 עבר זה הזמן אינו מדלי' אבל אם עבר כל הלילה
 ולא הדליק ידליק ביתם הבחירת דשרג' במהרא
 באי אחני וכן לא ישלי' כלילה של אחריו שכבר
 עבר זכנו וכן כתב הר"י צחק בר' יהודה והתוספ'
 כתבו לדין אין צריך לדקדק בזמן שנתנו ח
 חכמים ז"ל שיעור שלא נתנוהו אלא להם שהיו
 מדליקין בחוץ ולאחר זה הזמן אין עובדי' ושבים
 אב' אנו שמדליקין כבי' ואין היכר' לא לבני הבית

אין להקפיד על הזמן וכתב ב"ס ומ"מ גבול ל
 להדליק בעוד בני הבית נעורים ונרא' שאף ל
 לדין צריך לדקדק בשיעור שאע"פ שמדליקין
 בפנים כיון שמדליקין בפתח הבית והוא פתח
 יש הכירא לעובדים ושבים תרענ

כל השמנים והפתילות בשרי' לה בין בחו'
 בין בשבת אף חפסולין לנר של שבת
 מפני שאין השמן נמשך אחר הפתילה בשרי' לה
 דלא חיישינן שמא תכבה ויחזור וידלקנה שאף
 בחול אם כבתה קודם שעבר זמנה אין צריך ל
 לחזור ולהדליק ולא חיישינ' כמי שמא יטה מפני
 שאין אורן יפה שהרי אסור להשתמש לאור' ולא
 שנא תשמיש של קדושה כגון ללמוד לא שנא
 שאר תשמיש ואפילו תשמיש עראי בעלמא
 כגון לעיין מעות לאורה אסור ובעל העיטור כת'
 דוקא תשמיש של חול אבל תשמיש של קדוש
 שרי ולא נהירא לא' ה"א ה"א ז"ל ומפני שאסור
 להשתמש לאורה מוסיפין נר אחד שאם ישתמש
 לאורה שיהיה השימוש לאור אותו הנר שאלה
 שאלה לאחי ה' ויחזאל נרות חנוכה שמדליקין
 אחד יותר בסתם לשמש ולא פירש איזו מו"ס
 יכול אחד כך לברור איזה שירצה להיות שמש
 אפי' הראשון או מן האמצעית או דוקא האחרון
 והבי' מסתבר תשובה נרות חנוכה אין להפסיק
 בהן הילכך האחרון יהיה שלא לשם נר חנוכה
 שאם ישתמש לאורן ישתמש לאור אותו הנר
 ואין שם שמש עליה כי השמש הוא המדליק בו
 הנרות ע"כ והר"י מאיר ברוטנבורק לא היה מדלי'
 בנר של חרס אלא בשל מתכת וכשלא היה לו
 אלא של חרס היה לוקח חדשים בכל לילה ו
 וכשלא היה לו חדש היה כסוקן באור דהו' כמו
 חדשים דהבי' איתא במסכ' סופרים אין מדליקין
 בנר ישן אין לו רק ישן מלכנו באור יפה וסתם
 נר הוא של חרס הלכך בשל מתכת אין צריך
 של זכוכית או חרש מצופ' דינו כמתכ' תרענ

מדליקין

מנר לנר ודוקא בנר עצמו ש
שיכול להדליק אחד מחבירו
אבל אסור להדליק נר אחד של חול אפי' להדליק
נר אחד של חנוכה כל שכן שאין להדליק בה
נר אחד של חול לצרכו ובספר התרומה התיר
להדליק מנר לנר על ידי של חול והשי' נר של
שבת ושל בית הבנסת כלם של מצוה שיכול ל
להדליק מזה לזה וא"כ בסבר' ראשונ' תרעה
הלכתא הדלקה עושה מצוה ולא הנחה
שאם היתה מונחת במקומה ש
שלא לשם מצות חנוכה מדליקה שם ואין צריך
להסירה ולהניחה לשם מצות חנוכה הלכך ע
עשית שהיתה דולקת כל היום לערב מככה ו
ומדליקה לשם מצוה ומ' צריך שידליקנה כ
במקום הנחתה שאם הדליקה בפנים והוציאה
לחוץ לא יצא שהרואה או"ל צרכו הוא מדליקה
וכן אם מדליקה ואוחזה בידו במקומה לא יצא
שהרואה אומר לצרכו הוא אוחזה וכיון שעיקר
המצוה בשעת ההדלקה צרי' יהא בנר שיעור
שמן קודם שידליק אבל לא ידליק ויתן שמן א
אחר כך ולא ידליקנה חרש שוטה וקטן אבל א
אשה מדלקת שאף היא חייבת בה תרעו
המדליק כליל ראשון מברך להדליק נר
של חנוכה ושעשה ניסים ו
ושהחינו ואם לא בירך זמן כליל ראשון כתב
א"ה ראש ז'ל בתשובה דמברך כליל שני או א
אימתי שחזר כליל ראשון ואילך מברך שנים
להדליק ושעשה ניסים והרואה הנרות מברך
כליל ראשון שתיים שעשה ניסים ושהחינו מבא
ואילך אינו מברך אלא שעשה ניסים לבד ודוק'
שאינו עתיד להדליק ואין מדליקין עליו כגון ש
שהולך בדרך ורואה הנרות בעיר אבל בענין א
אחר אין צריך לברך גרסי' במסכת סופרים ה
המדליק אחד שהדליק אומר הנרות והלו אנן

מדליקין על התשועות ועל הניסים ועל הנפלאות
שעשית לאבותינו על ידי כהנך הקדושים וכל
שמונת ימי חנוכה הנרות הללו קדש הן ואין ל
לנו רשות להשתמש בהן אלא לראותן כלבד כ
כדי להודות לשבך על נפלאותיך ועל ניס' ועל
ישועתיך וכן היה נודג ה' מאיר מרוטנבור וא"א
ז'ל תרעז **אבסנאי** חייב להדליק
בפני עצמו ואינו יוצ' בשל
בעל הבית ומיהו בפרוטה שיתלו וישתת' עמו
סני ואם מדליקין עליו בביתו אין צריך יות ואם
יש לו פתח פתוח לעצמו אינו יוצ' בכ' שמדליק
בביתו ולא במה שישתתף עם בעל הבית אלא
צרי' להדליק בפתחו כתב א"ה ראש ז'ל בתשוב'
בן האוכל אצל אביו או האוכל אצל חבירו ויש
לו בית מיוחד לשינה צריך להדליק שביון שיש
לו בית מיוחד לשינה והעולם רואין אותו כנגס
ויוצא בו איכא חסד' אם אינו מדליק שאין העול'
יודעין שאוכל במקום אחר ואפי' לדין שאנו פ
מדליקין בפנים ומסתמ' בני חצר יודעין שאוב'
במקום אחר אפי' הבי שייך כי השכנים עוברים
ושבים לפני פתח הבית ורואין שאינו מדליק ע
ע"כ כתב רב שר שלום אנשים הרבה הררים ב
בחצר אחת שורת חדין שמשתתפין כולן בשמן
ויוצאין כולן בנר אחד אבל להדיו מצו' כל אחד
ואחד מדליק לעצמו על פתח ביתו ואי פתח
חד בבא לנפשיה חייב לאדלוקי משום חשרא
הנותר מן השמן והפתילות כליל ראשון מוסיף
עליו ומדליק כליל שני ונותר כליל שני מוסיף
עליו ומדליק כג' וכן בכל הלילות נותר ממנו ב
כליל שמיני עושה לו מדור ושורפו בפני עצמו
שהיה הוקצ' למצותו ואם נתער' ממנו בשמ' ואין
ס' לבטלו כת' ה"ם מרוטנבורק שאין להוסי' עליו
כדי לבטלו ולא דמי לעצים שנשרו מן הדקל
לתוך התנור ביום טוב שמרבה עליהם

עצי מוכנין ובבטלן רשאי התם שאין נהנה מ
 בהן עד אחר כיעורן אבל הכא נהנ' מכנו בשע'
 שהגר דולק ואסור ג' לשהותו לשנה הבאה ל
 לגר של חנוכה דחיישין שמא יבא לדנו' ממנו
 כיון ששמה אותו לזמן ברובה ואפי' אם נתנו ב
 בבלי ביצום חיישין הילכך אין לו תקנ' תרעח
 שאין ידו משגת לקנות גר חנוכה וגר
 של שבת יקנה של שבת ולא של חנוכה
 ושל לו של שבת ואין לו לקנות של חנוכה ויין ל
 לקדוש היום יקנה גר ולא יין תרעט
בתוב ב' הגר של שבת ושל חנוכה ידליק
 של חנוכה בריש' דאי מדליק של ש
 שבת ברישא איתמר ליה לאדלוקי של חנוכה ד
 דהא קבלי' לשבת והתו' כתבו שאין ה
 הקבלה תלויה בהדלקה ויכול להדליק של שב'
 תחלה ואח' כ' של חנוכה כל זמן שלא קבלו ל
 לשבת תרפ **בליל** שבת צריך ל
 ליתן שום דבר לחו' בין הנרו
 לפתיל' כשב' הרוח שלא יכבה הנרות בשפותח
 הדלת דבר שאח' די הדלת אסור לפתו' ולנעול
 כנגדו כתב הר"ם ברוטנבורק כשהייתי בערפת
 ראיתי את מורי ה"ר שם"א שלא היה לו מקום א
 אחורי הדלת להדליק נרות של חנוכה והיה ק
 קובע אותם בדלת עצמה אחורי הדל' ונתן הוא
 טעם לדבר דכיון שהדלת כטלה לגבו בית ח
 חשיבה כמחומר לקרקע ולא חשיב כמטלטל ה
 הנר בשפותח ונועל הדלת ואין לומר בשפותח
 או נועל מטה השמן או השעוה אל הפתילה או
 ברחיקה ממנו ונמצא בכבה או מבעיר דהא נר
 שעל הטבלא מבער את הטבלא והוא נופל ולא
 חיישין לה' שמטה השמן לפניו או לאחריו דלא
 שייך בה' ג' בכבה או מבעיר ואפי' לא שייך דבר
 שאין מתכוין מותר ולא פסיק רישיה הוא ע"כ
 ולפי כה' שפ"שי בהיה דגר שאחורי הדלת א
 אסור לנעול ולפתוח הוא אסור שפירש שהגר

חקע באחורי הדל' וכפתיחתו ובנעילתו מרח'
 השמן מן הפתילה או מקרבה אליה והיה דגר
 שעל הטבלא מעמיד כשאין בו שמן דחשיב ל
 ליה פסיק רישי' אם יש בו שמן תרפא
ירושלמי במוצאי שבת אין מכדילין בג'
 של חנוכה שאין כהנין לאורו
 ואין מברכין על הגר עד שיאותו לאורו תרפב
כל ח' מי חנוכה מזכיר של חנוכה פי' על
 הגיס' בתפל' בכ"ה בכרכ' האר' ואם לא
 אמרו אין מחזירין אותו וז"ל חזר אם נזכר
 שלא אמרו קודם שעקר רגליו ואינו נראה לה'
 וכן דעת א"א ה"א ש' ז"ל ומ"מ אם נזכר באותה
 ברכה כל זמן שלא הזכיר השם אפי' בין אתה ל
 לשם חזר ובמוסף של שבת וז"ל שבח חנוכה צ
 צריך להזכיר גם של חנוכה אע"פ שאין מוסף
 בחנוכה יש שאין אומרים כשם שעשית וכו' לפי
 שאין אומר תפלה בהקדאה ויש או' כיון שצריך
 רבים הוא יכולין לאומרו כמו יעלה ויבא שאומ'
 בעבודה א' ע"ג דלא ישא אדם צרכיו בג' ראשונ'
 וג' אחרונות אלא כיון שצורך רבים הוא שפיר
 דמי ובסדר רב עמרם ישנו וא"א ז"ל לא היה או'
 אותו אלא היה מסיים ועשית להם ניסים וגבורות
 בימים ודגם בעת הזאת תרפג
כל שמונת ימי חנוכה גומרין הלל ודין ק
 קריאתו כתבתי במקצת בהלכות ר"ח ו
 במקצתו בהלכו' טכה תרפד
וקורין בפרשת נשא בנשיאים ג' בכל יום
 ומפרש בפסיקתא משום שנשלם
 מלאכת המשכן כ"ה בבטליו ומתחילין בויד'
 ביום כלות משה ויש מקומות שמתחילין בכרכ'
 בהגים ומנהג יפה הוא לפי שנעשה הגם על י
 ידי כהנים וכן הסדר ביום הראשון מתחיל ביום
 כלות משה וקורא אותו שם בהן לוי ישראל ק
 קורא וביום הראשון ביום שני קורא בהן וביום
 השני עד פ"ר אחד בן בקר ולוי עד

ובימים השלישי וישראל חוזר וקורא ובימים השני
 וכן בכל יום בין השמיני מתחילין ביום השמיני
 וגומרין כל הסדר ויש מקובות שקורין עד
 פרשה ראשונה של בהעלותך כדי להשלים
 של חנוכה בסדר הנרות ומנהג יפה הוא
 ושבת שכחונה מוציאין שני ספרים באחד
 קורא עניינו של יום ובשניה של חנוכה ומפטיר
 בנרות דזכריה רבי ושמחי ואם חל בו שתי ש
 שבתות מפטירין בשניה במלכים בנרות של
 שלמה ואם חל ראש חדש שבת בשבת מוציאין
 שני ספרים וקורין בעניינו של יום ובשניה
 קורא אחד של ראש חדש ומתחיל ובימים השב
 ובשלישית קורא מפטיר בשל חנוכה ומפטיר
 בנרות דזכריה ואם חל ראש חדש בחול מוציא
 שני ספרים וקורין באחד ג' בענין ראש חדש
 ובשניה קורא אחד בענין חנוכה תרפה
סדר הפרשיות ראש חדש אדר שחל
 להיות בשבת קורין פרשת שקלים
 שהוא כיתשא שהוא בענין השקלים עד ועשית
 כיור נחושת ומפטיר ביהודע כן שבע שנים
 ומוציאין ג' ספרים כאחד קורין ו' בעניינו של
 יום ובשני קורא אחד בשל ראש חדש
 ובשלישית קורא מפטיר בפרשת שקלים ובשבת
 שניה מוציאין ג' ספרים וקורא באחד מעניינו
 של יום והמפטיר קורא בשני זכור את אשר
 עשה לך עמלק עד סוף סדר ומפטיר כה אמר
 ה' פקדתי ובשבת שלישית שהוא טו באדר
 מפסיקין ובשבת רביעית שהוא כ"ב בחדש
 פרשת פרה אדומה באחד קורא הסדר ובשניה
 קורא המפטיר פרשת פרה ומפטיר ביחזקאל
 וזרקתי עליכם מים שהגדים ובשבת חמישית
 שהוא כ"ט בחדש פרשת החדש הזה יהיה לכם
 ומפטירין בראשון באחד לחדש חל ראש חדש
 אדר הסמוך לניסן בתוך ימי השבוע ואפילו

בערב שבת מקדימין לקרות פרשת שקלים
 בשבת שלפניו ומפסיקין בשניה כדי שתהא
 פרשת זכור בשבת הסמוכה לפורים מלפניה ו
 ואם חל פורים בערב שבת מקדימין לקרות
 פרשת זכור בשבת שלפניו ואז נשתנה הסדר
 והגני מפרש הסדר לפי הימים שראוי לקבוע
 בהם אדר והם ד' ימים שבת ויום שני ויום רביעי
 ויום ששי וסימן זכור ואם חל ראש חדש
 אדר בשבת אז הסדר כמו שכתבתי לעיל ואם
 חל ראש חדש אדר ביום השני מקדימין וקורין
 פרשת שקלים בשבת שעברה שהוא כ"ט בשבט
 ובשבת שניה שהוא ששה באדר מפסיקין
 ובשבת שלשית שהוא י"ג בו פרשת זכור
 ובשבת הרביעית שהוא כ' בו פרשת פרה ובשבת
 חמישית שהוא כ"ז בו פרשת מחרש חל ראש
 חדש אדר כ' מקדימין וקורין פרשת שקלים
 בשבת שעברה שהוא כ"ז בשבט ובשבת שניה
 שהוא ד' באדר מפסיקין ובשבת שלישית שהוא
 י"א בו פרשת זכור ובשבת רביעית שהוא י"ח בו
 פרשת פרה ובשבת חמישית שהוא כ"ה בו
 פרשת החדש ואם חל ראש חדש אדר ביום ו'
 מקדימין וקורין פרשת שקלים בשבת שעברה
 שהוא כ"ה בשבט שבת שניה שהוא כ' באדר
 מפסיקין ובשלישית שהוא ט' בו פרשת זכור
 וברביעית שהוא י"ו בו מפסיקין ובה' שהוא כ"ג
 בו פרה וב' שהוא ראש חדש ניסן פרשת החדש
 סימן ז' בו ד' וב' פ' בשחל ראש חדש אדר
 בשבת אז מפסיקין טו' בו וסימן ז' בו ובשחל
 ביום כ' אז מפסיקין כד' בו וסימן ד' ובשחל ביום
 ו' אז מפסיקין כ' בו וי"ו בו וסימן ו' וב' פרשת
 שקלים בשחל להיות בשבת שבאותה תצוה
 במקום שהמפטיר עולה למנין ומוציאין ספר
 אחד וקורין מואתה תצוה עד ועשית כיון נחשת

והשביעי שהוא בפטיר חוזר וקורא כבי תשא
ואם חל בשבת שכבי תשא עצמה במקום ש
שהבפטיר עולה לכנין ז' קורין ז' כבי תשא עד
סוף סדרא והשביעי שהוא הבפטיר חוזר וקורא
בי תשא עד ועשית כיוור ובמקום שאין הבפטיר
עולה לכנין ז' קורין ז' כבי תשא עד סוף
הסדר והבפטיר חוזר וקורא כבי
תשא עד ועשית כיוור ולפי
חלוק סדרים שלנו לא
יבא כך לעולם
תרפו

הלכות מגילה

גרסינן במגילת תעני' את יום י"ד ויום טו'
באד' ימי פורים אינו דלא למספר
בהן דלא לבגוד בהון תענית וא' עג דקל בטלה
מגילת תענית בחנוכה ופורים לא בטלה וא"כ
לפניהם ולאחריהם נמי אסור בדאיתא במגילת
תענית דבכל מקום שנאמר ולא למספר בהון
לפניהם ולאחריהם נמי אסור אפי' דכי נודעים
להתענות ב"ג דלא עדיף לפניהם ולאחריהם
וחנוכה ופורים משאר יומי דמגילת תענית
וכיון ששאר וימם בטלו עיקרן ומות להתענות
בהן א' עג דחנוכה ופורים לא בטלו עיקרן לפניה
ולאחריהם מיהא מותר ועוד יש סמך מיהא
דאיתא בגמ' י"ג זמן קהילה לכל היא פי' שהכל
מתקבצין לתענית אסתר ובאין בני הכפרים
לעירות לומר סליחו ותחנונים לפי שבו נקהלו
לעמוד על נפשם והיו עריכי רחמים ואנו עושין
כמו שהם היו עושין בימי ברדכי ואסתר וכשחל
פורים ביום א' בקרימי' התענית ביום ה' שלפניו
לפי שרגילין להרבות בו בסליחות ותחנוני' ולא
יתכן לעשות כן בערב שבת שלא יוכלו להבין

צרכי שבת יש מתעניין ג' ימים באדר וחבי איתמ
במסכת סופרים רבותינו שבמערב מתענים
באדר ג' תעניות של אסתר א' עפ' שאותן היו ב
בניסן לא רצו להתענות בניסן לפי שבו נגאלו
אבותינו ממצרים והוקם המשכן תרפו
אמר ר' יהושע הן לוי חייב אדם לקרות
המגילה כלילה ולשנות כיום והיא
מצות עשה מדברי סופרים ומברכין עליה כמו
שמברכין על מצות דרבנן וצריך אדם ליזהר
שלא לבטל קריאתה שהרי אפי' כהנים צריכים
לבטל מעבודתן כדי לשמוע מקרא מגילה ואפי'
תלמוד תורה ששקולה כנגד כל המצו' מבטלין
אותה לשמוע מקרא מגילה כ"ש שאר המצות
ואין לך דבר שאין נדחה מפני מקרא מגילה
לא קבורת מת מצוה בלבד שהמוצא מת מצוה
קברו ואח"כ קורא אבל שאר כל המצות נדחין
מפניהם הלכך צריך אדם ליזהר בה וחגגי בסדר
הלכותיה זמן קריאתה מי הם שחייבים לקרותה
והבשר קריאת' והבשר תקונה וברכותיה וסדר
היום ומצות סעודתו וכתנו' עניים ושלוח מנות
ואסורו בהספד ותענית תרפח
מגילה נקראת ב"א ב"ב ב"ג ב"ד בטו'
והאידנא אינה נקראת אלא ב"ד
אלא שהברכים המוקפים חומה טימות יהושע
בן נון קורין בטו' אפי' הם בחוצה לאדן' ובן
הכפרים הפמוכין להן אפי' אינם נראים עמהם
כגון שהם בעמק או שנראין עמהם אפי' אינם
סמוכין כגון שהם בהר ובלבד שלא יהו רחוקין
ממיל ואפי' הכרך אינה מוקפת חומה עתה אם
היתה מוקפת בימי יהושע קורין בטו' ובין
שהיתה מוקף אפילו אין בו עשרה בטלנין ש
שמשימין תמיד לבית הכנסת קורין בטו'
ואינו קורין בוקף אלא א"כ הוקף חומה תחילה
ואח"כ נתחשב אבל נתחשב ואח"כ הוקף אי
קורין לא ב"ד ופי' ה"ם כרוטגבונק דלא בקרי

יושב ואח"כ הוקף אלא כשישב תחילה אדעתא
 שלא להקיפו אבל אם ישב תחילה על דעת
 להקיפו מקרי שפיר הוקף ולכסוף ישב ברכ
 שהוא ספק אם הוקף בימי יהושע אם לאו קורין
 ב"ד ובט"ו ולענין ברכה אחי ה"ז ז"ל מסתכרא
 שיקראו בלא ברכה בשני הימים ביום ט"ו לא
 יברכו דשמא אינה מוקפת חומה וביום י"ד לא
 יברכו דשמא היא מוקפת ועדיין לא הגיע זמנ'
 והיא ברכה לבטלה וכיון דברכ' לא מעכבה
 למה יכניס עצמו בספק ברכה לבטלה וה"ל
 במ"ז כתב שמברכין ביום י"ד כיון שהוא זמן
 קריאה לרוב העולם ובשושן קורין בט"ו אע"פ
 שאינה מוקפת מימות יהושע בן נון בן עיר
 שהלך לברך וכן ברכ' שהלך לעיר אם כשהלך
 היה דעתו לשוב לביתו בליל י"ד קודם שיאיר
 היום קורא בבני מקומו אף אם נתעכב שמה
 ואם לא היה דעתו לשוב למקומו עד שיאיר י"ד
 י"ד קורא בבני המקום שהלך לשם כיצד בן כרך
 שהלך לעיר אם היה דעתו לשוב למקומו בליל
 י"ד קורא בבני מקומו אפי' נתעכב אח"כ בעיר
 אבל אם היה דעתו לעמוד שם במקצת י"ד כיון
 שדעתו לעמוד שם במקצת יום של זמן קריאתן
 חל עליה זמן חובת קריאתן וקורא עמהן וכן בן
 עיר שהלך לברך אם דעתו לשוב לביתו בליל
 י"ד קודם שיאיר היום קורא באנשי מקומו אבל
 אם היה דעתו לעמוד שם במקצת י"ד כיון שלא
 היה דעתו לשוב למקומו בזמן חובת אנשי מ
 מקומו נחשב בבני המקום שעמד להתחייב
 בזמן קריאתם פורים שחל להיות בשבת ביום
 טו' לבני ברכים דאילו י"ד לא יבא לעול' בשבת
 אין קורין את המגילה בשבת אלא מקדימין ל
 לקרותה בערב שבת וכדי שיזכרו ענין היום
 דורשין בעינינו שדרו ממתיבתא דבא דנפיק
 בשירא או נפיק בספינתה קורא ב"ד וכל תקנה
 שזכר לעשות כדי שיקרא ב"ד יעשה ואם אין

יכול לעשות קורא אותה ב"א ב"ב אבל בעשר'
 ומעשרה ולמטה אינו יכול לקרותה וכן כת' דעם
 ז"ל וכת' שסברך לפניו ולאחריה בשקור' אותה
 ב"א ולמעלה וב"ה ז"ל כתב שהאידנא אין קורין
 אותה כלל אלא ב"ד אפי' מי שיוצא בשירא
 וטוב לקרותה בלא ברכה קורין אותה בלילה
 וחורין וקורין ביום ושל לילה זמנה כל הלילה
 ושל יום זמנה כל היום מהנץ ההמה עד סף
 היום ואם קראה משעלה עמוד השחר יצא
 קראה באדר ראשון ואחר כך ראו לעב' השנה
 קורין אותה באדר שני אבל הפרשיות שעשו
 באדר הראשון אין צריך לחזור לעשותן בשני
 תרצ' **הכל** חייבין בקריאת מגילה כהני'
 לויים וישראלים עבדים ו
 ומשוחררים חללים כמזירים ונתינים שוכמים
 ואנדרונינוס ומחניכס נמי הקטן בה ונשים נמי
 חייבות בקריאתה ופי' רשי שמוציא לאנשים
 ידי חובתן ובה"ג כתב אע"ג שחייבות במקרא
 מגילה אינן מוציאות לאנשים וב"ה ז"ל כתב כי
 הוי' דנשים מוכנות לעצמן ואינן מצטרפות
 לברכת הזימור' דבי נמי אינם מצטרפות לעשרה
 לבתחילה ואנדרונינוס מוציא מינו ולא שאינו
 מינו וטובסאס ומי שחציו עבד וחציו בן חורין
 אפי' מינו אינו מוציא חרש שוטה וקטן אפילו
 הגיע לחינוך אינם מוציאין אחרים ידי חובתם
 ור' יהודה מכשיר בקטן כיון שהגיע לחינוך וב"ה
 ז"ל פסק בנותיה וא"א הראש זצל הביא המסגה
 בצורתה וא"כ דעתו לפסוק בת"ק וכן כתב בה"ג
 ירושלמי' דיהושע בן לוי הוה מכניש בני ביתיה
 וקרי קמיהון מכאן נוהגין במקצת מקומו להביא
 קטני וקטנות לשמוע מקרא מגילה תרץ
הקורא המגילה עומד או יושב יצא מ
 משמ' בדיעבד אבל לבתחילה לא
 יקרא יושב וכירו' קאמ' דאפי' לבתחילה והזימבס

כִּזְבֹּב אַבְל לֹא יִקְרָא לְכַתְחִילָה יוֹשֵׁב בַּעֲבוּר
מִפְּנֵי כְבוֹד הַעֲבוּר וְאִפִּילוֹ שְׁנֵים וְאִפִּילוֹ עֶשְׂרֵה
יִכּוּלִין לִקְרוֹתָהּ בִּיחָד וְצִדִּיק לִקְרוֹת כּוֹלָהּ וּכְתוּ
הַכְּתָב וְאִם קִרְאָה עַל פֶּה לֹא יֵצֵא הֵילֶכֶךְ צִדִּיק
שֶׁתִּהְיֶה כְּתוּבָה כּוֹלָה לִפְנֵי וְדוּקָא לְכַתְחִילָה
אַבְל דִּיעֲבֹד אִם הַשְׁמִיט כֹּה הַסּוֹפֵר תְּכּוֹת אִפִּילוֹ
עַד חֲצִיָּה וְקִרְאָה הַקּוֹרֵא עַל פֶּה יֵצֵא אַבְל
בִּיזְמַת מַחֲצִיָּה אִפִּילוֹ הֵן כְּתוּבוֹת אֵלָּא שֶׁהֵם
מִשּׁוֹשְׁטָנוֹת וְאִין רִישׁוֹמֵן נִיכָר פְּסוּלָה קִרְאָה
סִירוֹנִין פִּי שֶׁפֶסֶק יֵצֵא וְשֶׁהָיָה כֹּה וְאַחֵר כֵּךְ חֹזֵר
לְמָקוֹם שֶׁפֶסֶק אִפִּילוֹ שֶׁהָיָה כֹּדִי לְנִכּוֹר אֶת כּוֹלָה
קִרְאָה סִירוֹסִין פִּירוֹשׁ שֶׁנִּקְרָא פְּסוֹק הָרִאשׁוֹן
וְדִילֵג הַשְּׁנִי וְקִרְאָה שְׁלִישִׁי וְאַחֵר כֵּךְ חֹזֵר וְקִרְאָה
הַשְּׁנִי לֹא יֵצֵא דְחוּהָ לִיָּה לְמַפְרַע וְהַקּוֹר לְמַפְרַע
לֹא יֵצֵא הֵילֶכֶךְ אִם דִּילֵג הַקּוֹרֵא פְּסוֹק לֹא יִקְרָא
לִפְנֵי וְיַחֲזוֹר וְיִקְרָא הַפְּסוֹק שְׁדִילֵג אֵלָּא יִתְחִיל
בַּהֲפֹסוֹ שְׁדִילֵג וְיִקְרָא מִשָּׁם וְאֵילֶךְ כְּנִילָה נִקְרָא
בְּכָל לִשׁוֹן וּבְלֶכֶד שִׁיבִין אוֹתוֹ הַלִּשׁוֹן וְשֶׁתִּהְיֶה
כְּתוּבָה בְּאוֹתוֹ לִשׁוֹן אַבְל אִם אֵינוֹ מִבֵּין בְּלִשׁוֹן
שֶׁקּוֹרָא כּוֹ אוֹ שְׂאִינָה כְּתוּב בְּאוֹתוֹ הַלִּשׁוֹן לֹא
יֵצֵא וּבְלִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ הַכֹּל יוֹצֵאִים כֵּן אָף עַל פִּי
שְׂאִין מִבֵּינֵים אוֹתוֹ וְדָעַם עֵל כֵּת שֶׁלִּשׁוֹן יוֹנִיגִם
בּוֹ כֶּשֶׁר לְכָל וְכֵן כְּתַב הָרִם בְּמַעַל וְכֹה וְאִין דַּעַת
דִּיף עֵל כֵּן וְלֹזֶה הַסִּכִּים אֵלָּא הָרִאשׁוֹן עֵל קִרְאָה
מִתְנַמֵּס פִּירוֹשׁ נִים וְלֹא נִים תִּיר וְלֹא תִיר יֵצֵא
הִיָּה כְּתוּב שֶׁקּוֹר פְּסוֹק וְכּוֹתְבוֹ יֵצֵא וּבְלֶכֶד שֶׁתִּהְיֶה
כְּתוּבָה כּוֹלָה לִפְנֵי וְכֵן אִם הִיָּה כְּנִיָּה וְדוּרְשָׁהּ
שֶׁקּוֹרָא פְּסוֹק וְדוּרְשׁוֹ יֵצֵא וְהוּא שִׁיבִין לִקְרוֹתָהּ
כְּרֹאוֹי לֹא כְּמִי שֶׁקּוֹרָא לְהַגִּיהָ לֹא יִפְסִיק כֹּה
בְּעִנְיַן אַחֲרֵי כִשְׁדִּרְשׁוֹ צִדִּיק שִׁיבִין הַקּוֹרֵא לֵצֵא
בְּקִרְיָתוֹ וְנִם לְהוֹצִיא לְכָל הַשּׁוֹמְעִים וְנִם צִדִּיק
שִׁיבִין הַשּׁוֹמֵעַ לֵצֵאת וְהָא דְּבַעֲיָן שִׁיבִין מִ
הַקּוֹרֵא עַל הַשּׁוֹמֵעַ בְּפֶרֶט לְהוֹצִיאָו חֵינּוֹ דוּקָא
יִחִיד הַקּוֹרֵא אַבְל שְׁלִיחַ עֲבוּר מִסְתַּמָּא דַּעַתוֹ

עַל הַכֹּל דְּתַנּוּ הִיָּה עוֹבֵד אַחֲרֵי בֵּית הַגְּבֻסָּה
וְשִׁמְעַ קוֹל מְגִילָה אִם כִּיּוֹן לְבוֹ יֵצֵא יְרוּשָׁלַיִם אִין
מִדְּקִרְקִי בְּטַעֲוִיּוֹתֶיהָ רַב יֵצֵא חֶקֶךְ בְּרַב אַבְא וְרַב חֲנַנְיָ
הוּו יִתְבוֹ קָמִיָּה דְּרַב חַד קְרִי יִתְבוֹרִים וְחַד קְרִי
יִתְבוֹרִים וְלֹא חֲדָר חַד מִנְהוֹן וְיִשׁ מִפְּרָשִׁים דוּקָא
בְּטַעֲוֹת כִּי הָאִי שֶׁהִלְשׁוֹן וְהַעֲבִין אַחֵר אַבְל טַעֲוֹת
אַחֵר לֹא שְׂאִים כֵּן לֹא קִרְאָה כּוֹלָה וְצִדִּיק לֹאמַר
עֶשְׂרֵת בְּנֵי הַמֶּן בְּנִשְׁמִיָּה אַחַת יְרוּשָׁלַיִם וְצִדִּיק
לֹאמַרִם בְּנִפְיָהּ אַחַת וְעֶשְׂרֵת עֲמָהִם לִרְנָתָן
עֵל הַקּוֹרֵא מְגִילָת אֶסְתֵּר בְּקַהֲל צִדִּיק לְסוּדְרָה
כְּאַחֵר מִפְּנֵי שֶׁהִיא אֵינֶרֶת אַבְל בְּנִשְׁמִיָּה אַחַת
אִין צִדִּיק אֵלָּא עֶשְׂרֵת בְּנֵי הַמֶּן וְעֶשְׂרֵת בְּלֶכֶד
הֵלֶכֶךְ אִם מִפְּסִיק בֵּין פְּסוֹק לְפְסוֹק וּבֵין כְּאַמְצַע הַפְּסוֹק
כֹּדִי נִשְׁמִיָּה לְכֹד יְרוּשָׁלַיִם צִדִּיק שִׂיאֵם אֲרוּר הַמֶּן
בְּרוּךְ מִדְּבִי אֲרוּרָה וְדִשׁ בְּרוּכָה אֶסְתֵּר אֲרוּרִים
כָּל עוֹבְדֵי עֵץ בְּרוּכִים כָּל יִשְׂרָאֵל אֲמַר ר' פִּנְחָס
וְצִדִּיק שִׂיאֵמֶר וְנִם חֲרֻכּוֹנָא זְכוּר לְטוֹב כְּתַב רַב
הָאִי עֵל מִנְהַג דְּחוּי לָן מֵאֵן דְּקִרְיָ לָהּ לְמְגִילָה
פּוֹשֵׁט וְקוֹרֵא בְּאֵינֶרֶת אַבְל כְּסַפֵּר תּוֹרָה לֹא חוּי
לְוִיָּו עֵל כְּתַב הוּו יוֹדַעֵן שְׁבַשְׁתִּי יִשְׁכּוֹל שְׁבַכִּית
רַבִּי שְׁכַבְכָּל וּבְכָל מָקוֹם יִשְׂרָאֵל קוֹרִין וְכוֹרְכִין
כְּסִית וְנִתְחַנֵּן בְּסַפֵּרֵד וּבְאַשְׁכְּנֵי וְעֶרְפֶּת בְּרַב הָאִי
מְגִילָה בְּזִמְנָה שֶׁהוּא בִּידִּי שֶׁהוּא עֵיקֶר זִמְנָה קוֹרִין
אוֹתָהּ אִפִּי בִּיחִיד לְדִיף עֵל וְדִת כְּתַב אִפִּי לְחֹזֵר
אַחֵר עֶשְׂרֵה אִין צִדִּיק אֵלָּא לְכַתְחִילָה קוֹרִין א
אוֹתָהּ בִּיחִיד וְכֹהֵג פְּסוֹק וְדוּקָא כְּעֶשְׂרֵה וְדָעַם
עֵל כְּתַב צִדִּיק לְחֹזֵר אַחֵר עֶשְׂרֵה וְאִם אִי אִיפְשָׁר
כְּעֶשְׂרֵה אוֹ קוֹרִין אוֹתָהּ בִּיחִיד תִּרְצָא
הִיתָה כְּתוּבָה בְּסִימָנָא בְּקוֹמוֹ ו
וּבְקִנְיָנָתוֹם עַל חֲדָפְתָּרָא וְעַל
הַנִּיר פְּסִילָה עַד שֶׁתִּהְיֶה כְּתוּבָה עַל הַכֶּפֶר וּבְדִיר
וּקְלָפִים שֶׁלֵּנוֹ בְּשָׂרִים אֵעִ"פִּי שְׂאִינֵן מְעוּפָצִין
וְצִדִּיקָה שִׁירְשׁוֹת וְדִת כְּתַב כִּיּוֹן דְּנִקְרָאֵת סֶפֶר

נותנין לה כל דין ס'ת חוץ ממה שמפרש בהדיא
והדנו שאם הטיל בה ג' חושים נידין בשירה אבל
לכל שאר הדברים היא כס'ת לענין עיבו לשמה
והיקף גזיל ודאסר חתי' ותליית דהין וקופי' וכל
גופות האותיות בצורתן וזונן של שעטנו גץ
ובחסירות ויתירות וצריכה עמוד בראשה וחלק
בסופה כדי להקיפה בו הכל כס'ת והלם במזל
כתב שאין צריכה עמוד לשמה ואם כתבה בין
אוגר פסולה ובה' זל כתב שאין צריכה תנין
עשרת בני חמן צריך לכתבם בשירה ולא
כשאר שירות שחלק על גבי כתב אלא

מניח חלק בין כתב לכתב כוח

את פרשנרתא

ואת דלפון וקאמר
בירושלמי שהיא פסולה אם לא עשה כן וצריך
להארי' ניו דויתא וירושלמי אמר ר' יוסי בר בון
צריך שיהא איש בדיש דפא ואת כסופא שניץ
ונחוץ בהדין קנטירא נקראת ספר שאם תפרה
בחוטי פשתן פסולה ונקראת איגרת שאם הטי'
בה ג' חושים נידין בשירה ובלבד שיהו כשולשין
ומשום שיש בו פרושים שובץ צריך לצאת כלם
לעשות אחד כראש היריעה ואחד באמצעיתו
ואחד בסוף ואחד בחלק רביעי מבאן ואח' בחלק
רביעי מבאן וצריך להניח שיור בראש היריעה
וכסופ' בשתופרם מיוחד שלא יתפז' הכל וכמשהו
סגי וצריך שיהא כתובה לבר' שלא תהא מחובר'
עם הספרים ואם היא מחוברת עמהם וקרא בה
ביחוד יצא ובלבד שתהא נגללת כס'ת אבל
כצבור לא יצא ואם ידועותי' עודפות מעט על
שאר היריעות שבספר או חסירות מעט אפילו
בצבור יצא בה כתב בה' זל הא דאמרינן בצבור
לא יצא פי' בית הכנסת שהוא מקום צבור ואיכא
פרסומי ניסא אבל שלא בב'ה אפי' בי' יצא ול"כ
דכל' בקרו צבור לכל דבר ואין חיל' אם הם

כבה או לא ואם אין מגילה בשירה יש כתירים
לקרותה בחומש בדאמר לענין לולב שיוצא
ביבש בשעת הרחק כתב בעל העיטור זל שאם
קרא במגילה גזולה יצא תרצב

הקורא מגילה מברך לפניה נ' ברכות על

מקרא מגילה ושהיינו ושעשה
ניסים וכתב ר'ת שאף ביום צריך לבר' שהיינו
שעיקר מצות קריאתה ביום והלם כמזל כתב
שאין מברכין שהיינו ביום וא"א הראש זצל
הסכים לדעת ר'ת ואין מוהגין כן ולאחריה במקו'
שנוהגין לברך יכרך והאידנא מוהגין לבר' באי
מברך בא"א מ"ה הא הרב את רבינו והדן את
דיננו והנוקם את נקבותינו והנפרע לנו מצרינו
והמשלם גמול לכל אויבי נפשינו בא"א הנפרע
לעמו ישראל ככל צריהם הא המושיע כת' ר'עם
זל לא אמרינן הא הרב דהא אמרינן ארינו ובה'
זל כתב כיון שברכה אחרונה במנהגא תליא
מילתא אין לגעור במי שסח בקריאתה דלאו ה
הפסקה היא אלא בקריאת תליא מילתא ואינו
בראה דכיון שהוא מברך צריך שלא להפסיק
דבא' נפקא מינא דתלי במנהגא סוף סוף הוא
מברך מי שקורא לחולה א"עפ שהוא יצא כבר
יכרך להוציא מי שקורא לו דק"ל כל הברכות
אע"פ שיצא מוציא תוספתא קרא בין עומד בין
יושב בין שבירך לפניה ולא לאחריה בין ל
לאחריה ולא לפניה או שלא בירך כלל לא
לפניה ולא לאחריה יצא תרצג

כתב ר'עם זל בליל פורים אחר קריאת

מגילה אומר ובא לציון ויש אומרים
שאין אומרים אותה לפי שאין עיקר חגאולה
בליל' לא מתחילין ואתה קדוש ואם חל כמציא'
שבת אומרים ויהי נועם אחר קריאת הבגילה
בבקר מתפללין כבשאר ימים לא שמוס' פים
על הניסים כהודאה וכן כלילה ואם לא אמרו
אין מחזירין אותו ולעיל בהלכות הנזכה כתבתי

אם כסמיל בו כשם שעשית וכד ואי קורי ההלל
 בת' דעם זל מנהג בשתי ישיבו לפול על פניהם
 ביון שהוא יום נס ונגאלו בו צריכון אנו לבקש
 רחמי' שגאלו באחרונ' כבראשונ' ובתשוב' לגאון
 מצאתי שאין נופלי' על פניה' וכן המנהג נמוציאי
 ס'ת וקורין ג' בפרשת בשלח מוכיב' עמלק עד
 סוף סידרא וקורין המגילה ואח' סדר קדושה
 תרצ חייב כל אד' ליתן מתנו לעניים
 ולפחות שתי מתנו לשני
 עניים מעות שנכו לחלק לעניים בפורים אין
 רשאין לשנותו לצדקה אחרת ואין העני רשאי
 להוציאן לדבר אחר אלא בסעודת פורים ואין
 מדקדקין בהן אלא כל מי שפושט ידו לישול
 גותנין לו אחד ישראל ואחד גוי תרצא
 מצוה להרבות בסעודת פורים וצריך
 שישתכר עד שלא ידע בין ארור
 המן לברו' מרדכי ואם אבל כלילה לא יצא ואם
 על הניסים כברכת המזון כאוראה ואם התחיל
 בסעודתו ביום וכשכה עד הלילה כתב א"א זל
 שאין אומרים על הניסים וצריך לשלוח מנות
 איש לרעהו לפחות שני בנות לאדם אחד ואם
 החליף סעודתו בשל חבירו יצא תרצב
 פורים מותר בעשיית מלאכה ובמקום
 שנהגו שלא לעשות אין עושים
 והעושה אינו רואה כימן ברכה לעולם ואסור
 בהספד ותענית ביד ובטל לבני כרכים ועיירות
 שתיזין אסורות בשניהן והנשים בענות בהם
 שכולן עונות באחת ומטפחות שמכות כף אל
 כף אבל לא מקוננות שתהא אחת מדבר וכולן
 עונות אחריה נקבר הבת לא מענו ולא מקוננות
 ובהלכות ז"ח כתבתי אם יש לומר בו צדוק הדין
 ודיש כתב בשאלות ששם כת לו בת בפורים
 אסור להספידו ולא לנהוג אבלות ואם כת קוד'
 פורים ופסח פורים בתוך ז' בטל מסנו גזירת

ז' ודווקא פורים אבל תמיכה ז"ח אין מבטלין
 האבילות אלא שאין מספידין בהן וה"ם במזל
 כתב שאין מבטלין חאבילות ום מאן אבילות
 נוהג בהם לא ביד ולא בטל לא דברי' שבצנעה
 ולאחר שיתפלל בבית האכל כליל פורים ילך
 לבית הבנסת לשמיע מקר מגילה וחייב לשלוח

מנות

ואעפ שאינו

כתאכל בהן עולין לו ומסלים

אבילונושא כ' ויש אומרים שלא ילך

האכל לכ"ה אלא יקרא חמילה בביתו וכן
 חתן לא ילך לבית הבנסת אלא יקרא בבית וא"א
 הראש זל כתב בדברי' ד"ס במזל תרצג

יום יד וטל שבאדר זלראשון בותרים

בהספד ובתענית דתא דאמר

דיום יד וטל דאדר הראשון וחשני

שוין בהספד ותענית דיינו

דוק כשקראו המגילה

וכו ביום נר להן

לעכר

השנה אבל אם קראו

המגילה מותרין בהספד ובתענית

וב"ס כתב שאסורין בהספד ותענית

בכל השנים א"עפי שלא קראו המגילה וכן

יראה מדברי' ד"ס במזל וכן כתב ה"ף ושצריך

להרבות בו בסעודה ביד אבל בפ"י

כתב שאין צריך להרבות

בו בסעודה וא"א הראש

זל כתב בסברא

ראשונה

סלי

נשלם ד"ס האחד שבח לא המיוחד

